ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG.
Herausgegeben
von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg.
Bd. XXIX.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXIX.

ЕТНОҐРАФІЧНІ МАТЕРІЯЛИ З УГОРСЬКОЇ РУСИ.

Зібрав
Володимир Гнатюк.

Т. V.

КАЗКИ з БАЧКИ.

У ЛЬВОВІ, 1910.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG.

Herausgegeben
von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko-Gesellschaft
der Wissenschaften in Lemberg.

Bd. XXIX.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXIX.

Етноґрафічні матеріяли з Угорської Руси.

Зібрав

Володимир Гнатюк.

Т. V.

КАЗКИ з БАЧКИ.

У ЛЬВОВІ, 1910.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

X

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

ФС

Шифр Ш24(4Укр)Н34 Інв.№ 2732837

~~Автор~~ НТШ. Етнографічна комісія (Львів). Етнографічний збірник. Т.29: Етнографічні матеріяли з Угорської...

Назва

Місце, рік видання Львів 1916

Кіл-ть стор. VII, [1], 312 с.

-\\- окр. листів

-\\- ілюстрацій

-\\- карт

-\\- схем

Том 29/5 частина ____ вип ____

Конволют

Примітка:

27.02.02.

Передне слово.

В 1897 р. відбув я на власний кошт етноґрафічну екскурзію до руських осель у Бачці (полудн. Угорщина). Горячий час робочий, жнива, на які я саме натрафив, не був дуже наручний для записуваня етноґрафічних матеріялів, бо абсорбував тоді всїх коло пильних полевих робіт, що давали основу для цїлорічного прожитку людий. Через те не міг я бути в усїх кольонїях, бо був би їхав туди безхосенно, а навіть не міг поробити записів у всїх тих кольонїях, в яких пробував якийсь час (прим. Новий Сад, Старий Вербас). Мої записи обмежили ся лише до двох кольонїй, але за те найбільших і можна сказати матїрних, бо вже з них еміґрували дальше люди й осїдали в инших селах: до Керестура й Коцури. В них знайшов я таких гарних оповідачів, як ніде инде, тому й не диво, що я просидів там аж півтретя місяця і зібрав доволї велике число пісень, казок, байок, леґенд, історичних оповідань, новель, анекдотів та записав весїльний обряд. Із усього того надрукував я доси пісні (Етноґр. Збірник, т. IX, ст. 117—284, 1900) та весїльний обряд (Матеріяли до укр. етнольоґії, т. X, 1908); тепер випускаю казки, а решта матеріялів увійде до дальшого тому, який появить ся ще в 1911 р. До нього додам також словарець менше зрозумілих виразів і на тім закінчу видаванє матеріялів, записаних підчас кількох екскурзій на Угорській Руси.

Що до оповідачів, то найкращі з них О. Кулїч, І. Фаркаш і М. Паланчанї з Коцури. Для характеристики їх вистане навести тут пробу, зроблену з О. Кулїчом. Я записував звичайно від осьмої години рано до осьмої години вечером із одногодинною перервою на обід. Розуміє ть ся, що по такім цїлодневнім писаню наступало умучене і я тїшив ся, коли вибила осьма година і я міг виночати. Кілька раз трафляло ся, що з ударом осьмої години оповідач не скінчив іще оповіданя і як раз

зачав нове реченє. Не дивлячись на те, я перeривав на першім ліпшім слові і казав О. Кулїчови затямити собі, на чім станув, щоби на другий день вести річ дальше. І щож? Другого дня називав менї О. Кулїч слово, на якім урвав, і починав від нього далї, докінчуючи реченє! Такої штуки не докаже кождий оповідач, а бувають такі, що як їм перервати, вони тратять вузол оповіданя, забувають, що сказали і починають баламутити.

Кождий, хто прочитає уважно оповіданя сих трьох оповідачів, а особливо двох перших, мусить признати, що стиль у них такий гарний, такий викінчений, що його не посоромив би ся найбільший артист слова. Про таких оповідачів варто отже подавати біоґрафічні відомости і наводити їх характеристики, особливо коли вони так багато оповідали, як усї три згадані. На жаль, не все можна те зробити, бо раз вони не хотять нїчого про себе говорити, другий раз — щоби збути ся — подають цїлком фантастичні оповіданя, зовсїм такі, як їх казки, иншим разом не мають що оповідати: уродив ся, був пастухом, підпарубочим, парубком, оженив ся, ґаздує й бідує, як може. Такі рами можна прикласти до тисячів, але чим вони інтересні для індівідуальности оповідача і на що їх наводити? З отсеї причини не хотів нїчого оповідати про себе М. Паланчанї, а два инші хоч оповідали, то кождий бачить, що трактували се більше з гумористичного, як серіозного боку. Але й у тих гумористичних оповіданях пробиваєть ся душа оповідачів та містить ся не мало правдивої дїйсности, тому й наводжу їх без усяких змін.

I. Біоґрафія Осіфа Кулїча.

От кеди йа запаметал, досц мальучкі хлапец сом бул, такі сом бул мудрі у шейсц рокох, кеɩ мі дахто давал жірйачьку, а йа ньe ужьал; кед мі давал ґрайцар, а йа ше шмейал і дорас сом го до кішенькі положел. Кет сом відзел, кед дайакі дыдо курел, а йа од нього піпку брал, а вон ме упекол, а йа себе думал: Йа улапім за піпосар, ньe будзе ме печіц! Почьал сом ходзіц до школі, добре сом ше учел. Першу класу сом віходзел добре. Пошол сом до другей класі до векшей школі, барс сом ше добре учел. А було два школі, а йеден маґістер. Ньe могол учіц обідва школі нараз, послал мньe, да учім тоті малі дзеці, да йім указуйeм слова, хторе йак ше вола. Йа пошол до школі, дорас сом йім гварел: Ціхо буцце, хлапці, перше ше вікашльіце шіцкі нараз, посі повідувайце і буцце ціхо. Будзем вам пріповедац. Йа йім пріповедал за царох і за Ціґанох, а воны так слухалы, ціхо бучы. То йа йіх так учел. Маґістер ше чьудовал, йак воны ціхо Осіфа слухайу. Муші йіх добре учіц! Уш сом віходзел школу, бул сом деґінь. Надумал сом ше

жéньiц. Дóк сом был лéґiнь, прi оцóвi сом был i прi мацéрi, дóбре мi бýло. Йáк сом ше ожéньęл, за штiрi рóкi сом был прi оцóвi. З óцом сóм ше повáдзел i побiльi сме ше. Йа óца по рýкох з вiдлáмi удéрел, а ньę́ óцец по глáвi i розвáльęл мi глáву i мí ше мушéлы рóзiсц. Пóшол сом зо свóйу жéну до мóйого швéкра, до мóйęй жéвi оца. Ньę мáлы сме ныньóго, льęм мi двóйо i два хлęбi; цó сме ше помóглы, мáлы сме кýшьчiк óуса, дóрас сме кус з ньóго предáлы мушéлы сме кýпiц, цó нам трéба. Тот óвес, цó нам óстал, тóт сме пожiчéлы до льýдзох, кáждi рок нам вéцей ше прiспорéто. Мi з ньóго ньę трошéлы, робéлы сме сéбе нá хльęб з рiсу з дванастóго, кукурíцу сме копáлы зо штвартóго, íшлы сме обiдвóйо на надньíцу, нá йар сом íшол до Карлóуца до вiньíцох рóбiц на надньíцу. Кęт прiшла йęшень, на бéрбу сме пóшлы обiдвóйо, ýшé сме ґрайцар ґу ґрайцáру складáлы. Кęт прéшло дзéшец рóкi, мi óвес позберáлы од льýдзох i предáлы сме го за трí сто форíнґi. Од мóйęй мацéрi сом дóстал з мацерíного тáлу, кęд умáрла, сто трíцец i сéдем форíнтi i йа дóрас кýпел сéбе йęден фéрталь йарáшу. I йá то хаснóвал, а ґу ньóму сом i рóбел. Слýжел сом за штiрi рóкi валáлску хiжу, бýл сом кiшбíроу. Кáждi рок сом мал сто пéтнайц форíнтi, i у льęто сом мóгол пóйсц за робóту, жé сом сéбе кáждi рок заробел хльęба i цó мi требáло, шiцко сом сéбе покýпел, йак худóбнi члóвек. Кęг сом вiслýжел штiрi рóкi, дáл мi мой швéкор фáлат жéмi до заградi: Нá, мой сíну, дáм цi тот фалáток жéмi, да сéбе спрáвiш дайáку мáлку хíшку, жéбiш мал дзе бiвац. Йа сéбе дýмал: Дóбре то бýдзе, ньę бýдзем хóдзiц по жедльáрству; i мóйо пеньęжi бýльi у льýдзох. Кęг сом пóчьал хíжу прáвiц, пóчьал сом пiтац од льýдзох пеньęжi свóйо. Шiцкi мi подавáльi, льęм йęден мi ньę дал. У тóго сом мал сто форíнтi. Ýше мi обéцал, жé мi да, льęм чéкай i йа чéкал, ньę мóгол сом од ньóго дóстац i вон ýмар i тéраз мi ньę дал. Льýдзе гутóрйа, дá цi полóука, док ýмре, а полóука док нáзат прíдзе! I йá уж мам, Слáва Бóгу, свóйу хiшку, мам два мáлi фалáткi жéмi, ґу тóму робíме рiс i робíме кукурíцу зо штвартóго. Жiйęме, йак худóбнi льýдзе. Дзéцi сме мáлы двóйо, умáрлы нам. От кęдi нам помáрлы, от тéдi ньę мáме áньi йęдно, а ньę знам, чi éшчi дайęдно справiме.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол.

II. Біоґрафія Імри Фаркаша.

Кęд йа кęдiшiк мойóго дыда ожéньęл, мой óцец éшчi на швéце ньę бул; цо йá му кáзал ýжац дзiýку, вон ньę сцел; цо вóн сцел ýжац, йá ньę сцел. Альę так сом чьул от стáршiх льýдзох, же да ныхто ньiкóму млóду ньę вiбéра, áньi най ньiкóго ньę нагáньа, áньi

да́ нье спе́ра, най се́бе ка́жді віб́ера, ко́го сце і йа́ке сце. Вон се́бе ві́брал йе́дну дзі́ўку хро́му і рапа́ву; мнье то ше барз нье паче́ло. Кед бу́ла сва́дзба, йа ду́мал фсце́кнуц з до́му, да сом нье на сва́дзбі. Алье ме мой дьідо нье пу́шьчел, же бу́дзе ве́лька га́ньба, кед йа до́ма нье бу́дзем. Остал йа до́ма, спра́вел сом се́бе зо сла́мі остро́гі, з дубово́го льі́сца тара́йі, поло́жел сом на па́перово чі́жмі, а за дзве́рмі бул у ме́ху Ду́най, Ті́са і Дра́ва. А йа́ ше те́льо вікру́цал, ціфро́вал, з ногамі запльета́л, ве́ра йа уква́чел з мо́йу остро́гу до ме́ха. Ві́шол Ду́най, а та́м ше дзе́шка у́жал Мі́тро Паланчьа́ноу[1]). Ве́жнье го во́да, та́ го ньеше. А йа цо бу́дзем ро́біц так на фрі́шко? У..ал сом йе́дну клью́чьку, у́квачел Мітро́ві до но́са, та́ сом го віца́гнул во́нка. Та за́ то Мі́тро те́рав ма два дзі́ркі у но́су, бо со́м му с клью́чьку спра́вел. Йа́к сом дьі́да оже́ньел, по́чьал сом хо́дзіц до шко́лі. У шко́лі сом пе́рші бул. То нье да́ ше хва́льім, то і́ста пра́ўда. Жі́ві льу́дзе і ньешка, цо зо́ мну ходзе́льі до шко́лі. Тре́ба ше йім опі́тац, хто нье ве́рі. Кет треба́ло да́цо рахо́вац, то мо́йо бу́ло; кет треба́ло да́цо з гла́ві напі́сац, то мо́йо бу́ло. Кате́кіс, біблі́йу, то́ сом знал так, йак по во́ді. Ньі́гда сом ше нье у́чел, льем кет сом рас пречі́тал, та сом знал. Ньі́гда сом ше до́ма нье у́чел. Оцец і мац поко́йна у́ше ме нагань́альі, же чьо́м йа́ ше нье у́чім. А йа́ йім гва́рел, же на́чь ше бу́дзем у́чіц, ке́д йа лье́пше знам, йак наш учі́тель. Йа́ цо рас пречі́там, ве́цей мі нье тре́ба. Кет сом шко́лу віхо́дзел, по́шол сом слу́жіц. До́стал сом трі́цец і пе́йц форі́нті од Велькей но́ці до Ново́го ро́ку. То бу́ло за о́сем меша́ці. І та́м мі барз до́бре бу́ло. Кед Но́ві рок прі́шол, сце́льі ме заш пойе́днац; йа́ бі бул нье сцел слу́жіц, бо́ мі жаль було за хлапца́мі і за дзі́ўчьатмі. Кег ше мі піта́льі, же чі бу́дзем слу́жіц, йа́ йім у́ше гва́рел, же нье знам. Ра́з ме по́сльальі наро́ком до́му, же да́ ше опі́там оцо́ві і маце́рі, чі ме да́йу слу́жіц; а йім нье брі́га бу́ла, гочь бу́дзем, гочь нье бу́дзем. По́шол сом на́зад, за́ш ше мі піта́льі, же чі бу́дзем слу́жіц? А йа гва́рел же бу́дзем. Так сом наду́мал: Бу́дзем те́льо пі́тац, да́ мі нье да́йу, та ве́ц нье бу́дзем слу́жіц. Пі́тал сом седемдзе́шат форі́нті, а во́н мі ньічь нье збі́вал од мо́йей пла́ці, цо сом запі́тал. До́раз ві́ньал, пейц форі́нті капа́ру мі дал. Слу́жел йа́ там до лье́та, ве́ц сом ше похо́рел, на́ трі заво́ді ме прі́ньесльі до́му. На тре́ці за́вот ке́д ме прі́ньесльі, прі́шол сом зо ші́цкім. Там мі оста́ло трі́нац форі́нті і да с пейц шейсц сексе́рі. І су́дзел сом ше з ньім, а́лье мі йіх ньі́гда нье дал. Та́к ше і спомо́гол з ньі́ма, уж йе вандро́ўкаш, а йа і ньешка ту, нье го́рші сом, йак да́ мі дал то́ті трі́нац форі́нті. Кет сом ше же́ньел, спі́тал сом се́бе пе́ршу; нье пачела мі ше, зру́цел сом ше. Похо́дзел сом і Ко́цур і Кере́стур, оже́ньіц сом

[1]) Селянин із Коцури, також мій оповідач.

ше нье́ мо́гол. А то ныі́кто то́му нье́ бул віпова́ті, лье́м мойо́го бра́та жéна. Ўша́дзі ме осудзова́ла, же йа ньедо́брі. Ке́т на́ шор прі́шло, лье́м то́ту ўжал, цо со́м ше пе́рше о́д ньей врýцел. Те́рас та́ку же́ну мам, же о́д ньей ньет два лье́пші у вала́лье; ўре́дна, послу́хна, ньет з ньей ныі́йа́ка хі́ба. Йак сва́дзба пре́шла, опо́лдру́га ро́ка ма́лы сме йедно́го хла́пца; то та́ке му́дре бу́ло, йак ціга́нске. Ші́цко знал, цо́ ше му гуторе́ло, лье́м бешедо́вац нье́ зна́ло. Ке́д му бу́ло полше́ста меша́ца, ума́рло. О два ро́кі ма́лы сме дру́ге. Те́раз му дзе́вец меша́ці. Два меша́ці і пол, йак мі мац ума́рла. От те́ді нье́т весе́лосц прі на́шей хі́жі. Алье́ ке́д будзе́ме длу́жей жіц, та о́здаль забудзе́ме за ма́цер, та́ нам лье́пше бу́дзе. А те́рас то́то дзе́цко, цо ма́ме, та́к го льу́бім, йак да йе́ мо́йо, а то пе́дік нье́ мо́йо, то лье́м мо́йей же́ні. Інше нам нье́ хі́бі, лье́м да ма́ме здра́ве, ве́льо пеньє́жі, а вец Бо́гу слу́жіц, та на́м да Бог шіцко́го, цо́ нам тре́ба. Мо́же буц, же і дзе́ці будзе́ме мац ве́цей, ке́д будзе́ме жіц длу́го. Лье́м ше то́го бо́йім, же длу́го жіц бу́дзем; йак мі плане́йта опісу́йе, дзеведзе́шат і дзе́вец ро́кі жіц бу́дзем, а йа́ бі то нье́ льу́бел. До́сц бі мі бу́ло дзеведзе́шат і о́сем. Най здра́ві бу́ду, хто бу́дзе чі́тац, а най здра́ві бу́две, хто бу́дзе слу́хац.

Зап. 8. IX, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол.

У дальшім томі виступить більше число оповідачів, між ними й керестурських, але згаданим трьом не дорівняє жаден.

Маю надію, що по виданю отсих моїх матеріялів, можна буде вже всестóронно опрацювати бачванський діялєкт, до чого й я причиню ся, коли лише позволить мені на те стан мойого здоровля.

Що до паралєль, то я подавав їх лише до важнїйших збірників, а особливо до таких, в яких зазначені инші паралєлї. Сей спосіб скорочує значно їх обєм і вистає вповнї для специялїстів, а неспециялїсти їх і так не потрібують.

В кінци мушу ще згадати, що нїде так приязно не відносили ся до мене місцеві жителї, як у Бачцї, і не приймали так радо. Особливу-ж поміч оказали менї тодїшний учитель у Керестурі Мих. Врабель та покійний уже дякоучитель Микола Ґубаш у Коцурі. Проведені з ними хвилї буду все згадувати з великою приємністю і не меншою вдячністю. Бажав би я ще лише, щоби бачванські Русини читали отсї матеріяли так радо, як я записував їх між ними.

Львів, 13 січня, 1911.

Володимир Гнатюк.

I. Як Янчі зробив чудесну лодку і при помочи чудесних товаришів дістав царівну за жінку.

Бу́ла рас так йе̨дна худо́бна же́на. Умар йе̨й чло́век, та бу́ла ґдові́ца. Ма́ла трох сі́нох. Алье̨ бул йе̨ден цар. Тот дал огла́шіц, же хто спра́ві та́ку ґалі́йу, да і́дзе по су́хей же́мі, йак дру́га по во́ді, та́ му да цар сво́йу дзі́ўку за же́ну і пол крально́ўства. Насходзе́лы ше там ве́льо майстро́ве пра́віц та́ку ґалі́йу; ньі́хто нье̨ мо́гол спра́віц. А тей же́ні сін найста́рші гва́рел маце́рі: Ма́мо, наш цар дал огла́шіц, же хто спра́ві та́ку ґалі́йу, да і́дзе по су́хей же́мі так, йак дру́гі по во́ді, та́ му да сво́йу дзі́ўку за же́ну і пол кральо́ўства. Йа по́йдзем до лье̨са, йа бу́дзем пра́віц та́ку ґалі́йу.

Нье̨ іц ті, сі́ну, ша знаш, же ші нье̨ го́дзен спра́віц. Ве́льо майстро́ве пра́ўйа, а нье̨ го́дны спра́віц. І ті йу нье̨ спра́віш.

А йа́, йа йу спра́вім, лье̨м мі упе́цце йе̨ден по́ґачь та́кі, да́ мам на йе̨ден ті́дзень цо йе̨сц і до чьуто́рі ві́на, та́ йа по́йдзем.

Но, ке̨т по́йдзеш, по́йдзеш. Нье̨ мо́жем ці зо́прец.

Упекла му мац по́ґачь, положе̨ла му до торбі́чькі, а вон се́бе на́точел ві́на зоз гордо́ва до йе̨дней чьуто́ркі, ўжал се́бе шеке̨ру, пі́лку, го́блы, дла́та, з йе̨дні́м сло́вом та́к вам по́вем, цо тре́ба йе̨дно́му майстро́ві, ші́цко. Зо́брал ше пондзе́лок ра́но, та по́шол до лье̨са ро́біц. По́йдзе до лье̨са, до́рас ше́днье̨ та бу́дзе фрі́штіко́вац. Фріштіку́йе̨, прі́дзе ґу ньо́му йе̨ден ста́рі, ші́ві чло́век: Дай Бо́же до́брі дзень, мой сі́ну.

Дай Бо́же і вам, ста́рі о́цец.

На здра́ўлье̨, сі́ну, фрі́штік!

Вон му ў́рацел, же здра́ві бу́цце. Алье̨ ста́рого о́ца нье̨ запі́тал на фрі́штік. Ста́рі о́цец му гуто́рі: Сі́ну, дай мі да́кус с то́го поґа́чья, та́ ці помо́жем да́кус ро́біц, бо́ сом барз гла́дні.

Ей, йа нье̨ мо́жем да́вац, бо́ йа ту на ца́лі ті́дзень прі́шол ро́біц, та вец йа нье̨ бу́дзем мац цо йе̨сц.

Стáрі óцец му гутóрі: Но гат дóбре, дóбре, сíну. Зá то ше ньę мушíме гньíвац. Льęм ті йęц, а вéцка роб. Альę ті пóбануйęш, жé ші мі ньé дал йęсц, а йа пóйдзем сéбе дáльęй глыęдац фрíштік.

Найęдол ше, ўлáпел ше до робóті, та рóбі, рóбі цáлі тíдзень. Спрáвел вон ґалíйу, льęм éшчі ньę бўльі дзвéрі дóбре оправéні. Кęт собóту пополáдньу трі-штíрі гóдзін, охáбел робóту та пóйдзе дóму. Дўмал сéбе: Ньęшка і так уж ньę зрóбім, ньę гóдзен сом, áльę прíдзем на пондзéлок та порóбім шíцко! Пóшол дóму, мац і брáца пітáйу ше му, же чі спрáвел?

Спрáвел сом, шíцко готóве, льęм éшчі дзвéрі нье дóбре. Тá сом сéбе подўмал, же сом ньęшка ньę гóдзен зрóбіц та пóйдзем на пондзéлок тá йу прáвім. Шíцко орíхтам, цо éшчі трéба.

Пóйдзе вон пондзéлок вóнка до льęса, óправі éшчі дзвéрі до ґалíйі; кęт пóйдзе там, ньęт ґалíйі, альę ньé льęм ґалíйі, áльę ньęт áньі йęдней тріскі, льęм прáзне мéсто остáло, дзе рóбел. Зóбрал ше та пóшол дóму. Піта ше му мац і брáца, кęт пóшол дóму: Та уж готóва ґалíйа?

Ей, готóва! Ньęт там ґалíйі, áльę éшчі áньі йęдней тріскі, льęм прáзне мéсто остáло, дзе сом рóбел.

Стрéдньі брат гвáрі: Но, знáце цо, мáмо? Пóйдзем йа, бўдзем і йа прáвіц тáку ґалíйу.

Ньę іц, сíну мой, шак знаш, же ші ньę гóдзен спрáвіц, кęт ўшельіійакі майстрóве сцéльі бі спрáвіц, а ньę гóдньі.

Йа пóйдзем і йá йу спрáвем, бó йа уж відзел на мóрйу ґалíйу, та йа знам, йаке то і йáк то трéба спрáвіц, льęм мі упéцце йęден пóґач, жéбім мал цо йęсц цáлі тíдзень.

Мáц му упекла пóґач, положéла му до торбíчкі, а вон сéбе натóчел віна з гордóва до чьутóркі, жéбі мал цо піц. С тім ше зóбрал, ўжал сéбе шíцок сéрсам, цо трéба ґу йęдней тáкей робóті, пóшол до льęса. Йак пóшол до льęса, шé ньę та бўдзе фрíштікóвац найпéрше, á вец так ше ўлáпі до робóті; йак фрíштікўйę, прíдзе ґу ньóму йęден стáрі, шіві чловек: Дай Бóже дóбрі дзень, мой сíну.

Дай Бóже і вам, стáрі óцец.

На здрáўльę фрíштік.

Дзéкуйęм вам барз крáшньę.

Та начь ші ту прíшол?

Наш цар дал оглáшіц, же хто спрáві тáку ґалíйу, да íдзе по сўхей жéмі, йак дрўгі по вóді, тá му да свóйу дзíўку за жéну і пол кральóўства. Та йá тéрас прíшол прáвіц.

Дóбре бі то бўло тéбе, сíну, дá ті то мóжеш спрáвіц; áльę дáй мі с тóго поґáчьа йęсц, та і йá ці помóжем рóбіц.

Та дзé же ньę? Йá ту на цáлі тідзень прішол рóбіц і пріньęс сом сéбе пожіўльęнья, а тéраз да вáм дам пóйęсц!

Но, но, сіну, зá то ше ньę мушіме вáдзіц, áньі гньіван, льęм ті ше нáйęц, а вéцка роб, á йа пóйдзем дáльęй глыęдац сéбе фрíштік.

Вóн ше найęтол, ўлáпел ше до робóті, пільі, крéше, стрýга, гобльўйę, длáбе, кльінкýйę, рóбі до собóті. Спрáвел вон ґалійу. Уж му льęм облáкі остáльі запрáвіц, друге шіцко готóве. Альę вон сéбе подýмал: I так уж ньęшка ньę бýдзе готóве, та прідзем на пондзéлок, тá йа то зрóбім шіцко. Зóбрал ше, та пóшол дóму собóту да óт пейц-шéйсц гóдзін. Пітáйу ше му дóма мац і брáца: Но, та чі ші спрáвел ґалíйу?

Спрáвел, уж льęм облáкі хібйа. Альę сом сéбе подýмал, же сом уж ньęшка ньę гóдзен зрóбіц, та пóйдзем на пондзéлок, тá йа то порóбім шіцко.

Дá Бог пóндзелок рáно, вóн ше збéре, та íдзе до льęса дорóбіц сéбе робóту. Кęт пóйдзе там, ньęт там ґаліїі, áльę ньę льęм ґалíїі, áльę áньі йęдней тріскі. С тім ше зóбрал, та íдзе дóму. Но, та уж готóва ґалíйа? — мáц ше му піта і брáца.

Ей, готóва, ньęт там ґаліїі, хтóшка йу óдньęс; áльę ньę льęм ґалíїі ньęт, áльę áньі йęдней тріскі ньęт там, йак дá ше там áньі ньę робéло, льęм прáзне мéсто остáло.

Стáрші ше шмéйę з ньóго тá му гутóрі: Відзіш, гвáрел сом ці, же ньę ідз, áльę ті гвáрел, же пóйдзеш і же ті йу справіш; та ўдьан ші йу спрáвел.

Нáймлатші гутóрі мацéрі, цó го трімáльі за шальęнóго Йанчíйа: Мáмо, упéцце ві мньę пóґачь, да йа пóйдзем до льęса прáвіц ґалíйу. Цó вóньі двóме знáйу? До тіжньа ньę мóгльі спрáвіц йęдну ґалíйу. Йá йу спрáвім йęден дзень.

Ньę іц ті, сіну, мац му гутóрі; кęд гéуті двóме ньę мóгльі спрáвіц, а ті хлáпец дзе пóйдзеш?

Вон пóйдзе, вон ньę еиґęтуйę і вон йу спрáвіц мýші.

Мáц му упéкла поґáчік, вон сéбе натóчел віна з гордóва до чьутóрі, сéрсам сéбе ўжал, áльę ньічь íнше, льęм шекéру і пілку: начь íнше? Іше мі ньę трéба. Ўжал, поґáчік у торбíчькі, обéшел на сéбе і чьутóрку віна та íдзе до льęса рóбіц, прáвіц ґалíйу. Пóшол до льęса та сéбе дýма: Уш чьас фріштікóвац; та пéрше ше нáйем, а вéцка тáк ше ўлáпем до робóті. Ша мáм кęді скóнчіц до вечьéра і зрóбіц! Та фріштікýйę. Прідзе ґу ньóму йęден стáрі, шіві члóвек: Дай Бóже дóбре рáно, Йáнчі сіну!

Дай Бóже і вам, стáрі óцец.

На здрáўльę фрíштік, Йáнчі!

Фáла. Гáйде, пóцце зó мну.

А, фа́ла, мой сі́ну, Йа́нчі. Льє́м ті фрішті́куй.

Та́ льєм ві по́цце, а йє́цце, йєст ту досц. Бу́дзе і за́ вас, і за́ мньє, ньє стара́йце ше.

Га́йде но, кєт та́кой так, та бу́дзем і йа да́кус фрішті́кован, а ве́цка ці помо́жем ро́біц, та ско́рей бу́дзе гото́ва.

Йа́нчі му гуто́рі: Га́йде, га́йде, льє́пше ше нам зо́сце ро́біц, кєд будзе́ме двоме.

Нафрішті́куйу ше, по́чьньу ро́біц, за годзі́ну, за́ два, гото́ва ґа-лі́йа. Но, Йа́нчі, сі́ну, іц та се́бе те́раз віріж йє́ден до́брі мла́дньік, а йа за́тльа опра́вім, цо́ ту е́шчі тре́ба.

Док Йа́нчі ше ўра́цел, ста́рі о́цец поопра́ўйал, цо требало. Но, Йа́нчі сі́ну, ше́дай на́ ньу, а ві́гньі йу по бо́ку зос тім пру́том.

Йа́нчі ше́дньє го́ре на́ верх, вітньє по ґалі́йі, ґалі́йа ше ру́ші. Ста́рі о́цец на́ ньго крі́чі: Голт! Стой, бо ньє до́бре.

Ўжал пла́ток, поду́ркал по́ ньє́й кушьчі́чько, та крі́чі на Йанчі́йа: Но ру́шай те́рас, сі́ну!

Вон чмі́ґньє зо́с тім младньі́ком, ґалі́йа ше ру́ші. Ста́рі о́цец заш на́ ньго крі́чі: Голт, стой, бо ньє до́бре.

Вон ста́нул, ста́рі о́цец заш ўжал мла́ток, поду́ркал по ньє́й кушь-чі́чько: Но, руша́й те́раз.

Вон чмі́ґньє, ґалі́йа ше ру́ші та і́дзе. Ста́рі о́цец за́ш на́ ньго крі́чі, же стой! бо ньє до́бре. Ўжал ме́тлу, та пооме́тал о́т тіх трі́скох, та́ му гуто́рі: Зна́с цо, Йа́нчі? Те́раз кєд бу́дзеш і́сц до ца́ра, гочь хто́ ці ше бу́дзе пі́тац го́ре на ґалі́йу, каждо́го веш, та ве́ц бу́дзе до́бре, бо кєд ньє ве́жмеш, ньє до́бре бу́дзе.

Рас стре́тньє йє́дного́, цо́ ше ньі́ґда ньє мо́гол набе́гац, та́ му гу-то́рі: О, ньі́ґда сом ньє ві́дзел, же́бі шальє́ні Йа́нчі і́шол на ґалі́йі так по сухе́й же́мі, йак дру́гі по во́ді.

Ве́ра і йа ньє ві́дзел, Йа́нчі му гуто́рі, же́бі йє́ден та́кі хро́мі ньі́ґда ше ньє мо́гол набе́гац. Ўше бе́гац от Се́дмора́цкей же́мі до Се́д-мора́цкей же́мі, а ўше крі́чіц: Йуй, бе́гал бі сом, йуй, бе́гал бі сом!

Га́йде, Йа́нчі, веж і мньє го́ре на ґалі́йу. І йа по́йдзем с то́бу.

Шак гі́бай, будзе́ме дво́ме.

Ше́дньє і тот на ґалі́йу, уш су дво́ме, та і́цу. Стре́тньу йє́дно́го, цо́ ше ньі́ґда ньє мо́гол напа́тріц. Та́ йім гуто́рі: О ньі́ґда сом ньє ві-дзел, же́бі ша́льєні Йа́нчі і́шол на ґалі́йі по су́хей же́мі, йак дру́гі по во́ді. Га́йде і йа по́йдзем с то́бу.

Йа́нчі му гуто́рі: Ве́ра чьу́йєш і йа ньі́ґда ньє ві́дзел тако́го, же́бі льєм йє́дно о́ко мал на́ стрет чьо́ла, ве́льке йак та́ньєр, а ньі́ґда ше мьє мо́же на́ ньго напа́тріц. Ўше па́трі от Се́дмора́цкей же́мі до Се́дмо-

рáцкей жéмі, а ныі́ґда му ньę досц. Тá му Йáнчі гвáрі: Ша гíбай, сам но́, та бýдземе трóме.

Іду дáльші, стрéтньу йęдного́, цó ше ныі́ґда ньę мóгол нарýцац. Тá йім гутóрі: Но, ныі́ґда сом ньę відзел, жéбі шальęні Йáнчі ішол на ґалíйі по сýхей жéмі тáк, йак дрýгі по вóді.

Вéра чьýйęш і йа ньę відзел, жéбі йęден тáкі шальęні ныі́ґда ше ньę мóгол нарýцац; ýше рýца бузóґвань от Сéдморáцкей жéмі до Сéдморáцкей жéмі, а ныі́ґда му ньę́ досц.

Гáйде і йа пóйдзем с тóбу.

Шак гíбай та бýдземе штíрме.

Іду дáльęй, стрéтньу йęдного́, цó ше ныі́ґда ньę мóгол нáграц. Двáнац фáта дрéва запальęны на штíрох ýглох, а вóн мал на сéбе двáнац кожýхі, двáнац бýнді, двáнац надрáґі, двáнац пáрі чíжмі і двáнац шáпкі, а ýше крíчел: Йуй жíмно мі; йуй, жíмно мі! Ну, ныі́ґда сом ньę відзел, жéбі шальęні Йáнчі ішол на ґалíйі по сýхей жéмі, йак дрýгі по вóді.

Вéра чьýйęш і йа ньę відзел, жéбі йęден тáкі шальęні, йак ті, прі тáкім óгньу шéдзел, у тéлых бýндох, кожýхох, чíжмох і надрáґох і у шáпкох, а жéбі ýше крíчел: Йуй, жíмно мі, йуй жíмно мі!

Гáйде і йа пóйдзем з вáмі.

Ша гíбай, тá нас бýдзе вéцей, бýдземе пéйцме.

І тот шéдньę на ґалíйу, та іду дáльęй. Стрéтньу йęдного́, цó ше ныі́ґда ньę мóгол найęсц. Так рýцал до сéбе камéны тáкі вéлькі фалáті, йак хльęбі, а ýше крíчі: Йуй, йęдол бі сом, йуй йęдол бі сом! І тот йім гвáрел: Но ныі́ґда сом ньę відзел, жéбі шальęні Йáнчі так ішол по сýхей жéмі, йак дрýгі по вóді.

Вéра, чьýйęш, і йа ньę відзел, жéбі йęден тáкі шальęні йак ті, так рýцал камéны до сéбе, йак чловек шлыі́ýкі, а тáкі вéлькі камéны, йак хльęбі, а ýше крíчел: Йуй, йęдол бі сом, йуй йęдол бі сом.

Гáйде і йá пóйдзем з вáмі.

Ша, гíбай, тá нас вéцей бýдзе.

І тот шéднул на ґалíйу та іду дáльęй. Стрéтньу йęдного́, льęжі прі Дунáйу, пійę вóду, а ýше крíчі: Йуй, піл бі сом, йуй піл бі сом! Йак тóті зóйду там, а вóн йім гутóрі: Но, ныі́ґда сом ньę відзел, жéбі шальęні Йáнчі ішол на ґалíйі по сýхей жéмі, йак дрýгі по вóді.

Йáнчі му гутóрі: Вéра чьýйęш і йа ньę відзел, жéбі йęден тáкі шальęні йак ті з Дунáйу вóду піл, а дá ше ныі́ґда ньę мóже нáпіц, áльę ýше крíчі: Йуй піл бі сом, йуй піл бі сом.

Гáйде і йа пóйдзем з вáмі.

Ша гíбай тá нас бýдзе вéцей.

Іду дальєй, стрєтньу йєдного, цó ше вальал по дражє по грудох, по камєньох, а ўше крічел: Йуй, шкрабал бім ше, йуй шкрабал бім ше! Дойду тоті ґу ньому, а вон йім гуторі: Но ньіґда сом ньє відзел, жєбі шальєні Йанчі ішол по сухей жємі на ґалійі, йак другі по воді.

Йанчі му гуторі: Вєра чьуйєш і йа ньє відзел, жєбі йєден такі шальєні йак ті, ўше да ше вальа по дражє, дзе найвєкші ґруді і по камєньу, а да ўше крічі: Йуй, шкрабал бім ше, йуй шкрабал бім ше.

І йа пойдзем з вамі.

Ша гібай, та нас будзе вєцей.

Іду дальші, та пойду до цара. Капура була замкнута, Йанчі скрічел: Отверай, цару, капуру, ту ці ґалійа, цо ідзе по сухей жємі, йак другі по воді, а дай дзіўку.

Цар йім отворел капуру, войду нука, альє то шіцкі барз ґадні булы, та ше од ньіх цар бал. Ей, ньє так то, же дай дзіўку. Ешчі ту трєба і інше цошка. Мамє мі ту трі зайачькі. Тоті трі зайачькі трєба вігнац на жельєну луку, да ше напашу, а вєчьар дому прігнац.

Йанчі пойдзе вонка та йім гуторі: Ей, ньє будзе ваша млода; ма вон ту йакішік трі зайачькі, та мі гварел, же то трєба вігнац на жельєну луку, да ше напашу, а вєчьар крашньє дому прігнац.

А тот, цó ше ньє могол набєгац ньіґда, та гварел: Но, пойдзем йа.

Рано віпушьчьа зайачькі, а вон йіх почньє гнац вонка, альє ньє могол за ньіма ісц, бо йіх ўше прескакуйє та ньє добре. Обешел сєбе на ногу йєден камєнь зо сувачьа; на йєдну хромі бул, а па другу камєнь обешел, почньє гнац зайачькі, та ўше йє прі ньіх. Ўше йім хвосцікі прігтупуйє та сєбе прігварйа: Га, тєраз добре! Віжєньє зайачькі на жельєну луку, зайачькі ше побійу до жємі, бо вісталы та отпочівайу. А вон шєднул на камєнь, та шєдзі. Рас прідзе йєдна жєна ґу ньому: Дай Боже добрі дзень, чловєче!

Дай Боже і вам.

Та цó ту робіш, чловєче?

Но, цо! чьувам цароў статок, й....л бі го.

Удьан, ньє прєдал біш мньє зоз ньіх йєдного?

А начь вам?

Та трєбало бі мі барз.

Ньє прєдам. У цара сме на косту, а наш пан ма пеньєжі досц, та ньє дам.

Прєдай мі, чловєче. Барз бі мі трєбало.

Гварел сом вам, же ньє прєдам. Но кєд же бі вам такой так трєбало того зайачька та вам дам, кєд ві мньє даце раз.

А вóна сéбе дýма, дýма: Мýші дац, бо кéд бі сéбе сцéла двіýку охрáньіц, бо вóна бýла царíца, цо пóшла по зайáчька. Думáла сéбе, же кęд од ньóго йęдного кýпі, вéцка ньę гóдзен трі прíгнац на вéчьар дóму, тá йім ньę дáйу двіýку. Но, дá вóна йóму за йęдного зайáчька раз. Вóн йу ýлáпел, полóжел на кáмень, помáсцел дóбре, откýрел дóбре, пýшьчел йęй, пóшол, ýлáпел йęй зайáчька: Но нá, кęд же ці го тáкой так трéба.

Вóна ýжáла зайáчька та íдзе дóму зов ньім радóшньę. Пóйдзе дóму, цáр ше йęй пíта: Та пріньęсла ші?

Та пріньęсла.

Но, дóбре, уж нáша двіýка.

Вéчьар вон полáпал і гéуті два зайáчькі, тá йіх пóбіл до камéньа, бó бі ньę мóглы дóму прíсц, так вістáльі. Пóшол до льęса, вíгнал сéбе дрýгі трі, тá йіх гóньі до цáра. Отверай, цáру, капýру, тý ці стáток!

Отворéлы му капýру, вон вáгнал зайáчькі. Цáр жéні сéбе гутóрі, царíці: Ті жéно ньę от тóго купéла зайáчька.

Та от тóго, ша óзда го пóзнам.

Но, уж вьę от тóго.

Но, чéкай, ша пóйдзем на йýтре, пріньęшем од ньóго аж два.

Кęд рáно, Йáнчі пóйдзе ґу царóві: Но, цáру наййашньęйші, дай двіýку. Очьувáлысме ці зайáчькі.

Цáр му гутóрі: Ей, Йáнчі, то мáло, трéба йіх éшчі раз очьýвац і крáшньę дóму прíгнац.

Пóйдзе Йáнчі вóнка тá йім гутóрі: Цар гвáрел, же йіх трéба éшчі раз очьýвац, крашньę дóму прíгнац.

Тот, цо ýчéра бул чьýвац, гвáрі же: Йа пóйдзем заш, ша йа йіх очьýвам.

Віпýшьчел зайáчькі, обéшел кáмень на пóгу, та гóньі вóнка зайáчькі. Вíгнал йіх на жельęну лýку, зáйачькі ше побíльі[1]) до жéмі, бо барз вістáльі, á вон кáмень зрýцел з нóгі та нá ньго шéтнул. Царíца ше обльęкла до дрýгіх шмáтох заш. Обльęкла ше по мадьáрскі. Пóйдзе ґу ньóму: Дай Бóже дóбрі дзень, чловéче.

Дай Бóже і вам дóбре здрáве.

Цó ту рóбіш, чловéче?

Чьýвам цáроў стáток, й...л бі го.

Ньę прéдал біш мі зóз ньіх два?

Ньę прéдам. У цáра сме на кóсту, а нáш пан ма пеньęжі досц, та ньę прéдам.

---

[1]) Польęгáльі.

А зáчь же бі ші дал, чловéче? Бáрз бí мі йіх требáло.

Но, кęд же бі вам тáкой так требáло, та кéд мі дáце двá рас, та вам дам два зайáчькі. За каждóго зайáчька раз.

А вóна цó зна рóбіц? Сцéла бі себе дзіўкі жівот охрáныц óд ных, бо так ше бáлы óд ных, йак од дьáблох. Вóн йу ўлáпел, полóжел на кáмень, та ўдрі два раз; откýрел йęй двá рас, пýшьчел йу, пóшол, ўлáпел йęй два зайáчькі, та йęй дал: Но нáце, кęд вам тáкой тáк барс трéба.

Вóна ўжáла зайáчькі, та íдзе з ньíма дóму радóшньę. Пóйдзе дóму та гутóрі царóві: Но, áльę сом прíньęсла од ньóго тéраз аж два. Ньę гóдзен на вéчьар прíгнац льęм йęдного.

Кęд зéчьар, вон ўлáпел і геўтóго трецóго тá з ньім ўлéрел о кáмень. Дўмал сéбе: Та тот уж ньę гóдзен дóму пóйсц! Віжéньęм сéбе дрўгі з льęса! Пóшол, віплáшел сéбе дрўгі трі, та йіх гóны дóму. Пóйдзе до цáра, та крíчі: Отверай, пáру, капýру, тў ці стáток.

Отворéлы му капýру, нажéньę йіх вýка, тá йіх позавéра. Йáнчі тáкой нýка íдзе: Но, цáру, очьувáльісме ці статок, нáша дзíўка.

А йá, Йáнчі, éшчік йę ньę вáша. Ешчі рас трéба очьýвац тóті зайáчькі, та вец бўдзе вáша дзíўка.

Йáнчі відзе вóнка тá йім гутóрі: Гварел цар, же éшчі рас трéба очьўвац тóті зайáчькі.

А тот, цó йіх чьýвал двá дны: Пóйдзем йа заш, очьўвам йá йіх.

Кęд рáно поставáйу, вíпўшьчі трі зайáчькі, тá йіх гóны вóнка. Віжéньę йіх на жельęну лýку. Зайáчькі ше побійу до жéмі, бо вістáлы, та отпочівáйу; á вон нóгу віньал с каменьа, та шéднул нá ньго. Кęт цар стáнул дóма: Но, знас цо, жéно, ньę от тóго ті прíньęсла зайáчькі. Пóйдзем йа ньęшка; знам, же на вéчьар ньę пріжéньę дóму, льęм два.

Ідзе вóнка, стрéтньę ше з йęдніім рíбáром, цо вéзол пóлні кочь рібі. Цáр ше му пíта: Рíбар, цо коштáйу тóгі рíбі і кóчь і тóта біла кобўла?

Сто форíнті.

Но, зрýцай тóті рíбі дóлу до йáрку, йá ці дам сто форíнті, а дóк ше наўрáцім нáзад о йęдну годзіну, дáм ці і кóньа і кóчь; і рíбі мóжеш складсц нá кочь, у валáльę мóжеш попрéдац!

Віньал сто форíнті, тá му дал. Рíбар зрýцал рíбі с кóчьа, цáр шéднул нá кочь, та íдзе. Пóйдзе там, дзé тот чьўвал зайáчькі на жельęней лýкі: Дай Бóже дóбрі дзень, чловéче.

Дай Бóже і вам.

Цó ті ту рóбіш, чловéче?

Чьўвам цáроў стáток, й...л бі го.

Удьан, чí бі ші ньę прéдал зоз ньіх йęдного?

Ньẹ прéдам. У цáра сме на кóсту, а наш пан ма пеньẹ́жі досц.

Та зáчь же біш мі го дал? Барз бі мí го требáло!

Гат кẹд бі го вам тáкой бáрс требáло, тá кẹт скочíце на тóту білу рас, та вам дам йẹ́дного зайáчька.

Цар сéбе дýма і так і так. Мýші, кẹ́д бі сцел сéбе дзíýку óд ных ментóвац. Скóчел на білу, откýрел йẹй дóбре, á тот ўлáпел зайáчька, тá му дал. Но нá, кẹ́т ці го тáкой так трéба.

Тот ўжал зайáчька нá кочь, та íдзе радóсні дóму. Пóйдзе ґу рібарóві. Но, нá рíбар, тý ці і кóчь і кóны; і рíбі мóжеш складсц нá кочь, та мóжеш попрéдац і сто форíнті уж маш.

Одньẹ́ше цар зайáчька дóму: Но, пáльẹ жéно, ту йẹ́. Ньẹ пріжéньẹ на вéчьар трі дóму, ньẹ дýмай!

Кẹ́д уж вéчьар, полапáл і тóті два зайáчькі, та йіх пóбіл до камéнья. Дýмал сéбе: Ша тóті і так уж ньẹ гóдны дóму пойсц! Пóшол до льẹ́са та сéбе вíгнал дрýгі трі, тá йіх гóны дóму. Пóйдзе прет цáра, та крíчі: Отвéрай, цáру, капýру, ту ці стáток!

Отворéлы му капýру, вон нáгнал зайáчькі нýка, тá йіх позавéрал. Йáнчі тáкой нýка íдзе. Но, цáру, ту зайáчькі, нáша дзíýка.

А йá, Йáнчі, éшчік то ньẹ вáша дзíýка. Ешчік мі ту мáме хльẹ́ба, пó ше уж двáнац рóкі пéче, ўше фурт кáжді дзень, а ныíхто éшчі з ньóго ньẹ йẹ́дол. Тот хльẹп шíцко мушíце йẹ́дну ноц пóйẹсц; аж вéцка бýдзе вáша дзíýка, кẹт хльẹп пойẹ́це.

Відзе Йáнчі вóнка, тá ше гéўтім понорýйẹ, жé му цар гутóрел, же ма од двáнац рóкох хльеб; двáнац рóкі, йáк ше пéче у йẹ́днім пéцу ўше, а ныíгда ныíхто з ньóго ньe йẹ́дол éшчі. Та тóто мушíме шíцко жéсц йẹ́дну ноц.

А тот, цо так камéны рýцал до сéбе, та гвáрі: Агá, тéраз йá ше нáйẹм хльẹ́ба.

Одьвéду йіх до йẹ́дней вéлькей комóрі; то пóлна бýла с хльẹбáмі, тá йіх там зáмклы. А тот, цо тáкі барз глáдні бул, цо камéны йẹ́дол, тá йім гутóрел: Но, пайтáше, йẹ́цце тéраз, док йẹст, бо дальẹ́ко рáно, будзéце глáдны.

А вóны гвáрйа, же йẹст там досц.

Но, йá вам гвáрім, же ві йẹ́цце.

Но, йẹ́длы вóны, кẹ́дьо йẹ́длы, ньẹ вéльо йім требáло йẹсц, бо тéді вечерáлы, та ньẹ бýлы глáдны. Ей, кẹт тот ше прідáпі, кẹд йіх пóчьньẹ рýцац до сéбе! Так йẹ тот хльẹб, йак кẹт чловек кукурíцу варéну сíпі до сéбе. То зá годзíну, за два, уж ньẹт ныíчь; шíцко пойẹ́дол. Ешчік і позаметáлы тóті отрушíні, шíцко пойẹ́дол, ньẹ óстал ныíчь, áны йẹ́ден прах. Рáно цар стáньẹ і царíца, пóшльẹ цар царíцу, жé да íдзе опáтріц, цо тóті там рóбйа, а вéцка йіх трéба отплáшіц.

Пойдзе царіца, отворі тот вельки маґазін, віdзі, же там ньєт ньічь. Ешчі крашньє і позаметальі. Убегньє царіца нука ґу царові, та му гуторі: Но, ньєт там ньічь, шіцко пойєдльі.

Озда ньє, жено.

Но вера там ньєт ньічь.

Пойдзе цар, та віdзі, же ньєт ньічь, ешчі і позаметане. Йанчі му гуторі: Но, пару, наша дзіўка, пойєdльісме хльєбі.

А йа, ешчі йє ньє ваша, ешчік мі ту маме у йєдней піньвіці от пейдзешат рокох віно стойі, ньіґда ньіхто з нього ньє піл, а цо ше зродзело у штірох віньіцох, ўше ше там посіпало. Ешчік тото віно маце попіц, та вец будзе ваша дзіўка.

Заш Йанчі ше поносуйє ґеўтім, же от пейдзешат рокох, цо шеназберало віна зо штірох віньіцох, ньіґда ньіхто з нього ньє піл, а мі го тераз мушіме шіцко попіц йєdну ноц.

А тот, цо з Дунайу воду піл, скрічел, же ше ньє може напіц, та ше зрадовал і так гварел: Аґа, но тераз йа ше напійєм віна!

Кеd вечьар, навечерайу ше, одведу йіх до піньвіці, та йіх замкньу, жебі ньє пофсцекальі. Кеd воньі пойду до піньвіці, а тот, цо ше так ньє моґол воdі напіц з Дунайу, та йім гварі: Но піце тераз, док йєст, бо до рана дальєко, а будзеце смійадні.

А воньі ше з нього шмейальі, же йєст ту досц, гочь ше шіцкі потротькайу, та го ньє попійу.

А вон йім заш гварел, же най пійу, док йєст, бо рано дальєко.

Сіпу воньі себе до пуґарох, та пійу. Вон ше йім піта: Уш сце ше понапівальі?

Уж, льєм пі.

Кеd вон почньє борікац, так віпражньуйє тоті гордові йєден за другім, за йєdну годзіну, за два ньєт ньічь. Шіцкі гордові празні. Рано станьє цар і царіца, та вон йєй гварі: Ідз льє', жено, патрі, цо тоті медведзі там робйа. Знам, же су пійані шіцкі, а ньє попільі аньі йєден гордоў віна.

Кеd вона пойдзе там, одомкньє піньвіцу, та віdзі, же ньєт там ньічь, шіцко гордові попреўрацані наспак. Пойдзе нука та гуторі царові: Ньєт там ньічь, чловече, шіцко празні гордові, аньі йєден ньє пійані, шіцкі су трежбі.

Прідзе Йанчі заш ґу царові: Но, пару, попільісме віно, наша дзіўка.

А йа, ешчік йє ньє ваша. Ешчік маме мі ту йєден пец жельєзні; уж дванац рокі топі ше до ньго; там маце йєdну ноц преноцовац.

Йанчі заш прідзе ґу тім, та ше поносуйє, же му цар гуторел, же ма ешчі йєден пец, жельєзні, уш ше дванац рокі до ньго топі уше, та

там маме ешчі йедну ноц преноцовац, та вец будзе наша дзіўка, іншак ньe.

А тот, цó ше ньe мóгол ныґда зóграц, гутóрі йім: Агá, тéраз йá ше зогрéйєм.

А вóны ше зоз ньóго шмейáльі: зогрéйєш ті ше, док згóріш ў ным! Пóйду до пéца вéчьар, а вóн йім гвáрі: Зберáйце сéбе дрéва, бо вам до рáна жімно бýдзе.

Вон сéбе назбéрал дрéва, вóйдзе до пéца на прéдок, трі рас пéрднул, пец льєтні. Вóны пóйду вýка, польєгáйу, та шпйа. Кєт ту уж над дó дньом тот, цó ше ньe мóгол ныґда вóграц, роскладол сéбе óгнья, тá ше грéйє. Цар станьe і царíца, та йєй гутóрі: Ідз льє', женó, та опáтрі тіх там, чі з ных дайáка косц ньe вірірсла вóнка, та руц до пéца і тóто, да ньe остáва.

Царíца пóйдзе, а вóны уш шіцкі кóло óгнья шéдза, тá ше грéйу, а тот, цо роскладол óгень, дрíльа йіх гéгка: Ньe гвáрел сом вам, же сéбе дрéва назберáйце, бó вам до рáна жімно бýдзе! Альe сце ньe спéльі; тéраз мі гéтка од óгнья!

Царíца то шіцко чьýла і віпзéла. Пóшла ґу царóві тá му гутóрі: Цо дýмаш, чловéче? Жімно йім ў тім пéцу! Огнья сéбе клáду. Йєден ше з ныма вáдзі, же йім гутóрел вéчьар, кєд íшльі до пéца, жé да сéбе дрéва назберáйу на óгень, бó йім до рáна жімно бýдзе. А вóны ньe спéльі. Та вóн йіх дрíльа тéраз од óгнья гéтка, вáдзі ше з нымa, же вай ньe шедáйу там. Та цо будзéме рóбіц?

Цар йєй гвáрі: Но, уж йак відзім, мушíме йім дац дзіўку. Альe ешчік йіх рас попробуйєме. Повéме йім, же на вéчьар мýша там спац ў тей хіжі, дзе брíтві рéжу, а вóда по пóд ньу íдзе та тáкой най йіх ньєше гет. Тáм йім бýдзе гýба

Прíдзе Йáнчі вýка ґу царóві: Но, цáру, преноцовальісме у жельєзнім пéцу, вáша дзіўка.

А йá Йáнчі, то ешчі бар далєко. Ешчік мі ту маме йєдну хіжу, цо попóд ньу вóда íдзе, а брíтві рéжу. Ешчі там мушíце преноцóвац йєдну ноц.

Пóйдзе Йáнчі вóнка, тá ше поносýйє гéўтім: Цó думáце, пайтáше? Ша тóму ныґда ньe бýдзе гýйа і кóнєц. Вóн нам ўше бýдзе задáвац кой цо. Тéраз мі гвáрел, жé ма йєдну хіжу, цо попóд ньу вóда íдзе, а брíтві рéжу, кєд дáхто дó нєй вóйдзе.

А тот, цó ше ньe мóгол ныґда пошкрáбац, зрадóвал ше, тá йім гвáрі: Агá, тéраз йа ше пошкрáбем. Тéраз мньe бýдзе дóбре.

А гéўті му гвáрйа: Пошкрáбеш ті ше, дóк це брíгві порéжу!

Кeд вéчьар, пóйду до хіжі нoцóвац, а вон льẹм ше звáльẹл на тóті брітві, повáльал ше ўшáдзі: Но, пайтáше, пóцце нýка тéраз, а льẹгáйце спац.

Пóйду нýка, ньẹт там ныічь, áньі йẹ́дна брітва ньẹ рéже, шіцкі йіх полáмал. Польẹгáльі та шпйа. Рáно цар стáньẹ і царіца, цар жéні сéбе гутóрі: Ідз льẹ', жéно, опáтрі, кẹд дáґдзе дáйака косц остáла на крáйу, та руц і тóгу, нáй йу порéжу тóті брітві!

Жéна пóйдзе, а вóньі éшчі шіцкі шпйа. Жéна бéжі нáзат пóвесц царóві, же вóньі ньẹ порезáчі. Пóйдзе ґу ньому, тá му гутóрі: Цо дýмаш, чловéче? Аньі йẹдньóму ньẹ хібі ньічь. Так шпйа, йак порезáні.

Озда ньẹ, жéно. Да вéра то прáўда. Но, уж йак відзім, мушíме йім дац дзіўку. Альẹ éшчі йіх трéба пóслац до Йẹжібáбі, най пріньẹ́шу опльẹ́чько до прішáґі.

Пóйдзе Йáнчі нýка, йак поставáльі: Дай Бóже дóбре рáно, цáру найпашньẹ́йші.

Дай Бóже і тебе, Йáнчі.

Но, цáру, нáша дзіўка. Прéноцовáльісме у хіжі.

Вáша, вáша, áльẹ éшчік ньẹ дóраз; éшчі мáце пріньẹсц од Йẹжібáбі опльẹ́чько до прішáґі злáте, бо тáм го шійу, а іншак ньẹ гóдна пойсц до прішáґі, дóк йẹй тóго опльẹ́чько ньẹ пріньẹшéце дóму.

Пóйдзе Йáнчі вóнка, йáш ше геўтім поносýйẹ; áльẹ уж з радóсцу, же по опльẹ́чько трéба пойсц по злáте, цо вéжньẹ до прішáґі; од дзéшец гóдзін до пол дванáстей го трéба пріньẹсц. Хто то пріньẹ́ше?

А тот, цо зайáчькі чьýвал, гвáрел, же пóйдзем йа! Кẹд ўдері дзéшец гóдзін, вóн ше тéді рýші. Двá рас, трі раз віріґньẹ с тóгу хрóму нóгу, ўж йẹ там. Дай Бóже дóбрі дзень, стáра мац.

Дай Бóже і тéбе, мой сіну. Та нá цо ші прішол так нáгло?

Царóвей дзіўкі по опльẹ́чько, цо вéжньẹ до прішáґі.

Дóраз бýдзе, сіну, льẹм док ґомбíчькі прішійẹм, мýшіш прічéкац.

Ньẹ барз мам чьáсу чéкац, áльẹ мýшім.

Бáба пришíла ґомбíчькі тá му да: Но, нá сіну.

Вон вéжньẹ опльẹ́чько, а бáба тáкой зá ньім: Стой, сіну, стой; чéкай но, цóшкаль ці пóвем. Шéдньі льẹ' ту, нáй це дакушьчíчько поіскам, бо знам, же ші дáўно з дóму, та ці ше і у глáві звéдло.

Вон шéдньẹ, а бáба го пóчьньẹ іскац; пýшьчела пá ньго сон, вéра вон зáспал; ўжáла вóна йẹ́дну кóньску глáву, тá му подложéла под глáву, опльẹ́чько ўжáла, та ньẹ́ше до цáра: А геўті пáтра, же дзé йẹ так длýго, бо уж йẹдéнац прéшло. Кáжу геўтóму, цо ше ньіґда ньẹ мóгол напáтрац, най пáтрі тéраз, же дзе йẹ, чі ньẹ здіха дáґдзе. Тот пáтрі на тóго йẹ́дно óко, цо тáке вéльке бýло, йак тáньẹр: Ша там здіха, кóнску глáву му бáба подложéла под глáву; а вóна ўжáла

опльєчько, та го ньєше. Но льє' ті, цо ші ше ныґта ньє могол нару-
цац, веш тот твой бузоґвань, а вібі му тогу главу конску спод главі та
бзда станьє.

Тот руцел бузоґвань, вібіл му конску главу спод главі, а вон ше
зобудзел. Поогльада ше, відзі, же бабі ньєт, аны кошулы: Ей, кєд вон
ше схваці! Два рас, трі рас скочі, уж йє прі бабі. Улапел бабу, удє-
рел з ньу до жемі, дорас ше розльала на кольімаж. Ужал кошульу, два
рас, трі рас скочел, уж йє у цара; уж льєм пейц мінуті хібело, же ньє
було пол деванастей. Дораз одньєслы кошульу нука, Йанчі гуторі: Но,
цару, ту кошульа; наша дзіука.

Ваша, ваша, альє ешчі ньє дораз, ешчі треба трі мехі полні на-
бешедовац і да ше самі зауйажу; та кєд набешедуйєце і самі ше вам
позауйазуйу, будзе ваша дзіука, а іншак ньє.

Йанчі пойдзе вонка, та ше поносуйє ґеутім, же му цар гуторел,
да трі мехі полні набешедуйу і да ше йім самі позауйазуйу, та вец бу-
дзе йіх дзіука, а іншак ньє. А хто то бі могол трі мехі набешедовац
і да ше самі поуйажу? То ньє може ныхто.

А тот, цо зайачкі чьувал, на жельєну луку вігнал і по кошульу
бегал, тот гварел, же вон набешедуйє. Пошол Йанчі, та йавел царові,
же набешедуйу трі мехі полні і самі ше позауйазуйу.

Добре, кєд набешедуйєце. Йутре рано йа дам справіц велькі бал,
ту буду вельо панове, ґрофове, та пред ныіма будзеце бешедовац.

Йанчі гварел, же добре. Кєд йутре рано посходза ше вельо па-
нове, полні хіжі ушадзі. Дайу йіх заволац нука, най набешедуйу трі
мехі полні і да ше йім самі позауйазуйу. Пойду нука шіцкі, та ше йім
пітайу там нука панове, же хторі будзе бешедовац полні трі мехі і да
ше самі позауйазуйу.

А тот, цо чьувал зайачкі і бегал по кошульу, гварел, же вон
будзе.

Но, добре, треба започьац.

А вон гварел, же треба, треба. Кєд мі прішлы ту до цара на тей
ґалійі, цо ідзе по сухей жемі так, йак другі по воді, тасме пітальі
дзіуку, а воны нам гварелы, же нам дайу дзіуку, льєм же воны майу
трі зайачькі, та тоті трі зайачькі треба вігнац на жельєну луку, да ше
напашу і вечьар крашньє дому прігнац. Йа рано ужал опрес себе трі
зайачькі, ньє мох сом за ныіма ісц, уше сом йіх прескаковал. Обешел
сом себе камень зо сувачьу на йєдну ногу, на тоту, цо сом на ньу ньє
хромі; праве сом йім був вец уше прі хвостох, крашньє сом йіх вігнал
на жельєну луку; зайачькі вістальі, побільі ше до жемі отпочівац. А йа
камень з ногі спаґнул, та сом на ньго шеднул. Йєдна жена прішла, та
мі поздраукала: Дай Боже добрі дзень; а йа йєй крашньє урацел: Дай

Бо́же і вам. Та́ ше ме пітáла, же цо йа там рóбім; а йа йęй гвáрел, же чьýвам цáроў стáток, й...л бі го. А вóна пітáла одó мньę, да йá йęй прéдам йęдного зайáчька. А йа йęй так гвáрел, же йа зайáчька ньę прéдам, бó сме у цáра на кóсту, а наш пан ма пеньę́жі досц. Альę вóна бáрз напáдла, жéбі йęй барс требáло йęдного зайáчька, та най йęй прéдам. Йá йęй гвáрел, же кęд мі да рáс, тá йęй дам зайáчька, іншак ньє. А вóна мі гварéла, же дá. Йá йу ўлáпел, полóжел на кáмень тá сом йу помáсцел, откýрел дóбре.

А цар тéді гвáрі: Гу, уж йę заўйазáні.

Йа ўлáпел зайáчька, та сом йęй дал; вóна ўжáла, та з ньім íшла дóму радóшньę. А то бýла нáша кральóўна. Вóна думáла, же кęд вóна одó мньę йęдного зайáчька одньęше, та йа ньę гóдзен трі зайáчькі дóму одóгнац вéчьар. Кęд вéчьар, йа ўлáпел і тóгі два, пóбіл до камéньа, вíгнал сом сéбе дрýгі трі з льęса, ўлáпел óпрес сéбе, одóгнал сом прéт цáра, тá сом крíчел: Отвéрай, цáру, капýру, тý ці стáток! Нáгнал сом нýка, тáсме пітáльі дзíўку, бóсме зайáчькі очьувáльі. А вóньі нам гварéльі, же éшчі рас трéба очьýвац. Йа дрýгі дзень заш зайáчькі óпрес сéбе ўжал і вíгнал сом йіх на жельęну лýку пасц. Кéт сом вíшол вóнка, зайáчькі вістáльі, побíльі ше до жéмі отпочíвац. Йа кáмень спáгнул з нóгі дóлу, тá сом нá ньго шéднул. Заш йęдна жéна прíшла, поздраўкáла мі: Дай Бóже дóбрі дзень. А йа йęй ўрáцел: Дай Бóже і вам. А вóна ше мі пітáла, же цó йа там рóбім. Йа йęй гвáрел, же чьýвам цáроў стáток, й...л бí го. Вóна ше мі пітáла, чíбі йа йęй ньę прéдал два зайáчькі. Йа гвáрел, же ньę, бóсме у цáра на кóсту, á наш пан ма пеньę́жі досц, та ньę прéдам. Альę вóна ше мі барс пітáла, жéбі йęй барс требáло, та зáчь бім йęй дáт. Йа йęй гвáрел, же кéд мі да двá раз, за кáждого зайáчька раз. Вóна гварéла, же да. Йá йу ўлáпел, полóжел на кáмень, откýрел сом йęй дóбре двá рас.

А цáр тéді гвáрі: Гý, уж йę пóльні і заўйазáні!

Йá йу пýшьчел, ўлáпел сом йęй два зайáчькі, тá сом йęй дáл, а вóна íдзе радóшньę з ньíма дóму. Дýмала, же кęд йá йęй дал два зайáчькі, тá сом трі ньę гóдзен прíгнац на вéчьар дóму, та зóс тім сéбе охрáньі дзíўку, жé йу ньę да за нáшого пáна Йанчíйа. Кęд вéчьар, йа ўлáпел і тóго йęднóго зайáчька, ўдęрел з ньім о кáмень, пóшол сом до льęса, вíгнал сом сéбе дрýгі трі, бо тóт бі уж ньę мóгол бул дóму пóйсц, цó мі óстал, бо барс вíстал рáно. Ўлáпел тóгі трі óпрес сéбе, тá сом йіх одóгнал прет цáра і крíчел сом: Отвéрай, цáру, капýру, тý ці стáток. Мі заш дзíўку пітáльі, бóсме стáток очьувáльі. А вóньі гварéльі, же éшчі рас трéба очьýвац і вíгнац вóнка. Рáно йа заш зайáчькі ўлáпел óпрес сéбе, вíгнал сом йіх на жельęну лýку пасц. То бýло трéці дзень. Вíшол сом зо зайачькáмі вóнка, зайáчькі вістáльі, побíльі ше до

жéмі отпочíвац, а йа кáмень спáгнул з нóгі, тá сом нá ньго шéднул. Ішол тáмаль йę̆ден рíбар ньę дальę̆ко одó мньę; нас цáр ше зóз ньім стрéтнул, тá ше му пітал, же за кę̆льо му да кочь і чілáшьу кобýлу. А вон гвáрел, же зá сто форíнті. Цар му гвáрел, же най зрýца рíбі, тá му да сто форíнті. Рíбар зрýцал рíбі, цар му дал сто форíнті і гвáрел, же най чéка за йę̆дну годзíну там, тá му да вáзац і кочь і чілáшу, же йóму ньę трéба льęм на мáлі чьас. Мóже складц вéцка рíбі нá кочь та попрéдац. А вóн вéцка шéднул нá кочь, прíшол ґý мньę, поздрáўкал мі, а йá му ўрáцел. І пітал мі ше, цó йа ту рóбім. А йá му гвáрел: Чьýвам цароў стáток, й...л бі го. Пітал одó мньę йę̆днóго зайáчька, дá му прéдам. Йá му гвáрел, же ньę прéдам, бóсме у цáра на кóсту, а наш пан ма пеньę̆жі досц. Вóн ше мі барс крáшньę пітал, же зáчь бім му дал? Барз бі му требáло йę̆днóго зайáчька. Йá му гвáрел, жé му дам, кę̆т скóчі на бíлу.— А цáр тéді гвáрі: Гу, уж йę пóлні і заўйазáні! Дóрас с хíжі фцеéкнул вóнка. — Вон вéцка скóчел на бíлу, йá му ўлáпел зайáчька, та сóм му дал. Вóн го ўжал, одóгнал рібарóві кóньа і кочь, á сам прíшол пéшо дóму з радóсцу, же одó мньę дóстал зайáчька, тá сом му ньę гóдзен прíгнац дóму трі. Альę йа і тóго йę̆днóго ўлáпел вéчьар та ўдéрел до камéньа, вíгнал сом сéбе другі трі з льę̆са, бо тóті бі бýльі уж ньę мóгльі прíсц дóму, бáрз бýльі вістаповéті. Прíгнал сом йіх дóму та сом крíчел: Отвéрай, цáру, капýру, тý ці стáток! Нáгнал сом йіх нýка, та сме пітáльі дзíўку. Альę вóньі нам ту éшчі вéльо загадáльі і вéльо росказовáльі. Мі шíцко зробéльі; áльę кę̆т трі мéхі пóлні ше набешедовáло і сáмі ше поўйазáльі, тéді нáша дзíўка!

Так Йанчíйа до прішáгі одвéдльі. Прішáгльі ше, йак і дрýгі льýдзе, спрáвельі свадзбу богáту, рогáту, до лоповíка ср...і, хто бýдзе слýхац тóту пріповéтку дакę̆ді, до глáві му трепáльі. І ньę̆шка жíйу і кральýйу, кę̆д ньę помáрльі.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, I, ст. 183—188, ч. 83. — И. Рудченко, Народ. южнор. сказки, II, ст. 78—85, ч. 25. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, II, ст. 96—103, ч. 74. — Wolf, Deutsche Hausmärchen, ч. 25. — Schambach u. Müller, Niedersächsische Sagen u. Märchen, ч. 18. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz, ст. 61—63. — A. Nowosielski, Lud ukraiński, I, ст. 270—277. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 191—195, ч. 16.

* До мотиву про чудесних помічників (розроблюваного часто в окремі оповіданя) пор. О. Роздольський, Галицькі нар. казки, ст. 55—57, ч. 39. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 33. — M. Valjavec, Narod.

pripoviedke, ст. 214—216. — G. Basile, Pentamerone, I, ч. 28. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen, I, ст. 332-337, ч. 71; III, ст. 116—119, ч. 71 і 301—302, ч. 28. — E. Sklarek, Ungar. Volksmärchen, I, ст. 88—95, ч. 9. — Fr. S. Krauss, Märchen u. Sagen d. Südslaven, II, ч. 129. — F. Oberst, Romän. Märchen, (Ausland, 1857), ч. 21.

До мотиву про пасенє і продаванє заяців пор. V. Hnatjuk, Das Geschlechtleben des ukrainischen Bauernvolkes, I. ст. 399—402, ч. 296. — Юморъ рус. народа въ сказкахъ, ст. 30—32. — Рус. завѣтныя сказки, ч. 53. — Anthropophyteia, II, ч. 421; IV, ч. 621.

2. Як юнак дістав при помочи волів-дорадників царівну за жінку і утратив її.

Бул йеден чловек і йедна жена, мали тельо дзеці, йак на речіці дзірки. Йедно мали у роботох, ньє моглі найсц кумох. Ужала го баба, ньесла го на другі валал. Альє прі студны бул статок. І там бул Хрістос і шветі Петро. Піталы ше тей жені: Дзе пойдзеце, стара мац?

Вона йім гуторі: Ньєшем дзецко кресціц, бо ньє можеме кумох достац у валальє.

Воны гуторйа: Окресціме мі.

Окресцелы дзецко і далы бабі пісмо; гуторелы йей: Кед му будзе дванац рокі, та му даце пречітац.

Кед вірос, мал дванац рокі, далы му пісмо. Пречітал го і пошол дорас там, дзе го кресцелы. Нашол там статку вельо. Дораз йіх гоньєл дому, а статок бул смійадві, ньє сцел пойсц. Док йеден край одбіл, а другі прішол назад. А йеден ішол на коньові, мал батох, а хлапец себе дума: Може буц того чловека статок, а йа го гоньім! Прідзе гу ньому, а то бул дьавол. Гуторі му: Хлапче, даш мі вола, та ці оджеиьєм дому.

Хлапец гуторі: Дам.

Дьавол пукньє з батогом, статок бежі дому. Кед іду по драже, вол останьє, та гуторі хлапцу: Терас ші ше до рук достал, а уш ші ме дьаволу до рук дал. Кет пойдземе дому, та ме ньє дай. Йа ше удерім дома прет капурку, же здохньєм, а ті поведз, же ньє даш здохнутого, дай геуті шіцкі, а мньє ньє дай!

Кет пойду дому, вон ше удері до жемі, льєжі йак здохнуті. Хлапец гуторі дьаволові: Ньє дам вам здохнутого, геуті шіцкі дам, а того ньє.

Дьавол гуторі: Кед здох, мой здох.

Дьáвол ньé сце гéўтіх шіцкіх, ьлье̨м тóго. Хлáпец тóго нье̨ да. Дьáвол ше погнывал, пóшол гéтка. Хлáпец дóма позавéрал шіцкі, вол стáнул, гутóрел хлáпцу: Тéрас шіцкі попрéдай, а мнье̨ óхап!

То бул вóл Чьáрнок. Хлáпец попрéдал шіцкі гéўті, тóго охáбел. Чьáрнок му гутóрел: Тéрас куп на вашáре од йе̨днóго пóпа. То бýл Бéльа. Хлáпец так зрóбел. Мал два вóлі. Чьáрнок му гутóрі: Ідз до цáра, пітай йóго дзіўку за жéну.

А цар гутóрі: Йáк ті шмел дó мнье̨ прісц, ке̨т ті нье̨ крáльскі сін? Ке̨т ші прішол, а нье̨ зрóбіш, йáк ці пóвем, тá ці глáву здéймем! Прідз йутре на вóлох та мýшіш мóйо гýмно олоўйáне зóрац і пóшац і скóшіц, до гамбáра посіпац. Йе̨ден дзень мýші буц шіцко зробéне.

Пóшол дóму смýтні. Вóл ше го піта, Чьáрнок: Цó ті, ґáздо, тáкі смýтні?

Гутóрі вон: Цар гутóрел, же мýшіш йе̨ден дзень олоўйáне гýмно зóрац і пóшац прóсо, скóшіц і вітлáчіц, посіпац до гамбáра.

Вон гутóрі: Нье̨ бой ше, зробíме то. Ке̨д рáно, вéжнье̨ плух, пóйдзе до цáра, пóчьнье̨ óрац. Ке̨т полáднье̨, éшчі нье̨ зорáне; на полáднье̨ прінье̨ше царóва дзіўка йе̨сц. Почьáла го íскац і заспал. Спал два гóдзін. Ке̨д діхнье̨ вол Бéльа, жéм ше стрéше. Ке̨д діхнье̨ Чьáрнок, стрéшла ше жем, пребýдзел ше ґáзда, вóл му гутóрі: Стáнь, роб, бо кráткі чьас!

Стáнул, віорал, пóчьал шац і брáньіц; прóсо рóсло фрішко, узрéло — ке̨д узрéло, тéльо прішлы до цáра катонáці! Кáжді вітáргнул йе̨ден клас і óдул го, рýцел до гамбáра, éшчі ше йе̨днóму катонóві нье̨ ўшол клас, готóве бýло шіцко. Гутóрел тот ґáзда: Но, цáру, тéраз мóйа дзіўка.

Цáр му гутóрі: То éшчі тéльо, йак ньéбо од жéмі. Мýшіш прісц пó ньу на кóчьу прес тóту вóду. Тóта вóда нье̨ма спóтка, а ке̨т то нье̨ зрóбіш, ці глáву здéймем.

Вóн ше засмýцел. Вóл му гутóрі: Цó ші, ґáздо, тáкі смýтні?

Йáк бім нье̨ бул, ке̨т цар гутóрі, же мýшім пóйсц прес тóту вóду, вóда спóтка нье̨ма.

Вол гутóрі: Вóда кáжда ма спóтка!

Ке̨д рáно, порíхта кочь і пóйдзе до цáра. Пріду ґу вóді, діхнье̨ йе̨ден вол; ке̨д діхнье̨ Чьáрнок, так вóда замáрзла па йе̨ден шух цо нье̨ до спóтку. Пріду до цáра, клáду шіцко нá кочь, бо прéшлы през вóду, та дóстал дзіўку. Шіцко, цо нáшол, клáдол дó кóчьа. Йак бул готóві, пóшол дóму. Цар зá ньім пýшьчел дзікого корнáза, дá го ростáрга. Вóл му гутóрі: Пáтрі, ґáздо, чі нье̨ íдзе погóна за нáмі.

Ґáзда гутóрі: Ідзе дзікі кóрназ.

Вол му гуторі: Повец мі, кед будзе блыско.

Кед йе блыско, ґазда гуторі: Уж йе ту.

Вол діхнье, дорас ше корназ змарзнул. Зішол ґазда, положел го на кочь. Алье цар ше гнывал, послал катонацох, да го рощтрельайу. А вол гуторі: Паґрі, ґаздо, чі нье ідзе погона?

Ґазда гуторі: Іду катонаці.

Вол гуторі: Повец, док буду блыско.

Кет су блыско, ґазда гуторі: Уш су ту.

Кед діхнье вол Бельа, дорас катонаці поставайу; кед діхнье Чьарнок, такі мраз бул, пушкі йім віпадалы з рукох, нье моглы штрельац. І прішлы до того дому, тот йім гуторел: Най цар нье пушьчьа за намі нычь. І катонаці йак ше очутелы, пошлы до цара. Гуторелы царові, же йім ныч нье чькодзі. І тот чловек вецкаль жіл зос тоту за мало. Вол му гуторел, Чьарнок: Предай ґеутого на вашаре, а мнье забі, та рогі посадз йеден на предок хіжі, а другі на задок! Зос тіх рогох му віпрослы шейсц златі грушкі. Мезо готовелы, прайелы госціну, а вон дал поволац шіцкіх панох, хто згаднье, ш чього му віпрослы шейсц златі грушкі. Ныхто нье мох згадпуц. Йеден Ціґан слухал там, пітал ше жені: Жено, поведз мі, ш чього вам віпрослы тоті грушкі, та йа будзем с тобу жіц, бо так ґазда гуторел, же хто згаднье, та най му копнье до задку. Та ґеутот будзе ґазда і його жена будзе. Ныхто нье мох відумац, откаль то. А жена польубела Ціґана та му поведла: Малысме два волі, йедного предал, йедного забіл, а рогі посадзел на коньец хіжі. Віпрослы шейсц златі грушкі, а мезо ше пражі. Ціґан пошол нука, ґу паном, піта ше паном, чі му шльебодно бешедовац?

Панове гуторйа: Шльебодно, цо зна.

Вец почьнье гуторіц: Тот ґазда мал два волі, йедного предал, другого забіл. Посадзел рогі йеден на йеден коньец, другі на другі, віпрослы му грушкі шейсц златі. Месо ше пражі с того вола.

А ґазда гуторел: Прауда, так було.

Теді достал Ціґан тогу жену і обісце, шіцко було його. Вігнал ґазду і панох, та вон бул ґазда у тім доме, бо отгаднул ґаздові тоті грушкі. Та вон постал ґаздом.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол. від Андрія Шанти.

Не вважаючи на згадані імена Христа і св. Петра, отсе оповідане не має нічого спільного з леґендою. Се звичайна казка, якої оповідач не затямив одначе добре і поперeплутував.

3. Пригоди наймолодшого брата.

Бу́л раз йе̨ден худо́бні чло́век, нье̨ мал нычь, лье̨м трох сінох й йе̨дну по́длу хішку. Хла́пці повіраста́лы, треба́ло бі ше йім же́ныц, а ту нье̨т ш чьо́го сва́дзбу пра́віц, бо ке̨т худо́бны бу́лы, нье̨ ма́лы нычь. Зна́це цо, дзе́ці мо́йо — о́цец йім гуто́рел — же́ныц бі ше вам, а́ ту нье̨т ш чьо́го сва́дзбу пра́віц, бо́сме худо́бні. Та і́дце слу́жіц, наслу́гце се́бе пенье̨́жі, може́це ше оже́ныц.

Но по́йдзе на́йстарші слу́жіц. Ідзе з вала́ла на ва́тал. Раз намірі на йе̨дну хішку, там йе̨дна ста́ра ба́ба ше́дзі под обла́ком. Та дзе по́йдзеш, сіну?

Ідзем се́бе слу́жбу глье̨́дац, ста́ра мац.

О па́лье̨, мнье̨ та́кой тако́го тре́ба, йак ті. Нье̨ бу́дзеш мац іншаку робо́ту, лье̨м з йе̨дно́го хлыіва гной віру́цац ка́жді дзень. Алье̨ ке̨д нье̨ віру́цаш, трі реме́ны ці с хріпта ві́дрем. Трі́ дны — рок, ко́рец пенье̨́жі доста́нье̨ш.

До́бре, во́н ше пойе̨́днал. Ра́но ба́ба по́йдзе на госці́ну, а во́н ше у́ла́пел до сво́йе̨й робо́ті. Ру́ца гной зос хлыі́ва. Ба́ба ве́чьар прі́дзе до́му, вон пра́ве заме́тал от хлыі́вніх дзве́рох гной. Та́ чі ші віру́цал, мой сіну?

Віру́цал, ста́ра мац.

До́бре, лье̨м гі́бай ну́ка, та бу́дземе вече́рац.

Навечера́лы ше, польęга́лы спац. Ра́но постава́йу у́чьас, ба́ба заш по́йдзе на госці́ну, а вон ше заш у́ла́пе до сво́йе̨й робо́ті. Алье̨ ро́бі, а́лье̨ го но́ші. Прі́дзе ба́ба ве́чьар до́му: Та́ чі ші віру́цал, мой сіну?

Бо йа нье̨.

Та нье̨ гваре́ла йа те́бе, же ке̨д нье̨ віру́цаш, трі реме́ны ці ві́дрем с хріпта! — А во́н е́шчі мал да з на́ два а́бо на́ трі го́дзін робо́ті зоз гно́йом. — Ца́трі, да́ го віру́цаш те́раз ве́чьар, та́ ці енге̨дуйе̨м, нье̨ ві́дрем ці трі реме́ны с хріпта.

Алье̨ во́н ше у́ла́пі заш до гно́йу; но́ші, аж з нього зној че́че. Дзе з дзе́шец, йе̨де́нац го́дзін, ке̨д віру́цал гной. По́шол ну́ка. Но, віру́цал сом, ста́ра мац.

До́бре, ке̨т ші віру́цал, те́раз бу́дзеш вече́рац, а вец спац, а на ра́но у́чьас у́ста́нуц. А ба́ржей ше пона́гльац, йак нье̨шка, же́бі ші го віру́цал, бо ке̨д нье̨ віру́цаш, ві́дрем ці трі реме́ны с хрі́пта.

Ке̨г ше навече́рал, лье̨гнул, та шпі. Нье̨́ спал йе̨́дну годзіну, а́бо два; зобу́дзел ше, та́кой ско́чел с посце́лі, ві́ллі до ру́кох у́жал та но́ші гной во́нка зос хлыіва. Ке̨д ба́ба ста́нье̨, а во́н ро́бі. Дай, Бо́же, до́бре ра́но, сіну.

Дай Бо́же і вам, ста́ра мац.

Та ýш ші стáнул, сіну?

Та уш, стáра мац.

Так і трéба. Кẹд зрóбіш до вечьéра, достáньẹш твóйо пеньẹжі, á кẹд ньẹ зрóбіш до вечьéра, відрем ці трі реме́ны с хріпта і твóйо пеньẹжі, цо ші пойẹднал, ныічь ньẹ достáньẹш.

Бáба заш пóйдзе на госціну. А вон рóбі през дзень тáк, дá ше ýрве. Бáба прідзе вéчьар дóму: Тá чі ші вірýцал, мой сіну?

Бо йа ньẹ, стáра мац.

Но кẹд ньẹ, гíбай ту, нáй ці відрем трі реме́ны с хріпта тá вец іц, óткаль ші прішол! Вон пóшол ґý ньẹй, вóна го ýлапéла, глáву му положéла мéджі свóйо нóгі, відáрла му трі реме́ны с хріпта. Тéраз íдз.

Пóйдзе дóму, пітáйу ше му дóма: Та цó ші заслýжел?

Та ныічь, ньẹ мох сом сéбе слýжбу найсц. Ньẹ трéба ныікóму.

Стрéдны гвáрі: Но пóйдзем йа, áпо.

Ша іц, та сéбе зáслуш; кẹт сéбе заслýжіш, мóжеш ше жéныіц.

Йа заслýжім, йа ньẹ прідзем на прáзно дóму так, йак Пéтро прішол.

Пóшол вон слýжіц. Ідзе з йẹднóго валáла на дрýгі, намірі і вон на йẹдну хішку; там шедзéла йẹдна стáра бáба под облáком. Дзе пóйдзеш, мой сіну?

Ідзем сéбе слýжбу гльẹдац, стáра мац.

О пáльẹ, мньẹ тáкой тáкого трéба, йак ті! І вóны ше пойẹднвáлы фрішко. Трí дны — рок, кóрец пеньẹжі, á кẹд ньẹ віслýжіш, трі реме́ны с хріпта ці відрем. Тéраз йẹден ту бул да с тідзень, чі два; ньẹ мóгол віслýжіц, відáрла сом му трі реме́ны с хріпта. Та мéркуй, жéбі і ті так ньẹ óпстал.

Дóбре, стáра мац, йá то зрóбім! Пéрші дзень вірýцал; кẹд бáба прішла з госціні, уж вон готóві бул. Альẹ дрýгі дзень кẹд бáба прідзе дóму, вóн éшчі ма сілні гной у хльíва. Та ньẹ вірýцал ші, мой сіну, ньẹ?

Та ньẹ, стáра мац.

Та чі сом ці ньẹ гварéла, же дá ше понáгльаш?

Ша гварельíсцe.

Но éнґẹдýйẹм ці ньẹшка, гочь ші ньẹ скóньчел до вечьéра, áльẹ мýшіш зрóбіц тéрас; пóцме.

Кẹд зрóбел, пóшол нýка. Но, ýш сом зрóбел, стáра мац.

Дóбре, дóбре, мой сіну. Так і трéба. А пáтрі йýтре, жéбі ші до вечьáра зрóбел, тá ці ньẹ відрем трі реме́ны с хріпта, йак цо геýтóму гéýтого тіжньа!

Рáно стáньẹ тот ýчьас, рóбі, а рóбі. Бáба заш пóшла на госціну. Вéчьар прідзе дóму: Та ньẹ зрóбел ші, ньẹ, á гей?

Ша ньє̨.

Гібай ту! Відрем ці трі ремéны с хріпта, та вец мóжеш пóйсц.

Пóшол вон ґý ньє̨й, вóна му ўлапéла глáву мéджі нóгі, відáрла му трі ремéны с хріпта. Но, тéрав íдз, óткаль ші прíшол, кє̨т ші нье зрóбел твóйу робóту! Пóшол і тот с гóлім хріптом. Пóйдзе дóму, пітáйу ше му: Та цó ші заслýжел?

Та ньічь. Ньє̨ трéба ньікóму слýгу, мýшел сом прíсц дóму.

А нáймлáтші тáкі бул кушьчíчько, йак за шальє̨нóго го трімáлы, бýло му мéно Йáнчі: Ано, пóйдзем йа слýжіц, кє̨т Пéтро і Дьýра ньічь ньє̨ заслужéлы, альє̨ заслýжім йа.

Мáнь ше, фíйам, кє̨д ґéўті двóме ньічь ньє̨ заслужéлы, та і ті нье заслýжіш.

Вон пóйдзе.

Гат кє̨т ші так падýмал, та льє̨м íдз.

Ўжал сéбе до торбíчькі йє̨ден пóґачь, та íдзе з йє̨днóго валáлу на дрýгі. І вóн дóйдзе ґý тей хíшкі. Дай Бóже дóбрі вéчьар, стáра мац.

Дай Бóже і тéбе, мой сíну. Та дзе ші ше пýшьчел?

Ідзем сéбе слýжбу гльє̨дац, стáра мац.

Но пáльє̨, мньє̨ тáкого трéба, йак ті. Кє̨т сцеш, мóжеш ше пойє̨днац. Ньє̨ бýдзеш мац іншáку робóту, льє̨м с тóго хльíва кáжді дзéнь гной вірýцац. Трí дньі — рок, кóрец пеньє̨́жі; á кє̨д ньє̨ вірýцаш кáжді дзень і на чíсто ньє̨ вімéцеш, трі ремéны ці вíдрем с хріпта. Уш сом двом відáрла пó трі ремéны.

Вóн ше пойє̨́дна. Рáно поставáйу, вéжньє̨ вíдлі до рýкох та рýца гной, а бáба пóшла на госцíну. Кє̨д дз с трі штíрі гóдзін по полáдньу, вóн уж вірýцал шíцко і крáшньє̨ позамéтал. Бáба прíдзе вéчьар дóму: Тá чі ші вірýцал, мой сíну?

Вірýцал, стáра мац уж дáўно, ýш сом і отпочíвал досц.

То дóбре, кє̨т ші так ўчьас вірýцал. Льє̨м так пáтрі, жéбі шí ўше так вірýцал.

Бáба рáно кє̨д ўстáньє̨, зáш пóйдзе на госцíну, а вон заш свóйу робóту рóбі. Альє̨ мáла бáба там і йє̨дну служньíцу. Бýло йє̨й мéно Йýльчьа. Кє̨д вóна свóйу робóту зробéла, цо мáла зрóбіц, пóшла і вóна та помагáла Йанчійóві гной рýцац. Кє̨д за штíрі пейц гóдзін по полáдньу, вóньі гной шíцко віруцáлы і крáшньє̨ позаметáлы. Та кє̨д бýлы готóві, Йýльчьа му гутóрі: Знас цо, Йáнчі? Кє̨д віслýжіш, вíдзе ці рок, ньє̨́ сцей ньічь од бáбі, льє̨́м тот рóшьчьок, цо у хльíве за дзвéрмі, та бýдзеш срéтньі, а пеньє̨́жі ньє̨́ бер од ньє̨й, гочь ці кє̨́льо бýдзе дáвац. Пóведз йє̨й, жé ті пеньє̨́жі ньє̨́ сцеш, бó це пре пеньє̨́жі забíйу даґдзе ґарамбійáше.

Рас ту бáба вéчьар. Та чі шí вірýцал, фíйам, гной зос хльíва?

Вірýцал, стáра мац. вірýцал.

То дóбре, тó ше мі і на́ці, льęм кęд біш éшчі і йýтре так мóгол.

Навечерáйу ше, польęгáйу спац. Ньę зріва ше Йáнчі дó дньа, стáнул, кęці слýнко ставало. І бáба ставýла, заш пóшла на госціну, а вóн ше заш ўлáпел до своŭęй робóті. Кęт служны́чька, Йýльчьа, зробéла своŭу робóту, зáш му пóйдзе помáгац. Альę рóбйа двóйо, льęм з ных так зной чьýрі! Кęт пополáднью пейц льęбо шéйсц гóдзін, вóны вірупáлы гной. Крáшнıę шіцко позаметáлы; то бýло так нá йар, кęд дзень найдлýкші. Бáба прішла вéчьар дóму, кęт слýнко шéдло; бýло пол óсмей — óсем гóдзін. Док бáба ньę бýла дóма, Йýльчьа научьýйę Йанчійа, жéбі íнше ньę ўжал за шіцок швет, льęм тот рóшьчьок, бо кęд вéжньę íнше, пеньęжі, льęбо дукáті, зло прéйдзе. Вóна ці да і рóшьчьок, льęм же барш чéшко! Кęд бáба прішла вéчьар дóму, вóны шéдза обідвóйę пот хіжу. Та чі ші вірýцал, мой сіну?

Вірýцал, стáра мац.

Дóбре, кęт ші вірýцал. Та льęм преноцýйęш ту до рáна, а на рáно ше порахуйęме, та вец пóйдзеш дóму.

Навечерáлы ше, польęгáлы спац, рáно поставáйу: Но, фíйам, гíбай, тá ше порахуйęме.

Та цó ше знáме рахóвац, стáра мац?

Но цо, вíшол ці рок, дáм ці твóйу плáцу. Гíбай, тá ці одмéрам кóрец пеньęжі.

А нá цо мі тóті пеньęжі, стáра мац? Пре пеньęжі ме забíйу даґдзе гарамбійáше на дрáже. Та ньę сцęм пеньęжі.

А цо ті бі сцел? Сцеш дукáті?

Ньę сцем áны дукáті. І дукáті пеньęжі, гочь дукáті вéжньęм і тáк ме забíйу.

Та цó же бі ті сцел?

Га, дáйце мі тот рóшьчьок, цо мáце у хлыíве за дзвéрмі. Кęд мі тóт дáце, йа вęжньем, а íнше ньę сцем ньічь.

Йай вéра, сíну, йá то тéбе ньę дам. Шá бі ме льýдзе вішмейáлы, же ті мньę за йęден рóшьчьок слýжел до рóка. Дам йа тéбе два кóрці пеньęжі.

Йа ньę сцем, бо ме забíйу гарамбійáше.

Ну, кęт ті пеньęжі ньę сцеш, а йá ці рóшьчьок ньę дам, бó бі ме вішмéйал шіцок швет.

А, кéд мі ньę дáце, а йа íдзем; здрáві оставáйце.

Дáм ці два кóрці дукáті.

Йа ньę сцем ньічь, льęм рошьчьок.

Ідзе Йáнчі, áльę бáбі ньęдóбре, же вóн йу за дáрмо слýжел. Пóшол да з на йęдно рупáньę, вібéгньę зá ньім бáба: Гíбай, фíйам, назад,

гібай тá ці дам тот рóшьчьок, кęт ші ná ньго так напáднул, льęм же йá то знам, жé ме бýду осудзóвац у йęдней вармéдьі ўшáдзі, ўшáдзі бýду знац, жé ті мньę за йęден рóшчьок слýжел.

Ша най знáйу, то ньічійа брíґа. Йа íнше ньę́ сцем.

Но, кęд ньę́ сцеш íнше, тá го на.

Ідзе Йáнчі з рóшьчьком, áльę бáбі заш ньę дóбре, жé му éшчік прýцік ньę дáла. Вібéгньę зá ньім вóнка заш: Гібай, Йáнчі, нáзад, гібай; пáльę, зáбула сом ці дац прýцік. Кęд даґдзе зóсцеш пýшьчіц тот стáток, цо ту йęст у тім рóшьчьку, удéреш зóс тім пруцíком пó тім рóшку, вібéгньę ці на прéдок вáйчьак, а вéцка зá ньім шíцок мíнеш, а вéцка ґýльа, а вец óўці, а вец дóйні кráві, швíньі, кóзі, шíцко, ўшельійáкі стáток, цо на хáсен прі хіжі! — Ўжал вон прýцік, та íдзе. Ідзе през йęден вéлькі льęс. Кęд дóйдзе нá стред льęса, тáм бýла йęдна вéлька шчíсціна, дзé ше уж льęс вікęрчел і крáсна трáва наросну́та. Та сéбе подýмал, же дá вон там льęгньę отпочíвац. Льęгньę, льęжі, е! цó вон надýмал. Вíньę вон рóшьчьок, ўжал прýцік, удéрел по тім рóшку, дá вон відзі, же чі то прáўда, цó му бáба гуторéла. Удері по рóшку, льęм вібегньę вáйчьак, а зá ньім шíцок мíнеш, а вéцка так шóром шíцок стáток, цó льęм бýло у рóшку. А вон пáтрі, тá ше чьудýйę, же йáк то мóже буц, же тéльі стáток íдзе с тóго рóшьчька. Но, йак ше уж напáтрел нá ньіх, стáток шè росхóдзі. Ту йęден чьýпор кóньі, ту йęден чьýпор óўці, ту ґýльа, ту дóйні кráві, ту швíньі, ту кóзі, кáжде фспéка, шáрцом пашýці. Дóк вон раз обíдзе наокóло кóло ньіх, дрýгі край уж Бог зна дзе пóшол. Е, сцéл бі вон йіх нагáньац, ту ньę́ сцу вóйсц. Плáче, ньę мóже нáгнац, бéга наокóло ўше фурт, же да му ньę посцекáйу, а ўше плáче. Рас прíдзе йęден ґу ньóму у жельęній бýнді: Цó ті рóбіш, чловéче?

Та сцéл бім тот стáток нáгнац до рóшьчька, а ньę мóжем. Віпýшьчел сом го, а тéраз ньę мóжем ньійак вáґнац.

Но знáс цо? Йá ці го нáженьęм, кęт ше нье бýдзеш ньіґда жéньіц.

Вон сéбе дýма: А йáк бі вон ше ньę жéньęл, кę́д вон зá то слýжел, же дá ше мóже ожéньіц? Альę дáрмо, дýма, бо тóт му ньę нажéньę íншак, льęм кęт прішáгньę прéд ньім седéм раз на кóнскей глáві, жé ше ньę бýдзе жéньіц, íншак му ньę нажéньę. Но прішáгнул вон прéд ньім, жé ше ньę бýдзе жéньіц. Тот ўжал прýцік, удéрел з грýпшім кóньцом по рóшку, дóраз вáйчьак бéжі на прéдок, а вéцка так шóром шíцок стáток зá ньім. А тот у жельęней бýнді то бýла тóта бáба, дзé вон слýжел. Йáнчі ўжал рóшьчьок і прýцік, та íдзе дóму, та сéбе дýма: Го, та чі йа ньę мóгол так ўдéріц зóс тім пруцíком з грýпшім кóнцом по рóшьчьку? Йа біл с цéньшім кóньцом кęльо вéльо, та ньę сцéльі

войсц, а вон раз удерел з групшім концом, та дораз вошлы! Пойдзе дому, та ше му пітайу дома браца і оцец: Та цо ші заслужел, Йанчі?

А вон віньє с кішенькі рошьчьок, та йім укаже: Пайце, ші, цо сом заслужел.

А воны ше шмей з нього, же вон за йєден рошьчьок служел до рока. А вон йім гуторі: Йа заслужел цо то, альє ві ньічь.

А воны ше заш шмейу з нього, та му гуторйа: Но, шак ті вера заслужел рошьчьок?

Гварел сом вам уж, же йа заслужел рошьчьок, а ві заслужелы по трі ремены с хріптох.

А воны ше загапьбелы та му гуторйа: Хто то ці гуторел?

Тот мі гуторел, двє сце служелы.

То ньєпрауда.

Вон йім заш гуторі: Ньєпрауда? Укашце хріпті.

Воны ньє укажу. Йакі ту пан, да мі йому хріпті указуйєме! Опатрі свой.

А вон дзвігньє кошульу горе, та йім укаже хрібет. Но патріце, же йа с цалім хріптом прішол дому, альє ві ньє. Ві прішлы з голім хріптом, бо вам остало по трі ремены зос хріпта у бабі.

Вечьар польєгайу спац, рано поставайу, Йанчі гуторі оцові: Апо, гайде, прауме шопі, хльіві, карамі, кармікі і шіцко, йак у богатіх льудзох.

О, то начь то нам, фійам?

Треба, апо, скорей ше поженьіме, кєд будземе мац у обісцу шіцкого, йак богаті льудзе. Буду себе льудзе думац: Пальє, тоті ше уш спомоглы, та ше льєпше оженьіме.

Ша йа ньє дзбам, фійам. Напрауме.

Улапелы ше штірме, та робйа цалу йар. Йак уж було шіцко готове, то було так на поладньє, кєд доконьчелы роботу. Йанчі йім гуторі: Но льєм ві іпце полудньовац, йа ідзем на прехол.

Воны пошлы вука йєсц, а вон ужал тот рошьчьок і прупік, удерел по тім рошьчьку, вібегнул на предок вайчьак, а вец за ньім шіцок статок, йєдно за другім. А вон пошол нука, ньє чекал, док віду шіцкі, бо то длуго було. Шєдньє і вон нука та полудньуйє. Йак полудньуйу, а вон стредньому братові гуторі: Ідз льє, брату, вонка опатрі тот статок, жебі ше там ньє попребівалы, або ньє позабівалы!

А тот на нього попатрі: Йакі статок? Та му гуторі: Озда ці ше шньійє?

Цо бі ше мі шньіло? Льєм ті ідз, а опатрі.

Тот ше з нього шмейє: Ті паісце шальєні. Йанчі гуторі старшому братові: Іц ті, брату, бо вон миьє уж за шальєного тріма! І тот

ньę пойдзе. І тот ше з нього шмейę так, йакот і геўтот. А вон на оца ше озвал: Іццо ві, апо, бо відзім, же ме уж зо шіцкім шальęного праўйа! Пойдзе оцец вонка, та відзі, же там страшньę вельо статку: і коньі, волі, оўці і ўшельийакі статок. Пойдзе нука, та гуторі геўтім двом: Но ві двоме, шмейальісце ше з Йанчійа, альę ту ньęт шміху, бо там тельо йęст статку вонка, же ньę мош препатріц з очьмі! Віду тоті двоме, та відза, же там сілні статок. Відзе і Йанчі: Но ньічь тераз, Йанчі йім гуторі, льęм намесцац шіцко на свойо место, бо ше ту позабівайу і попребівайу.

Понамесцальі воньі шіцко, кажде на свойо место, бо мальі места досц, шопі велькі, хльіві велькі понапраўйальі, та шіцко мало майу места. Альę ту терас ше сходза сушедзі, жебі ше Йанчі оженьęл, вон ньę будзе. Нагварийайу його: Дзе бі ті ше ньę женьęл, кęт ті такі богаті, перші ґазда у валальę. Вон ньę дзба, гочь йę йакі ґазда, вон ше женьіц ньę будзе.

Альę тельо хопзельі там сушедзі і йіх родзіна, же вера воньі Йанчійа нагварельі. Йак го нагварельі, оженьęл вон ше. Кęд го віберайу до прішагі, отпітуйę го староста од оца і од мацері. А вон стойі на стрет хіжі, чека, док староста вігуторі свойо, цо ма гуторіц, та вецка побочька оца і мацер, а пойдзе до прішагі. Раз відзі, же прейдзе коло облака у жельęней бунді; а вон теді вібегпул с хіжі вонка та фцекай! Бежі так, цо льęм може. А тог у жельęней бунді за ньім. Уж да го такой ўлапі. Вон ше ўше огльада, йаґот зайац, кęд го харт лапа. Ўше попатра на задок, же чі го уж скоро ўлапі. Кęт тот уж ньęдальęко у жельęней бунді, а Йанчі уж аньі бежіц ньę може, так ше барз уконал. Та себе дума: О Боже, да ше мі го льęм тота чьарна жем роствbooрі! І жем ше му дораз отворела, йак вон то подумал і дорас скапал. Пошол на другі швет, та себе дума, же цо будзе тераз робіц? Надумал себе, же муші пойсц гльęдац дайакі валал або цо, дзе будзе ноцовац, бо ньę шмел остац под голім ньęбом. Руші ше та ідзе. Ідзе ўше фурт. Ньęма кęді шеднуц. Раз відзі на дальęко опрес себе, же ше швіці шветло. Альę уш цма було, та вон ше тераз ешчі баржей понагльа, жебі там дошол, док ньę польęгайу, док ше швіці. Дойдзе там, станьę ґу облаку, та патрі нука, а там йęден старі, шіві паноцец шедзі прі стольę та чіта с кньішкі. Тельо вон там закуковал, похоцковал коло облака, же вера його паноцец обачел. Та му гуторі: Кęг ші крестійанска душа, обіц трі рас коло хіжі на кольęнох, самі ці ше дзвері ростворйа. — І вон дорас кльęкнул, обішол трі рас коло хіжі на кольęнох, дзвері ше му отворельі, та вошол нука: Дай Боже добрі вечьар, старі паноцец!

Дай Боже і тебе, мой сіну. Та цо це ту прігнало? Кęт ту слунконьę зашвіці, ньійака птіца ньę зальęці, аньі вітор ньę задуйę. Йак ті ту прішол?

Ге, так і так, панóцец старі, нужда ме нагнала. Та чі бісце ньę знальі, йак бі йа могол оталь вісц на другі швет?

Ей, сіну, то барз дальęко. Альę чекай, будземе патріц, альę перше будземе вечерац, бо знам, же ші гладні, кęт ші так здальęкі, аж зоз другого швета ту прішол.

Вера сом гладні, пан оцец. Кęд бі сце мальі цо, да мі даце, табім ше найę ол.

Га, йę іт, бо ешчі аньі йа ньę вечерал.

Прінье̨ше старі панóцец добру вечеру. Ньę знаме, цо було, льęм так сме чьу ьі од старіх льудзох, же була добра вечера. Йак ше навечеральі, ужал старі панóцец кньішку, та почньę чітац от претку, док йу ньę пречітал шіцку. То було уш і по полноці. Но, йа ньę знам, сіну, же йак бі ті могол пойсц оталь на другі швет. Пречітал сом шіцку кньішку, а ньę могол сом вічітац ньічь. Альę тераз ньę бешедуйме длуго, бо дораз рано будзе. Треба польęгац спац. А на рано, док поставаме, док ше фріштік зготуйę, та заш будземе бешедовац.

Польęгальі спац; рано поставайу, старі пан оцец дорас фріштік ріхта, а Йанчі дорас сцел пойсц, дальęй путовац. Старі пан оцец му гуторі: Чекай, сіну, док ше нафріштікуйęме, та вец пойдзеш. А ешчі і бешеді маме. — Йак ше нафріштікoвальі, та му старі панóцец гуторі: Знас цо, сіну, терас пойдзеш до мойого брата, вон уж два сто рокі панóцец, а йа ешчі льęм сто рокі; пойдзеш ґу ньому, та ше йому порадзіш, може буц, же вон вецей зна, бо йę старші. Альę ешчік ці дам і йęден ручьньічьок. Кęд даґдзе шелньęш, або льęгньęш, положіш го ґу себе на праві бок, то ці будзе на помоц.

Ужал вон ручьньічьок от панóца, крашньę ше отпітал і панoцóві руку побочькал. Пан оцец го поблагословел, та с тім пошол дальęй до драгі путовац. Ідзе, ідзе през дзень, ньę відзі ньічь, аньі валала, аньі дайаку пустару, з йęдньім словом вам так повем, же ньę відзел ньічь. Уш ше почньę змеркац, та відзі напрес себе ньę дальęко, же ше швіці шветло. Та ше понаглька там; і до терас ше понагльал, альę йак шветло збачел та ешчі баржей. Дойдзе ґу тей хішкі, попатрі на облак, відзі, же прі стольę йęден старі, шіві панóцец шедзі, а с кньішкі чіта. Тельо вон там похоцковал коло облака, закуковал, вера його панóцец збачел, та му гуторі: Кęт ші крестійанска душа, обіц трі раз коло хіжі на кольęнох, самі ці ше дзвері отворйа! Вон обішол трі рас коло хіжі на кольęнох та ше му дзвері отворельі. Пошол нука: Дай Боже добрі вечьар, старі панóцец!

Дай Боже і тебе, мой сіву.

Дорас пошол ґу панoцові, та му руку побочькал. Панoцец ше му піта: Та цо це ту нагнало, сіву? Кęт ту слунко ньę зашвіці, птіца ньę зальęці, вігор ньę задуйę! Йа уж два сто рокі ту панoцец, йа ньіґда ныкoго ешчі ньę відзел.

Е, так і так, панoцец старі; нужда ме нагнала. Та сом прішол ґу вам, да ме порадзіце, йак бі сом могол пойсц на другі швет.

Ей, сіну, то барз дальęко. Альę будземе патріц, льęм перше будземе вечерац, бо знам, же ші гладні, кęг ші од рана ньę йęдол.

Га вера сом, панoцец, гладні. Кęдбі сце мі мальі цо дац, дацо йęсц, та бім ше найęдол.

А йак бі ньę було, будземе дораз вечерац, бо і йа ешчі ньę вечерал.

Дорас панoцец пріньęше вечеру, альę і то ньę можеме повесц, же цо було, цо ньę було, льęм сме так чітальі і чьульі от старіх льудзох, же була добра вечера і же воньі ше добре найęдльі. Йак ше найęдльі, панoцец старі ужал кньішку: Но тераз будземе патріц. Кęд бісме могльі найсц даґдзе у кньішкі, добре бі було! Ужал кньішку, отворел йу, та преурацa, чіта, од йęдного до другого крайу гльęда. Но ньęт, фійам, альę мам ешчі йęдну кньішку, та будземе патріц, кęд бі льęм ньę було у гейтей даґдзе дацо. Ужал другу кньішку старі панoцец, преурацa і тоту од йęдного крайу до другого, чіта, ньę може найсц ньічь. Но, ньęт, сіну, йа ці спомочіц ньę можім. Льубел бі сом, да ці можем спомочіц, альę кęд ньę можем. Альę тераз уж треба спац, ньę маме кęді уж длуго бешедовац, бо дораз рано будзе, будземе бешедовац на рано; док ше фріштік поріхта, а мі будземе бешедовац. Рано, кęт постанайу, дорас панoцец ріхта фріштік. А Йанчі ше збере, та сце пойсц дальęй до драгі путовац. Старі панoцец му гуторі: Чекай, сіну, док ше нафріштікуйęме, йа ці ешчі цошка повем. Йак ше нафріштіковальі, старі панoцец му гуторі: Но, знас цо, сіну? Терас пойдзеш ґу мойому братові, вон уш трі сто рокі ту панoцец; кęд бі льęм вон ньę знал, же йак біш могол пойсц на другі швет, та ці другі оздаль ньіхто ньę споможе. Йа с такім ешчі ньę робел, уж два сто рокі ту сом панoцец. А вон старші одомньę сто рокі, може буц, же ше йому уш прітрафело таке дацо.

Йанчі ше зобрал, та ше пушьчі до драгі путовац. Старі панoцец ше осетел, же му ньę дал ручьньічьок, вішол за ньім вонка, пріволал го назад: Гібай, сіну, цошка сом ці забул дац.

Йанчі ше урацел назат, панoцец му дал ручьньічьок: На, сіну, кęд даґдзе льęгньęш, льęбо шедньęш отпочівац, положіш го ґу себе на льіві бок, та ці будзе на помоці.

Побо́чькал папоцо́ві ру́ку, та́ ше пу́шьчел путо́вац. Ідзе, ідзе през дзень, нье віджі пьічь. Кет ше зме́ркнье, віджі на дальейко о́прес се́бе, же́ ше шьіці шве́гло, та́ ше пона́глья там. Кед до́шол там, попа́трі на о́блак нука до хіжі, віджі, же́ там йе́ден ста́рі пано́цец і шіві ше́дзі прі сто́лье, а чіта с кньі́шкі. Те́льо воп там по́хоцковал, на о́блак закуко́вал, же ве́ра його папо́цец осе́тел. Та́ ше о́звал пано́цец: Кет ші кре-стійа́нска ду́ша, о́біц трі рас ко́ло хіжі на колье́нох, са́мі ші ше дзве́рі отво́рйа! Воп кльекнул, обі́шол трі рас ко́ло хіжі наклькейа́ні і дзве́рі ше му отворе́льі. Во́шол ну́ка: Дай Бо́же до́брі ве́чьар, ста́рі папо́цец.

Дай Бо́же і те́бе, мой сі́пу!

По́шол ґу папоцо́ві, та́ му ру́ку побо́чькал. Папо́цец ше му пі́та: Та цо́ це ту пагна́ло, ке́т ту слу́пко нье зашвіці, птіца пьійа́ка нье за-лье́ці, а́пьі ві́трік нье задуйе.

Е, так і так; ну́жда ме пагна́ла. Та́ сом прі́шол ґу́ вам, да́ ме по-раджіце, йаґ бі сом мо́гол пойсц на дру́гі швет.

Е, сі́пу, то барз дальейко. Алье бу́дземе па́тріц. Льем же пе́рше бу́дземе вече́рац.

Пріпье́ше ста́рі пано́цец ве́черу, пошедайу вече́рац, вече́ра бу́ла до́бра, льем же мі нье зна́ме, же цо́, льем те́льо може́ме по́весц, же бу́ла до́бра, бо́ сме так чьу́льі от ста́ріх льу́дзох. Ке́г ше навечера́льі, у́жал ста́рі пано́цец кньі́шку: Но, те́рав бу́дземе глье́дац. По́чьнье обра́цац ста́рі пано́цец кньі́шку от пе́рву до оста́тку, шіцко пречі́тал. Но ньет, сі́пу, у́ тей кньі́шкі сом нье на́шол пьічь. Алье ма́м йа е́шчі йе́дну кньі́шку, бу́дземе у ге́утей па́тріц, ке́д жебі сме льем там да́цо нье на́шльі, бо у́ тей ньіт! Ве́жнье папо́цец дру́гу кньі́шку, так і́сце і то́ту попреу́ра́ца од йедно́го кра́йу до друго́го, шіцко йу пречі́тал. Но нье́т, сі́пу, а́ньі у́ тей. Нье на́шол сом а́пьі ту́ вьічь. Йа́ ці чье́шко мо́жем спомо́чіц. Алье мам йа е́шчі йе́дну кньі́шку, та ке́джебі́сме льем там да́цо нье на́шльі, бо́ с тіх двох уж нье ма́ме ха́спу. У́жал пано́цец тре́цу кньі́шку, і то́ту так і́сце попреу́ра́цал і пречі́тал о́тпрец до оста́тку. Но, ньет, сі́пу. Йа ці спомо́чіц нье мо́жем. Алье те́рас польегайме спац, бо до́рав ра́по бу́дзе, у́ж йе по полно́ці. Польега́ме, на ра́по постава́ме, та бу́дземе да́кус бешедо́вац, до́к ше фрі́штік зготу́йе! Польега́льі, нье ве́льо спа́льі, до́рав дзень бул. По́ставайу, до́рас ста́рі пано́цец па́трі, же цо скоре́й, да готові фрі́штік. Алье Йа́пчі ше зо́брал, сцел по́йсц, бо во́п бі бул уж барз і́шол на́ тот швет. Ста́рі пано́цец му гуто́рі: Че́кай, сі́пу, до́к ше пафрі́штікуйе́ме! Йа́к ше пафрі́штікова́льі, ста́рі пано́цец му гуто́рі: Зпас цо́, сі́пу? Йа́ ці спомо́чіц нье мо́жем; ра́дабім, а́лье нье мож. Алье на, да́м ці йе́деп ручьпьі́чьок, го́ льем ці с тім помо́жем, кед нье з і́пшім. Кед даґдзе ше́дньеш, а́бо лье́гньеш отпочі́вац, поло́жіш го се́бе по ко́нцу гла́ві.

Ужал Йанчі ручьнычьок, побочькал паноцові руку, отпітал ше од нього крашньє, та ше пушьчел до драгі путовац заш дальєй. Ідзе да спол дньа, дойдзе ґу йедней воді, альє кєт скєла праве пошла с того крайу на геуґот. Цо будзе робіц? През воду ньє може прейсц, та себе подумал, же льєгньє отпочівац. Положі ручьнычьок, цо достал от першого паноца ґу себе на праві бок, ужал друґі ручьнычьок, цо достал од другого паноца, положел го ґу себе на льіві бок, а цо достал от трецого паноца ручньічьок, положел го себе по конццу главі, та льєгнул; ньє длуго льєжал, дораз заспал. Кєт ше обудзі, а прі ньім такі трі жвірі велькі, же вон такі ешчі ньіґда ньє відзел, откєлі вон жійє. Ньє шме ше аньі рушіц, бо себе думал, же кєт ше руші, та го дораз ростарґайу, або і жедза. Льєжі вон да с фертальь годзіні, та себе дума: Шіцко мі йєдно, рас стануц мушім, льєжіц ту уже ньє будзем. Отшмельєл ше та станьє. Відзі вон, же йєдному на чьольє напісано: Ваньігора, а другому Дальєковідзі, а трецому Дальєкочьуйє. Кадзі вон ше рушел, воньі за ньім. Отшмельєл вон ше, ньє бал ше од ньіх. Прішло му до розума, же то с тіх ручьньічькох, цо му паноцове дальі. І так му гварельі, же то йому будзе на помоц. Кадзі вон ходзел, воньі го уше провадзельі. Прідзе скєла на тот бок, прівезла льудзох, альє назад ньєма ньікого весц, льєм Йанчі сам стойі зо свойіма жвірамі. Ішол бі нука до скєлі, да го превежу, альє го ньє спу; його бі уж льєм преньєсльі, йак і друґіх льудзох, альє ше барз бальі од його жвірох. Альє вон йім гуторел, же най воньі ше ньє бойа, ша воньі ньє рушайу ньікого. І ужальі його до чайкі і його трі жвірі, та го превезльі на геуґот бок. Вон ше йім пітал, же цо йє длужен, а воньі ньє сцельі од нього ньічь, бальі ше, же кєд буду пітац пеньєжі, та йіх да ростарґац тим жвіром. Ідзе дальєй, а жвірі зоз ньім. Дойду до йєдного валалу, уж було вечьар, та вон ше пітал там на ноц до йєдней хішкі так на край валальє. Прійальі го на ноц, дальі му і вечеру. Кєт ше навечерал, польєгальі спац, а рано кєт поставальі, та му гуторельі, же вон ше там може у ньіх претрімовац два дньі, трі дньі. І вон там бул. Подумал себе, же ньє будзе дома льєжіц; знал добре штрельац, пошол до льєса на лові зо свойіма жвірамі. Там вон два дньі, трі дньі, та му гуторйа там, двє ше претрімовал, же най вон ше там ожеиьі, най вежме йіх дзійуку. А вон гварел, же ньє дзба. Так себе подумал: Уш і так ньє пойдзем на друґі швет, та ньє будзем больонґовац! Но, будзе вон там. Альє гат дорас ше ньє прішаґльі. А ґу тей дзійукі ходзел тот у зельєней бунді: то бул йєй фрайєр. Ходзі вон на лові зо свойіма жвірамі, раз йому його млода гуторі, жебі вон ньє ведол псі вонка зособу. А вон ньє охабі. Вечьар заш йу научел тот у зельєней бунді, же да му пове, най жвірі дома охабі. Прідзе вечьар дому, льєгньє спац,

ра́но заш на ло́ві; ньє̨ма іншакєй робо́ті. Во́на му заш гуто́рі, най ньє̨ ве́дзе за со́бу жвірі. Вон ше по́гньівал, озабел жвірі до́ма. Кє̨т по́йдзе на дра́гу, жвірі ше віґрабу на капу́ру, полама́льі капу́ру. Заш льєм по́шлы за́ ным. Ве́чьар прі́дзе до́му, а то́ту дзі́уку заш нау́чел тот у жельє̨ней бу́нді, же да́ му по́ве, на́й вон йіх зау́ре до то́го хльі́ва, а вон ве́цка прі́дзе, тот у жельє̨ней бу́нді, та нано́ші каме́ньа на йє̨ден ват наоко́ло ко́ло хльі́ва, а на дзве́рі на́ два ва́га. Заш во́на йо́му гуто́рі ра́но, кє̨т вон сце ісц на ло́ві: Удьан, чолове́че, ньє̨ бер то́ті жві́рі зо со́бу, на́й ше ньє̨ га́ньбім за те́бе од льу́дзох, же ту хо́дзіш, йак дайа́кі збо́йньік. Во́н ше заш погньівал, та́ йє̨й гва́рел, же на́й йіх зау́ре до хі́жі. А во́на му гваре́ла, же ньє̨ тре́ба йіх до хі́жі зау́рец, а́льє̨ на́й йіх зау́ре до то́го подло́го хльі́ва. Вон йіх одве́дол до то́го хльі́ва, а сам по́шол на ло́ві. Дьа́бол прі́шол, нано́шел на йє̨ден ват шіріну каме́ньа ко́ло хльі́ва, а ґу дзве́ром на́ два ва́га, та се́бе ду́ма: Но, те́раз го ско́нчім. Жвірі о́таль ньє̨ віду, бо сом йіх запра́вел до́бре, а йа його у́ла́пім у льє̨ше, та́ го зве́ршім! Пу́шчі ше дьа́бол до льє̨са. Кє̨д йє̨ уж ньє̨дальє̨ко од Йа́нчійа, Дальє̨ковідзі гуто́рі ге́утім двом: По́ме, бо у́ж йє̨ ньє̨дальє̨ко! Та́ ше у́дерел до дзве́рох. То ньічь ньє̨ ко́шта. На — Дальє̨кочьуйє̨ заш так гуто́рел: По́ме, бо уж йо́йчі наш ґа́зда! У́де́рі ше до дзве́рох, ньічь ньє̨ ко́шта. Дальє̨ковідзі заш гуто́рі: По́ме, бо до́раз го у́ла́пі, у́ж йє̨ прі́ ньім. Те́ді ше у́де́рі Ва́ньіго́ра до дзве́рох! Так віва́льє̨л то́ті дзве́рі і то́то каме́ньє̨, йак даньіґда там ньє̨ було. Те́ді віо́бегньу шіцкі трі. Йа́нчі ше пра́ве го́ре віґра́бал на йє̨ден дуб, а тот у жельє̨ней бу́нді, спе́л го за но́гу спа́гнуц до́лу, та́ ше нацаго́вал; кє̨д жвірі добе́гльі, у́лапе́льі то́го у жельє̨ней бу́нді, та́к го роста́ргальі, же з ньо́го а́ньі фуда́мент ньє̨ о́стал. Ешчік дзе і креу́ ка́пла з ньо́го, шіцко віпальова́льі з о́гньом, же́бі ньіхто ньє̨ стра́дал ве́цей.

Йа́нчі зі́шол до́лу з дре́ва. По́йдзе на ква́ртель там, дзе́ ше мал оже́ньіц, по́забівал йіх шіцкіх, же́ го так спе́льі окла́мац і зньє̨сц с то́го шве́та. Та зо́брал вец сво́йо шма́ті, бу́дзе путова́ц да́льє̨й. Наду́мал заш та́маль по́йсц на́зад ґу́ тім пано́цом. Йа́к го пре́ве́зльі прес то́ту во́ду, за́ш там льє̨гнул отпочі́вац. Ве́ра вон за́спал. Кє̨г ше обу́дзі, а прі́ ньім ньєт жві́рі, а́льє̨ ручьньі́чькі. Зо́брал то́гі ручьньі́чькі, та і́дзе. По́йдзе ґу то́му найстаршо́му панонцо́ві: Дай Бо́же до́брі ве́чьар, ста́рі пано́цец.

Дай Бо́же і те́бе, мой сі́ну. Та уш ше ші́ нау́ра́пцел на́зат?

Ша уш, ста́рі пано́цец. Уш сом зве́ршел геуто́го у жельє̨ней бу́нді, та по́йдзем на́зад.

Но, кє̨г ші його зве́ршел, та́ ші і миньє̨ віку́пел. Те́раз мі ту віко́п йє̨ден гроп, та́ ме похо́ваш.

Йа́нчі віко́пал гроп, пано́цец кльє̨кнул ґу гро́бу, та́ ше мо́дльє̨л, а Йа́нчійо́ві гуто́рел, же най го у́де́рі з мотіку по гла́ві, вон спа́дньє̨

до гроба, та най го там загребе. Йанчі ньє спе. Та дзе бі йа вас забіл, кед ві миньє тело помоглы, же ше ньє мушім бац от того шмердзацого дьабла.

Кет ті миньє ньє спеш забіц, кльекны ті ґу гробу, йа тебе забійем. Йеден мушіме льегнуц до гроба.

Йанчі себе подумал: Вольім йа дакого, йак миньє лахто. Ужал мотіку, удерел панопа зоз вьу по главі. Панопец спаднул до гроба, Йанчі го загребал, та ідзе дальей. Пойдзе ґу другому панопові і зос тім так зробел, йак і з геуґім. І того крашньє поховал, та ідзе дальей. Пойдзе ґу трецому панопові і тоґ му так ісце гуторі, йаґол му і геуті двоме гуторельі. І с тім так зробел, йаґол і з геуґіма, та ідзе дальей. Ідзе, ідзе прéз дзень, кет ше змерка, віцзі ньє дальеко опрес себе йеден сувачь. Пойдзе там, та ше піта, же чібі го ньє прійальі на ноц. Ба йако, чьом бі ньє? Пошол нука, дальі му вечеру, та ше му пітайу, же йак вон там пошол? І вон йім гуторел, же йак вон там пошол, по го там нагнало. Та ше йім пітал, же чібі воньі ньє знальі, йак бі вон могол пріспц вазад на тот швет. Мінар му гуторі: Бо йа знам. Йест ту йедна ґрік-маґаріца, ньійак себе ньє годна дзеці отховац; уше такі чьас, кед вона ма малі, прідзе огньані діжьдж та йіх спальі. Та кед біш йіх могол очьувац от того діжьджьу огньаного, жебі йіх ньє спальел, та кед бі це льем вона ньє віньесла, другі ньіхто.

Йанчі му гуторі: Айакже йа йіх знам очьувац од огньаного діжьджьу?

Мінар му гуторі: Йест ту дванац біволі, та зоз ньіх забі да с шейсц-седем, тоті скорі вісуш, а йа уж знам, кеді ма пріспц тот огньані діждж та ці повем, а ті венцка вінósіш тоті скорі горе, та покладзеш над гньіздо, жебі йіх тот огень ньійак ньє лапал.

Забіл вон біволі, вісушел тоті скорі. Кед му мінар поведол, же уш прідзе огньані діжьджь, а вон скорі крашньє поношел горе, та йіх покладол і на верх гньізда і коло гньізда і шеднул под ньіх. Пріпшол огньані діжьджь, ньє спальел ґрік-маґарчьата. Прідзе мац йім дому, йак огньані діжьджь прешол, та ше йім барз зрадовала, же йіх огньані діжьджь ньє спальел. І пітала ше йім, же хто йіх очьувал? А воньі гварельі, же ньіхто. А вона йім гварі: Но, ньіхто, повенце мі, хто вас очьувал, бо кед ньє повеце, та вас пойем.

Пошол тадзі до віходу.

А вона зльеґла, пошла го гльедац. Парé на ват воздух, а на йеден ват жем. Ньєт, ньє нашла го. Прідзе назат, та йім гуторі: Повенце мі, дзе йе, бо вас дорас пойем.

Пошол тадзі до віходу.

Вóна зльęтньę, пáре нá два вáта вóздух, а нá два вáта жем. Ньę нáшла го. Прíдзе нáзад, áльę нагньівáна: Но тéрас кęд мі ньę повéце, дзе йę́, дóраз вас пóйęм.

Пóшол тáдзі до полáдньа.

Вóна зльęтньę, пáре нá трі вáта вóздух, а нá трі вáта жем. Ньę нáшла го. Прíдзе нáзад: Но тéрас кęд мі ньę повéце, дзé йę, тáкой вас пóйęм.

Пóшол тáдзі до сівéру.

Вóна пáре на штíрі вáта жем і на штíрі вáта вóздух. Ньę нáшла го. Прíдзе нáзат, тá ше нá ньіх вáдзі, же чьóм йу так спреведáйу. Тéраз вас пóйęм шíцкі, кęд мі ньę повéце, же дзе йę́.

А вóньі гварéльі, же тý йę под нáмі.

Дáйце го, нáй го відзім.

Вóньі го віньáльі спот сéбе, а вóна го дóраз льíґла. Ґрік-маґарчьáта барс почьáльі плáкац, а вóна ше йім піта: Озда вам жаль зá ньім?

А вóньі йęй гварéльі: Та вéра нам жаль, бó сце сéбе ньíґда дзéці ньę мóгльі отхóвац, ўше вам огньáні діжьдж спáльęл, а тéраз вóн нас очьўвал і охрáчьęл нас од огньанóго діжьджьу, а ві го жéдльі. Тá нам зá то барз вéлькі жаль.

Вóна го дóраз віблььўўла. Вон íшче сéдем рас крáсші бул тéраз, йак прет тім. Тá ше му піта, же цó вон жáда за тóто, цó йęй дзéці очьўвал од огньанóго діжьджьу.

Йá бі жáдал, вóн йęй отповéда, кęд бі с тóго мóгло буц дáцо, да ті мньę віньę́шеш на дрýгі швет.

Ей, чловéче, то бáрз дальęко. Альę будзéме пробóвац. Дзе тóті бівóлі, цó ші позабівал?

А ту су ньęдальęко прí тім сувáчьу.

Но, ідз, тá йіх пóнош ту, шéйсц і шейсц акóві вóді. Шéйсц бівóлі мі полóжіш на йęдно крідло, на прáве, а шейсц акóві вóді на дрýге крідло, на льíве. А ті шéдньęш до стрéтку.

Поцáгал вон йіх йáкошік чьéшко, тóті бівóлі і порíхтал шейсц акóві вóді. Йак шіцко бýло готóве, а вóна му гутóрі: Кę́т ше огльáдньęм на прáві бок, та ўше мі дрíльęш йęдньóго бівóла до піскох, а кę́т ше огльáдньęм на льíві бок, ўше мі усíпеш йę́ден áкоў вóді! Склáдол вон нá ньу шіцко, йак вóна му росказáла. І йóму дáла драгоцíні кáмень до ýстох, жéбі го пáра ньę задáвела. Шéдньę нá ньу, вóна з ньім зльę́тньę, та íдзе. Кę́т ше огльáдньę на прáві бок, вóн йęй дрíльі йęдного бівóла до піскох. Кę́т ше огльáдньę на льíві бок, ўше йęй усíпę йę́ден áкоў вóді до піскох. Іду. Уш су ньęдальę́ко крáйу, ньęт áньі méса, áньі вóді. Огльада вóна ше, цó на йę́ден бок, цо на дрýгі бок,

а вóн йęй ньę дáва ныічь, бо кęд уж ньęт. Цó вон надýмал? Одрéзал сцéгна йęден фáлат. Кęд вóна ше оглььáдла, а вóн йęй рýцел то до піскох. І вóна с тім вішла на тот швет. Зльęтла з ным дóлу, вóн з ньęй зішол, а вóна ше му піта: Откаль то бýло мéсо, цó ші мі тéраз на остáтку рýцел?

А вон йęй гутóрел, же остáло éшчі йęден фáлат.

А, йá, то ньę остáло, то ньę з бівóла бýло, бó то барз бýло дóбре, слáтке.

А вон йęй гутóрел: Та óталь зо сцéгна сом одрéзал.

Ейньę, дá йа то знáла, жé то тáке дóбре мéсо с чловéка, йá бі бýла це жéдла. Тéді ше прішільęла тá му казáла дзвігнуц ґáчі. Вон дзвігнул, а вóна му віблььýла тóто мéсо там, óткаль го отрéзал. Так пріросло, ныіхто бі бул то ньę повéдол, жé то бýло одрезáне. Тáм ше отпітáлы йęдно од другóго. Вон йęй дзекóвал, жé го віньęсла нá тот швет, а вóна дзéковала йóму, же йęй двéці очьýвал. Тáк ше розішлы. Йáнчі прішол дóму, óцец-мац помáрлы, брáца ґаздáшак розрунтовáлы, та заш бýлы худóбні, йáґот і прéт тім. Дáрмо ше Йáнчі трýдзел, хóдзел, гóре дóлу слýжел, похóдзел і по дрýгім швéце, прішол нáзад, ныічього ньę нáшол і млóда ше му одáла за другóго. Заш вон льęм мýшел остац леґіньом. Та жілы йак худóбні льýдзе, мóже буц, же і ньęшка жійу, кęд ньę помáрлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

В сю казку входить чотири головні мотиви, що приходять також в инших казках із меншими або більшими змінами, а то: 1) Служба у такого господаря, що в разї недодержаня умови видирає слузї шкіряні пояси з плечий. 2) Ріжок, із якого висипаєть ся багато товару. 3) Сильні звірі, що приходять свойому панови в тяжких хвилях із помічю. 4) Ґриф, що виносить героя з тамтого на сей світ.

Паралелї: E. Sklarek, Ungar. Volksmärchen, I, ст. 162—174, ч. 15.

До мотиву про шкіряні пояси: I. Hahn, Griech. u. albanes. Märchen, I, ч. 11 і 34. — H. Pröhle, Märchen für die Jugend, ч. 16. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 261—263, ч. 45; ст. 326—329, ч. 2; ст. 436—437, ч. 40.

До мотиву про ріжок: M. Kremnitz, Rumän. Märchen, ч. 13.

До мотиву про сильних звірів: I. Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen, ч. 24 і 36. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, ч. 24.

До мотиву про ґрифа: E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ч. 16. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 546 і 561 (увага). — E. Cosquin, Contes popul. de Lorraine, II, ч. 52. — L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, II, ч. 61.

4. Три брати і ції́люща та молодильна масть.

Бу́л раз йе̨ден краль, а то та́кі бул краль, йе̨дно о́ко му ше у́ше шмейа́ло, а дру́ге о́ко му у́ше плака́ло. Ма́л вон і трох сінох, дру́гого ныкого, бо́ му же́на ума́рла. Йо́го сіно́ве ше у́ше зграрйа́лы, же чьо́м йіх опо́ві йе̨дно о́ко пла́че, а дру́ге ше у́ше шме́йе̨. Догваре́лы во́ны ше, да во́ны ше опіта́йу оцо́ві. А у́ ных та́кі за́кон бул: Йе̨ден дзень йе̨ден слу́жел оцо́ві, дру́гі дзень дру́гі слу́жел оцо́ві, а тре́ці дзень тре́ці слу́жел оцо́ві. Ра́но ке̨д о́пец ста́нул, ма́лы му о́дньесц во́ді на уміва́ньє̨ і ка́фу на фрі́штік. По́йдзе на́йстарші сін ну́ка ґу опо́ві, о́дньє̨ше оцо́ві во́ду на уміва́ньє̨ і ка́фу на фрі́штік. Поздра́у́ка оцо́ві: Да́й Бо́же до́бре ра́но, а́по! Поло́жі му во́ду на уміва́ньє̨ на ка́рсцель, а ка́фу на́ стол; а о́пец му у́ра́ці: Дай Бо́же і те́бе, мой сі́ну. Вон ста́ньє̨ ґу дзве́ром, та́ ше пі́та оцо́ві: Апо, пове́дце ві́ мньє̨, чьом ва́ше о́ко йе̨дно у́ше пла́че, а дру́ге ше у́ше шме́йе̨?

Оцец у́жал ве́лькі но́ж, та́к до́ ньго ру́цел, же нош пре́шол през дзве́рі, ко́ньє̨ц во́нка; да́ го так зала́пел зос тім по́жом, та́ бі бул го пре́біл крі́жом. Альє̨ йак вон ві́дзел, же о́цец нож бе́ре, во́н ше у́ла́пел за кльа́мку; ке̨д о́цец нож сцел до́ ньго ру́ціц, віма́хнул ше, же́ го ру́ці, тот вібе́гнул во́нка. Ке̨т по́йдзе во́нка, піта́йу ше му бра́ца: Та цо́ ці гуто́рел о́цец?

А во́н йім гуто́рел: По́йдзеце ві йу́тре дайе̨ден, будзе́це ше пі́тац, та́ вам по́ве.

Дру́гі дзень по́йдзе стре́дны. Одньє̨ше оцо́ві во́ду на уміва́ньє̨, по́ло́жі на карсель, а ка́фу на фрі́штік на́ стол. Ста́ньє̨ ґу дзве́ром, у́ла́пі ше за кльа́нку, та́ ше пі́та оцо́ві: Апо, чьом ва́шо о́ко йе̨дно у́ше пла́че, а дру́ге ше у́ше шме́йе̨?

Оцец у́жал заш ве́лькі нож, та до́ ньго ру́цел, а́льє̨ го ньє̨ за́рвал, бо і тот вібе́гнул. Тот но́ш так во́шол до дзве́рох, же́ му ко́ньє̨ц крі́жом пре́шол. Ві́дзе во́нка, піта́йу ше му бра́ца: Та цо́ ці гуто́рел о́цец?

А во́н йім гуто́рі: Ті́ уж бул, та ті́ знаш, а вон йу́тре по́йдзе та і йо́му о́цец по́ве.

А то́го наймлатшо́го тріма́лы так, йак за шальє̨но́го. Пі́та ше йім тот наймла́тші, же да́ му пове́дза, цо́ йім о́цец гуто́рел. По́йдзеш ті на йу́тре, та ці́ по́ве.

Пойдзе вон, одньęше ра́но оцо́ві во́ді на уміва́ньę і ка́фу на фрі́штік. Пойдзе до хіжі: Дай Бо́же до́бре ра́но, а́по.

Дай Бо́же і тебе, мой сі́ну.

Поло́жел во́ду на ка́рсель і ка́фу на́ стол, на фрі́штік. Вон по́шол ґу дзве́ром, та́ ше пі́та оцо́ві: Апо, пове́цце ві мньé, чьо́м ва́шо о́ко йęдно ў́ше пла́че, а йęдно ў́ше ше шме́йę?

А о́цец ў́жал нож, та до́ ньго ру́цел; вон вібе́гнул во́нка. Нош так во́шол до дзве́рох крі́жом през дзве́рі на по́лі! Вон во́шол ну́ка, но́ж ві́ньал, пофсце́рал го, одньęсол та поло́жел на́ стол. Пойдзе ґу дзве́ром, ста́ньę і за́ш ше пі́та оцо́ві: Апо, чьо́м ва́шо о́ко йęдно ў́ше пла́че, а йęдно ше шме́йę?

Вон за́ш ў́жал нож, та до́ ньго ру́цел так, аш по чере́нка во́шол до дзве́рох. Альę го ньę за́рвал, бо вон за́ш вібе́гнул во́нка. Заш во́шол ну́ка, нож ві́ньал і пофсце́рал, поло́жел заш оцо́ві на́ стол. Ста́ньę ґу дзве́ром, за́ш ше пі́та оцо́ві: Апо, чьом ва́шо о́ко йęдно ў́ше пла́че, а йęдно ше ў́ше шме́йę?

Но, ке́дбіш так льу́бел знац, та́ ці по́вем: За́ то ше мі йęдно о́ко ў́ше шме́йę, же ма́м трох сі́нох, а дру́ге за́ то ў́ше пла́че, же с трох сі́нох а́ньі йęден ньę йу́нак. Да́ сце дайęден йу́нак, а да́ мі прі́ньęше́це то́го та́шька злато́го, да́ мі заші́ва, та́ бім до́раз одмла́днул.

Тот ві́шол во́нка, та́ ше хва́льі пред ге́ўті́ма, гуто́рі йім: Те́раз ві мньę пове́цце, же цо вам о́цец гуто́рел. А во́ньі ньічь. Ньę гуто́рел вам ньі́чь. Ві ньę́ чло́век а́ньі йęден, ке́д вам о́цец ньę гуто́рел. Мньę гуто́рел, а ві мньę за шальęно́го трі́маце. Пі́тайу ше му ге́ўті двоме: Та цо́ ці гуто́рел о́цец?

То́ мі гуто́рел: За́ то ше́ му шме́йę йęдно о́ко ў́ше, же ма трох сі́нох, а дру́ге за́ то му пла́че ў́ше, же с трох сі́нох а́ньі йęден ньę йу́нак. Альę да́сме дайęден йу́нак, да прі́ньęше́ме та́шька злато́го, да заші́ва оцо́ві, та́ бі до́раз одмла́днул.

На́йстарші гва́рі: Но, по́йдзем йа! По́шол ґу оцо́ві, та́ му гуто́рі: Апо, по́йдзем йа́ вам по злато́го та́шька.

Ньę́ іц, сі́ну, та́ ті то ньę прі́ньęшеш, бо́ ші ньę йу́нак.

Вон по́йдзе. Да́л му о́цец пеньę́жі на дра́гу те́льо, же́бі мал досц. Ше́днул на ко́ньа та і́дзе. Ідзе од ра́на до вечьéра, ўш ше зме́ркло, кęд до́шол ґу йęдней чьа́рді. Наду́мал вон, же бу́дзе там ноцо́вац. Во́шол ну́ка, віме́ньęл ква́ртель за ко́ньа, ко́ньа нака́рміц до́бре і очі́сціц, а сам по́шол до ка́рчьмі, та́м ше карта́льі. До́раз вон се́бе пі́тал вечéру. Йа́к ше навече́рал, вола́йу го ге́ўті, да во́н ше і́дзе з ньі́ма ка́ртац. А во́н ше ньę́ барз одньі́мал, бо льę́дво че́кал да́ го вола́йу. Ше́днул вон до́раз ґу́ ньім, та́ ше ка́рта. Ньę пре́шло два-трі го́дзін, прека́ртал ші́цкі пеньę́жі і ко́ньа і се́рсан і са́м ше прека́ртал. Те́рас там му́ші

слу́жіц, док ньȩ наслу́жі то́ті пеньȩ́жі, цо́ йȩ длу́жен. Чека́йу його́ до́му до ро́ка, ньȩ́т го. Кȩ́д рок пре́шол, по́йдзе стре́дны сін ґу оцо́ві: Апо, йа́ вам по́йдзем по та́шька злато́го, бо уж брат ньȩ прі́дзе до́му. Муше́лы го да́ґдзе за́біц. Та йа́ по́йдзем і по та́шька і його́ погльȩ́дац, кȩ́д бі сом го мо́гол найсц.

Оцец му гуто́рі: Ньȩ́ іц, сі́ну; кȩд ге́ўгот ска́пал, го' льȩм тї о́стань.

Вон по́йдзе.

Но кȩт по́йдзеш, та льȩм ідз.

Да́л му о́цец пеньȩ́жі на дра́гу, кȩ́льо му льȩм тре́ба. Ше́дньȩ на ко́ньа та і́дзе. Кȩд ве́чьар, зме́рка ше і вон до́шол ґу тей чьа́рді. Наду́мал се́бе, да вон там ноцу́йȩ. На́гнал пука с ко́ньом до дво́ра; пі́га ше, же чі мо́же вон там преноцо́вац і чі́ му бу́дзе мац хто ко́ньа нака́рміц. Та́м му отпове́длы, же бу́дзе. Мо́же там преноцо́вац. До́раз од ньо́го ко́ньа ў́жа́лы, о́дведлы до хлы́іва, а во́н по́шол до ка́рчьмі. До́рас се́бе пі́тал вечьо́ру. Там ше карта́лы прі сто́льȩ. Кȩ́д вон ше наве́чьо́рал, вола́йу го то́ті, да во́н ше з ны́іма ка́рта. А во́н ше ньȩ барз одны́імал, бо льȩ́дво че́кал, да́ го запі́ла́йу. Ше́днул ґу́ ны́ім, та́ ше ка́рта. Ньȩ пре́шло два́-трі го́дзін, река́ртал ші́цко пеньȩ́жі і ко́ньа і се́рсан, е́шчі і са́м ше река́ртал. За́ трі ро́кі ма́ там слу́жіц. Пре́йдзе рок, на́ймлатші сін по́йдзе ґу оцо́ві, бу́ло му ме́но Йа́ньчі: Апо, по́йдзем йа́ вам по злато́го та́шка, бо уж з ва́шіх сі́нох а́ньі з йȩ́дного ныічь зос ста́ршіх. То́ті ньȩ́ прі́ду на́зад ны́іґда. Та йа́ по́йдзем і по та́шька і йіх, кȩ́д бім мо́гол, погльȩ́дац.

Оцец пла́че, же да ньȩ і́дзе; ге́ўті по́шлы, ны́іґда ше на́зад ньȩ ў́рацє́лы, е́шчі і ті по́йдзеш одо́ мньȩ, та хто́ ме бу́дзе допа́трац до́ма?

Вон по́йдзе. Дал і то́му о́цец пеньȩ́жі на дра́гу, же́бі мал досц. Збе́ре ше Йа́ньчі, ше́дньȩ на ко́ньа та́ і́дзе. До́йдзе і вон ґу́ тей ка́рчьмі; пра́ве бул ве́чьар; а́льȩ так се́бе поду́мал, же на чьа́рді на та́кім ме́сце ўше йȩст льу́дзе ўшелы́йа́кі; та́ то льȩ́пше бу́дзе, кȩ́т вон по́йдзе да́льȩй. Пе́ршу ноц ньȩ му́ші спац, бу́дзе ўше путо́вац! По́йдзе за чьа́рду, спі́снул ко́ньа та і́дзе до ра́на ўше. Кȩд ра́но, до́шол до йȩдно́го льȩ́са. Там бу́ла йȩ́дна ро́ўка ў тім льȩ́ше. Ро́ўка ше му пі́га: Дзе по́йдзеш, Йа́ньчі кра́льоў?

Йа́ньчі ше огльа́дньȩ, ньȩ ві́дзі ныіко́го. Заш і́дзе да́льȩй. Ро́ўка заш на́ ньго скрі́чі: Дзе і́дзеш, Йа́ньчі кра́льоў?

Йа́ньчі ста́ньȩ, та́ ше огльа́да, та се́бе ду́ма: О Бо́же, хто на́ мньȩ крі́чі, кȩд ныіко́го ньȩ ві́дзім? За́ш ше ру́ші да́льȩй. Ро́ўка заш на́ ньго скрі́чі: Голт, стой, Йа́ньчі кра́льоў. По́ведз мі, дзе і́дзеш?

Ідзем до Черве́ного кра́чьа по зла́того та́шька оцо́ві прі́ньȩсц, да́ му зашпі́ва, та́ бі одмла́днул, бо йȩ уж ба́рс ста́рі.

Но, пóйдзем і йа с тóбу. Пўш твойóго кóньа пасц, ту йęст пáші досц, тá най пáше, а ті шéдны нá мньę, бо то ті ныíґда ньę схóдзіш на твóйім коньóві.

Йáнчі пўшьчел свойóго кóньа, шéднул на рóўку, рóўка раз-двá рас пéрдньę, двá рас, трí рас носкóчі, ўж йę там. Стáньу под варóшом, рóўка му гутóрі: Знáс цо, Йáнчі? Ті тéрас пóйдзеш до крáльа ше пойęднац слýжіц. Прáве йім трéба йęдногó ґў тім тáшьком, цó йіх бýдзе кáрміц, тá це пойęднáйу; ньę бýдзеш мац іншáку робóту, льęм тóті тáшькі кáрміц, а ў нóці на двáнац гóдзін зньęйęш тóту клыíтку, цо бýдзе ў ньęй тот злáті тáшьчьок і клыíтка злáта.

Пóшол Йáнчі вўка до варóшу. Пóйдзе до цáра, тá ше піта, чí йім ньę трéба слýгу. А йóму гварéлы, же йім трéба прáве ґу тáшьком, бó ше йім так віdзі, йак дá вон тот мáйстор от тáшькох. А вон гвáрел, же вон ўше прі тáшькох бул. Пойęднáлы го дóраз. Кáрмі вон тóті тáшькі од рáна до вечьáра; ўше йім нóші йęсц і вóді піц. Кęд двáнац гóдзін ўдéрі ў нóці, вон стáньę, áны сéбе ньє зашвíцел, жéбі го ньę осетéлы, льęм так íдзе ґу клыíткі, знал дóбре, дзе стóйі. Ўжал клыíтку, сцел з ньу вісц вóнка, тáшьчьок зўрéшчел, дóраз го ўлапáлы: Голт, стой. Ті крáднуц сцел злáтого тáшька.

А вóн гвáрел, же ньę. Йа ньé сцел укрáднуц, йá го льęм сцел óдньęсц мойóму оцóві, бо йę барс стáрі та дá му зашпіва, тá бі óзда одмлáднул.

Но, кęт ші го оцóві сцел óдньęсц, та ідз нам прíньęш тóго кóньа, цо у хмáрох льęта, от Чьáрного крáльа, та вéцка ці дáме тáшька, а кęд ньę пóйдзеш, тá ці ше глáва здéйме.

Но, пóйдзе вон вóнка ґу рóўкі, рóўка ше му піта: Та йáґже, Йáнчі, ньęґ тáшька?

Ньęт вéра; сцéл сóм го прíньęсц, тá ме ўлапéлы, та тéраз мýшіме пóйсц до Чьáрного крáльа прíньęсц тóго кóньа, цо аж до хмáрох льęта; кéд йім пріньęшéме тóго татóша, дáйу нам тáшька.

Но дóбре, рóўка му гутóрі, льęм шéдай нá мньę, а пóме.

Рóўка двá рас, трí рас пéрдньę, трí рас, штíрі рас поскóчі — ўж йę там. Но, Йáнчі, тéрас пóйдзеш до крáльа, тá ше пойęднаш ґу тóму коньóві, тéрас тáкой йім трéба чловéка. Кęт це бýду йęднац, á ті пóвец, жé ті тáкой прі тáкіх кóньох бул. Кęд бýдзе ў нóці двáнац гóдзін, тá го крáшньę вівéдзеш вóнка та тáм нá ньго зубáдло полóжіш, а вéцка так шéдньęш нá ньго, та прíдзеш ту.

Пóшол Йáнчі, піта ше у крáльа, чí йім ньę трéба кочíша. Царíца му гутóрі, же трéба, áльę чекáйце дáкус, док пóйдзем по крáльа. Пóшла по крáльа і краль прíшол. Дай Бóже дóбрі дзень, крáльу найашньęйші!

Дай Боже і тебе, мой сіну. Но, цо там нове, чловече?

Та чьул сом, жебі кральові наййашньейшому требало йедного кочіша, а мньє терас праве мешац вішол, та кед бі вам требало, та бім прішол.

Краль му гуторі: Добре, добре сіну. Праве нам треба йедного ґуташошові, та кетже сцеш служіц, можеш остац.

Пойедналы вони ше фрішко, кармі вон того коньа, чеше, кефуйе, чісці, кед вечьар, льегньє спац, альє ньє шмел спац, жебі длуго ньє остал. Кед дванац годзін прешло, вон одйазал коньа, зубадло положел на ньго у хлыіве, конь зреготал, йак го віведол на двор, дораз го ўлапелы: Голт, стой! Ті сцел того коньа украднуц?

Ньє сцел сом го, йа го льем сцел одвесц до Червеного кральа. Та ше му там шіцко вівітовалы, же начь, а вон йім шіцко погуторел, же йака робота. Воны му гварелы, же му дайу коньа, кет пріньеше зо Седморацкей жемі дзіўку кральову йому за жену. Кед ньє пріньеше за осем дны, та му главу зньейу.

Пошол вон вонка ґу роўкі, роўка ше му піта: Но, цо там, Йанчі, ньєт коньа?

Ньєт вера, роўко; йа го сцел вівесц, зазубадлал сом го у хлыіве, кет сом віведол на двор, вон зреготал та ме ўлапелы. І так мі гварелы: Кед за осем дны ньє пріньешем зо Седморацкей жемі кральову дзіўку йому за жену, та мі главу зньейу; а кет пріньешем, дайу мі коньа.

Роўка му гуторі: Та чі сом ці ньє гуторела, же ньє зубадлай у хлыіве, альє на дворе? Да ші го ньє зубадлал у хлыіве, альє вонка на дворе, ньє ўлапелы бі булы це. Но, тераз ньічь, льем поме.

Роўка два рас, трі рас скочі, штірі рас, пейц рас перднье, ўс су там. Станьу под варошом: Но, знас цо, Йанчі? Терас пойдземе обідвоме. Йа ше препрaвім на красну дзіўку, та пойдземе нука; така іста будзем, йак того Седморацкого кральа дзіўка. На дванац годзін віведзеш йу вонка, вона с тобу пойдзе, бо йу тераз наганьайу за йедного, да ше ода за Чьарного Арапіна; а вона ньє сце за ньго пойсц. Так гварела, же волы пойсц гочь за кого, а за того Чьарного Арапіна ньє пойдзе. Та ті з ньу пойдзеш, а йа останьем на йей место; кед бі то дахто трафел дацо осетец, кед бі прішлы опатріц, йа бі там була, воны ме познац ньє буду. А йа вас здогоньім, ньє маце бріґу.

Пойду воны нука до варошу, пітайу ше, чі йім треба педінтера, альє такого зо жену. Дораз йім там гварелы, же йім треба. Чловек будзе педінтер, а жена будзе кухарка. Фрішко воны ше пойедналы, там воны йеден дзень, чі два служелы, док ше педінтер ньє догварел зос кральову дзіўку. Трецу ноц кет там булы, кед дванац годзін прешло,

кральо́ва дзі́ўка ше обльє́кла, та с педінте́ром по́шла. Ньі́хто йіх ньє осе́тел. Ра́но поставайу, гльєдайу педінте́ра і куха́рку, ньє́т йіх. Пітайу ше дзі́ўкі, дзе педінтер і куха́рка. А во́на гваре́ла, же йіх одогна́ла. Піта ше йєй краль, же чьо́м йіх одогна́ла? А во́на гваре́ла, же йєй ньє робе́льі на дзе́ку, ньє сце́льі йєй слу́хац, цо́ йім росказова́ла. Там во́на док ге́ўті ньє оді́шльі. Кєд ве́чьар, ро́ўка пома́ха с хво́стом, по́шла за геўті́ма, о́стал краль през дзі́ўкі. Йа́к йіх здогоньє́ла, дзі́ўка ше́дла на ро́ўку, а Йа́нчі пе́шо ко́ло ньіх. По́шльі до то́го кра́льа же́мі, дзе ма́льі дзі́ўку о́дньєсц. Ро́ўка гуто́рі Йанчійо́ві: Знас цо, Йа́нчі? Те́раз ваш йа́ ше препра́вім на кра́сну дзі́ўку, та пойдзе́ме до кра́льа. Дайу ці ко́ньа, ті по́йдзеш, а йа оста́ньєм, йа́ вец бу́дзем знац, цо тре́ба ро́біц. А мла́да кральо́ўна най оста́ньє ту под варо́шом.

По́шол Йа́нчі з ро́ўку, ро́ўка ше преправе́ла на кра́сну дзі́ўку, по́шльі до кра́льа: Дай Бо́же до́брі дзень, кра́льу наййашньє́йші.

Дай Бо́же і вам двойім до́бре здра́ве.

Пріньє́с сом вам дзі́ўку за же́ну, цо́сце жада́льі за ко́ньа.

До́бре, льєм преноцуйє́це ту, а на ра́но достаньє́це ко́ньа.

Йа́нчі му гуто́рі: Йа ньє го́дзен до ра́на че́кац, йа́ ше му́шім барс пона́гльац, бо мньє́ чьас прехо́дзі.

Кра́ль му гуто́рі: Но́, мньє шіцко йє́дно, йак ві сце́це. Йа́ бі бул льєм за́ то так сцел, да́ ше да́кус погосці́ме; а́льє кєд ньє ма́це чьа́су, ту́ конь гото́ві, шльєбо́дно вам по́йсц.

Віве́дльі му ко́ньа, ше́днул на́ ньго, та і́дзе. По́шол на́ край варо́шу, ше́дльі на ко́ньа обідво́йо, та по́шльі. Кє́т ше ве́чьар зме́рка, ро́ўка помаха́ла с хво́стом, пре́скочела капу́ру, по́шла. Ньє́ма краль а́ньі ко́ньа, а́ньі же́ну. Пойду до трецо́го кра́льа, дзе ма́льі о́двесц ко́ньа за та́шька. Оста́ньє ро́ўка во́нка з мла́ду кральо́ўну, а Йа́нчі по́шол ну́ка до кра́льа на коньо́ве: Дай Бо́же до́брі дзень, кра́льу наййашньє́йші.

Дай Бо́же і вам до́бре здра́ве.

Прі́вет сом вам ко́ньа, цо́сце жада́льі за зла́того та́шька.

Кра́ль ше му барз зрадо́вал: До́бре, до́бре, льєм го тре́ба о́двесц до хльі́ва, а мі́ пойдзе́ме ну́ка, та́ ше погосці́ме, а ве́цка достаньє́це ташька злато́го і кльі́тку.

По́шльі ну́ка, попі́льі даскє́льо пугарі́кі ві́на. Йа́нчі гуто́рі: Кра́льу наййашньє́йші, мньє́ бі і́сц до́му, бо́ мой о́цец барс ста́рі бул, кє́д йа і́шол, ньє́ знам, чі́ го найдзем жі́вого до́ма.

Кра́ль го спе́рал, же́ да ньє і́дзе, да преноцу́йє там. Альє вон ньє́ сцел. Льє́м мі дайце та́шька і кльі́тку, йа му́шім і́сц.

Да́льі му ташька, ві́шол во́нка на́ двор, кра́ль го віпрова́дзел і ве́льо пано́ве, цо́ го дочека́льі, да ві́дза то́го ко́ньа, же цо́ то за ко́нь. Йа́к ві́шол на́ двор, Йа́нчі йім гуто́рі: Го, го́, пано́ве, кральо́ве, цо́шка

сом вам за́бул по́весц. Ньȩ ука́зал сом вам, йак тот ко́нь ше ше́дла. Кȩдбі ше вам пачѐло, та́ бім вам ука́зал, бо́ то ньȩ так, йак на ті́х ко́ньох.

А, то́ шльȩбо́дно, так му отпове́длы. Та́кой сме спе́лы по́весц, же да́ го нам ошедла́це, да відзі́ме, йак вон ше ше́дла! А вон клыітку поло́жел зос та́шьком го́ре на́ верх слу́па ґу капу́рі, по́шол, оше́длал ко́ньа, пре́йдзе ше рас по дво́ре, крі́чі на́ ньіх, же́бі ше чьува́лы да́льȩй, да даго́го тот конь ньȩ забі́йȩ, бо́ йȩ ньȩ позна́ті ту у пу́дзім кра́йу. Пре́йдзе ше дру́гі рас по дво́ре, за́ш крі́чі на́ ньіх, же най на се́бе меркуйу. І во́ньі ше барс рошіре́лы, спра́велы му ме́ста, же́бі мал дзе хо́дзіц. Кȩт тре́ці раз і́шол, спці́снул ко́ньа, конь зльȩ́тнул, по́шол по ве́рх капу́рі і клыі́тку хва́цел до сво́йіх ру́ких зоз верх слу́па. По́йдзе на край варо́шу, крал ьо́уна ше́дла на ко́ньа, а вон ше́днул на ро́уку, та і́ду до́му. Кȩд до́шлы до то́го льȩ́са, дзе́ ше з ро́уку зі́шол, ро́ука му гуто́рі: Знас цо, Йа́нчі? Йа с то́бу да́льȩй ньȩ по́йдзем. Ту́ твой ко́нь, та ше́дньі на́ ньго, а і́ц, льȩм же́бі ші ньі́ґдзе здохльі́ну за пеньȩ́жі ньȩ купо́вал, бо кȩт ку́піш, та стра́даш.

Ше́дньȩ Йа́нчі на сво́його ко́ньа та і́дзе, а крал ьо́уна ко́ло ньо́го. До́йду ґу йȩдней ка́рчьмі, у́ж ве́чьар бул, та́ ше догва́рел вон з мла́ду крал ьо́уну, да во́ньі преноцу́йу на тей чьа́рді, бо уш повістава́лы. По́йду до ка́рчьмі, піта́йу ше, чі мо́жу там преноцо́вац. Там йім гваре́лы, же мо́жу, йȩст ме́ста і за ко́ньі і за́ вас. Одве́длы ко́ньі до хльі́ва, а во́ньі по́шлы дво́йо ну́ка до ка́рчьмі вечѐрац. Піта́йу ше йім, же дзе бу́лы, а во́ньі гваре́лы, же ше бу́лы же́ньіц, та те́раз і́ду до́му. Йа́нчі ше пі́та качьмаро́ві, же цо ма́йу во́ньі ново́го?

Га, ма́ме мі ту ново́го! — ка́чьмар му гуто́рел. Ма́ме ту двох кра́льскіх сі́нох; дзе́шка і́шлы, путова́лы, ту оста́лы на́ ноц, ту́ ше карта́лы вец, прекарта́лы пеньȩ́жі, цо ма́лы і ко́ньі і са́мі ше прекарта́лы; за́ трі ро́кі ма́лы ту слу́жіц, а́льȩ йа́ йіх ньȩ го́дзен трі́мац, бо робо́ту ньȩ зна́йу ньі́йаку, ньȩ го́дньі ньічь ро́біц, та́ ше бу́ду преда́вац; хто спе́, мо́же йіх ку́піц.

Йа́нчі му гуто́рі: Удьан ка́чьмар, по́вецце мі, а́бо мі йіх ука́сце, йа́кі то дво́ме льу́дзе! Бо во́н се́бе до́раз ду́мал, же́ то бу́ду його бра́ца.

Ка́чьмар го одве́дол там, дзе во́ньі бу́лы; во́н йіх по́знал здальȩ́кі, же́ то його бра́ца. І во́ньі го відзе́лы, а́льȩ го ньȩ позна́лы. Пі́та ше Йа́нчі качьмаро́ві: Ка́чьмар, пове́цце мі, цо кошта́йу то́ті дво́ме хло́пі, йа́ йіх о́д вас ку́пім.

Трі́ сто форі́нті! — ка́чьмар му гуто́рел.

Йа́нчі ві́ньал трі́ сто форі́нті, віпла́цел качьма́ра. Ка́чьмар йім дал йіх коньі і се́рсам і ші́цкі шма́ті, цо во́ньі ма́лы. Ра́но ше зобра́лы

шицкі, кральоўна ідзе на татошові, Йанчі на свойім коньове, а ґеўті кажді на свойім. Кральоўна ішла на предок, Йанчі за ньу ньęсол клытку і ташька, а ґеўті двоме браца зо затку. Догварелы воны ше двоме, да воны го зверша, же да воны одньęшу оцові ташька, ньę шальęні Йанчі. Йак ішлы за ным, одрубалы му главу зо шабльу; дораз вон с коньа спаднул. Там була йęдна студньа така стара, ньę було у ньęй воді, воны го руцелы там, а його коньа уўйазалы ґу свойому. Альę дзіўка ньę зна ныiчь, бо ныiчь ньę відзела. Пойду дому, та гуторйа оцові: Но, апо, прінєслі сме вам ташька і татоша коньа і ньęвесту! Льęм ньę знайу, хторого будзе жена, бо вона йіх ньę сце аны йęдного. Вона відзі, же то ньę тот аны йęден, цо по ньу бул. Там воны до рока: конь і ташьчьок і дзіўка. Ташьчьок ньє зашпіва, дзіўка ше ныiґда ньę зашмейę, а коньа ныiхто ньę ґодзен накарміц, аны очісціц, аны ґу ньому пойсц, бо хто ступі до хлыiва, дораз го забійę. До рока забіл трі сто хлопох; а воны вецка справелы дзіру с пойда ґу коньові, на тоту дзіру му руцалы йęсц і воді му тамаль давалы, а гной ныiхто спод нього ньę руцал до рока. Уж тельо гнойу було под ныім, же ньę могол стац. Кęд рок дошол, праве тот двень, кęд Йанчійа до студны руцелы, ішла тамаль роўка. Закукньę до тей студны, же чі там ньę увідзі дацо, а там Йанчі льęжі. Йак вона го збачі, та гуторі: Ага, Йанчі, та чі сом ці ньę гуторела, же здохлыiну за пеньęжі ньę купуй, бо страдаш, альę ші ме ньę послухал. Но, ныiчь то. Добре будзе і так. Скочі роўка, бежі до льęса глыęдац жівей масці і младей масці. Намірі на йęдну гаджіцу. Тота гаджіца ньęсла жівей масці і младей масці. Роўка ше йęй піта: Цо ньęшеш, гаджіцо?

Ньęшем жівей масці і младей масці.

Та начь же ці?

Ньęшем свойім дзецом, бо йіх кочь поґазловал, та йіх будзем лыiчіц.

Дай мі дачус зос тей масці! — роўка піта од гаджіці.

Дзе же бім ці ньę дала, іц та себе глыęдай.

Роўка ше йęй піта: А дзе же йęст? Поведз мі!

Іц та глыęдай.

Роўка йęй гуторі: Дай мі, гаджіцо, с тей масці льęм дакус, або мі поведз, дзе йęст, бо кęд мі ньę даш, аны мі ньę повеш, вежньęм от це шіцку.

Гаджіца йęй гуторі: Аны ці ньę дам, аны ці ньę повем; кęт ці треба, іц та себе глыęдай.

Роўка ше погныівала, пріцісла з лабу гаджіцу, ўжала од ньęй масц, та йęй гуторі: Кęт ші ньę сцела крашньę, та мі дала брітко. Йа ўжала шіцку, а терас ті іц себе глыęдац.

Скóчі рóўка, та бéжі ґу Йанчійóві. Віцáгла го зо стýдньі вóнка помáсці му кáрк, цо на пльéцох і помáсці кáрк, цо було на глáві, злóжі у йéдно, тá ше зрóшньe. Пóчньe ше Йáнчі нацагóвац. Кеđ рóўка осéті, а Йанчійóві глáва на зáдок пáтрі. Тéлі льем хвáцела, одорвáла йу заш, заш помасцéла, намéсці йу дóбре, Йáнчі ше заш нацагóвац пóчньe, та гутóрі: Ейньe, вéра сом твáрдо зáспал.

Рóўка му гутóрі: Зáспал ші вера, зáспал, áльe на óрек, льéм да йа ньe. Та чі сóм ці ньe гуторéла, же за ненькéжі здохльíну ньe кýпуй, бо стрáдаш? Альe ші ме ньe послýхал. Тéраз ньічь, льéм ше понáгльай дóму, бо тáшьчьок ньe шпіва, а ньeвéста, твóйа жéна пьeвесéла, а кóнь а ньíхто ньe гóдзен накáрміц. Уш трі сто хлóпох зáбіл. Іц, тá ше пойéднай ґу коньóві, ті го накáрміш і очéшеш, гной вічíсціш і шíцко кóло ньóго порóбіш, льéм ше дóраз ньe пóйаў, жé ші йіх брат, áньі оцóві, же ші йóго сін. Ша вóньі це бýду пóзнац сáмі надáльей. Тéраз льéм ше понáгльай дóму.

Порукóвал ше Йáнчі з рóўку, бáрз йéй крáшньe дзекóвал, жé го ожівéла. Розíшльі ше. Пóйдзе Йáнчі дóму, шмáті подрáні, ростаргáні, бо до рóка згньíлі нá ньім у стýдньі. Пóйдзе там тá ше пíта, чі бі йім ньe требáло йéдного слýгу. Вóньі му гвáрельі, жé йім трéба ґу йéдному коньóві. Пойедьáльі го, а вóньі двóме ше згварйáльі: Най íдзе там до хльíва і так йé худóбні, ньéма цо йéсц, ньéма шмáті та нáй го тот кóнь забíйе. Льéпше му бýдзе, йак ту глодóвац. Пóйдзе Йáнчі до хльíва, конь зрегóчі, бó го дорáз пóзнал. Тáшьчьок ýчьул, же конь зрегóгал і вóн дóраз зашпíвал; дíўка учьýла, же тáшьчьок зашпíвал і вóна дóраз весéла бýла, дóрас ше шмейáла і бешедовáла, á до рóка ньíхто йéй слóво ньe чьул, áньі йéй шміх ньe відзел. Зрáдовальі ше шíцкі у обíсцу, же млáда кральóўна зна бешедóвац, бо до тéраз гварéльі, же вóна ньéма. Очéсал Йáнчі кóньі, гной вірýцал, кóнья накáрмел, нá двор вівéдол ґу стýдньі напóйіц. Двóме брáца ше чьудýйу, же йéден тáкі вандрóўньік тáк зна рóбіц кóло тóго кóнья. Барс ше йім пáчел; тá ше згварйáйу, йéден дрýгому гутóрйа: Цó дýмаш, брáгу, мí го пойеднáльі, дá го тот кóнь забíйе, же йé худóбні і ньéма цо йéсц, а мí такóго слýгу éшчі ньíґда ньe мáльі! Пóшол йéден нýка, та гутóрі оцóві: Апо, мáме ту йéдного слýгу тáкого, цóсме го ньíґда ньe відзéльі. Цо думáце, тóт наш конь уш трí сто хлóпох зáбіл, ньíхто го ньe мóгол очíсціц, гной спод ньóго вірýцац, а тéрас тот мóже под ньóго і льéгнуц. Очéсал го крáшньe, тáк ше швíці крáшньe, йак злáто. Тáкі йé чьáрні, йак кéртíца; і гной вірýцал і на двóр го вівéдол напáвац, áш сме ше сáмі бáльі од ньóго.

Оцец му гутóрі: Пóце, льé' го прівéцце нýка, да йá го вíдзім, цó то за члóвек.

Сіп му гуто́рі: А йа́к же прі́дзе ґу́ вам, а́по, кеґ ньє́ма шма́ті, ба́рз йе ростарга́ні.

Оцец му гуто́рі: Та ві двоме ньє льу́дзе йеднóму чловеку шма́ті ку́піц такóму, йак тот, цо вам ко́ньа нака́рмел і спора́йет, цо уш трі сто хло́пох за́біл? Та́ му пльу́унул до́ очь, сінóві: Пфій, пре́зочьлыві, до́раз му шма́ті ку́пце, а́льє такі, йак ва́шо, а прі́вецце го ну́ка.

До́раз во́ньі му шма́ті купе́лы і кра́шньє обльє́клы, одве́длы го ну́ка, пі́та ше му ста́рі краль: Та о́ткаль ші ро́дом, мой сі́ну?

Йа о́ткаль ро́дом? Йа то́го і то́го кра́льа сін.

А кра́ль па ньо́го попа́трел, та́ ше му пі́та: Йа́к ші гуто́рел?

Йа то́го і то́го кра́льа сін.

Та йа́к ці ме́но?

Йа́нчі.

Та те́ді ті мо́й сін!

Та ва́ш.

Та дзе́ ші бул до те́раз?

Йа́нчі му гуто́рел: Так і та́к, та́ка і та́ка робо́та бу́ла.

Цар ше барс погньівал на свойіх двох ста́ршіх сі́нох, до́раз йіх одо́гнал од обі́сца обі́цвох, а па́ Йанчі́йа препі́сал ші́цку кральові́ну. Спра́велі сва́дзбу бога́ту, одра́лы кра́ву рога́ту, до лоповіка ср...і, хто бу́дзе слу́хац то́ту пріпове́тку, до гла́ві му трепа́лі.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: Етноґр. Збірник, I, ст. 17—21, ч. 6. — В. Гнатюк, Етноґр. матер. з Угор. Руси, IV, ст. 76—84, ч. 17. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, I, ст. 268—286, ч. 104. — И. Худяковъ, Великор. сказки, II, ч. 41. — B. Kulda, Mor. národ. pohádky, II, ч. 33. — M. Valjavec, Narod. pripoviedke, ст. 148—150. — A. Schleicher, Litauische Märchen, ст. 26—34. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen, I, ст. 259—267 і III, ст. 96-98, ч. 57; також II, ст. 55—61 і III, ст. 172—174, ч. 97. — J. Wolf, Deutsche Hausmärchen, ст. 54—64 і 322—325. — I. Hahn, Griech. und albanes. Märchen, II, ст. 64—67, ч. 72. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 185—186, ч. 9; ст. 414—415, ч. 9; ст. 539—543, ч. 3; ст. 562—563, ч. 10. — J. Bünker, Schwänke, Sagen u. Märchen, ч. 90. — E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ст. 203—214, ч. 18—19. — E. Cosquin, Contes popul. de Lorraine, I, ст. 208—222, ч. 19. — Vl. Ardalić, Nar. pripovijetke iz Bukovice u Dalmaciji, ст. 12—19, ч. 3. — Archiv f. sl. Philol., т. 31, ст. 264, ч. 8.

5. Три брати, Тіндейр-Сейп-Ілона і Червоний витязь.

Бул йе̨ден цар і царіца, мáлы трох сінох. Йе̨днóму бýло мéно Андрей, другóму Міхáйіл, трецóму Ійóан. Оцóві ше йім ўше йе̨дно óко шмейáло, а йе̨дно плакáло. Тот наймлáтші Ійóан вон бул кус йак хібні, йóго ўше так трімáлы, йак шалье̨нóго. Так ше вóны трóме догварéлы, же да ше пітáйу оцóві, чьом ше йóго йе̨дно óко ўше шмéйе̨, а йе̨дно ўше плáче. Кáжде рáно мýшел йе̨ден лáвор óдные̨сц, да ше óцец умíйе̨. Пріішол шор на Андрéйа, да одньéше оцóві вóді, да ше óцец умíйе̨. Йак óдные̨с, йак ше óцец ýміл, Андрей ше пíта оцóві: Оцец, чьом ше вáшо óко йе̨дно шмéйе̨, а йе̨дно плáче? Цар ше нá то барс погнывал, ўжал шáбльу і рýцел зá ным. Андрей дзвéрі зáвар, шáбльа óстала прі дзвéрох. Пóшол ґу брáтом, та ше му пітáйу: Чі ці óцец вівóлал? Андрей гвáрел: Увíдзіш ті па рáно, док ті одньéшеш вóду.

Рáно Бог да дзень, шор прíшол на Міхайíла, да одньéше вóду. Йак óдные̨с та ше óпец ýміл, а вóн ше пíтал вéцка оцóві: Опец, чьом ше вáшо óко йе̨дно ўше шмéйе̨, а йе̨дно ўше плáче? Цар ше і на тóго барс погнывал, же чьом ше пíта. Ўжал шáбльу і рýцел зá ным. Міхайíл зáвар дзвéрі, шáбльа остáла прі дзвéрох. Пóшол ґу брáтом, та нычь нье̨ гутóрі. Брáца ше му пітáйу: Чі ці пóвед óцец? Міхáйіл гвáрі: Так мі пóвед, йак і тéбе.

Ійóан ше óзвал: Йáкі ві йунáці, ке̨д вам óцец нье̨ спе пóвесц. Чекáйце, чі мнье̨ нье̨ пóве! А вóны ше з нього шмейáлы: Тéбе нье̨ пóве, ке̨т нам нье̨ повéдзел! Рáно Бог да дзень, Ійóан стáнул, ўжал вóду, óдные̨с оцóві, дá ше умíйе̨. Йак ше цар ýміл, Ійóан ше му пíта: Опец, чьом ше вáшо óко йе̨дно ўше шмéйе̨, а йе̨дно ўше плáче? Цар ше барс погнывал: Та éшчі і ті сцеш знац шалье̨́на бíда? Ўжал шáбльу і рýцел зá ным. А Ійóан дзвéрі нье̨ зáвар, шáбльа му ўдерéла аж до рýкі, лье̨м го нье̨ порезáла, лье̨м ўйаш. А вон ўжал шáбльу, óдные̨с оцóві: Мáце, áпо, та одлóшце! Оцец вéцка гвáрел: Тéбе пóвем, бо віідзім, же с тéбе цóшка бýдзе, áлье̨ с тáмтіх двох маґáрцох нычь нье̨ бýдзе; та зá то ше мóйо óко йе̨дно ўше шмéйе̨, а йе̨дно ўше плáче, же ві тáкі трóме хлóпі, а éшчі нье̨ знáце, йак швет стóйі, та ше гáньбім за вас. Йа ке̨т тáкі бул, йа шíцок швет побéгал.

Ійóан зец ше зóбрал, ўжал вóду і пóшол ґу брáтам. А брáца ше му пітáйу: Чі ці óцец пóвет?

Прáўда, же мі пóвед, нье̨ так йак вам.

Та чьом?

Та зá то ше оцóво óко йе̨дно ўше шмéйе̨, а йе̨дно ўше плáче, же мі трóме йунáці, а мі нье̨ знáме, йак швет стóйі.

Но, ныічь тéраз, Андрей гутóрі. Йа найстарші брат з нас трох, йа тéрас пóйдзем швет пробóвац.

Пóшол до мінéшу, вібрал сéбе кóньа, прішол дóму, та гутóрі мацéрі і оцóві, же вон пóйдзе швет пробóвац, же най му дайу тріцец дукáті. На тóто слóво цар прістал і барс ше зрадóвал. Дóраз му пеньęжі дал. Андрей ше отпітал от свóйіх родітéльох, шéднул на кóньа і пóшол. Ішол по льęше по йęднім дільóве, раз му ньę стáло драгі. Цо бýдзе рóбіц тéраз? А ту уж ноц. Аныі драгі, áныі ныійáкей дрáшкі. Так вон сéбе надýмал, же стáрі льýдзе гуторéльі, же ý нóці у льęше, кęт ше відзе на дрéво, та дзе там ше мýші óгень відзіц. Вішол Андрей на дрéво, роспáтрал по льęше, увідзел вон óгень. Спýшчел кáлап тáмац, кáдзі óгень гóрел, зішол дóлу, шéднул на кóньа, ішол зá тім шльідом. Дóшол ґу тóму óгньу, а там прі óгньу йęден стáрі, шіві шáркань. Трі вáта дрéва гóрі, а шáркань о дзéвец глáві окóло ньóго окруцéні, та ше грéйę. Андрей пóйдзе ґу ньóму, крáшньę му поздрáўка: Дай Бóже дóбрі вéчьар, стáрі óцец.

Дай Бóже і тéбе, сіну, дóбре здрáве.

Чі бі йа ту мóгол, стáрі óцец, прі вас преноцóвац?

Йáкбіш ньę мох, сіну, можеш! Льęм же йа мам барз злóго сіна, хóдзі по швéце, нáрод забіва, вон кęт прідзе і тéбе забійę.

Озда ме, стáрі óцец, ньę забійę.

А йа ньę знам.

Будзем пробóвац. Но гат скýрчьце ше, стáрі óцец, най і йа ше ту прі вас навечéрам! Йак ше навечéрал, кóньа пушчел пасц, а сам льęгнул под дуб. Раз ідзе тáмтот шаркáньоў сін, éшчі йę на двá сто мільі жéмі, уж лáйę óца: Ньę гвáрел сом вам, же да ньę пріймáце хрістійáнску дýшу на ноц? Так бéжел, же аж дýбі лáмал, а óцец ше барз бал. Прідзе йóго сін та ше піта старóму шарканьóві: Дзе тóта хрістійáнска дýша?

Та ньęт ту, сіну, ныічь; ті хóдзел по швéце, ті ше опáхал, та ці і тéрас шмéрдзі!

Альę йá му ньę дáм міра. Пóчьал глья̨дац і дóраз го нáшол. Стáнул му на нóгу, за дрýгу ýлапел, та го рóздар і кóньа му. Так то стало рок. Андрейово родітéльі чекáйу дóма, же óздаль прідзе, та йім пріньęше дáцо нóве. Ту уж два рóкі і трі, а йóго ньęт. Збéра ше Міхáйіл, же го пóйдзе гльęдац. Мац, óцец ше му барс пітáйу, да ньę ідзе, же і вон так остáньę. Альę вон надýмал, вон пóйдзе. Пóшол до мінéшу, вібрал сéбе кóньа, та гвáрел мацéрі-оцóві, да і йóму дáйу тріцец дукáті. Оцец му дал тріцец дукáті і вон ше отпітал от свóйіх родітéльох, шéднул на кóньа, тім істім пýтом путóвал, цо і Андрей пó тім дільóве. Раз Міхалóві ньę стáньę драгі. Цо бýдзем рóбіц тéраз, кęд

ньӗ мам драгі, аны драшкі? Так сом чьул, же старі льудзе бешедовалы, же у льӗше муші буц дзе там огень. Вішол на древо, на вісокі дуб і роспатрал, кадзі огень горі. Пушчел калап, зішол долу, шеднул на коньа, та пошол тім шльідом. Йак дошол ґу огньу, прі огньу старі шіві шаркань льӗжі. Шейсц вата древа пред ным горі. Старі шаркань около нього окруцені. Міхайіл му поздраука: Дай Боже добрі вечьар, старі оцец.

Дай Боже і тебе, сіну, добре здраве.

Чі бі йа ту ньӗ мог прі вас преноцовац?

Йак біш ньӗ мог, сіну? Альӗ йа мам барз злого сіна, тот це забійӗ.

Оздаль ме ньӗ забійӗ.

Шеднул ґу ньому, та ше навечерал, пушчел коньа пасц, сам льӗгнул спац. Шарканьоу сін ешчі на трі сто мільі жемі, уж лайӗ, же начьце прійальі на ноц хрістійанску душу? Йак прішол, аны ше ньӗ пітал оцові, льӗм го дорас погльӗдал, забіл го і коньа му, та руцел до гордова.

Міхайлоу оцец чека сіна, же прідзе зо швета, дацо нове пріньӗше, ньӗ йӗдного, альӗ аж двох. Прейдзе рок, Міхайла ньӗт. Уш ше царові ньӗ пачі. Ійоан і вон надумал, же пойдзе швет пробовац і свойіх братох погльӗдац. Отказал на чікоуша, да пріженьӗ мінеш, да себе коньа вібере. І чікоуш дораз мінеш прігнал. Ійоан станул на капурку, пушчел по йӗдного коньа до двора, каждого улапел за хвост, та з ным удерел о жем. Йак шіцкі вішоровал, ешчі йӗдна ішла стара кобула чілаша. Вон себе думал: Тота будзе мойа! Чілаша прішла на капурку, Йоан йу улапел за хвост, спел з ньу до жемі удеріц. Чілаша ше рошчьакла, ньӗ мог з ньу удеріц до жемі. Цар му гуторел: На тей можеш войовац, бо на тей ешчі мой оцец войовал. Альӗ вон ньӗ пітал пеньӗжі од оца. Вон ужал камень до торбі, отпітал ше от свойіх родітельох, опасал свойу шабльу, шеднул на чілашу і пушчел ше до дальӗкей драгі. Ійоан ішол по тім істім месце, кадзік і його браца. Йак дошол до льӗса та го улапела ноц, драгі му ньӗ стало. Чілаша ше озвала ґу ньому: Зідз зо ньньӗ долу і відз на древо, патрі, кадзі огень горі! Ійоан вішол на древо, увідзел йӗден огень, пушчел калап долу на ціл, зішол долу, чілаша ше стресла, та була тельо трі рас краша і серсан на ньӗй саме срібло і злато. Та на ньу шеднул, та ше чілаша ґу ньому озвала: Меркуй на себе, жебі ші ньӗ спаднул. Йак сцеш да с тобу льӗцім? Чі попот хмарі, чі понад льӗс? Ійоан чілаші гварел: Льӗм так понад льӗс, бо йа ешчі ньӗ барз научені так вісоко льӗціц! Чілаша з ным зльӗтла аж на тот огень і зішла долу і вон дораз з ньӗй скочел, аны ньӗ поздраукал тому шарканьові. Прі шарканьові шейсц

вáга дрéва горéло, шáркань кóло нього окруцéні, та ше грéйę. Йóан пóшол ґу шарканьóві, та му гутóрі: Скурчь ше ті, стáрі пше, най і йа ше ту навечéрам! Ўжал свóйу тóрбу, віньал кáмень вóнка, чілáша му твáрі: Дай тот кáмень, най нá нього діхньęм! Йóан йęй дóраз дал, чілáша нá нього діхла і дóрас пóстал крáсні, білі хльęб. Чілáшу пўшчел пасц, сам шéднул, та вечéрал. Шáркань му гутóрі: Чéкай, чéкай, прíдзе мой сін, ша вон тéбе да! Йóан шарканьóві гутóрел: Ньę бóйім ше áньі тéбе, áньі твойóму сінóві! Льęгнул под дуп, та спал. Шáрканьоў сін éшчі бул на шейсц сто мільі жéмі, бéжел, дýбі лáмал, а так лал. Стáрі шáркань крíчі: Гíбай, сíну, гíбай, ту льęжі под дýбом. Шáркань прíшол, погльęдал Йоáна под дýбом, ўлáпел і йóго за нóгу, же го розóдре, áльę му ньę мог нóгу подзвíгнуц од жéмі. Йóан ше зобýдзел, стáнул гóре, та ўлáпел шаркáнья, почьáльі ше пасóвац; нощéльі ше за трі гóдзін. Ньę мох шáркань з Йоáном до жéмі удáріц, а Йóан ньę мог зо шаркáньом. На тéльо удéрел з ньім Йóан до жéмі; віньал шáбльу, одрéзал му йęдéнац глáві; та ше шáркань пітал Йоанóві: Охаб мі тóту йęдну глáву, та ці ожíвім твóйіх брáтох і кóньох.

Йóан му гвáрел: Но кęд ожíвіш, та мі пóведз йак, та ці глáву ньę одрéжем.

Там под гордóвом йęст йęден прут, та го вéжньі, ýдер з грýпшім кóнцом, та ці твóйо брáца стáньу гóре.

А вон ўжал шаркáнья за чьýлку і óпал му та йіх зйáзал, та йіх полóжел на óгень, а сам пóшол ґу гордóву, ўжал прут, удéрел з грýпшім кóнцом, дóраз йóго брáца поўставáльі і гуторéльі: Альę сме слáтко поспáльі!

Йóан йім гутóрел: Поспальíсце вéра, áльę на óрек! Вéцка йім Йóан шíцко пріповéдал, йак вон войóвал зо шаркáньом. Ожíвел йім і кóньі, пошéдал кáжді на свойóго, чілáша заш так бýла ґáдна, йак і дóма. А тáмті двóме мáльі крáсні кóньі млáді. Тáмті двóме ўше од Йоáна спекáльі, а вон остáвал. Йóго брáца ше догварйáльі, же да го забíйу. Ганьбéльі ше, же йóго трімáльі дóма, йак за шальęнóго, а тéраз вон од ньіх шмéрц óдньал. Йóан за ньíма віслýхал, скрíчел нá ньіх: Стóйце, брáца, кęт ме спéце зáбіц, ві íцце дóму, йа пóйдзем, кáдзі йа спем! Альę сéбе Йóан надýмал, же éшчі пóйдзе дóму ше от свойóго óца і од мацéрі отпíтац. Йак пóшльі дóму, цар ше йім барз зрадóвал. Йóан дóраз гутóрел оцóві: Но, óче і мáтко, тéраз йа íдзем заш.

Цар го ньę спел пýшчіц, же льęм тéрас прíшол, та уж да íдзе. Йа мýшім пойсц, бо ме мóйо брáца сцу зáбіц. Вéцка шíцко пріповéдал оцóві, йак йіх óдньал от шмéрці і йак войóвал: А ві тéраз здрáві оставáйце; кáдзі йа бýдзем тéраз íсц, зá мну бýдзе рóснуц жельęна дрáшка, пáнімарільíсток і марýнка. Та кęт спéце ме прíсц дáраз опáтріц та

будзéце пó тей дрáшкі ісц; док дрáшка бýдзе жельęна, дóтлы йа ўше будзем жіц. А йак йа ýмрем, дóрас пóчньę прец.

Шéднул на чілáшу, та ше рýшел до дальęкей дрáгі, áпы сам ньę знал, дзе íдзе. Йак вішол в варóшу, чілáша му гвáрі: Зідв зó мньę дóлу; та ше стрéше, дóраз бýла тéльо трí рас крáша, сéрсан сáме стрíбло і злáто. Йóан нá ньу шéднул, чілáша з ным зльęцéла аш пóпот хмáрі. Йак льęцéла, дóшлы ґу йęдней скльęньáней гóрі; а прí тей гóрі пóлно бýло йунáці, кральóве, ґрофóве. Йóан ше йім піта: Цó ві тéльо ту стойíце і цо ві гльęдáце?

Мі гльęдáме нá тей гóрі йęст йęдна Тéйдірсіп-Ілóна, барс крáсна, гóре; уш пéтнац рóкі, йак ту чекáме, пробуйęме гóре ісц, ныíхто ньę мóже од нас.

Йóан йак шíцко віслýхал, сцíснул чілáшу, зльęцéла з ным аж гóре на гóру. Тейдірсіп-Ілóна спáла, та го ньę відзéла. Мáла двáнац фрайцімéркі; шпацірáлы ше по заграткі і йóго обачéлы. Дóраз бежéлы нýка, свóйęй ґоспóды гуторéлы, же íдзе йęден йýнак, барс крáсні, на чілáші. Вóна дóраз вішла вóнка, рáдо го дочекáла і укльоньęла ше му. Йóан зішол ш чілáші дóлу та пóшол ґý ньęй; облáпел йу, вóна йóго, та пóшлы нýка; фрайцімéркі чілáшу одвéдлы до хльíва, а Йóан ньę íшол за трі дны вóнка, ўше славéлы і льубéлы ше. Раз йóму прíдзе на рóзум, же вон ма дзéшка і чілáшу. Пóйдзе до хльíва, чілáша зре-гóче. Барс ше му зрадовáла. Дзе ші так длýго, йа уш трí дны ньę йęдла, áны ньę піла. Ті зáбул зá мньę? Дóраз йęй дал йęсц, напóйęл йу, ґоспóдьа вішла вóнка, поводзéла Йоáна по загрáткі, поуказовáла му квíце крáсне, дрéва, овóці крáсні, указáла му, кęд бýдзе хóдзіц на лóві, кáдзі мóже зісц дóлу с тей гóрі. Тáмац ныíхто ньę зна дрáгу, льęм сáма госпóдьа.

Йýтре рáно дзень, чілáшу опорáйі, сам ше зóбрал, та пóшол на лóві. Пóйдзе йęден дзень, дрýгі дзень, барс то ше му пачéло. А прі тей гóрі хóдзел йęден Червéні вітіз ўше плачьýці, льęм да мóже гóре вісц. Раз прíдзе ґу ньóму йęдна стáра бáба, та ше му піта: Ой ті, млáді вітіс, цо ші тáкі смýгні? Чьом плáчеш?

Вітіз йęй гутóрі: Зá то, бáбо, там гóре йęст йęдна крáсна пер-сóна, льубел бім йу за жéну.

Бáба му гутóрі: Кęд мі кýпіш червéні чíжмі, та йа то скóнчім, же бýдзе твóйа.

Вітіз бáбі гвáрі: Кýпім, бáбо, гочь і двóйі.

Бáба ше óд ньóго зобрáла, пóшла тáмац до льęса, кáдзі Йóан хó-дзел на лóві. Рас пóйдзе Йóан на лóві, бáба йак го осетéла, та по-чьáла шпівац. Шíцкі тáшькі шпівáлы зá ньу. Йак вішпівáла, почьáла плáкац. Шíцкі тáшькі плакáлы зá ньу. Йóан стáнул та слýха, же хто

так кра́шньę шпі́ва. Рас шпі́ва, рас пла́че. Та ше стре́тньу з ба́бу, та́ ше йęй піта, же чьом так шпі́ва і пла́че?

Ба́ба ше озва́ла: За́ то, бо сом са́ма у льęше, ныкóго ньę́ мам та се́бе шпі́вам і пла́чем.

Йóан йу сано́вал, та ше йęй пі́тал, чі́ бі ньę служе́ла, та́ бі йу пойęднал.

Ба́ба дóрас прі́ста́ла, же вóна слу́жіц бу́дзе. У́жал йу зо сóбу, прі́вед йу ґоспóды: Ту сом ці прі́вет служныіцу! Ґоспóдьа йу позна́ла та се́бе дума́ла: Шак тóта те́бе віве́дзе шóра! Льęм му̀ ньę гуторе́ла ныічь. Ра́но пóшол на лóві, ба́ба готу́йę полудзе́нок, е́шчі ньęт льęм йęде́нац гóдзін, полудзе́нок готóві. Ві́шла на дре́во, та крі́чі на Йоа́на: Гі́бай, ґа́здо, полудньóвац, полудзе́нок готóві! А вон се́бе ду́мал, же цó то, же то цóшка у́чьас. Прі́шол дóму, ньę гутóрі ныічь. Кęд дру́ге ра́но, заш пóшол на лóві; е́шчі льęм дзе́шец гóдзін, ба́ба уж навара́ла полудзе́нок; ві́шла на дре́во, та крі́чі на́ ньго: Гі́бай, ґа́здо, полудньóвац. Вон ше барс погныівал, Іńóан; прі́шол дóму, гутóрі ба́бі: Чьом сце так у́чьас уваре́лы?

А ба́ба гва́рі: У́че́ра ші бул на лóві, та ші у́ла́пел зайа́ца, му́шел буц барз мла́ді, та ше фрі́шко ува́рел.

Йóан ше́днул за́ стол, же бу́дзе полудньóвац, у́жал два́ раз до у́стох, дóрас па́днул за́ стол. Ба́ба ві́шла вóнка, крі́чі на віте́за: Гі́бай та́дзік по дра́шкі, уш сом го отрове́ла! Йак тот ві́шол гóре на гóру, пóшол до хлыі́ва, одйа́зал Йоанóву чіла́шу, Сі́п-Ілóну ві́вед вóнка, у́жал йу на ру́кі, ше́днул на чіла́шу, та пóшол дóму. Альę док ба́ба ходзе́ла по віте́за, дóтлы Ілóна у́жа́ла пі́рко, харті́йу, напіса́ла йęдно пісе́мко, положе́ла Йоанóві под гла́ву. Йоа́ноу óцец і мац ка́жде ра́но ходзе́лы на пóльо з варóшу на шпаці́р. У́ше патре́лы, чі дра́шка жельęна́. Йęдно ра́но пóйду вóнка, а дра́шка спре́та. Дóрас се́бе ду́ма́лы: Уж наш Йóан у́мар! Пóшлы дóму, гуторе́лы Йоанóвім бра́том: Уж наш Йóан у́мар! Так вóны пошеда́лы на кóны і пó тей дра́шкі і́шлы Йоа́на гльęдац; жаль йім бу́ло за́ ным. Йак і́шлы пó тей дра́шкі, дóшлы ґу́ тей гóрі. Йак же ві́ду гóре? Хóдза окóло, ньę мóжу ныіка́дзі ві́сц гóре. Оцец йім гутóрі: Дзе́ці мóйо, і́нше ныічь, поклькęка́йме, та ше помодлыі́ме за ду́шу! Барс ше кра́шньę модльęлы, Бог йіх віслу́хал, пóслал анге́ла та́ йіх ві́ньęс гóре. Йак пóшлы до хі́жі, Йóан за стóлом ума́рті льęжі. Цо бу́ду рóбіц? Пла́чьу ші́цкі; дзві́гньу го гóре, а под гла́ву йęдно пісе́мко. Ве́жньę Андрей, пóчьньę чі́тац, ньę мóже разу́міц. Ве́жньę Міха́йіл, а́ны вон ньę мóже. Та йім óцец гва́рі: У́ше́ сце бу́лы бункóве, та і те́рас сце. У́жал цар окула́рі і пі́смо, пóчьал чі́тац, та йім гва́рел: Іпце дó за́дньęй хі́жі, там на гре́ді прут, та го прі́ньę́сце! Йак го

пріньесльі, цар ўжал прут, ўдерел Йоана з групшім концом і дораз Йоан станул, та прегварел: Йак сом слатко заспал!

Оцец му гварел: Заспал ші, сіну, вера, алье на орек.

Йоан ше дораз озвал: Дзе ві ше ту ўжальі? І прівітал йіх. Воньі му гуторельі, йак вішльі горе і йак го оживельі. Йоан ше дорас пітал: Дзе же мойа жена?

Шак мі нье знаме, чі ті мал жену, чі нье.

Йоан йім гуторі: Но льем дакус прічекайце, знам йа, дзе вона. Зобрал ше, пошол до того варошу, дзе Червені вітіз біва. Йоанова ґосподьа з вітізом нье сцела пойсц до прішаґі, док тоту чілашу дахто нье ошедла. Чілаша уж двацац і штірох слугох забіла. Йоан пошол на коньец варошу до йедней ґдовіці, та ше піта на ноц. Жена го дорас прійала, дала му вечеру, по вечері польегальі спац. Йоан ше йей пітал, же цо ту йест нове. Жена гварела: Йест ў нас велькe нове. Наш цар прівет себе йедну красну персону, нье сце з ньім пойсц до прішаґі, док дахто йей чілашу нье ошедла, бо забіла уш двацац і штірох слугох, та нье сце ньіхто там пойсц служіц.

Йоан жені гварел: Дораз рано іцце до цара і повецце му, же ў вас йеден дохтор ноцовал, вон чілашу ошедла, вон йей зна льіка.

Дораз рано жена пошла, та йавела царові: Цару нашньейші, за два дукаті — нове! Цар дораз йей дал два дукаті. Дораз му жена гварела: У мнье йест такі дохтор, цо вашей ґосподьі чілашу ошедла! Цар ше барз зрадовал. Гварел жені: Дораз най ту прідзе тот дохтор! Йоан йак прішол, дорас пошол до хльіва, чілаша дораз зрегочела. Познала го, та ше му барз зрадовала. Пошол ґу ньей, та йу гласкал. Одйазал йу, іведз йу вонка, положел на ньу кантар, та на ньу шеднул. Цар вітіс ше пріпатрал. Сіп-Ілона на верхньей кондіґнаційі шедзела на облаку, та ше пріпатрала. Баржей шедзела з вонка на облаку, йак нука. Йоан йак шеднул на чілашу, подльетовал і потскаковал. Но, цару нашньейші, поцце тераз ві, та на ньу шедньіце! Алье цар нье шмел. Йоан зньал калап, та гварел царові: Кед нье сцеце шеднуц, та з Богом останьце! Спіснул чілашу, подльецел ґу облаку і ўжал свойу льубезну Ілону попот назухі і пошол аж на свойу гору. Цар оцец радо го дочекал. Ілона ше царові уклоньела, прівітала го, дорас полудзенок готовела; так воньі ше там госцельі за трі дньі. Венка ше зобральі, же пойду дому. Йоан йіх позношел по йедно долу; крашнье ше отпітальі од нього і пошльі дому. Вон пошол ґу свойей льубезней, там жіл з ньу за трі сто рокі. Раз вон надумал, же да вон пойдзе свойого оца дом опатріц. Вона ше му барз модльела, да нье ідзе, же чі ше вецей ўраці назат, чі нье. Алье вон надумал, же пойдзе. Та йак му будзе? Шеднул на чілашу, та з ньім зльецела аж до його оца варошу. Кет пойдзе,

а там áны фундамéнту уж ньęт, шіцок вáрош новалььáні, оцóва полáта і мýрі і шіцко розвалььáне. Но гат цó зна рóбіц, кęд ньęт ныічь, шіцко Тýрок повáльęл. Шéднул на чілáшу, та прішол дóму. А йак ішол, на дрáже стрéтнул йęдну талыіґу, пóлна воз бочькорáмі, а хтóшка з ньęй крічі. Вон гвáрі чілáші: Стой, чілáшо, йáкашік дýша ту зальęзла, трéба йу віцáгнуц! Чілáша ше піта, да ньę ідзе, же мóже стрáдац. Альę вон надýмал, же пóйдзе. А то бýла шмерц. Шмерц Йоанóві гварéла: Відзіш ті гýльо, кęльо йа бочькорі подáрла, док сом тéбе ўлапéла? Ўлапéла го за ўлáсі, дóраз з ньóго кóсці вітрéсла. А чілáша пóшла смýтна дóму ґу свóйęй ґаздіны. Ґоспóдьа вішла вóнка, та ше піта чілáші, же дзе Ійóан? Чілáша йęй гутóрі, же йак вон прéшол. Йак то Ілóна[1]) учьýла, почьáла рýкі лáмац, плáкац, мóже буц і тéрас плáче!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мітра Паланчані.

6. Як король хотїв убити сина, як він утїк, був пастухом і став королем опісля.

Бýл раз йęден краль, мал йęднóго сіна. Тáкі хлáпец бул да з óсем, дзéвец рóкі! Альę рас ше му жéна барс похорéла, позвошóвал шіцкіх дохтóрох, цо бýлы по швéце, же дá йу вільıічьа, ныіхто йу ньę мóгол вільıічіц. Альę мал і йęдну Йęжібáбу у обісцу. А тóта Йęжібáба гуторéла прет чельęдву: Но, пáльę, нас цар ньę мóже сéбе вільıічіц ныійак жéну. Пóтрошел вéльо пеньęжі, цо дохтóром, цо до апатікох, á то ныічь ньę кóшта; á йа бі му вільęчéла през ґрайцáра!

Чéльац то йавéлы кральóві. Дáл йу краль завóлац нýка до сéбе, же да вóна пóве, цо вóна зна. Йáґбі вóна мóгла йóму йóго жéну вільıічіц? А вóна гвáрі: Йа тáк знам, дá ві вáшого хлáпца лáце зарéзац, а да з ньóго віньęце шéрцо і лá му одрубéце мáлі пáльęц, та дá йęй тóто упражіце на ратóту і да вóна тóто же, тá бі йęй бýло льęпше.

Альę краль барз льýбел свóйого хлáпца, та тáк ше погныівал на Йęжібáбу, же вóна му так гуторéла, дóраз йу дал вігнац з обісца. Альę ньę льęм з обісца, áльę éшчі і з йóго орсáґу. Знóшуйę вон дохтóрох, льічі йу, трóші, á то ныічь ньę кóшта. Ньę да йęй льęпше, áльę ўше бáржей і бáржей йę хóра. Дóзнала ше і кральóуна, же цо Йęжібáба гуторéла, та гварéла, же: Вóлыім йа ýмрец дóраз, йáк дá ві мо-

---

[1]) Tündér-Szép(en)-Ilona — русалка красна Олена; мітольоґічна особа мадярських казок, що перейшла також до Русинів.

його хлапца того йедного, цо мам, да го зарежу. Вон здраві і чітаві, та да пре мньє го зарежу! Барз йєй жаль було, же Йєжібаба так гуторела. Ешчі уше баржей вец була хора. Альє і краль барз льубел свойу жену. Цо вон раз надумал? Надумал вон, же да пошльє свойого хлапца зос свойім добрім йаґєром до льєса, та да го там скончі йаґєр і да пріньєше з нього шерцо і малі пальєц, та да му жені льєпше, Бог бі йім дал другі дзеці, а кєд му жена умре, ньіґда вецей тоту мац ньє будзе! Дал заволац йаґєра, та му гуторі: Но, йаґєр мой добрі, чі ті знаш, начь сом це дал волац?

Йаґєр му гуторі: Повеце мі, кральу наййашньєйші.

Йа це за то дал волац, да пойдзеш з мойім хлапцом до льєса, та да го там зарежеш і да з нього пріньєшеш шерцо і малі пальєц та да мі жены льєпше, Бог бі нам дал і вецей дзеці, а кєд мі жена умре, ньіґда йа вецей тоту мац ньє будзем. А уж іншак йу вільічіц ньє мож.

Йаґєр дорас почьал плакац, та гуторі: Знаце цо, кральу наййашньєйші? Ньє слухайце ві тоту босорку стару, ша тота ньє зна аньі дьабла, льєм вона ше барз гньіва на вашого хлапца, та за то вас так порайєла, бо іншак ньє може му о главу ходзіц.

Краль му гуторі: Цо сом гуторел, та сом гуторел; то муші буц!

С тім ше обрацел гетка краль і барз жалошньє плакал. Йаґєр ужал хлапца зо собу і пушку ужал хлапец таку малу, гварел му йаґєр, же пойду до льєса ловіц. Но, іду воньі двоме. Альє хлапец ньє зна, же дзе ідзе; вон ньє зна, же вон на шмерц ідзе. Йак пошльі до льєса нука, добре гльібоко, йаґєр му гуторі: Чі знаш, фійам, начь це ту оцец послал зо мну?

Хлапец гварі: Бо йа ньє знам.

Вон це послал, да йа це ту сконьчім, да йа це ту зарежем і да це роспарем, да с тебе шерцо віньєм вонка і малі пальєц да ці одрубем, та да то одньєшем дому твойєй мацері. Йєжібаба так гварела, же да то твойєй мацері упраже на ратоту, та йєй от того льєпше будзе.

А хлапец гварі: О Боже мой мілі, та чьом тот мой оцец такі, же тей старей босоркі уверел? Та дорас почьальі плакац барз жалошньє обідвоме. Йаґєр плакал, бо го барс сановал, бо бул добрі, мірні і мудрі хлапец, а хлапец плакал, же умрец муші, а ньє од Бога, альє од оца. Йак ше наплакальі обідвоме досц, пребегнул йєден зайац опрез ньіх. Йаґєр нацагнул пушку, заштрельєл зайаца. Хлапец ше му піта: Йаґєр наш добрі, чі бі то ньє було добре, да мі того зайаца роспареме, а да з нього віньєме шерцо; йа бі одрубал малі пальєц, та бі сце могльі одньєсц мойому оцові. Ша вон то ньє будзе знац, же чі то мойо шерцо, чі ньє, а йа пойдзем швет за очьмі.

Йаґęр му гварі: Йа, сіну, ньę дзбам. Добре ті то поведол, шá то твой оцец ньę будзе познац, бо ньę відзел ешчі áны твойо шерцо, а ньę відзел áны зайацово шерцо. Вон будзе думац, жé то твойо шерцо.

Роспаралы зайáца, віньáлы з нього шерцо, хлáпец одрубал мáлі пáльęц, та дал йаґęрові: Наце, а одньęсце тому мойому оцові, шак мóйęй мацері зá то льęпше ньę будзе.

Йаґęр ужал, положел до торбі, тá ше отпітáлы йęден од другóго, йаґęр дому, а хлáпец бáржей до льęса ідзе. Наміpі хлáпец на йęдну кольıібу, тáм бул йęден йугас з оуцáмі; закункьę до кольıібі, відзі, же там йęден чловек льęжі, тá му поздраукал: Дай Боже добрі дзень.

Дай Боже і тебе, мой сіну. Та дзé ші ше ту ужал?

Та ідзем себе службу гльęдац.

Добре. Пáльę, мньę такой такого треба, йак ті; кęт сцеш, можеш ше нойęднац.

Хлáпец гварі: Шá йа ньę дзбам.

Пойęдналы воны ше. Там хлáпец да с пол рока. Пошльę го на воду йугас на пійáцу на поток. Хлáпец ужал чьобольоу та ідзе на поток на воду. Набрал воді до чьобольова, а там йęдна бáба була, та пітáла од нього воді, дá йęй да піц. Вон йęй дал, вона ше напіла, тá му гуторі: Шедны льę' ту, сіну, шедны, нáй йа це да кушьчічько поіскам, бо знам, же і у главі маш уж, кęт ші от телыіх чьáсох ту вонка.

Хлáпец шеднул, бáба го іска, вера хлáпец заспал. Кęт ше обудзі, та бáбі гуторі: Бáбо, уж досц, бó ме ґазда будзе біц, же дзé сом так длуго.

Ньę бой ше, сіну, ньę будзе вон тебе біц.

Хлáпец ужал чьобольоу, та ідзе ґу кольıібі. Кęт пойдзе там, йугас ше з ньім вáдзі, же дзé йę так длуго? Другі дзень хлáпец заш на воду пошол. Бáба од нього заш пітáла воді. Вон йęй дал і бáба ше напіла, тá му заш гуторі: Шедны льęм, сіну, шедны.

Ньę мам кęді, стáра мац, бо і учера ме ґазда барз лал, а тераз мі гварел, же кęт зáш так длуго остáньęм, тá ме побійę барз.

Ньę бой ше, сіну, ньę будзе вон тебе біц, льęм шедны, най йá ці поіскам; гочь це будзе і лац дакус, а ті то преслухай.

Хлáпец заш шеднул, заш го бáба іска. Зáш вон там спал добре. Кęт ше обудзі, та на бáбу ше погньівал, чьом го ньę зобудзела, тераз ме ґазда будзе біц!

Ньę бой ше, сіну, ньę будзе ці ньічь. Цо будзе лац, ті то преслухаш.

Вежме хлáпец чьобольоу та ідзе. Ешчі йę дальęко, уш ше нá ньго ґазда грожі: Чекай ті, бітáнґо, чекай, шá йа тебе дам! Чі тó ше так

длуго ходзі на воду? Пойдзе хлапец там, ґазда так лайе, же страх слухац. Альe го ньe біл. Треці дзень заш го пошльe на воду, альe му наказуйe, жебі ньe бул длуго, бо кед будзе так, йак учера, та це забійeм.

Хлапец ужал чьобольоу, ідзе на поток на воду. Кед набрал воді, баба заш там: Сіну, дай мі воді, най ше напійeм.

Стара мац, йа ньe мам чьасу, бо мньe мой ґазда гуторел, же кeт так останьeм, йак учера і заучером, та ме забійe.

Ньe бой ше, сіну, ньe забійe вон тебе. Дам йа тебе йeдну пальіцу, та вон тебе вецка ньe забійe.

Хлапец йeй дал воді, вона ше напіла і заш му гварела, же най вон шедньe, да го вона ешчі рас поіска. Хлапец ньe сце, же вон ньeма чьасу, альe го баба нагварела. Шеднул, баба го іска, пушьчела на ньго сон, вон заш заспал. Кeт ше зобудзі, відзі вон, же вон уж дауно там. Заш на бабу лудре, же чьом го ньe зогнала. Тераз ме мой ґазда забійe.

Ньe бой ше, сіну, ньe забійe вон тебе. Ньe будзе ці ньічь.

Но, дайце мі терас тоту пальіцу, цосце мі обецальі.

Вона му пріньeсла пальіцу: Но ва, сіну. Кeт це зосце біц, ньeм ше удер с тоту пальіцу по кольeньe, велькі і велькі чловек будзе с тебе.

Ужал вон пальіцу та ідзе. Ешчі йe дальeко, уш ше на ньго ґазда грожі, лайe, ньармуйe: Чекай, ті смаркаті, шак йа тебе научім чловества; чі то ше так длуго ходзі на воду? Ті неґрейу йeден!

Пойдзе хлапец ґу ньому, а тот дзвіґньe пальіцу на ньго, же го будзе біц. Хлапец ше удері по кольeньe с пальіцу, дораз бул страшньe велькі і велькі чловек з нього. Та теді нацаґньe по йугасові зос пальіцу. Удерел го раз, йугас дорас спаднул на жем. А вон на ньго удерел ешчі да в два, чі трі, та го с тім охабел. Ідзе дальeй. Ідзе, ідзе, дойдзе ґу йeдному ґраду. То була царска полата, там бівал йeден цар. Пітайу ше му, же дзе ідзе, цар і царіца.

Ідзем себе службу гльeдац.

Но, пальe, нам такой такого треба, йак ті ґу буцом. Так ше нам відзі, йак да ті уш чьувал буці, або ті ньeм бул дайакі пастір.

Бул сом прі буцох.

Но, добре, та це пойeднаме. Мі такого спеме, цо уж бул прі буцох; ньeпше йім будзе знац шора, йак тот, цо ешчі ньіґда ньe бул прі буцох. І пойeднальі вонь ше на фрішко. Рано кeт поставальі, та му цар гварі: Можеш пушьчіц буці аш по стріберну пашу, ньeм йіх на стріберну пашу ньe пуш, бо ньe добре будзе.

Вежньę вон óуці óпрес сéбе, тá ї́іх гóны. Кęд дóйдзе ґу стрібéрней пáші, вóн ї́іх дóрас прéгнал шіцкі на стрібéрну пáшу, дá вон віґдзі, цó то бýдзе тóто ньęдóбре, цó му цар гутóрел. Йак пріжéньę óуці, á там ýшьáдзік стрібéрні лелі́йі, пóлно, ньę мож óд ных стýпіц нá чісту жем. Зóрве вон сéбе йęдну, полóжі за кáлап. Йак вóн то зóрвал, так згýчел тот стрібéрні ріт, же áж му у ýхох дзвіньęло. Раз віґдзі, же бéжі йęден шáркань о шейсц глáві. Ешчі йę дальęко, ýш ше нá ньго грóжі: Чéкай, шá йá тéбе дам! Йáк ті ту шмел пýшьчіц óуці на мой стрібéрні ріт?

Кęт шáркань уж ньęдальęко од ньóго, вóн ше ýдéрел по кольęньę с пальіцу, вéлькі і вéлькі чловек бул з ньóго дóраз. Нацáгньę на шаркáньа, удéрі го с тóту пальіцу, шáркань ше дóраз нацáгнул на жéмі, а вóн тéді пó ным бійę. Шáркань ше му піта крáшньę: Охаб мі, чловéче, жівóта, дáм ці йęден стрібéрні кáнтар. Та кęд нá це дáцо чéшке бýдзе, льęм стрéшеш зóс тім кантáром, дóраз достáньęш йęден реґęмент стрібéрніх катонáцох на стрібéрніх кóньох і стрібéрні сéрсан шіцок.

Тóт му охáбел жівóта, а шáркань му дал стрібéрні кáнтар. Вон кáнтар одлóжел, а лелі́йа за калáпом. Гóны óуці дóму вéчьар. Альę тот цáр мал трі дзіýкі тá кęд вон óуці нагáньал до двóра, а вóны го збачéлы, же ма лелі́йу за калáпом. Вібéглы ґу ньóму шіцкі трі, кáжда піта од ньóго: Дай мньę, дáй мньę, а дáй мньę!

А вон гвáрел, же ньę да ныкóму, льęм тóму, хтóра му укáже льíве кольęно.

Наймлатша мý дзвіґла сýкньу та указáла льíве кольęно, а два стáрші ше заганьбéлы, убéглы нýка. Вон зньал лелі́йу с калáпа, та дал наймлáтшей. Вóна убéгньę нýка з вéльку радóсцу, тá ше хвáлы пред ґеýті́ма двóма, же вóна достáла лелі́йу. Рáно кęт поставáйу, крáль му гутóрі: Но фі́йам, ýчéра ші дóбре скóньчел свóйу рóбóту! Альę краль так дýмал, жé вон áны ньę віґдзел стрібéрні ріт. Знáс цо? Тéраз ньę пóйдзеш тáмац з óуцáмі, пóйдзеш на дрýгу страну, тáм йęст злáті ріт, кáдзі тéрас пóйдзеш; та тáк мéркуй, жéбіш áны там ньę пýшьчел, бо чьýдні кóньęц бýдзеш мац, кęт там пýшьчіш.

Хлáпец ýжал óуці óпрес сéбе, та гóны пашьýці. Кęд уж дóшол ґу златóму рíту, нáрас прéгнал óуці нá тот злáті ріт; áльę там тéльо злáті лелі́йі було, же вóн то з óчьмі ньę мóгол препáтріц. Та сéбе подýмал, же вóн сéбе зóрве йęдну, ша йęст ту досц, áны ше ньę бýдзе пóзнац. Кęд вóн то зóрвал, так згýчел тот злáті ріт, йáк кęд вéлькі дзвон задзвóны. Раз віґдзі, же бéжі ґу ньóму о дзéвец глáві шáркань. Ешчі йę дальęко, уш ше нá ньго грóжі: Чęкай, ті гуньцýту, чéкай! Йак ті ту шмел пýшьчіц твóйо óуці? Чі ті то ньę знаш, же ту ньę шльęбóдно?

Кęд уж бльіско йę прі ньому, вон ше ўдерел с пальіцу по кольęньę, велькі і велькі чловек бул з нього дораз. Кęт шаркань дошол ґу ньому, вон го так ўдерел с пальіцу, же дорас спаднул. Поодбівал му осем главі. Шаркань ше му піта, же да му охабі жівота, да му йęден златі кантар; кęд му дайака нужда будзе, льęм най з ньім потреше, дораз достаньę йęден реґęмент златіх катонацох у златіх шматох і шіцкі коньі злату шерсц буду мац. Охабел вон му жівота, а тот му дал кантар. Вон кантар одложел, вечьар кęд ідзе дому, кęд уж йę ньęдальęко од дому, дзіўкі го чекайу шіцкі трі, бо відза, же ма лелійу за калапом. Кęд дошол до дому, пітайу од нього шіцкі трі лелійу: Дай мньę, дай мньę, а дай мньę. Вон ньę да аньі йęдней, льęм тей, хтора му укаже праве кольęно. Два старші ше заганьбельі, фцеклы нука, а наймлатша дзвігла кошульу, указала му праве кольęно. Вон зньал лелійу с калапа, та йęй дал. Вона ўжала, та бежі нука з радосцу: Йа достала лелійу! Хвальі ше пред ґеўтіма. А ґеўті два ше на ньу гньівайу, же вона достала два, а йім двом ньę дала аньі йęдну. Кęт поставайу рано, краль пойдзе ґу ньому та му гуторі: Но, фійам, два дньі ші добре служел, так патрі, жебіш і треці добре сконьчел. Альę краль і теді ньę зна, же вон бул на златім ріту. Вон себе думал, же аньі го ньę відзел. Но, знас цо, фійам? Уш тераз ньę пойдзеш з оўцамі аньі тадзі, аньі тадзі, альę пойдзеш тадзі на тоту страну, там йęст драгоціньі каменьа ріт. Так меркуй, жебіш аньі там ньę пушьчел оўці, бо чьудні коньęц будзеш мац.

Хлапец ўжал оўці опрес себе, та йіх гоньі, ньę да йім аньі пасц, льęм гоньі, да вон скорей відзі, цо то будзе. Пойдзе ґу тому ріту, альę то такі красні, швіці ше йак слунко. Преженьę вон оўці на ньго нараз. Альę там тельо з драгоціні каменьа лелійі, же ньę мош преповесц. А вон себе дума: Го, ша йęст ту досц; зорвем йа себе йęден за калап. Йак вон то зорвал, тот ріт так згучел, же аж да оглух. Раз відзі, же бежі ґу ньому шаркань о дванац главі. Ешчі йę дальęко, уш ше на ньго грожі: Чекай, ті гунцуту, ті смаркаті, ша йа тебе научім, йак ше ту оўці пушьчьа! Кęт тот уж ньę дальęко од нього, альę так ідзе ґу ньому збешньęло, аж му огень с піскох ішол. Вон ше удерел с пальіцу по кольęньę, дораз велькі і велькі чловек бул з нього. Так удерел того шарканьа, же дорас спаднул і нацагнул ше, йак мертві. Подбівал му йęденац главі. Шаркань ше му піта, най му охабі жівота, та му да йęден кантар з драгоціні каменьа. Тот му охабел жівота, а тот му дал кантар: На, а одлож, кęт ці дайака нужда будзе, льęм з ньім потрешеш, дораз достаньęш йęден реґęмент катонацох з драгоціні каменьа і коньі і катонаці.

Вон обрáцел óўці на дрýгу стрáну, тá йіх чьýва. Кęд вéчьар, гóныі óўці дóму; дзіўкі віцза з дальęкі, жé вон ма крáсну лелійу за калáпом. Вібéгньу óпрез ньóго шіцкі трі: Дай мньę, дай мньę, а дай мньę, кáжда піта лелійу. Вон ньé да áныі йęдней, льęм тéй да, хтóра му укáже перші. Два стáрші ше заганьбéлыі, та фцéклыі нýка, а нáймлатша дзвігла кошýльу, тá му указáла перші. Вон зньал лелійу с калáпа, тá йęй дал: На, та ідз зоз ньу.

Тóта убéгньę з вéльку радóсцу нýка, тá ше хвáлыі пред геўтіма, же йęй дал заш лелійу; ўж ма трі: йęдна стрібéрна, а дрýга злáта, а трéца з дрáгоціні каменьа. Тáм вон за дайáкі чьас претрімóвал ше, мóже буц, же рок, два. Дáл цар оглáшіц по швéце, жé вон ма трі дзіўкі за одáньę, та нáй ше зіду панóве, ґрофóве, йóго дзіўкі бýду сéбе вібéрац тéді і тéді, на тóг дзень. Прідзе тот дзень, зіду ше вéльо панóве, богáті ґрофóве, цáрскі сінóве. Тéрас сéбе бýду дзіўкі вібéрац. Станýлыі шіцкі трі гóре нóт конґ, та сéбе вібéрайу. Два стáрші сéбе фрішко вібрáлыі, а млáтша ньę сце пойсц ньі за кóго, льęм хто сáдньę, же йáкі вóна знáкі ма на сéбе. Гáдайу ту панóве і так і так і ўшелыійак, ньіхто ньę мóже сáднуц. Уш ше шіцкі вішоровáлыі, ўж ньęма хто гáдац. Крáль ше піта кęрульóві, же ці йęст éшчі дакóго у обісцу; най позбéра шіцкіх, цо éшчі ньę бýлыі гáдац.

Кęруль му гутóрі, же ньęт ньікóго, уш шіцкі бýлыі, льęм прáве тот мáлі йугáшьчьок ньę бул.

Но, іц пó ньго, мóже буц, же і вóн дáцо зна.

Прівéдзе кęруль хлáпца, дóрас ше му крáль піта, чі бі вон ньę мóгол сáднуц, йáкі знáкі ма йóго дзіўка на сéбе. Дáм ці йу за жéну, кęт сáдньęш, бо вóна за дрýгого ньé сце пóйсц, льęм хто сáдньę.

Йа ньę знам, крáльу наййашньęйші, чі йá то гóдзен сáднуц. Йá бі так дýмал, же вóна ма на двох кольęнох два стрібéрні гвізді, а на пéршох два гвізді з драгоціні каменьа.

Краль ше обрацел ґу дзіўкі тá ше йęй піта: Но, дзіўко мóйа, чі тáк йę?

Дзіўка гутóрі: Так вéра, áпо мой льўбі.

Краль гутóрі: Но кęт так, дзіўко мóйа, та жéбіш знáла, же од ньęшкайшóго дньа ші йóго жéна, ньę розрýбе вас ньіхто, кęт ші сéбе льęм такóго вібрáла.

Кęг то чьýлыі панóве, же тот хлáпец сáднул, та бáрс ше нá ньім чьудовáлыі, льęм ше шіцкі заганьбéлыі, же вóньі ньę мóглыі сáднуц та пóшлыі. Двох стáршіх жéцох одвéдол до вéлькей полáті, та тáм ше госцéлыі і барз вéльку чесц йім давáлыі, а тім двóйім гвáрел, же йім дóбре бýдзе і з гускáмі у гýшім хльіўку. Альę дзіўка ше áныі кус ньę одньімáла. Вóньі у гýшім хльіўку двóйо, а гéўті нýка у вéлькей полáті

ше ґоспа. Ньє прешло тому два, трі рокі, отпісал на ньго Чьарні краль, на Червеного краля, жебі му ставал до поля, буду войну правіц. Альє того катонаці шіцкі шірцом булы, гайзібан ньє бул, та йіх ньє могол шіцкіх позберац, льєм тіх позберал, цо булы поблыжей. Пошлы до войні; краль збізовал свойо войско на двох старшіх жецох, а на того наймлатшого аны ньє подумал, аны му бріґа ньє була за ньго. Кєт тоті пошлы до войні і наймлатші ужал себе йєдного подлого коньа, шеднул на ньго, ідзе і вон за войском. Кєт ше войско зішло, Чьарні краль барз моцні бул, за два, за трі годзін Червеного краля войско шіцко рострепал, ньє остал аны йєден. Йак то відзел наймлатші жец, же його шоуґрове уш цекайу, стресол зос стрібернім кантаром; дорас шедзел на йєднім краснім стрібернім коньове і серсан стріберні і його шматі стрібернї. Шіцко цакомпак! І йєден реґємент стрібернї катонаці на стрібернїх коньох, у стрібернїх шматох, прі ньому стойа. Дораз йім роскaзал, же да Чьарного краля войско рострепу. Дорас ше зішлы шіцкі у йєдно. Кєт то Чьарного краля катонаці збачелы, шіцкі ше зачьудовалы і позльєкалы, откаль ше ужало тото войско. Альє то ньє трайало пейц-шейсц мінуті, ньє було аны йєдного зос Чьарного краля войска, так йіх зрубалы. Кєд йіх зрубалы та скапалы і тот наймлатшого жеца конь скапал і шматі з ньго; заш бул у свойіх шматох і на свойім подлім коньове, згружел ше дзешка до йарку. Іду коло ньго його шоуґрове, а вон ше йім піта крашньє, да го ментуйу с того йарку, да го ньє охабйа там, да му ньє дайу скапац. А воны го ошмейалы, же вон у йарку; посціскалы коны, пошлы дому, а його охабелы. Вімeнтовал ше вон отамаль йакошік. Альє воны кєд дому пошлы, та ше так хвальєлы прет швекром, же зос Чьарного краля войска аны йєден ньє остал, шіцкіх зрубалы. Цар йіх барс польубел, же воны так добре провадзелы войско; альє ешчі і тото гуторелы, же воны малы йєден реґємент стрібернїх катонацох. Другі дзень заш отпісал Чьарні краль, же да му става Червеві краль до поля. Чьарні краль ешчі тельо два рас войска себе назберал, а Червені краль барз мало мал, бо му барс шірцом було войско, та льєм цо поблыжей було, тіх позбералы. Заш пойду до войні, цар збізовал заш на тіх двох старшіх жецох свойє войско, а за млатшого аны ньє подумал, аны му бріґі ньє було за ньго. Наймлатші заш ше зобрал за войском, йак войско пошло, вон заш на свойого коньа шеднул, та ідзе за ныма з дальєкі. Кєт ше зідзе войско, за годзіну, за два шіцкіх зрубалы, ш Червеного краля войска ньє остал ныхто, льєдво ше му жецове ментовалы. Йак то відзел наймлатші жец, же шоуґрове му сцекайу, льєм стресол зо златім кантаром, дорас бул на златім коньове, у златіх шматох і златі серсан шіцок. І прі ньому йєден реґємент златі катонаці на златіх коньох, златі сер-

сан і зла́ті шма́ті шіцко. Кет то зобаче́лы Чьа́рного кра́льа во́йско, пада́лы с ко́ньох льем от то́го, цо́ ше барс позльекалы. Кед удере́лы на́ ньіх то́ті зла́ті катона́ці, ньe трайа́ло штірі, пейц мінуті, ньe було а́ньі йедно́го зос Чьарно́го кра́льа во́йска. До́рас скапа́лы заш шіцкі то́ті зла́ті катона́ці і спот на́ймлатшо́го же́ца конь ска́пал і шма́ті з ньо́го, шіцко. За́ш був у сво́йіх шма́тох і на сво́йім коньо́ве, та ше згру́жел заш до йа́рку глыбо́кого, спа́днул зос тім по́длім ко́ньом. Бе́жа його шоу́гро́ве з ве́льку радо́сцу, же заш побілы Чьа́рного кра́льа во́йско. Ке́т су прі ньо́му, во́н ше йім кра́шнье піта, же ла́ го віца́гньу с то́го йа́рку, да́ го ментуйу, ла́ ше му нье дайу там му́чіц і же́бі там нье ска́пал. А во́ньі го заш ошмейа́лы до́бре. Ко́ньі по́сціска́лы е́шчі ба́рджей, та́ го охабе́лы. Пойду до́му, за́ш ше хва́льа швекро́ві, же йа́к барс побілы Чьа́рного кра́льа во́йско і же йа́ке во́ньі ма́лы зла́те во́йско. Ца́рові то́ ше барс пачело, же во́ньі зла́те во́йско ма́йу, а́лье за на́ймлатшо́го же́ца йім а́ньі нье брі́га. Кег тре́ці двень, Чьа́рні краль заш отпіше на Черве́ного кра́льа, да́ му ста́ва до по́льа. Чьа́рні краль ше погньіва́л, те́льо во́йска поло́жел, же на Че́рвеного кра́льа орса́гу на шіцкім бі а́ньі ме́ста нье ма́лы стац, та́кі бу́лы йе́ден прі друго́му йак чловеку па́льці. Че́рвені краль заш назбе́рал, ке́льох назбе́рал, ке́льох мо́гол, заш на тіх двох ста́ршіх збізо́вал, а за наймлатшо́го а́ньі му бріґі ньеґ. По́шлы во́ньі заш до во́йні, а́ тот на́ймлатші жец ше́днул заш на свойо́го ко́ньа на то́го по́длого, та ідзе з далье́кі за ньі́ма. Ке́т ше вішло во́йско, Чьа́рного кра́льа во́йско за йе́дну мі́нуту, за́ два Че́рвеного кра́льа во́йско шіцко збілы. Йа́к то відзел на́ймла́тші жец, же уж йім гу́йа, льем віньал ка́нтар з драгоціні каме́ньа, потре́сол го, до́раз був на коньо́ве на та́кім зоз драгоціні каме́ньа і шма́ті та́кі мал і се́рсан, шіцко зоз драгоціні каме́ньа. І прі ньім йе́ден ре́ґемент катона́ці, шіцкі на та́кіх ко́ньох і у та́кіх шма́тох, йа́к цо і вон. Уде́рйа на Чьа́рного кра́льа во́йско, а́лье то льем те́льо було, до́к чло́век з о́ком клыі́пнул, уж нье було а́ньі йедно́го зос Чьарно́го кра́льа во́йска. І то́ті катона́ці до́рас скапа́лы зоз драгоціні каме́ньа і спот ньо́го конь ска́пал і то́ті кра́сні шма́ті. До́раз був на сво́йім коньо́ве і у сво́йіх шма́тох. Заш ше згру́жал, спа́днул до то́го йа́рку. Іду та́маль його шоу́гро́ве. Кед до́шлы ґу ньо́му, кра́шнье го віньа́лы з йа́рку і його подло́го ко́ньа, у́жа́лы го на пльеца та́ го нье́шу до́ма до Че́рвеного кра́льа. Ке́т по́йду до́му, та ґуто́рйа швекро́ві, же́ то йіх мла́ді шо́уґор, кра́льоу на́ймла́тші жец, мал то́ті кра́сні во́йска. Пе́рше було стрі́берне во́йско, дру́ге було зла́те во́йско, а трецí раз було з драгоціні каме́ньа во́йско. Алье во́ньі ньіґда нье зна́лы, же о́ткаль то́то во́йско ше створе́ло. Во́ньі се́бе гада́лы, же о́здаль йім Бо́г дал. Аш те́рас сме осете́лы, же́ то наш мла́ді шо́уґор мал то́ті во́йска. Його то було і пе́рше і дру́ге і треце.

Краль йáк то чьул, тá ше так йак ульękнул. Одвéдол і наймлáтшого жéца нýка, тá му тéді дал свóйу дзíўку од дзéкі за жéну нáймлатшóму жецóві, бо до тéрас ше гньíвал нá ньго, же бул худóбні, льęм йугáшьчьок. Дал спрáвіц вéльку госціну і свáдзбу свóйęй дзіўкі наймлáтшей і жецóві. Шіцко вóйско і кральовіну нá ньго здал. До тéраз вон кральóвал, стáрі, а тéраз бýдзе кральóвац йóго жец наймлáтші. Двóме стáрші жецóве прі вóйску бýду льęм йак везíре, а нáймлатші жец краль. Стáрі помáрлы, а млáді остáлы, кęд же ньę помáрлы і вóны, та і тéраз жійу.

Зап. в вересни. 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Отся казка поскладана з мотивів, що приходять також як самостійні оповіданя: 1) Убійство власної дитини, щоби тим вилічити хорого. 2) Королевич служить за пастуха, довершує великих діл, побиває ворожі війська і сам стає королем.

7. Як свинар допильнував королівен, що з чортами по ночах гуляли.

Бýл рас так йęден краль, мал трі дзіўкі. Альę тóті трі дзіўкі дзéшка ходзілы, а крáль ньę знал, же дзе. Вóны кáжду ноц йęдну пáру ціпéлі подáрлы кáжда. Полóжел краль стрáжу, катонáцох, ньę мóглы очьýвац. Пойęднал за пеньęжі хлóпох, ньę мóглы очьýвац. Альę так йęднал, же хтóрі ньę очьýва, а пойęдна ше, тá му глáву зньęйу зо шáбльу. Уж бýло дзеведзéшат і дзéвец глáві навішáно на колькох. Мáл йęднóго кондашьчíка, цó му швіньę чьýвал. Тот кондáшьчік гвáрел, же вóн йіх очьýва. Крáль ше зá то дóзнал, же цó вон гутóрел; дá го заволац ґу сéбе. Хлáпец пóйдзе: Дай Бóже дóбре рáно, крáльу найашньęйші.

Дай Бóже і тéбе, мой сíну. Та цó там нóве?

Тá йа прішол ґý вам, крáльу, найашньęйші, же начь еце ме жадáлы.

Нáчь сом це жáдал? Дá мі пóвеш, цó ші гутóрел пред льýдзмі.

Йа ньę гутóрел ньічь.

Ба йáко, сíну, гутóрел ші цóшка, бó мі гуторéлы.

Га, кęт сом гутóрел, тá сом то гутóрел, же йá бі вáшо трі дзіўкі очьýвал.

Очьýвал біш йіх?

Очьýвал бім йіх.

Та йак на швеце?

Дайце позберац і позношіц шіцкі пôньві зов варошу, цо йęст, та треба позошівац шіцкі на йęдну торбу.

Позношовалы шіцкі пôньві зо шіцкого варошу, дораз ўланелы да с трі сто або і штірі сто надньічьаркі шіц торбічьку. Кęд була торбічька готова, вон положел на прікльęтні дзвері та на ньу льęгнул кріжом на дзвері. Льęжі, а чьува. Кęд йęденац годзін прешло, хтошка отвера капуру. Відзі кондаш, же шейсцме дьаблі цагайу гінтоў йęден нука. Обрацелы на дворе з гінтовом, та станулы пред дзвері прікльęтні. Дорас ше повіпрагуйу, та іду нука по дзіўкі, каждi двоме йęдну ньęшу. Перше ньęслы найстаршу. Йак йу ньęслы вонка, булы на прікльęтніх дзверох, а вона гварела: Йай, Боже мой, йак сануйęм того хлапца, же ше му йутре глава зньęйę! Ту уж було вельо стражаре і моцні льудзе, ньіхто нас ньę могол очьувац, вера і вон нас ньę очьува. Альę го' льęм го побочькам, бо го барс сануйęм, же такі добрі слушка бул, а тераз на то главу дал.

Дьабол йęй гварі: Дай му покой, ньę рушай го, бо ше обудзі, та будзе з ньім кобурі, будземе мац бріґу.

Ньęшу стредньу вонка і стредньа так гварела, йак цо і старша. Альę го' льęм го з ґомбошку уштухньęм, бо го барс сануйęм! І тей дьаблі гварелы, же най му да покой, бо ше обудзі, та будзе з ньім бріґа. Кęд ньęшу наймлатшу і тота так ісце гварела, йак і два старші: Альę го' льęм го ушчіпньęм, бо мі барз за ньім жаль, же йę младі хлапец, а йутре му главу здейму! І тей дьаблі гварелы, же най го ньę руша. Начь го будзеш рушац, кęд вон мірно шпі? Треба му дац покой! Положелы і тоту до гінтова, альę хлапец то шіцко чьул, цо воньі бешедовалы. Док ше дьаблі прагалы до гінтова до йіх серсану, хлапец ўжал свойу торбічьку, та шеднул на задок там, дзе панове звіклы псі трімац, кęт путуйу. Попрагалы ше дьаблі і вон ше затльа уложел, та іду. Капуру заварлы, та так іду зос тім гінтовом, йак вітор, кęд найбаржей дуйę. Пойду до йęдного льęса — то бул бакарні льęс; то ше йому барс попачел, зорвал себе з йęдного конара йęден младньік. Йак вон то зорвал, тот льęс на то барз згучел; а то бул льęс дьаблоўскі. Дорас ше дьаблі повіпраговалы та гварелы, же ту хтошка муші буц. Пошлы го гльęдац по льęше. Ньę нашлы го ньіґдзе. Пріду ґу гінтову, посходза ше шіцкі. Но ньęт? Ньęт! Альę ньę маме длуго чьасу, треба ісц. Іду дальęй, йак ше попрагалы, дойду до другого льęса. А то льęс бул стріберні. Йому тот льęс ешчі баржей ше пачел. Надумал вон, да вон і там зорве йęден младньік с конара. Йак го зорвал, альę тот льęс ешчі дзешец раз баржей згучел. Дьаблі гварйа: Голт, ту хтошка муші буц у тім нашім льęше! Дорас ше пові-

праговáлы. та на сéдем стрáні ше розбéглы. Шéйсцме, цо гінтоў цагáлы, а сéдмі бул кочі́йаш. Так бегáйу пó тім льє́ше, йак шальє́ні, глье́дáйу тóго, цо копáрі лáме зоз йіх стрібéрного лье́са. Нье нáшлы го. Пóсходза ше ґу гінтóву, тá ше пітáйу йе́ден другóму: Ньет? Ньет! Заш ше попрагáлы до гінтóва, íду дáльей. Пóйду до златóго лье́са. Алье хлáпцу то éшчік бáржей ше пачéло, та сéбе дýма: Вóльел сом з ґéўтіх двох з дáйедного нье зóрвац, áлье дá сом ту зóрвал йе́ден конáрчьок; а кед і тý зóрвем, тá ме нáйду. Е, падýмал вон, кéд ме нье нáшлы у ґéўтіх двох, нье нáйду ме óздаль áны ту. Зóрве і там йе́ден конáрчьок. Алье тот лье́с éшчік стó раз бáржей згучел, йак ґéўті два. Дьáблі ше барс погньывáлы, та гвáрйа йе́ден другóму: Ту мýші буц дáхто. Шá то ньіґда нье ґýчел так тот лье́с, áлье тéраз го мушíме нáйсц! Віпрáгньу ше, розбéгньу ше на сéдем страні йак збешньє́лі, глье́дáйу пó тім лье́ше, бегáйу гóре дóлу, ньéт ньíґдзе. Прíду ґу гінтóву, цма бýло, та éшчі і пóпод гінтоў закукýйу, глье́дáйу, чі го ньет там. Нье нáшлы. Пóпрагáйу ше до гінтóва та íду дáльей. Пóйду дó йіх дóму, а там йіх ўш чекáйу. А йіх дом тáкі бул: йе́дна дзíра до жéмі вéлька, а вéцка нýка бýла хíжа. Кет там станýлы з гінтóвом, тáм йіх уш пóлно чекáлы, тá ше йім пітáйу, же двé су так длýго? А вóньі гварéлы, же тáка і тáка робóта, хтóшка конáрі лáмал у йіх лье́сох, тá го глье́дáлы, áлье кед ньічь нье нáшлы. Дóк вóньі тóто бешедовáлы, кондáшьчьік ше сцáгнул сцíха зоз гінтóва дóлу, та íдзе нýка до дзíрі, цáга за сóбу торбíчьку. Намéсцел ше зá стол под лáўку. Поўнóша дзíўкі нýка, кáжді двóме йе́дну. Дóрас пошедáлы вечéрац зá стол. Йак йе́дза, спáдньe нáйстаршей дзíўкі лóшка дóлу з рýкох; а вóна ше схільє́ла пóт стол та глье́дáла. Алье кондáшьчік уш тéді лóшку одлóжел до тóрбі. Пітáйу ше йей дьáблі, же цо глье́да. А вóна гварéла, жé йей лóшка спадла та глье́да. Дьáблі йей гвáрйа: Ньíґда йу нье глье́дай, йе́ст ту лóшкі і вéцей, а вóна ше нáйдзе на рáно, лье́м ті йедз, бо чьас прехóдзі! Дáлы йей дрýгу лóшку, та йе́дза. Спáдньe стре́дньей з рýкох нош, тá ше схілы пóт стол, тá го глье́да. Алье кондáшьчік уш тéді нош полóжел до тóрбі. Пітáйу ше йей дьáблі, же цо глье́да? Нóж мі спáднул, тá го глье́дам! Ньíґда го нье глье́дай, йе́ст ту нóжі і вéцей, лье́м йедз, бо чьас прехóдзі, а трéба éшчі і танцóвац. Дáлі йей дрýгі нош, та йе́. Спáдньe наймлáтшей відлы́чька з рýкох дóлу пóт стол. Кóндашьчік тáкой ýжал, та пóложел до тóрбі. Вóна ше схілы пóт стол, та глье́да. Пітáйу ше йей дьáблі, же цо глье́да. Вóна гварі: Та відлы́чька мі спáдла, тá йу глье́дам. Ньíґда йу нье глье́дай; йе́ст ту відлы́чкі і вéцей, лье́м трéба йесц, бо чьас прехóдзі, а трéба éшчі і танцóвац. Найе́дза ше, пóчьньу гудáці грац. Нáйстарша бýдзе танцóвац. Ўлáпі йу йе́ден дьáбол, вікруці ше з ньу раз, двá раз на йе́ден

бок, зльє́тньє йєй йє́дна ціпе́ла з но́гі. Ві́круці ше з ньу́ раз-два́ раз на дру́гі бок, зльє́тньє йєй друга ціпе́ла пот по́сцель. Спа́дла, а́льє чьом? За́ то, же́ на бр́ітвох танцова́лы, та бр́ітві пореза́лы ціпе́лом та́лпі. Ко́ндашьчік то́то оба́чел, же пот посце́льу уж барз ве́льо ціпе́лі йєст, упа́гнул ше с ціха по́под ла́уку зо сво́йу торбі́чьку пот по́сцель, шіцкі ціпе́лі покла́дол до то́рбі. Вец танцова́ла стре́дньа і с то́ту ше так раз-два́ раз вікру́цел, ціпе́лі по́спада́лы з но́гох пот по́сцель, йіх подріль́айу, а конда́шьчік шіцко кла́дзе до то́рбі. На́ймлатша танцова́ла на оста́тку і с то́ту так і́сце, раз два́ рас поско́чел ку́шьчік, подробо́шел, ві́крудел ше з ньу, позльєта́лы обі́два ціпе́лі з но́гох. Подріль́а́лы йіх пот по́сцель. Конда́шьчік шіцко кла́дзе до то́рбі. Йа́к ше натанцова́лы, та бу́ду дзе́ці до́йчіц. На́йстарша ма́ла двойо дзе́ці, йєдному да з два ро́кі, а другому да з рок і самодру́га бу́ла. Дру́га ма́ла йєдно дзе́цко та́ке, мо́гло мац пе́йц фертáлы ро́ка і та́кой на зльєже́ньу бу́ла; що дзе́нь бу́дзе мац ма́ле, ньє прейдзе два ті́жны. На́ймла́тша ньє ма́ла е́шчі а́ньі йє́дно, а́льє і то́та льєм те́льо, же ньє мо́же буц, же́ го ма́ла такой на дру́гі дзень. Альє то ньє може́ме по́весц, льєм конда́шьчік так гуто́рел, же́ вон чьул, же ше згварйа́лы; во́на гваре́ла, же бу́дзе йу́гре, пойу́тре. Йак то́ті два надойче́лы дзе́ці, польєга́лы ку́шьчік спац. Поспа́лы да с фе́рталь годзі́ні, бо длу́жей ньє бу́ло чьа́су, по́става́лы, по́обльєка́лы ше, віноше́лы йіх дьа́блі на кару́цу: ка́жду дво́ме віньє́слы. Кєд йіх віноше́лы, шіцкі за ньі́ма ві́шлы во́нка, віпровадзе́лы йіх. Док дьа́блі там во́нка робе́лы, ріхта́лы ше, конда́шьчік ше віпа́гнул с ціха спот посце́лы во́нка. Ві́шол во́нка с хі́жі, по́шол кра́шньє ґу кару́ці, а́льє барс цма бу́ло, ньє ві́дзел його ньі́хто; го́чь го і віндзе́лы, та́ го ньє позна́лы, бо ба́рз бу́ло цма. Во́н ше кра́шньє заш віпа́гнул зо сво́йу торбі́чьку на сво́йо ме́сто. До́к во́ньі ше поріхта́лы і во́н ше наме́сцел. По́прага́лы ше дьа́блі, дру́гі ше́йсцме, ньє то́ті, що бу́лы по́ ньіх, та і́ду. Йак пре́шлы прес то́ті трі льє́сі, през зла́ті, прес стрібе́рні і през бака́рні, там бу́ла на край льє́са бакарно́го йє́дна сту́дньа, та́м ше бу́ду дзі́у́кі ку́пац, же́бі ньє шмердзе́лы за дьабла́мі. Дьа́блі стану́лы с кару́цу, дзі́у́кі посходзе́лы до́лу, та́ ше позобльєка́лы до го́ла, по́шлы ше ку́пац до сту́дньі. Ко́ндашьчік зі́шол зо сво́його ме́ста зос кару́ці до́лу. На́йстаршей у́жал хусто́чьку з гла́ві, а стре́дньєй у́жал фарту́шьчьок, а на́ймлатшей у́жал шмі́злу та поло́жел до то́рбі і ше́днул заш на сво́йо ме́сто. Кє́т ше дзі́у́кі окупа́лы, зо сту́дньі повіходзе́лы, пообльєка́йу ше, на́йстарша гварі: Хто́расце мі у́жа́лы хусто́чьку з гла́ві? А стре́дньа гварі: Мо́й шу́рец сце у́жа́лы хто́рашік. А на́ймлатша ше піта: Дзе́ же мо́йа шмі́зла? Та́ ше ва́дза. Дьа́блі йім гуто́рйа: Ньє ва́дце ше ту. Ма́це ві до́ма е́шчі і дру́ге, льєм по́ме, бо чьас преходзі, ньє скоро бу́дзе на́ нас! По́шедалы дзі́у́кі на кару́цу, дьа́блі ру́ша кару́цу, та і́ду.

Іду так, йак збешньęлі, áньі бі йіх вітор ньę здогóньęл. Дóйду прет крáльа, йęден ше дóраз віпрáгньę, óтворел капýру. Тóті вóшльі нýка пейцме зос карýцу, обрáца на двóре с карýцу прет прікльęтні дзвéрі. Док вóньі ше повіпраговáльі, док ґéутот капýру зáвар, кондáшьчік ше сцáгнул дóлу зос карýці і тóрбу сцáгнул, сціха йу отцáгнул ґу прікльęтнім дзвéром та льęгнул. Ньęшу найстаршу дзіўку нýка, а вóна так гварéла, йак цо і тéді, кęд йу ньęсльі вóнка. Дьáблі йęй заш гварéльі, же дá му да пóкой. Ньęшу дрýгу, то бýла стрéдньа. І вóна так гварéла, йак тéді, кęд йу ньęсльі вóнка. Дьáблі йęй заш гварéльі, же дá го ньę рýша, бо бýду мац бріґу. Кęд ньęшу наймлáтшу і тóта тóто гуторéла, цо і тéді, кęд йу вóнка ньęсльі. Дьáблі йęй гвáрйа: Дáй му пóкой, ньę рýшай го. Так звіклы гутóріц: ньę рýшай гóўно, кęд ньę шмéрдзі! Одньęсльі і трéцу нýка. Дьáблі вішльі вóнка, пóпрагáльі ше до ґінтóва, пошльі! Так йак вітор.

Рáно кондашьчік шпі. Уш краль стáнул, кóндашьчік шпі. Рáс ше зобýдзі та сéбе пріґвáрел: Огó, тáк йа длýго спал! Стáнул дóрас, пóшол, тá ше ýміл, а вец пóшол гóре ґу кральóві: Дай Бóже дóбре рáно, крáльу наййашньęйші.

Дай Бóже і тéбе, мой сíну. Тá чі ші очьýвал йіх, мой сіну?

Очьýвал, крáльу наййашньęйші.

Та дзе хóдза? Пóведз мі.

Дóраз вам пóвем, льęм чекáйце кýшьчік, док пріньęшем тóрбу гóре.

Но, льęм пріньęш.

Пóшол, пріньęсол тóрбу, краль дал завóлац свóйо дзіўкі, нýка шіцкі трі. Вон пóчньę гутóріц шіцко, йак дьáблі прішльі, йáк ше повіпраговáльі, йак дзіўкі ношéльі вóнка, кáжді двóме йęдну і цо дзіўкі гуторéльі, кęд йіх ношéльі вóнка, і йáк вон шéднул на карýцу; дзіўкі ўше гвáрйа, жé то ньęпрáўда. Кондáшьчік йім гутóрі: Льęм чекáйце, прідзе нá шор шіцко! Йак вóшльі до льęса, йак вóн там зóрвал кóнар, йáк го там гльęдáльі. Дзіўкі ўше гвáрйа, жé то ньęпрáўда. Но, кęд ньęпрáўда, та тéді віньал конáрчьок бакáрні, а вéцка зá ньім стрібéрні і так дáльęй злáті, а шіцко кральóві гутóрі, йáк го там гльęдáльі, кęд вон то зóрвал і йак до дзірі дóшльі, йáк вон вýка пóшол, йак вечерáльі, шіцко кральові гутóрі. Дзіўкі ўше гвáрйа, же ньęпрáўда. Йак ýжал лóшку. цó йęй гуторéльі зá нож і за відльíчьку, йак ціпéлі поклáдол до тóрбі і йак танцовáльі і кęльо дзéці мáйу і йáк ше купальі і йак вóн йім ýкрат хустóчьку, фáртух і шмíзлу, да кральóві шіцко і нож і відльíчьку і лóшку. Дзіўкі тáкі біlі, йак мур, шіцкі трі, пóзльęкáльі ше, тáкі су, йак мéртві. Дьіўкі ўше гвáрйа, же ньęпрáўда, вóньі ньę хóдза ньіґдзе, áньі ньę бýльі ньіґдзе. Йак дóму прішльі, йак йіх нýка ношéльі, цо бешедовáльі. Дзіўкі ўше гвáрйа, жé то ньęпрáўда. Кон-

да́шьчік йім гутóрі: Но кęд ньęпра́ўда, та чійо то ціпéлі ту тéльо порезáні, а нóві? Бо кáжду ноц йęдну пáру ціпéлі подáрла кáжда. Тéді ше краль нá ньіх барс погньівал, дóрас йіх віплáшел шіцкі трі с хіжі вóнка. Кóндашьчік вісіпал ціпéлі зóстрет хіжі шіцкі, пóлна бýла хіжа з ньіма. Тéді ше му краль пітал, же хтóру дзіўку сце за жéну? А вон гвáрел, же ньę сце áньі йęдну. Крáль му гвáрел, же най вéжме тóту наймлáтшу, дá му пол кральóўства і по йóго шмéрці вон бýдзе краль. Вон ньę сце. А цó же ті сцеш, сіну, крáль ше му піта?

А вон гвáрел, же цó му краль да.

Краль гутóрел: Но, знас цо, сіну, кęд ньę сцеш з мóйіх дзіўкох áньі йęдну, дáм ці дза кóчі пеньęжі, кęльо гóдньі óдньęсц двáнац бівóлі нá двох кóчьох.

Йа ньę дзбам, крáльу наййашньęйші. Кęд мі дáце, та дóбре, а кęд мі ньę дáце і тáк дóбре.

Дáм ці, дам. Дóраз роскáзал бірéшом, же най поріхтáйу два кóчі і двáнац бівóлі, та най наклáду пеньęжі нá тоті два кóчі, кęльо мóжу óдньęсц двáнац бівóлі, та най одньęшу тóто кондашьчікóві до тóго валáлу, óткаль йę рóдом і дзé му óцец і мац.

Вóньі наклáдльі, кęльо ше бізовáльі, же мóжу óдньęсц. Одньęсльі, то бýло на штвáрті вáлал; кęд одньęсльі там, óцец і мац бáрш ше му зрадовáльі, дóрас сéбе купéльі крáсну хіжу, йęден крáсні сáлаш і вéльо жéмі прі ньім, кондáшьчік ше ожéньęл, ўжал сéбе богáту жéну, та бýльі ґаздóве пéрші у йęдней вармéдьі. Ґаздовáльі вéльо рóкі, кęд же ньę помáрльі, мóже буц, же і тéраз ґаздýйу, кęд жійу.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 223—225, ч. 167. — B. Kulda, Morav. národ. pohádky, I, ч. 86. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, II, ст. 193—196, ч. 133; III, ст. 209—211. — В. Гнатюк, Знадоби до гал. руської демонольоґії, ст. 194—198, ч. 316. — О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 129—131, ч. 63. — Про сю казку написав окрему студію, в якій зібрав усю дотичну лїтературу, проф. Ю. Полївка: Pohádkosľovné studie. III. Roztancované střevíce, ст. 109—141 (Národop. Sborník českosl., т. X).

8. Зрадлива мати, її коханок і син. А.

Бул йęден цар барз богáті, мал шіцкóго досц. Ньę бул жáдні ньічьóго; цо відýмал? Же да кáжді вéчьар йęден члóвек пóйдзе там на

пріповéткі ціґáньіц, жéбі ньічь прáўда ньę бýла. Бýльі двóме брáца, йęден бул богáті, а йęден худóбні. Пріішол шор на тóго богатóго, а вóн ше бал пойсц, бо ньę знал ціґáньіц. Пóшол ґу братóві, та му гвáрел: Пóйдзеш зá мньę, брáту, ціґáньіц до цáра, дам ці два сто форінті! Тот дóраз бул готóві, же пóйдзе. Пріішол вéчьар, пóшол тот ціґáньіц. У цáра бýло пóлно пáнох і ґрóфох. Вон поздрáўка: Дай Бóже дóбрі вéчьар, цáру наййашньęйші!

Дай Бóже і тéбе. Но пріішол ші ціґáньіц?

А йá, бо йа пріішол прáўду гутóріц.

Но, льęм гýтор!

Пóчьньę гутóріц: Ваш óцец бул худóбні і мой óцец. Купéльі йęден фáлат жéмі прі Дунáйу под діньі; та ше йім зродзéло діньі; йęдно націньę ше віцáгло аж на Дýнай і преросло аш кріжом през Дýнай; та пó ньім кóчі ходзéльі. На стрéтку бýла йęдна дінья. Ваш óцец з мóйім óцом ше шпацірáльі по тім націньу, та дóшльі ґý тей діньі, та ше догварéльі, же да с тей діньі йęдва, да коштýйу, чі дóбра. Сцéльі óткрац, та йім спáднул бічьак до діньі. Вóшльі нýка, та гльęдáльі, ньę мóгльі найсц. Стрéтньу ше ш чікóшом, чікош ше йім піта: Цо ві двóме гльęдáце?

Мі сцéльі с тей діньі йęсц, тáсме бічьак страцéльі, тá го гльęдаме.

Дзé ві найдзéце бічьак, кęд йá уш трі дньі мінеш гльęдам, а ньę мóжем найсц.

Дóрас цáр гвáрел: Ну, льęм ідз дóму, на йýтре вéчьар заш прідзеш.

Ішол кóло брáта дóму: Йáкже, брáту? — пітал ше му брат.

Дóбре; йýтре вéчьар маш ті заш пойсц.

Ідз зá мньę заш, дáм ці два сто форінті.

Дрýгі вéчьар заш пóшол, цáр ше так догвáрел зос панáмі, же цóґод вон пóве, шіцко да повéдза, же прáўда. Пóшол до цáра вéчьар, поздрáўкал царóві: Дай Боже дóбрі вéчьар, цáру нашньęші.

Дай Бóже і тéбе. Та пріішол ші ціґáньіц?

Ньę, бó йа пріішол прáўду гутóріц.

Но гат, гýтор.

Ваш óцец бул барс худóбні. Шіцві скрічьа: Прáўда! Мой óцец бул барз богáті. Шіцкі скрічьа: Прáўда! Та пожічел вашóму оцóві трі кóрці дукáті. Шіцкі скрічьа: Прáўда! Но, кęт прáўда, а йа пó ньіх пріішол. Цó зна рóбіц цар, кęд гвáрел, же прáўда? Мýші му дац. Крáшньę му віміерел. Пóшол с пеньęжмі дóму. Брат йак го збáчел, та нá ньго крічел: Дай, брáту, дáкус!

Ей, ньę хóдзел ші ціґáньіц!

Пошол дому, дал себе збудовац велькe обісце, накупел вельо жемі і барз богацел. Даскєльо рокі так стало. Тот цар умер, його поставелы за цара.

Мал йедного хлапца, такого школьара. Турок ше дочьул, же йест нові цар, та на ньго пісал, да му става до польа. Так го Турок збіл, же і його самого зо собу ужал, же го ныґда назад ньє пушчі. Цо зна робіц? Пісал себе на жену, да попредайу шіцко, да с того варошу сельа, бо пойдзе Турок, шіцко позабіва. Так вона шіцко спредала, льєм себе охабела каруцу і два коны. Шедла на ґінтоу с тім хлапцом, та ше пушчелы, аны самі ньє зналы дзе.

Ішлы по льєше. Хлапец раз збачел на дубе йєден фартушьчьок, на фартушьку було написано: Хто го вежньє, тот фартушьчьок, тот будзе наймоцньєйші! Вон пошол горе на древо, одйазал шурец, уйазал напрец себе, шеднул на каруцу, рушел ше. На драґі прішлы шейсцме ґарамбаше, зопарлы му коны, пітaлы од нього пеньєжі. Кєд ньє да, та го забійу. Скочел с кочьа, забіл шіцкіх шейсцох, шеднул на каруцу, та ше рушел. О малі чьас прішлы заш шейсцме. Зопарлы го і тоті спелы пеньєжі. Зошол долу та йіх шіцкіх шейсцох забіл. Шеднул на каруцу, та ше рушел. Йак ішлы по льєше, дошлы ґу йєдному ґраду. Нажєньє нука. Піта ше, дзе ґазда? Крічі, ньєт никого, льєм йєдна служньіца вішла, одведла му коны до хльіва і його до хіжі, дала му вечеру, та ше піта хлапец служньіці: Чі ту йєст ешчі дахто?

Йєст ту йєден червені вітіс, то мой пан.

Та дзеже вон? — піта ше хлапец?

Вон там у дванастей хішкі. То ґрат прекльаті і червені вітіз з ньім уйєдно. Та вон терас там у тей хішкі, там дьаблі-катонаці, його мучьа; док відзе тот чьас, та вон прідзе.

Рас ту червені вітіс прідзе, та йіх прівіта. Того хлапца мац барс ше му попачела, червеному вітезові. Думал себе червені вітіз, йак да го може забіц. Мал дванац хішкі, ужал лампаш, одвед го до йєдней хішкі, там було полно ушельійакі оружійа. Пойду до другей хішкі, там громаді пеньєжі. Пойду до трецей хішкі, там було полно шматі. Походзелы по шіцкіх хішкох, ушадзі ше хлапцу пачело. Пойду ґу дванастей, червені вітіс хішку розомкнул, та го дрільєл нука. Вон себе думал, же го тамті забійу. І наісце йак спаднул нука, шіцкі віскочелы тоті дьаблі-катонаці, почьалы го біц. Там йіх було преко трісто. Віцах шабльу хлапец, шіцкіх пошекал. По кольєна бул от креві. Рано ше розвідны, прідзе червені вітіс, та розомкньє. Хлапец віскочі вонка, зарубал му зо шабльу до главі. Червені вітіс падньє. Вон думал, же го забіл. Шіцкіх попагал до дольіні тіх катонацох, червеного вітіза положел на верх. Пойдзе ґу мацері, мац плаче, же цо йє такі от креві. Пріповеда ма-

цéрі, йак вон войóвал. Уміл ше, нафріштікóвал ше, поопáтрал ґрат, та сéбе дýмал, же вон мóже ту пребíвац. Йак поопáтрал, та сéбе надýмал, да вон хóдзі там на лóві до льęса. Мац йóго шпаціра́ла по двóре кóло тей дольíні, а червéні вітіс ше ґý ньęй óзвал, же дá го віньę і дá го вільíчі, та бýду вóньі двóйо уйęдно жіц. Так вóна го віньа́ла, зáмкла го до йęдней хішкі, тá го льічéла там. Так ше вóньі догварéльі там, же да вóньі дáйак тóго хлáпца звéрша. Заволáйу служньíцу, тá йу нáгнал червéні вітіз, же мýші сéдем раз пріша́гнуц, же ньę пóве хлáпцу, же вон жíйę.

Кęд вéчьар, íдзе хлáпец з лóву, а вóньі ше догварéльі, дá ше му мац похóрі, дá го пóшльę од віхот слýнка, там йęст йęдна льęвíца з двóма льęýчьáтмі, най йу прівéдзе, най йу подóйі; тóто мльęко бýдзеш ті піц, жé ці бýдзе льęпше. Служньíца віслухáла, бежéла нáпрез ньóго.

Цо плáчеш? — піта ше йęй хлáпец?

Мýшім, кęт ше вам мац похорéла. Вóна зá то плакáла, жé го сановáла. Прíшол дóму, піта ше мацéрі: Цó вам?

Барс сом хóра, áльę шé мі шньíло, же од віхот слýнка йęст йęдна льęвíца. Кęд йу прівéдзеш, кęд йу подóйіш, тóто мльęко йа бýдзем піц, тá мі льęпше бýдзе.

Вóн ше зóбрал, зáбіл кóньа, ýжал фáлат мéса та пóшол. Йак дóшол там, увíдзел льęвíцу, прівóлал йу ґу сéбе, дал йęй мéсо, вóна хвацéла; ýлáпел йу, та йу поýйáзал, прíвед йу аж дóму. Подóйęл йу, ньę́ сцела мац мльęко, же йęй льęпше бýло.

Рáно пóшол на лóві, червéні вітіз вíшол вóнка, та жéні гвáрі: Мýші буц барс шмéлі і барз мóцні, кęд го вóна ньę жéдла. Альę най íдзе на йýтре до зáхот слýнка, там йęст трóме йунáці; кęд з ньіх пріньęше пльýца і печíнку і мáлі пáльęц, тá ці упéче, тá ці льęпше бýдзе.

Ідзе хлáпец з лóва, служньíца заш нáпрез ньóго бежéла плачьýці. Вóн ше йęй піта: Цо плáчеш заш?

Мýшім, кęд вам мац хóра.

Прíдзе дóму, піта ше мацéрі, же цó вам?

Хóра сом, а барс. Та ідз до зáхот слýнка, там йęст трóме йунáці. Кęд з ньіх пріньęшеш пльýца і печíнку і мáлі пáльęц, тá мі опéчеш, óздаль мі льęпше бýдзе!

Вóн ше зóбрал, та пóшол до льęса. Ішол, дóк ньę дóшол ґу тéй дзíрі. Йак дóшол ґу дзірі, вóшол нýка, намáцал дзвéрі, задýрка до дзвéрох, пóйдзе нýка, нá стрéт хіжі шéдзі Абрінь. Тот му поздрáука, тáмтот му ýрáці і піта ше му, дзé вон ше ту ýжал?

Вон гутóрі, же прíшол опáтріц. Дóраз му да полудзéнок. Абрінь гвáрі: У мньę так по полудзéнку — пасóвац ше!

Шак йа на́ то і прі́шол.

Ві́шлы во́нка, почьа́лы ше-пасо́вац. Ру́цел хла́пец з Абрі́ньом, спа́днул і за́біл ше. Ві́ньал з ньо́го пльу́ца і печі́нку і ма́лі па́льęц, та по́шол заш ну́ка, до дру́гей хі́жі. По́шол і там заду́ркал до дзве́рох, во́шол ну́ка, поздра́ўкал му, тот му ўра́цел, дал му вече́ру; по вече́рі: У мньę такі за́кон, же ше му́шім пасо́вац!

Шак йа на́ то і прі́шол.

Ві́ду во́нка, ўла́пйа ше пасо́вац. Ру́цел з ньім хла́пец, та́ го за́біл. Ві́ньал з ньо́го пльу́ца, печі́нку, ма́лі па́льęц, по́шол заш ну́ка. Преноцо́вал прі та́мтім тре́цім, ра́но ста́нул, нафрі́штікова́лы ше, по фрі́штік пасо́вац. Хла́пец му гва́рі: Шак йа на́ то і прі́шол! Ві́ду во́нка, по́чьньу ше пасо́вац, но́ша ше за парі го́дзіві. Ньę мо́же йęден з дру́гім удері́ц. На те́льо ру́цел з ным хла́пец і за́біл го. Ві́ньал з ньо́го пльу́ца, печі́нку і малі па́льęц. То́ті тро́ме Абрі́ньę ка́жді мал йęдну дзі́ўку. Йęдного ца́ра трі ше́стрі. Ві́вед йіх шіцкі трі во́нка, ка́жда бі го льубе́ла, ка́жда бі за́ ньго і́шла, а́льę вон се́бе ві́брал наймла́тшу і найкра́шу. Ма́ла йęдну хусто́чьку; розпа́рла на по́лі, на тей хусто́чькі бу́лы зла́ті льі́тєрі. То бу́ло йęй ме́но вібі́те. І пе́рсцень ма́ла на па́льцу. Розлама́ла на по́лі, та́ му да́ла поло́ўку: Док прі́дзеш до мо́його о́ца, та́ ме ве́жньęш за же́ну! Альę во́на се́дем рас прі́ша́гла пред ньім, же друго́го ньę́ сце. Кęд йу о́дньал од Абрі́ма, так ше розі́шлы.

По́шол до́му, ме́со упра́жел, мац уж ньę́ сце. Ра́но по́шол заш на ло́ві. Черве́пі вітіс ше чьуду́йę, же йак то, же го там нье забі́лы. Гва́рі же́ні: Йу́тре го по́шлы, до пола́дньа слу́нка йęст йęден ва́рош прекльа́ті. Вон там оста́ньę. Най ці пріньę́ше с тей сту́дны, цо на́стред варо́шу, жі́вей во́зі. Та кęт ше напі́йęш, о́здаль ці льę́пше бу́дзе!

Ідзе хла́пец з ло́ві, служньі́ца бе́жі на́през ньо́го плачьу́ці, же мац хо́ра. Уш ше хла́пец і сам гньі́вал, же му́ші сам ісц у́ше. Прі́дзе до́му, мац гуто́рі, же йę хо́ра, а́льę ше йęй шньі́ло, же до пола́дньа слу́нка йęст йęден ва́рош; у тім варо́шу йęст йęдна сту́дньа; кęд біш мі з ньęй прі́ньęс во́ді, о́здаль бім оздраве́ла!

Ра́но ше зо́брал, та і́шол. По́шол до йęдно́го льęса, ўлапе́ла го ноц у льę́ше. Ньę́ мал дзе ноцо́вац; збачел йęден о́гень, та ґу ньо́му і́шол. Кęд вон по́йдзе ґу о́гньу, а́ то йęдна хі́шка. У тей хі́шкі ста́рі чло́век, цо́ му трі сто ро́кі. Пі́та ше на́ ноц, чі́ бі го ньę прі́йал.

Мо́же го прі́йац, чьом бі го ньę прі́йал? Дал му вече́ру. Йак по вече́рі польęга́лы спац, пі́та ше дыдо́ві, чі ньę́ зна, ка́дзі тот ва́рош.

Йа ньę́ знам, а́льę мам бра́та о́тац шейсц сто мі́лы же́мі; йо́му ше́йсц сто ро́кі, вон бі о́здаль знал!

Ра́но ше хла́пец ру́ші, і́дзе за трі дны, док ньę до́йдзе ґу тей хі́шкі. По́йдзе ну́ка, пі́та ше на́ ноц. Дыдо го прі́йал, дал му вече́ру.

По вечéрі польęгáлы спац; пíта ше дыдóві, чі ньę зна зá тот варош прекльáті?

Йа ньę знам, áльę мам брáта, цó му дзéвец сто рóкі, кęд бі вон ньę знал!

Рáно ше рýшел, íшол за шейсц дны. Йаґ дóшол ґу тей хíшкі, у тей хíшкі тáкі бул уж чловек стáрі, же льęм цо мох хóдзіц. Пíта ше му нá ноц. Прíйал го дыдо нá ноц, дал му вечéру, по вечéрі льęглы спац. Пíта ше дыдóві, чí бі ньę знал зá тот прекльáті вáрош?

Дыдо му гвáрі: Йаґ бім ньę знал, кęд йę ту блыíско! Ньęт льęм два чьáсі хóду! Рáно стáнул хлáпец, тá му дыдо гвáрі: Кęт там пóйдзеш ґу варóшу, тот вáрош муровáні окóло зоз мýром. Ньęт льęм йęдна капýра дó нього замкнýта. Там йęст йęдна вéрба прі тей капýрі. Пóйдзеш ґý тей вéрбі, там йęст дзíра; вóхпаш рýку, там от тей капýрі кльучь. Розóмкньęш, вóйдзеш нýка, та нá це льýдзе бýду крíчіц, же огльáдні ше нá нас, бýдзеш нáш цар. Альę ті ныічь, льęм спуш глáву дóлу, льęбо гóре, ідз ґу тéй стýдні, нáбер вóді до скльęнкі, заш зáчер, ідз вóнка, заш нá це бýду крíчьац. Альę тí ше ньę огльáдні, бо кęт ше огльáдньęш, ті хрістійáнска дýша там постáньęш камéньом. Тóті льýдзе вéцка стáньу і бýду заш крáшньę жіц, йак дáўно жíльі. Льęм вíдзеш вóнка, капýру зáўреш, кльучь рýціш заш дó тей вéрбі, вéцка жéбі ші ту дó мньę зáшол, кęд бýдзеш ісц нáзад.

Пошол ґу тóму варóшу, віньал з вéрбі кльучь, роствóрел капýру, вóшол до варóшу. Льýдзе нá нього крíчьа: Огльáдні ше нá нас, посáнуй нас, бýдзеш наш цар! Вон льęм спýшчел глáву, пóшол ґу стýдні, нáбрал вóді два дéці, зачірел кáбел, обрáцел ше крáшньę, глáву дóлу та заш íшол вóнка. Льýдзе нá нього заш крічéлы, дá ше огльáдньę. Альę вон ныічь, льęм спéкал вóнка. Йак вішол вóнка, капýру зáмкнул, рýцел кльучь до вéрбі, пóшол ґу дыдóві. Дыдо ше му пітал: Йак ші, сіну, путóвал?

Дóбре, слáва Бóгу.

Кęт пóйдзеш дóму, кęт ці вóді останьę, жéбі ші ньę одрýцел, дóрае ці трéба бýдзе.

Там преноцóвал, рáно ше рýшел, пóшол аж дóму. Ешчі йę дальęко, ýж мац крíчі, же ньę спе, же йęй уж льęпше. Да з два дны шéдзел дóма, отпочíвал, вец аш пóшол на лóві. Червéні вітіс стáнул, бешедóвал жéні, же хлáпец мýші буц барз мýдрі і барс шмéлі і барз мóцні, же вон там ньę óстал. Уж го ньę знал, дзе пóслац. Док прíдзе дóму, тá му пóведз, нáй ше зобльęче, та же го окýпаш, же хóдзел по швéце, та йę уж брýдні, мáсні, óбрал ше і ýші. Зогрéйęш вóді, ульęйęш му на глáву, пльýшньęш му до óчьох, тá му óчі опáріш. Фартýшьчьок вéжньęш, нáпрес сéбе опáшеш.

Прі́дзе вон з ло́ві, мац му гва́рі: Ку́шьчік мі льє̨пше, дай, най це оку́пам. Зо́бльечь ше та ше́дны до зва́ркі.

Вон наду́мал і зо́бльє̨к ше, ше́днул до зва́ркі. Во́на скоче́ла, фа́ртух опаса́ла, во́ду хваце́ла, пльу́сла му до о́чьох, до́раз му о́чі опаре́ла. Вон ві́шол зоз ва́ркі во́нка та пла́че, же йа́к ше тру́дзел, хо́дзел по шве́це ма́цері за лыка́мі, а тераз го так мац спорайе̨́ла! Да́ла му його шма́ткі, відрільє̨́ла го на дра́гу.

По́шол до льє̨́са, ньє̨ відзі, льє̨м так ше ла́па од ду́ба до ду́ба. Те́льо ше отлу́кал, же по́шол аж до то́го варо́шу, о́ткац то́ї трі дзі́у̌кі. По́шол по шо́ре, нама́цал ка́рчьму, по́шол до ка́рчьмі пот шо́пу. Мал хусто́чьку, у тей хусто́чькі тот пе́рсцень, цо от дзі́у̌кі до́стал ца́ровей. Віца́гнул хусто́чьку с кіше́нькі во́нка, спа́днул му тот фа́лат с персце́ньа на́ жем, ньє̨ мог го найсц. По́чьал крі́чіц, лармо́вац! То́та дзі́у̌ка царо́ва бу́ла на ме́со, і́шла та́мац ко́ло ка́рчьмі, учьу́ла, же тот крі́чі, по́шла ґу ньо́му, же цо крі́чі. А вон гльє̨́да пе́рсцень. Дораз го на́шла во́на. Піта́ла ше му, же о́ткац то вон ма. До́рас позна́ла, же то з йє̨й персце́ньа. І хусто́чьку відзе́ла, же́ то йє̨й ме́но. Вон ве́цка йє̨й гва́рел, же кє̨т бул йу́нак, за́біл трох Арапі́ньох, о́дньал трі дзі́у̌кі, же́ му йє̨́дна да́ла пе́рсцень і хусто́чьку.

Да́ла му дзі́у̌ка назат пе́рсцень і хусто́чьку, по́шла до́му сму́тна. Дру́ге ра́но цар роспосі́лал пі́сма по шве́це, по кра́льох, по па́рох, по дзейа́кіх ґро́фох, же да прі́ду, во́н ма трі дзі́у̌кі, бу́ду ру́цац о пе́тнац дны зла́ті йаблу́ка; хто́ра хторо́му ру́ці, то́го бу́дзе!

Ве́чьар прі́шол тот хла́пец, по́шол та ґу дру́гім жобра́цім, та́ ше сварйа́лы, же кє̨́ді бу́ду царо́ві дзі́у̌кі йаблу́ка ру́цац. Вон то льє̨м че́кал тот дзень. Йак прі́шол тот дзень, у̌жал сво́йу чьу́шку, по́шол там до царско́го дво́ра, ста́нул ґу капу́рі, та че́кал. Раз ві́дзе дзі́у̌ка найста́рша, хо́дзі поме́джі на́род, ру́ці йє̨дно́му ца́рскому сіно́ві йаблу́ко. Ві́дзе стре́дньа, ру́ці йє̨́дному ґрофо́ві. Ві́дзе наймла́тша, хо́дзі поме́джі на́род, раз льє̨м ру́ці то́му жобрако́ві. До́раз од ньо́го у̌жа́лы, да́лы царо́ві, же во́на руце́ла жобрако́ві. Цар йу гандру́йє̨, же чьом жобра́ку ру́па. Заш йє̨й да́йу йаблу́ко; во́на заш йо́му ру́ці. На трі заво́ді од ньо́го у̌жа́лы. Уш цар ві́дзі, же дру́гого ньє̨́сце, так йє̨й енґє̨до́вал. Ве́цка справе́лы сва́дзбу, та́мтіх двох же́цох го́ре на пола́ту, а його до гушо́го хльі́у̌ка. Барс ше во́на ганьбе́ла, же му́ші у гу́шім хльі́у̌ку бі́вац. За йа́кішік чьас та́мті двоме шоу̌ґро́ве по́шлы на ло́ві, вон ше зо́брал, же і вон по́йдзе. Во́на го ньє̨́сце пушчіц: дзе по́йдзе, кє̨д ньє̨ ві́дзі? Альє̨ вон наду́мал та по́шол. Бу́ла кра́сна кобу́ла на дво́ре, пі́тал йу от ца́ра та по́шол. Ві́шол на по́льо, ра́з му прі́дзе до розу́ма, же во́н ма прі се́бе жі́вей во́ді. Ві́ньал, помасцел се́бе о́чі, до́рас препа́трел. По́шол до льє̨́са, кобу́ла ше стре́сла, са́ме стрі́бло бу́ло і йо́му са́мі стрі-

бéрны шмáті дáла. Збáчел льẹва тá го зáбіл. Ўжал на кóнья, та ньẹше. Стрéтньẹ ше зо свойíма шоўґрáмі: йẹден зáбіл ўрáну, а дрýгі стрáку. Поклóнья ше тóму панóві, пітáйу од ньóго кýпіц льẹва, чі йім ньẹ прéда.

Вон прéда, кẹт сéбе дáйу трі ремéны с хріпта відрец.

Вóны дáйу, бó бі цéлы льẹва мац. Вóны ньẹ знáлы, же то йіх шóўґор. Ше розішлы, прішлы дóму тáкі радóсні, же мáйу льẹва; áльẹ хрібет бóлы! А тот тáкі прішол заш ростаргáні, ныч ньẹ пріньẹс; тá ше з ньóго дóма шмéйу. Кẹд йóго жéна збáчі, же вон відзі, барс ше му зрадовáла. Піта ше му, же йак то відзі вон? Откут то йóму?

Вон гвáрі: Бог мі дал.

Дрýгі дзень пóйдзе заш на лóві, дóраз зáбіл фаркáша. Стрéтньẹ ше зос тамтíма, пітáйу ше, чі ньẹ прéда.

Прéдам, альẹ ньẹ за пеньẹ́жі, áльẹ трі ремéны с хріпта відрец.

Тíм ше уж ньẹ пáчі, áльẹ зá то дáйу. Пріду дóму, цар радóсні, же су дóбрі шіцáре, же уж двá раз забілы жвіра.

Рас прішло царóві пісмо од непрійатéлья, дá му стáва до пóлья о йẹден мéшац. Цáр ше поріхтал і тот хлáпец ше брал до вóйні. Кẹт прішол тот чьас, же требáло ісц, цар пóшол зос свóйім вóйском. Хлáпец ше зóбрал і вон пóшол. Ўжал сéбе йакýшік шáблю, стáрі кáнтар, поріхтал, шéднул на кóнья, та пóшол помáлі. Йак вішол з варóшу, кобýла му гвáрі: Зідз зó мньẹ дóлу! Кẹт ше стрéше, тéльо седéм рас крáша бýла, а сáме злáто: злáті потковí мáла, кáнтар і шáблю і йóму шмáті, шіцко сáме злáто. Тá му гвáрі кобýла: Кẹт пойдзéме до вóйні, йẹден бок йá бýдзем забівац непрійатéлья с потковáмі, дрýгі бок ті зо шáблю! Кẹт пóйду до вóйні, непрійатель уж барс пóбіл нашóго цáра. Кẹт ше ўлáпі хлáпец біц! Кáдзі вон прéшол, тáмац дрáга оставáла. Пребéгнул ла с цéйіц рас, шіцко позабівал. Йóго ныхто ньẹ урýбал, льẹм за стрéдны пáльẹц. Цар го вóлал ґу сéбе. Йак пóшол ґу царóві, цар ше му уклóньẹл і вóлал го на госціну. Альẹ вон ньẹ́ знал, же то йóго жец. Увідзел цар, жé му пáльẹц кірвáві, віньал хустóчьку свóйу; бýло нá ньẹй вібіто цáрске мéно. Рóздар му на пóлі, окрýцел му пáльẹц. Тот спіснул кóнья, пóшол аж дóму, скóрей бул дóма, йак вóны. Прідзе цар дóму, та ше з ньóго шмéйу, же і вóн ше брал до вóйні, а же ньẹ́ бул. Дрýгі дзень одйáзал пáльẹц, гвáрел сéбе жéні, дá му вірáйбе хустóчьку. Вірайбáла, престáрла вóнка. Цар ше по двóре шпацірал, увідзел тóту хустóчьку, ўжал йу, та прілóжел ґу свóйẹй. Дóраз відзел, жé то йóго. Дáл го завóлац, тá ше му піта: Хтó ці дал тóту хустóчьку?

Ві мньẹ дáлы у вóйні.

Йаґже, кẹт ті áпы ньẹ́ бул?

Шак хто́ же во́йско позабівал? І йак сце ме вола́лы на госціну, а йа нье́ сцел прісц? Йа спіснул ко́ньа, скоре́й сом пріішол, йак ві. Відзел цар, же нье́ ціга́ньі, до́раз го з гу́шого хльі́ўка во́нка, та́ го до пола́ті. Шоўґро́ве ше му гньіва́лы на́ ньго, же на́чь го цар прівед, на́чь му уве́рел? Шак відзельі́сце, ке́д сме бу́лы на ло́ві, же чі́йо мілше бу́ло лова́рство. Ньі́ґда нье́ уло́вел, лье́м ўше́ мі.

Вон во́хпа ру́ку до кіше́нькі, ві́нье́ реме́ньі во́нка, та́ ше піта, же чі́йо то реме́ньі? Ука́сце хрібет!

Аш те́ді цар відзел, же хто йўнак. Те́ді справе́лы ве́льку госціну. По госціні каждо́му дал окре́му хі́жу, та на́й жі́йу.

Тот хла́пец раз наду́мал, да вон по́йдзе сво́йу ма́цер опа́тріц. Ку́пел се́бе йаґе́рскі шма́ті, ше́днул на кобу́лу, ке́д ві́шол з варо́шу, лье́м з ньім зльеце́ла. У чьас та́м бул. По́шол до ґра́ду, поздра́ўкал маце́рі. Во́на го нье́ позна́ла, же́ то йе́й сін. Ба́рс кра́сні бул. Во́на го нагвар-йа́ла, ла́ з ньу лье́гнье́ спац.

Йа бу́дзем, лье́м же мушіце буц го́лі!

Лье́гла ґу му́ру, вон те́ді ско́чел, по́шол ґу сто́лу, ўжал тот фар-ту́шьчьок, опа́сал на́прес се́бе: Та двеби йа лье́гал з ва́мі, ке́д ві мо́йа мац! Нье́ ганьбіце ше? Та́ка ві же́на? Та ві ку́рва! Мнье́ сце напра-ве́лы жобра́ком. Цо́ йа ше з ва́мі натра́пел, хо́дзел по шве́це за лыка́мі, а ві мнье́ вец о́чі опаре́лы? Ві́ньал ша́бльу, одре́зал йе́й гла́ву. Погльє́-дал червено́го вітіза. І йо́му одре́зал. По́шол ґу служньі́ці, та і йе́й сцел. Алье́ во́на барс плака́ла, же во́на нье́ вінова́та. Во́на пре́д ньім муше́ла прішагнуц, же нье́ віво́ла на́ ньго, на вітіза, же вон жі́йе́.

Так во́н йу зо со́бу ўжал. Пріішол ґу же́ві; то́та служньі́ца вец його служе́ла. І вон зо сво́йу же́ну жі́лы у здра́ўльу і те́раз жі́йу, ке́д нье́ ума́рлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. столиці від Мітра Паланчані.

9. Мати — зрадниця власного сина. Б.

Ке́д йа бул ма́лі хла́пец, по́шльісме до Кересту́ра на Міколайа[1]). Ке́д сме ше навечера́лы, йа́ ше по́шол ба́віц ґу дзіўчьатом. Рас чьуйе́м, же́ ше згварйа́йу: Копу́рца тре́ба по́біц. А йа ше те́ді зо́брал, та спе́-кай! Сцек сом, нье́ ўлапе́лы ме. Алье́ йа та́маль фсце́кал во́нка з ва-ла́лу, ве́цка сом нье́ шмел на́зат по́йсц, же́ ме ўла́па, та́ ме побі́йу.

[1]) В Керестурі на Николая храм.

А йá ше пýшьчім дóму. Прíдзем до Тóржі, Тóржа вáрош, та сéбе дý-мам: О Бóже, та дзé сом тéрас? Пóйдзем ґу йȩдней кафáні, éшчік швíца. Отвóрім дзвéрі, пóйдзем нýка. Гат знам, йáкі зáкон у кáрчьмі. Кȩт сéбе члóвек кýпі дáцо йȩсц áбо піц, та му шльȩбóдно ў кáрчьмі преноцóвац. І йá бі піл і йȩдол бім, áльȩ ньȩ мам пеньȩжі. Ньȩ мам, льȩм штíрі ґрайцáрі. Та пітам от качьмáра зá два ґрайцáрі пальȩнкі, за два ґрáйцарі йȩден жéмльік. Пóніл сом пальȩнку, жéдол сом жéм-льік, тá ше пітам качьмарóві, же чі мóжем там спац?

А вóн ше мі пітал, же óткаль сом.

С Копýра.

А дзе пóйдзеш?

Та дóму.

А дзé ші бул?

У Кȩрестýре. Пóшол сом ше бáвіц, спéльі ме біц, та сом фсцек аш тý. А барз ноц уш тá ше ньȩ шмем дáльȩй пýшьчіц. Тá бім ту спел ноцóвац, а на рáно пóйдзем.

Но гат, льȩм льȩгньі.

Йа льȩгнул, тá сом спал. Рáно стáньȩм, чьýйȩм йа, же у Тóржі біва крáль. Йа пóйдзем опáтріц крáльску палáту. Пóйдзем там, а тáм стрáжар стóйі прі капýрі. Йа бі спел пойсц нýка. Вон ме ньȩ пýшьчі. Раз пьȩше тот, цо пісма розношýйȩ, пісма до крáлья. Отворі капýру, та ідзе нýка, á йа кóло ньóго убéгнул. Пóйдзем нýка, а краль мал прáве тáкого хлáпца, йак йа. Андрі му бýло мéно, а мньȩ Імре. Андрі ше бáвел у кóнґу, тá ме вóла ґу сéбе, дá ше пóйдзем зóз ньім бавіц. Бáвіме мі ше там двóме. Раз вíдзе краль тá ше піта Андрійóві, же хто то?

Андрі му гутóрі, жé вон ньȩ зна. Прíшол нýка, тá ше бáвіме.

Піта ше мньȩ краль, же óткаль сом?

А йá му гутóрел, же сом с Копýра.

Но, кȩґ ші с Копýра, а тéраз бýдзеш наш.

Дóраз мі дал шмáті ýшіц тáкі, йак і йóго сін мал, Андрі, тá ше бавíме мі двóме ў йȩдно ýше. Рас прíдзе крáльові пісмо, да ідзе до вóйні. Пóшол краль до вóйні, пьȩт пісма ньіґда од ньóго. Вон посілал пісма, áльȩ мац Андрійóві ньіґда ньȩ дáла. Піта ше Андрі мацéрі: Мáмо, пьȩ пісал наш óцец?

Ньȩ вéра, мой сіну, ньȩ пісал твой óцец éшчі áньі раз.

Альȩ Андрі уж вірос і йа. Уш сме леґíньȩ обідвóме. Раз Андрі ішол на шпáцір до варóшу, стрéтньȩ ше зóс тім, цо пісма розношýйȩ, тá ше му піта: Дзе ідзеш?

Ідзем дó вас.

Та начь?

Ньєшем ці мацері пісмо.

Но льє' тото пісмо, да го відзім.

Тот ужал пісмо зос торбі, та му го да. Андрі вежньє, віньал пісмо, та го пречітал. Заш крашньє запечетовал, та му го дал назад: На, та одньєш.

А у тім пішме було пісано, жебі себе ужальі два коньі цо найльєпші і гінтоу і кочіша йєдного, та най іду до швета Андрі з мацеру. Прідзе Андрі дому з варошу, та ше піта мацері: Мамо, ньє пісал наш оцец?

Ньє вера, мой сіну, ньє пісал вон.

Другі дзень заш ше піта Андрі мацері: Мамо, ньє пісал наш оцец?

Ньє вера, вон ньє пісал. Хто зна, дзе наш оцец, може буц, же го уж дауно забільі даґдзе.

Треці дзень заш ше піта Андрі мацері: Мамо, ньє пісал наш оцец?

Ньє вера, мой сіну, ньє пісал вон.

Мамо, а цо було у тім пішме пісано за фчером?

У хторім?

Цо вам пріньєс поштар.

Мньє поштар ньє пріньєс пісма.

Ба вон пріньєс.

Ба вон ньє пріньєс.

Ба вон пріньєс.

Ба вон ньє пріньєс.

Та йа го скорей чітал, мамо, йак ві.

Та дзе ші го чітал?

Ешчі кєд го ньєсол ту, та сом ше з ньім стретнул на драже.

Йа ішол на шпацір, а вон ньєсол пісма. Та сом ше му пітал, же дзе ідзе? Ідзем до вас, так мі отповедол. Йа ше му пітал, же начь. Вон мі гуторел, же ньєшем ці мацері пісмо. Йа му гуторел: Дай тото пісмо. Вон віньал зос торбі, йа го пречітал і заш сом го запечетовал, та сом му дал, най вам пріньєше, а ві гуторіце, же ньє пісал! А у тім пішме то було пісано, жебі сме себе ужальі два коньі, хторі сцеме і кочіша, та да пойдземе до швета. Та повецце мі тераз, же чі ньє прауда?

Ша прауда.

Но та начь тайіце одомньє, же ньє пісал, а вон пісал? Пісал вон і вецей пісма, альє ві мньє ньє сцельі повесц. Кажді дзень сом ше вас пітал, чі пісал наш оцец, ві мі уше так отповедльі, же ньє. Та терас пойдземе.

Ужáлы сéбе два кóны цо найльéпші і гінтоў і кочíша і пóшлы, а Імру охабéлы дóма за ґáзду. Нáй вон ґаздýйе там тéрав, йак зна, бо вóны ныґда нáзад вéцей ньe прíду.

Пóйду до йедного льéса, Андрі крíчі на кочíша: Стой! Пóйдзем цéплу вóду віпýшьчіц! Кóчіш стáнул, Андрі зíшол з гінтóва, та шíка. Попáтрі гóре, а тáм бул йéден вісóкі дуб, а гóре нá тім дýбе вíшел йéден фáртушьчьок. Нá тім фартýшьку бýло пісáно зо златíма льітерáмі: Хтó тот фартýшьчьок опáше óпрец сéбе, ныхто ньe бýдзе тáкі мóцні нá тім швéце, льем Бог, а вóн.

Йáк то Андрі збáчел, віґрáбал вóн ше гóре на дуб, зньал фартýшьчьок, опáсал óпрец сéбе, та íдзе дóлу. Мáц му вікýкньe зоз гінтóва, та крíчі: Та дзé ші у дьáбла так длýго?

Андрі гутóрі: О мáмо, ньe гныівáйце ше; йáк сом шíкал, тá сом збáчел ту йедного тáшька, тá сом вíшол пó ньго, жé го ýлáпім, áльe вон фсцек.

Йай, дзéцко мóйо, тá тéбе за ташькáмі рóзум хóдзі? Опец ці отпíсал з вóйні, да фсцекньéме до швéта дáґдзе, а тéбе рóзум за ташкáмі хóдзі, ньé да ше понáглыаш, да ідзéме скóрей!

Ныічь то, мáмо, шá мі зá то пóйдземе, дзéсме надумáлы.

Іду дáльeй, відза, же на йедним мóсце стóйа гарамбíйаше, дзевéцме. Андрі йіх збáчел з дальéкі, зíшол дóлу з гінтóва, та íшол óпрез кóньох на прéдок на йéдно руцéньe. Йак дóшол ґý ным, дóраз го галтовáлы, а вóн ньé сцел стáнуц. Спéлы го зáбіц. А вóн ýлáпел йедного, шіцкіх зóз ным позабíвал, та зáш шéднул до гінтóва. Мáц ше му піта: Цó то бýло там, фíйам?

Ша ньe бýло ныічь; цó бі бýло?

Іду дáльeй, відзі Андрі заш éшчі з дальéкі, же стóйі стрáжа на мóсце. Бýло йіх дванáцме. Андрі зíшол з гінтóва дóлу, та íдзе пéшо на йéдно руцéньe óпрес кóньох. Кед дóшол ґý ным, дóраз го галтýйу. А вон ньé сцел стáнуц. Вóны го сцéлы зáбіц. Вон ýлáпел з ных йедного, шіцкіх з ным позабíвал. Шéдньe на гінтоў, та íду заш дáльeй. Мáц ше му вáш піта: Цó там бýло, сíну?

Та ныічь, цó бі бýло?

Дóйду ґý йéдней чáрді, там бýду ноцóвац. Нагнáлы до двóра, посхóдза дóлу, пóйду нýка, Андрі дóраз вімéньeл éкстра сóбу мáцері, а кочíша забíлы вóнка éшчі на двóре прі кóньох. А вон пóшол до кáрчьмі, Андрі. Тáм ше картáйу двóме, тá го волáйу, да і вóн ше з ныíма кáрта. Вон ньe бýдзе, вóн ше ньé зна так кáртац. Вон сéбе да прíньeсц кáрті, бýдзе ше кáртац сам. Ґéўті му гутóрйа: Йáке то картáньe?

Вóн йім гуто́рі: У нас ше іншак ньę картайу. Ві двóме льармуйęце, вадзіце ше, á йа сам, ныхто ме áны ньę чьýйę.

Йáк ше накартáлы: Гібай з нáмі, да відзіш, цо мі мáме.

Одведу го до йęдней хіжі, там пóлно бýло пýшкі, шáблы і копійі. Чі то йęст у вáшого цáра жéмі?

О йой, плóті зоз ных прáўйа.

Одвéду го до дрýгей хіжі, там бýло пóлно пушковóго прáху і кýлькі. Тá ше му пітайу: Чі то йęст у вáшого цáра жéмі?

Йáґбі ньę бýло? Прéс тóго ньę гóдны óгньа нáкласц. Нáкладу дрéва на óгень, с тóго прáху насíпу, зо шíрку запáльа, тá вец гóрі.

Одвéду го до трéцей хіжі, тá ше му пітайу, чі то йęст у вáшого цáра жéмі? Там бýло пóлно шмáті.

О йęй, гáці з ных прáўйа.

Одведу го до штвáртей хíжі, там бýлы штвéрі дзвéрі, на штíрі стрáні. Запіскáлы на йęдней пішьчьáлкі, пóчьньу ісц нýка на шíцкі дзвéрі так, кęльо шé месцéлы гарамбійáше. Альę кęд бýлы ў тей хіжі, дзе тóті пýшкі бýлы, вон сéбе там йęдну ўжал. Кęт тóті ше почьáлы гáрнуц нýка, а вон с тóту пýшку тáк йіх забíвал, йак мýхі. Пóзабівал йіх шíцкіх, льęм йęден óстал. За сéдем хлóпох бул мóцні. Тóт ше му барс пітал, дá му охáбі жівóта.

Охáбім ці жівóта, кęд мі тіх позабівáніх до рáна шíцкіх похóваш, тóту креў вічíсціш, хíжу крáшньę обільіш, жéбі бýло шíцко дóбре, охáбім ці жíвот.

Тóт ше пóдньал, жé вон то шíцко зрóбі до рáна. Андрі пóшол, та льęгнул спац. Рáно стáньę ўчьас, пóйдзе опáтріц, чі гéўтот скóньчел робóту. Пóйдзе там, прáве гéўтот бул готóві. Готóві ші?

Готóві.

Та дзе ші тіх похóвал, цо бýлы позабівáны?

Ту до дольíні.

Гібай мі ýкаж, дзе.

Одвéдол го: Тý су, ні!

Андрі го удéрел с пýшку по кáрку і тот спáднул там на гéўтіх. Андрі пóшол. Пóйдзе на лóві до льęса. Альę тот, цо бул за сéдем хлóпох, ньę ýмар. Йóйчел ў тей дольíні; то йóго мац учьýла, Андрійóва, пóслала служньíцу, же най íдзе опáтріц, хтó то так йóйчі.

Служньíца йęй гвáрі: То тóті позабівáні дýші.

Да з о йęдну годзíну заш вóна служньíці гутóрі, да íдзе опáтріц, хтó то так йóйчі. Служньíца йęй заш гутóрі: То тóті дýші, цо позабівáні.

Вíгнала вóна служньíцу, мушéла йу óдвесц там ґý тей дольíні, óткаьл тот глас íшол. Відза, же там йęден, сáма креў, рýца ше, вáльа.

ше по ге́ўтіх. Мац гуто́рі служныіці: Зна́ш цо, Йу́льчьо? Однье̨́шме го ну́ка, та́ го вільічі́ме.

Служныіца мушéла послу́хац, ке̨́д йе̨й росказу́йу. Ўжа́льі го два по́пот пазу́хі, та́ го одньє̨́слы ну́ка. Положе́льі го под го́рдоў. Мац го льічéла. Прі́дзе Андрі до́му, Йу́льчьа і́дзе о́през нього плачьу́ці, а́лье̨ му нье̨́ шме ньічь по́весц, бо́ ше бо́йі од мацéрі. Андрі ше йе̨й піта: Цо́ ці, Йу́льчьо, чі нье̨́ маш цо йе̨сц, чі нье̨́ маш цо піц, чі́ ці у мо́йе̨й мацéрі нье̨ до́бре?

Йу́льчьа му так отпове́дла: Ма́м і цо йе̨сц, мам і цо піц, а́ньі мі нье̨ зло у тво́йе̨й мацéрі!

С тім до́шлы до дво́ра. Ра́но постава́йу, Андрі заш по́йдзе на ло́ві до лье̨́са. Ма́ц льічі Пе́тра. Пе́тро му бу́ло ме́но. Доґ Андрі у лье̨́ше, та во́ньі ше згварйа́лы двойо, йа́к бі мо́глы Андрі́йа загу́біц. Нье̨́ жму ше до́ нього ўла́піц, да́ го забі́йу, бо́ йе̨ барз мо́цні. Во́н йе̨й гуто́рі: Знас цо? Спраў ті́ ше хо́ра. Ке̨д во́н прі́дзе до́му, та ці́ ше бу́дзе пітац: Цо́ вам, ма́мо? А ті му так по́веш: Хо́ра сом ве́ра, сі́ну, а барс. Та́ му по́веш, же́ бі ці требáло льікі. Та́к ці ше прішньі́ло, да́ ці прінье̨́ше од медве́дза йе̨́дно мла́де медведжьа́тко, та́ ці бу́дзе лье̨́пше! Андрі ма́ пріcц до́му ве́чьар, во́на Пе́тра под го́рдоў заш скрі́йе̨. Андрі прiхо́дзі, а Йу́льчьа о́през нього плачьу́ці. Андрі ше йе̨й піта: Та чьо́м пла́чеш, Йу́льчьо, чі нье̨́ маш цо йе̨сц, чі́ ці у мо́йе̨й мацéрі нье̨ до́бре, чі́ бі ші ше одава́ла?

Ма́м і цо йе̨сц і нье̨́ зло мі у тво́йе̨й мацéрі, а́ньі бім ше нье̨ одава́ла, лье̨м мі барз ве́лькі жаль.

С тім во́шлы до дво́ра. По́йдзе ґу мацéрі, мац лье̨́жі на посце́лы хо́ра, йо́йчі: Йай, йай, йай, Бо́же мой! До́раз у́мріц му́шім.

Та цо́ вам, ма́мо?

Та барс сом хо́ра.

Та̀ требáло бі вам дайа́кі льікі?

Тре́бало бі, да́ мі прінье̨́шеш. Те́рас ше мі прішньі́ло, ке̨д біш мі прінье̨с од медве́дза йе̨́дно медведжьа́тко, та́ бі мі о́зда лье̨́пше бу́ло.

До́бре, на ра́но вам прінье̨́шем, ке̨́т сом го́дзен на́йсц у лье̨́ше.

Ра́но Андрі ве́жнье̨ пу́шку на пльє̨́цо, по́йдзе до лье̨́са зло́віц йе̨́дно медведжьа́тко. На́мірі на йе̨́дну медведжі́цу. Пра́ве йі́х ве́дла за со́бу штве́ро. Андрі зньє̨́йе̨ пу́шку, по́чьнье̨ цілóвац. Ме́дведжі́ца му гуто́рі: Ці́луй, ці́луй, Андрі́йу, а́лье̨ нье̨́ штрель, а́лье̨ гі́бай, та́ го се́бе веш, ке̨́т ці го тре́ба. Алье̨ то тво́йе̨й мацéрі нье̨ тре́ба. Тво́йа мац ве́лька ку́рва! Ке̨т ці го нье̨ тре́ба бу́дзе, лье̨м го пуш пре́йк пльє̨́ца та во́но прі́дзе са́мо на́зад!

Андрі ве́жме медведжьа́тко, та і́дзе з ньім до́му. Ешчі йе̨ далье̨́ко, у́ж мац на́ нього крі́чі, же да́ го нье̨ нье̨́ше, бо́ йе̨й барс шмéрдзі. Андрі

пушьчел медведжьатко прейк пльęца, медведжьатко пошло назад. Кęльо раз вон до дому доходзел, Йульчьа уше опрез нього вішла плачьуці. А вон ше йęй пітал, же чьом вона плаче: чі ньęма цо йęсц, чі бі ше одавала, чі йęй ньę добре у його мацері? А вона му так гварела: же бі ше аньі ньę одавала, аньі ґęй йęдло ньę хібі, аньі йęй ньę зло у його мацері, льęм йęй барз велькі жаль! А йęй за то бул жаль, вона бі була барз гуторела Андрійові, же його мац курві ше зос Пėтром, ньę хора йę, ньęт йęй аньі дьабол, льęм воньі ше барз бальі од Андрійа, же йę барз моцні, та ньę шмельі ше до ньго улапіц, да го забійу. За то вона ше хору правела, да го може посілац, кой куда на злі места меджі жвірі, да го тоіі сконьчьа. За то Йульчьа уше плакала. Вона му тото сцела повесц, да мацер ньę слуха, бо мац велька курва, альę кęт ньę шмела. Пойдзе нука Андрі: Ньę льęпше вам, мамо?

Ньę вера, мой сіну. Терас ше мі праве прішньіло, да ті мньę пойдзеш пріньęсц од льęвіці йęдно льęучьатко, та бі мі льęпше було дораз.

Добре, мамо. Пойдзем на рано.

А рано станьę, вежньę пушку на пльęцо, ідзе до льęса зловіц мацері йęдно льęучьатко. Пойдзе до льęса, намірі на йęдну льęвіцу. Праве дойчі тройо льęучьата. Нацагнул пушку, почньę ціловац. Льęвіца му гуторі: Цілуй, цілуй, Андрійу, альę ньę штрель. Гібай та го веш, кęт ці го треба. Альę то твойєй мацері ньę треба. Твойа мац велька курва. Альę кęт ці го ньę треба будзе, пушьчіш го прейк пльęца, воно само назат прідзе!

Ужал Андрі льęучьатко та ідзе з ньім дому. Ешчі йę дальęко, уж мац на ньго крічі: Одруц го, сіну, до дьабла, йак барш шмердзі! Андрі го руцел прейк пльęца, льęуче ідзе назад ґу мацері. Вон пошол дому, піта ше мацері: Ньę льęпше вам, мамо?

Ньę вера, мой сіну; альę ше мі терас праве прішньіло, да ті мньę прівьęшеш жівей воді і младей воді, та бі мі от того оздаль льęпші було.

А дзе йа знам пойсц, мамо? Кęд йа ньę знам, дзе йę жівей воді і младей воді.

Іц та гльęдай, кęт сцеш мац мацер, бо кęд ньę, оздаль дораз умрем.

Зобрал ше Андрі рано, та ідзе. Ідзе попод льęс, рас ше му пешньік розлучі на два страні. Ньę зна тераз, кадзі пойсц. Раз відзі, там ньęдальęко йęдного старого чловека. Пойдзе ґу ньому, поздраука му: Дай Боже добрі дзень.

Старі чловек му ураці: Дай Боже і тебе, мой сіну. Та дзе ше ші пушьчел?

Ідзем пріньęсц мацéрі жівей вóді і млáдей вóді, бó мі мац барс хóра, тá ме послáла, дá йęй пріньęшем, тá йęй льęпше бýдзе.

Альę то твóйęй мацéрі ньę трéба, бо твóйа мац вéлька кýрва. Альę льęм іц, та нáбер. На, дáм йа ці два скльęнкі; з йęднóго бóку набéреш млáдей вóді, з другóго бóку мóста набéреш жівей вóді. А тáк пáтрі: Кęд ўдéрі йęдéнац гóдзін, пóйдзеш нýка; кęд ма буц двáнац гóдзін, жéбіш бул вóнка, бо кęд ньę, ньíґда ньę відзеш; а твóйо два скльęнкі, цо маш, набéреш сéбе вóді, гочь дзé. Та тóту одньęшеш твóйęй мацéрі, а млáду вóду і жіву вóду охáбіш сéбе. То тéбе трéба бýдзе. Пó тей дрáшкі пóйдзеш прóсто ґý тей вóді.

Ідзе Андрі пó тей дрáшкі, прóсто ґу тóму мóсту дóйдзе. Ешчі ньę бýло йęдéнац гóдзін. А то тáкі мост бул: кęд йęдéнац прéшло, мост ше отвóрел, а кęд двáнац гóдзін ўдерéло, мост ше зáвар. Удéрі йęдéнац гóдзін, Андрі вóйдзе нýка. Набéре з йęднóго бóку жівей вóді до скльęнкі, пóйдзе на дрýгі бок, набéре млáдей вóді. Відзе вóнка, удéрі двáнац гóдзін, мóст ше зáвар. Ньęше Андрі вóду дóму. Ешчі йę дальęко, ýж мац нá ньго крíчі, же нáй йу вісíпе, йак барс шмéрдзі. Альę Андрі вісíпал з гéўтіх двох скльęнкох вóду; жíва вóда і млáда вóда му остáла. Доґ Андрі путóвал по млáду вóду і по жіву вóду, Пéтро зáтльа пушьчéні бул, тá ше мац з ньім курвéла. І тáк вóньі двóйо ше догварéльі, Пéтро з Андрійóву мацéру, кęд Андрі прíдзе дóму, най вóна ше хóру спрáві, а нáй му пóве, жéбі вóн йęй пріньęс óт трох шаркáньох трі мáлі пáльці, та от тóго йęй льęпше бýдзе!

Прíдзе Андрі дóму, тá му мац гутóрі: Ньі от чьóго мі, сíну, ньę бýдзе льęпше, льęм от тóго, цó ше мі тéрас шньíло.

А цó ше вам шньíло?

Та тó ше мі шньíло: Да ті мньę пóйдзеш прíньęсц от трох шаркáньох трі мáлі пáльці, та тóто упрáжіц на ратóту, кęт тóто жем, тá мі льęпше бýдзе.

А дзé йа знам, мáмо, пойсц? Но, пóйдзем йа на рáно.

Збéре ше Андрі рáно, та íдзе. Дóйдзе на йęдно мéсто, розлýчі ше му пéшньік нá два стрáні. Ньę зна, кáдзі пóйсц тéрас, чі пó тей, льęбо пó тей. Відзі раз йęднóго старóго чловéка, пóйдзе ґу ньóму, поздрáўка му: Дай Бóже дóбрі дзень, стáрі óцец!

Дай Бóже і тéбе, мой сíну. Та дзе пóйдзеш, у йáкей робóті ші? Пóведз мі!

Йа íдзем ґу тром шаркáньом прíньęсц трі мáлі пáльці мóйęй мацéрі, бо барз йę хóра, тá ше йęй прішньíло, же дá йęй пріньęшем, трі мáлі пáльці от шаркáньох, та дá ше йęй тóто упрáжі на ратóту, да вóна тóто же, тá йęй от тóго льęпше бýдзе. Тá йęй íдзем прíньęсц.

То твóйęй мацéрі ньę трéба, фíйам. Твóйа мац льęм вéлька кýрва. Ньęт йęй áны дьáбол, льęм бі ше курвéла. Но, льęм іц пó тей дрáшкі, та дóйдзеш тáм ґý тей дзíрі, цо там под брéгом до жéмі слýжі, там вóйдзеш нýка.

Тáм ше розíшол Андрі зо стáрім чловéком. Пóйдзе пóд брег, нáйдзе тóту дзíру. Спýшчі ше нýка до ньęй, пóйдзе до хíжі, шáркань льęжі на посцéлы, шпі. Глáва му на посцéлы, а нóгі аж на жéмі. Шéйсц глáві ма: Стáвай пáйташ, гóсца ші дóстал! Тот шпі. Андрі сéбе дýма: Мóгол бім го зáбіц на шпійáчькі, áльę ньę пісáл бім ше йупак. Кóпньę му до нóгох: Стáвай, гóсца ші дóстал! Тот стáньę: Вíтай, вíтай пáйташ. Та цó ші нам нóвого прíньęс?

Прíшол сом вас опáтріц. Прíшол сом на госцíну дó вас.

Е, кęд госцíна, госцíна; бýдземе ше гóсціц!

Дóрас прíньęше шáркань полудзéнок нýка: олоўйáні поґáчі, прошьáні галýшкі і кукурíчьні рейтéші, і вíна нá стол. Йęдза, а пíйу. Найęдлы ше, напíлы ше: Но, гíбай пáйташ, бýдзеш відзіц мóйо обíсце. Одведзе го вóнка та опатрáйу. Олоўйáні кармíкі, олоўйáне гýмно, шíцко крáсне. Шáркань ше му піта: Йęст то ý вас такóго?

О йęй, і найхудобньęйші тáке мýші мап. Прéс того ньę гóдзен жіц ныíхто ý пас.

Ей áльę бім ше тéраз дáкус понацагóвал! Тáкі сом цóшка шчемерéті. То шáркань гутóрел. Та дá ше дáкус попасуйęме!

Андрі му гутóрі: Ша вéра і йа тáкі. Йа ньę дзбам, пасýйме ше.

Ўлáпйа ше пасóвац, тáк з ныім ýдéрел до жéмі Андрі, дóраз го зáбіл. Віцах шáбльу, óдрубал му шíцкі шейсц глáві і мáлі пáльęц. А нá тім пáльцу бул злáті пéрсцень. Пéрсцень зньал та одлóжел. Пóйдзе до дрýгей хíжі, там льęжі на посцéлы шáркань о дзéвец глáві. Нóгі аш по дзвéрі, а глáві на посцéлы. Андрі сéбе дýма: Но, відзіш, мóг бім і тóго зáбіц на шпійáчькі, áльę бім ше ньę пісал йýнак. Кóпньę му до нóгох: Стáвай, пáйташ, гóсца ші дóстал! Тот шпі, аны ше ньę рýші. Кóпньę му éшчі раз до нóгох, áльę так, аж му глáві дíрґлы: Стáвай, гóсца ші дóстал. Тот стáнул: Вíтай, вíтай пáйташ. Здрáві бýц, пáйташ. Цó ші нам новóго прíньęс?

Прíшол сом на госцíну і прíшол сом вас опáтріц.

Кęд на госцíну, на госцíну. Будзéме ше гóсціц!

Дóрас шáркань прíньęсол олоўйáні поґáчі, кукурíчні рейтéші, прошáні галýшкі і мачьáнкі с пýшкового прáху, і віна полóжел нá стол. Йęдза а пíйу. Кęт ше найęдлы, віна ше напíлы: Но, гíбай пáйташ, да відзіш мóйо доменíйę! Пóйду вóнка, стрíбéрне гýмно, стрíбéрні кармíкі

і кра́сна загра́тка, оградзе́на зо стрі́берніма лата́мі. Чі то йе̨ст у́ вас, па́йташ, тако́го?

О йе̨й, йе̨ст у каждо́го, е́шчі інша́ка; і найхудобнье̨́йші кра́ше ма́йу.

Ша́ркань ше погныі́вал, же́ тот му так му́дро отпове́дол, та се́бе ду́ма: Ша́ йа те́бе дам до́раз! Алье̨ со́м ше цо́шка шчеме́рел, здало бі ше да́кус понацаго́вац.

Андрі му гуто́рі: Ве́ра і йа та́кі. Та ла́ ше да́кус попасуйе̨́ме.

У́ла́пйа ше пасо́вац, та́к з ным у́дерел Андрі до́ тіх стрі́бе́рніх карміі́кох, до́раз йіх пола́мал, і шарка́нья за́біл. Віцах ша́бльу, одруба́л му дзевец гла́ві і ма́лі па́лье̨ц. На́ тім па́льцу бул зла́ті пе́рсцень. Во́н го зньал та оплож́ел і пе́рсцень і па́лье̨ц. По́йдзе до тре́цей хіжі, там лье̨́жі ша́ркань на посце́лы о два́нац гла́ві. Гла́ві му на посце́лы, а но́гі до дзве́рох упа́рті так, же Андрі ше лье̨́дво ну́ка уці́скал. Ста́вай, па́йташ, го́сца ші до́стал! Тот ныічь. Шпі йак дре́во. Андрі се́бе ду́ма: Но віцзіш, мо́г бім і то́го за́біц на шпіййа́чькі, а́лье̨ бім ше нье̨ пі́сал йуна́ком! Ко́пнье̨ му заш до но́гох, а́ж му гла́ві ді́рґньу: Ста́вай, па́йташ, го́сца ші до́стал! То́т ше обра́ці на дру́гі бок. Шпі, йак ме́ртві. Андрі се́бе заш ду́ма: Мо́г бім це за́біц на шпійа́чькі, а́лье̨ на́чь, йу́наком ше пі́сац нье̨ бу́дзем! Ко́пнье̨ му трецí раз до но́гох. Та́к му ко́пнул до но́гох, до́раз му шейсц гла́ві ді́рґлы с посце́лы до́лу. Ста́нье̨: Ві́тай, па́йташ! Здра́ві буц, па́йташ. Цо́ ші нам ново́го прі́нье̨с?

Прі́шол сом вас опа́тріц, прі́шол сом до́ вас на госці́ну.

А, ке̨д на госці́ну, на госці́ну; бу́дземе ше го́сціц.

Прінье̨́ше ша́ркань полудзе́нок: олоу́йа́ні поґа́чі, кукурі́чні рейте́ші, проша́ні галу́шкі і фі́ні папрі́ґаш зоз ве́лькіх га́дох і ві́на на́ стол. Йе̨́дза, а пі́йу. Йа́к ше найе̨́длы, ві́но попі́лы, во́ла го ша́ркань во́нка: Гі́бай, па́йташ, да ві́дзіш мо́йо домені́йе̨! По́йду во́нка, а там зла́ті кармі́кі, зла́те гу́мно, загра́тка кра́сна зоз златі́ма лата́мі оградзе́на. А у загра́ткі зла́ті чьоко́ті, на ка́ждім чьоко́ту те́льо злато́го гро́зна, а́ш ше ло́зі ла́му, та́ка те́рха. Чі то йе̨́ст у́ вас тако́го? — ша́ркань ше му пі́та.

Андрі му отпове́да: О йе̨й, йе̨́ст е́шчі кра́ше. І найхудобнье̨́йші ма та́ке.

Ша́ркань ше барс погныі́вал, же́ вон му так му́дро отпове́дол, ныічь нье̨ похва́лье̨л, а́лье̨ пога́нье̨л. Та се́бе ду́ма: Че́кай, та йа те́бе дам до́раз! Ду́мал се́бе, же́ го забі́йе̨. Алье̨ сом цо́шка шчемере́ті. Зда́ло бі ше да́кус понацаго́вац, да́ ше да́кус пасуйе̨́ме.

Андрі му гуто́рі: Ша ве́ра і йа та́кі. По́длі полудзе́нок сце ма́лы, йа́ сом ше шчеме́рел. Та йа нье̨́ дзбам, пасу́йме ше да́кус, та́ ше нам ко́сці понамесца́йу.

Ўла́пйа ше пасо́вац, та́к з ным уде́рел Андрі настре́д зла́того ґу́мна, до́раз во́шол до́ ньго ну́ка, льęм му два́нац гла́ві стірче́лы во́нка. Віньал ша́бльу зос по́шві, одру́бал му шіцкі два́нац гла́ві і ма́лі па́льęц. На́ тім па́льцу бул зла́ті пе́рсцень. Одло́жел і пе́рсцень і па́льęц. По́йдзе ну́ка, хо́дзі, гльę́да, кутату́йę і гльę́да, цо́ бі найсц. Раз на́йдзе йę́ден обла́чьок, крі́жом пре́з мур та́ка дзіра; па́трі на то́ту дзі́ру, там йę́ден слуп закопа́ні ві́дзі і прі́ тім слу́пу трі дзі́ўкі поўйазá́ні; та́ ше на́ ных пріпа́тра. Га́пьбі ше о́звац, бо су го́лі шіцкі трі, йак кęд йіх Бог на́ швет дал. Зба́чьа го то́ті дзі́ўкі, та на́ пьго крі́чьа: Кę́т ші крестійа́нска ду́ша, гі́бай ту, та на́с попу́шьчьай о́таль!

Йа́ґже там по́йдзем, кęд ньęт ны́ґдзе дзве́рі?

Там на гре́ді йęст йę́ден пру́цік, ве́ш го, у́дер по му́ре, са́мі ці ше дзве́рі отво́рйа.

Андрі у́жал пру́цік, уде́рел по му́ре, дзве́рі ше́ му отворе́лы, по́шол ґу́ ным та́ йіх попу́шьчьал, та́ ше йім пі́та, же цо во́ны там робе́лы.

Дзі́ўкі му гуто́рйа: То́ті шарка́ны нас ту поўйаза́лы.

А о́ткаль ві ро́дом?

Йę́дна гва́рі: Йа мо́скоўского ца́ра дзі́ўка. А дру́га гва́рі: Йа турско́го ца́ра дзі́ўка. Тре́ца гва́рі: Йа анґлійско́го кра́льа дзі́ўка. Анґлійско́го кра́льа дзі́ўка му так гва́рела: Кę́д йу ве́жньę за же́ну, та́кі шпі́таль да спра́віц, цо шльę́піх, хро́міх през ґрайца́ра хо́вац бу́дзе.

Турско́го ца́ра дзі́ўка та́к му гуторе́ла: Кęд йу́ ве́жме за же́ну, з йę́дні́м жі́том шіцко во́йско му нака́рмі.

Москоўско́го кра́льа дзі́ўка та́к му гуторе́ла: Кęд йу́ ве́жме за же́ну, з йę́дну коно́пу шіцко во́йско му обльę́че! Те́раз мо́же ві́бе́рац, хто́ру сце. Пріша́глы ше пре́д ным шіцкі трі так, же а́шоў, мотíка йіх ньę розру́бе, хто́ру зо́сце і кę́дік зо́сце за же́ну у́жац, по́йду у́ше, гочь хто́ра за́ то, же йіх пу́шьчел шльęбо́дні от то́го слу́па. Та́м ше розі́шлы. Зльę́тлы шіцкі трі, йę́дна по́шла та́дзі, дру́га по́шла та́дзі, тре́ца по́шла та́маль. Андрі по́шол до́му. Ешчі йę дальę́ко, у́ж мац на́ ньго крі́чі, же най одру́ці то́ті па́льці, бо́ йę́й барс шме́рдза, на́й йіх ньę ньę́ше там, бо у́мрец му́ші, кęт то́ті па́льці одньę́ше.

Андрі у́жал трі па́льці, одру́цел йіх. По́шол до́му, пі́та ше мацę́рі: Ньę льę́пше вам, ма́мо?

Ньę ве́ра, мой сі́ну.

Ньę шны́лы ше вам дайа́кі лы́кі заш?

Ньę шны́ло ше мі ны́чь, льęм то́ ше мі шны́ло, да́ ті мньę по́веш, у́ чім те́бе та́ка моц сто́йі?

А дзе́ бі мі ста́ла? Сто́йі там, дзе і дру́гім льу́дзом. У ру́ках, у но́гох.

Пошол Андрі рано на лові заш, а вони двойо так ше догварели, да вона ше справі барс хору, та да му пове, жебі вон йей поведол, дзе му стойі тота сільна моц, да го можу дайак скончіц уш.

Прідзе Андрі вечьар дому: Ньє льєпше вам, мамо?

Ньє вера, мой сіну, альє ше мі шныло, же да ті мньє повеш, дзе ці стойі тота сільна моц, бо кєд мі ньє повеш, та дораз умрем.

Знаце ві, мамо, кєд бі сце так барз льубелы знац, та вам повем. Паметаце ві, кєд сме сцекалы з дому?

Знам.

Кєт сом пошол долу з гінтова шікац?

Знам.

А йа пошол на тот дуб горе, там бул йєден фартушьчьок, на тім фартушьчьку було напісано зоз златіма льітерамі: Хто тот фартушьчьок опрес себе опаше, ньіхто такі моцні на тім швеце ньє будзе, льєм Бог, а вон. А вам ше длуго відзело, же йа шікам, вікуклыісце з гінтова та сце на мньє крічелы: Дзе ші у дьябла так длуго? А йа вам гуторел, же сом бул ташька улапіц. Бул красні ташьчьок, йа го сцел улапіц, а вон фсцек. То ньє бул ташьчьок. То бул тот шьурчік. Та сом го зньал і опрес себе опасал, за то сом такі моцні.

Но, льєм мі дай тот шьурчік, да відзім.

Нач вам тот шьурчік? То вам ньє треба. Вам ньє треба ньічь. Ша мньє гуторелы уж вельо льудзе, же цо вам хібі, жебі сце ше льєм курвелы.

Йай, вера, то дзецко мойо ньєпрауда. Ціганьєл, хто гуторел.

Мньє ньє йєден гуторел. Мньє гуторелы вельо льудзе.

То ньє прауда. Ті другім льудзом веріш, а свойєй мацері ньє веріш? Уж відзім, же ші мі ньє верні сін.

І Андрійа вона спреведла. Уверел йєй Андрі, же вона ньє курва. Отпасал фартушьчьок, та йєй дал. Вона ужала фартушьчьок, опасала опрес себе, та скрічела: Петре, гібай вонка!

Петро вішол спод гордова, вона му гуторі: Одведз го до льєса, та го там забі, а прінєш мі з ньго малі пальєц і шерцо і очі, кєд вон так шме гуторіц свойєй мацері уласней, же ше курві.

Петро ужал Андрійа опрес себе та го провадзі. Отпровадзі го достред льєса, альє пошол і пшічьок з ньіма. Петро му гуторі: Знас цо, Андрійу? Охабел ті мньє живота, охабім і йа тебе, кєт сцеш. Віконем ці очі і одрубем ці малі пальєц, забійєме пшічька, віньєме з ньго шерцо, ша твойа мац ньє будзе познац, чі то твойо шерцо, чі то зос пса шерцо. Ньє відзела аньі твойо, аньі зос пса. Вона будзе думац, же то твойо.

Андрі му гутóрі: Шá йа нье̨ дзбам. Лье̨м мі óхап жівóта.

Забілы пшічька, віньáлы з ньóго шéрцо, Андрі сéбе одрýбал мáлі пáлье̨ц, а Пéтро му віньал обідва óчі, та ідзе дóму. Ешчі йе̨ дальęко, уш крічі нá ньго: Одруц, Пéтре, до дьáбла, нье̨ нье̨ш го ту. Шмéрдзі, йак чорт.

Пéтро ýжал, та одрýцел, а Андрі óстал у лье̨ше. Бійе̨ ше од дýба, до дýба, од йе̨дного дрéва до дрýгого, скірвавéні шіцок. Намірі нá ньго йáґе̨р, та сéбе лýма: Цо тот члóвек рóбі? Чі йе̨ пійáні, чі йе̨ шалье̨ні, чі йе̨ шлье̨пі? Пóйдзе ґу ньóму, тá ше му піта: Цó ті, чловéче, ту рó-біш? Чі ші пійáні, чі ші шалье̨ні, чі ші шлье̨пі, жé ше так бійе̨ш óд дýба до дýба, од йе̨днóго дрéва до дрýгого?

Аньі сом нье̨ пійáні, áньі сом нье̨ шалье̨ні, áлье сом шлье̨пі.

Та цó ту глье̨даш?

А нье̨ глье̨дам ньічь, бійе̨м ше од дýба до дýба, док нá мнье̨ дá-йакі жвір нье̨ наідзе, тá ме же.

О чловéче, млáді ші хлоп, чькóда бі бýло éшчі, лá це жвірі жéдза.

А цо мі хáсен нá тім швéце, ке̨д ньічь нье̨ відзім? Ньé мам ньі-кóго, дá ме ховáйу, а сáм сом сéбе зарóбіц нье̨ гóдзен. Та нáй ме жвірі жéдза.

Одвéдзем йá це до сéбе. Йа йáґе̨р ту ý тім лье̨ше. Мнье̨ длýж-носц óдвесц до сéбе, áбо на дрýгі вáлал, ке̨т так дакóго нáйдзем у лье̨ше, тá йа тéбе одвéдзем до сéбе, тá це претрімам за дáйакі чьас.

Одведол го до сéбе. Худóбні льýдзе бýлы, лье̨м тéльо мáлы, цо ше сáмі жівіц мóглы. Там вон да з йе̨ден тідзень. Жéна гутóрі чло-вéку: Знас цо, чловéче? Мі худóбні льýдзе, мí лье̨м тéльо мáме, цо сáмі жéме і пожійе̨ме. Вóн члóвек млáді, вóн гóдзен éшчі вéльо йе̨сц, á мі худóбні, мí го трімац нье̨ ґóдны. Алье̨ дáйме мі йóго до шпітáльу. Анґлійскóго цáра дзіўка тáкі шпітáль дáла спрáвіц, цо шлье̨піх і хрó-міх през ґрайцáра хóва. Оглашовáлы по шіцкім швéце, же шлье̨піх і хрóміх нáй нье̨шу там; през ґрáйцара хóва. Тá го трéба йáвіц до ва-лáлскей хіжі, та нáй го пóшльу.

Члóвек гутóрі: Шá йа нье̨ дзбам, йа пóйдзем на рáно до валáлу на кóчьу, тá йóго одньęшем до валáлскей хіжі, та нáй го пóшльу там.

Рáно поставáйу, попрáга йáґе̨р кóньа дó кóчьа, полóжа го нá кочь, одньęшé го до валáлу, до валáлскей хіжі. Та йáві там, жé вон нáшол у лье̨ше йе̨дного шльіпóго чловéка. А вон худóбні члóвек, вóн го трí-мац нье̨ мóже, бо і вон лье̨м тéльо ма, цо сáм пожійе̨ зо жéну і з дзéцмі. Та нáй го пóшльу до áнґлійскóго крáльа дзіўкі, вóна дáла прáвіц тáкі шпітáль, цо шлье̨піх і хрóміх през ґрайцáра хóва, тá го трéба пóслац. І дóраз йóго дáлы на гайзíбан і дрáгу му отплацéлы, цо кóшта аж на

место. І кус пеньє́жі му да́лы, же́бі мо́гол се́бе ку́піц пожіу̌льє́нья, до́к ньє до́йдзе. Йак до́шол там, до́раз го одве́жу до шпіта́льу. Та́м вон у йє́дней хішкі зоз йє́днім хро́мім і з дру́гім шльє́пім у̌ йє́дно. Тот хро́мі йім мал віслуго́вац, кє́д йім тре́ба да́цо дац. Гат інше ньє́ мал, льєм кєд бі йім во́ді жада́ло, му́шел йім дац. Та́м вон два́ дны, трі дны. Прі́дзе йо́му на ро́зум, цо́ му то́та дзіу̌ка гуторе́ла, а́нґлійского кра́льа і же вон ма йє́й пе́рсцень. Віньє то́ті персце́ны, та́ ше з ньі́ма ба́ві. Спа́дньє му йє́ден, тот хро́мі му му́ші дзвігнуц і да́ц до ру́кі, бо́ вон ньє відзі. Дзві́гньє му рас, та́ му да. Тот ше заш ба́ві, че́рка з ньі́ма. За́ш му спа́дньє йє́ден, то́т му му́ші дзві́гнуц. Та́к вон там пре́з дзень ше ба́ві с ті́ма персценьа́мі, то́т му у̌ше му́ші дзві́гац. Уш ше гньі́вал на́ ньго, ва́дзі ше: чьо́м ше з ньі́ма у̌ше ба́ві, чьом йіх ньє одло́жі, кєд йіх ма? Дру́гі дзень заш вон ше з ньі́ма так ба́ві. Пріньє́ше йім крал̀ьо́ва дзіу̌ка фрі́штік, хро́мі ше йє́й поносу́йє, же ма́ там йа́кішік трі персце́ны тот шльє́пі, цо те́рас прі́шол та́ ше з ньі́ма ба́ві, а у̌ше пада́йу до́лу, а йа́ му му́шім дзві́гац, та у̌ше да прі ньім сто́йім, а да́ му у̌ше дзві́гам. Та з ге́у̌тім ньє́ мам ньійа́ку брі́ґу, льєм кє́д му да́раз во́ді тре́ба, а зо́з ньім у̌ше.

Кра́льова дзіу̌ка му гуто́рі: Но́ льє' то́ті персце́ны, да ві́дзім? Цо́ то за персце́ны?

Вон ньє́ма.

Да́й йіх, най ві́дзім; цо́ то за персце́ны?

Вон ньє́ма.

Во́на по́шла. А вон персце́ны віньє, за́ш ше з ньі́ма ба́ві. У̌ше му пада́йу. А тот хро́мі у̌ше му му́ші дзві́гац. Пріньє́ше йім полудве́нок, хро́мі заш ше поносу́йє, же на́й му роска́жу, бо кєд ньє́, вон по́йдзе до дру́гей хіжі, вон ньє бу́дзе у̌ше прі ньім стац.

Дзіу̌ка му гуто́рі: Да́й то́ті персце́ны, най йа ві́дзім. Цо́ то за персце́ны?

Вон ньє́ма.

Да́й йіх до́раз!

Вон ньє́ма.

Дай йіх, бо до́рас по́йдзе тот от те́бе до ге́у̌тей хіжі.

Вон ньє́ма.

Дзіу̌ка по́шла. Отворе́ла двере́і і заш зава́рла, оста́ла у хі́жі. Кє́д вон уж ду́ма, же во́на по́шла, а вон віньє персце́ны, та́ ше з ньі́ма ба́ві. Спа́дньє му йє́ден, во́на по́йдзе, та́ го дзві́гньє. А то бул москоу̌ске́й дзіу̌кі пе́рсцень, там во́на у̌ ньім, у ше́рцу, у̌ тім персце́ньу москоу̌ско́го ца́ра дзіу̌ка.

Откаль ці тот пе́рсцень?

На́шол сом.

Ма́ш і ве́цей?

Ньє̨ мам.

А тот хро́мі гуто́рі: Ма́, ма, льє̨м ве́сце од ньо́го. Да́й йіх!

Вон ньє̨ма.

Но, че́кай, та́ ті доста́ньє̨ш. Бу́дзеш ті бі́ті за́ тот пе́рсцень. Ті то у̊крад.

Бо йа ньє̨!

Пойдзе дзі́у̊ка во́нка. Вон персце́ньі ві́ньє̨ та́ ше з ньі́ма ба́ві, че́рка з ньі́ма. У̊ше му пада́йу до́лу, цо йе̨ден, цо дру̊гі. Тот хро́мі му му̊ші дзві́гац; сце́ го хро́мі біц, а́льє̨ ньє̨ шльє̨бо́дно, а́ньі ньє̨ шме, бо́ вон уш ста́рі, а хро́мі, а тот мла́ді, здра́ві, льє̨м йе̨ шльє̨́пі; а́льє̨ да́ го у̊ла́пі, на́біл бі го, ду̊ма се́бе дьідо. Ньє̨ шме ше до ньо́го у̊ла́піц. Прі́ньє̨ше йім вечеру, за́ш тот ше поносу̊йє̨, же́ тот у̊ше пе́рсценьі пу̊шьчьа до́лу. Дзі́у̊ка по́йдзе ґу ньо́му: Дай то́ті персце́ньі. Вон ньє̨ да, бо ньє̨́ма. Дзі́у̊ка гуто́рі: Но́ льє̨м на́й йіх ма през ноц; пре́з ноц ше ньє̨ бу̊́дзе з ньі́ма ба́віц. Те́раз уж і так ве́чьар, до́к ше навечера́це, тре́ба вам спац! Ра́но постава́йу, вон заш пе́рсценьі ве́жме, та́ ше з ньі́ма ба́ві. Тот хро́мі му дзві́га, бо му̊́ші. Кє̨д дзі́у̊ка ньє̨́ше фрі́штік, во́н йіх одло́жі. Заш ше хро́мі поносу̊йє̨, же вон ньє̨ бу̊дзе там. Вон по́йдзе до дру̊гей хіжі. По́йдзе дзі́у̊ка ґу ньо́му, пі́та од ньо́го кра́шньє̨: Дай то́ті персце́ньі, най йа відзім, йакі то.

Вон ньє̨ да, бо ньє̨́ма.

Пі́та ше дзі́у̊ка геу̊то́му шльє̨по́му, цо та́м бул йе̨ден дру̊гі, же чі ма тот персце́ньі?

Вон ньє̨ зна, бо вон ньє̨ відзі. Чьу̊йє̨м, же че́рка, а́льє̨ с чім, го ньє̨ знам.

Ідзе дзі́у̊ка во́нка. Отворі дзве́рі і та́кой за́у̊ре. Сто́йі у хіжі да́ с фе́рталь годзі́ні. Тот се́бе ду̊ма: Ньє̨т йе̨й ту, по́шла. Ві́ньє̨ персце́ньі, та че́рка. А во́на по́шла с ціха ґу ньо́му, вібі́ла му обі́два. Ві́дзіш, гва́рел ші, же ньє̨ маш. А ті та ма́ш! Опа́трі персце́ньі, відзі, же йе̨ден йе̨й, йе̨й о́браз у̊ ньім у ше́рцу, а йе̨ден ту̊рского ца́ра дзі́у̊кі. До́рас ше осете́ла, же о́ткаль йо́му то́ті персце́ньі. До́раз во́на зна́ла, же во́на ше пре́д ньім прі́ша́гла, же́ му бу̊дзе йо́го ве́рна же́на, а́шоу̊ і мотіка йіх ньє̨ розру̊бе. До́раз го облапе́ла, побочька́ла: Ті мой, а йа тво́йа. Ашоу̊ і моті́ка нас ньє̨ розру̊бу! У̊ла́пела го за ру̊ку, о́дведла го ґу̊ йе̨й оцо́ві: Но, а́по мой льу̊бі, ту̊ мой чло́век; а́шоу̊ і моті́ка нас ньє̨ розру̊бе!

Оцец йе̨й гуто́рі: Гат до́бре, дзі́у̊ко мо́йа, кє̨т ші се́бе льє̨м тако́го вібра́ла, та льє̨м ше збер, а ідз зо́з ньім у̊ швет за о́чьмі. Йа́ це ньє̨ сцем зос шльє̨́пім члове́ком. Ідз, дзе знаш.

Дзі́ўка ше зобра́ла, за ру́ку го ўлапе́ла, і́ду; о́цец йу наўра́цел, да́л йе̨й пеньє̨́жі на дра́гу, бо гат зна́це, ка́ждому чове́ку жаль за сво́йім дзе́цком. Альє̨ ке̨д йо́му барз ньє̨до́бре бу́ло, же во́на за шльє̨по́го чло́века́ ше ода́ла. Га́ньбел ше от шіцко́го шве́та, та́ йу за́ то по́слал. Іду во́ньі двойо з дньа на́ дзень ўше да́льє̨й. Осе́тел во́н ше, же́ вон ма у скльє̨́нкох жі́вей во́ді і мла́дей во́ді. Гва́рел йе̨й, же і́дзе на пре́ход. По́шол, ві́ньал то́ті два скльє̨́нкі, пома́сцел се́бе о́чі, та до́раз ві́дзел. По́йдзе ґу́ ньє̨й, та і́ду. Альє̨ во́на ньє̨ зна́ла, же́ вон ві́дзі. Во́на го ве́дзе. Во́н ше йе̨й пі́та: Же́но, ньє̨т ту да́ґдзе во́ді? Барс сом смі́йадні.

Ньє̨т ве́ра ту, ше́рцо мо́йо. І йа́ бі ше напі́ла, да йе̨ст.

Іду да́льє̨й, за́ш вон ше йе̨й пі́та: Же́но, ньє̨т ту да́ґдзе во́ді?

Ньє̨т ве́ра, ду́шо мо́йа. Озда ўмрец тре́ба от смі́йаду. Ве́ра і йа́ бі ше напі́ла, да йе̨ст.

Іду да́льє̨й, во́н ше йе̨й заш пі́та: Же́но, ньє̨т ту да́ґдзе во́ді?

Ньє̨т ве́ра, а́нгелу мой льу́бі. Ша і йа́ бі ше напі́ла, льє̨м да йе̨ст.

Па́трі, го́чь льє̨м да́ґдзе с кольа́йі, а́бо з да́йакей ба́рі, ке̨д ньє̨т інша́кей і то до́бра бу́дзе! Да́рмо, ке̨д ньє̨т. Намі́рйа па йе̨́дну сту́дньу, то бу́ла ста́ра сту́дньа. Ньє̨́ бу́ло ка́бла, а́ньі пала́нкі. Йе̨ст ту, чове́че, йе̨́дна сту́дньа, па́льє̨, а́льє̨ ньє̨т ка́бла, а́ньі пала́нкі. Йа́к ше напійе́ме? Альє̨ во́да аж на ве́рху. Знас цо, чове́че? Йа́ ше схі́льім, та́ ше напі́йє̨м, а́ ті стой на стра́ньє̨, же́бі ші ньє̨ спа́днул до сту́дньі. А ве́цка ті ше схі́льіш, а йа́ це бу́дзем трі́мац, же́біш ньє̨ спа́днул.

До́бре бу́дзе, же́но. Льє̨м пі, а вец йа бу́дзем.

На́пійє̨ ше же́на, вон сто́йі на стра́ньє̨. Же́на ше напі́ла, по́йдзе ґу ньо́му, ўла́пі го за ру́ку кра́шньє̨, о́дведзе го ґу сту́дньі: Но схіль ше! Во́н ше схі́льє̨л, а во́на го трі́ма́ла. Йак по́чьал піц, а во́на му гла́ву до во́ді прі́бі́ла: Ейньє̨, же́но, ше́рцо мо́йо, уж ві́дзім, же ші мі на зра́дзе. Уш ші́ ме зунова́ла во́дзіц.

Ньє̨ на зра́дзе, ньє̨, гві́здо мо́йа, льє̨м пі.

Во́н ше схі́льі та заш пі́йє̨. Во́на му заш гла́ву до во́ді прі́бі́йє̨. Ейньє̨, же́но, уж ві́дзім, же ші мі на зра́дзе, же́ ме сцеш зо шве́та зньє̨сц. Зунова́ла ші ме во́дзіц.

Ньє̨ зунова́ла, ньє̨, подбочьньі́ку мой зла́ті! Льє̨м пі.

Вон по́чньє̨ піц, во́на му заш гла́ву прі́бі́йє̨ до во́ді. Уж ві́дзім, же́но, зла́та, прекє̨́два́шна, же́ ші мі на зра́дзе. Сцеш ме до сту́дньі ді́льіц.

Ньє̨́ сцем, ньє̨́, льє̨м ше ньє̨́ бой, а́нгелу мой до́брі. Льє̨м сом це за́ то прі́біва́ла до во́ді, же́ ші ше да́ўно ньє̨ умі́вал, та да́ ше умі́йє̨ш. Оздаль ско́рей ві́дзіц бу́дзеш.

Іду дальєй от тей студны, раз вон йєй гуторі: Пальє, жено, там зайац бежі!

Озда ці ше шньійє, душо мойа.

Та пальє, а! Ньє відзіш го?

Льєм ньє пріповедай таке, ла ше с тебе льудзе шмейу, подбочьньіку мой златі. Ньє праў ше шальєнім.

А льєм патрі, душо мойо, ша кєд йа відзім, озда і ті відзіш. Чі до тераз йа був шльєпі, а от терас ті будзеш?

Жена патрі, відзі, же зайац бежі. О ангелу мой златі, ті уж відзіш! О шерцо мойо добре!

Таке цошка, йак ла відзім.

Дораз го облапела і побочькала, вона його, а вон йу. Пообочьковальі ше, кєльо сцельі і кельо льубельі, бо уш тераз буду відзіц обідвойо. Но, терас пойду до його мацері. Іду там, йак су уж ньєдальєко, стретньу ше там з двома фінанцамі. Піта ше йім Андрі: Цо маце ту нового?

Та ньє маме ньічь.

Хто ту йєст тераз на тей чьарді?

Фінанці му гуторйа: Йєдна стара курва; кого відзі, того льубі. Ма ту йакогошік курваша прі себе, свойого сіна дала забіц, бо ше ньє могла од нього курвіц, та терас того тріма прі себе, тот йєй робі роботу, а вона ше курві.

Удьан, чібі сце мі ньє предальі дайєден шматі, да з найєдну годзіну, або на пол другей?

Бо мі предаме.

Обльєк ше до фінанцкіх шматох, пойдзе там шпаціран ше попот чьарду. Обачі го баба, служньіці гуторі: Йулчьо, ідз льє' по того фінанца, такі красні фінанц ту шпаціра! Озда дайакі новотні, бо йа го ту ешчі ньє відзела.

Пойдзе служньіца, вола фінанца нука, да з на погар віна. Фінанц войдзе до карчьмі, шєдньє за стол, служньіца му пріньєше віна, та пійє. Помальучькі пійє, а баба го уж вола: Попі фрішко тото віно, а гібай нука.

Вон льєм помальучкі. Баба уж льєгла на посцель: Гайде, ті оштро попі тото віно, а гібай.

Альє вон льєм помалі. Штудіра, йак бі украднуц тот шьурчік. А тот шьурчік був обешені над бабову посцельу. Баба заспала. Андрі осетел, же мац уш шпі, пошол, зньал фартушьчьок с колка, опасал го опрес себе, вішол вонка, та піл віно. Мац ше обудзі, та крічі: Ешчі ші ньє попіл тото віно, ті фінанц?

Ша ньє.

Мац попáтрі нá мур, дзе шьýрчік вішел, віді, же ньет шьурчіка. Скóчела с посцéльі, ýжáла йéден вéлькі нош, тá ше зарéзала. А вон ýжал Йýльчьу за служныіцу, а Пéтра охáбел там, най ґаздуйе, йак зна. І вон пóшол з Йýльчьу ґу фінáчцом, шмáті зобльéкол, та ýжал свóйо. Пóйду нáзад до йóго жéні óца, до анґлійского крáльа. Пóшльі там: Дай Бóже дóбрі дзень, áпо і мáмо! Тý мой члóвек, ýж йе ньє шльéпі. Уж віддзі так, йак і мі. Йá ше ж ньім прішáгла éшчі тéді, кéд ме пýшьчел от слýпа, дзé сом бýла приýйазáна зос турскóго цáра дзіýку, а і з москоýскóго. Там сом ше прішáгла, жé йа бýдзем йóго вéрна жéна, áшоу і мотíка нас ньє розрýбе! Оцец і мац барш ше йім зрадовáльі. Йаґбі ше ньє зрадовáльі свойóму двéцку? Кáжді óцец і мáц ше радýйе, кéд йім дзіýка прідзе дóму, кед льєм на дрýгім валáчьє йе одáта. А йáк бі вóньі ше ньє зрадовáльі, кéд йіх дзіýка бýла дальéко у швéце. Льєм сéбе подумáйце, хто бýдзе чітац. Téді спрáвелы свáдзбу богáту, роґáту, до лоповíка ср...і, хто бýдзе слýхац, тóту пріповéтку, кéд бýду чітац, до глáві трепáтьі.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: Отся казка оповідаєть ся у двох окремих редакціях; у першій виступає мати, як зрадниця власного сина, у другій сестра, як зрадниця рідного брата. До першої редакції (тут А—Б) пор. П. Кулишъ, Записки о Юж. Руси, II, ст. 44—57. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 285—290, ч. 75. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, I, ст. 149—159, ч. 157—158. — Б. Гринченко. Изъ устъ народа, ст. 333—341, ч. 321. — И. Манжура, Сказки, ст. 33—59. — O. Kolberg, Pokucie, IV, ст. 82—92, ч. 17. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, III, ст. 54—56, ч. 27.

До другої редакції (тут В) пор. И. Рудченко, Нар. южнор. сказки, I, ст. 115—141, ч. 49—51; II, ст. 67—71, ч. 22. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 138—167, ч. 48—50. — O. Kolberg, Pokucie, IV, ст. 63—73, ч. 13—14. — О. Роздольський, Галицькі нар. казки, ст. 19—24, ч. 29. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, IV, ст. 27—34, ч. 7.

Понад се пор. А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 3—21, ч. 117—119. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 10; II, ч. 84. — Труды Курс. стат. комит. I, ст. 420—423. — Эрленвейнъ, Народ. сказки, ч. 11. — Zeitschrift f. d. Mythologie, II, ст. 211—212. — Wenzig, Westslav. Märchenschatz, ст. 144—155. — B. Němcová, Slov. pohadky, ст. 478—496. — M. Valjavec, Nar. pripoviedke, ст. 111—116. — Серб. лѣтописъ, 1856, II, ст. 70—80. — A. Schott, Walach. Märchen, ч. 27. — A. Schleicher, Litauische Märchen, ст. 54—62. — Haltrich, Deut. Volksmärchen, ч. 24. — Wolf, Deut. Hausmärchen, ст. 154—155

i 251—257. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, I, ст. 79—85, ч. 4; ст. 176—180, ч. 24; ст. 215—217, ч. 32. — F. Obert, Romänische Märchen (Ausland, 1856), ч. 15. — L. Gonzenbach, Sicil. Märchen. I, ст. 158—167, ч. 26 (лиш деякі мотиви) — El. Sklarek, Ungar. Volksmärchen, I, ст. 174-181 і 293, ч. 16. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 303—305, ч. 8 і вказана там лїтература. — J. Kubín, Povídky kladské, I. 149—158, ч. 72. — Vl. Ardalić, Narod. pripovijetke, ст. 28—33, ч. 6.

10. Зрадлива сестра, Червоний витязь і Янчі. В.

Бул йęден члóвек, мал йęдного сіна, тóму сінові бýло мéно Йáнко. І мал вон йęдну шéстру. Йóго óцец бул уш стáрі і мац; ўше му óцец гутóрел: Йа, сіну, уш стáрі, кáждi дзень чéкам остáтньу годзіну, а тї кęд бýдзеш жіц, ньę жень ше, áны ньę бęр ныйаку жéну, áны ныйаку дзіўку зо сóбу! — Док óцец éшчі жіл, йóго сін ўше хóдзел на лóві до льęса. Мал йęдного кóньа і вон тóго коньа кáрмел і на ным хóдзел. Рас прішол чьас, умéрла мац. Крáшньę поховáлы. Зá тім ньęодлýга ўмар і óцец; вон óстал і йóго шéстра. І вóны двóйо за дайáкі чьас дóма ґаздовáлы. І вон раз падýмал, да вон пóйдзе швет пробóвац. А йóго шéстра пітала ше му: Ньę ідз, брáту, ныкáдзі. Остань дóма, ша ту нам дóбре. Мáме шіцко, цо нам трéба.

Вон йęй гвáрел: Ті, шéстро, дзіўка, ті ше мóжеш óдац; жіце ўйęдно, йа ці охáбім шіцко тóто, цо мі ту мáме. Ньę вéжньęм от тéбе ныйчь íнше, льęм мойóго кóньа і шáбльу, а гéўто ці шіцко охáбім.

Шéстра плакáла, пітáла ше му: Ньę ідз, брáту, ньę óхаб ме ту сáму. Кęт ті пóйдзеш і йа пóйдзем за тóбу. Бо кęд ме ньę вéжньęш зо сóбу, дóраз ў мньę шéрцо пýкньę.

Брат йęй гвáрел: Шіцко за дáрмо, мóйа шéстро, йа мýшім пóйсц до швéта.

Вон шéднул на кóньа, пóчьал íсц, вóна барс плакáла, улапéла ше му за стремéно, та йу цáгал за сóбу; йак відзел, же вóна ше ньę сце отпýшьчіц, ўжьал йу ґу сéбе на кóньа і íшол з ньу дальęко. Кęд уж íшлы па дрáже, вóшлы до йęдного льęса і там йęдна міша пребéгла йім дрáгу і вон скóчел зос кóньа дóлу, ўжал шáбльу, одрýбал йęй глáву; пáтрел ў ньęй, вóна мáта двáнац мáлі мішьчьáта. І вон дóраз відзел, же трінац глáві нáраз зрýбал. Напíсал сéбе нá свой чьáкоў, цо мал на глáві: Йа трінац глáві нáраз одóцел! І вóны дáльęй íшлы. Вóшлы дальęко до льęса. Кęт стрéглы на дрáже йіх двáнац гарамбійáше. Стáнулы йім ў óчі і сцéлы тіх двóйіх зáбіц. І вон віцах шáбльу і вóны ше барс поплашéлы, бо вóны відзéлы, же вон мал напíсано на йóго

клобу́ку, же вон трі́нац гла́ві зо́тнул і почьа́лы сце́кац. Вон за ньі́ма і пору́бал йіх шіцкіх. Йак уж бул гото́ві, ду́мал се́бе: Му́шьа мац да́ґдзе сво́йо тріма́ньe! І вон ше пу́шьчел по йе́дней драшкі ну́ка до лье́са. Досц дальье́ко і́шол і на́шол кра́сні ка́штель. Кед вон по́йдзе на дзве́рі, там ві́шол гарамба́ша, пре́дньак шіцкім, і вон ше од нього напла́шел, та му гва́рел: Бу́дзеш мой на́йташ, бу́дземе ту дво́ме жіц, тво́йа ше́стра нам бу́дзе гото́віц йе́сц! І ше́стра пріста́ла дораз і гва́рела: До́бре то бу́дзе, бра́ту. Ма́ме ве́льо пеньéжі ту, ма́ме шіцко, цо тре́ба! А во́на се́бе дума́ла: Йа с тім бу́дзем жіц; льубе́ла бім ту о́стац. Алье Йа́нко ньé слу́хал, віцагнул ша́бльу, на ма́лкі фала́ткі го пору́бал. По́клад го до йе́дней то́рбі, поло́жел го до двана́стей хі́шкі і вон там зо сво́йу ше́стру пребі́вал досц длу́го. Ше́стрі ше ньe пачéло: од йеде́нац хі́шкох прі́дал йе́й кльу́чі, од двана́стей ньe. І вон у́ше хо́дзел до по́льа на ло́ві. Во́на у́ше піта́ла, да йе́й да кльу́чік і од двана́стей хі́шкі. Чьом ше йе́й ньe сце уве́ріц, ша йа те́бе ше́стра! І вон та́кі до́брі бул, дал йе́й кльучь. Вон йак по́шол ра́но до по́льа, во́на одо́мкла то́ту двана́сту хі́шку, да ві́дзі, цо́ у ньей йе́ст. Йак отворе́ла, до́рас ше йе́й глас о́звал: Па́трі, там на обла́чьку йе́ст у йе́дней шкату́лкі жі́вей во́ді і зро́слей ма́сці! Во́на стану́ла го́ре, віцагла шкату́лку і його фала́ток ґу фала́тку склада́ла. Кед го уш посклада́ла, помасце́ла го, да́ла ше му во́лі на́піц, до́раз оздра́вел. І во́ны до́раз дво́йо почьа́лы гуто́ріц: Да мі ту дво́йо жійе́ме, йа́кбі нам до́бре бу́ло!

Ше́стра гва́рі: Да може́ме мо́його бра́та да́йак зве́ршіц!

Вон йе́й гуто́рел: Іншак сме го ньe го́дны; йе́ст ту йе́дна сту́дньа; то́ту сту́дньу чьу́ва фа́ркаш. Ті ше похо́ріш, же́біш оздраве́ла, да пі́йеш с тей сту́дньі во́ді; а вон най ці пріньéше, о́здаль го тот фа́ркаш роста́рга.

Кед вон прі́шол до́му, збо́йньік ше скріл, а во́на лье́гла до посце́льі, справе́ла ше хо́ру. Кед вон прі́дзе до́му, во́на му гва́рі: Йак ші длу́го бул на ло́ві; йа мо́гла у́мрец, от ке́ді ті по́шол.

Вон ше йе́й піта: А цо же ці, ше́стро?

Хо́ра сом. Да мі пріньéшеш с тей во́ді, цо ту йе́ст у лье́ше, ду́мам, же́бім до́раз оздраве́ла.

І вон ше зо́брал, у́жал коршо́вік і по́шол на во́ду. По́йдзе ґу сту́дньі, а там фа́ркаш лье́жі. Вон віца́гнул во́ді, насі́пал до коршові́ка, сцел отхо́дзіц, фа́ркаш ско́чі: Голт Йа́нчі! Ньe шмеш о́дньесц во́ді, до́к ше ньe будзе́ме пасо́вац! У́лапе́лі ше пасо́вац. Ру́цел го Йа́нчі го́ре по́верх се́бе. Вон ше му пі́гал: Ньe за́бій ме, бу́дзем ці на помо́ці! І вон го ньe за́біл. Дал му фа́ркаш йе́дну пі́шьчьа́лку: Кед на́ це бу́дзе че́шко, запі́скай, йа там бу́дзем.

Пріньҽсол вóду, шéстра ше з ньҽй напíла і дóраз гóре стапýла. І вон ше радóвал, же шéстрі льҽпше. І рáно другі двень вон заш пóшол до льҽса на лóві. Гарамбáша вíшол ґу ньҽй вóнка і гвáрел йҽй: Пóшльі го на йýтре на вóду, най ці íдзе пріньҽсц; йýтре бýдзе чьýвац студньу мéдведз, óздаль го мéдведз ростáрга! І вон прíшол дóму, вóна заш хóра. Пíгал ше йҽй, цо йҽй. Вóна му гвáрела: Пíла бім заш с тей вóді! І вон ўжал коршóвік і пóшол на вóду. Пóшол ґу стýдньі, віцагнул вóду, нáльал до коршовíка; скóчел мéдведз: Голт, стой Йáнчі, чéкай, ньҽ одньҽшеш вóду, док ше ньҽ будзéме пасóвац! Вóньі ше ўлапéльі пасóвац. Удéрел з ньім Йáнчі до жéмі. Пітáл ше му мéдведз: Ньҽ зáбі ме, бýдзем ці на помóці. На тóту пішьчьáлку, запíскай нá ньҽй, кҽд нá це бýдзе чéшко, йа там бýдзем.

Прíшол дóму, вóна ше напíла, дóраз йҽй льҽпше бýло. І вон рáно пóшол заш до льҽса на лóві. Вíшол гарáмбаш вóнка, пітал ше йҽй, чі пріньҽс вóді. Вóна му гвáрела, же пріньҽсол. Пóшльҽш го на йýтре заш на вóду, йýтре бýдзе льҽў чьýвац. Оздаль го тот ростáрга! Вон рáно стáпул, пóшол йҽй на вóду. Кҽт пóйдзе ґу стýдньі, льҽжі льҽў; вон нáльал вóді і сцел отхóдзіц. Льҽў скóчел, гвáрел му: Стой, Йáнчі, ньҽ одньҽшеш тóту вóду, док ше пасóвац ньҽ будзéме! Ўлáпельі ше пасóвац, удéрел з ньім Йáнчі до жéмі. Пітал ше му льҽў: Ньҽ зáбій ме, бýдзем ці на помóці. На, ту маш йҽдну пішьчьáлку; кҽд нá це чéшко бýдзе, запíскай нá ньҽй, там йа бýдзем.

Вон поклáдол пішьчьáлкі шіцкі трі до тóрбі і тóрбу на сéбе ўше нóшел. Ньҽ пачéло то ше шéстрі, áньі тóму збóйньікóві. Кҽд рáно поставáльі, пóшол до льҽса, тот збóйньік вíшол вóнка і гвáрел йҽй: На йýтре кҽт прíдзе дóму, пóведз му, йáкі йҽ барз брýдні, жéбіш го окупáла. І кҽд го бýдзеш кýпац, а ті вéжньі ту йа мам воз буйáкох жілі: пітай ше, йáкі вон мóцні. Поўйáжеш му рýкі, чі вон то гóдзен потáргац. Кҽд ньҽ гóдзен, дóраз вíдзем вóнка, вéжньҽм шáбльу, одрýбем му глáву, мі ту двóйо будзéме жіц! Кҽд вон прíшол дóму, вóна му дóраз гуторéла: Дай, брáту, та це змíйҽм! І вон ше дал нáвесц. Зогрáла вóді, насіпáла до йҽдней кáдзі і вон вóшол нýка і вóна го умівáла. Пітáла ше му, йáкі ші мóцні, мой брáту, чі біш мóгол ростáргнуц тóті буйáчі жíлі? Поўйазáла му рýкі і вон пробóвал. На пéрші зáвод ростáргнул; вóна му бáржей омотáла: Но, гвáрі, прóбуй тéраз. Кҽд вон пробóвал, а вон ньҽ мог. Дóраз вíшол тот збóйньік і ўжал шáбльу, сцел му глáву одрýбац. Вон ше пітал: Вíдзім, же уж мі бýдзе гýйа. Даскéльо слóва прічекáйце, най вігутóрім. Тéді гвáрел: Дóбре мньҽ мой óцец гутóрел: Ньҽ бер зо сóбу жéнску пóлу, áльҽ йа то ньҽ дýмал, же кҽд вéжньҽм зос сóбу мóйу шéстру, же вóна мньҽ с тóго швéта зрóньі. Уж йа вíдзім, же мýшім погíнуц. Дáйце мі éшчі на остáтку мóйу тóрбу, най йу

опáтрім, цо сом йу ўше на сéбе нóшел! І вóны йóму дáлы. Йак торбічьку ўжал, віпьал пішьчьáлкі і запіскал на йęдней і на дрýгей і на трéцей. Дóрас прібéглы шіцкі трі жвірі, фáркаш і мéдведз і льęў. Дóрас ше запітáлы: Цо заповéда наш млáдї ґáзда? Вон йім гвáрел, жéбі дóраз ўлапéлы тóго збойньіка, а ростаргáлы. Цо вон льęм віповéдол, вóны го ўлапéлы, мéдведз і льęў, а фáркаш му рýкі шльęбóдзел. І вон стáнул, ўжал шáбльу, одрýбал му глáву. Порýбал го на фалáткі, поскладал го до йęдного шáфльа, а йóго шéстру ўлáпел, ууйáзал йу ґу дýбу, полóжел шáфель óпрез пьęй і гвáрел йęй: Шéстро мóйа! Кęт ші му бýла тáка вéрна, тéраз маш ту йęсц і піц, док йа ше пьę ўрáцім.

Зóбрал ше і йóго трі жвірі, ўйęдно пóшлы отáмаль. Ішлы барз дальęко, уж вішлы зоз льęса, прішлы до йęдного варóшу і пітáлы ше нá ноц. Там йіх пьę сцел пыхто прійап, бо ше од пьіх бал. Йęднóму чловéкові гутóрел Йáнчі: Прім ме, чловéче, нá ноц!

Члóвек му гутóрел: Йа бі це прійал, áльe ше бóйім.

Йáнчі му гвáрел: Пьę бой ше, пьę бýдзе хіба пыйáка.

І чловек йіх прійал до сéбе нá ноц. Вóны преноцовáлы, пітал ше Йáнчі, цо ту йęст нóве? Члóвек йім гутóрел: Ту йęст новóго досц. Кáжді дзень мýші вáрош дац йęдну дзіўку шарканьóві. На йутре мá пойсц царóва дзіўка, вéлька жалóба стóйі у варóшу.

Вон ше запітал: А кáдзі то тот шáркань віхóдзі?

Вон му гутóрел: Ту на край варóша йęст йęдна студпьа, а вон отáмаль віхóдзі.

Кęд вон преноцўйę, рáно ше збéре і прóсто ґý тэй стýдны пóшол. Уш царóва дзіўка прі тей стýдны кльęчéла, та ше модльęла. Шіцкі у варóшу пьę шмéлы дзіўку віпровáдзіц. Йак шáркань вóнка вішол, дóрас скрічел: Цо то за хрістійáнска дýша? Тý йу чьýйęм.

Йáнчі му гвáрел: Гібай вóнка.

Іц óталь, бо кęд відзем вóнка, на мáлі фалаткі це ростáргам.

Йáнчі му гвáрі: Льęм гібай вóнка.

Шáркань вішол гпывáцо і ўлáпелы ше біц. Йáнчі го ўлáпел спрéтку, льęў го ўлáпел з бóку; з дрýгого бóку ўлáпел го мéдведз, а фáркаш ўлáпел го зá хвост і тáкой пóчьал му грісц. Та йęдол, бо барз глáдні бул. Пасовáлы ше за трі годзіні. Досадзéло шарканьóві, бо уж му вéльо фáркаш зос фóста жéдол. Мáхнул с хвóстом, одрýцел го аж до льęса. А червéні вітіс шéдзел у льęше на дýбе, а пріпáтрал ше, йак вóны ше біййу. Бо бул рóскас от цáра, же хтó му дзіўку одньęйę от шаркáньа, дóстаньę дзіўку і пол кральóўства. Тот червéні вітіс чéкал, хтóрі бýдзе моцньęйші. Йáнчі віцах шáбльу, одóцел му шейсц глáві, а дóраз бул слáпші. Ешчі йęдну годзіну ше білі, ўжал шáбльу, одрýбал му і гéўті шейсц. С кáждей глáві одрéзал йáзік, полóжел сéбе

до торбі́чькі. Царо́ва дзі́ўка барс ше то радова́ла, же йу тот Йа́нчі о́дньал. І Йа́нчі ше́днул отпо́чнуц, ґу́ ньому льє́гнул льєў і ме́дведз. Ца́рова дзі́ўка ше́дла ґу́ ньому. За ма́ле ўре́ме за́спал Йа́нчі, поспа́льі і жві́рі. Черве́ні ві́тіс ві́дзел то на ду́бе, прільє́тнул ґу́ ньім, і до́раз на царо́ву дзі́ўку ма́хнул, же́бі ці́хо бу́ло. Ўжал ша́бльу, одру́бал Йанчі́йо́ві гла́ву. І ўжал дзі́ўку за ру́ку, одве́дол йу до ца́ра. Цар ше барз зрадо́вал, же му черве́ні ві́тіс дзі́ўку о́дньал. І до́раз бу́ло чьуц по ші́цкім варо́шу: черве́ні ві́тіс о́дньал от шарка́ньа царо́ву дзі́ўку і шарка́ньа за́біл! Ве́льо льу́дзі ше посходзе́льі, червено́го ві́тіса па́тріц. І цар му гва́рел: Доста́нбєш мо́йу дзі́ўку за же́ну і пол кральо́ўства. І спра́вім ці сва́дзбу, сва́дзба бу́дзе трі дньі.

Льєў і ме́дведз пре́будза ше, а йіх ґа́зда ньє жі́йє. Гла́ва му одруба́на. До́раз льєў гва́рел медведзо́ві: Бе́гай до Седмогра́цкей же́мі, пріньєш жі́вей во́ді, зро́слей ма́сці, да ожіві́ме на́шого ґа́зду! Ме́двец ше пу́шьчел до дра́гі, бе́жел, цо найско́рей мо́же, а льєў го о́стал чьу́вац. Кєд ме́дведз бе́жі по льє́ше, на́йдзе фарка́ша. Ті́ ту цо ро́біш? Ей, чі мньє ту до́бре! Йа ту йєм мла́ді праша́та. А вон му гуто́рі: Ньє фра́нтуй, альє бе́гай, ті льєхце́йші, іц пріньєш ті зро́слей ма́сці і жі́вей во́ді. Фа́ркаш бе́жел, на́шол на дра́же га́да. Ньє́сол сво́йім дзе́цом жі́вей во́ді і зро́слей ма́сці. Пі́тал ше му фа́ркаш: Дзе ті бул? Йа бул ў Седмогра́цкей же́мі пріньєсц зро́слей ма́сці і жі́вей во́ді, бо мі мо́йо дзе́ці уш кочь пре́шол. Вон од ньо́го пі́тал: Дай мі, бо мньє барз фрі́шко тре́ба, бо на́шому ґаздо́ві гла́ву одруба́льі. А ті маш кє́ді, та ідз на дру́гу! Вон му гва́рі: Іц ті, йа уш се́дем ро́кі йак хо́дзім, йа ці ньє дам. Фа́ркаш ўла́пел, ўжал од ньо́го і прі́шол на́зат. Кєт прі́дзе там, дзе йіх ґа́зда льє́жел, до́раз льєў ста́нул, ўла́пел ґа́зду з медве́дом. Во́ньі го двоме трі́ма́льі, фа́ркаш му кла́дол гла́ву. Обра́цел му твар на за́док, ўжал масц, пома́сцел, дал му во́ді ше на́піц і Йа́нчі оздра́вел. Ейньє, чі сом до́бре за́спал? Льєў му гуто́рел: За́спал ве́ра на о́рек. Кєд вон па́трі: Йа́ґже то, же мо́йа твар на за́док обраце́на? Фрі́шко льєў ка́зал медведзо́ві: Ве́жньі ша́бльу, о́друб му гла́ву! І ме́дведз ўжал ша́бльу, одру́бал му гла́ву. Зно́ва скла́дльі, помасце́льі з ма́сцу, да́льі ше му на́піц во́ді і вон заш о́жіл. Зобра́льі ше, по́шльі до ца́ра і там йіх ньє спе́льі а́ньі блі́ско допу́шьчіц. По́слал на́прец фарка́ша: Ідз на сва́дзбу, а́льє ше́ там ньє о́пі. Фа́ркаш по́шол, до́рас стра́жа крі́че́ла: Ідзе ту йє́ден жвір, чі го тре́ба пу́шьчіц ну́ка, чі за́біц?

Цар крі́чі: Каждо́му шльєбо́дно прі́сц на сва́дзбу. Черве́ні ві́тіс гва́рел: Тре́ба го за́біц, ньє тре́ба го пу́шьчіц. По́шол і льєў, по́шол і ме́двец. Стра́жа заш крі́чьа́ла: Йа́кі ту жві́рі і́ду на сва́дзбу! Чі тре́ба йіх пу́шьчіц, чі йіх за́біц? Цар крі́чі: Най прі́ду ну́ка. Черве́ні ві́тіс ше́дзі за сто́лом на два́нац загла́ўкох, а крі́чел: Ньє шльєбо́дно, тре́ба

йіх зáбіц. Альę цар ньę́ дал. Прíшол і ґáзда на свáдзбу. Кęд обáчел червéні вітів, дóрас с под ньóго вільęцéлы шíцкі заглáўкі. Пóчьал Йáнчі пріпове́дац, йак то бýло. Червéні вітів гвáрел, же ньęпрáўда. Йáнчі вóхпал рýку до торбíчькі, віньал двáнац йазíкі шарканьóво і дóрас цар увéрел, же го Йáнчі звéршел, бо вон ньę́ мал ньічь, цо укáзац. Пріпове́дал Йáнчі, йак бýло от пéрву; а дзíўка царóва пріщвечéла, же то прáўда. Цар роскáзал червéного вітíва кóньом за хвóсті уўйáзац і пýшьчіц йіх, жéбі го розньęслы, а з Йанчíйом пóчьал на нóво свáдзбу прáвіц за трі дны і трі нóці. Йę́длы, пílы і по царóвей шмéрці бул Йáнчі цáром. А тóті жвíрі трíмал сéбе у свóйім двóре, док сáмі ньę позділíхалы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

При кінци сеї казки маємо мотив про визволюване царівни від смока, який подибуєть ся також в инших казках, або оброблюєть ся й самостійно.

II. Замурований юнак, Варґа леґінь.

Бул раз йę́ден члóвек худóбні, а мал вéльо дзéці. Пóйдзе вон раз на вáшар. Рýшел ше скóрей йę́ден дзень, йак вáшар бул, та на дрáже преноцóвал, а дзéцом накáзал, жéбі ньę забýлы, цó ше йім бýдзе шньіц. Рáно йак поставáйу, óцец ше йім піта: Но, цó ше вам шньíло, дзéці? Пóвецце мі тéрас та бýдзем знац, чі будзéме мац дóбрі вáшар, чі пóдлі. Гутóрі му найстáрші, же цó ше му шньíло. Гутóрі му стрéдны і трéце, а наймлáтші му ньę́ сце пóвесц. Пóведз мі, кýпім ці пóшка на вашáре.

Вон ньę пóве.

Пóведз мі, бо бýдзем це біц.

Вон ньę пóве.

Тáк ше нá ньго óцец погньíвал, ўлáпел, та бíйę. Тáк го бíйę, сцé го зáбіц. Ідзе тáмаль йę́ден ўладíка: Та чьóм го так бíйęш, чловéче, тóго хлáпца?

Чьом мі ньę́ сце пóвесц, цо ше му шньíло?

Ньíґда ті го зá то ньę́ бій, чловéче, áльę дáй го мньę, дáм ці трí сто форíнті за ньóго, та вóн мньę пóве, же цó ше му шньíло.

Нá це го; ньę́ сце го; бо йá бі го зáбіл, кę́д мі ньę пóве, цó ше му шньíло, ньę бýдзем знац, йáкі бýдзем мац вáшар, чі дóбрі, чі пóдлі.

Вéжньę ўладíка хлáпца до гíнтова, та íду. Одньę́ше го до свóйого дóму. Хлáпец вíрос, мóг мац дзéшец-йęдéнац рóкі; раз ўладíка

дал справіц вélькі бал, вéльку госціну. Прішол і краль дó нього на госціну. Та ўладіка дал заво́лац то́го хла́пца, на́й му тéрас по́ве, цó ше му шньіло тéді, кęд го óцец так барз біл на дра́же, кęд го сцел за́біц. Вóн ньę по́ве. По́ведз, бó це дам обéшіц.

Вон ньę по́ве.

По́ведз мі, бó це дам роштрéльац.

Вон ньę по́ве.

По́ведз, бó ці дам гла́ву зньац дóраз з óштру ша́бльу.

Вон ньę по́ве.

Нó, кęд ньę по́веш, гла́ва ці ше здéйме тéрас.

Кра́ль му гуто́рі: Чьóм же бі ті сцел то́му хла́пцу дац гла́ву зньац?

За́ то, жé мі ньę́ сце по́весц, цó ше му шньіло тéді, кę́д го óцец так барз біл.

Ньі́ґда ті го за́ то ньę за́гуп; да́й го мньę, да́м ці шéйсц сто форінті за́ нього. Ша вон мньę по́ве, же цó ше му шньіло.

Бéрце го, а ньę́сце го гет, бо та́к ше на́ нього гньівам, да́ го а́ньі ньę відзім.

Цар ўжал хла́пца, óдньęс го до свойóго до́му, да́л го до шко́лох. Уж бул хла́пец вéлькі, ўж бул лéґінь, шéснац-седéмнац ро́кі. Краль надумал, да і вóн да та́кі бал спра́віц. Дал огла́шіц ўша́дзі: Ка́жді мо́же прісц на́ бал, хто сце. Прішол тот дзень. Насхóдза ше вéльо панóве, бал вéлькі; гóсца ше. Кęт ту уш панóве сцу ше росхóдзіц, краль дал завóлац то́го хла́пца, же най вон тéрас по́ве, же цó ше му шньіло тéді, кę́д го óцец так біл, кęд го на дра́же сцел за́біц. Вóн ньę по́ве. Кęд ньę по́веш, дам це обéшіц. Вон ньę по́ве. Осудзéлі му, кęд вóн царóві ньę́ сце по́весц, цó ше му шньіло, обéшіц го трéба. Вéду го ґу шібéньу. Альę ца́р мал йęдну дзіўку. Тóта дзіўка го барз льубéла і барс плака́ла, же на́й го ньę обéша, бо вóна ўмрец му́ші за́ ньім. Кра́ль йęй гва́рі: Да́рмо пла́чеш, дзіўко мо́йа, вéцей панóве так осудзéлі: Кęт кра́льа ньę послу́ха, ньę́ сце му по́весц, цо кра́ль ше му піта, трéба го обéшіц.

Альę дзіўка пла́че, же на́й го ньę обéша; а́льę кę́д же уш так, же ше му́ші загу́біц, трéба го дац замуро́вац наокóло зос цегла́мі, та на́й там ска́пе. І тот цар барз льубел свóйу дзіўку, енґęдóвал йęй, на́й го замуру́йу с цегла́мі наокóло. Но, да́йу го замуро́вац, а́льę та́к го замуру́йу, же му́ші стац, ньę гóдзен чéднуц, а́ньі ше ру́шіц. Кę́д го муро́валі, кральóва дзіўка пóшла ґу мульа́ром, та́ йім гуторéла: Кę́д му дóйду бльіско ўстом, та най опра́ўйа так йęдну цéглу, цо бі мо́гол ўше віньац і поло́жіц та́к, жéбі тó ше а́ньі ньę відзéло. І мульа́ре то спра-

вélы. Кęльó раз йęдлы вóны, дзіўка му ўше одньęсла і фріштік і полудзéнок і вечéру, ўше, кáжді дзень і віна по йęднім погáру. Тáм вон заправéні да за йáкі чьас. Рáз му пóшльę Червéні краль трі пальíці, кральóві, же най пóве, хтóрі тім пальíцом цéньші кóньęц і хтóрі грýпші кóнęц. А то тáкі трі пальíці бýлы: йáка бýла на йęднім кóньцу грýба, тáка і на дрýгім кóньцу. Ньę мóгол знац ньíхто, же хтóрі тім пальíцом цéньшї кóньęц і хтóрі йім грýпші кóньęц. Насхóдза ше там панóве, гадáйу кáжді, бо кęд ньę сáдньу, трéба пóйсц до вóйні. Насхóдза ше там і худóбні, бо краль обéцал свóйу дзіўку тóму, хтó то сáдньę, же хтóрі тім пальíцом цéньші кóньęц і грýпші. Ньęт тóго. Ньíхто ньę мóже сáднуц. Плáчьу у цáра, бо йіх гéўтот краль загýбі. Кęд дзіўка раз одньęше му полудзéнок, тá ше йęй піта вон: Удьан, гвáрі, пóведз мі, цó то ў вас тáкі плачь, так плачéце і йойчíце шíцкі?

Ньę пітай ше, ша ті нам ньę спомóжеш.

Ба йáко? Льęм пóвец.

Пóслал нам Червéні краль трі пальíці тáкі, йáка йę на йęднім кóнцу грýба, тáка йę на дрýгім кóнцу грýба, жéбі сме сáдлы, же хтóрі тім пальíцом цéньші кóньęц і хтóрі йім грýпші кóньęц, бó кęд ньę садньęме, шíцкіх нас загýбі; а то ньę мóже ньíхто сáднуц, та зá то мі так плачéме шíцкі.

Но ньę плáцце ві зá то, шá то дóбре бýдзе. Тéрас по полудзéнку, кęт ше нáйęш, та льęгны спац. Та так зáшпі, льęм ше затáйіш, та бýдзеш мýрчіц і рýцац ше на посцéлы. А мац пóйдзе ґу тéбе і óцец тá це зожéньу, же цó ці? А ті йім так пóвеш: Нáцце ме зогнáлы, прáве ше мі шньíло за тóті пальíці. А вóны ці ше бýду пітац, же цо ці ше шньíло. А ті йім пóвеш: Так ше мі шньíло, же да преварíме до йęдного гордóва велькóго мльęка та до тóго ўрацóго мльęка полóжіц тóті трі пальíці, та хтóрі йім грýпші кóньęц, шéдньę дóлу, а цéньші вíйдзе гóре нá верх мльęка. Та вéцка йіх трéба дóрас печетóвац éшчі у гордóве. На цéньші пéчац полóжіц, же то цéньші кóньęц; вéцка йіх віньац, та на дрýгі кóньęц печетóвац, жé то грýпші тá йіх пóслац.

Пóйдзе вóна полудньóвац. Кęт ше наполудньýйę, льęгньę спац. Затайęла ше, же вóна шпі. Раз льęм пóчьньę мýрчіц і рýцац ше по посцéлы. Оцец і мац пріду, та ше йęй пітáйу, же цó ше йęй шньíло? Вóна йім гутóрі, цó йęй хлáпец пóвед. І вóны дóраз зварíйа мльęко. Полóжа пальíці до тóго мльęка. Так йę, грýпші кóньęц шéда дóлу, а цéньші ше дзвíгнул гóре. Дóраз йіх печетýйу на цéньші кóньęц. Полóжа пéчьац: тó йę цéньші кóньęц. Віньáлы йіх з мльęка, та на грýпші кóньęц полóжа пéчьац: тó йę грýпші кóньęц. Дóраз йіх дáлы на пóшту. Одньęслы йіх. Достáньę йіх Червéні краль, та сéбе дóраз дýма: Фíком ільом áтта! То ньíчійа робóта, льęм Вáрґа-леґíньова. Чьýл сом зá ньго,

ешчі льęм такі бул, йак овес у мацері, же цошка велькі йунак будзе! Так то стойі за йęден чьас. Пошльę йому Червені краль тройо гачьата чьарні, йęднакі, йак йęдно, а йęдно, аньі векше, аньі менше, жебі саднул, же хторому рок, хторому два і хторому трі. Ходза там гадац, ньę годзен ньіхто садпуц. Велькі плачь; кęд ньę садньу, треба пойсц до войні. Одньęше му дзіўка полудвенок, а вон ше йęй піта: Цо пове? Чьом так плачьу, чьом су такі смутні?

Ньę пітай ше, ті нам ньę споможеш, го льęм ті ньę знай ньічь, кęд мі знаме.

Га, льęм повец, шіцко мі йęдно. І тў скапац мўшім! Альę вон то шіцко знал скорей, йак воньі, ешчік геўтот аньі пальіці ньę послал, ешче вон льęм мальўчькі хлапец бул. Вон шіцко знал, же цо будзе. Дзіўка му гуторі: Послал нам Червені краль тройо гачьата чьарні, йęднакі, йак йęдно а йęдно, аньі векше, аньі менше, жебісме садльі, хторому рок, котрому два і хторому трі. Тот чловек ньę може познац, такі су йęднакі.

Ньічь то за то; кęт ше наполудньўйęш, льęгньęш спац, затайіш ше, же ті шпіш, та будзеш мўрчіц, по посцельі ше руцац будзеш, оцец і мац пойду ґу тебе, та це зоженьу: Стань, цо ці? Оздаль ці ше заш шньіло дацо за тоті гачьата? А ті йім повеш: Вера ше мі шньіло, льęм да сце ме ньę зогнальі, оздаль бі мі ше ешчі льęпше прішньіло. Так йім повеш: Шньіло ше мі, жебішме насіпальі на трі громаді, на йęдну громаду оўса, на другу громату жіта, а на трецу громаду кукуріці; та хторому рок, пойдзе ґу оўсу, а хторому два, пойдзе ґу жіту, а хторому трі, пойдзе ґу кукуріці! Дзіўка пошла, наполудньовала ше, по полудзенку льęгла спац; затайęла ше, же вона шпі. Почьньę мўрчіц і рўцац ше на посцельі. Мац йу пойдзе зогнац. Оцец йęй гуторі: Дай йęй покой, най шпі, може буц, же ше йęй шньійę за тоті гачьата, та ше йęй льęпше прішньійę. Альę мац ньę може на ньу патріц, бо ше бала, же йęй дацо будзе, так ше барз руцала по посцельі: пошла та йу зогнала. Ейньę, мамо, начьце ме зогнальі? Праве ше мі шньіло за тоті гачьата. Та гуторела йім так, йак чьула от хлапца. Воньі барш ше зрадовальі тому; насіпальі на трі громаді зарна, на йęдну громаду оўса, а на другу жіта, а на трецу кукуріцу. Попушьчьайу гачьата, йęдно пойдзе ґу оўсу, друге просто ґу жіту, треце просто ґу кукуріці: хторому рок, пошло ґу оўсу. Дораз го ўлапельі, та на ньго печьац положельі на хрібет. А цо прі жіту, тому два рокі. І тото ўлапельі, та на ньго бельęґ положельі, же тому два рокі. А цо пошло ґу кукуріці, тому трі рокі. Ўлапельі го, бельęґ на ньόго положельі, же тому трі рокі. Послальі йіх до Червеного кральа. Йак йіх краль опатрі: Так йę, сатльі, жę хторому рок і хторому два, а трецому трі. І вон ше барс погньівал, дораз

на́лал: Фіком їльом а́тта, то ныі́чійа робо́та, льем Ва́рґа-леґіньо́ва. Алье чéкай, по́шльем му цо́шка е́шчі: по́шльем му бузо́ґвань та́кі чье́шкі, цо мал два́нац метéрі. Ўжал до ру́кі, та́ го ру́цел до кра́лья. І на́ ныім бу́ло напіса́не, же́ да му го по́шльу, так йа́к вон го по́слал, да́ му го ру́ца до його обі́сца, бо кед нье́, та най ставайу до по́лья, бу́дзе во́йна. Хто то ру́ці? Насхо́дза ше там до кра́лья ўшелыйа́кі мо́цні льу́дзе, нье мо́же ныі́хто. Трафе́ло ше та́кі, цо́ го мо́гол дзві́гнуц, а́лье на те́льо ру́ціц — нье, бо́ то барз дальеко. Заш там пла́чьу, же те́раз йім ґу́йа бу́дзе, бо́ то ныі́хто одру́ціц нье ґо́дзен там на́зад, о́ткаль го руце́лы ту. Пла́чьу у кра́лья. Так пла́чьу ші́цкі, же уж ба́ржей нье́ мож. Одньеше во́на полудзе́нок с пла́чьом. Во́н ше йей пі́та, цо́ же заш пла́чеш?

Нье пі́тай ше, льем йедз, бо́ ці уж, йак ба́чьу, ве́цей нье прі́ньешем.

Та чьом? Цо́ то но́ве?

Нье пі́тай ше, го́' льем ті нье бу́дзеш ныі́чь знац, кед мі зна́ме. Ке́д біш та́кой так лью́бел знац та́ ці по́вем, а́лье ті нам нье спомо́жеш. Два́ рас ші нам спо́могол, а́лье ве́цей нье. По́слал нам заш Черве́ні краль та́кі бузо́ґвань, цо ма два́нац мете́рі. Руце́лы го нам ту до дво́ра. А на́ ныім напіса́не, же́бі мі йо́му го так посла́лы. У на́шім орса́ґу нье́т тот чло́век, цо́ бі то зро́біц мо́гол.

Ба йа́ко? Кет ше наполудньу́йеш, лье́гньеш спац, зата́йіш ше, же ті шпіш; та́ ше ру́цай по посце́лы і мурчь і плачь, а во́ны це зоже́ньу, та ці́ ше бу́ду пі́тац, же о́здаль ці ше заш шныі́ло зос тім бузоґва́ньом. А ті йім по́вец: Ве́ра ше мі шныі́ло, льем да́ сце ме нье зогна́лы, о́здаль бі мі ше е́шчі лье́пше прішныі́ло; та йім по́веш, же́ то ныі́хто нье го́дзен зро́біц, льем тот, цо зос цеґла́мі замурова́ні. — По́шла, найе́дла ше, та лье́гла спац. Раз льем по́чьнье му́рчіц, ру́цац ше по посце́лы, а́ і пла́кац. Оцец йу і́дзе зо́гнац, мац му гуто́рі: Нье ру́шай йу, йак ба́чьу ше йей шныі́йе за́ тот бузо́ґвань, дай йей по́кой. Алье о́цец нье мо́гол препа́тріц, йак во́на ше муче́ла ў сну. По́шол та́ йу зобу́дзел: Стань, дзі́ўко мо́йа, стань, о́здаль ці ше заш да́цо прішныі́ло за́ тот бузо́ґвань?

Прішныі́ло ше мі ве́ра, льем да́ сце ме нье зогна́лы, о́здаль бі бу́ло ше мі е́шчі лье́пше прішныі́ло.

Та йа́к ці ше шныі́ло, по́вец?

Та так ше мі шныі́ло, же́ то ныі́хто нье го́дзен по́слац на́зад, льем тот, цо у му́ре замурова́ні зос цеґла́мі наоко́ло.

Йай, дзе́цко мо́йо, дзе́ то уш! Да́ўно вон уж ві́сох ме́джі ті́ма цеґла́мі.

Альę кęд го дáлӹ там замурóвац, кęт ше му краль пітал, цó ше му шньіло, кęд го óцец так біл, а вон так гутóрел: Уж мі шіцко йęдно, гочь пóвем — ньę дóбре; кęд ньę пóвем, ї так ньę дóбре. Та кęдбісце так льубéльі знац, же цó ше мі шньіло, та вам пóвем: Тó ше мі шньіло, жé сом бул аш по ўха ос..áні, а цáр мі пріньęс на златей міскі вóді, царіца рўчьньік зо златіма льітерáмі, тá ме уміва̂льі обідвóйо. — А цáр ше барс погньівал, тá го дал замурóвац.

Йáк йęй óцец гвáрел, же вон ўш там дáўно вісох, а вóна му гутóрі: Мóже буц, же éшчі жійę! — Дóраз дáльі тіх істíх мульáрох завóлац, цó го там замуровáльі, нáй го віньу отáмаль вóнка, áльę так, же да нá ньго áньі йęдна отрушіна с цéглох, áбо з малтéру ньę спáдла, жéбі го ньę забільі. Мульáре пріцу і дóраз го одмурўйу наокóло. Кęд го одмуровáльі по глáву, а вон аш по ўха уж у гнóйу, цо наклáдол пот сéбе. Крáшньę го віньáльі, тá го одньęшльі прет цáра. Альę вон тáкі слáбі бул, áньі дóбре хóдзіц ньę мóгол. Йáк го одньęсльі прет цáра, цар му пріньęсол на злáтей міскі вóді, а царіца зо златíма льітерáмі рўчьньік вібівáні. Тá го умівáйу обідвóйо, á вон гóлі, йак кęт ше нарóдзі дзéцко, бо шмáті нá ньім шіцко згньільі ў тім гнóйу. Йáк го умільі, тá йім гутóрі: Та чі прáўда, цó ше мі шньіло? Вімсцел ше мой сон! А цáр дóраз заплáкал і царіца, же вóньі то ньę думáльі, жéбі то так мóгло буц. Обльęкльі го до крáсніх шмáтох, тá ше йім вон піта, же цó нóве, цо мáйу новóго, же су тáкі смўтні шіцкі?

Мáме мі ту новóго ўше досц. Та му гутóрйа за пальіці. А дзіўка гутóрі: Шак то вóн бул, цо мі гвáрел, йак мáме рóбіц і за гачьáта, шіцко вóн мі кáзал: Так бўдзе дóбре, іншак ньę. І тéраз вóн мі гвáрел, жé то дрўгі ньę зрóбі, льęм зон.

Вон йім гутóрі: Отпíсце ві на тóго Червенóго крáльа, нáй вон прічéка штірі мешáці, бó йа слáбі, пáй йа мам цо йęсц і да отпочíньęм, да мóці наберем, тá му пóшльęм.

Отпíсал му пісмо, най прічека штірі мешáці. Гéўтот отпíсал нáзат: Прічéка і пейц, льęм най му го пóшльę. Йę вон тéраз за штірі мешáці, ма шіцкóго досц і йęдла і напóйу, кęльо му трéба. Інше ньę рóбі, льęм йę а пійę. Прéйду штірі мешáці, пóйдзе ґу бузоґвáньу, тá го вéжньę, рўці го гóре; йęден дзень ідзе гóре, а дрўгі дзень дóлу; отпíсце нá ньго, най чéка éшчі два мешáці, бо сом éшчі слáбі, ньę мóжем то зрóбіц éшчі! Отпісáльі му ї вон пісал нáзад, же бўдзе éшчі і трі мешáці чéкац, льęм най му го пóшльę. Прéйду два мешáці, вéжньę бузóґвань, тá го ґўці гóре: за двá дньі ідзе гóре і за двá дньі дóлу. Ешчік сом ньę гóдзен, бо сом éшчік слáбі. Отпíсце нá ньго, най чéка éшчі два мешáці, та вéцка го пóшльęм. Отпісáльі му, а вон пісал нáзад, же прічéка éшчі штірі, ньę два. Йę вон заш і пійę зá два мешáці. Прéйду

два мешáці, вéжньę бувóґвань, рýці го гóре — за штірі дньі ідзе гóре і за штірі дньі ідзе нáзад дóлу. Ў ньęдзéльу на полáдньę кęд ґéўтот полудньóвал на двáнац гóдзін, вон ўжал бувóґвань, закрýцел го на мáлім пáльцу, тáк го рýцел, же дрýгу ньęдзéльу на полáдньę на двáнац гóдзін, кęд ґéўтот полудньóвал, спáднул му на хіжу і прéс пóйд аж нá стол до міскі. Ростреп́áло і міску і стол. Так ше тот зльęкнул, áньі ньę знал, цó ше му стáло. Отпісал вон нá ньго, на крáльа, жéбі му пóслал тóго йунáка, жéбі вон го вíдзел зо свойíма óчьмі, йáкі то члóвек. Краль пречíта пісмо, та гутóрі Вáрґа-леґіньóві: Но, пóслал пісмо дó мньę, жéбі йа тéбе пóслал дó ньго, да вон це вíдзі, йáкі ті йýнак і йáкі ті члóвек.

Варґа леґінь му так гвáрел: Йа пóйдзем, льęм мі дáйце éшчі тáкіх йęденáцох, йак йа.

Альę цар вéльох катонáцох мал; навіберáльі йęденáцох тáкіх ґстіх на óбраз, йак вон і двáнац кóньі йęднáкі: йęден да бýдзе, йак дрýґі, дá ше ньę пóзна йęден од другóго і двáнац пáрі шмáті, йак йęднóму так другóму; шіцкі бýльі йęднáкі. Кęт шіцко мáльі, пóшльі до йęдней окрéмей хіжі шіцкі дванáцме. Пóшльі ґу кóньом, кáжді шéднул на своóйого кóньа: йęднáкі хлóпі, йęднáкі кóньі, йęднáкі шмáті і сéрсан, сакомпáк. Пóйду прет цáра, та шіцкі нáраз гутóрйа: Тý ці Вáрґа-лéґінь, пóзнай го! Крáль го ньę мóгол пóзнац, áньі кральóўна, áньі йóго дзіўка, док вóн ше ньę óзвал: Но йá то, познáце ме? Познáме, кęт ші гутóрел. Отпітáйу ше тéраз от цáра, чі пріду, чі ньę пріду дакęді нáзад оттáмаль. Пóйду до Червенóго крáльа; áльę йак ішльі там, Вáрґа-лéґінь йіх наўчел, жéбі шіцкі нáраз отповедáльі, цó ше йім бýдзе пітац і цó йім бýдзе гутóріц. Кęт пойдзéме там, повéме шіцкі нáраз: Дáй Бóже дóбрі дзень, крáльу наййашньęйші! Вон нам ўрáці: Дай Бóже і тéбе, Вáрґа-лéґінь. Сходз дóлу с кóньа, Вáрґа-лéґінь. А мі шіцкі нáрас с кóньох скóчіц. Вóн нам пóве: Вітай, Вáрґа-лéґінь! А мі шіцкі: Здрáві бýцце! А вон бýдзе гутóріц: Пýшьчьай кóньа до хльíва, Вáрґа-лéґінь. А мі шіцкі бýдземе кóньі пýшьчьац до хльíва. Ґíбай нýка, Вáрґа-лéґінь. А мі шіцкі нáраз нýка. Шéдай зá стол, Вáрґа-лéґінь. А мі шіцкі нáрас. Пій пальęнкі, Вáрґа-леґінь. А мі шіцкі нáраз. Бýдзеш полудньóвац, Вáрґа-лéґінь? А мі шіцкі нáраз: Бýдзем. Йęдз, Вáрґа-лéґінь. А мі шіцкі нáраз.

Кęд дóйду до Червéного крáльа: Дай Бóже дóбрі дзень, крáльу наййашньęйші! Дáй Бóже і тéбе, Вáрґа-лéґінь. Сходз дóлу с кóньа, Вáрґа-лéґінь. Вóньі шіцкі нáраз. Вітай, Вáрґа-лéґінь. Вóньі шіцкі нáраз: Здрáві бýцце! Пýшьчьай кóньа до хльíва, Вáрґа-лéґінь. Вóньі шіцкі нáраз. Ґíбай нýка, Вáрґа-лéґінь. Вóньі шіцкі. Бýдзеш піц пальęнкі, Вáрґа-лéґінь? Вóньі шіцкі: Бýдзем. Бýдзеш полудньóвац, Вáрґа-лéґінь?

Бу́дзем; шіцкі на́раз. Йęц а пій, Ва́рґа-лéґінь. Во́ны шіцкі йę́дза а пійу. Кę́т ту вéчьар, трéба спац. Дзе бу́дзеш спац, Ва́рґа-лéґінь? Во́ны шіцкі: Дзé мі даш. Мал вон йę́дну Йę́жібабу. Та ше йęй поносо́вал, же го ньę мо́же по́знац. Ба́ба му так гва́рела: Бу́дзем йá го по́знац. Йа там пой́дзем пот по́сцель, дзе во́ны бу́ду спац! Пойду спац. Йак польęгайу, а ба́ба пот посцéльу слу́ха, жéбі зна́ла і мерку́йę, док во́ны ше зобльęкайу, йак бешеду́йу і дзé вон зо́бльęк шма́ті і нá то меркова́ла. А во́ны мéджі со́бу бешедова́лы, вон йіх у́чел, цо ма́йу ро́біц. Так во́на го позна́ла: вістрігла му з брушлыіка йę́ден фа́лат, жéбі го позна́лы, тá го одложéла; та сéбе ду́ма: Уш це бу́дзем по́знац. Кęд во́ны поспа́лы, ба́ба вішла во́нка. Ра́но йак постава́йу, обльęка́йу ше, во́н йім гуто́рі: Голт, позначéлы нас; ка́ждому та́кі фа́лат віреза́лы з брушлыіка, жéбі бу́лы йęдна́кі. Йа́к ше пообльęка́лы, поуміва́лы, по́йду на фрі́штік: Дай Бо́же до́бре ра́но, ца́ру наййашньę́йші. Дай Бо́же і тéбе, Ва́рґа-лéґінь. Та йа́к ші спал, Ва́рґа-лéґінь? Ба́рз до́бре, во́ны шіцкі. Гайд на фрі́штік, Ва́рґа-лéґінь. Во́ны шіцкі. Ньę мо́же го по́знац, бо ка́жді ма фа́лат віріза́но з брушлыіка. Так во́ны там прéз дзень. Кęд вéчьар, вон заш ба́бі ше поносу́йę, жé го ньęдо́бре позначéла. Во́ны шіцкі ма́йу з брушлыікох віріза́не. Ба́ба му гуто́рі: Но, чéкай, ша йá го бу́дзем по́знац на вéчьар! Кęд вéчьар, ба́ба ше заш упіска пот по́сцель. Кęд во́ны по́йду спац, поспа́лы, ба́ба меркова́ла, дзе во́н ше зобльę́ка, зреза́ла му йę́дну ґомбі́чьку зо за́тку зос кепéнья. Та сéбе ду́ма: Тéрас ші мой! Постава́йу ра́но, пообльęка́йу ше, вон заш осéті: Голт, ньę до́бре, за́ш мі позначéні. Одреза́лы каждо́му ґомбі́чьку, та одруцéлы. По́йду во́нка ґу царо́ві: Дай Бо́же до́бре ра́но, кра́льу наййашньę́йші. Дай Бо́же і тéбе, Ва́рґа лéґінь. Кęт па́тра, же хто́рі ньę́ма ґомбі́чьку, то бу́дзе вон — ньę́ма а́ны йę́ден. Кęд вéчьар, во́н ше заш ба́бі поносу́йę, же ньęдо́бре позначéла, на́й му укра́дньę ша́пку. Ба́ба ше заш упіска пот по́сцель. Кęд во́ны по́шпйа, ба́ба вéжньę ша́пку, та по́йдзе з ньу во́нка, та сéбе ду́ма: Тéрас ші наш! Кęд ра́но постава́йу, пообльęка́йу ше, вон ньę́ма ша́пку: Го́лт, ньęдо́бре. Хі́бі ша́пка. Во́ны шіцкі ша́пкі одруца́лы. Ньę трéба а́ны йęдно́му ша́пку. Так во́ны там за дзéшец дны у́ше го значéлы, а ныі́ґда го по́знац ньę зна́лы. Уж бі ісц до́му. По́йду ше йа́віц, же по́йду до́му, уж досц бу́ло госці́ні. Во́н го éшчі і тéді ньę по́зна. Та по́ведз мі, хто́рі ші Ва́рґа-лéґінь? Во́ны шіцкі на́раз: Йа. Ньę́ зна а́ны тéді. Вішлы во́нка тá йім гуто́рі: Зна́це цо? Пойдзéме до́му. І йá ше збéрем з ва́мі, а́льę вец оста́ньęм. Ві пойдзéце. Йа́к ше пообльęка́лы, пошеда́йу на ко́ны, по́йду пред йо́го о́блак. Пріво́ла́йу го во́нка, во́н му гуто́рі: Йа́ то! Гі́бай до́лу с ко́нья! Зішол до́лу с ко́нья, а то́ті по ма́ле іду. Конь по дво́ре хо́дзі, а во́н го о́двед до загра́ді, жéбі ві́дзел, йа́ку во́н ма кра́сну загра́ду. Хо́дза по загра́ді, тá му указу́йę

шіцко: Йęст ў вас таке? А йęст ў вас таке? А ўше го напрéдок посіла. А вон му так гутóрел: Дó миьę кęд гóсці пріду, йá йіх вóдзім, дзе йа сцем. Йа на прéдок, вóны зá мну. Ідзе на прéдок Червéні краль, а тот зá ным. Пўшьчі пéрсцень з рўкох дóлу: Но, льęм го подзвігный. Вáрґа-лéґінь му гутóрі: Кęт ші го пўшьчел, а ті го дзвігай, ньę роскáвуй гóсцом; дзвігный го сам. Вóн го дзвігнул, íду дáльęй. Мал там йęден вéлькі кáмень у заграді, óдведол го ґу ньóму: Но, дзвігай го, кęт ші йўнак. Дó миьę кęд гóсці пріду, йá йім вьę кáжем ньічь рóбіц, йа зрóбім пéрше сам, а вéцка так йім гуторім. Червéні віґіс ше схільęл, пóчньę дзвігац, á тот віцах шáбльу, нáраз му глáву одрўбал так, йак бўндаву. Сам ґу сéбе гутóрі тéрас: Ті бі миьę вóдзіл ту по заграді і сцел бі бул ші ме скóнчіц, áльę кęд йа мудрéйші, йак ті бул! Зньáл му пéрсцень с пáльца, пóшол ґу коньóві, шéднул нá ньго, пóшол за геўтíма. Кęд йіх здогóньęл, тá йім гутóрі: Скóньчел сом вітíза, тý му пéрсцень! Пóшлы до цáра, крáль ше йім так зрадóвал, ньé знал од радóсці цо рóбіц. Дóрас препісал нá ньго шíцко крaльóўство і йóго дзіўку му дал за жéну. Справéлы свáдзбу богáту, рогáту — éшчі бім цóшка повéдол, ньę знам, чі ші вам бўдзе пáчіц; до лоповíка ср...і, хто бўдзе слўхац тóту пріповéтку, до глáві трепáлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, II, ст. 125—128, ч. 24; IV, ст. 15—18, ч. 4. — Жите і Слово, II, ст. 195—198. — Sad. Barącz, Bajki, ст. 193—195. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, II, ст. 110—114, ч. 133. — И. Худяковъ, Великор. сказки, III, ч. 120. — Е. Чудинскій, Рус. нар. сказки, ч. 14. — П. Рыбниковъ, Пѣсни, III, ст. 305—319. — M. Valjavec, Narod. pripovjedke, ст. 131—136. — F. Krauss, Sagen u. Märchen der Südslaven, II, ч. 129. — Erben, Vybrané báje a pov. nár., ст. 150—155. — A. Schott, Walachische Märchen, ч. 9. — E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ст. 242—257, ч. 24. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 430—431, ч. 34.

12. Як царевич, записаний чортови, визволив ся від нього і оженив ся з його донькою.

Бул йęден цар, мўшел пóйсц на вóйну. Дакęді кęд бўло éзęр рóкі, за два-трі рóкі вóйну трімáлы. Прішло пісмо од другóго цáра, же тот мўші пóйсц на вóйну. Вібéрал ше цар і шіцко йóго вóйско. Пóшлы дальęко, сéдем éзрі мільі дальęко од йіх варóшу. Бўлы там за два рóкі. Йак ше вóйна уш змірéла, íшлы шіцкі нáзад. На йęдней дрáгі бўла

йедна студньа. Шіцко войско піло воді, а на остатку прішол і сам цар. Вон зішол с коньа — його педінтер трімал му коньа — вон піл воді зос кабла. Його улапел дьабол за браду, та му гварел: Йа це нье пушьчім, док мі нье будзеш обецац тото, цо ті за ньго нье знаш. Вон обецал вельо пеньежі, льем да го пушьчі; а вон нье сцел пушьчіц го. Думал себе цар: Цо то може буц, цо йа нье знам за ньго? Нье могол себе роздумац. Кед ішол на войну, його жена, царіца, остала самодруга, а вон за тото нье знал. Кет цар прішол дому, царіца ше му поклоньіла, облапела го, та го обочькала. Прі царіці служньіца трімала дзецко на рукох, уж му було два рокі, уш хлапец знал і гуторіц. Мац му пітала ше: Відзіш, сіну, пальє, то твой оцец! А дзецко нье познало, воно думало, то льуцкі чловек. Цар ше пітал царіці: Жено мойа, чійо то дзецко, тот малі хлапец?

Цару наййашньіші, то мойо дзецко і твойо.

Йагбі то могло буц? Кед йа ішол до войні, йа нье познал, чі мі будземе мац дзецко, чі нье.

Царіца му гуторела: Кет ті ішол на войну, йа теді остала самодруга, а ті за то нье знал.

Цар заплакал. Вона ше му піта: Чьом ті плачеш?

Вон йей нье сцел повесц, льем вон себе думал, цо вон гуторел прі тей студньі, кед ішол з войні. Уж вон теді знал, же то тот хлапец, цо вон аньі за ньго нье знал. Уж го пріобецал дьаблові. Чешко то було йедному царові за свойім сіном; альє царіца нье знала ешчі за тоту роботу ньічь. Пітала ше му кажді дзень, цо вам, цо сце такі застарані, цо сце такі віплакані?

Нье пітай ше мі, мойа жено, уж мі ньіхто нье поможе.

Тот малі хлапец, цароу сін, ходзел до школі, кажді дзень прішол дому, оцові і мацері побочькал рукі; оцец теді віволал мацері, же цо вон гуторел на драже, кет піл воді, кед го дьабол за браду трімал. Царіца почьала кажді дзень плакац. Кет прішол тот чьас, шеснац рокі було царовому сінові, уж бул велькім паном, шабльу прі себе ношел, барс ше оцец радовал, же ма такого сіна; альє йакі хасен, кед го уш пріобецал дьаблові. Раз уж рокі вішльі, ма уш прісц по ньго сам Луціпер, альє пред даскельома дньома скорей віволал оцец і сінові, цо вон зробел, же вон тото пріобецал. Сін його почьал плакац, ай кажді дзень мушел ісц до заграді, а думал себе: Цо будзем робіц? Чі вон да прідзе ту, чі йа да пойдзем сам, да нье знайу за мньє, дзе сом пошол і цо будзе зо мну? Надумал пойсц сам. Но, альє пітал од оца: Апо мой, дайце мі даскельо катонацох зо мну, да пріду, бо йа мушім уж од вас пойсц. Ньічь ньє кошта мі аньі цо сом царскі сін, нье мам міра, аньі кед йем, нье сце ше мі аньі спац.

Но цар с тім сінóві дóраз одрéдзел трі шкадрóні катонáцох. Йéдна шкáдрон гусáре, дрýга шкадрóна гóльаньєре, а йєдна пешáці. Зобрáлы ше од дóму, цар віпровáдзел і царíца. Облáпел свойóго сіна і побóчькал: Но, сіну мой, кєт ші гóдзен, вімень ше отáмаль! Мац му плáкала, з ньім ше руковáла. С тім остáнце здрáві, йа мýшім уж íсц до свóйєй драгі.

Крáшньє ішлы за тідзень ўиєдно шіцкі. Пошлы до йєдного льєса, там у тім льєше вішол йєден зáйац нáпрез ньіх. Пітал ше йім, дзе ідзéце? Кєльо ві ідзéце, там вас ньє трéба тéльо; там ньє трéба льєм сáмого цáріча! Вон, цáріч, пóслал пешáцох дóму вáзад, а тóті éшчі остáлы. Кєд дáльєй íду, заш вішол зáйац нáпрез ньіх, пітал ше йім: Дзе ідзéце? Там дзе ві ідзéце, ньє трéба льєм йєднóго, самóго царо-вóго сіна! Поўрáцел заш йєдну шкадрóну дóму. Ішлы заш дáльєй. Кєд íду, трéці раз заш вішол зáйац нáпрец ньіх, пітал ше йім: Дзе ідзéце? Там ньє трéба вас тéльо; там досц і йєднóго! Кєд уш послал шіцкі нáзад дóму, сам óстал, шéднул та плáкал. Цо тéраз бýдзе рóбіц? Зóбрал ше, та íшол сам. Прíшол йєден зáйац, та му гутóрел: Відзіш ті, дзе ті íдзеш, то йє дьáвол; вон ма трі дзіўкі; вóньі же хóдза кýпац ту до тóго льєса до йєдней стýдньі. Кєт пріду тóті трі дзіўкі, вóньі дóрас позруцýйу шмáті, кáжда на свóйу громáтку. Тóта найстáрша, бýло йєй мéно Кáта, тóта полóжі пéрша; дóбре ше пріпáтрай, хтóра дзе клáдньє. Стрéдньа положéла на свóйу громáтку, то бýла Ержа, най-млáтша остáтньа зруцéла, положéла на громáтку, тей бýло мéно Йýла. Кєт пóйду нýка кýпац ше, а ті дóбре мéркуй, хтóрі шмáті тей, цо най-млáтша. Пóйдзеш там ґу шмáтом, вітáргньєш йєдно пірко зоз йєй шмáті, а вéцка скрі ше дóбре, да це ньє відза. Кєд віду вóнка, вóньі ше об-льєчьу і одльєтньу; тóта наймлáтша ньє гóдна одльєціц, док йєй пірко ньє поўрáціш. Альє ті йєй так льєхко ньє дай, гóчь ці ше кєльо бý-дзе пітац. Пóведз йєй, кєт прішáгньє, же твóйа жéна бýдзе.

Кєд уш ше окупáлы, вішлы вóнка, побрáлы свóйо шмáті, най-стáрша і стрéдньа сцéлы одльєтнуц; áльє трéца Йýла ньє мóгла. Тáмті ше почьáлы зóз ньу вáдзіц: Ті, кýрво йєдна, мýшіш мац дакóго ту. Гéўті, Кáта і Ержа одльєтлы дóму, а наймлáтша Йýла ньє мóгла. С тім почьáла крíчіц, пітац ше, хтó ші і дзе ші, ýкаш ше мі! Вóно ньíхто ньічь. Вóна заш крічéла: Озві ше, дзé ші і хто ші! І по трéці рас пітáла ше, най прíдзе вóнка зоз льєсу. Кєд вон вішол ґý ньєй, пі-тáла од ньóго: Дай мі, цо ші мі ўжал з мóйєй шмáті!

Вон йєй гвáрел: Ньє дам ці, мóйа жéна мýшіш буц; скóрей ньє достáньєш пірко.

Вóна од ньóго пітáла барш крáшньє, же му да гочь цо, льєм вóна

ше ешчі ньę ода. Вон йęй іншак ньę сцел дац, доґ вона ше му седем раз ньę прішаґньę на ґоліх кольęнох.

Цо вона будзе робіц? Іншак ньę ґодна пойсц, мушi ше му прішаґац. Кльęкла на кольęна, та му уше прішьаґала, седем раз, же його верна жена будзе. Кęд уж прішьаґла, та му гварела: Мі терас пойдземе дому до мойого оца, бо то мой оцец, цо мал по тебе пойсц до цара. Твой оцец, цар, тебе обецал, кęд ешчі ньę знал за тебе. Тераз уш чьас прішол, же мой оцец ма по тебе пойсц. Кęт пойдземе дому, ті пойдзеш дораз до мойого оца, та му повеш: Йа, паньę, уж прішол, цосце мальі по мньę пріcц; то йа царскі сін. І кęт пойдзеш нука, кęд мой оцец зада ці дайаку ґатку, ті ше ньę старай, же то ші ньę ґодзен скончіц. Кęт пойдзеш до його хіжі, мі уж будземе шіцкі трі у хіжі. Преправіме ше на трі ґаурані такі йęднакі, йак йęден, так друґі. А ті, іншак ньę ґодзен ші познац, хтора йа будзем, альę йа глауку пот кріделко зоґньęм кус, по тім ме будзеш познац, же йа наймлатша. С тім го ужала до фартуха, зльęтла ґоре і пошла з ным до оца; кажда у свойого оца мала окреме свойу хіжу.

Кęт пошол рано до його дьауловей хіжі, праве сце на капурку нука войсц, дьабол ше уш по ньго вібрал. Вон му поздраукал: Добрі дзень.

Но, гварі, добре, же ші прішол, бо йа по тебе уж ішол. Но, льęм ґібай нука до хіжі. Задал му дорас: Кęд ньę задньęш, хторі ґаурань найстарші і средньі і наймлатші! Ґаурані зльęтльі настрет хіжі, да ше ньę рушел аньі йęден, ньę познал бі вон аньі йęдного. Альę Йула, його жена, рушела з глауку і вон дорас познал. А вон му гварел: То твойа сретьа, же ті зґаднул, хтора наймлатша. Но, льęм іц терас, прідзеш мі на рано.

Вон пошол ґу свойęй женьі. Пітала ше му, цо сконьчел, цо му старі гуторел. А вон йęй гуторел: Гварел мі мойа сретьа, альę мі казал на рано заш пойсц ґу ньому.

Вона йому гуторела: Ньę бой ше од нього. Кęт пойдзеш рано до нього, вон ці будзе давац віна піц с пуґара; альę ті ньę пій с пуґара, альę зос фльаші, бо вон це будзе сіловац, же мушіш піц. А ті повец: Кęд же мушім піц, йа будзем с фльаші. Порві фльашу і напі ше. Поведз му: Ньę піл мой оцец зос пуґара, ньę будзем ай йа. Вон ше напіл, а дьабол му гварел: Ньę знам, хто це научел так. Ідз дому, прідзеш мі на рано.

Зобрал ше, пошол ґу свойęй жені. Піта ше му жена: Цо ці гуторел тот старі пес?

Вон йęй гуторел, цо тот старі йому гуторел: Прідзеш мі на рано.

Ньѐ бой ше, ньѐ маш бріґі, льѐгай а шпі. Тераз му почьньѐ бешедовац: Кѐт пойдзеш на рано, вон ці будзе гуторіц: Мам штірі кобулі, тоті мушіш ошедлац. Ті кѐд войдзеш до хлыіва, шіцкі штірі будземе прі йашльох поуйазані; а ті вежньѐш ожог, а так будзеш біц Ержу, же да йѐ узнойѐна, а вецка на ньу шедньѐш! Вон так і робел. Перше йѐдну ошедлал, прівѐдол нука; набіл і другу і ошедлал йу; кѐд набіл трецу, то була стара дьаблова жена, а тоту так біл, же шіцко ожох поламал. А свойу ньѐ удерел аньі рас. Крашньѐ на ньу шеднул і ошедлал шіцкі уш. Прішол ґу дьаблові, гуторел му: Йа уж ошедлал.

Вон му гварел: Ньѐ знам, хто це так учі, чешко верім, же то от твойого розума. С тім ідз дому, прідзеш мі на рано.

Пошол ґу свойѐй жені, пітала ше му: Цо ці гуторел тот старі пес?

Вон йѐй гуторел: Казал мі прісц на рано; с тім польѐгальі. Жена му гуторі: Рано кѐт пойдзеш, вон ці ґада барз велькѐ, альѐ ті ше ньѐ бой, то мойа бріґа! Кѐд рано вон пошол до дьабла, праве на капурку, же отворі, дьабол уш по нього ішол: Твойа сретьа, же мі прішол, бо бі ці було уж гуйа! Тераз му гуторі старі дьабол: Йутре мі маш справіц бакарні мост з мойѐй хіжі до Катовей, с Катовей до Ержовей, з Ержовей до Йуловей.

С тім вона йому гуторі: Ньѐ маш бріґі, льѐгай та шпі. Коло того моста, му гуторел, ма буц ушельійака овоц насадзена і такой да зродзі. У ноці вона, його жена, отворела облак, закрічьала на свойо роботньіці, прішльі, вецей йіх було, йак йѐден езѐр. До рана шіцко поправельі, було готове; і так овоц насадзельі і була уж узрета рано. Рано станул і пошол до старого дьабла; зос свойѐй хіжі ішол по мосце аж до старого дьабла. Поздраукал му: Добрі дзень, паньѐ, уж готове! Пан старі опатрел, пачело ше му, йак то крашньѐ зробене. Гварел му: Твойа сретьа, же мі могол ті направіц. Прідзеш мі ешчі раз на рано, справіш мі мост, жебі бул стріберні з мойѐй хіжі до Катовей, з Катовей до Ержовей, з Ержовей до Йуловей. І коло того да мі будзе посадзена ушельійака овоц і да йѐ узрета до рана.

Йула, його жена, гварела му: То ньѐ твойа бріґа, ньѐ старай ше, льѐгай, а шпі. Вон льѐгнул і заспал. Вона отворела облак, закрічала на тіх істіх майстрох, цо правельі бакарні мост, дорас шіцкі прішльі і до рана зробельі. Рано свойого чловека зогнала, жебі пошол до старого дьабла. Вон станул, обльѐк ше, крашньѐ по тім мосту ішол, так ше му пачело, же йак крашньѐ справені, такі бул білі, йасні, так ше швіцел, ньѐ мож було на нього патріц. Поздраукал дьабловi: Но уш, паньѐ готове, цосце законьальі одо миьѐ! Опатрел старі дьабол, пачело ше му, же йакі красні, направені мост; овоц так пахла, уж баржей ньѐ

мож. Сре́тьа твойа, же ші спра́вел мі до ра́на; бу́ло бі ці ґу́йа. Прі́дзеш мі е́шчі раз на ра́но, спра́віш на йу́тре мост зла́ті і ко́ло ньо́го о́воц насадзе́на і да уш та́кой і узре́та.

По́шол до́му, піта ше му же́на: Цо ці гуто́рел тот ста́рі?

Вон йе̨й пріпове́дал: Гуто́рел мі, же да му спра́він зла́ті мост, а йа то нье̨ го́дзен.

Во́на му гва́рела: Лье̨ґай, а шпі, нье̨ твойа бріґа, нье̨ ста́рай ше! Ко́ло полно́ці отворе́ла о́блак, закрічьа́ла на сво́йо роботньі́ці; во́ньі ше посходзе́льі, пітальі ше йе̨й, цо запове́да мла́да кральбо́уна?

Во́на йім гуторе́ла: До ра́на да мі справі́це мост зла́ті і да бу́дзе о́воц насадзе́на ко́ло ньо́го! Ке̨д ра́но, мост гото́ві. Во́на сво́його чолове́ка зогна́ла, най ше уміє̨, обльє̨че, та най і́дзе прет па́на, дьабло́вого кра́лья. По́шол ґу пано́ві, по́здраўкал му: Но, па́нье̨, уш сом гото́ві з мо́стом, цо́сце мі зада́льі. Опа́трел пан, чі до́бре, паче́ло ше му барз, бо і кра́сні бул та́кі, же те́раз уж нье̨ пра́ўйа та́кі. Но, гва́рі му, ідз до́му, прі́дзеш мі на ра́но.

Ке̨д вон по́йдзе до́му, піта ше му же́на: Цо ці гуто́рел?

Вон йе̨й гуто́рел: Ньічь мі нье̨ пове́дзел, лье̨м мі ка́зал на ра́но заш да по́йдзем. Но, во́на му гва́рела, будзе́ме мац бріґі. Уж нас ге́ўта ста́ра його жена, а мо́йа мац, во́на нам віве́дзе шо́ра. Му́шіме о́таль сце́кнуц.

До́раз ве́чьар Йу́ла трі рас пльу́ла на́ пец і ка́жда шльі́на раз ма́ла ше о́звац на йе̨й ме́сто. У́жа́ла го до фарту́ха і по́шльі до шве́та. Мо́гло то буц два го́дзін, ке̨д уж і́шльі. Гва́рі ста́ра старо́му дьабло́ві: То́та на́ша Йу́ла зо́с тім йе̨й чолове́ком, шіцко во́ньі то ро́бйа. Йа йім віве́дзем шо́ра. Крі́цце на́ ньіх, мнье̨ ше віздзі, же во́ньі уж нье̨ту.

Дай йім по́кой, най шпйа.

А озві́це ше, чі су ту.

Ке̨т ше о́звал ста́рі: Йу́-ло! Шльі́на озва́ла ше: Цо? Но ві́дзіш, же су ту.

Даске́льо ферта́льі пре́шло, во́на заш гуторе́ла старо́му: Озві́йце ше, мнье̨ ше ві́дзі, же йіх ньє̨т, же во́ньі уш по́шльі! Озвал ше: Йу́ло, шпіш?

Шльі́на озва́ла ше: Шпім!

Ві́дзіш, гва́рі, же су ту.

Пре́шла йе̨дна годзі́на, заш му ста́ра гуто́рела: Озві ше, чі су ту.

По тре́ці раз о́звал ше: Шпіш, Йу́ло?

Шльі́на тре́це о́звала ше: Цо мі нье̨ да́це міра?

Ста́рі гуто́рел: Ві́дзіш, же су ту, же шпйа.

Ке̨д бу́ло полно́ці, заш ста́ра нье̨ да́ла по́кой. Озві ше, чі во́ньі ту, мнье̨ ше ві́дзі, же йіх уж ньє̨т! Штва́рті раз ке̨т ше о́звал, уж

ньі́хто ньę о́звал ше. Во́на му гва́рела: Ві́дзіш, ті ста́рі маґа́рцу, гва́рела сом, же во́ны по́шлы; те́раз збер ше, а ла́пай йіх.

Кęт ше́днул на о́жог, і́дзе та́кę стра́шне, йак хма́ра чьа́рна. Йу́ла, цо спека́ла зо сво́йім члове́ком, вон йęй ше́дзел на хрі́пце; каза́ла ше му огльа́днуц: Огльадны ше, чі ньę і́дзе дайа́ка пого́на за на́мі! Вон ше огльа́днул: Ньę ві́дзім ньі́кого, льęм та́ке чьа́рне за на́мі і́дзе, йак йęдна хма́ра.

Во́на йому до́раз гуторе́ла: Те́раз ньę ма́ме кę́ді спе́кац, бо нас уш здого́ны, а́льę ті бу́дзеш ґу́льаш, а йа бу́дзем кра́ві чьу́пор; ті бу́дзеш чьу́вац тот ста́ток. А кęд вон прі́дзе, бу́дзе ці ше пі́тац: Цо ро́біш ту? Ті му бу́дзеш гуто́ріц: Йа чьу́вам ста́ток. Вон ше пі́тац бу́дзе: От кę́ді? Уж дзе́шец ро́кі. А вон ці ше бу́дзе пі́тац: Чі ші ньę ві́дзел дайа́кі пар льу́дзох, же́ну і члове́ка? Ті му по́веш, же ші ві́дзел, а́льę то те́ді було, кęт ші по́стал ґульа́шом.

Рас ту йę дьа́бол. Цо ті ро́біш ту, члове́че?

Чьу́вам ста́ток.

Ньę ві́дзел ші, же́бі та́дзі і́шол чло́век і же́на?

Ба йа ві́дзел.

Да́уно пре́шлы та́дзі?

Вон йім гва́рел: Йа уж дзе́шец ро́кі ґу́льаш; те́ді кęт со́м бул пе́рші рок, те́ді та́дзі і́шлы.

Вон гва́рел: Гей, то барз да́уно, йа то ньі́ґда ньę здого́ным! Ура́цел ше на́зад до́му. То́ті двойо справе́лы ше на́зат так, йак і булы; ше́днул йęй на хрі́бет і по́шлы до дру́гого кра́йу.

Тот ста́рі дьа́бол кęт по́шол до́му, пі́тала ше му дьавольі́ца: Дзе же су? Чі ші йіх у́лапел?

Йа ці йіх ньę́ мог ула́пїц, бо уж дальę́ко ма́йу буц. Йę́ден чло́век мі на дра́же гуто́рел, цо чьу́вал ста́ток, же і́шлы та́маль же́на і чло́век уж дзе́шец ро́кі, зна, же йіх ньі́хто уж ньę у́ла́пі.

Ста́ра дьавольі́ца гуторе́ла му: Ті шальę́ні маґа́рец! Тот ста́ток, то бу́ла Йу́ла, а тот чло́век, цо чьу́вал, то бул вон. Те́раз за ньі́ма на́зат па́куй! І вон ше зо́брал за ньі́ма на́зад. Заш ше Йу́ла ка́же обра́ціц свойо́му чловеко́ві: Обрац ше, чі ньę і́дзе за на́мі дайа́ка пого́на! Вон ше обра́ці, ві́дзі чьа́рну хма́ру, та́ка і́дзе з ві́тром. Во́на гва́рі: Зідз до́лу; йа ше спра́вім на про́со, ве́лькі фа́лат, да сто ла́нці бу́ло, а ті бу́дзеш то́то про́со чьу́вац.

Кęд вон прі́дзе, бу́дзе ці ше пі́тац, чі ші ві́дзел дайа́кі дво́йо льу́дзе та́дзі і́шлы? Ті по́ведз: Ві́дзел сом, а́льę то йęст уж да́уно, кęт почьа́лы о́рац пот про́со.

Ту уж дьа́бол. Пі́та ше: Цо ті ро́біш, члове́че?

Йа чьу́вам про́со.

Ньę відзел ші, тáдзі чі ішлы дайáкі пар млáді льу́дзе, чло́век зо жéну?

Вон му повéдзел: Відзел сом, же ішлы тáдзі, кęт почьáлы óрац пот про́со.

Вон гвáрел: То барз дáу́но бу́ло, кęд уж про́со узрéте. У́рáцел ше нáзад до́му. Йу́ла зо сво́йім чловéком зобрáла ше і сцекáлы до його о́ца жéмі, до дру́гей кральęвіні.

Стáрі дьáбол прішол до́му; пітáла ше му дьавольіца: Но у́лáпел ші йіх?

Ньę у́лáпел. Пітал сом ше на дрáже, чі ньę відзéлы тáмаль дайáкі пар льу́дзе, чі ньę ішлы. Йęден чло́век чьу́вал про́со, вон гуто́рел, же відзел нá йар, кęд орáлы на про́со.

А во́на му гварéла: То во́ны бу́лы. Требáло ці йіх у́лáпіц, та мньę пріньęсц. Уж йіх ті ньę го́дзен у́лáпіц, му́шім йа пойсц. Шéдла во́на на о́жог, беж за ньíма. І во́на фрішко йіх здогоньęла. Йу́ла, цо сцекáла, казáла ше обрáціц свойо́му чловеко́ві: Обрац ше на зáдок, а пáтрі, чі ньę ідзе за нáмі дайáкі дьáбол?

Кęд вон ше огльáдньę, чьáрньęйę ше зá ньíма вéлька хмáра. Во́на му гуто́рі: Руц грéбень на зáдок! Кęд вон ру́цел грéбень, спрáвел ше вéлькі льęс, а шіро́кі. Кęт прішла стáра дьаблыіца ґу льęсу, доґ во́на сéбе дрáгу прерубáла, во́ны по́шлы барз дальęко. Заш стáра за ньíма барж бéжела нагньíвана. Альę йім ньę дальęко требáло прейсц, льęм прев мо́рйо. Тáке бу́ло шіро́кę, йак то́то, цо ше ідзе до Амерікі. Та бі йіх ньę мáла у́лáду у́лáпіц, да прéшлы. Альę во́ны прáве ґу во́ді до́шлы, а стáра дьаблыіца йіх долапéла. Кęд во́ны на мо́рйо, спрáвела ше Йу́ла на кáчьку, а його пріправéла на качьу́ра. Альę і стáра ше спрáвела на кáчьку, а за ньíма до мо́рйа. Вон ше ньę мох так ну́ріц до во́ді, та го у́лапéла. Відлубала му о́чі, положéла сéбе до кішéны, с тім вішла нá брег. І заспáла, бо вістáла. Йу́ла вішла во́нка, во́хпала йęй до кішéны ру́ку, віньáла о́чі, а бáбі ше віс..áла до кішéны. У́лáпела качьу́ра, положéла му о́чі, справéла го на чловéка, у́жáла го на хрібет і з ньім сцекáла. По́шлы прéйґа мо́рйа. Стáра дьаблыіца стану́ла, зобрáла ше, прішла до́му; éшчі дальęко бу́ла, уш ше старо́му дьабло́ві хвальęла: Ту́ му о́чі; ті хо́дзел два рас, ші йіх ньę мог у́лáпіц; йа тéрас по́шла, у́лапéла сом го, вікопала сом о́чі, та сом положéла до кішéны.

Вон йęй гвáрел: Маш ті там г..но, ньę о́чі.

Во́на до кішéны ру́ку вохпáла, же віньę о́чі, а во́но о́чі ньęт! А вон ше з ньęй нáшмейал: Йа ці гвáрел, же то так бу́дзе! Уж дáрмо тéрас по́йдзем нáзад, бо йа йіх ньę у́лáпім.

То́ті двоййо по́шлы до його о́ца. Во́на йому гуторе́ла: Іц ті сам до твойо́го о́ца, йа оста́ньęм у касі́ні, там ше пойę́днам слу́жіц, а ті кęт ше бу́дзеш же́ньіц, другу ньę́ бер, льęм мньę, бо йа с то́бу прішьага́ла се́дем раз е́шчі те́ді, кęт ші мі пірко з мойо́го крі́дла віта́ргнул!

Вон йęй гва́рел: Ньę́ бой ше, ша йа за те́бе ньę забу́дзем. — По́шол до свойо́го о́ца. Його́ о́цец барс ше зрадо́вал і його́ мац. Од радо́сці і плака́лы, цо ше му зрадова́лы, же йіх сін ше́снац ро́кі му бу́ло, по́шол до дьа́бла, а ота́маль ше ўра́цел на́зад. Ве́лька сла́ва у ца́ра бу́ла. Цар го пі́тал, же́бі ше вон оже́ньęл. Вон гва́рел, же ше ньę бу́дзе же́ньіц, же вон ма же́ну. Альę о́цец му гуто́рел: Льęм ті ше жень, ве́жньęш се́бе йę́дну фра́йлу, уж за те́бе порі́хтана.

Вон то і за́бул за сво́йу пе́ршу же́ну. Ўжал се́бе то́ту, цо му його́ о́цец ві́брал. Сва́дзба бу́ла за трі дны бога́то. Кęт ше дочьу́ла його́ же́на, же ше вон оже́ньęл, сму́тна бу́ла. Слу́жела у кафа́ні, а во́на мо́гла ше справіц барс кра́сну дзі́ўку. Та́кей кра́сней у́ тім варо́шу ньę бу́ло. Кęд і́шлы там офіці́ре на ква́ртель і на ко́ст, йęдно́му офіціро́ві барс ше попаче́ла. Пі́гал ше йęй, чі во́на го бу́дзе льу́біц? Во́на му гуторе́ла, же во́на льу́бі гочь ко́го, льęм же ньę́ сце ґу се́бе на́ ноц ныко́го.

А тот офі́цір барс ше зальу́бел до́ ньęй, гва́рел йęй: Пу́ж ме ґу се́бе йę́дну ноц преноцо́вац, йа те́бе дам сто форі́нті.

Во́на му гва́рела: Останъ до вечьа́ра, йа́ мам сво́йу хі́шку і мам по́сцель, та прі́дзеш ґу́ мньę.

Кęд уж ве́чьар, офі́цір прі́шол. Заду́ркал до дзве́рох, піта́ла ше му, хто йę.

Йа, гва́рі, офі́цір. Бул ла́йтнант.

Пушче́ла го ну́ка, каза́ла ше му зобльę́чіц до го́ла. Вон ше зобльę́кол, а і во́на. Во́на уж льę́гла пе́рше на по́сцель, а йому гуторе́ла: За́ўрей дзве́рі. Вон сцел за́ўрец, а́льę ше ўла́пел за дзве́рі, а ньę мо́гол за́ўрец, а́ны ньę мо́гол од дзве́рох ґу́ ньęй пойсц. Кęд раз уж дзень, катона́цом тру́бйа на еґзе́цір, пан е́шчі го́лі прі дзве́рох, ца́лу ноц заве́рал. Кęд уш треба́ло му ісц, пі́тал ше йęй: Пуж ме о́таль, най і́дзем, бо бу́дзем штрофа́ні! С тім во́на го отпушче́ла і ньę льубова́лы ше, а́ны блы́ско йę́дно ґу дру́гому ньę прі́шло.

По́шол пан на еґзе́цір, во́на стану́ла, заш робе́ла сво́йу робо́ту. Пано́ві ше пі́тали дру́гі офіці́ре: Дзе бул тей но́ці?

Вон йім гуто́рел: Бул сом у касі́ні.

Ті о́здаль бул прі́ тей служны́ці?

Йа бул, може́це і ві пойсц.

Дру́гі ве́чьар пойдзе оберла́йтнант і вон се́бе ду́мал: Кęд геўто́го пушче́ла на́ ноц, о́здаль і мньę пу́шчі.

Пітал ше йęй барс кра́шньę: Йу́лішька, пу́шчіш ме тей но́ці преноцо́вац?

А во́на му гваре́ла: Пу́шчім вас, прідзе́це на ве́чьар.

Пан прі́шол до йęй хі́шкі. Во́на му гва́рела: Зобльę́чце ше до го́ла і льęгньі́це на по́сцель! І во́на ше зобльę́кла, ньę ма́ла на се́бе, льęм та́ку це́ньку фатьоло́ву шма́ту. Ші́цко ше йęй це́ло відзе́ло. Каза́ла му, да і́дзе за́ўрец брі́лу. Вон по́шол, у̃жал то́ту брі́лу до ру́кох, сце йу за́ўрец, а ньę мо́гол. Заве́рал йу до само́го ра́на. Кęд ра́но трубе́лы на еґзе́цір, пан ше йęй пі́тал: Отпуш ме, йа ве́цей ньę прі́дзем ньі́ґда; йа про те́бе мо́жем стра́ціц і мо́йо па́нство.

Во́на го отпушче́ла. Зо́брал ше сму́тні, по́шол до каса́рні. Пі́тал ше му капіта́н: Дзе́ сце бу́лы ге́рен оберла́йтнант?

Оберла́йтнант гва́рел капітано́ві: Пан ка́пітан! Йа бул у касі́ні; йęст там йę́дна кра́сна дзі́ўка; ві е́шчі та́ку дзі́ўку ньę відзе́лы, от ка́ді ві жі́йęце. Да йу відзі́це, ві бі і са́мі ґу́ ньęй по́шлы!

Кęт тот чьул капіта́н і вон по́шол ве́чьар до тей касі́ні. Йак увідзел то́ту дзі́ўку, барс ше му попаче́ла. Гва́рел йęй, чі вон мо́же прі́сц на ве́чьар?

Во́на му гва́рела: Прі́цце, па́ньę!

Кęд уж ве́чьар, прі́шол пан на йęй ква́ртель. Во́на го пушче́ла ну́ка, каза́ла ше му зру́ціц до го́ла, са́ма льę́гла на по́сцель. Вон сцел льę́гнуц ґу́ ньęй, поло́жел йę́дну но́гу на по́сцель, дру́гу ньę мо́гол поло́жіц, а́ньі з ру́ку ру́шіц. Так прі ньęй стал до ра́на. Гва́рел йęй: Отпуш ме, Йулі́шко, йа ве́цей ньę прі́дзем ту, бо йа ше барз о те́бе га́ньбел го́лі ца́лу ноц прі те́бе стац, а ті ше на́ мньę прі́патра́ла, а ньічь сом ці ньę мо́гол зро́біц. Бу́ло бі мі пра́во, льęм да сом ці го льęм льі́цо мо́гол побо́чькац.

По́шол до каса́рні ра́но сму́тні, пі́тал ше му оберла́йтнант і ла́йтнант: Пан капі́тан, дзе́сце бу́лы?

Йа бул там, дзе і ві.

Та цо́сце там робе́лы?

То сом ро́бел, цо і ві. Ньę гуто́рце ньіко́му ньічь, най ньі́хто ньę́ зна.

То бу́ло за трі дньі; царо́вого сі́на сва́дзба ше почьа́ла. Ке́д Йу́ла то відзе́ла, же ше йęй му́ж і́дзе прі́шьа́гац до це́ркві, ма́ла у касі́ні йęдно́го сіка́на, тот сі́кан знал гуто́ріц. Кęд уж і́шлы до прі́шьа́гі, тот сі́кан по́чьал гуто́ріц: Наш мла́ді пан ньę і́дзе зо сво́йу мло́ду ше прі́шьа́гац, вон уж оженьę́ті! То чьу́лы ве́цей то́ті, цо і́шлы на пре́цок. Прі́шол про́сто дзве́рох і мло́ді ца́роў сін зоз його́ мло́ду. Сі́кан скрі́чел на дзве́рох: Наш мла́ді пан ма же́ну, ньę тре́ба му два! Ца́роў

сін осе́тел ше, же то ньєдо́бре; прі́шло му до розу́ма, же вон мал же́ну; до́рав на́зат по́шлы до́му, сва́дзбу погубе́лы і на но́во почьа́лы ше зос пе́ршу же́ну руко́вац. Вон уж ньє слу́хал а́ны о́ца, а́ны ма́цер. Кєд вон йім гуто́рел, же йак вон хо́дзел по шве́це, а во́ны на то прі́ста́лы. До́рас по́ ньу посла́лы до касі́ні, же́бі прі́шла. Во́на прі́шла, знова ше віпчьа́лы і справе́лы сва́дзбу кра́шньє, а нас ньє вола́лы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

Паралєлї: В. Лесевич, Оповідання Р. Чмихала, ст. 29—39, ч. 3.— В. Гнатюк, Етноґраф. матер. з Угорської Руси, IV, ст. 8—15, ч. 3. — Б. Гринченко, Этногр. матеріялы, I, ст. 165—170, ч. 160. — И. Рудченко, Народ. южнорус. сказки, II, ст. 114—125, ч. 30. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 17—24, ч. 5.—А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 55—81, ч. 125. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 17; III, ч. 118. — Эрленвейнъ, Народ. сказки, ч. 6. — Erben, Slov. čitanka, ст. 103—112. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen, ч. 26. — Wolf, Deutsche Hausmärchen, ст. 286—300. — L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, I, ст. 85—92, ч. 14 (частина) і ст. 344—350, ч. 54. – R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 161—175, ч. 2. — E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ст. 152—167, ч. 13—14.— О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 57—60, ч. 40. — Národop. Sborník českosl., VII, ст. 219, ч. 12. — V. Tille, Povídky sebrané na Valašsku, ч. 22.

Поодинокі мотиви сього оповідання подибують ся також з окрема в инших казках, не споріднених із сею, як: Обіцянка віддачі того, про що не знаєть ся в дома; виконуванє трудних робіт при помочи любки; утеча з любкою і метаморфози підчас утечі; забута наречена. Паралєлї до них знайдуть ся в зазначеній уже тут лїтературі.

13. Як королевич воював із чортом. А.

Бу́л раз йє́ден краль, мал йєдно́го сі́на. Сін ше му оже́ньєл, барс кра́сну же́ну мал. Йак уш ста́рі хо́рі бул, відзел, же уж му́ші у́мріц, здал се́бе на сі́на кральо́уство. Мал два́нац комо́ркі, та так му гва́рел: До йєде́нац комо́ркох мо́жеш пойсц, у́ше поопа́трац, кєд зо́сцеш відзіц, же цо́ йєст там, льєм до двана́стей ньє́ ідз. Ньі́ґда йу а́ны ньє о́твор!

Умар ста́рі, ньє́ мал ньіко́го мла́ді краль, льєм же́ну. Похо́дзі вон по́ тіх комо́ркох, ньє ідзе до двана́стей за йє́ден чьас. Альє раз вон наду́мал, да́ вон по́йдзе опа́тріц, цо́ йєст у́ тей двана́стей, кєд йо́му о́цец гуто́рел, да́ вон там ньє ідзе. Одо́мкньє комо́рку, по́йдзе ву́ка, а́ там віші на гре́ді на ла́нцох на́ трох но́гох йє́ден Ту́рок. Кє́д вон во́шол

нука, тот Ту́рок му гуто́рі: Да́й мі йе̨ден по́гар во́ді, дам ці йе̨ден швет. А вон се́бе поду́мал: Йа йе̨ден краль, а йа нье̨ мам йе̨ден швет; ке̨д во́н мі да йе̨ден швет, йа́кі йа бу́дзем бога́ті! Пошол, пріньęсол му по́гар во́ді, тот по́піл, до́рас ше му йе̨ден ланц з но́гі отка́пчьал. Да́й мі е́шчі йе̨ден по́гар во́ді, да́м ці е́шчі йе̨ден швет! А вон се́бе поду́мал: Во́да нье̨ ко́шта пеньęжі, да́м му е́шчі йе̨ден по́гар во́ді, йа ве́цка барз бога́ті бу́дзем. По́шол, заш му пріньęс. По́піл, заш ше му отка́пчьал дру́гі ланц. Да́й мі е́шчі йе̨ден по́гар во́ді, да́м ці е́шчі йе̨ден швет! По́шол насі́пац, у канті́ньę оставáло, та се́бе же́ні гуто́рі: Же́но, ідз на во́ду, бо ньęт. Же́на ўжа́ла ка́нту та по́шла, а во́н му о́дньęс тре́ці по́гар во́ді. Ке̨т тот по́піл, отка́пчьал му ше тре́ці ланц з но́гі. Зльęцел до́раз во́нка с комо́рі, хва́цел му же́ну на дра́же, йак бу́ла на во́ду, та́ йу о́дньęс. Вон то ві́дзел, тот млa̋ді краль, і барс по́чьал пла́кац, цо́ вон те́раз бу́дзе ро́біц през же́ні. По́шол до міне́шу, ві́брал се́бе йе̨дно́го добро́го ко́ньа, ше́днул на́ нього, по́йдзе по же́ну. По́йдзе там, же́на го збаче́ла, же́ то вон, ўжа́ла ка́нту, по́йдзе на во́ду там ґу́ тей сту́дньі, дзе́ вон ко́ньа напа́ва. Ке̨т по́йдзе там, во́н йу з дальęкі по́зна, та́ ше йу піта: Та чі прі́дзеш, же́но, до́му?

Шак знаш, же по́йдзем і з нога́мі і з рука́мі, бо́ мі ту барз ньęдо́бре!

Ше́дньу на ко́ньа обідво́йо, та і́ду. А то́го дьа́бла конь Тра́йціх так гре́бе у хльі́ве, да аж ділььі́ні віру́ца спот се́бе. Дьа́бол по́йдзе до хльі́ва: Цо́ ці хі́бі, ко́ньу мой? Чі ньę маш стрібе́рного ше́на, чі ньę маш зла́того обро́ку, чі ші смійа́дні?

Ньę хі́бі мі ньічь, льęм то́ мі хі́бі, же ці же́ну одньęсльі.

Та́ чі сом го́дзен е́шчі йе̨дну ма́жу дога́ну поку́ріц і йе̨ден а́коў ві́на по́піц?

Го́дзен ші.

По́шол нука, поку́рел йе̨дну ма́жу дога́ну і йе̨ден а́коў ві́на по́піл; ше́дньę на ко́ньа, конь раз — два́ рас ско́чі, у́ж йę прі ньім: Голт, стой; дай же́ну; те́рас ці дам йе̨ден швет за́ тот по́гар во́ді, цо́ ші мі дал.

А тот прі́дзе до́му плачьу́ці. Ві́брал се́бе друго́го ко́ньа, та се́бе ду́ма: Тот о́здаль лье́пше мо́же бе́жіц! Заш по́йдзе по же́ну. Ке̨т по́йдзе там, во́на пра́ве і́дзе на во́ду; та́ ше йе̨й піта, чі прі́дзе зо́з ньім до́му?

По́йдзем ве́ра і з нога́мі і з рука́мі, бо ту́ мньę барз ньęдо́бре.

Ше́дньу на ко́ньа обідво́йо, так ўсцека́йу, же уж ба́ржей ньę мож. Алье Тра́йсіх гре́бе у хльі́ве, ду́рка, лопо́ці. По́йдзе ґу ньому дьа́бол: Та цо́ ці хі́бі, мой ко́ньу?

Ньȩ хібі мі ныічь, áльȩ тéбе хібі, бó ці жéну одньȩ́слыі, а мóйу ґаздíньу.

Та чі сом гóдзен два мáжі дугану́ покýріц і два акóві віна пóпіц?

Гóдзен ші.

Покýрел два мáжі догáну і два акóві віна пóпіл. Шéднул на кóньа, кóнь двá рас, трі рас скóчі, ўж йȩ прі ныім: Голт, стой; дай жéну! Тéрас ці дам дрýгі швет зá тот пóгар вóді, цó сом ý це пóпіл, áльȩ вéцей, дá мі ньȩ прíдзеш, бó ці гýйа бýдзе.

Тот заш с плáчьом дóму. Побýдзе дóма двá дныі, трі дныі, ньȩдóбре мў за жéну; през жéні ньȩ гóдзен буц; вібере сéбе два кóныі зоз мінéшу: тóті бýду льȩ́пші бéгац, йак гéўті мóглыі. Шéдньȩ на йȩдного, та ідзе. Кȩт пóйдзе там, вóна пpáве прі стýдныі вóді сіпе до кáнті. Кȩ́д го осетéла, же íдзе, тá го дочекáла. Кȩд вон дóйдзе там, тá ше йȩй піта: Та чі прíдзеш тéраз дóму?

Пóйдзем вéра і з рукáмі і з ногáмі. Альȩ дáрмо пóйдзем, бó тот гýнцут заш ме вéжме от тéбе.

Ну, льȩм гíбай, óздаль пойдзéме; тéраз мáме два кóныі, льȩ́пше смегóдныі ісц, йак на йȩ́днім. Альȩ опітай ті ше му, дзé йȩст éшчі тáкі конь, цóбі так мóгол бéгац йак йóго, йа прíдзем éшчі раз вéцка, тá мі пóвеш, вец йа пóйдзем по ньóго, йá го кýпім, гочь цо бýдзе кóштац.

Альȩ шаркáньоў конь грéбе у хлыíве, рýбе дільíні. Пóйдзе ґу ньóму шáркань до хлыíва, тá ше му піта: Цó ці хібі, кóньу мой, ньȩ́ маш златóго обрóку, стрібéрне шéно ці хібі, áбо вóді ньȩ́ маш?

Ньȩ хібі мі ныічь, мам і цо йȩсц і піц, льȩм ці жéну одньȩ́слыі, а мóйу ґаздíньу.

А чі сом гóдзен трі мáжі догáну покýріц і трі акóві віна пóпіц?

Гóдзен ші.

Покýрел дóган, а віно пóпіл. Шéдньȩ на кóньа, штíрі рас — пéйц рас скóчі, ўж йȩ прі ныім: Голт, стой, бó ці дóраз глáву зньȩ́йȩм, дóрас ці ту гýйа бýдзе; йáк ті шмеш мóйу жéну укрáднуц? Альȩ енґȩдýйȩм ці éшчі йȩ́ден швет за трéці пóгар вóді, áльȩ жéбіш вéцей ньȩпрíшол, бо óтталь жíві ньȩ пóйдзеш.

Пóшол дóму плачьýці. Пóбул дóма да с кȩ́льо дныі, ўше льȩм плáче, през жéні ньȩ гóдзен буц, ýмрец мýші! Збéре ше, заш пóйдзе. А вóна ше пітáла тóму дьáблу, дзé йȩст éшчі тáкі конь, цó так мóже бéжіц, йак йóго. Вóн йу пльáснул та йȩй гутóрі: Цó ше пíташ, цо ньȩ за тéбе?

Йá ше пітам, йак свойóму чловéку, а ті ме бíйȩш, йак шальȩ́ну.

Почьала барс плáкац. Дьаблóві ньȩдóбре бýло, же йу ўдéрел, та плáче, вец йȩй гутóрі: Кȩд біш льȩм то льубéла знац, тá ці пóвем.

Йест у мо́йей мацэ́рі два кобу́лі, то́ті кобу́лі жрэ́бйа та́кі гачьа́та, індзей ньет на шве́це.

При́дзе вон, тот краль, а во́на го обаче́ла, по́шла ґу сту́дньі, та́ му гуто́рі: Йест у його мацэ́рі два кобу́лі, то́ті жребйа та́кі гачьа́та; те́раз йедно́му льем трі дньі. Іц там, та́ ше пойе́днай слу́жіц, а нье́ сцей ньічь і́нше, льем то́то по́дле га́чьа; бу́ду ці да́вац ве́льо пеньэ́жі, ве́льо дука́ті, нье́ сцей ньічь, льем га́чьа, та́ ці го і да́йу.

Зо́брал во́н ше, та і́дзе. По́йдзе слу́жіц. Кэд до́йдзе там до лье́са, оба́чел йедно́го фарка́ша. Наца́гнул пу́шку, та цілу́йе до́ ньго. Фа́ркаш ше о́зве: Ці́луй, ці́луй, кра́льу наййашньэ́йші, а́лье нье́ штрель; а́лье гі́бай ту, та се́бе віта́ргньі зос хво́ста трі шерсці; кэд бу́дзеш мац ве́льку ну́жду, бу́дзем ці на помо́ці!

Краль по́шол ґу ньо́му, ві́рвал трі ше́рсці фа́ркашові с хво́ста, та одло́жел. Фа́ркаш му гуто́рі: Кэд бу́дзеш мац ве́льку ну́жду, поло́жіш на кре́мень, скре́шеш зоз оці́лку, до́рас сом там прі́ це! Ідзе да́льей краль. Ідзе ко́ло во́ді, так на́ край во́ді два ка́чькі ше́дза; зньэ́йе пу́шку с пльэ́ца, цілу́йе на ка́чькі, ка́чькі ше о́зву: Ці́луй, ці́луй, кра́льу наййашньэ́йші, а́лье нье штрель. Гі́бай ту, ві́рвій се́бе с хво́ста на́шого по́ трі пі́рка; кэ́т ці бу́дзе ну́жда, поло́жеш на кре́мень, скре́шеш з оці́лку, до́раз мі там. Цар ві́рвал по́ трі пі́рка, одло́жел йіх, і́дзе да́льей. Намі́рі на йе́дну ро́ўку; зньэ́йе пу́шку с пльэ́ца, по́чьнье ціло́вац до ро́ўкі. Ро́ўка ше о́зве: Ці́луй, ці́луй, кра́льу наййашньэ́йші, а́лье нье́ штрель. Гі́бай ту: Ві́рвій се́бе с хво́ста з мо́його трі ше́рсці, та́ йіх о́длож; кэ́д бу́дзеш мац да́раз ве́льку брі́ґу, бу́дзем ці на помо́ці! Ві́рвал і одло́жел; і́дзе да́льей. Намі́рі на йе́дну хі́жу, та́ка ма́ла жемуньі́ца, там во́нка сто́йі йе́дна ба́ба, та́ ше му пі́та: Дзе́ ті по́йдзеш і цо́ ті глье́даш?

Глье́дам се́бе слу́жбу, ста́ра мац.

О, па́лье, нам та́кой тако́го тре́ба; трі́ дньі рок — ко́рец пеньэ́жі, нье бу́дзеш мац ньічь робо́ті, льем то́ті два кобу́лі пре́з ноц чьу́вац.

Во́н ше пойе́дна. Кэд ве́чьар, зйа́же то́ті кобу́лі, по́йдзе йіх пасц. Кэг по́йдзе во́нка, пу́шьчі йіх запута́ні ў йе́дно. Па́шу кобу́лі до дзе́шец, до йеде́нац го́дзін. Во́н йіх чьу́ва, же́бі од нього нье сце́кльі; бо ба́ба му так гва́рела: Кэ́д йіх нье очьу́ва, та́ му гла́ву зде́йме. Пре́шло йеде́нац го́дзін, со́н го зу́ла́дал, за́спал. Кэт ше обу́дзі до́ дньа у́чьас, кобу́лох ньет. Хо́дзі, глье́да, бе́га, а пла́че, нье́т кобу́лох. Алье при́дзе му до розу́ма, цо́ му фа́ркаш гуто́рел. Ві́нье шерс зос кіше́нькі, оці́лку і кре́мень, скре́ше: по́ ньім ошкві́ре́ла до́рас то́та шерсц; рас ту фа́ркаш. Цо́ там но́ве, кра́льу наййашньэ́йші?

Нье до́бре, кобу́лі мі скапа́льі.

Ньічь то, знам йа дзе́ су, ша і йа́ там бул. Льем веж кэтефі́кі, кэд бу́ду бльі́ско прі те́бе, віма́хньій ше с кэтефіка́мі, у́де́р йіх по чьо-

льę, дорас прі це стáньу. Вóны у льęше у гушьчьáві, дзе мóйо дзéці.

Пóшол фáркаш. Раз льęм віплáші кобýлі. Гóны йіх прóсто ґу кральóві. Кęт су уж ньęдальęко, тá ше вімáхньę с кęтефікáмі; так йіх ўдéрел по чьóльę, дóрас прі ньóму станýлы. Пóздзівал нá ных кęтефікі, на йęдну шéдньę та ідзе дóму. Пойдзе дóму, поўйáже кобýлі до хлыва. Бáба му ше піта: Та очьýвал ші, мой сіну?

Очьýвал, стáра мац.

Дóбре, гат льęм ідз нýка, фріштік готóві. Альę і кобýлом готóві! Пóлна купáчька жірйачькі. Прéдложі прéд ных до йáшльох, вéжньę жельęзні óжог, тáк йіх бійę, цо льęм мóже, доґóт тóту жірйáчьку шіпконьę пожáрлы, же чьом вóны ше ньę скрілы. Кобýлі ше йęй пітáйу, нáй йіх ньę бійę, бо вóны ше скрілы до льęса, до гушьчьáві, альę кęд йіх йęден фáркаш віплáшел.

На вéчьар кęт ше льęпше ньę скрійęце, забійęм вас обідва!

Скрійęме ше, скрійęме, льęм нас ньę бійце.

Кęд вéчьар, трéба пóйсц вóнка, шéдньę на йęдну, та ідзе. Пóйдзе вóнка на пáшу, запýтал йіх, а сам шéдньę; шéдзі за йęден чьас, чьува кобýлі; ньę сцел бі зáспац. Бáба пушьчéла нá нього сон, та вéра вон зáспал. Кęт ше обýдзі, ньęт кобýлох. Хóдзі, глыęда, бéга, а плáче. Рáз му прідзе на рóзум, же йóму кáчькі цóшка гуторéлы. Віньę пірка, полóжі на крéмень, скрéше з оцéлку, óшквірйа пірка. Тá ше му пітáйу: Цó там нóве, крáльу наййашньęйші? — Кобýлі мі скапáлы, а ньę мóжем йіх ныґдзе нáйсц. — Нычь то зá то, шак вóны дóрас ту бýду! Прáве смеше там купáлы, дзе вóны ше скрілы до стрéд мóрйа, дóлу до піску. Льęм веш кęтефікі, кęд ньę бýду дальęко от тéбе, вімáхный ше с кęтефікáмі тá йіх ўдер по чьóльę, дóрас стáньу прí це! — Кáчькі пóшлы, гóньа кобýлі зóстред мóрйа зос піску. Кęт су ньęдальęко, а вóн ше вімáхньę с кęтефікáмі, так йіх ýдéрел по чьóльę, дóрас прі ньóму станýлы. Поздзіва нá ных кęтефікі і зйáже йіх. Шéдньę на йęдну, áльę гóны дóму; гныва ше нá ных. Пóйдзе дóму, поўйáже до хлыва. Бáба прідзе: Та чі ші очьýвал, мой сіну?

Очьýвал, стáра мац, очьýвал.

Льęм ідз нýка, фріштік готóві, та йęдз. А вóна тім кобýлом éшчік тéльо раз жірйáчькі дáла, а так йіх бійę, зо жельęзнім ожóгом, жé з ных аш шерсц пірска, доґóт тóту жірйáчьку шіпко ньę пожáрлы. Кęд вéчьар, млáді краль éшчік йęдну ноц ма чьувáц. Бáба ше гныва. Наказáла кобýлом, жéбі прішлы дóму та ше препрáўйа на вáйца. Бáба йіх полóжі до буджьáку до сакайтóва, та нá ных шéдньę.

Пóйдзе з ныма вóнка млáді краль. Запýта йіх кріжом, тá йіх пýшьчі пасц. Альę сам ньę шме шéднуц. Кęд йęдéнац гóдзін прéйдзе,

ньѥ го́дзен стац на но́гох, так го ўла́да спа́ньѥ. Ше́днул і до́раз за́спал. Кѥт ше обу́дзі, ньѥт кобу́лох. Хо́дзі, гльѥ́да, бе́га, пла́че, ньѥт кобу́лох. Прі́дзе му до розу́ма, же йо́му ро́ўка цо́шка гуторе́ла. Ві́ньѥ ше́рсц, поло́жі на кре́мень, скре́ше з оці́лку, рас ту ро́ўка: Цо но́ве, кра́льу наййашньѥ́йші?

Та кобу́лі мі скапа́лы, а ньѥ мо́жем йіх ныі́ґдзе найсц.

Ныічь то за́ то, знам йа за́ ныіх, льѥм гі́бай зо́ мну. Во́ны до́ма у буджьа́ку у сакайто́ве ва́йца, а ба́ба на́ ныіх ше́дзі. Альѥ мі ба́бу спреведзе́ме. Йа по́йдзем на по́йдзік, две ку́рі шеда́йу, бу́дзем ку́рі да́віц, а ті по́йдзеш до хі́жі, ўде́ріш по́ тіх ва́йцох с кѥтефіка́мі, до́раз бу́ду кобу́лі; поздзі́ваш на́ ныіх кѥтефі́кі, одве́дзеш йіх до хлыі́ва, та́ йіх поўйа́жеш!

Кѥт по́йду там, вон о́стал во́нка; а ро́ўка по́шла на по́йдзік, по́чьньѥ ку́рі да́віц. Ба́ба вібе́гньѥ: А трі́ста ка́тоў бі це ньага́ло, ші́цкі ку́рі мі спеш пода́віц! Ба́ба на по́йдзік, а тот до хі́жі краль; ўде́рел с кѥтефіка́мі по ва́йцох, до́раз бу́лы кобу́лі. Поздзі́вал на́ ныіх кѥтефі́кі, одве́дол йіх до хлыі́ва, та йіх поўйа́зал. Кѥд ба́ба на по́йдзік, а ро́ўка ско́чі с по́йдзіка до́лу; ба́ба за́ ньу до́лу, а ро́ўка з дру́гого ко́нца го́ре. Ба́ба заш за ро́ўку, док ше віґра́бе на́ тот ку́рныік, ро́ўка ўше штірі-пейц задаве́ла, ростарга́ла. Подаве́ла ро́ўка ші́цкі ку́рі. Ба́ба по́йдзе до хі́жі, ньѥт ва́йцох; по́йдзе до хлыі́ва, уш кобу́лі поўйаза́ні. Гныі́ва ше ба́ба, альѥ да́рмо; начь ві́шла с хі́жі, кѥд ро́ўка ку́рі даве́ла? Но, сі́ау, ві́шол рок, та́к сме ше йѥдна́лы, же трі дны — рок; гі́бай ну́ка, та́ це віпла́цім!

А цо́ мі будзе́це віпла́цац? Пре пеньѥ́жі ме забі́йу, на́чь же су́ мі?

А цо́ ті бі сцел?

Ша да́йце мі то́то по́дле га́че, цо́ ше вам там ва́лья на гно́йу; і так з ньо́го уж ньѥ ма́це ха́сну, та́к вам ска́пе, здо́хньѥ вам там на гно́йу.

Ньѥ́ дам йа́ ці га́че, дзе́ бі йа́ ці то да́ла? Шак ме льу́дзе вішме́йу. Дам йа те́бе ко́рец дука́ті, то те́бе льѥ́пше бу́дзе, йак то́то по́дле га́че. На́чь бі ці бу́ло, шак а́ны хо́дзіц ньѥ мо́же.

Йа і́нше ньѥ́ сцем; кѥд мі то́то ньѥ да́це, ньѥ́ сцем ныічь. Та най ві́дза льу́дзе, же сом вас за да́рмо слу́жел.

Йа́ ці ньѥ́ дам га́че, кѥт пеньѥ́жі ньѥ́ сцеш.

Кѥд ньѥ да́це, а́ йа і́дзем. Здра́ві остава́йце!

По́йдзе на фала́це, ба́ба го наўра́ці: Гі́бай на́зад, да́м ці то́то га́че, а́льѥ льѥ́пше бі бу́ло, да ті ве́жмеш дука́ті.

Пре дука́ті ме забі́йу, а с тім по́длім гаче́цом по́йдзем помальу́чькі, бу́дзем го віпа́сац, та помалі до́йдзем до свойо́го до́му.

Но, бéр го, дáм ці го, áльę ті ше зóс тім ньę спомóжеш, бо вóно ці здóхньę на дрáже. Гáньба мі бýдзе, вішмéйę ме шіцок швет, же ті мньę за тóто пóдле гáче слýжел.

Вéжньę гáче на порвáзок, тá го вéдзе, йак медвéдза; гáче áньі хóдзіц ньę мóже. Пойду на фалáтку, тá ше гáче óзве: Іц, пітай, най ці дайу шéдло тóто, що на курньíку стáре і кáнтар, огрéбло, кęфу і покрóвец, жéбіш ме мал ш чім очéсац і зáкріц зос покрóўцом!

Ўрáці ше нáзад до бáбі, піта óд ньей шéдло і кáнтар, що на пойдзіку, тóто стáре. Нáй му да і кęфу, огрéбло і покрóвец, жéбі сом мал го зос чім очíсціц і зáкріц, кęд му бýдзе жíмно. Дáла му бáба шіцко. Вéжньę та íдзе. Ўлáпі гáче за порвáзок, та путýйу. Гáче ньę мóже хóдзіц. Уж вістáло. Ўжал го на пльęцо та ньęше, йак здохльíну. Бáба зá ньім меркýйę, та відзі, йáк ше зóз ньім мýчі і шмéйę ше з ньóго. Пойду уж дальęко, бáба йіх ньę відзі. Гáче му гутóрі: Стой. Стáньę, гáче злóжі, гáче ше стрéше, тáкі крáсні конь бул з ньóго, же вон тáкого éшчі ньíґда ньę відзел. Шéдло нá ньім і кáнтар злáті; шéдньę нá ньго, на Дурфéкęту — тáке мéно было коньóві — тá му конь гутóрі: А ті мéркуй, жéбіш ньę спáднул!. Іду; áльę íдзе і бáба. Конь му накáзал, кęд бáба ньę бýдзе дальęко уж, най рýці на зáдок огрéбло за сéбе. Кęд бáба ньę дальęко, вон рýці огрéбло на зáдок за сéбе. Тáка вéлька гóра ше створéла там, же бáба през ньу прéйсц ньę гóдна, мушéла йу шіцку розрýцац, поорац, прóсо пошáла і скошéла го і вітлачéла і хльęба напéкла с тóго прóса, та заш зá ньім. Кóнь му заш гутóрі: Огльęдай ше на зáдок. Кęд бáба ньę бýдзе дальęко, рýціш кęфу на зáдок за сéбе! Кęд бáба уж ньęдальęко, віньę кęфу, рýці йу на зáдок за сéбе, тáкі ґýсті льęс створел ше зóс тей кęфі, йак тóта кęфа бýла. Кęд бáба дóшла там, ньę мóже прéйсц, бо льęс ґýсті, йак тóта кęфа. Ўлáпела ше рýбац тот льęс, шіцко го вірубáла і дрéво порубáла, хтóре на хáсен, на хáсен, а що ньé, та на ватóво. Зáш ше пýшьчі зá ньíма. Кóнь му заш гутóрі: Огльáдай ше на зáдок, чі ньę íдзе бáба. Йак ньę бýдзе дальęко, рýціш покрóвец на зáдок за сéбе! Бáба уж ньę дальęко, огльáдньę ше млáді краль, бáба уж, да йіх лáпа. А вон що скóрей рýцел тот покрóвец за сéбе на зáдок, тáка вéлька вóда ше створéла за ньíма с тóго покрóўца! Бáба прейсц ньę мóгла. Бýдзе вóна мост прáвіц. Ма дрéва вéльо, що з льęса нарубáла. Нóші дрéво, прáві мост і справéла го. Зáш за ньíма. Альę і вóньі ўсцекáйу, бо то і кóнь бі ньę рад до бáбовіх рýкох пáднуц; вон зна дóбре, же і вон мýші жірйáчькі жрец, йак óт му і мáц жре. Уш су ньę дальęко от хотáра, áльę і бáба ньęдальęко óд ньіх. Кęд дóшльі на хóтар і бáба прі ньіх. Льęм тéльо зорвáла, же коньóві хвост одрубáла так на крáтко попрі хрýпкі.

Чекай ті, гу́нцуту, ньę мал ші мė так окла́мац, шак йа то ньę думала, же́ то так бу́дзе, же́ ті мойо́го Дурфекę́ту одве́дзеш!

Пойду ґу сту́дны, же́на го обаче́ла: Но́, ту мой чло́век, ду́ма се́бе; а́льę йа ньę пойдзем зо́з ным до́му, кęд ва́ш льęм тако́го ко́нья при́вет! По́йдзе же́на ґу сту́дны с ка́нту на во́ду. Дай Бо́же до́брі дзень, же́но мо́йа.

Дай Бо́же і те́бе, чолове́че мой.

Та чі прі́дзеш зо́ мну те́раз до́му? Заслу́жел сом то́го ко́нья, цо твойо́го дьа́бла коньо́ві брат.

По́йдзем ве́ра, по́йдзем і з ногамі і з рука́мі.

Ше́дньу на ко́нья обідвойо, та і́ду. Зльę́тньę з ны́ма конь, та́ йіх ньę́ше. Альę гре́бе Тра́йціх у хльі́ве, ру́бе ділья́ні так, аш фала́ті віру-пу́йę. Во́йдзе дьа́бол до хльі́ва, та́ ше му пі́та: Цо́ ці хі́бі, ко́ньу мой зла́ті? Чі ньę́ маш стрі́берно́го ше́на, чі ньę́ маш зла́того о́уса, чі ньę́ маш до́брей, жі́мней во́ді?

Ньę хі́бі мі ныч; мам і цо йę́сц і піц, льęм мі хі́бі ґаздіња, а твойа же́на.

Та чі сом го́дзен е́шчік штірі ма́жі дога́ну поку́ріц, штірі ако́ві ві́на по́піц?

Го́дзен ші го́уно.

Дьа́бол ше барс погнывал, же му ко́нь так отпове́дол, о́бул чі́жмі ранцова́ні і острогі у́жал на́ ных. Йę́дна ме́тер і дру́га ме́тер чьę́шкі. Та се́бе ду́ма: Бу́дзем відзіц, чі го ньę здого́ным і чі го ньę ско́ньчім і же́ну од нього ве́жньęм! Ше́днул на ко́нья, та го́ны. Альę шту́ха то́го ко́нья з острога́мі так, аж з нього креу пі́рска. Дурфекę́та льęм ше ба́ві. Крі́чі на нього Тра́йсіх: Дурфекę́та, браці́ку мой льу́бі, прі́че́кай ме! Прі́че́кам це, а́льę ньę́ так, йак цо ті ду́маш, бо йа два ду́ші ньę́шем, а ті льęм йę́дного дьа́бла! Прі́че́кай ме, браці́ку, бо зо́ мньę гу́ркі ві-пу́шчі, так ме шту́ха, з двох бок з острога́мі, аж зо́ мньę креу ші́ка. Прі́че́кам це; зруц го зо се́бе. А йак сом го го́дзен зру́ціц зо се́бе? Вільę́гный з ным го́ре аш по́пот хма́рі, пре́руц багінді прейк гла́ві, та спа́дньę. Та́к го по́руб, док до́йдзе по́ жем, да з нього ка́пкі кре́ві на́ жем ньę ка́пньę.

Вільę́тнул з ным Тра́йсіх аж ґу хма́ром. Прер́уцел ше прейк гла́ві: Дьа́бол спа́днул. Та́к го ру́бал с потко́ва́мі, же з нього а́ны ка́пкі кре́ві на́ жем ньę ка́пло, льęм так ві́тор о́дньęс. Прі́че́кай ме, бра́ту, у́ш сом го ско́ньчел! Е ба, йак ші ско́ньчел, е́шчік вон на те́бе ше́дзі. Зруц і ше́дло. А йак го знам зру́ціц, кęд йę тва́рдо прі́капча́не? Вільę́тный з ным а́ш по́пот хма́рі, у́квачь за́дньу но́гу до попру́гі, одо́рвій йу, так го ро́стреп, док до́йдзе з ным по́ жем, же́бі йę́ден фала́ток з нього на́ жем ньę ка́пло.

Вільḙтнул з ным Тра́йсіх, а́льḙ аш по́верх хма́рох. Ухпал за́дньу но́гу, уква́чел йу до попру́гі, одо́рвал йу і так ростре́пал то́то ше́дло, же з пього йḙден фала́ток на́ жем ньḙ спа́дло. Пріче́кай ме, бра́ту, Дурфе́кḙта, у́ш сом го зру́цел зо се́бе. Ньḙ мо́жем це пріче́кац, бо йа́ два ду́ші ньḙшем, а ті льḙм йḙдно́го дьа́бла. Ньḙ мам го уш, так сом го ростре́пал, шіцко вітор о́дньḙс. Ешчі вон там, там його ка́нтар, там вон ше́дзі. Та йа́к го мо́жем зру́ціц, кḙд йḙ покапчьа́ні на тва́рдо. Вільḙтный з ным го́ре аш по́верх хма́рох, у́квачь за́дньу но́гу до пріглау́ка, розо́рвій го, та кḙт спа́дньḙ зоз гла́ві ці, так го ро́стреп с поткова́мі, же да з нього а́ньі прах на́ жем ньḙ спа́дньḙ.

Вільḙтнул вон е́шчі рас по́верх хма́рох, уква́чел но́гу до пріглау́ка і у́рвал го. Та́к го ростре́пал с поткова́мі, же з нього а́ньі прах на́ жем ньḙ спа́днул. Шіцко ві́тор о́дньḙс: Пріче́кай ме, бра́ту, у́ш сом го одру́цел, шіцко сом ростре́пал, а́ньі прах на́ жем ньḙ до́шол.

Пріче́кам це, бра́ту, льḙм гібай.

Пріче́кал го; кральо́уна оста́ла на Дурфекḙті, а краль ше́днул на Тра́йсіха. Пойду до́му, обісце йім ростреше́не, ньḙт ныко́го, кра́льа ма́йу уж друго́го, бо́ то ше так чьу́ло, же краль по́шол до шве́та. Укаже вон сво́йо пісма, же вон краль, во́н бул льḙм швет пробо́вац, а те́рас пріі́шол до́му, та вон бу́дзе краль. І положе́лы го за кра́льа і ньḙшка кральу́йу кḙд ньḙ пома́рлы, та і те́раз жі́йу. Гу́йа.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, т. IV, ст. 122—140, ч. 22 (друга половина, розроблена отут у самостійну казку). — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, I, ст. 230—241, ч. 94—95 і вказана там лїтература.

14. Як Янчі відобрав свою жінку. Б.

Бул йḙден худо́бні чло́век, мал вон йḙдно́го хла́пца, дал го у́чіц до шко́лох за штуде́нца. Рас ше ста́ло у йіх ца́ра же́мі, же йḙдно дре́во віро́сло аж на дру́гі швет. На́ тім дре́ве йḙст трі каште́лы. У ка́ждім каште́льу йḙст йḙдна персо́на. Цар дал росла́шіц, же хто ві́дзе го́ре, пріньḙше дайа́кі знак, та му да пол кральо́уства. Йак то на́род у́чьул, та пробова́лы ве́льо ісц го́ре. Ка́жді ві́шол на сто міль же́мі, та спа́днул до́лу. І так попада́лы пре́ко два е́зрі. Рас ше до́чьул то́го члове́ка хла́пец, вон ше йа́вел, же вон ві́дзе го́ре, царо́ві. Упльḙт се́бе штранк, у́жал шеке́ру і йḙден гвозт, та ше пу́шчел го́ре. Йак ві́шол на́ сто мі-

лы, уж вістал; забіл гвозд до дрéва, сам ше уўйазал, та обéшел на гвозд. Йак отпочінул, преноцóвал, та ше заш пўшчел. І так путóвал за трі дны. Дóшол ґу першóму каштéльу. Вішла крáсна персóна нáпрев ньóго, облапéла го і побочькáла го. Одвéдла го нўка і там ше госцéлы за трі дны. Вóна сцéла йóго за мўжа. Йóму бўло мéно Йáнчі. Альę вон йęй гвáрел: Йа мўшім пóйсц éшчі дáльęй, мáм запóвесц от цáра! Рáно ше рўшел, ішол за шесц дны, док дóшол ґу другóму каштéльу. Тáмта дрўга персóна так го ісце дочекáла і обльубéла. Там ше гóсцел за трі дны. Вóна сцéла го за мўжа, áльę йęй гвáрел, же мўші ісц дáльęй. Рáно ше рўші, і ішол за дзéвец дны. Йак дóшол, вішла нáпрез ньóго персóна, та му гутóрі: Йак ші ту прішол, кęт ту вітор ньę задўйę, слўнко ньę зашвіці, тáшьчьок ньę прельęці? Йáнчі йęй гвáрі: На цáрску запóвесц! Дóраз го ўлапéла за рўку, одвéдла го нўка, госцéлы ше за трі дны. Вон ше уж брал дóму, áльę му барз жаль бўло, бо тáмті два пéрші барс крáсні бўлы, áльę кęт тóта éшчі крáша. А вóна му гвáрі: Ньę ідз, Йáнчі, дóму, áльę óстань ў мньę.

Йáнчі йęй гвáрел: Мўшім пойсц на цáрску запóвесц. Кęл ньę пóйдзем, цар мі да глáву зньац.

О ньę бой ше, Йáнчі, шак ту ньę прідзе, а ті остáньęш ў мньę.

Надўмал Йáнчі, же остáньę, бо ше му барс пачéла тóта дзіўка. Ті бўдзеш ў мньę слўжіц; мам штірі чілáші, тóті бўдзеш чісціц; мам дванац хіжі, тóті бўдзеш чісціц.

Дрўгі дзень вóна пóйдзе до цéркві, йóму постáві вáріц, да меркўйę на óгень, да ше ньę вігашньę. Йак прішла с цéркві, ше наполудньовáлы; по полудзéнку пóшлы на шпацір. Дрўгі дзень заш пóшла до цéркві. Йáнчі óстал вáріц. Барс ше му ньę пачéло, же дзе вóна хóдзі, а йóму ньę пóве. Пóйдзе до хлыíва, та ше стáра. Чілáша йęтна, найстáрша, ше озвáла ґу ньóму: Цо ші, Йáнчі, тáкі смўтні?

Дáрмо ці пóвем, ті мі ньę помóжеш.

Ба йáко? Мóже буц ці і помóжем!

Вівóлал йęй: Зá то сом смўтні, же мóйа ґаздíньа дзéшка хóдзі, а йа ньę знам дзе.

Ой гай, льęм нáкладз на óгень, пóлож нá мньę кáнтар та це одньęшем.

Вівет чілáшу вóнка, кęт ше чілáша стрéше! Сáмі бáкар бўла і йóму сáмі бакáрні шмáті дáла. Шéднул нá ньу та пóшлы до цéркві. У тей цéркві ньę бул ныíхто, льęм сáма йóго ґаздíньа і трі барáні слўжбу служéлы. Чілáша му гутóрі: Ті, Йáнчі, кęт пóйдзеш нўка, кęл бўду барáні слўжбу докончьóвац, а ті сцéкай вóнка, бо твóйа ґаздíньа за тóбу бўдзе бéжіц, жéбісме сцéклы! Йак пóшол нўка, ґаздíньа го збачéла, барс ше зльęкла: Дзе ше тáкі крáсні йўнак ўжал? Дóраз вішла зо-

сто́лка, та його́ сце́ла ґу му́ру. Альȩ вон ньȩ́ сцел, льȩм на кра́йу. Йак відзел, же ско́ро ґу́йа слу́жбі, вібе́гнул во́нка; во́на за́ ным! Віско́чел на ко́ньа і сце́кол. По́шол до́му, о́гень віга́снул; фрі́шко напра́вел дру́гі. Ґаздіньа прі́дзе с це́ркві та́ка сму́тна, а́ны йȩсц ньȩ мо́же. Вон ше йȩй пі́та, же цо́ йȩй? Во́на му гуто́рі, же йако́го кра́сного йуна́ка відзе́ла. Льȩ́дво че́ка ра́но, да і́дзе до це́ркві. Ра́но заш по́шла до це́ркві. Йа́нчі о́стал ва́ріц. Заш по́шол до хлы́ва, заш ше ста́рал, же цо бу́дзе ро́біц. Лыу́бел бі заш пойсц. Озве ше ґу ньо́му мла́тша чі́ла́ша: Цо ше ста́раш, Йа́нчі? Альȩ по́лож на о́гень, ше́дны на́ ньȩ, та пойдзе́ме! Одйа́зал йу, вівед йу во́нка, во́на ше стре́ше, са́ме срі́бло бу́ла і се́рсан і йо́му да́ла срібе́рні шматі. Ше́днул на́ ньу, по́шол аж до це́ркві. Чіла́ша му так і́сце наказа́ла, же́бі ше чьу́вал, бо барз ґаздіньа бу́дзе мерко́вац. Йак во́шол до це́ркві, барс ше во́на му зрадова́ла, йак го збаче́ла, же е́шчі кра́ші йу́нак, йак у́чера бул. Заш во́на і то́го ґу му́ру, а́льȩ вон ньȩ́ сце, льȩм на́ край. Кȩт ко́ньȩц слу́жбі, вон ско́чі, вібе́гньȩ аж во́нка. А во́на сту́пці за́ ным. Альȩ вон віско́чел на ко́ньа, ві́рвал ше о́д ньȩй, сце́кол аж до́му. Во́на прі́дзе с це́ркві та́ка сму́тна, же ньȩ́ зна, цо ро́біц. Та ше заш хва́лы Йанчійо́ві, же е́шчі кра́ші бул йу́нак, йак у́че́ра. Во́на ньȩ зна́ла, же то Йа́нчі бул. Тре́ці дзень по́йдзе до це́ркві заш ґаздіньа, а Йа́нчі о́стал ва́ріц. По́шол до хлы́ва, та ше ста́ра, же йак по́йдзе до це́ркві. То́та наймла́тша чі́ла́ша ше ґу ньо́му озва́ла: Ньȩ старай ше, Йа́нчі, льȩм на́кладз на о́гень, ві́ведз ме во́нка, та пойдзе́ме до це́ркві! По́шол ве́цка до хлы́ва, віве́дол йу во́нка, во́на ше стре́сла і са́ме зла́то поста́ла; і се́рсан бул зла́ті і йо́му шма́ті да́ла зла́ті. Ше́днул на́ ньу, та по́шлы до це́ркві. Кобу́ла му гва́рі: Йа́нчі, ме́ркуй на се́бе, бо ґаздіньа те́раз а́ны до сто́лка ньȩ ше́дньȩ, у́ше бу́дзе прі те́бе стац! Ве́цка по́шол до це́ркві. Йак во́на го обаче́ла, барс ше му зрадова́ла, же ньȩ відзе́ла е́шчі тако́го кра́сного йуна́ка. До́раз ґу ньо́му стану́ла, його́ намесца́ла до сто́лка, а́льȩ вон ньȩ́ сцел ше́днуц. Йак бара́ві слу́жбу дослугова́лы, вон ше зо́брал, сце́кал во́нка. Во́на ше хваце́ла му за шма́ті. Йак вібе́глы во́нка, віско́чел на кобу́лу, во́на ше хваце́ла чі́ла́ші за хвост, прільȩце́ла аж до́му, та те́ді ше аж во́на барз зрадова́ла, же чьом вон йȩй ньȩ по́вет ско́рей, же́ то вон хо́дзел до це́ркві. Ве́цка ше за трі дны льубе́лы і госпе́лы, а́ны у це́ркві ньȩ бу́ла. Ве́цка во́на уш шме́ло ходзе́ла до це́ркві, а вон заш ньȩ хо́дзел за ньу, льȩм до́ма чі́сцел хі́жі і ва́рел.

Рас по́шла до це́ркві, а Йа́нчі чі́сцел хі́жі. Йак очі́сцел йȩде́нац, а двана́ста замкну́та. Вон се́бе ду́мал: Цо́ у ньȩй йȩст, же ньȩ мо́йа льу́ба ньȩ да́йȩ чі́сціц? Альȩ кльу́чі мал, бо му ші́цкі пріда́ла. У́жал кльу́чі, по́шол та розо́мкнул; оба́чел на му́ре йȩ́дного члове́ка розопйа́того. А то бул Чьа́рні Шаш, та од ньо́го пі́та йȩ́ден по́гар во́ді, од

Йанчійа. Йáнчі му гутóрі: Цóбі йа ці вóді дáвал, кęд йá мам віна. Йá ці дам пóгар віна! Дай мі йęден пóгар віна, дарýйęм пі йęден швет! Йак му дал пóгар віна, Чьáрні Шаш дóраз йęдну рýку одóрвал. Пітал éшчі йęден пóгар: Дáй мі éшчі йęден, дарýйęм ці дрýгі швет! Дай мі éшчі йęден пóгар! Йак му дал трéці пóгар віна, дóраз одóрвал і дрýгу рýку і скóчел нá жем. Чьáрні Шаш вéцка гвáрел: Відзіш, Йáнчі, йа уш ту сто рóкі прібіті, твóйęй ґоспóды óцец ме ту прібел; да ті вьę бул, ту йа бі бул на вікі. А тéраз здрáві будз! Чьáрні Шаш пóшол до цéркві, ўжал ґоспóдьу, óдньęс йу аж до свойóго дóму.

Йáнчі чéка полáдньę, ньęт йóго ґоспóды. Уж вон ше барз зльęкол. Пóшол до хльíва, та ше барз застáрал. Піта ше му найстáрша кобýла, цо ше так стáраш?

Мал сом крáсну жéну, а тéраз йу ньę мам. — Одньęсол йу Чьáрні Шаш.— Чі бі йа йу мóгол нáзад дóстац? — піта ше Йáнчі чілáші.

Чілáша му гвáрі: Мóґ біш, áльę то барз з велькóго. Льęм поріхтай нá мньę кáнтар і шéдло, та пойдзéме! — Йáнчі шіцко поріхтал, шéднул нá ньу, та пó ньу пóшол. Кęт там пóйдзе, а йóго жéна прáве на вóду пóшла. Та йęй гвáрі Йáнчі: Гáйде, гíбай! Вóна му гутóрі: Начь ші íшол, знаш, же ньę спéкньęш зó мну! Но, льęм гíбай. Вóна шéдла ґу ньóму на кóнья, Чьáрні Шаш у загрáткі бул, а йóго конь у хльíве грéбал. Чьáрні Шаш крічьал на кóнья свойóго: Де, пша креў, кóньске мéсо, цо грéбеш? Гадвáбне шéно йęш, чíсте віно пíйęш, крáсну ґаздíньу маш!

Конь ше нáзад óзвал: Мам, áльę йę ньę мóйа.

Чьáрні Шаш ше піта: Гóдны сме го здогóньіц?

Конь гвáрі: Ой-éй, руц дó мньę два хльęба, ýсіп дó мньę áкоў віна.

Шéднул нá ньго, дóраз го ўлáпел; та му гвáрел Чьáрні Шаш: Відзіш, ту ці йęден жíвот сом ці дарóвал! Ўжал свóйу жéну і пóшол нáзад. Йанчі пóшол плачьýці дóму застарáні. Дрýгі дзень заш пóйдзе, вóна заш пóшла на вóду. Йáнчі йęй гвáрі: Ўжал сом дрýгу кóбулу, тéрас спекньęме, льęм гíбай.

Ша знаш, же ньę спéкньęш, бó це вон ўлáпі! Шéдла вóна ґу ньóму, та почьáлы спéкац. Чьáрні Шаш спал у хíжі, та ньę відзел. Кóнь му грéбе у хльíве; вон ше óзвал: Гадвáбне шéно йęш, чíсте віно пíйęш, крáсну ґаздíньу маш.

Конь гутóрі: Мам, áльę йę ньę мóйа.

Гóдны сме го здогóньіц?

Гóдны льęхко, льęм руц дó мньę штíрі хльęба і двóйку віна.

Чьáрні Шаш шéднул на кóнья, льęм зльęцел і дóраз го ўлáпел. Дарóвал сом ці дрýгі швет, Йáнчі, та вéцей ньę ідз, бо кęд éшчі рас

прідзеш, та це забійęм! Пойдзе дому плачьўці. Пойдзе до хлыіва, та ше стара: Інше ныічь, Йаначі, тераз, кобула му гварі, зньęй з нас кантарі, мі най ідземе, кадзі сцеме, а ті ідз, кадзі ті сцеш. Кęт ці нас будзе треба, та льęм потрешеш с кантарамі, дорас там будземе! Коны пошлы свойу драгу, Йанчі пошол свойу драгу. Шіцко Йанчі позамікал, ўжал кльўчі ґу себе та ше пушчел, аны сам ньę знал, дзе ідзе. Дошол до йęдного льęса, та ше скітал по льęше. Раз дойдзе ґу йęдней хішкі; прі тей хішкі около колкі, на каждім колку хлопска глава. Шіцкі главі було дзеведзешат і дзевец. Йанчі почітал, та себе подумал: Йęден колок ешчі празні, ва тім мойа глава ма буц! Пойдзе до прікльęта, ньę відзі ныікого. Баба шедзі на паткі, та себе варі герчька. Смаркaта баба, аж йęй смарґлы на браді. Йанчі йęй поздраўка: Дай Боже добре поладньę, стара мац!

Дай Боже і тебе, сіну, добре здраве! Сретні ші, Йанчі, же ші мі так крашньę поздраўкал. Там бі і твойа глава була. Та цо ті гльęдаш, Йанчі?

Гльęдам себе службу, стара мац. Чі бі вам ньę требало?

Ба, такой мі треба. Ньę мам інше ныічь роботі, льęм трі кобулі, тоті будзеш чьўвац. То булі трі дзіўкі бабово. Рано йіх женьę на пашу, за фаркашом оганьа медведз по льęше. А вон почьал крічец: Унуй! Вера медведь ше зльęкол та сцекол. Фаркаш прішол ґу ньому та му гуторі: Но, Йанчі, кęт ші ме одньал от шмерці, вітаргны зо ньньę трі шерсці, та ці дараз будзем на помоці.

Ідзе дальęй, медведз заш оганьа льęва. Вон заш почьал крічец: Унуй! Медведз сцекол, льęў прішол ґу ньому, та му дал трі шерсці зо себе вірвац, же му будзе дараз на помоці. Ідзе дальęй, оганьа фаркаш роўку. Йанчі то збачел, почьал крічец: Унуй, фаркаш! Фаркаш ше зльęкол, та сцекол. Роўка прішла ґу ньому, відаргла му трі шерсці зо себе: На, Йанчі, та одлож, дарас ці будзем на помоці! Пошол вон пашуці с кобуламі. Дойдзе ґу йęдней рікі, рас пльўшньę, віскочі злата ріба на брег. А Йанчі йęй гварі: Да мам ту справу, альę бім ше найęт с тебе! Ріба Йанчьові гварі: Вірві зо ньньę трі лупкі, а руц ме до воді, дарас ці будзем на помоці! Баба дзіўком дома наказала, же кęт ше од нього ньę скрійу, та най дому ньę іду. Пушчела баба на Йанчьа сон. Йак заспал, кобулі ше скрілі до гушьчьаві. Раз вон ше зобудзі, кобулох ньęт. Цо будзе робіц? Прішло му на розум, же ма от фаркаша шерсці; запальęл тоту шерсц, дорас прібех фаркаш. Цо заповедаш, Йанчі?

Скрілы ше кобулі одо ньньę, ньę знам дзе!

Фаркаш скочел і дораз йіх нашол. Вечьар прігнал дому. Баба поріхтала до купачькі жірйачькі, та кобулі мушелы йęсц, а вона йіх біла з ожогом, же чьом ше ньę скрілы од нього.

Мі ше скрільі, кęд нас нáшол.

Дрýгі дзень пóйдзе пасц, бáба наказáла дзіўком: Кęт ше дóбре ньę скрійęце, та вас барз бýдзем біц! Пушчéла на Йáнчьа сон; йак зáспал, та ше од ньóго кобýлі скрільі. Ше зобýдзі, кобýлох ньęт. Цо бýдзе тéраз рóбіц? Запáльі льęвóву шерсц, рас ту льęў: Цó там, Йáнчі?

Скапáльі мі кобýлі.

Льęў поньýхал і дóраз йіх нáшол. Прíвед вéчьар йіх дóму. Бáба заш ўжáла óжог, жірйáчькі до купáчькі, а так йіх бійę! Заш йіх оджéньę на пáшу. Бáба пýшчі нá ньго сон. Йак зáспал, кобýлі ше скрільі од ньóго до рíкі на трі вáта до піску. Йак ше зобýдзі Йáнчі, кобýлох ньęт. Пóйдзе ґу рíкі, віньę тóті лýпкі і запáльі. Дóраз ріба вішла. Цó там, Йáнчі?

Ту мóйо кобýлі у рíкі.

Пóшла ріба, та йіх гльęда. Ўшáдзі побегáла, на ват пісок парáла. Відзе вóнка: Ньęт йіх, Йáнчі.

Йáнчі гвáрі: Ту мýша буц.

Заш пóйдзе ріба, пáре пісок на двá вáта. Відзе вóнка: Ньęт йіх, Йáнчі.

Ту мýша буц нýка!

Заш ріба пóйдзе нýка. Оре пісок на трі вáта, та йіх віжéньę. Пріжéньę йіх Йáнчі дóму, бáба нагньівáна бійę йіх барс: Та чьом спе ше ньę скрільі?

Шак сме ше скрільі до рíкі, на трі вáта до піску, та нас нáшол.

Бáба гвáрі: Но, чéкай, на рáно сцекньęце дóму, кęд вон зáшпі, та йа вас скрійęм! Рáно йіх пóйдзе пасц, бáба пýшьчі сон нá ньго. Йак зáшпі, сцéкньу дóму, а бáба йіх преправéла: тóту стáру кобýлу за квóку, а тáмті два курчьáта. Полóжі йіх под мíріцу та нá ньіх шéдньę, та прéдзе, та сéбе дýма: Тéраз йіх ньę нáйдзеш, кęт су подó мну! Йáнчі ше зобýдзі, відзі, же кобýлі ньęт. Віньę роўкóву шерсц, та запáльі. Прíдзе рóўка та ше піта: Цо нóве, Йáнчі?

Ньęт мóйіх кобýлох.

Но, дóбре. Ті ідз дóму, та ше скрі. Бáба ма на пóйдзе злáті кýрі, злáті пýлькі, злáті кáчькі. Йа пóйдзем гóре, та бýдзем плáшіц, а ті пóйдзеш до двóра, кóпньęш до мíріці, дóраз кобýлі віду! Так вон пóшол вéцка дóму, та ше скріл до гушьчьáві. Рóўка пóшла нá пойд, огáньа кýрі, плáші пýлькі. Кýрі крíчьа, ґрáўчьа; бáба то учьýла, ше погньівáла, налáла: Бáсам теремтéте! та цо йім? Вібéгла нá пойт, та плáші рóўку: Ті бештíйо йęдна! Йáнчі пóшол ґу мíріці, кóпнул дó ньęй, та кобýлі вібéглы. Бáба зідзé дóлу, дзвíгньę мíріцу, а там ньęт ньічь. Барс ше погньівáла. Вéчьар пріжéньę йіх дóму, рáно ма віслýжіц. Трі

дны — рок, кóрец пеньḝжі. Льḝгнул спац, раз ў нóці дýрка. Стáньḝ, зашвíці — йḝдна кобýла ше ожребéла. Мáла кобýлку ó трі нóгі. Пóйдзе Йáнчі до хíжі, йáві бáбі. Бáба шáбльу óштрі на два бóкі на Йáнчьа. Йáві бáбі, йаке мáйу гачьáтко ó трі нóгі. Бáба му гутóрі: Вéжны го і руц го нá гной: Пóшол до хльíва, ўжал гáчье, óдньḝс нá гной, а барз го санóвал. Гáче ше ґу ньóму озвáло: Кḝт ці бýдзе бáба дáвац пеньḝжі, а ті ньḝ сці, льḝм миьḝ. А чьўвай ше од бáбі, жéбі ші ньḝ шéдал нá мньḝ с правóго бóку, áльḝ з льівóго. Бáба бýдзе мац пот фартýхом шáбльу, та ці одрýбе глáву.

Дóбре. Йак ше розвíдны, бáба прíдзе ґу ньóму, пріньḝше му пеньḝжі, áльḝ вон ньḝ сце íнше ньічь, льḝм тóто гачьáтко. Бáба му гутóрі: Двé бі ті то ўжал, кḝд ньḝма льḝм трі нóгі?

Йа íнше ньḝ сцем.

Но, дóбре, гат што ці дрáґо.

Дáйце мі дайáку шáбльу і кáнтар.

Бáба му зньáла с курньíка, вон сéбе кýшьчік очьýхал, пóшол на льíві бок, бáба сцéла, же му нóгу віда, вон ше обрáцел, одрýбал йḝй глáву. Шéднул на кобýлку, та пóшол. Та му гáче гвáрі: Тéрас ті мóжеш пойсц по твóйу жéну! Йак пóшльі до Чьáрного Шáша полáті, вóна шпацірáла, ґоспóдьа; Йáнчі йу увідзел та нá ньу крічел. Вóна прібéгла, барс ше му зрадовáла, же го уш так дáўно ньḝ відзéла. Йáнчі йḝй гвáрі: Тéрас ті гíбай, чі ньḝ сцекньḝме!

Вóна му гутóрі: Но, шак аш тéрас сцéкньḝш! Іншáкі ші кóньі мал, та ші ньḝ сцек, а нá тім коўдýшу сцéкньḝш?

Йáнчі йḝй гвáрі: Льḝм ті гíбай! Шéдла ґу ньóму, тамтóго конь у хльíве грéбе; Чьáрні Шаш шпі. Рас ше зобýдзі, та скрíчі: Пша креў кóньске мéсо, цо грéбеш? Гадвáбне шéно йḝш, чíсте віно пíйḝш, красну ґаздíньу маш.

Конь му гвáрі: Мам, áльḝ йḝ ньḝ мóйа.

Чьáрні Шаш скрíчел на кóньа: Чі сме го гóдны здогóньіц?

Вéра ньḝ знам.

Вон дó ньго рýцал, до кóньа, шéйсц хльḝбі, шейсц акóві віна. Дал сéбе спрáвіц о йḝден мéтер острóгі, та нá ньго шéднул, тá го так гóньḝл, же му с копíтох íскрі льḝтáльі, а з нóса плáмень. А кобýлка і Йáнчі зо свóйу жéну льḝм так ше бавéльі. Чьáрні Шаш шíцко свойóго кóньа попáрал, же аж з ньóго гýркі вішльі. Чьáрного Шáша конь уж ньḝ знал, цо рóбіц, та скрíчел на кобýлку: Стой, шéстро, бо так ме кóльḝ з острогáмі, же уж зó мньḝ гýркі вішльі!

Кобýлка ше озвáла: Ньḝ знаш з ньім цо рóбіц? Вільḝц пóпот хмáрі, руц багíнді, а вон с тéбе спáдньḝ!

Чьáрні Шаш то ньę разýмел, та на сéбе ньę меркóвал. Йóго конь вільęцел гóре, преўрáцел ше там, Чьáрні Шаш спáднул, те ше зáбіл. Кобýлка станýла, прічéкала кóнья. Вон шéднул на кóнья, жéна му на кобýлку і так пóшлы до свойóго дóму. Йáнчі зішол дóлу, óдвет кóнья до хлыíва, зньал сéбе і жéну с кобýлкі, та і кобýлку одвéдол до хлыíва. Вéцка поодмíкал і там воньі жíльі крáшньę. Вóна ходзéла до цéркві, а вон упрáўйал у обíсцу. І тéраз жíйу, кęд ньę умáрлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. столиці від Мітра Паланчані.

Паралелї: E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ст. 12—26, ч. 2. — Magyar Népköltési Gyüjtemény, IX, ч. 4—5.

До мотиву про високе дерево: E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ч. 3. — L. Kálmány, Szeged népe, ч. 11. — T. Vernaleken, Oesterr. Kinder- u. Hausmärchen, ч. 30. — P. Schullerus, Rumän. Volksmärchen (Archiv des Vereins f. siebenbürg. Landeskunde, 1906), ч. 85.

До мотиву про те, як смок упроваджує молоду жінку, а герой відбирає її при помочи чудесного (заслуженого) коня: Magyar Népköltési Gyüjtemény, VI, ч. 14; VII, ч. 6; IX, ч. 36. — P. Schullerus, Rumän. Volksmärchen (як висше), ч. 13, 90. — Fr. S. Krauss, Märchen u. Sagen der Südslaven, I, ч. 79, 81, 88. — J. Wenzig, Westslav. Märchenschatz, ст. 69. — A. Meyer-Afanassjew, Russische Volksmärchen, ч. 35. — T. Vernaleken, Oesterr. Kinder- u. Hausmärchen, ч. 47.

15. Як ковалиха стала царицею і як її син оженив ся з золотоволосою дївчиною.

Бул йęден цар, мáл вон барз ньęдóбру царíцу. За вéльо рóкі вон ше зоз ньу барс пáтел, гóчь кęді ґý ньęй пóшол на дайáку порáду, вóна нá ньго ўше грóзом скрічéла. Кęт ше йęй дáрас пітал: Цó же бýдзем, жепо, йęсц?

А вóна нá ньго зўрешчéла: Ешчі і тéраз ньę знас цо?

А вон ше óд ньęй зóбрал і пóшол. Пó тім омáло прíшлы ґý ньęй йęй кухáркі. Цó же будзéме вáріц, млáда кральóўно? І с тíма ше ўше вадзéла. І йęй фрайцімéркі уж ньę знáлы йęй йак слýжіц, тáк ше барз бáлы óд ньęй. Но áльę бýло там на трéцім валáльę йęден кóваль, мал тáку íсту жéну, йаґóт царíца. Кęд бі бул йіх дáхто два відзел, ньíхто

бі ньȩ поведол, же́ су ньȩ шестрі, а́ньі бі йіх ньȩ по́знал, же хто́ра царі́ца, а хто́ра ковальо́ва же́на, льȩм по шма́тох. Уш то́та ньȩдо́бра царі́ца так досадзе́ла каждо́му, е́шчі і тім Вілом, хто́рі ньȩчі́сту робо́ту ро́бйа. Раз во́ньі надума́льі, да во́ньі царі́цу преньȩ́шу ковальо́ві, а кова́льку царо́ві, бо і тот ко́валь та́кі бул ньȩ до́брі, йак і то́та царі́ца. Преньȩ́сльі во́ньі йȩ́дну ноц царі́цу ковальо́ві, а кова́льку царо́ві. То́ту ноц ко́валь ньȩ́ бул до́ма, бул у ка́рчмі. Прі́шол до́му на два́нац го́дзін, задурка до дзве́рох, а зуре́шчі: Отвор ті, су́ко зазділа́на.

А во́на ше пребудзе́ла, та се́бе ду́ма: Цо́ то на шве́це, же мньȩ́ так тва́рдо? Дзе́ йа те́раз?

Альȩ вон лопо́ці, а ла́йȩ. А во́на рас скрі́чі: Йай, лока́йі мо́йо, фрайцімерькі мо́йо, ньȩ да́йце ме!

А ко́валь зос пріклье́та крі́чі: Полока́йам йа те́бе, да́м йа те́бе фрайціме́ркі, льȩм до́к йа ну́ка во́йдзем! І заш скрі́чі зоз ве́лькім гро́зом і зоз гньівом, да роствор́і. Во́на отворе́ла му, вон йу хва́цел і на́біл.

І ге́ута його же́на у ца́ра пребудзе́ла ше та се́бе ду́ма: Бо́же, о́ткаль со́м ше ту ужа́ла, же йа на златі́х ланцу́шкох ше кольі́шім? Кȩ́т ту ра́но, прі́дзе цар до хі́жі, дзе во́на ше кольіса́ла, та́ ше ґу ньȩй о́зве: Цо́ же бу́дземе, же́но, фрішті́ковац?

А во́на кра́шньȩ ше озва́ла ґу ньо́му, бо бу́ла барз до́бра: Йȩ́дце, цо спе́це!

А вон шȩ барз зрадо́вал, же́ ше ґу ньо́му кра́шньȩ озва́ла, ньȩ́ знал од радо́сці, цо ро́біц. По́шол і ґу куха́рком, та́ ше йім хва́льȩл, же а́ньі сам ньȩ́ зна, цо́ ше йȩй ста́ло, же́ ше ґу ньо́му так кра́шньȩ озва́ла. Зо́с тім ше зобра́льі і куха́ркі, зо стра́хом і з ве́льку радо́сцу, да во́ньі відза і да чьуйу, же чі во́на ше польȩпша́ла. Трі куха́ркі йіх бу́ло, ка́жда інша́ке йȩ́дло готове́ла. По́шла ґу ньȩй пе́рша та́ ше йȩй пі́та: Цо будзе́ме ва́ріц, мла́да кральо́уно? Чі то́то, цо уче́ра, льȩ́бо заучеро́м?

А во́на йȩй урацѐла: То́то, цо за уче́ром! — бо а́ньі са́ма ньȩ зна́ла, цо варе́льі.

То́та з ве́льку радо́сцу ві́шла, же і мла́да кральо́уна та́к ше ґу ньȩй кра́шньȩ озва́ла. По́шла і дру́га ґу ньȩй. І то́та ше йȩй так пі́та: Цо́ же будзе́ме ва́ріц, мла́да кральо́уно?

Во́на йȩй на́зад урацѐла: То́то, цо геуто́го ті́жньа та́кі чьас спе варе́льі.

То́та ше зо́с тім зобра́ла, дру́га куха́рка, ві́шла і во́на з ве́льку радо́сцу. Похвальȩ́ла ше та́мтей тре́цей, же а́ньі во́на ньȩ́ зна, цо́ ше йȩй ста́ло, же́ ше ґу ньȩй так кра́шньȩ озва́ла. Зобра́ла ше і та́мта тре́ца, да і во́на чьуйȩ, чі́ бі то мо́гла буц пра́уда, же́бі во́на бу́ла та́ка до́бра, дзе́ бі то ше ужало о́т тей йȩй ве́лькей зло́сці. По́шла ну́ка ґу

царіці і уклоньела ше йей, йак наймлатша кухарка і по ціхі ше ґу ньей озвала: Цо же будземе варіц, млада кральоўно?

Царіца йей ўрацела: Вар, цо спеш.

І тота треца кухарка, наймлатша, зоз вельку радосцу вішла вонка і шіцкі трі ше зішлы і бешедуйу: Откаль то прішло, тота йей велька доброц, цо йу вона тераз ма? Йедна зоз другу бешедуйу і чьудуйу ше; альe ґу тому ешчі ше і так барз радуйу, же озда уж от тераз і йім льепше будзе прі ньей служіц і віслуговац. Йак воны почьалы полудзенок готовіц, сілуйу ше ешчі льепше йедло наваріц, йак цо другі раз, же кед вона ше польепшала і воны йей льепше служіц буду. Йак уж бул полудзенок готові, пошлы йей дац знац, же уж готове і вона йім росказала, жебі поріхталы стол, же і вона пойдзе і будзе ўйедно зос царом полудньовац. Йак воны уш поріхталы і вона станула і йей фрайціеркі і локайе, цо йу чьувалы, крашньe пообльекалы до царіцовіх шматох і отпровадзелы йу до хіжі ґу царові. І цар ше йей уклоньел, бо ше барз радовал, же будзе і вона зоз ным йесц. Альe вон за то і теді ньe знал, же вона ньe його прішажна жена. Йак ше воны наполудньовалы, по полудзенку пріду кухаркі нука до хіжі по судзіну позберац зо стола. Кажда ше йей уклоны зоз вельку радосцу, бо барс ше радовалы, же ше ґу ным крашньe озівала. Йак почьалы судзіну зберац, ешчі і вона йім помогла позазберовац подробне зо столох. І воны то барш ше вельке йім відзело, же ешчі і вона йім помага зберац.

Йак уш ту другі дзень прішол, воны ше ґу ньей заш кажде понагльало, бо кажде було раде зоз ньу бешедовац. Бо кет ше ґу ным барс крашньe озівала. Кет ту другі дзень прі полудзенку, воны заш шіцкі коло ньей, бо ше од ньей ньe бальі. Йак ту уш прешло да з йеден мешац, а вона царові гуторі: Ша йа ньe ваша жена.

А цар йей гварел: Йак бі то могло буц, озда йа тебе добре познам свойу жену, озда кет сом с тобу прішагал і тельо рокі жіл, та це знам добре.

А вона му назад отповедла: Чі бі ші, цару, подумал, чійа йа жена? Йа йедного ковальа зос трецого валалу, йа аньі сама ньe знам, откаль йа ше ту ўжала.

А вон йей заш гварел: Ідз льe', ідз жено, ньe гутор таке, ша оздаль йа тебе добре познам; цо ці ше таке стало, же таке гуторіш?

Но, кед ньe веріш, царйу, попрагай коны до гінтова та пойдземе до того валалу, откаль йа валушна.

І так цар дал попрагац коны до гінтова і зоз ньу крашньe шеднул і ішлы. Йак уж дошлы там до того валалу, обачела вона, же геўта царіца, цо була його перша, ньeше обраныіцу на пльецу і два канті на ньей, та му укаже: Пальe, царйу, тото твойа жена була. А тот, цо на

дзвérox у шмікны, тó бул мой муж. А мой муж барз ньęдóбрі, до кáрчьмі хóдзел, а мньę ўше біл.

Кęд гéўта обачéла цáроў гінтоў, доразéнькі руцéла зос пльęца обраньіцу, розбіла обідва кáнті, а сáма почьáла бéжіц за гінтóвом, почьáла крічіц: Йай, цáру мой, цáру мой, лапáйце го льўдзе, бо то мой цар!

А кóваль ше пріпáтра нá ньу тá ше зоз ньęй шмéйę: Кі ці шшá. мац, та ші ше ошальęла за цáрскім гінтóвом бéжіц?

Шіцкі льўдзе зóз ньęй шміх робéлы, кáжді гутóрел, же похібéла. А цар йак обáчел, же вóна бéжі, скрічел на кочійáша: Гóнь, йак найшвітше мóжеш, жéбі ше нам зá кочь ньę ўлапéла, бо йá йу ньę сцем, досц сом ше зóз ньу напáтел і натрáпел, у мóйім двóре вéцей ньę бўдзе.

Йак пóшлы дóму, фрайцімéркі йęй і локáйę йęй рáда йу дочекáлы і зоз гінтóва йу зньáлы і одвéдлы йу до хіжі. Прішол і цáр там і почьáлы вóны бешедóвац, же йáк то ше зóз ньу стáло, же йак царіца ше йім премерьęла. А вóны ше пітáйу, кухáркі, же йак? А царіца почьáла йім пріповéдац, же бўла йęдного ковáльа жéна, а йęй кóваль бáрз бул ньęдóбрі.

Нá то ше цар óзвал, же і йóго царіца барз бўла ньęдóбра.

Та вóны áны сáмі ньę знáйу, йáк то ше стац мóгло, і сáмі так розраховáлы, іншак ньę мóгло буц, льęм мушéлы йу прéньęсц ньęчісті дўхі. І почьáлы вóны ше шіцкі барз радóвац, же кęд йіх Бог ментóвал от тей ньęдóбрей царіці і дáл йім льęпшу. Справéлы воны йęдну вéльку госціну, поволáлы вóны шіцкіх по царóві мéншіх на тóту госціну, йęдлы, пілы зоз вéльку радóсцу, же йім Бох тáке шчесце дал. А цар ньę мóгол предзекóвац Бóгу, же зá зле дóбре дóстал. І так гвáрел: Кęд бі йá то знал, хтó мі йу ту пріньęсол, а гéўту одó мньę одньęсол, ньę льęм жéбім му заплáціл, áльę áны сам ньę знам, цó бім му дал!

І вóн ше зо свóйу царіцу зóбрал і пóшол до дутьáну, дзе шмáті крáсні предавáйу і кўпел йęй крáсні шмáті і обльęкол йу дó ньіх і пóшол зóз ньу на шпáцір. Йáк то нáрод увідзел, же цар зос царіцу ше спаціра, шіцок нáрод за ньіма ішол, бо кęд éшчі ньіґда ньę відзéлы, жéбі ше цар зó свойу царіцу шпацірал. І йак вóны прéшлы прес шіцок вáрош шпацірайўці і пóшлы дóму, до свóйęй полáті, а льўдзе йęден ґу другóму сходзовáлы ше і бешедовáлы: Йáке то за нóве мóгло бі ше стáнуц, жé ше цар зо свóйу царіцу по шіцкім варóшу прешпацірал, кęд вóна тáка барз ньęдóбра бўла, а тéраз зóз ньім на шпáцір пóшла? То льўдзе знáлы, же вóна ґу ньóму ше крáшньę ньę озвáла, а тéрас тáка барз дóбра йę, же éшчі і кухáркі гá ньу гуторéлы. І пó-

тім ньєодлуга дал йім Бог йєдного хлапца, тот хлапец барз бул красні на свой образ. І воны ше барз у ным цешелы, ньє далы бі го булы ный зачь. Йак уж тот хлапчік віроснул і почьал ходзіц до школох, бул барз мудрі, барс ше добре учел. Йак уж вірос до свойіх рокох і воны го сцелы оженьіц. А вон ше ньє сцел женьіц; вон так гварел, же пойдзе швет пробоваџ. Оцец ше му барс пітал, а і мац, же да ньє ідзе, да ешчі чьува йаблоньу у загратки, бо таку йаблоньу малы, цо вечьар заквітла, а рано уж овоц узрета була. Ньігда зоз ньєй ньє моглы йєсц, бо уше хтошка йім йу обрал. І так вон будзе чьуваџ йєдну ноц. Там у загратки под йаблоньу малы воны злату посцель, на котрей вон чьуваџ мал. Кєт ту прішол вечьар, пошол до загратки, шеднул на тоту посцілку, та себе так дума: Ньє будзем спаџ, мушім долапіц, хто йу ходзі обераџ! Кєт ту йєденаста годзіна у ноці, задул такі ціхі вітор і його почьал сон уладаџ; і задрімал вон. Рас ту трі младі дзіўкі до загратки і тота, цо за ным ходзела, шедла му на посцель, барз длугі уласі мала — і вон ше пребудзел, руцел руку па йєй уласі і ньє могла отамаџ пойсц. Скрічел вон на ньу дораз, же хто то. Вона ше му озвала: Йа, младі царйу, йа за тобу ходзім і пре тебе йа тоту овоц оберала. І так повец твойєй мацері: Да ньє ті, ньігда бі зос тей овоці ньє йєдлы.

Почьал вон йєй ше віпітоваџ: Дзе вона біва, кадзі, у котрім крайу?

Отповедзела му: Ей, Сімен Йанчі, ньігда ті ньє будзеш знаџ, бо йа барз дальєко. Мой варош ше вола Чьарні Остроу.

Йак вона отамаль пошла, зоз йєй главі остал йєден улас на посцелы. Рано його мац прідзе, ешчі йє льєм на капуркі, уж на ньго скрічела: Сімен Йанчі стань, бо уж дзень! Алье вона його за то ньє відзела пред йасносцу, так ше тот улас барз бльішчел. Дорас ше му пітала: Цо маш прі себе, же ше так барз бльішчі?

Вон ше озвал: Наџце ме зобудзелы, кєт сом тераз льєм заспал? До терас сом чьувал, а тераз ус це ме зобудзелы! І дорас почьал пріповедаџ мацері, же йака красна дзіўка тей ноці прі ным була. Терас сом себе так надумал, же йа за ньу пойдзем. Мац плачьуці зоз ным бешедуйє: Ньє ідз, дзецко мойо, начь же пойдзеш, тебе йєдного маме і ті нас охабіш!

Пойду обідвойо, мац зо Сімен Йанчійом ґу оцові. Мац плаче, пріповела царові, же уж іх охабі. І оцец ше му пітал: Дармо шіцко, цо мі гуторіце, Сімем Йанчі гварел, йа пойдзем!

Кєд вон ше віберал з дому, мац і оцец барс плакальі, ньічь себе ньє сцел ужаџ, дакус хльєба і шабльу і пушчел вон ше до тей дальєкей драгі. Дошол вон до йєдного льєса, ідзе прес тот льєс, тот льєс

барз бул длу́гі. Йак зоз ньо́го вішол, та се́бе ду́ма: Бо́же, ка́дзі ше обра́цім, кęд ньé знам а́ньі сам, же дзе. І путо́вал вон длу́го барз. От то́го велько́го путова́ньа уж барс і ві́стал і огла́дньęл. Уж вон тéрас се́бе ду́ма: Цо́ йа тéраз ро́біц бу́дзем? Оцец і мац оста́льі до́ма плачьу́ці, а йа у шірім по́льу вістанове́ті і гла́дні, ньę знам а́ньі сам, ка́дзі ше обра́ціц мам. По́йдзе вон до друго́го льęса, так се́бе ду́мал, у́ тім льęше йęст жвірі, та на́й ме жéдза. Кęд ме жéдза, ньę му́шім се́бе сам шмерц зро́біц. Йа́к вон до льęса по́шол, éшчі дальęко бул од жвірох, уж на́ ньго кріче́льі: Сімен Йа́нчі, дзе́ ші ше ту у́жал? Дзе та́дзі ідзеш?

·Йа ідзем, гльęдам тот ва́рош, чі ві бі за́ ньго ньę зна́льі, та́к ше во́ла Чьа́рні Остроў.

Ве́ра ньę зна́ме, Сімен Йа́нчі, а́ньі сме за́ ньго ньę чьу́льі.

С тім ше зо́брал, ішол да́льęй; пре́шол льęс, ду́ма се́бе сам: Ду́мал сом, кęд до льęса по́йдзем, жé ме жвірі жéдза, ньę му́шім се́бе сам шмерц зро́біц.

Ідзе да́льęй, до́йдзе ґу йęдно́му мо́рйу, ду́ма се́бе: Йак тéрас по́йдзем прес то́то мо́рйо? Прейсц сом ньę го́дзен, а пльіваң ньę знам; у́ж йа тéрас се́бе ту́ му́шім шмерц зро́біц! Віпа́гнул ша́бльу зош по́шві, у́пар йу до жéмі, а́ тот оштрі ко́ньęц обра́цел до бру́ха. Дзві́гнул очі до го́рі, та се́бе поду́мал: Уж йа ту му́шім ска́пац! Учьул вон бешéду у йęднім льęше, йак да́ там да́хто гуто́рі. Зо́брал вон ше, по́шол до льęса, а там тро́ме дьа́блі ва́дза ше, ма́йу прі се́бе два бочько́ркі і йęден бато́шьчьок. Опі́тал ше йім: Цо́ ві ше, бра́ца, так вадзі́це?

Во́ньі му гваре́льі: Па́льę, бра́ту, Сімем Йа́нчі, оха́бел нам прадьі́до два бочько́ркі і бато́шьчьок, тéраз а́ньі йęден ньę сце́ме по йęдней бочько́ркі а́бо бато́шьчьок.

А йа́кі то, бра́ца, бочько́ркі? — піта ше Сімен Йа́нчі.

То бочько́ркі та́кі: Хто́ йіх на но́гі обу́йę, а з бато́шьком чмі́ґньę, а́ най по́ве: Гоп, бочько́ркі мо́йо, да́ сом там, дзе ду́мам, до́рас там бу́дзе!

Сімен Йа́нчі барз му́дрі бул, та се́бе розду́мал: Че́кай, ша йа вас спора́йім! Та́ йім гва́рі: Бра́ца мо́йо, іншак сце ньę го́дньі, льęм шіцкі тро́ме мушіце пойсц на то́ту віçóку го́ру, а бочько́ркі прі мньę охабі́це, та вец хто́рі ско́рей ґу́ мньę прібе́гньę, то́го бу́ду.

Во́ньі ше зрадова́льі, жé то так до́бре бу́дзе, шіцкі тро́ме по́шльі на то́ту го́ру, а Сімем Йа́нчі о́бул бочько́ркі на но́гі, з бато́гом чмі́ґнул, скрічел: Гоп, бочькоро́чькі мо́йо, да́ сом там, дзе ду́мам. Бочько́ркі го віньęсльі по́верх льęса, а то́ті тро́ме дьа́блі йа́к то обаче́льі, та па́ ньго кріча: Ей Сімен Йа́нчі, ньę мал ші нас так спора́йіц?

Йеден з другім ше почьалы вадзіц: Ньє спелысме самі розобрац, тераз однье̨сол вон сам. Уш тельо рокі ше на ных вадзіме, а терас Сімем Йанчі нас спорайе̨л.

Сімем Йанчійа тоті бочькоркі однье̨слы го аж на Чьарні Остроў. І відзі вон зоз дальє̨ка, же там красна полата стойі. А то тот остроў на самім стредморйу бул. Вішла йе̨й фрайцімерка, йакбі служныца, по йе̨й віслуговала, на дзвері, с тім ше фрішко нука ўрацела, та йе̨й гварела: Ідзе Сімем Йанчі! Тота на ньу скрічела, йе̨й млала кральоўна: Ціхо будз, нье̨ ґутор таке, дзе бі вон ше ту ўжал? Ўдерела йу по ўстох. У тей бешеді вішла друга служныца і вона го обачела. Вошла нука назад і тота гварела: Млада кральоўно, ідзе Сімем Йанчі.

Вона ше вікруцела і тоту удерела по ўстох. Вішла і трецa. Обачела го, вошла нука, гуторі йе̨й: Ідзе Сімем Йанчі. Уж аны себе сама нье̨ верела, зобрала ше сама. Кедд вона на пріклье̨тны дзвері, і вон там. Вона ше барз зрадовала, облапела го, і уведла го нука, та му гварі: Сімем Йанчі, дзе ші ше ту ўжал?

Пріпіол сом це опатріц. Гочь ші гуторела, же ґу тебе нье̨ дойдзем, а йа прішол по тебе.

Доравенькі воны вельку госціну правелы і побул вон там да за ке̨льо мешаці. Вец ше віберaлы до його мацері. Пітала вона ше йому: Йак ші оца і мацер охабел?

Гварел йе̨й: Знаш і сама, же у вельікім жальу.

Но, лье̨м най нье̨ плачьу, най ше нье̨ жалуйу, шіцко то добре будзе.

Уж так воны ше вібралы до його оца, мала вона йе̨ден прут, зоз йе̨днім коньцом ке̨д удерела, та ше йе̨й ґрад замкнул, а зоз другім ке̨д удерела, та ше розомкнул. Замкла, ґрад скапал, збіл ше до йе̨дного йаблука. А Сімем Йанчі обул бочькорі на ногі, батоґ до рукох ўжал, а жену себе на хрібет. Чміґнул з батошьком, скрічел: Гоп бочькоркі мойо, да сом там, дзе думам. Бочькорі з ным вільце̨лы, ішлы до його оца, а ґрад попод морйо за ныма. Йак воны пошлы пред його оца двор, ўжала прут, ўдерела зоз гру́пшім коньцом по тім йаблуку, красні каштель пред його оца двором справел ше. Йак то льудзе обачелы, барс ше чьудовалы, откац то ше ўжало, ке̨т то таке ту нье̨ було, а так нараз нье̨ мош справіц. Далы знац до цара, же цо пред його двором йе̨ст. Вішла мац вонка, обачела себе сіна, Сімем Йанчійа, скрічела: Сімем Йанчі, сіну мой, ныґда сом нье̨ думала, же ше назад ўраціш!

А вон йе̨й гварел: Мамо мойа, прівет сом вам нье̨весту, златоўласі Ілье̨ну.

Вона йу нье̨ могла відзіц, бо барз велька зарйа од йе̨й ўласох біла. Ілье̨на прегарла ўласі свойо на два страні, облапела йу мац, барз

йу бочькáла, уньęсла йу нýка на своӥх рýкох од вéлькей радóсцї. Вїшол нá то і цар. І вóн ше барз зрадóвал, жé ше йóго сін з дальęкого швéта зо своӥу жéну ўрáцел. Справéлы свáдзбу вéльку свойóму сінóві, шїцкіх зволáлы на свáдзбу, вéльку рáдосц трімáлы. І тéраз жӥу, кęд ньę умáрлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мелані Фіндрік.

Паралелї: До першої половини: V. Tille, Povídky sebrané na Valašsku, ч. 47.

16. Царевич і його жінка Павуниця.

Бул йęден цар і царíца і мáлі трох сінох: двóме бýлі розýмні, а йęден бул шáльęні. Мáлі злáту йáблоньу, а ўше за мéшац узрéлі йáблука, а ўше йіх хтóшка покрáднул. Двáнац раз до рóка квітлі і ньіґда з ньіх ньę йęдлі. А вóні сцéлі, же да чьувáйу; ньę мóглі йу очьýвац. Тóті двóме, цо бýлі розýмні, та пéрші чьувáлі, та ньę очьувáлі. Та вéцка тот блáзен очьýвал. А то ходзéлі дзéвец дзіýкі, цо ше волáлі Павуніці. А вон там шал пóсцель пот тім злáтім йаблýком, та óсем шéдлі на йаблýко Павуніці, а дзеўйáта ґу ньóму, та му дáла йаблýко, та му гвáрела, же прíду íшче трі рас, та най вон ўше чьýва! Вон йак рáно стáнул, а ґéўті ше з ньóго шмейáлі брáца, же гутóрел, же вон очьýва. А вóні думáлі, же йаблýка шїцкі остáньу на йаблóньі. А вóна му льęм йęдно дáла, бóдай знáлі, йáкі су. Вéцка дрýгі мéшац заш йаблóньа заквітла і отквітла до мéшаца і узрéла. І прíшлі заш тóті дзéвец Павуніці. А вон йу чьýвал. Та вóсем шéдлі на йаблýко, а дзеўйáта ґу ньóму, та му заш дáла йаблýко, та му гварéла, же прíду íшче два раз, та най ўше вон чьýва. Та тóто йаблýко вон заш дал оццóві. Доґ мéшац вішол трéці, та заш заквітла йаблоньа і отквітла і узрéлі. І прíшлі дзéвец Павуніці, та óсем на йаблóньу, а дзеўйáта ґу ньóму і та му дáла йаблýко, та му гуторéла, же íшче рас прíду. Заш кęд бул мéшац, заш йаблóньа віквітла, отквíтла і узрéла. І прíшлі дзéвец Павуніці, óсем на йаблýко, а дзеўйáта ґу ньóму, та му дáла йаблýко, та му гвáрела, же ўж вéце ньę прíду. Та му гварéла, же кęт ше бýдзе жéньіц, та да йу вéжньę, да ше за ньу презнáва, дзе йęй дом.

Ну, вон ше уж сцел жéньіц, та гвáрел óццові, же ньічӥу ньę вéжньę, льęм тóту Павуніцу, цо ходзéла на йаблóньу. Та му дал óцец йęдного кóньа і вéльо пеньęжі і катóну і катонóві кóньа. Та íшлі тóті

Павуніці гльę́дац, та наішлі на йę́дну закýтну бáбу. Та ше йę́й пітáлі, чі зна, дзе тóті Павуніці бівáйу? А вóна тóму катонóві наказáла, же да ньę по тей дрáгі íду, цо ґу ньім дрáга, áльę по дрýгей. І дáла му до йęдного мéшьчька ґáру, та му гуторéла, же да царóвому сíнові ýше на пльę́цо полóжі. А йак вóні íшлі, та стрéтлі [ше] зоз йę́днім члóвеком стáрім; та ше му пітáлі, же хтóра дрáга ґу Павунíцом. А вон йім гутóрел, же тóта дрáга; áльę кęд йу сцę́це відзіц, та вóні мáйу барз крáсні двор зос краснíма йаблукáмі і зос шíцку овóцу; а за йіх заграду йę́дна крáсна вóда, цо ше до ньęй хóдза кýпац кáжді дзень ý пійáтей годзíні. Та кęт там бýдзеш йіх чéкац, тóму цáровому сíнові гутóрел, та барз кóньа огáньай, да ньę стáньę, бо кęт с тóбу стáньę, та з ньу ньę бýдзеш гутóріц. А вóн барз ýше бéгал доокóла на коньóві; уж йак йіх бýло відно, та му катóна гвáрел, же уж відно, а вон ше барз радóвал; а тот катóна віньал тот мéшчьок з ґáром, та му на пльę́ца полóжел. Та тот цáроў сін кęт Павуніці прíшлі, óсем пóшлі до вóді, а дзеўйáта ґу ньóму на кóньа; а тот цáроў сін зáспал. А вóна так нá ньго крічьáла: Устань дýшо, ýстань чьáдо, ýстань шéрцо мóйо! А вон ньіч, льęм шпі от тóго мéшьчька, цо у ньім бул ґар. А вóна тóму катонóві гуторéла, же íшьчье прíду два раз. А йак Павуніці пóшлі, а катóна зньал мéшьчьок, та ше цáроў сін зобýдзел, та ше пíта катонóві: Чі бýлі Павуніці?

А вон гвáрел, же бýлі.

Цо же ші мньę ньę вóгнал?

А вон гвáрел, же го сáньал і вóна го сáньала.

Йаґже гуторéла?

Так гутóрела: Устань дýшьо, ýстань чьáдо, ýстань шéрцо мóйо!

А вон так плáкал, аз зо сéбе ýлáсі тáргал. А вон ше пітал, чі прíду íшьчье дáрас.

Пріду íшьчье двá рас.

Но вон барс бéга кóло тей вóді, заш уж йіх відно, Павуніці уж íду ше кýпац. Вон так бéга, аж мáло конь нóгі ньę полáме, а катóна му гвáрі, же уш су бльíско. Та му заш катóна полóжел тот мешьчьок з ґáром на пльę́ца. Кęт Павуніці прíшлі, а вон зáспал. Заш óсем пóшлі до вóді, а дзеўйáта ґу ньóму на кóньа, та заш му гвáрела: Устань дýшьо, ýстань чьáдо, ýстань шéрцо мóйо!

Уж йак ше óкупалі, та пóшлі дóму; а вóна катонóві гварéла, же íшьчье рас прíду, та зо сподньóго кльíна най полóжі на вéрхньі, а з верхньóго на спóдньі. А то тéльо значьéло, да віцагньę шáбльу, та да катонóві глáву одóтньę. А катонá ньę знал, же вон му глáву одóтньę, бо да вон знал, та бі му ньę пóвед; áльę катонóві Павуніца рóзум змýцела, та му так ýробела, бо вóна знáла, же то катóна шіцко

віноваті. А йак му цароў сін гла́ву одо́цел, та сам барз бе́гал на ко́ньове, а йак уш Павуні́ці і́шлі о́сем до во́ді, а дзеўйа́та ґу ньо́му, та по́шла з ньім до йіх до́му. А йак і́шлі то́ті Павуні́ці до сво́йеј пола́ті, та то́му ца́ровому сі́нові да́лі кльу́чі од два́нац піу́ньіцох, та му гваре́лі, да йеде́нац розо́мкньеј, а двана́сту най ньеј розмі́ка. А вон се́бе так поду́мал, же розо́мкньеј і двана́сту. Йак розо́мкнул, там бул у тей піньвіці йеден ве́лькі го́рдоў, а ў тім гордо́ве бул ве́лькі ша́ркань; та на́ ньго крі́чьал: Мо́дльім це, бра́ту, дай мі йеедну лі́тру во́ді.

А вон му дал, та йедна о́бручь пу́кла. Мо́дльім це, бра́ту, дай мі і́шьчье йедну лі́тру во́ді!

Вон му дал і дру́гу, та дру́га о́бручь пу́кла. Дал му і тре́цу лі́тру во́ді, та і тре́ца о́бручь пу́кла, та ше го́рдоў росі́пал. У тім гордо́ве ша́ркань бул, та ві́шол, та гва́рел то́му ца́ровому сіно́ві: Дару́йем ці йеден жі́вот, бо і ті мі даро́вал. Йак Павуні́ці прі́шлі до́му, та до́рас то́та наймла́тша гуторе́ла: Чом ші розо́мкнул двана́сту піньвіцу, кет сом ці гуторе́ла, да ньеј розмі́каш? Тераз ме ньеј бу́дзеш мац. Альеј і́шьчье кед ме послу́хаш, цо йа ці по́вем, і́шьчье ші ме го́дзен мац. Іц по йедней дра́ґі, доґ ньеј на́йдзеш йедну хі́шку; у те́й хі́шкі бу́дзе йедна ба́ба, та кед йей очьу́ваш йей трі кобу́лі, та ньіч ньеј бу́дзеш пі́тац од ньей, льем то́то по́дле га́чьа, цо трі но́шкі ма!

Йак і́шол до тей ба́бі, та на́шол прі йедней во́ді — во́нка рі́ба бу́ла з во́ді віруце́на, та му то́та рі́ба гуторе́ла: Руц ме, браці́ку, до во́ді, та ці дам зо се́бе йедну лу́пку; кед бу́дзе на те́бе да́ґдзе че́шко, та то́ту лу́пку почьу́хаш, та ці бу́дзем у помо́ці!

Ве́цка і́шол, і́шол, та стре́тнул йі́шку; бу́ла йей но́га заквачье́на у дре́ве, та му гваре́ла: Отквачь мі, браці́ку, то́ту но́гу, та ці бу́дзем до́раз у помо́ці. Дам ці зо се́бе ґу́бу, кед бу́дзе на́ це че́шко да́ґдзе, та льем то́ту ґу́бу почьу́хаш, йа бу́дзем прі те́бе!

Ве́цка заш і́шол, та стре́тнул фарка́ша; фаркашо́ві бу́ла глава у дре́ве; так рі́чьал, аж нару́бі; та ці дам зо се́бе йедну ґу́бу, та ці бу́дзем у помо́ці, кед на те́бе бу́дзе да́ґдзе чье́шко.

Ве́цка і́шол, та до́шол ґу тей хі́шкі, цо то́та ба́ба біва́ла у ньей; та йей поздра́ўкал: Дай Бо́же, ста́ра мац.

Дай Бо́же і те́бе, мой сі́ну. Дзе ше ші ту ў́жал?

Прі́шол сом се́бе слу́жбу гльедац.

Ну, до́бре, мньеј та́кой тре́ба слу́гу. Ньіч ньеј бу́дзеш ро́біц, льем трі кобу́лі бу́дзеш чьу́вац зос га́чьатмі. А кед йіх ньеј очьу́ваш, та ці гла́ву одре́жем. А то бу́дзе у мньеј трі дньі — рок — мех пе́ньежі.

Йа ньеј сцем мех пеньежі, льем мі да́це то́то га́чьа, цо на́ трох но́шках сто́йі.

Дам йа те́бе красно́го ко́ньа.

А вон гварел, же ньęсце, льęм тото гачьа. Но, та ше з бабу поӣęднали, пошол чьуваџ тоті кобулі і гачьата до льęса ґу морьӣу. Шеднул на ӣęдно древо, та ӣіх трімал, та заспал, а кобулі зо себе кęтефік спаглі, та пошлі до морьӣа ґу рібом, бо то тоті кобулі булі бабоводзіўкі, льęм же вона була, тота баба, ўражі баба, џо ўше на ожогу бегала. Кęд вон ше зобудзел, кęтефік му у рукох, а кобулох ньęт і гачьатох. Ходзі, гльęда по льęше, ньę може ӣіх найсц. Ӣому прішло на розум, же ма дзешка у кішенькі з рібі лупку, та о ньу почьуха. Кęд вон ӣу почьухал, дораз ӣęдна ріба прішла з морьӣа, та ше му пітала: Џо треба, браџіку?

Ньęт бабово кобулі і гачьата.

А ріба му гуторела, же су там у морьӣу, меджьі рібамі. Льęм ўдар с кęтефіком по воді, та воні віду.

Воні вішлі, та ӣіх женьę дому. А баба вішла на прагу, та го віпатра, чі ідзе с кобуламі. Баба патрі, а вон ідзе зос кобуламі. А баба ше гньіва, бега з ожогом, так лопоџі ўшаџзі і до дзверох, і до капуркі. Іріду до двора та кобулі до хльіва, а ӣому баба дала ӣęсц; а сама пошла ґу кобулом, та ӣіх біла: чьом ше од нього до морьӣа ньę скрілі?

А воні гварелі, же ше скрілі, льęм же то рібі ӣого родітелье, та му поведлі, жезме там.

А баба ӣім так наказувала, тім кобулом, же на ӣутро да ше скріӣу меджі ӣішкі. А воні — добре, же ше скріӣу. Вон уж кęд рано, станул, та ше обльęк, та одогнал кобулі до льęса, та ӣіх чьувал. Шеднул на древо, кęтефік трімал у рукох та заспал. Кęд ше зобудзел, а кобулох ньęт. А вон ӣіх гльęдал, прішло му на розум, же вон ма з ӣішкі ґубу; та почьухал, прішла ӣішка, та ше му пітала: Џо треба, браџіку?

Ньęт мі бабовіх кобулох.

Добре, ту воні меджі намі; льęм ўдер по древе, та џі пріду.

Уж кобулі прішлі, да ӣіх женьę дому. Баба відзі, же вон ӣіх уж женьę, та ше гньіва, бега з ожогом; уженьę ӣіх до хльіва, а ӣому да ӣęсц; сама пойдзе ґо кобулом, та ӣіх біӣę зо жельęзнім ожогом, та ӣім гуторі, же чьом ше ньę скрілі медзі ӣішкі. А воні гуторӣа, же ше скрілі, льęм же то ӣого родітелье, та му поведлі. Но кęд на рано — вон ӣіх заш женьę. Баба му гуторі, же очьувай, бо кęд дньęшка ньę очьуваш, та џі главу здеймем! А вон пошол, та шеднул на древо, та ӣіх трімал на кęтефіку, та заспал, а кобулі посџекалі ґу фаркашом. А вон ше зобудзел, а кобулох ньęт. Та гльęда ӣіх, а ӣому прідзе на розум, же мал дзьешка зос фаркаша ґубу; та ӣу почьухал, та прішол фаркаш, гварі: Џо треба, браџіку?

Ньęт бабово кобулі.

Дóбре, вóні там méджі нáмі. Льęм ýдар с кęтефíком по дрéве, та вóні ці пріду.

Уш кобýлі прíшлі, а вон йіх жéньę дóму. Бáба відзі, же вон йіх уж жéньę, та ше гньíва. Йаґ йіх уж до хльíва нагнáлі, а йóму бáба дáла йęсц; а бáба так роспéкла жельęзні óжог, та так біла кóбулі зос тім óжогом, чьом ше од ньóго до фаркáшох ньę скрілі. А вóні гварéлі, же ше скрілі, áльę то йóго фаркáші родітéлье, та му повéдлі, жé зме там.

Уж кęт ше на ráно віспал, та од бáбі пітал плáцу: тóто гáчье о трі ношкі. А бáба му дáла, а вон го льęм так цáга на порвáску і на кęтефíку; тáке пóдле, áньі ісц ньę мóже. А почьýхал у рýкох златóго шéна, а гáчье ше стрéсло, та бул тáкі крáсні тáтош та пóшол ґу теӣ Павуніці нá ньім. А Павуніца го осетéла, та нáпредз ньóго вішла та му гварéла: Ту ші дýшо, ту ші чьáдо, ту ші шéрцо мóйо! Та йак пóшлі до йіх двóра, а то йу і шáркань сцел ýжац, тóту Павунíцу. Шáркань тéді пóшол на свóйім коньóвe ше кýпац до мóрйа. А вóна сéбе набрáла от гéўтіх óсем Павунíцох вéльо пеньęжі, та йім дзековáла, цо з ньíма пребівáла, íшьчье цо йęй доходзéло зос теӣ чáсці, та го йім даровáла, а сáма íшла зос царóвім сíном до йóго дóму. А кęд вішлі зоз валáлу, та йіх шáркань здогóньęл, та му гвáрел, же да йę íшьчье мáло вéкші, та бі му глáву зóцал. А Павуніца гварéла царовóму сіновi: Обрац ше на шаркáньа, та му зóтньій глáву, та будзéме мац два кóньі, бо вóні дóтльа льęм на йęднім двóйо шедзéлі.

А цáроў сін ше обрáцел, та шарканьóві глáву зóцел. Та вéцка Павуніца на шарканьовóго кóнья шéдла, та пóшлі до йóго óпца, та спрáвілі свáдзбу і госціну, зволáлі шіцку родзіну; йęдлі, пілі, вéселілі і тéраз жійу, кęдь ньę помáрлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлї Молнар.

Паралелї: Пор. висше ч. 13—14. — E. Sklarek, Ungar. Volksmärchen, I, ст. 193—195, ч. 20. — Fr. S. Krauss, Märchen u. Sagen der Südslaven, I, ч. 81.

17. Як юнак відобрав свою сестру від смока. А.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, мáлі вóні йęдну дзіýку, та йу шáркань ýкрат; вéцка мáлі хлáпца, бýло му мéно Бýшан. Кęд му бýло сéдем дні, та ньę сцел мáцер ціцкац, а кęд му бýло сéдем тіжні, та íшол до шкóлі, а кęд му бýло сéдем мешáці, та íшол до кóла, а кáжді

там, цо бул, та мал шестру, та з ньу танцовал. А вон пошол дому, та ше пітал мацері, же чом вон ньема шестру? Мац му гварела, же вон мал шестру, альє йу украт шаркань.

За то терав, гварі, зо шестру танцуйє; а йа ньє мам, йа йу пойдзем гльєдац.

Вон ше зобрал, та ішол барз дальєко, а його мац му гварела, же да ньє ідзе, же тот шаркань ма дванац главі, та же го забійє.

Альє бул там такі йєден вітіс, же хто бул такі моцні, може зо тім вітісом пойсц ше біц. А Бушан бул такі моцні, та себе дал зо седем мажох буздовань правіц зо жельєза. Та ше пошол зов вітісом біц. Кєд му було седем рокі, та забіл вітіса; та вецка му мац гварела, же може пойсц ґу шарканьові. А вон ішол, набрал себе вельо пеньєжі, дошол до йєдного льєса, там йєден Ціґан бўці пасол, та ше му пітал Бушан: Ціґаніне-чобаніне, йє сі чуо діґот за нікакок шарканьа?

Јє сом.

Јєл йє йакі?

Йєсте йакійє.

А вецка му Ціґан гварел, же кєд пойдзе та му да два кульі; йєдна була зо жельєза, а йєдна була з ґаром премішана сір, та йу направелі так округло, та му Ціґан так гуторел, же кєд пойдзе ґу ньому, ґу шарканьові, та най му да тоту кульу зо жельєза, а себе най зо сіра вежньє.

Бушан пошол до шарканьа, а шарканьа ньє було дома, льєм його шестра предла у хіжі на златей кудзельі, а злата ньітка йєй ішла. Поздраукал йєй: Дай Божє добрі дзень! Та ше йєй пітал, чі вона го позна?

А вона гуторела, же вона го ньє позна.

Вон гуторел, же йє брат йєй.

Вона му гварела: Дзе ше ші ту ужал, кєт ту вітрік ньє задуйє, слунко ньє зашвіці, ташчок ньє зальєці?

Вон йєй гварел, же пришол сом по тебе.

А вона му гварела, же кєт шаркань прідзе, а вон го од радосці, од льубосці жже! Та го скріла под коріто. А шаркань прішол, та йєй гварел: Жено! Ту йєст христійанска душа!

А вона гварела, же ньєт. А вон гварел, же муші буц. І шарканьова мац прішла, та гварела, же йєст христійанска душа. А вона вецка гварела, же йєст, же прішол йєй брат йу опатріц, та же да го ньє же! Вецка воні сцелі райбац, та малі йєдну таку вельку кадзу, цо у ньєй воду ношелі на райбаньє. А тот Бушан вон бул слабі, льєм го так уше спревет, шарканьа, же йє моцні. Так кєт ішлі на воду с тоту кадзу, та шаркань ньєсол кадзу, а Бушан льєм коло нього ішол; а йак пошлі ґу

студні, студньа була дальєко од валалу: нацагайу воді полну кадзу. Шарканьь гварі Бушанові, же да ньєше тоту кадзу; Бушан гварел, же же ганьбі, льєм телько ньєсц, же вон одньєше шіцку студньу. А шарканьь му ньє да, же то і другі льудзе ту ходза на воду. А Бушан — вон ньє будзе кадзу ньєсц, вон студньу одньєше! Бушан бул мудрейші, йак шарканьь. А шарканьь гварел: Но, кєд ньє будзеш ньєсц кадзу, будзем йа ньєсц кадзу, льєм гібай коло мньє так, а студньа най ту будзе.

Бушан вєцка коло нього льєм так ішол; а йак пошлі дому, а шарканьь мацері гварел: Мамо, йакі вон барз моцні! Вон сцел шіцку студньу пріньєсц!

Кєд ішлі заш на воду на празно, а шарканьь Бушанові гварел, же да Бушан ньєше празну кадзу. А Бушан гварел, же вон ньє будзе льєм телько ньєсц, бо ше ганьбі, же то таке йак ньіч. А то була кадза такі велька, йак йєдна хіжа, та йу Бушан ньє могол ньєсц. Та гварел шарканьові, же йу льєм так будзе дрільац напрец себе. Та вец йак пошлі заш ґу студньі, та цагалі воді, а шарканьь заш гварел Бушанові, же да ньєше кадзу. Бушан ньє сце, вон льєм студньу одньєше. А шарканьь го модльі, же най да міра студньі, бо то треба і другому воді. Шарканьь ужал кадзу, та ішлі, а Бушан льєм так на празно. А йак пошлі дому, шарканьь заш гуторел мацері: Вон, мамо, ньє сцел ньєсц кадзу, льєм шіцку студньу, же пріньєше! Но, тераз ше зобралі, же пойду до льєса на древо. Набралі шекері, паньваші, штранґі, та пошлі до льєса, же буду древа рубац і копац. Шарканьь гварел, же тот найвекші дуб вікопеме; а Бушан гварел, цо же то йому тот дуб? Вон го у йєдней рукі одньєше, альє вон шіцок льєс оццагньє.

А шарканьь му гварі, же ньє треба, же то треба; і другі льудзе ту іду на древо.

Заш шарканьь вежньє древо на хрібет, та іду. Йак пошлі дому, а шарканьь гуторел мацері, же йакі Бушан моцні, же сцел шіцок льєс пріцагнуц. Уж вецка воні, да ше бійу на пасі, да ше пасуйу. А Бушан гварел шарканьові, же вон ше ньє будзе льєм зос такім біц, бо вон ше го ньє бойі. Дал му тоту кульу, цо була зо жельєза, же да йу шарканьь роспучі. А шарканьь уж шіцко позагінал, та дал Бушанові, же да вон сцішньє вецка. А Бушан тоту зо жельєза положел до торбі, а зо сіра ужал. Шарканьь дальєй попатрел, а Бушан тоту зо сіра так поспіскал, а' з ньєй вода вішла. Шарканьові ше ньє льубі, же Бушан такі моцні, а вон ньє. Да воні вецка руцайу буздовані до хмарі! Шарканьь руцел, аш ше велькі діж зльал, а Бушан кєд руцел, та казал шарканьові пойсц аж ґу хмаром, та же будзе відзіц його буздовань. А шарканьь пошол ґу хмаром, а Бушан вікопал такі йарчок, та загреб буздо-

вань до же́мі, та крічі на шарка́ньа, же чі віדзел, кеׅд ру́цел буздо́вань? А ша́ркань крічі, же ішче ньеׅ відвел. Зішол ша́ркань до́лу, та глеׅда́лі буздо́вань, ньеׅ мо́глі йу на́йсц, та по́шлі до́му. А ша́ркань так тутo̕рел свойеׅй мацеׅрі, же Бу́шанова буздо́вань ішче ўше ньеׅ спа́дла. Та по́шлі о трі дні, та йу глеׅда́лі, ньеׅ мо́глі йу найсц. А ве́цка йу Бу́шан на́шол, та во́лал шарка́ньа, же да прідзе патріц, же аж до же́мі вошла. А вон йу за́греб, та за́ то во́шла. Йак пріішлі до́му, то ша́ркань свойеׅй мацеׅрі гва́рел, же цо з ньім бу́дзе ро́біц, кеׅд йеׅ ве́льо моцньеׅйші Бу́шан от шарка́ньа. Ша́ркань льеׅгнул спац, та крідла отка́пчьал, а Бу́шан ўжал крідла, та йіх пору́бал і пе́ршу гла́ву шарканьо́ві зо́цал і дру́гу і тре́цу — шіцкі два́нац му посціна́л. Шарканьо́ва мац стану́ла та ше піта́ла його же́ні, же хто шарка́ньа за́біл?

Во́на гва́рела, же ньеׅ зна.

А ша́рканьова мац ше зобра́ла, та ішла по дохто́рох; а Бу́шан свойу ше́стру ўжал, та з ньу по́шол до́му, та танцо́вал у ко́льеׅ. І те́раз танцу́йу, кеׅдь жійу. Уж тей пріповеׅдкі ко́ньеׅц.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 37—39, ч. 16.

18. Циган на службі у чорта. Б.

Бул йеׅден Ціґан і пу́шчел ше до шве́та. Уш се́бе ду́мал: Ньеׅ бу́дзем ве́цей ціґа́ньіц, уж бу́дзем слу́жіц! Ішол барз дальеׅко, по́шол до йеׅдно́го льеׅса, відзел там йеׅдну хіжу, по́шол до́ тей хіжі, а́ там бу́ло дьа́бол і дьа́блова мац. Пітал ше йім Ціґан, чі бі го ньеׅ пойеׅдна́лы за слу́гу? Дьа́блова мац гва́рела: Пойеׅднай го, сіну, до́брі вон нам бу́дзе слу́га, бу́дзе но́шіц дре́ва на о́гень, пріньеׅше во́ді, бу́дзе хо́дзіц до дучьа́ну і ку́пі нам шіцко, цо тре́ба, ньеׅ му́шіш ті хо́дзіц.

Дьа́бол гва́рел: І, йа ньеׅ дзбам. Йа́ кеׅд го пойеׅднам, а́ ньеׅ го́дзен зро́біц тото, цо йа́ му роска́жем, йа́ го забійеׅм!

А Ціґан гва́рел му: Йа ве́цей го́дзен зро́біц, йак ті!

Чьудо́вал ше дьа́бол, по́шол ґу мацеׅрі, та́ йеׅй гва́рел: То йа́кішік бе́да слу́га. Вон гва́рел, же ве́цей зро́бі йак йа.

Ма́ц му гва́рела: Ме́ркуй, сіну, на се́бе, бо тот мо́же це за́біц. Альеׅ го за́ то пойеׅднай. Йа ду́мам, же ші му го́дзен вівесц шо́ра!

Пойеׅдна́лы ше за йеׅден ко́рец дука́ті. Кеׅт там преноцо́вал, вон спал пот хіжу прі обла́ку, а дьа́бол у хіжі прі обла́ку. Кеׅд ра́но ста́-

ньу, мац гварéла: Іце пріньęсц вóді, бо бýдзем рáйбац! Дьáбол роскá-вал Ціґанóві, жéбі пóшол на вóду. Ціґан гутóрел, же ньé зна, дзе стýдньа.

Дьáбол го одвéдзе. Ціґан ўжал мотіку і áшоў, а дьáбол ўжал гóр-доў. Дьáбол набéре вóді двáнац акóві. Гвáрел Ціґанóві: Кęт ші такі мóцні, а ті веш тот гóрдоў, а óдньęш дóму!

Ціґан му гвáрęл: Йа тéльо ньę бýдзем ньęсц! Ўжал мотіку і áшоў, пóчьал кóпац кóло стýдньі. Піта ше му дьáбол: Цó ті сцеш?

Ціґан му гвáрел: Йá сцем óдньęсц шіцку стýдньу!

Дьáбол му гутóрел: Ньę рýшай стýдньу, бó то мой дьідо вікóпал, йа то ньé дам!

Ўжал гóрдоў па сéбе, ньęсол сам, а Ціґан пéшо íшол зá ньім. Пріду дóму, зáпітала ше мац сіна свойóго, цó же ті ньęшеш гóрдоў, а слýга ньę ньęше?

Вон гвáрел мáцері: Да ві знáце, мáмо, йакі то нáш слуга мóцні! Сцел шіцку стýдньу пріньęсц, áльę йá му ньę сцел дац!

Мац гвáрела: Відзіш, сіну мой, тот нас позабіва. Пáтрі дáйак, жéбі ті його скóрей зáбіл на вéчьар, док льęгньę спац.

То Ціґан шіцко чьул. Кęт польęгáльі, дьáбол льęгнул з мацéру нýка до хіжі, а Ціґан льęгнул пот хіжу. Вон шіцко чьул, цо тóті нýка гуторéльі. Гвáрела дьаблóві мац: Ідз, дóк вон зáшпі, вéжньі буздóван, а зáбі го.

Ціґан то ўчьул, зішол дóлу с посцéльі, нáшол йęден пньак, полó-жел го на пóсцель, пріkріл го крáшньę, а сам пóшол пот посцéлку. Дьáбол вішол вóнка, ўжал буздóвань, пóшол ґу ньóму і пóчьал го біц. Ціґан шéдзі пот посцéлку, шмéйę ше. Дьáбол так бíйę, же з ньóго аш тріскі льęтáйу. Пóшол нýка, пітала ше му мац: Чі ті го зáбіл?

А вон гвáрел: Так сом го біл, же з ньóго кóсці льęтальі.

Кęд рáно, Ціґан пóшол до хіжі, та йім поздрáўкал. Дьáбол і його мац зачьудовáні, ньę знáльі цо гутóріц. Гварéльі му: Льęм ідз вóнка, дóраз бýдзеш дáцо рóбіц! Кęд вон вішол вóнка, пітала ше мац дьаб-лóві: Йак же ші го зáбіл, кęд му ньічь ньęт?

Дьáбол гутóрел: Йá го так біл, аж з ньóго кóсці льęтáльі.

Мац му гварéла: То мýші буц барз мóцні, тóт нас позабіва. Пóй-дзеш з ньім на рáно до льęса, пріньęшéце мі дрéва!

Кęд вóньі пóшльі на дрéво, гвáрел му дьáбол: Вéжньі штранк і йа вéжньęм, пріньęшéме дрéва!

Зобрáльі ше, пóшльі до льęса. Кęт су уж у льęше, вірве сéбе дьá-бол два дýбі. Пáтрі на Ціґáна, цо вóн бýдзе рóбіц. Ціґан ўжал пáнь-ваш, пóчьал опасóвац шіцок льęс. Пітал ше му дьáбол: Цó ті рóбіш, Ціґáньę?

Ціґан гварел: Йа сцем одньęсц шіцок льęс, да уше ньę ходзім на древо.

Дьабол гуторел: Ньę треба нам тельо древа; охап, треба то нам і на другі рас.

Ціґан охабел: Йа ньę будзем ньęсц телько древа, льęм два дубі, бо йа ше ганьбім! Дьабол ужал на пльęцо, ньęсол мацері, а Ціґан за ньім шмейуці.

Пріду дому, піта ше йім мац: Пойęднал ші слугу, а вон ньę ньęше древа, а ті мушіш ньęсц, а вон за тобу ідзе, йак пан.

Дьабол гуторел мацері: Мамо, вон сцел пріньęсц шіцок льęс. Начь бі нам то було? Йа му гварел, най ньę руша, же то нам треба і на веццей раз, ньę нараз.

Мац му гварела: Меркуй, сіну, бо тот нас обідвойо забійę, то барз моцні; альę ті патрі на вечьар, кęд вон льęгньę спац, жебі ті го забіл!

Кęт польęгальі, Ціґан положел йęден пньак на посцель, а сам пот посцелку льęгнул та шпі. Дьабол у ноці себе думал, же Ціґан уш спі. Вішол вонка, ужал буздовань і почьал біц. Так го біл, аж з нього тріскі льęтальі. С тім ше зобрал, пошол нука. Гварел мацері: Дал сом му, мамо, так, аж з нього косці льęтальі! Йа знам добре, же тот веццей ньę станьę!

Кęд рано Ціґан прішол нука, поздраукал, пітал ше йім, йак спальі. Воньі му гварельі: Мі барз добре. А йак ті спал?

Вон йім гварел: Мньę кушьчік бліхі кусальі. Йа ше обрацал з бока на бок.

Ідз вонка, дораз будземе дацо робіц.

Ціґан вішол вонка, гварела мац дьаблова: Йак же ші го біл, же му ньęт ньічь?

А вон йęй гварел: Мамо, йа го так біл, цоґот сом могол, а вон паце, аньі шушка! Мушело го ньę больіц, кęд гварел, же го бліхі кусайу! Альę увідзім йа, док відзем вонка; пойцземе на польо, будземе пробовац, хторі сме баржей годньі до жемі зоз ногу удеріц! Вішол дьабол на двор, гварел Ціґанові: Пойдземе на польо, будземе пробовац, хторі сме годньі баржей до жемі з ногу удеріц так, аж да вода ідзе!

Пошльі на польо, удерел дьабол зоз ногу до жемі, а Ціґан кукнул, та ше пріпатрал. Уж на ньго велькі страх ішол, бо себе думал: Тот ме дьабол уш тераз забійę! От страху ше аш пошікал. Дьабол удерел з ногу, по кольęна му нога до жемі вошла, альę вода ньę вішла. Ціґан кучел, а под ньім вода остала і нарас скочел, з ногу удерел, там дзе ше вішікал, а дьабол думал, же вон так барз гльęбоко удерел, же

аж во́да і́шла. Гва́рел Ціґано́ві: Йа ньę ду́мал, жéбі ті льę́пше мóгол удéріц до жéмі, йак йа. Дьáбол гвáрел му: Будзéме тéраз звіскова́ц; хтóрі бáржей можéме звíснуц, тóго бýдзе прáво! Кęд дьáбол звíснул, на сéдем мíльі дальę́ко чьуц го бýло.

Ціґан му гвáрел: Ті барз мóжеш звіскóвац, áльę йа кęд звíшньęм, ті мýшіш дац óчі заýйáзац і ýха, бо оглýхньęш.

І дьáбол сéбе дал заýйáзац óчі і ýха. А Ціґан мал йę́ден кíйак, ýжал до двох рýкох, та бýхнул дьáбла по ýху. А дьáбол му гвáрел: Ньę звíскуй вéцей, бó йа мýшім дóраз оглýхнуц; кęт éшчі раз звíшньęш, тá мі óчі віскóчьа! І прíшльі дóму.

Гутóрі дьáбол мацéрі, цо бýло от Ціґáна. Мац му гвáрела: Віплац го, а най íдзе до дьáбла óталь.

Ціґан гвáрел му: Дáй мі кóрец дукáті, та пóйдзем.

Пóшльі до комóрі, йак брáльі дукáті, забзнул ше дьáбол; от тóго лýфту Ціґáна аж гóре подньę́сло. Пíтал ше му дьáбол: Цо ші так гóре вíшол?

Ціґан му гвáрел: Пробýйęм, йак бýдзем льę́ціц зос пеньę́жмі.

Дьáбол му гвáрел: Ідз одó мньę, вéцей Ціґáна ньę́ сцем за слýгу.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

Паралелї: Мотив про хитрого наймита, що служить у чорта і обдурює його, подибуєть ся рідко оброблений самостійно, як тут Б, а звичайно лучить ся з иншими мотивами, як тут А. Пор. И. Рудченко, Народ. южнор. сказки, I, ст. 60—64, ч. 33—34 (вірша під ч. 34 не народ. походженя); II, ст. 185—190, ч. 45—46. — O. Kolberg, Pokucie, IV, ст. 101—108, ч. 19. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 382—386, ч. 107. — Б. Гринченко, Этногр. матер. II, ст. 79—83 (перша половина). — О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 88—90, ч. 47 (перша частина). — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, I, ст. 198—199, ч. 86. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, I, ст. 173—176, ч. 173. — Крім того: R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 58; ст. 261—263, ч. 45; ст. 326—329, ч. 2; ст. 436—437, ч. 40.

Є й літературні перерібки сього мотива. Пор. С. Руданський, Твори, I, ст. 72—78, ч. 40: Лев і пролев. — В. Мировець, Твори Віктора Забіли, ст. 53—57, ч. 16: Остап і чорт (з отсеї вірші надрукований відривок і в I. Рудченка, I, 34).

З сею казкою вяжеть ся також по части дальша про сильного кравця.

19. Сильний кравець і його чудесні помічники.

Бул йе̨ден йу́нак, са́бол, та так шіл прі сто́лье̨ і поло́жел на́ стол цу́кру, нашеда́лы ве́льо му́хі на тот цу́кер. Вон ўжал ру́чьнык, за́біл се́дем. Дал віло́жіц на та́блу во́нка на́ шор, же вон за́біл се́дем жві́рі на́раз в йе̨дну ру́ку. Ка́жді, хто ішол та́мац, ду́мал се́бе: То му́ші буц мо́цні йу́нак, ке̨д вон за́біл се́дем жві́рі на́рас! По́шол раз до ка́рчьмі, роска́зал ва́ріц за сто хло́пох полудзе́нок. Ка́чьмар пріґото́вел. Ке̨т пола́цнье̨, вон прі́дзе сам, пі́та ше: Чі гото́ве йе̨дло?

Ка́чьмар гва́рі: Гото́ве.

Дай го во́нка.

Ка́чьмар че́ка льу́дзох, же о́здаль прі́ду. Ве́ра нье̨т ныко́го. Са́бол йу́нак ше прі́ла́пел, ші́цко по́йе̨т сам. Ві́ньал пеньє̨жі, та запла́цел. Дру́ге ра́но ўлапе́лы гала́ше рі́бу, ма́ла трі мете́рі. Цар мал правіц бал. Одньє̨слы гала́ше до́ нього, чі нье̨ ку́пі.

Ку́пім, бо мі тре́ба.

Гат две бу́ду пра́віц бал?

Лье̨м у ка́рчьмі.

Ка́чьмар гва́рі: То ма́ло на́ бал. То бі йе̨ден чло́век мох по́йе̨сц! Та ше ставе́лы цар с качьма́ром за дзе́шец е́зрі. Ка́чьмар по́шлье̨ ке̨лне́ра по то́го чловéка, ке̨лнер по́йдзе, пі́та ше же́ні му: Дзе ці са́бол йу́нак?

Нье̨ до́ма йе̨, по́шол о́рац.

А ка́дзі о́ре?

Там і там на по́льу. Же́на ше пі́та: Та нач ці го?

Ке̨лнер гуто́рі: Ста́вел ше мой пан зо̀с ца́ром, же ваш чло́век же о трі мете́рі рі́бу.

Же́на му гва́рі: Нье̨ знам, чі го́дзен жесц, бо до́бре фрі́штіко́вал, же́дол дваро́чьне це́лье̨. Алье̨ за́ то лье̨м ідз ґу ньо́му!

По́шол ґу ньо́му ке̨лнер та му гуто́рі, цо ше ста́ло у ка́рчьмі. Са́бол-йунак гуто́рі: Но, лье̨м ідз, а по́ведз, до́раз йа по́йдзем.

Са́бол-йу́нак по́шол до ка́рчьмі, рі́ба ше упе́кла; ше́днул за́ стол, ші́цко по́йе̨т. По́шол вец на пі́йац, йак ше на́йе̨д. На пійа́цу йе̨дна ба́ба предава́ла кочь шлыі́укі. По́шол ґу ба́бі, пі́тал ше йе̨й, по́ чім кі́ла?

Се́дем ґрейца́рі.

За ке̨льо ґрейца́рі ше мі даш раз на́йе̨сц?

Ба́ба се́бе дума́ла, же вон нье̨ же ве́льо, та му гваре́ла, же за два́цец ґрайца́рі. Ше́днул на драбі́нку, та ше прі́ла́пел йе̨сц, та ші́цкі по́йе̨т, по́лні кочь. Ба́ба пла́че, цо во́на бу́дзе ро́біц? Во́на ду́ма́ла, же

шлыі́ўкі пре́да, за ха́сен ку́пі ко́тел, бо ньȩ́ма у чім ва́ріц. Са́бол-йу́нак йȩй гва́рі: Да́рмо, кȩт сом по́йȩт!

По́йдзе о́д ньȩй да́льȩй, там йȩ́ден преда́вал ко́тлі. Са́бол-йу́нак ше пі́та: По́ чім йȩ́ден?

Тарґо́вец гва́рі: Пейц форі́нті.

Са́бол-йу́нак гва́рі: Йа́кі мі то ко́тлі, цо́ бі йȩ́ден чло́век мо́гол до́ ньго по́лно на́срац!

Тарґо́вец му гва́рі: Кȩд насе́реш по́лні, та ці дам ші́цкі за да́рмо!

Са́бол-йу́нак ше́днул на ко́тел і по́лно на́срал. Ші́цкі ко́тлі ўжал, ьȩм тот по́лні йȩ́му оха́бел. Та крі́чі на ба́бу: Ві́бер, ба́бо, хто́рі сцеш. А та́мті мо́йо.

Цар наду́мал, да го пойȩ́дна за слу́гу. Вон ше пойȩ́днал, трі́ дны — рок — ко́рец пеньȩ́жі. Мал цар два́цац і трох слу́гох, а вон бул штва́рті. Ра́но по́йду на дре́во, ка́жді сво́йо во́лі попра́гал, а йо́му оста́лы цо найго́рші. Посцека́лы од ньо́го до ьȩ́са. Кȩд вон до́шол, тамті дре́ва уж нарyба́лы, та фріштіку́йу. Вон по́шол, та і вон ше́днул фріштіко́вац. Та́мті на́ ньго крі́чьа, же да пе́рше дре́ва нару́бе.

Вон гва́рі: Йа мам кȩ́ді! Ше́днул та йȩ. Прі́дзе фа́ркаш, ба́ві ше му з во́лом: Ньȩ бау́ ше, бо кȩд жеш, бу́дзеш ца́гац!

Жe ́дол фа́ркаш во́ла; йу́нак ско́чел, у́лапел фарка́ша, ґу ко́чьу го уўйа́зал. Прі́шлы трі медве́дзі, ка́жді ўжал во́ла, та ше ба́ві. А вон йім гва́рі, да ньȩ руша́йу; кȩд же́це, бу́дзеце ца́гац!

Ве́ра во́ньї же́длы. Йу́нак йіх пола́пал, ґу ко́чьу йіх поуйа́зал. Прі́дзе дьа́бол, ба́ві ше му з ьоуны́ком. Ньȩ бау́ ше, бо кȩт стра́ціш, бу́дзеш там па́льȩц трі́мац! Дьа́бол ьоу́ньік стра́цел, йу́нак го уўйа́зал ґу ко́чьу; та ста́ньȩ, йак ше на́йȩд. Же́дол дзе́шец хьȩ́бі і два бо́кі сланьі́ні. Ве́цка ста́нул, по́шол ґу ду́бом. Шеке́рі ньȩ́ма, цо бу́дзе ро́біц? У́лапел та пота́ргал ду́бі, нару́цал на́ кочь, попра́гал медве́дзі і фарка́ша, дьа́блоу па́льȩц наме́сцел, та гайт! Йак ше ру́ше, кого ді́рґньȩ, дьа́блоу па́льȩц прі́бійȩ; а вон зйо́йчі. Йу́нак му гва́рі: Так ці тре́ба, чьом ші там па́льȩц поло́жел?

Дьа́бол гва́рі: Кȩт сом му́шел.

Чьом ші ьо́ньік стра́цел?

Та́мті од ньо́го посцека́лы дальȩ́ко; йу́нак ско́чел с ко́чьа, та бе́жел на пре́док. Йак йіх обе́гнул, та ше йім на дра́гу ві́срал, та прі́шол на́зад ґу сво́йому ко́чьу. 'Йак та́мті до́шлы ґу тей грома́ді, ші́цкі заьȩ́злы. А вон ґу́ ным по́йдзе, та йім гва́рі: Йа вас віца́гньȩм, кȩд одо́мньȩ ньȩ сцекньȩ́це! Ші́цкіх віца́гнул, во́ны од ньо́го сце́клы аж до́му. Йак по́шлы до́му, цар ше пі́та, же дзе же са́бол-йу́нак?

Вон о́стал на дра́же.

За́мклы на́ ньго капу́ру, прішол, уж бу́ла ноц. Отве́ра капу́ру, нье̨ мо́же, бо замкну́то. Ў ла́пел кочь і жвірі, ру́цел прейк капу́рі до дво́ра, шіцко пола́мал.

Алье̨ цар ше бал од ньо́го. Ра́но ста́нье̨ цар, гва́рі слу́гом, да і́ду о́рац, а йо́му роска́зал, да віко́пе йе̨дну сту́дньу на́ пейц ва́та глыібо́ку і на́ трі широ́ку. Дал на́ ньго та́кі дзвон широ́кі у́льац, йак бу́дзе сту́дньа гото́ва, та на́ ньго ру́ца тот дзвон. До пола́дньа бу́ла сту́дньа гото́ва. Трісто хло́пі тот дзвон дзвіга́лы, док на ньо́го руце́лы. Йак на́ ньго руце́лы, вон ше барз зрадо́вал, же йа́кі ма те́раз ка́лап до́брі, мо́цні. Віру́цел го во́йка, шіцкіх хло́пох за́біл. Цар ше му піта: Ту ці рок, цо сом ці длу́жен?

Са́бол-йу́нак гва́рі: Ко́рец пеньє̨жі.

Вон ше зо́брал, та от ца́ра по́шол і ішол до шве́та. Стре́тнул ше з йе̨днім йуна́ком. Тот йу́нак ше во́лал Берільє̨с. Уш су дво́ме. Іду дво́ме, стре́тньу ше с тре́цім йуна́ком. Тот йу́нак ше во́лал: Трушіка́мень. Йаґ зо́йду ґу ньо́му, та ше му піта́йу: Цо́ ті ро́біш?

Тру́шім тоті каме́ньчькі, ро́унам дра́гу.

Ґі́бай ті з на́мі, бу́дземе тро́ме.

Іду уш тро́ме, стре́тньу штварто́го йуна́ка. Тот йу́нак ше во́лал Вальіго́ра. Йак по́йду ґу ньо́му, та́ ше му піта́йу: Цо ті ро́біш, па́йташ?

Прекла́дам го́рі з ме́ста на ме́сто.

Ґі́бай ті з на́мі, бу́дземе штірме!

Уж ішлы штірме, стре́тньу пійато́го йупа́ка. Пійа́ті йу́нак ше́дзі прі Дуна́йу прі во́ді, а во́ді ше нье̨ мо́же на́піц. По́йду ґу ньо́му: Цо́ ті, па́йташ, ро́біш?

Піл бім во́ді, нье̨ мо́жем ше на́піц.

Йа́к біш нье̨́ мог, ке̨т ші прі Дуна́йу?

Нье̨́ сцем, да ме льу́дзе ла́йу; ке̨т ше у́ла́пім піц, та попійе̨м шіцко!

Ґі́бай ті з на́мі.

Іду пе́йцме, до́йду ґу шесто́му. Ше́сті ше́дзі на же́мі, два бра́дла хлье̨ба прі нье̨м, а у́ше йо́йчі, же цо бу́дзе йе̨сц? Йак по́йду ґу ньо́му, та ше му піта́йу, же чьом нье̨́ йе̨, ке̨д йе̨ та́кі гла́дні?

Вон йім гва́рі: За́ то нье̨́ йе̨м, же ке̨д жем те́рас, цо бу́дзем на ра́по?

Охап ті хлье̨́б, а ґі́бай з на́мі.

Уж іду ше́йсцме, по́йду ґу седмо́му. Се́дмі лье̨́жі па же́мі, на се́бе ма дзеведзе́шат і дзе́вец бу́нді, око́ло ньо́го горйа два бра́дла дре́ва, а вон йо́йчі: Йай, йак мі жі́мно! По́йду ґу ньо́му, та́ ше з ньо́го шме́йу, же те́льо бу́нді ма, о́гень прі ньо́му, а йо́му жі́мно: Ґі́бай ті з на́мі!

Іду се́дем, до́йду ґу осмо́му. Тот о́смі ўше ше з вітром обегу́йе, а ньіґда ше набе́гац нье мо́же. Пойду ґу ньо́му: Цо ро́біш, па́йташ?

Обегу́йем ше з вітром.

Охап ті вітор, гібай з на́мі.

Іду о́сем, до́йду ґу дзеўйато́му. Тот дзеўйа́ті ше́дзі на же́мі, ўше па́трі до слу́нка, ньіґда ше напа́тріц нье мо́же. Вола́йу го зо со́бу: Гібай з на́мі, нье́ шец ту!

Іду дзеве́цме, до́йду ґу дзешато́му. Тот дзеша́ті назабівал дре́ва до же́мі на два шу́хі йе́дно од дру́гого, та ше ўше по́ ньіх ва́льал, ньіґда ше пошкра́бац нье мо́гол; ўше го швербе́ло. Пойду ґу ньо́му та ше му піта́йу: Цо ро́біш, па́йташ?

Шкра́бем ше, бо ме барс шве́рбі.

Гібай ті з намі.

Но, іду уж дзеше́цме; по́йду до йедно́го ца́ра, чі бі йім нье требало слу́гох?

Гва́рі: Треба́ло бі мі, а́лье нье те́льо ве́льо!

Во́ньі мо́дльа пе́рше от ца́ра, же да йім да йе́ден полудзе́нок, же уж дзе́шец дньі нье йе́длі. Цо мал цар на йедну́ реґеме́нту катона́цох хлье́ба і ме́са, шіцко во́ньі пойе́длі. Царо́ва дзіўка йім служе́ла; са́бол-йунако́ві ше барс попаче́ла, спел йу за же́ну. По полудзе́нку гуто́рі царо́ві: Ца́ру наййашньейші, нье дзбам гочь нас а́ньі нье пойедна́це, льем мі да́йце ва́шу дзіўку за же́ну!

До́бре, йа нье дзбам. Мам ту йе́дну го́ру, ка́дзі хо́дзім на шпа́цір, та́ мі барз зава́дза. Та кед йу преношіце, та ці дам дзіўку!

Цар ду́мал, же во́ньі нье го́дньі.

Вон льем скрічел: Вальіго́ро, дзе́ ші? То́ту го́ру там пре́лош до́лу! Вальіґора по́шол і ру́цел йу.

Но, ца́ру, уш. Цар ше зльекол, та му гуто́рі: Мам ту йе́ден ка́мень дзеведзе́шат пейц метері; хто́рі го с пе́сцу пола́ме, та́ му дам дзіўку!

А вон скрічел: Дзе ші ті Тру́шіка́мень?

Ту́ сом.

Тот ка́мень по́труш. Льем го спіснул, до́раз го потру́шел. Цар уж нье знал, цо віду́мац, та гва́рел: Най на́топйа пец, а кед до́ ньго войдзе, та му да дзіўку!

Са́бол-йу́нак скрічел: Дзе ші Берільес і ті, цо ше ші нье́ мог зо́грац?

Берільес по́шол до льеса, ната́ргал ду́бі, пріньесол до́му, тот, цо ше нье мох пошкра́бац, по́чьал ше по́ ньіх ва́льац, ска́кац, шіцко йіх пола́мал. Йак пец натопе́льі, та му гуто́рі са́бол-йу́нак: Но ідз до пе́ца, та ше зо́грей!

Ўжал тот бўнді на сéбе дзеведзéшат і дзéвец, вóшол до пéца, так йойчі, же му жíмно!

Цар гвáрі: Альę éшчі йа мам трі éзрі акóві вíна, хтóрі попíйę, тóго бўдзе жéна!

Сáбол-йўнак скрічел: Дзе ші ті, цо ші ше ньę мóг нáпіц вóді? Тóто віно маш шіцко пóпіц.

А тот ше так зрадóвал! Льęм ўжал гóрдоў, дзвігнул гóре, та віпіл, йак с погáра. Йак пóпіл шіцко, тáмті нá ньго крічьа: Охаб і нам дáкус.

Ей, гвáрі тот йўнак, éшчі і мньę мáло!

Йак пóпіл шіцко, цар уж ньę знал, цо відўмац, та йім гвáрел, же на седемдзéшат стацíйі ма брáта; хтóрі го увідзі, пóве мі, цо рóбі, тóго бўдзе дзіўка!

Тот скóчел, цо пáтрел до слўнка, шéднул на нóгу, попáтрел гóре, та відзел, цо йóго брат рóбі. Піта ше цар: Но, цо рóбі?

Ідзе на штірох чілáшох на шпацір.

Цар гутóрі: Но, уж вам ньę мам ныічь цо зáдац, льęм мам ешчі йęдного зайаца, сéдем рóкі го кáрмім; хтóрі го ўлáпі, тóго бўдзе жéна!

Но, тéраз го віпўшьчел слўга вóнка, тот цо ше з вігром обегóвал, скóчел да с трі рас, та го ўлáпел. Цар уж ньę знал, цо рóбіц. Ньę мал йім ныічь зáдац, відзел, же мўші дзіўку дац, вівóлал йу вóнка, дал йęй злáте йаблўко, та най хóдзі помеджі ныіх, хтóрого сéбе вібéре, най му рўці йаблўко.

Вóна ходзéла, гльęдáла, а гныíвац ше ньę шльęбóдно áны йęднóму; хтóрему рўці, тóго бўдзе. Вібрала вóна сéбе сáбол-йунáка. Рўцела му злáте йаблўко. Но гат, дáрмо, йóго мўші буц! Тáмтім дал цар каждóму по сто дукáті, та ше розішлы. Сáбол-йўнак óстал у цáра, ўжал дзіўку за жéну, спрáвел свáдзбу богáту, забільі кráву рогáту, на тей крáві бул дзвóнок, тамтім шіцкім до ріці кóлок.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мітра Паланчані.

Паралелї: Б. Гринченко, Этногр. матеріялы, I, ст. 188—195, ч. 167. — В. Гнатюк, Етноґраф. матер. з Угорської Руси, II, ст. 153—157, ч. 36. — И. Рудченко, Народ. южнорус. сказки, II, ст. 185—187, ч. 45. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 635—636, ч. 96. — О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 110—111, ч. 58. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 385—391, ч. 234—235. — E. Cosquin, Contes popul. de Lorraine, I, ст. 95—102, ч. 8. — Про сю казку написав простору студію проф. Ю. Полївка: Pohádkoslovné studie. I. Udatný krejčí, ст. 3—65 (Národop. Sborník českosl., X). — J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 19—21, ч. 6. — Vl. Ardalić, Narod. pripovijetke, ст. 24—28, ч. 5. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 563—565, ч. 11.

20. Як Янчі визволив від смока сестру і братів та провчив Лакцібраду.

Бул раз йе̨ден чло̀век і йе̨дна жѐна; бу̀лы богàті льу̀дзе і мàлы трòйо дзѐці: двох хлàпцох і йе̨дно дзі̀уче. Рàс ту і̀ду льу̀дзе ѐрац нà йар на òвес; і вòны бі і̀шлы, àлье̨ нье̨ мàйу хлье̨ба напеченòго. Хлàпці гутòрйа мацѐрі: Пожі̀цце мàмо, дàґдзе от сушѐдох хлье̨ба, да і мі пойдземе òрац, бо мàме вѐльо, а лье̨м на йе̨дні̀м плу̀гу, на штіріх вòлах.

Вѐра йа, дзѐці мòйо, хлье̨ба жі̀чіц нье̨ бу̀дзем.

Нье̨ гòдньісме пòйсц òрац.

Лье̨м ві і̀цце òрац, Гàньчьа вам віньѐше на фрі̀штік òсух, та будзѐце мац і фрі̀штік і полудзѐнок.

А йàґже вòна нам віньѐше, ке̨д ѐшчі нье̨ бу̀ла на пòльу?

Попрагàце вòлі дòма до плу̀га, та віцагнье̨це йе̨дну брàзду вòнка аж на пòльо, та вàс нàйдзе, ке̨т по тѐй брàзді бу̀дзе ісц.

Попрагàлы вòлі до плу̀га, віцàглы йе̨дну брàзду аж на пòльо. Гàньчьа на фрі̀штік вѐжме òсух, зау̀йàже до ручьньі̀ка, та і̀дзе пò тей брàзді. Е! Алье̨ шàркань загàрнул йіх брàзду, цо вòны справѐлы, а спрàвел другу ґу свòйе̨й дзі̀рі. Гàньчьа і̀дзе пò тей брàзді. дòйдзе ґу тѐй дзі̀рі, та сѐбе ду̀ма: О Бòже Ісу̀се Хрі̀сце, дзе тòті мòйо брàца пòшлы òрац, ке̨т тòта брàзда дàлье̨й нье̨ слу̀жі, лье̨м по тòту дзі̀ру! Спу̀шьчі вòна ше дò тей дзі̀рі. Дзі̀уче млàде бу̀ло, та сѐбе думàло: Озда су ту̀! Но, нье̨т там ньікòго у тѐй дзі̀рі, лье̨м обі̀сце йе̨дно. Та сѐбе ду̀ма: Бòже мой, хтò то ту бі̀ва? Поопатрàла ші̀цко, і̀шла бі вòнка зòс тей дзі̀рі, àлье̨ ке̨д нье̨ гòдна, бò ке̨д барз глыбòко бу̀ла у жѐмі.

Чекàйу брàца фрі̀штік, нье̨т фрішті̀ка, чекàйу вòны до полàдньа, і тѐді нье̨т ньічь. Ке̨т ше барз вігладнье̨лы і погнівàлы ше, жѐ йіх мац так спревѐдла, попрагàлы вòлі до плу̀га заш, та пòйду дòму. Пòйду дòму, мàц ше йім пі̀та: Цò жесце так у̀чьас прі̀шлы с пòльа?

Фрі̀шко сме прі̀шлы с пòльа, требàло вам пòслац фрі̀штік. О глàдзе нье̨ мош прѐз дзень рòбіц. Гварѐльісце, же нам пошлье̨це з Гàньчьу, а ві нам у̀дьан послàлы!

Мàц йім гутòрі: Та йа Гàньчьу послàла! Та нье̨ однье̨сла вам фрі̀штік?

Нье̨ вѐра, мàмо, мі йу нье̨ відзѐлы. У̀шѐсме мерковàлы од рàна і огльадàлы сме ше, же чі̀ йу нье̨ увідзі̀ме; пòльо чі̀сте у̀шàдзі, нье̨т ньі̀ґдзе ньічь, та човѐка на дальѐко ві̀дно, ке̨д і̀дзе, àлье̨ мі йу̀ нье̨ відзѐлы.

Йай, Бòже мой, та цо бу̀дзем рòбіц прѐз нье̨й? Оздаль у̀мрец трѐба, ке̨т ше мі нье̨ нàйдзе!

Ра́по да́ Бог дзень, по́йдзе йу глье̨дац на́йстарші брат. І во́н ідзе по́ тей бра́зді, цо віца́глы у̌че́ра ра́но. І його бра́зда зньє̨ше ґу̌ тей дзірі. Та се́бе до́раз ду́мал, же та́м його шестрі́чька Га́ньчьа. І во́н ше спу́шьчі до́ тей дзірі, а Га́ньчьа шіла прі обла́ку на сто́лье̨. По́йдзе ну́ка: Дай Бо́же до́брі дзень, шестрі́чько Га́ньчьо.

Дай Бо́же і те́бе, браціку мой льу́бі. Вітай у̌ нас, брацику мой зла́ті!

Здра́ва буц, шестрі́чько мо́йа льу́ба! Та цо́ ті ту ро́біш?

Та, па́лье̨, шіййе̨м.

Та цо́ ші ту прішла, цо ші нам у̌че́ра фрі́штік нье̨ пріньє̨сла? Мі це пре́з дзень чекальі, а гладова́лы, а те́бе нье̨т пре́з дзень!

Йа́ вам ньє̨сла фрі́штік, а́лье̨ ві бра́зду нье̨ до́бре віора́ли, бра́зда ме зньє̨сла ґу те́й дзірі, та сом ду́мала, же ві ту́. Спу́шьчела со́м ше до́ тей дзірі, а ве́цка сом нье̨ мо́гла вісц. Алье̨ на́чь ті прі́шол? Те́рас ші нье̨ годзен о́таль вісц. А ке̨т прі́дзе ге́у̌тот мой ша́ркань, та́ це забіййе̨.

Йа́кі о́двіт да́ва, ке̨д ідзе до́му?

Ешчі йе̨ на се́дем мільі же́мі, ру́ці бузо́ґвань о́през дзве́рі, же́бім му ріхта́ла полудзе́нок!

Ра́з лье̨м ру́ці бузо́ґвань о́през дзве́рох, Га́ньчьа стану́ла, вішла зо сто́ла до́лу, та́ му ріхта́ла полудзе́нок, а свойо́го бра́та скріла на́ пойт пот корі́то. Прі́дзе ша́ркань до́му, та гуто́рі: Ту крестійа́нска ду́ша йе̨ст. Йа чьу́йе̨м.

Га́ньчьа му гуто́рі: Нье̨т ту ныкого; дзе́ бі ше ту у̌жа́ла! Хо́дзіш по швеце, та́ ші ше опа́хал, та те́рас ці ше віздзі, же ту́ йе̨ст крестійа́нска ду́ша.

Ту йе̨ст, йа чьу́йе̨м.

Ша йе̨ст мой брат.

Но, ке̨т твой брат, мой шо́у̌ґор. Да́й го ге́у̌ка.

Пойдзе на́ пойт, открі́йе̨ го спот корі́та, одве́дзе го ну́ка: Ві́тай, шо́у̌ґор, вітай.

Здра́ві буц, шо́у̌ґор.

Поруковальі ше, йак че́сні шоу̌ґро́ве. Та цо́ ші нам но́вого пріньє̨с? — ша́ркань ше му піта.

Прі́шол сом вас опа́тріц, да́ вас відзім, йа́к ві ту жійе̨це.

Гат до́бре, ке̨т ші нас прі́шол опа́тріц. Здра́ві будз, ке̨т ші за́ нас нье̨ за́бул. Алье̨ те́раз на́йперше будзе́ме полудньо́вац!

Пошеда́йу ко́ло сто́ла, та йе̨два: кукурі́чві рейте́ші, прошьа́ні галу́шкі і олоу̌йа́ні поґа́чі. Го́сца ше. Йа́к ше найе̨дльі, бу́ду пі́ц віна. Ша́ркань у̌ше з гордо́ва пійе̨, а йе̨й брат лье̨м с погара. До́к тот йе̨ден

по́гар попі́йе̨, а ша́ркань ўше йе̨ден го́рдоў. Йа́к ше напі́лы, ша́ркань му гуто́рі: Но, гі́бай шо́ўґор, да ві́дзіш мо́йо домені́йе̨!

По́йду во́нка, там кра́сні кармі́кі олоўйа́ні і олоўйа́не гу́мно. Поопатра́йу ші́цко, ша́ркань му гуто́рі: Цо́шка со́м ше шчеме́рел. Та́к ме бо́льі ші́цко, та́ бі ше мі зда́ло, да́ ше да́кус понацагуйе̨́ме.

Ге́ўтот му гуто́рі: Ша́ йа нье̨́ дзбам.

Ўла́пйа ше пасо́вац, уде́рел ша́ркань до олоўйа́ного гу́мна шо́ўґра і за́біл го. Поше́кал го так надро́бно, йак капу́сту, скла́дол го до гордо́ва і насо́лье̨л так, йак капу́сту.

Пре́йдзе два́ дньі — трі дньі, нье̨́т а́ньі брата, а́ньі ше́стрі. По́йдзе мла́тші брат гльє̨́дац сво́йу ше́стру і бра́та. Ма́ц го спе́ра, же да нье̨ і́дзе. Ке̨д ге́ўті дво́йо скапа́лы, та го' лье̨м ті нье̨́ ідз, бо́ нас нье̨ бу́дзе мац хто хо́вац! Нье̨ бу́дзе нам мац хто робо́ту поро́біц, а́ ту робо́ті йе̨ст досц.

Вон по́йдзе, во́н йіх на́йдзе. Збе́ре ше та і́дзе і во́н по́ тей бра́зді, цо віца́глы, ке̨д і́шлы о́рац. І во́н до́шол ґу тей дзі́рі. До́рас се́бе поду́мал, же там його брат і ше́стра. І во́н ше спу́шьчел до́лу, та се́бе ду́ма: Глыбо́ка дзі́ра до же́мі та нье̨ мо́глы віcц, а́лье̨ ке̨д будзе́ме тро́йо, та́ ше ла́йак повіцагуйе̨́ме.

По́йдзе ну́ка: Дай Бо́же до́брі дзень, Ганьі́чько-шестрі́чько.

Га́ньчьа ші́ла прі обла́ку на сто́лье̨ та́ му ўра́ці: Дай Бо́же і те́бе, браці́ку мой льу́бі. Та на́чь ші ту прі́шол? Йа о́таль нье̨ го́дна пойсц, а ке̨́т ші прі́шол, та нье̨ по́йдзеш а́ньі ті во́нка, бо́ ші нье̨ го́дзен. А тот гу́нцут ке̨т прі́дзе до́му, та́ це забі́йе̨, йа́к от і геўто́го бра́та.

Йа прі́шол по те́бе. На́чь ті ту прі́шла?

Йа́ вам нье̨́сла фрі́штік по́ тей бра́зді, йа́к сце мі гуторе́лы. А то́та бра́зда ме знье̨́сла ту ґу́ тей дзі́рі. Нье̨ відзе́ла сом ту ньіко́го, да ора́лы, та́ сом ше спушьче́ла до́ тей дзі́рі, ду́мала сом, же́ ві там ну́ка. Та ве́цка сом нье̨ мо́гла віcц.

А йа́кі о́двіт да́ва?

Ешчі йе̨ на дзе́шец мі́лы же́мі, ру́ці бузо́ґвань, да́ му рі́хтам полудзе́нок.

Раз ру́ці бузо́ґвань, здубо́ньі прет прі́кье̨тні́мі дзве́рмі. По́шла Га́ньчьа рі́хтац полудзе́нок, а бра́та се́бе скрі́ла по дру́гей хі́жі до буджьа́ку. Прі́дзе ша́ркань до́му, та до́раз гуто́рі: Ту крестійа́нска ду́ша йе̨ст.

Дзе́ бі ше ту ўжа́ла? Хо́дзіш по шве́це, опа́хал ші ше, та ду́маш, же ту шме́рдзі.

Ту му́ші буц. Йа чьу́йе̨м.

Йе̨ст, мой брат.

Но, кęт твой брáт, мой шóўґор. Дáй го ґéўка.

Пóйдзе до зáдньęй хíжі, прівéдзе сéбе брáта до хíжі: Дай Бóже!

Дай Бóже і тéбе, шóўґор. Вíтай шóўґор.

Здрáві буц, шóўґор.

Та цó ші нам пріньęс нового?

Прíшол сом вас опáтріц.

Гат дóбре, кęт ші нас прíшол опáтріц. Пęрше будзéме полудньóвац, а вéцка так можéме бешедóвац.

Дóраз Гáньчьа пріньęше полудзéнок нá стол. Йęдза олоўйáні поґáчі, кукурíчьні рейтéші і прошьáні галýшькі. Йáк ше найęдлы, бýду піц вíна. Шáркань ўше гóрдоў дзвігньę на сéбе, а геўтóму ўше йęден пóгар вíна насіпе. Дóк тот с погáра віпійę, а шáркань ўше гóрдоў віпрáжньęл. Напíйу ше: Но, гíбай шóўґор, да відзіш мóйо домінійę! Пóйду вóнка, крáсне олоўйáне гýмно і олоўйáні кармíкі. Поопатрáйу шíцко, шáркань му гутóрі: Ейньę шóўґор, áльę сом ше цóшка шчемéрел. Здáло бі ше нам да кушьчíчько попасóвац, дáкус понацагóвац, тá бі ше нам кóсці понамесцáлы.

Шá йа ньę дзбам, шóўґор! Ўлáпйа ше пасóвац, так з ньім ўдéрел шáркань до жéмі, дóраз го зáбіл і порýбал го на дрóбно. Склáдол до гордóва, насóльęл так, йак капýсту.

Ньęма óцец і мац уж ньікóго. Скáпалы йім шíцкі трóйо дзéці. Кęльоґод раз льęм йęдлы, ўше йіх споміна́лы. Уш так ў йęшéньі йęдлы грóзна. Та йак позметáла мац у хíжі тóті чьутáкі, бýло йęден бóбок грóзна ў ньім та гутóрі: О, Бóже мой слáткі, дáй нам го' льęм такóго сíна, йак тот бóбок грóзна! Зобрáла до шьýрца, віньęше на дрáгу, вісіпе до йáрку. С тім ше обрáці та íдзе нýка. Хтóшка зá ньу крíчі: Мáмо, та тý ме охабíце?

Мац стáньę, тá ше оглья́даца, хтó крíчі. Ньę відзі ньікóго. Заш ше рýші нýка. Хтóшка заш крíчі: Мáмо, та тý ме охабíце?

Мац заш стáньę, тá ше огльáда, ньę віідзі ньіґдзе ньікóго. Заш íдзе нýка. Хтóшка заш крíчі: Мáмо, ша ньę охáпце ме тý!

Мац стáньę, пóйдзе нáзад ґу йáрку, та гльęда. Так гутóрі: Та дзé ші?

Тý сом, дзé сце ме вісіпáлы зос чьутакáмі.

Гльęда мац і гльęда, нáйдзе го мéджі тíма чьутакáмі. Вéжньę го до шьýрца, сáма ґу сéбе гутóрі: Вéлька бóска моц. Цó сом пітáла од Бóга, Бог мі дал! Одньęше го нýка, оцóві гутóрі: Пáце, чловéче, йáкого нам Бог сíна дал. Йáк сом пітáла, так мі Бог дал. Кęт сом зметáла чьутáкі у хíжі, нáшла сом йęден бóбок грóзна, тá сом гуторéла: О Бóже, дáй нам го' льęм такóго сíна, йáк тот бóбок грóзна. Віньęсла сом го до йáрку под óблак, тóті чьутáкі, вісіпáла сом йіх, тá сом ше

пу́шьчела ну́ка. А вон крічел за́ мну: Ма́мо, ньє охапце ме ту! Йа́ ше огльа́дам, ньє відзім ныкóго. За́ш ше пу́шьчім ну́ка. Вон за́ш крічі за́ мну: Ма́мо, ньє оха́пце ме ту. Йа за́ш ста́ньєм і за́ш ше огльа́дам, та се́бе ду́мам: О Бо́же, та́ хто на́ мньє крічі, кєд ныі́дзе ныкóго ньє відзім? Заш ше пу́шьчім ну́ка. А во́н заш крічі: Ма́мо, ша ньє оха́пце ме ту. А йа́ ше о́звем: Та дзе́ ші? Та ту́ сом у йа́рку, дзе сце ме вісіпа́лы зос чьутака́мі. Йа по́шла ґу йа́рку, гльє́дам, ньєт. Та́ ше му заш пітам, же дзе́ ші? Та ту́ сом, ньє відзіце ме? А йа́ го у̃жа́ла та́ сом го пріньє́сла ну́ка.

Но та́мтот хла́пец, Бо́бок Йа́нчі, ро́бі, ка́рмі ста́ток, гвізда, а шпіва. А та́маль льу́дзе ходзе́лы ве́льо, бо прі улы́чкі біва́лы, та ка́жді гуто́рел, же хто́ то там шпіва і гвізда, кєт то́ті льу́дзе ньє ма́йу ныкóго. Ма́лы тро́йо дзе́ці, та йім скапа́лы.

А во́н то у̃чьул, же йак льу́дзе ше згварйа́лы, же во́ны ма́лы тро́йо дзе́ці, та́ йім скапа́лы. По́йдзе ґу мацéрі, та́ ше піта: Ма́мо, чі ві ма́лы ве́цей дзе́ці крем мньє?

Бо́ мі ве́ра, сі́ну, ньє ма́лы ныі́ла ныкóго.

Вон по́шол, та ро́бі. Но́ші сла́мі у ко́рпі пот ста́ток і ста́тку на́ ноц. Відза льу́дзе, же ко́рпа і́дзе ну́ка по́лна зо сла́му, а́льє ньє відза, же хто́ йу ньє́ше. Та́ ше згварйа́йу: Хто́шка ньє́ше сла́мі, ро́бі, гвізда, шпіва, а ныкóго ньє відно. Ста́ток напа́ва, ка́бел віхо́дзі зос сту́дны, а ньє відно, хто го ца́га. Заш вон чьу́йє, же льу́дзе ше згварйа́лы, же во́ны ма́лы тро́йо дзе́ці, та йім скапа́лы. По́йдзе ґу мацéрі, за́ш ше піта мацéрі: Ма́мо, чі ві ма́лы ве́цей дзе́ці кре́м мньє? Пове́цце мі, ньє та́йце пре́до мну.

Ньє ве́ра, мі дзе́цко мо́йо, ньє ма́лы ныкóго. Ті нам пе́рше дзе́цко.

А ма́ц му ньє сце́ла по́весц, же і вон по́йдзе за ны́ма; а ба́рз го льубе́ла, бо та́кі бул о́штрі, йак о́гень, кєд віпі́ршньє і́скра. За́ш вон по́йдзе во́нка. За́ш там за дайа́кі чьас ро́бі, ка́рмі, чьу́йє, цо́ ше льу́дзе згварйа́йу так, йак уж два́ рас чьул. Альє і ве́цей раз, ньє льєм два раз вон то чьул, а́льє два́ рас ше мацéрі пітал. Штуді́ра вон те́раз, йа́к бі вон мо́гол ма́цер спревесц. Ве́жме клы́шчі, по́йдзе ну́ка, на дзве́рох ма́лы дзі́рку. Та мацéрі гуто́рі: Ма́мо, по́це льє, поло́сце йа́зік до́ теј дзі́рі, бо і́дзе жі́ма, та барз бу́дзе ісц до хі́жі, та́ да відзім, йа́кі ко́льчьок тре́ба спра́віц та запра́вім. Ньє́ бу́дзе так жі́ма ісц ну́ка.

Ма́ц го барз льубе́ла, аны во́на то ньє дума́ла, же цо́ вон штуді́ра. Поло́жі йа́зік до́ теј дзі́рі, а́ вон у клы́шчі ве́жме, та́ на ма́цер крічі: Ба́ржеј уціска́йце, ма́мо, йа́зік до дзве́рох, же́бі сом це́сні ко́льчьок спра́вел, да ньє і́дзе жі́ма ну́ка до хі́жі! Мац зціска е́шчі ба́ржеј

йа́зік, а во́н ве́жме клы́шчі, та ма́цер за йа́зік зос клы́шьчьа́мі у̌ла́пі, а піта ше йе̨й: Ма́мо, чі ві ма́лы ве́цей дзе́ці крем мнье̨?

А ма́цері йа́зік у дзве́рох, нье̨ мо́же бешедо́вац, та́ лье̨м так мурче́ла: у-гм, у-гм.

Пу̌шьчел йу, та́ ше йе̨й піта кра́шнье̨: Ма́мо, чі ві ма́лы ве́цей дзе́ці кре́м мнье̨?

Ма́лы, ма́лы, дзе́цко мо́йо.

А дзе су вам?

Ма́ц му гуто́рі, же так і та́к йім скапа́лы; йе̨дно дру̌ге гльє̨дац по́шлы, та́ ше ныі́ґда нье̨ у̌раце́лы а́ны йе̨дно.

Но йа йіх по́йдзем гльє̨дац.

Нье̨ іц ті, дзе́цко мо́йо, да а́ны те́бе нье̨ ма́ме. Хто́ нам ро́біц бу̌дзе?

Вон по́йдзе, во́н йіх на́йдзе і до́му пріве́дзе. І во́н ше зо́брал, та по́шол. Оцец і мац за́ ным плака́лы, же нье̨ бу̌ду мац нысо́го.

Ідзе і вон по́ тей бра́зді, йак чьул од о́ца і од маце́рі, ка́дзі ге́у̌ті по́шлы. І вон та́маль по́шол, до́шол ґу тей дзі́рі, та се́бе ду̌ма: Ну, ту̌ су. Оталь во́ны війсц нье̨ мо́глы, а́лье̨ те́раз ві́йду. Йа́ йіх повіцагу̌йе̨м! Спу̌шьчі ше до́лу, во́йдзе до хі́жі: Дай Бо́же до́брі дзень, шестрі́чько.

Дай Бо́же і те́бе, браці́ку! Алье̨ во́на го нье̨ ві́дзі, бо вон лье̨м та́кі ма́лі, йак бо́бок гро́зна. Ке̨т ші ме позва́л ше́стру, та сом ше́стра, а́лье̨ йа те́бе нье̨ по́знам, бо мо́йо дво́ме бра́ца ту забі́ті, а йа ве́цей бра́тох нье̨ ма́ла.

Йа твой брат. Йа ше по те́бе наро́дзел. Дзе́ же шо́у̌ґор?

По́шол по шве́це.

Йа́кі о́двіт да́ва, ке̨д і́дзе до́му?

Ру̌ці бузо́ґвань е́шчік йе̨ на петнац мі́лы жемі, да́ му рі́хтам полудзе́нок.

Раз здубо́ны бузо́ґвань прет пріклье̨тныіма дзве́рмі, да́ му рі́хта полудзе́нок. Бо́бок Йа́нчі у̌жал тот бузо́ґвань та́ го ру̌цел е́шчік те́льо два́ раз да́лье̨й за́ ньго. Ша́ркань ше погны́вал, по́шол по бузо́ґвань, у̌жал го на пльє̨цо, та та́к го прі́нье̨с до́му. Прі́дзе до́му: Ту крестійа́нска ду̌ша йе̨ст!

Но йе̨ст! Хо́дзіш по шве́це, та́ ші ше опа́хал, та ду̌маш, же ту̌ йе̨ст.

А во́на го скрі́ла до пріклье̨та пот гарчі́чьок.

Ту му̌ші буц, бо́ йа чьу̌йе̨м.

Йе̨ст мой брат.

Но, ке̨т твой брат, мой шо́у̌ґор, да́й го ге́у̌ка, да́ го ві́дзім, цо́ то за йу̌нак! Бо́ ше гны́вал, же́ му на́зад бузо́ґвань ру̌цел так барз дальє̨ко.

Прівéдзе го нýка: Вітай, вітай шóўґор.

Здрáві буц шóўґор.

Го, áльe ті сілно мáлі.

Мáлі, áльe стáрі.

Но, гібай, та бýдземе полудньóвац.

Йéдза олоўйáні поґáчі, кукурíчні рейтéші і прошьáні галýшкі. Док шáркань йéден пóґачь же, Бóбок Йанчі ýше два-трі. Найéдза ше, бýду піц віна. Шáркань насíпе до погáра мáлому шоўґрóві, а сам бýдзе піц зоз гордóва. Мáлі шóўґор му гутóрі: Шóўґор, то ньe прáво, кeт ті з гордóва, а йá льeм с погáра!

Ша тéбе ньe трéба гóрдоў, і пóгар вéкші, йак ті.

Трéба, ньe трéба, льeм то ньe у шóре, кeт ті з гордóва, а госцóві льeм с погáра.

Та вéж і ті гóрдоў. Ша ші го áньі дзвíгнуц ньe гóдзен. Та нáчь ці го?

Побéру гордóві: Но, хтóрі скóрей віпійe? — Бóбок Йáнчі му гутóрі. Пóчьньу піц. Бóбок Йáнчі два-трі гордóве віпійe віна, док шáркань йéден. Шáркань ýж відзі, же йóго ґáчі ньeчісті. Уш ше загóйeл, éшчі за стóлом. Нáпільі ше віна: Но гíбай, шóўґор, да відзіш мóйо доменíйe!

Пóйду вóнка, опатрáйу шíцко: олоўйáне ґýмно крáсне, шýмні кармíкі олоўйáні. Ейньe шóўґор, áльe сом ше шчемéрел! Здáло бі ше дáкус, дá ше понацагуйéме. То шáркань гутóрел. Мáлі шóўґор му так отповéдол: Ша йа ньe дзбам. Пасýйме ше. І йа тáкі, йак дá ме полáмал! Ўлáпйа ше пасóвац, ýдері Бóбок Йáнчі зо шаркáньом, по кольéна вóшол до олоўйанóго ґýмна. Віскочі шáркань, ýдері з Бóбок Йанчíйом, пó пас вóшол до олоўйанóго ґýмна. Віскочі Бóбок Йáнчі, ýдері зо шаркáньом до олоўйанóго ґýмна, аш по шíйу вóшол нýка. Ўжал му бузóґвань, поодбíвал му óсем глáві, ýж льeм йéдна йeст, бо мал дзéвец: Охап мі, шóўґор, живóта!

Охáбім ці, кéд мі брáтох ожíвіш!

Ожівім йіх, льeм мі óхап жівóта. Там на грéді у хíжі йeст йéден прýціk, тá го веж. Вóньі у гордóві складзéні. Ідз зóс тім пруцíком, ýдер по гордóве, тá ці поўставáйу! — Одбіл му і дзеўйáгу глáву.

Пóшол нýка, ýжал прýцік зоз гréді, пóшол ґу гордóву, удéрел пó тім гордóве зóс тім пруцíком, дóрас поставáльі обідвóме. Ейньe, áльe сме твáрдо поспáльі!

Вéра сце поспáльі, на óрек, льeм да йá ньe. Но тéрас пóйду вóнка. Гат йéдно віціскáльі трóйо ґóре, а вéцка тóто йéдно, цо бýло ґóре, та йіх цагáло ґóре. Віцагáльі ше вóньі трóйо. Бóбок Йанчíйа ньe осцу, же йe мáлі. Най остáньe нýка! Альe шéстрі Гáньчі чéшко бýл

за́ ным, же вон йіх вікупел ота́маль, а те́раз да́ го там оха́бйа. Віцагла с подо́лка га́чьнык, кра́ткі бул. Бу́ло там кус отру́бі кукурі́чні, та́ му каза́ла, же най усу́ка да́кус. Вон усу́кал і пріўйа́зал, віца́гла го Га́ньчьа во́нка. Йа́к го віца́гла, бра́ца уш по́шлы за́тльа. Во́ны двойо ше понагльа́лы, та́ йіх здогоньє́лы. Іду през йє́ден льєс, Бо́бок Йа́нчі йім гуто́рі: Бра́ца, одньє́шме мацє́рі дре́ва на о́гень, бо ньє́ма прі́ чім ва́ріц! А во́ны ше з нього шме́йу. Во́ны го ньє слухайу, цо во́н йім гуто́рі. Вон на́трел, йє́ден до́брі гру́бі дуб, ві́рвал го зо же́мі, та́ го ньє́ше до́му мацє́рі на о́гень. Одньє́ше до́му ґу капу́рі, ньє го́дзен го уцаґнуц, бо барз ма шіро́ко кона́рі, та пола́ме капу́ру. У́жал пі́лку, і шекє́рі ґу се́бе, та бра́том гуто́рі: Га́йде, бра́ца, по́цце пома́гац мі. Во́ны го аньі ньє слуха́йу. Вон дре́во попі́льєл ші́цко, поно́шел го ву́ка до дво́ра. Відзі вон, же його бра́ца ше на́ ньго гньіва́йу, ньє спу з ным а́ньі бешедо́вац, та гуто́рі оцо́ві і маце́рі: Зна́це цо, а́по і ма́мо? Йа по́йдзем швет за о́чьмі; бра́ца ше на́ мньє гньіва́йу, а́ньі зо́ мну бешедо́вац ньє спу, же йа барз мальу́чькі. Та йа по́йдзем, дзе йа знам.

Дзе́ ті бі по́шол? Ньє гньіва́йу ше во́ны на те́бе, льєм ті ньє́ ідз ньі́ґдзе.

Вон по́йдзе. Да́йце мі два́нац бо́кі сланьі́ні і два́нац хльє́бі, та́ йа по́йдзем.

Оцец і мац го барс спера́лы, барз за́ ным плака́лы, же во́н йім дзе́ці ві́купел, а те́рас по́йдзе ге́тка. Вон по́йдзе. Кєд му да́йу, да́йу то́то, цо пі́та, а кєд му ньє да́йу, по́йдзе і так.

Дал му о́цец два́нац бо́кі сланьі́ні і два́нац хльє́бі і пеньє́жі на тро́шок. Два́нац хльє́бі скла́дол до йє́дней то́рбі, два́нац бо́кі сланьі́ні до дру́гей то́рбі, у́жал на пльє́цо, та і́дзе.

Оді́дзе од вала́лу, тро́йі-штве́рі го́ні, та́м бул йє́ден ла́пош. Ше́днул там до то́го лапо́ша, розйа́зал се́бе то́рбі, же́дол ші́цко, два́нац хльє́бі і два́нац бо́кі сланьі́ні. Ве́цка по́шол на дра́гу, та́ ше ві́срал. Ве́жу та́маль на два́нац ко́чьох жельє́за. А вон по́шол од дра́гі да́льєй, та ше́днул под йє́дно лопу́ше, скріл ше. До́йду то́ті ко́чі там, за́тьєже у́ ным йє́ден тот, цо на пре́док і́шол. По́прагайу штірі ко́ны, ньє го́дны віца́гнуц. Та так шо́ром у́ше два по́ два прага́лы до то́го ко́чьа, да́ го віца́гну. Ньє мо́глы го віца́гнуц. А вон ста́нул спот то́го лопу́ша, по́йдзе ґу́ ным, та́ ше йім пі́та: Цо́ ві, льу́дзе, робі́це?

Та йа́кішік гу́нцут ту́ ше ві́срал на дра́гу, та́ сме зальє́злы, та́ сме ньє го́дны віца́гнуц.

Йа́ вам віца́гньєм, кєд мі да́це с пе́ршого ко́чьа йє́ден фа́лат жельє́за, з друго́го ко́чьа два фала́ті жельє́за, с трецо́го ко́чьа трі фала́ті жельє́за, та так шо́ром з дванасто́го ко́чьа два́нац фала́ті жельє́за.

Во́ньі му да́йу. Му́ша му дац, бо іншак нье̨ го́дньі війсц. Поуйа́-
вал шіцкі ко́чі йе̨ден за дру́гім, ко́ньі одве́длы ге́тка, а вон у́ла́пел
пе́рші кочь, у́квачел на ма́лі па́льец ньакло́ві та віца́гнул шіцкі на́раз.
Но, те́раз му бу́ду да́вац желье̨зо. С пе́ршого ко́чьа йе̨ден фа́лат, з дру́-
гого ко́чьа два фала́ті, с тре́цого ко́чьа трі фала́ті, та так шо́ром з два-
насто́го ко́чьа два́нац фала́ті желье̨за. Зйа́зал шіцко до йе̨дней обру́чі,
у́жал пот пазу́ху, та ідзе. По́йдзе на йе̨ден ва́рош, ціга ше, дзе́ йе̨ст
йе̨ден ко́валь. Спел бі се́бе дац спра́віц кійа́шьчьок с то́го желье̨за.
До́раз го спу́ца до йе̨дно́го кова́льа, цо мал ше́йсцох леґі́ньох: Дай
Бо́же до́брі дзень, ко́валь.

Дай Бо́же і вам.

Віта́йце у́ нас.

Здра́ві бу́цце.

Та цо́сце нам пріньеслы?

Прі́шол сом вам по́весц, да́ мі справі́це с то́го желье̨за йе̨ден кі-
йа́шьчьок.

То йа нье̨ го́дзен. Алье̨ і́цце там і там до то́го і до то́го кова́-
льа, тот ма два́нац леґі́ньох, та то́т вам спра́ві.

По́йдзе до друго́го: Да́й Бо́же до́брі дзень, кова́ль.

Дай Бо́же і вам. Віта́йце у́ нас.

Здра́ві бу́цце.

Та цосце нам ново́го пріньеслы?

Прі́шол сом ше вам опі́тац, же чі ві бі мнье̨ нье̨ мо́глы спра́віц
йе̨ден кійа́шьчьок с то́го желье̨за?

Йа нье̨ го́дзен. Іцце до геу́то́го, цо́ ма два́цац і шті́рох леґі́-
ньох, та ке̨т тот вам нье̨ спра́ві, нье̨ спра́ві вам ньі́хто.

По́йдзе да́лье̨й. По́йдзе до геу́то́го кова́льа: Дай Бо́же до́брі дзень,
ко́валь.

Дай Бо́же і вам. Віта́йце у́ нас.

Здра́ві бу́цце.

Та цо́сце нам ново́го пріньеслы?

Прі́шол сом ше вам опі́тац, же чі бі сцѐ мі нье̨ мо́глы спра́віц
йе̨ден кійа́шьчьок с то́го желье̨за?

Го́дзен сом.

Но до́бре. Та ке̨ді бу́дзе гото́ві?

На пойу́тре.

Алье̨ жебі́сце се́бе з ньо́го нье̨ охабе́лы ньічь, бо йа́ то чье́шко
заслу́жел. Йа́ вам бу́дзем пла́ціц пеньежмі, ке̨льо ві зосце́пе за ва́шу
робо́ту.

До́бре. У́ла́пйа го два́цац і штірме леґі́нье̨, тлу́чьу по кійа́шьку,
пра́у́йа. Алье̨ охабе́лы се́бе на йе̨дну потко́ву.

Прідзе на пойутре дзень, пойдзе по кійашьчьок, та ше піта: Готові йę?

Готові.

Вежньę го на малі пальęц, бо на концу була карічька, окруці на малім пальцу, так го руці горе, за годзіну ідзе горе, а за годзіну долу. Кęд йę уж ньęдальęко од жемі, подбегньę под нього, та ше схільі. Кійашьчьок му спадньę на хрібет, та ше зламе. Ейньę, ейньę, коваль, чі сом вам ньę гуторел, же себе ньę охапце з нього, с того жельęза? Бо йа то чьешко заслужел. Йа вам гуторел, же вам будзем плаціц с пеньęжмі. Добре, мушіце го заш знова правіц.

На йутре прідзеце по нього, будзе готові.

Да Бог дзень йутре рано, пойдзе по кійашьчьок, та ше піта ковальові: Готові йę?

Готові.

А чісце себе з нього ньę охабельі заш?

Ньę охабельі.

А воньі себе охабельі на йęден шінар. Думальі себе: Ша вон то ньę будзе знац! Вежньę вон кійашьчьок, окруці на малім пальцу, руці го горе так, же за два годзін ідзе горе, а за два годзін ідзе долу. Кęд йę уж ньęдальęко, подбегнул под нього, та ше схільęл. Кійашьчьок му спаднул на хрібет, та ше скрівел. Ейньę, коваль, та чі сом вам ньę гуторел, же да себе ньę охабіце з нього? Полосце ґу ньому, цосце охабельі, а оправуце го цо скорей.

Добре. О два годзін будзе готові.

Прідзе о два годзіні: Готові йę, коваль?

Готові.

Альę воньі кęд го правельі, тот кійашьчьок, ешчі і зо свойого жельęза положельі да з два-трі кільі. Вежньę го до рукі, закруці го на малім пальцу так, же за штірі годзін ідзе горе, а за штірі долу. Йак йę уж ньęдальęко од жемі, подбегньę под нього, схільęл ше, кійашьчьок на нього спаднул і так отскочел горе, за годзіну ішол горе, а за годзіну долу. Но відзіце, коваль? Терас сце го добре оправельі. Терас ше мі пачі. Та цо сом вам длужен?

Коваль ньę сцел ньічь, бо ше бал од нього, же йіх позабіва.

Ньę бойце ві ше одо мньę, льęм ві весце за вашу роботу, кęльо вам треба.

Коваль ньę сце ньічь.

Но, кęд ньę сцеце, та здраві останьце.

Коваль му отповед: Хоцце здраві.

Пóшол Бóбок Йáнчі. Нáйдзе йęднóго, цо бéре льęс, йак конóпі. Цо ті рóбіш, пáйташ?

Та пáльę, бéрем льęс, йак конóпі. А ті дзе пóйдзеш?

Ідзем швет пробóвац.

І йа пóйдзем с тóбу.

Ша гíбай, будзéме двóме.

Іду двóме. Намíрйа на йęднóго, цо трýшел камéньі так надрóбно, йак сýвачь жíто, кęд змéльę на мýку. Цó ті рóбіш, пáйташ?

Трýшім камéньі. Дзе ві пойдзеце двóме?

Ідзéме швéт пробóвац.

І йá пóйдзем з вáмі.

Ша гíбай, бýдземе трóме.

Іду вóньі трóме ýйęдно. Дóйду ґу йęдней вéлькей пустáрі. Там бýду ноцóвац і там ше бýду претрíмовац двá дньі, трі дньі. Вéчьар кęт ше змéркньę, бýдзе пéчіц вóла, тот цо кáмень трýшел, на рано на фрíштік да йę готóві. Пóшол на пýстар, ўдéрел йęдного вóла с пéсцу по чьóльę, зáбіл го, прíньęс го там на мéсто, дзе гéўті спáльі. Одар го, здзал на рóжень, óгньа рóсклат, пéче вóла. Кęд де з йęдéнац, двáнац гóдзін, прíдзе Локсібрáда гóре на дрéво: Йой, жíмно мі. Йой, жíмно мі!

Гíбай дóлу, тá ше вóгрей.

Ньę́ шмем. Йой жíмно мі. Йой жíмно мі!

Гвáрел сом ці, же гíбай дóлу тá ше зóгрей.

Тот зíшол дóлу, шéдньę ґу óгньу, тá ше грéйę. Йáк ше уж зóграл, та гутóрі геўтóму, цо пéкол вóла: Дáш мі с тóго вóла йęсц?

Бо йа ньę́ дам.

А йá ці го жем на пýпку.

Бо ті ньę жеш.

Бо йа жем.

Бо ті ньę́ жеш.

Бо йа жем!

Кęд уж вол упечéні, Локсібрáда ўлáпел геўтóго, цо вóла пéкол, ўдéрел з ньім до жéмі, полóжел му вóла на пýпок, тá го жéдол. Кęд го жéдол, та пóшол. Тот ўстáнул, бéжі на пýстар. Ўлáпел другóго вóла, зáбіл, óдар, вдзáл на рóжень, áльę го пече́, áльę го пéче! Понáгльа ше зóз ньім, бó бі уш чьас бýло йęсц, а вол ньę готóві. Гéўті двóме шпйа. Поставáйу гéўті двóме, тá му гутóрйа: Ешчі ўше ньę готóві тот вол?

Ша ньę́.

Бóбок Йáнчі му гутóрі: От тéбе ўжал дáхто печенóго вóла. Ті другóго пéчеш.

Бо йа ньѐ.

Вóл ше упéкол, найѐдлыі ше.

Кѐд вéчьар, бýдзе дрýгі вóла пéчіц, тот цо брал льѐс так, йак конóпі. Вéчьар кѐт ше змéркньѐ, пóшол на пýстар, ўлáпел вóла, удéрел с пéсцу по чьóльѐ, зáбіл вóла, óдар го, вдзáл го на рóжень, óгньа нáклат, тá го пéче. Кѐт ту дзéшец-йѐдéнац гóдзін, прíдзе Локсібрáда горе нá дуб. Йой жімно мі, йой жімно мі!

Гібай дóлу, тá ше зóграй. Йѐст óгньа досц.

Ньѐ шмем.

Чьóм же бі ші ньѐ шмел?

Йой жімно мі, йой жімно мі!

Гвáрел сом ці, гібай дóлу, тá ше зóгрей. Йѐст óгньа досц; кѐт ці жімно, тá ше грей.

Тот зішол дóлу, шéднул ґу óгньу, кѐд уж відзел, же вол упечéні, та гутóрі геўтóму, цо вóла пéкол: Дáш мі с тóго вóла йѐсц?

Бо йа ньѐ дам. Йѐст нас ту досц на тóго вóла!

А йá ці го жем на пýпку.

Бó ті ньѐ жеш.

Бо йа жем.

Бо ті ньѐ жеш.

Бо йа жем.

Так ше спрічькáлыі, дóк ше вол ньѐ упéкол. Кѐт ше вол упéкол, ўлáпел геўгóго Лóксібрáта, ўдéрел з ньім до жéмі, вóла му полóжел на пýпок, та жéдол. Жéдол вóла, пóшол. Тот скóчі, бéжі на пýстар по вóла. Ўлáпел вóла, удéрел с пéсцу по чьóльѐ, зáбіл го. Цо скóрей го óдар, та на рóжень над óгень, тá го пéче. Понагльá ше, клáдзе óгньа, дá ше му упéче на фріштік. Кѐт ту фріштíкі, вол éшчі ньѐ барз упечéні. Поставáйу гéўті, Бóбок Йáнчі му гутóрі: Ешчі ўше ньѐ готóві тот фріштік?

Ньѐ вéра, альѐ дóраз бýдзе.

Йак ше вол упéкол, йѐдза.

Бóбок Йáнчі йім гутóрі: Йа ньѐ знам, йáкі ві льýдзе і йунáці, другóму вóла дац жесц, а дрýгого пéчіц.

Вóныі ньѐ, áныі йѐден ньѐ дáлыі ныікóму. То пéрші вол од вечьáра ше пéчі.

Кѐд вéчьар, бýдзе Бóбок Йáнчі вóла пéчіц, нá ньго шор прíшол. Пóшол на пýстар, ўлáпел вóла, удéрел с пéсцу по чьóльѐ, зáбіл вóла. Одар го, вдзал на рóжень, óгньа нáклад, вóла над óгень, тá го пéче. Кѐд дзéвец-дзешец гóдзін вéчьар, ту Локсібрáда гóре на дýбу: Йой жімно мі, йой жімно мі!

Гібай дóлу тá ше зóгрей.

Ньȩ шмем.

Цо́ же бі ші ньȩ шмел? Ньȩ будзе це рушац ныхто, льȩм ті ныкого ньȩ рушай.

Йой жімно мі, йой жімно мі.

Да́ўно сом ці гуто́рел, же гібай до́лу, та ше зо́грей.

Ньȩ́ шмем.

Кȩд ньȩ́ шмеш, а ті шец го́ре на дре́ве.

То́т ше спа́гнул помальу́чькі до́лу. Ше́днул ґу о́гньу та́ ше гре́йȩ. Йа́к ше уж зо́грал: Да́ш мі с то́го во́ла йȩсц?

Бо йа́ ці ньȩ́ дам.

Бо ті даш. Йа ці го жем на пу́пку.

Бо ті ньȩ́ жеш.

Бо йа жем.

Бо ті ньȩ́ жеш.

Так во́ны ше спрічька́лы, до́к ше вол ньȩ упе́кол. Кȩ́т ше вол упе́кол, Ло́ксібра́да ста́нул, сцел ўжац во́ла од Бо́бок Йанчі́йа, же му̂ го же на пу́пку. Бо́бок Йа́нчі го ўла́пел за́ карк, одведо́л го ґу йȩдно́му моцно́му ду́бу, уде́рел с пе́сцу по ду́бу, дуп ше рошчі́пел. Поло́жел му бра́ду там ну́ка до то́го рошчі́пеного. Дре́во ше спісло. Йа́нчі по́шол, пе́че во́ла, а тот там вірґа, та́рга ше. Ньȩ го́дзен ше менто́вац, да фспе́кньȩ. Кȩд вол гото́ві, упечо́ві, е́шчі цма, льȩм цо ше почьа́ло розві́дньац, зо́гнал ге́ўтіх двох на фрі́штік: Става́йце, гото́ві фрі́штік!

Во́ны постава́лы, поумі́ва́лы ше, та фрі́штікуйу. Йак фрі́штікуйу: Патрі́це, пайта́ше, йако́го сом та́шька ўла́пел тей но́ці.

Во́ны ше му піта́йу, же дзе йȩ?

Та́м йȩ ууйазані ґу ду́бу.

То́ті по́йду опа́тріц, та ві́дза, же́ то тот, цо о́д ньіх во́лі ўжал і на пу́пку йіх же́дол. Заш по́йду та фрі́штікуйу. Йа́к ше нафрі́штіко-ва́лы, Бо́бок Йа́нчі йім гуто́рі: Но те́рас, пайта́ше, і́цце до льȩса, прі-ньȩсце до́брі два младньікі, та бу́ду грац то́му та́шьку, цо там ў ду́бу зашчі́пені!

Прі́ньȩшу то́ті до́брі два младньікі, та́ ше піта́йу, же йа́к му бу́ду грац. Йȩ́ден ста́нце з йȩдно́го бо́ку, дру́гі з друго́го бо́ку, та́ му гу-то́рце, же чі му жімно те́раз і чі вон сце е́шчі во́ла жесц дру́гому на пу́пку? По́чьньу го біц, йȩ́ден з йȩдно́го бо́ку, дру́гі з друго́го бо́ку. А тот танцу́йȩ Локсібра́да. Те́льо му гра́лы, кȩ́льо льȩм сце́лы, а вон те́льо танцовал, кȩ́льо му́шел. Рас ше одо́рве од ду́ба, одо́рвал се́бе бра́ду, по́чьньȩ сце́кац през бра́ді. Во́ны за́ ньім за то́ту кре́ву, ка́дзі вон бе́жел, та з ньо́го чьуре́ла. До́шлы под йȩ́дну ве́льку го́ру, там на́шлы йȩ́дну дзі́ру. Да́льȩй креў ньȩ служе́ла, льȩм по то́ту дзі́ру. Там

вóньі ше розі̑шльі гльęдац Локсібраду, нá трі стрáні: йęден тáдзі, дру̑гі тáдзі, а трéці тáмац. Та кęд ньę умáрльі і кęд го ньę нáшльі, мóже буц же і тéраз жíйу і гльęдáйу го.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 16—17, ч. 27 і ст. 32—35, ч. 33. — В. Лесевич, Оповідання Р. Чмихала, ст. 213—218, ч. 30. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, I, ст. 141—152, ч. 74. — Ся казка зливаєть ся з двома иншими: а) Про богатирів із чудесною силою. б) Про чоловіка Бобика (Медвеже ушко, Волове ушко). Пор. ще: J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 112—117, ч. 60. — Vl. Ardalić, Narod. pripovijetke, ст. 43—49, ч. 10. — E. Cosquin, Contes popul. de Lorraine, I, ст. 1—27, ч. 1. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 292—296, ч. 4 і ст. 543—546, ч. 2. — Archiv f. sl. Philologie, т. 31, ст. 267, ч. 34. — V. Tille, Povídky sebrané na Valašsku, ч. 13.

21. Як брат Деревинець визволив від смока братів і сестру. Невірна жінка.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, мáльі вóньі трóйо дзéці: двох хлáпцох і йęдну дзі̑уку. Ішла дзі̑ука раз на мéсо, шáркань тáмац льęцел та йу̑ увідзел. Барш ше му попачéла, бо кęт крáсна бу́ла. Зльęцел дóлу і у̑жал йу. Дóма чéльац чекáйу, ту̑ уж вéчьар, йіх дзі̑укі ньęт. Гльęдáйу йу у̑шáдзі, ньіґдзе йęй ньęт. Но гат дáрмо, кęд йęй ньęт! Так то стáло йęден рок. Наду̑мал йęден брат, да ідзе шéстру гльęдац. Йáк ше пу̑шчел, ішол за два мешáці. Дóшол ґу йęдней дзірі так у льęше, та сéбе ду̑мал, же цó то, да вóн ше пу̑шьчі дóлу до тéй дзірі. Йáк ше пу̑шьчел дóлу, раз намáца дзвéрі. Роствóрі, дóрас сéбе увідзел шéстру. І барш ше йęй зрадóвал, тá йу вóлал дóму. Вóна гуторéла: Ей, ньę гóдзеп ті зó мну спéкнуц, бо кęд вон прíдзе, ньę найдзé ме ту, фрішко нас здогóньі тá це забіїę; áльę уш áньі ньę ідз, вон уж ма нáдейсц, стрéтньęш ше з ньім у дзірі та це забіїę.

Цо бу́дзе вон рóбіц? Му̑ші там óстац. Кęд йęдéнац гóдзін, шáркань ше брал дóму, ру̑цел буздóвань на бакáрне гу̑мно, нá знак, же да вáрі, же уж ідзе дóму. Кęд бу́ло полáдньę, прішол шáркань дóму, піта ше йęй, чі готóві полудзéнок?

Ньę готóві, бо мáм гóсца. Прішол мі брат, а ваш шóу̑ґор.

По́шол, пріві́тал го: Ві́тай шо́ўґор! Но́ льęм, вар же́но два ко́рці галу́шкі олоўйа́ні: ко́рец мньę, а ко́рец шо́ўґрові. Два те́пші олоўйа́ні поґа́чі: те́пшу мньę, а те́пшу шо́ўґрові.

Кęд бул полудзе́нок гото́ві, пошеда́йу за́ стол полудньо́вац — е́шчі ше шо́ўґор льęм порі́хтал ґу йęдлу, доґ жед йęдну галу́шку, шо́ўґор-ша́ркань шіцко по́йęт. Пріду поґа́чі, доґ вон ўжал йęден по́ґачь, та́ го там грі́зол, шо́ўґор-ша́ркань шіцко по́йęт. Пойду до піньві́ці, же бу́ду піц ві́на: мньę двойку і те́бе, шо́ўґор, двойку. Док се́бе на́шол тот ці́ўку, шо́ўґор-ша́ркань ўжал свойу двойку та віпіл і шоўґро́ву. Ша́ркань гва́рі: По полудзе́нку, шо́ўґор, у́ мньę та́кі за́кон — ше пасо́вац.

Ўла́пйа ше пасо́вац, хва́цел го ша́ркань, ўде́рел з ньім о́ жем, до́раз го за́біл.

Мац-о́цец до́ма чека́йу, же о́здаль прі́дзе. Ту у́ж рок — його ньęт. Бе́ре ше дру́гі сін, же по́йдзе гльęдац бра́та і ше́стру. Ньę спу го пу́шьчіц, же і во́н ше ньę ўра́ці. Альę вон по́йдзе. Дру́гі дзень ра́по ше зо́брал, та по́шол. І вон по́шол так до льęса ґу́ тей дзі́рі, йак і брат му. І так пре́шол, йа́к му брат. Рок пре́йдзе, пьęт а́ньі дру́гого сі́на. Мац пла́че до́ма, цо бу́дзе ро́біц, ньęма а́ньі йęдно дзе́цко. За та́кі ма́лі чьас во́ньі двойо жі́льі ста́рі.

Заме́тла ра́з мац хі́жу, віньęсла шме́це до йа́рку, увідзе́ла там йęден фа́лат дре́ва та се́бе прігваре́ла: Бо́же, чьом ньę́ мам го́чь льęм та́ке дзе́цко, йа́к тот фала́ток дре́ўка? Обра́ці ше та ідзе ну́ка. Дре́во за́ ньу крі́чі: Ньę спека́йце, ма́мо, а́льę ме ве́сце! Во́на ше обрапе́ла, відзе́ла, же дре́во ґу́ ньєй ідзе; барш ше зльęкла, за́ то го ўжа́ла, одньęсла ну́ка, ука́же се́бе чло́веку. Чло́век ўжал шекęру, та́ го рошчі́пел. Кęд го рошьчі́пі, а у́ ньім ба́рс кра́сне дзе́цко. Одньęшу го до кре́сту. Йа́к му да́йу ме́но? Надума́льі, же най бу́дзе Дре́вінец. Пріньęсльі го до́му с це́ркві та́ го хова́льі. Трапе́льі ше з ньім і віхо́вал во́н ше. По́чньę хо́дзіц до шко́лі, барс ше до́бре у́чел. За се́дем ро́кі ма́цер ці́цал.

Рас прі́шол зо шко́лі, под обла́ком ма́льі йęдно дре́во, йаго́да. Во́н го ўла́пел і віта́ргнул го. Ўжал шекęру та се́бе спра́вел буздо́вань. Піта ше маце́рі, чі во́н пе́рші сін?

Ма́ц му гуто́рі: Уш ті, сі́ну, штва́рті.

А дзе́ же та́мті?

Ма́ц му ньę спе́ла по́весц, бо́ ше ба́ла, же і вон по́йдзе. Альę вон ньę енґęду́йę. Му́шела му мац по́весц. Та́ ше зо́брал і по́шол; по́ тей і тей дра́гі і́шол, ка́дзік його бра́ца. До́шол ґу́ тей дзі́рі, ду́мал се́бе, же цо́ то, йа́ка то дзі́ра. Спу́шьчел ше ну́ка, і́шол по́ ньєй, док ньę до́шол ґу дзве́ром. Ві́дзел се́бе ше́стру та́ йу поздра́ўкал: Дай Бо́же до́бре пола́дньę, ше́стро!

Вóна нá ньго пáтрі, же йáкі вóн йęй брат, кęд вóна ньę мáла льęм двох брáтох.

Йá твой брат Древíнец. Йá ше нарóдзел, от кęді ті тý. Вóн йу вóла дóраз, да прíдзе дóму і дзé брáца.

Брáца позабівáні, а йá ньę пóйдзем. То вóна гутóрі: Дзé бі ті зó мну сцéкол, тáкі мáлі, кęд мóйо брáца бýльі íншакі хлóпі, а ньę спéклы!

Кęд йęдéнац гóдзін, рýці шáркань буздéвань на бакáрне гýмно: тáк го рýцел, же аж збріньęло. Древíнец ше піта свóйęй шéстрі, же цó то.

Рýцел шáркань буздéвань нá знак, же да вáрім.

Кęт полáдньę, шáркань ту; піта ше, чі полудзéнок готóві.

Ньę готóві, бо мам гóсца: мóй ту брат, а твой шóўґор.

Пóшол шáркань, прівíтал шóўґра, дóрас кáзал вáріц два кóрпі олоўйáні галýшкі, кóрец мньę, кóрец шоўґрóві; два тéпші олоўйáні поґáчі, тéпшу мньę, а тéпшу шоўґрóві.

Йак полудзéнок готóві, пошедáйу зá стол. Дóк ше шáркань поріхтал, ўжал йęдну галýшку, та жýвал, Древíнец шíцко пóйęт. Шáркань ше ўж бóйі. Прíду поґáчі; дóк шáркань йęден ўжал, Древíнец шíцкі пóйęт. По полудзéнку пóйду до піньвíці віна піц. Дóк ше шáркань поріхтал, Древíнец пóпіл свой гóрдоў і шаркáньоў. Шáркань ше óзвал; барш ше бал, áльę зá то мýшел пóвесц, бо кęд ў ньго тáкі зáкон, же по полудзéнку ше пасóвац.

Древíнец стáнул, же вóн дóраз готóві. Пóчньу ше пасóвац, ўдéрі шáркань с тім по кóсткі до жéмі. Тот віскочі, ўдéрі с тáмтім по кольęна. Шáркань скóчі, ўдéрі з ным пó пас. Древíнец віскóчі, ўдéрі зо шáрканьом по шíйу. Віньал шáбльу, одрéзал му йęдéнац глáві, дванáсту му охáбел.

Піта ше му шáркань, дá му глáву охáбі, жé му ожíві брáтох.

Тá му охáбел: Но, óжіў йіх.

Там, дзе вóны льęжа мéртві, там йęст йęден прут. Ўдер йіх з грýпшім кóнцом, дóрас стáньу.

Древíнец йак віслýхал, ўжал шáбльу, одрéзал му і тóту глáву. Пóшол ґу гордóву, ўжал прут, ўдéрел з грýпшім кóнцом, дóраз брáца станýлы. Прегварéлы: Йак сме слáтко заспáлы!

Заспалы сце вéра, áльę на óрек.

Пойду ґу шéстрі, збéру ше шíцкі та íду дóму. Тóті двóме ше пітáйу, же йáкі вон йіх брат?

Древíнец гутóрі: От кęді ві ту, йá ше нарóдзел.

Йім ше барз ньę спачело, же вóн тáкі мáлі, вон йіх от шмéрці óдньал. Сцéлы́ го зáбіц. Альę вон віслýхал, льęм же вон йіх ше ньę́ бал, льęм ше ньę́ сцел біц з ньíма та сцéкол.

Йаґ óд ньіх пóшол, ньę íшол дóму, áльę íшол на дрýгу стрáну. Ішол кóло йęдного валáлу, кóло йęдного фалáта жéмі, там йęден члóвек шéдзел з вéльку шекęру, чьýвал свóйо жíто. Древíнец тáмац íшол та нá ньго прісцігло. Вóшол до жíта і віс..л ше. Тот члóвек скóчі, цо чьýвал жíто, прíшол, жé го забіійę: Зá то мóйо жíто пóдле, же ті хóдзіш ту с..ц.

Древíнец ше піта му: Ньę зáбі ме, бýдзем ці йęден рок слýжіц.

Ґáзда нá то прíстал.

Одвéдзе го дóму, гутóрі ґаздíньі, же пойęднал слýгу. Тота ґаздíньа мáла пóпа фрайęра. Древíнец бул барз вéштац, мýдрі. Рáно ше бéру на пóльо, ґáзда му гвáрі: Пóлош плуг нá кочь, пойдзéме óрац. Ті іц по ульíці, йа пóйдзем пре заграду.

Слýга пóшол на пóльо прес плýга. Ньę зáбул го, áльę го ньę́ сцел ýжац. Прíдзе дóму пó плуг; йак пóдзе до валáлу на шóр, уш крíчі нá пса, же: гę́. А тáм áньі пес ньę́ бул, льęм да ґаздíньа учьýйę́, дá ше поп мóже скріц. Йак скрíчел, ґаздíньа учьýла, барс ше зльęкла: Йай Бóже мой, тó наш слýга íдзе! Та на пóпа: Дзé ше скрíйęце?

Поп гутóрі: Та до пéца.

Слýга йак прíдзе, вóна ше му піта: Нáчь ші íшол?

Зáбул сом плуг і ґáзда мі кáзал тóті пньáкі позбéрац, цо на гýмньę та до пéца рýціц.

Ґаздíньа му гвáрі: Льęм ті íдз на пóльо та óр, йа понóшім і сáма.

Альę Древíнец ньę́ сцел енґęдóвац. Чі ві то зробíце, чі ньę́, а йа кęд зрóбім, знам, же бýдзе зробéне.

Пóшол по тóті пньáкі, пріньęше до пéца, тá йіх рýці. Удéрі пóпа, поп сцéка до дрýгого кýта. Дрýгі рýці, заш ýдері пóпа. Кęд ýжал трéці, поп ше цíска вóнка: Ньę́ бі ме, дáм ці двá сто форíнті! Віньал тá му заплáцел. Пóшол на пóльо, вéчьар прíду дóму, ґаздíньа ше гньíва на слýгу, льęм же ньę́ шме ньічь пóвесц, бó ше бóйі од ґáзді.

Дрýге рáно пóйду на пóльо; кęт полáдньę, слýга гвáрі ґаздóві: Мньę ґаздíньа казáла пойсц по полудзéнок.

Ґáзда ше чьудýйę, йáк то мóже буц, кęд мньę ньíґда ньę готóвела! Зóбрал ше слýга, пóшол аж дóму. Пóйдзе нá шор, крíчі нá пса: Гę́!

Ґаздíньа учьýла: Йай Божé мой, слýга íдзе.

Дзé ше скрíйęм? — поп гутóрі.

Ґаздіньа му гварі: Та до коша.

Слуга прідзе на поладньę, ґаздіньа ше му піта, же начь прішол?

Древінец гварі: Пóслал ме ґáзда по полудзéнок.

Вóна ше бáрс погньівáла, же цó му зна вáріц тéрас? Цó так відумуйę, кęд вóн то ньíґда ньę пітал? Та цо скóрей наварі му мачьáнкі, зйáже до ручьньíка, одньę́ше на пóльо. Пóйдзе на ульíцу, прідзе нáзад дóму. Ґаздіньа му гутóрі: Цó сцеш, цо ші ше ўрáцел?

Та зáбул сом тóті пньáкі с пéца віцáгац та до кóша порýцац.

Вóна му ньę́ сце дац, же то вóна сáма зрóбі.

Древінец ньę енґедýйę, вон мýші зрóбіц. Йóму ґáзда роскáзал; áльę то ньę прáўда, бо ґáзда ньę́ знал ньí зачь, áньі ньę́ знал, чі поп там хóдзі. Дрéвінец пньáкі с пéца віцáгал, понóшел ґу кóшу: Ей, Бóже, кęд вéжньę йę́ден, кęт шпýрі до пóпа. Поп до дрýгого кýта; кęт шпýрі дрýгі! Поп уж ньę́ знал кáдзі, льęм вóнка. Тá му гварі: Ньę́ забі ме, дáм ці двá сто форінті! Віньал поп, тá му заплáцел. Пóшол на пóльо, ґáзда ше му піта, же дзе ші так длýго?

Мáл сом робóті, тá сом ньę́ мох прісц.

Пріду вéчьар дóму, ґаздіньа тáка нагньівáна, же так пóпа пóбіл.

Трéці двень заш пóйду на пóльо; кęт полáдньę, слýга заш гварі, же ґаздіньа казáла пойсц по полудзéнок йóму; вóн ше збéре, та гáйт! Прідзе дóму, йáк йę прет сушéда, скрічі нá пса: Кę́сте! Ґаздіньа учьýла: Ту слýга, дзé ше скрійę́це? Фрішко до звáркі, зйазáла го с поньвічьку. Кęт прідзе слýга дóму, піта ше му ґаздіньа, же начь прішол?

Пóслал ме ґáзда по полудзéнок.

Вóна ше гньíва, лáйę, же чьом так відумýйę, же вóньі ше ньę мóгу гóсціц с пóпом.

І дó тей звáркі кáзал мі ґáзда нанóшіц вóді, ца ше ньę росýші.

Ґаздіньа му ньę́ сце дац, же вóна нанóші. Вон ньę енґедýйę, вон мýші. Вéжньę кáнту, пóчьньę нóшіц вóді, сіпе на пóньву, прес пóньву чьýрі на пóпа. Йак нанóшел пóлну, поп ше пóчьал дáвіц, тá ше ціска вóнка. Гутóрі слугóві: Ньę́ сіп нá мньę, дáм ці двá сто форінті. Віньал поп і заплáцел слугóві. Слýга сéбе дýмал: Йáкі сом срéтньі. Мам шéйсц сто форінті, ньę слýжел сом задáрмо! Ґаздіньа наварéла йýхі, óдньęс слýга на пóльо. Ґаздіньа с пóпом ше догварéла, жé ше нье гóдньі гóсціц прет слýгом. Цо бýду рóбіц?

Пóп йęй гутóрі: Йýтре рáно пóйдзем óрац на вóлох. Запрáгньęм йęдньóго чьарньóго. Йак відзем на ульíцу, віцáгньęм брáзду аж на мóйо пóльо.

Попóво пóльо ньę бýло дальę́ко от тóго ґáзді. Кęд рáно íшол поп на пóльо óрац, йак вішол на ульíцу, дóраз óрал брáзду. Ішол і слýга

і вон пóчьал óрац. Ўжал чьáрну чьўгу і пóшол на пóльо óрац. Ґáзда ше му піта: Нáчь ці тóта чьўга?

Слўга гвáрі: Рáно ше хмарéло та сóм ше бал, же бўдзе пáдац.

Кęт полáдньę, ґаздіньа дóма зарезáла пўльку, уварéла на йўху, швінского méса напéкла, папріґáшу, наварéла і пірóгі, одньęсла на пóльо. Пóшла на ульіцу, увідзéла брáзді. Стáньę та сéбе дўма: Тот наш слўга гўнцут і вон віóрал брáзду; тéраз ньę знам, по хтóрей пóйсц! Пушьчéла ше пó тей, цо слўга ідзе. Дўмала, же то попóва. Кęд відзе на пóльо, слўга йáк йу збáчęл, ўжал чьўгу, прікріл йęднóго вóла. Ґáзда ше піта, же начь го прікріл?

Слўга гвáрі: Барз го мўхі кўсайу, та зá то.

Ґаздіньа стáньę та пáтрі: І тў чьáрні вол і тў; тéраз ньę знам, дзе пóйсц.

Слўга гвáрі ґаздóві: Пáцце, ґáздо, ньęше нам ґаздіньа полудзéнок.

Ґáзда зньал кáлап, мáхал нá ньу: Тáдзі гібай, тáдзі; тў мі орéме!

Цó зна рóбіц ґаздіньа? Мўші пойсц, кęд йу ґáзда вóла. Одньęше ґў ньім, шéдньу полудньóвац, ґáзда ше барс хвáльі зоз ньу, же йáка йę дóбра, же йім пріньęсла полудзéнок. Ґаздіньа сéбе дўма: Убіл це Бох, ша йá то ньę тéбе пріньęсла, áльę попóві.

Тот поп, то бул ґаздóві кум. Йак пойęдльі йўху і мéсо, пірóгі áньі ньę спéльі. Ґáзда гвáрі слугóві: Веш тóті пірóгі, óдньęш йіх кумóві.

Йаґ дóшол ґў тей попóвей брáзді, цо поп óрал, кęд ішол з дóму, ўжал місóчьку, шіцкі пірóгі попўшьчьал до брáзді. Скріл місóчьку под ўйаш, пóйдзе ґу попóві, поздрáўка му: Дай Бóже дóбре полáдньę, пан óцец!

Дай Бóже і тéбе, слўго. Та начь ші пріішол?

Та пріішол сом вам дац знац, жебісце ше чьувáльі, бо ґáзда ше дзéшка дóчьул, гвáрел, же прідзе з вéльку шекęру, тá вам глáву одрўбе.

Поп ше зльęкол, гвáрел слугóві: Оздаль мі ньę одрўбе!

Вéра вон так гвáрел. Здрáві остáньце, панóцец.

Слўга прідзе ґу ґаздóві: Цó же поп гвáрел, слўго? Пóйęґ пірóгі?

Пóйęд, áльę гвáрел, жебісце ўжáльі вéльку шекęру, дá му пойдзеце плуг опрáвіц.

Ґáзда гвáрі: Цó же му плўгу?

Ньę знам, цóшка ше му погўбел.

Ўжал ґазда шекęру, пошол ґу попові. Йак го поп збачел, охабел волі, почьал сцекац. Ґазда крічі: Дзе сцекаце, куме? Поцце, най вам плуг оправім.

Поп крічі: Ньę мальі сце ме, куме, так спревесц? Да мі главу одрубеце?

Шак йа вам ньę прішол главу рубац, йа вам прішол плуг оправіц.

А йа ньę пойдзем.

Цо зна робіц ґазда? Муші пріср назад.

Ідзе по поповей бразді, раз збачі пірогі. Роскапчьал рукаў та йіх зберал до рукава. Ґаздіньа ше піта слугові: Цо вон там збера?

Слуга гварі: Там йęст каменьа; вон ше дочьул, же ґу вам поп ходзі, та гварел, же тогі каменьа шіцкі вам до главі потрепе.

Ґаздіньа ше зльęкла, охабела і гарчьок, дзвігла сукньі, почьала сцекац аж дому. Ґазда прідзе, піта ше слугові: Цо так ґаздіньа бежі?

Ґаздіньа гварела: Кęд йу по дом ўлапіце, та же нам ўше так полудзенок будзе ношіц.

Ґазда гварі: Ей чі йу ньę ўлапім! Дзвігнул ґачі, та за ньу. Альę бежі! Кęд ґаздіньа дошла ґу капуркі, такой і ґазда за ньу. Хвацел йу за сукньу. Ґаздіньа ше барз зльęкла од ґазді, та му дораз віволала, же ньіґда вецей ше ньę будзе с попом льубіц. Ґазда ше аш теді осетел. Барз йу побіл, шіцко му віволала: А, за то наш слуга ўше так ходзел дому, же вон попа біл! Но чі відзіш, шіцкіх нас поспреведал, мньę і попа і тебе. Шіцкіх нас справел шальęнім[і]. Чекай, док йа пойдзем на польо, ша йа тому дам!

Кęт пойдзе ґазда на польо, а слугі ньęт. Слуга сцекол аж дому.

Кęт пойдзе слуга до свойого дому, його браца і шестра уш помарльі. Піта ше му оцец, кадзі ходзел і две йę от теді.

Вон пріповедал оцові, же вон служел, заслужел сом шейсц сто форінті от попа.

Цо будзе з ньім робіц оцец? Ту бі го требало женьіц. Пошол до йęдного ґрофа, спітал себе дзіўку. Так то стало мешац, док йіх оглашельі. Венка ше прішагльі. Жіл зо свойу жену, з оцом і з мацеру, і тераз жійу, кęд ньę умарльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. столиці від Мітра Паланчані.

22. Як Янчі визволив від смоків три царівні і на ґрифі вернув на сей світ.

Бул йє̨ден чло́век ізо же́ну; во́ньі модльє̨́льі Бо́га, же́бі йім дал йє̨дно́го хла́пца. То бул хла́пец і барс ше му зрадова́льі: два́цац і штірі ро́кі ціцал. А вон ве́цка гайд оха́бі о́ца свойо́го. По́шол, же бу́дзе швет пробо́вац. Та наі́шол на дра́зе на йє̨дно́го Ціґа́на, та го у̌жал за пайта́ша, то́го Ціґа́на. А во́ньі ве́цка путова́льі зос тім Ціґа́ном. Наі́шльі на йє̨́дньіх льу́дзі, цо до бла́та зальє̨́зльі зов жельє̨́зом, два́пац ко́чі бу́ло тіх путньі́цох. Та то́ті льу́дзе ше піта́льі, же́бі йіх да́йак віца́гльі; а вон тот Йа́нко — бо та́ке мал ме́но — та вон о́д ньіх ньічь ньє̨ спел, льє̨м на йє̨́дну пальі́цу жельє̨́за. Та вон се́бе спра́вел зос тіх два-на́ц ко́чі жельє̨́за йє̨́дну пальі́цу. А вон ве́цка і́шол да́льє̨й зос тім Ці-ґа́ном, ула́пел зайа́ца. Вечє́ру зос то́го зайа́ца сотво́рел. Ціґа́на оха́бел, да вечє́ру ва́рі, а сам по́шол на во́ду. Кє̨д вон прі́дзе на́зад, а його вече́ра зо шерпе́ньу віу̌рацена. Піта ше Ціґано́ві, же хто віу̌ра́цел?

Ціґан му гва́рі: Пр́ішол йє̨́ден ма́лі чло́век зос шесцо́ма глава́мі, а бра́да му бу́ла аж до па́са.

А вон гва́рі: Дзе же тот чло́век по́шол?

Ціґан ньє̨ знал пове́дзіц, же дзе по́шол.

А во́ньі ве́цка друго́го се́бе зайа́ца у̌лапе́льі. Зно́ва ва́рйа те́раз на но́во. Те́раз вон гва́рі, же́бі Ціґан по́шол на во́ду, а йа бу́дзем чьу́-вац. Вон чьу́ва, а рас тот ту о шесц гла́ві заш. Про́сто і́дзе ґу шер-пе́ньі, же му віу̌ра́ці. А Йа́нчі ско́чі, та го у̌ла́пел за бра́ду, та з ньім по́чьал до йє̨дно́го ду́ба біц, тлу́чіц. А то ша́ркань бул. Альє̨ то ньє̨ бу́ло досц Йанчійо́ві, цо го біл; рошчі́пел йє̨́ден ду́б, та му бра́ду заш-чі́пел до ду́ба. Польє̨га́льі ве́цка спац. А кє̨д ра́но ста́ньу, а його уж ньє̨т там, льє̨м му бра́да оста́ла у ду́бе зашчіпе́на, а креу̌ з ньо́го і́шла, а во́ньі за́ тім тра́ґом і́шльі го глье̨́дац. Йак і́шльі тім тра́ґом, наі́шльі ґу сту́дньі. Та те́раз во́ньі по́йду йє̨́ден до сту́дньі, Йа́ньчі, а Ціґан бу́дзе чьу́вац. Кє̨т тот зі́дзе до́лу, Йанчі, а то там дру́гі швет. Кє̨д по-па́трі, а там йє̨́дна хіжа на стро́чей но́гі вікру́ца ше. Вон по́йдзе ґу́ тей хіжі, та же да йу застано́ві, а вон йу ньє̨ мо́же застано́віц. А вон ду́пньє̨ з но́гу, же́бі то́та хіжа застану́ла. І доразі́чька ста́нула хіжа. Кє̨д вон там по́йдзе ву́ка до тей хіжі, там на́йдзе кра́сну йє̨́дну мла́ду дзі́у̌ку. То́та му гва́рі: Дзе ші ше у̌жал ту, члове́че? Спе́кай о́тталь, гва́рі, бо мой чло́век це ту на́йдзе, та це до́рас ту же.

Вон йє̨й гва́рі: Ньє̨ бо́йім йа ше од ньо́го, льє̨м дзе йє̨, най прі́дзе.

А вóна му гвáрі: Вон шпі.

Іц го зóбуц.

Вóна пóшла, та го зобудзéла. Кęт тот прíдзе нýка, а Йáнчі го ýвідзі, же то тот, цо му вечéру віўрáцал, бо бул през брáді. А вон вéцка нá ньго гвáрі: Ту ші сцéкнул?

А тот гвáрі: Хто ту пан?

Гвáрі Йáнчі: Йа тéбе дорас покáжім, хто ту пан!

Кęд му тот гутóрі, же хто ту пан, Йáнчі ўлáпел шаркáньа і зáбіл го. А дзíўка ше вéцка барз зрадовáла. Піта ше йęй Йáнчі: Йак вóна ше там достáла?

Вóна му гвáрі: Йа цáрска дзíўка. Нас óцец мал трі, та нас шíцкіх ту вóньі трі брáца поношéльі.

Та дзе же ці тáмті два шéстрі?

А вóна му гвáрі: Йа це одвéдзем, льęм нá тот прут та ýдер пó тім каштéльу, та ці ше сотвóрі на йаблýко.

А вон так зрóбел; удéрел, та му ше сотворéло на йаблýко. Та вéцка ше зобрáльі, та пóшльі до тóго штредньóго.

Кęд вóньі там пóйду, а тóта заш гвáрі, же дзéшце ше ўжáльі? Мой члóвек кęт ше пребýдзі, та вас загýбі.

А вон гвáрі: Льęм ідз, а прíведз го гéўка.

Вóна пóшла, прівéдла му, ґу ньóму. Накęдí го прівéдла, а тот дóраз гутóрі Йанчійóві: Цо ті ту сцеш? Гайд, гíбай ше пасóвац на мóйо гýмно!

Йáнчі пóшол з ньім на гýмно, та ше ўлапéльі о пáсі, та ше ношéльі за трі гóдзіні. Та вéцка го Йáнчí так удéрел, же аш по шíйу упáднул до жéмі. Тот мал дзéвец глáві шáркань, та му йіх поодрубóвал, шíцкі дзéвец. Тéраз вон ше обрáцел ґу дзíўкі, та йęй гутóрі, жéбі ше збéрала.

А вóна му гвáрі: Нá тот прут, та ýдер пó тім каштéльу, та ці ше сотвóрі на злáту грýшку.

А вон так і зрóбел, же удéрел і сотвóрел ше кáштель на злáту грýшку. Та і тóта дзíўка му так ньę мóгла предзекóвац, же йу вібáвел от тáмаль. А тéрас пóйду ґу трéцей шéстрі.

Кęд вóньі там пóйду, вóна ше і зрадовáла і зльęкла, же кęд йęй муж прíдзе, та же йіх мóже позагýбйац. Піта ше Йáнчі, дзе йęй члóвек?

А вóна му гвáрі, же пóшол аж до Седморáцкей жéмі.

Та кęлі прíдзе?

Мá уж скóро нáдейсц.

А вон ше йęй піта: Йак ті знаш, кęд вон ма прíсц?

Вóна му гутóрі, же вон ма пальіцу йęдну, та йу рýці, то знам, кęді трéба вечéру готóвіц. Тéлі мýшім улáпіц вóла, та зарéзац йóму на вечéру.

А вон гвáрі йęй, жéбі муньę готовéла тéраз вечéру. А вóна ше барз бóйі! Льęм цо вóна тóто вірéкла, же ше бóйі, а пальіца прíшла ту. Йáнчі ўжал тóту пальіцу та му нáзад рýцел. Шáркань ше погньівал барз, кęт то увíдзел, та прíшол, áльę аж му плáмень зос піскох íшол, кęд íшол дóму. Йáнчі вішол му вóнка, на вóчі; дóрас шáркань нá ньго, же йак ті шмел ту прісц до мойóго тріма́нья?

А Йáнчі му гвáрі: Йáкбі сом ньę́ шмел, кęд йа це ше ньę бóйім!

А шáркань му гвáрі: Кęт ші тáкі вітіс, а ті гíбай гéўка на мóйо гýўно, да відзім, чі ті вітіс.

Пóшол Йáнчі з ньім ўйęдно на гýўно, та ше пасовáльі льęтньі дзень та пол дньа. І вéра уж обідвóме вістáльі; áльę шáркань піта от свóйęй жені вóді, да ше напíйę. Тóга вóда мáла тáку сíлу, кęт ше з ньęй напíйę, та два рас мóці ма члóвек, йак цо мал. А вóна му ньęше тóту вóду. Йáнчі хвáцел тот пýгар óд ньęй, та вон пóпіл, а шаркáнья дóрас удéрел аш по шíйу до жéмі. І ўжал шáбльу, та му шíцкі двáнац глáві одрýбал. Пітал ше му шáркань, да му охáбі го' льęм йęдну глáву. Альę вон му ньę охáбел áньі йęдну. Так вóньі бýльі радóсні уш шíцкі штвéро. Вóна му дáла прут, жéбі удáрел пó тім каштéльу, та ше му сотвóрі на йаблýко.

Тéрас пóшол вон ґý тей стýдньі нáзад, дзе го Цíґан чéка. Там бул йęден пáньваш пýшчені, та опрáвел нá тот пáньваш зос тіх дзíўкох йęдну, да Цíган цáга гóре. А вéцка Цíґан спýшчел, да дрýгу цáга гóре. А так вéцка і трéцу. Альę ту трéба тéрас, да Йанчíйа цáга. Альę Йáнчі ньę́ шме, чі го Цíґан дáйак ньę спорáйі. Та свóйу пальíцу уўйáзал на пáньваш у мéсто сéбе. Кęт Цíґан віцáгньę пóд верх, пýшчі, а дзíўкі ўжал, та одвéдол. Вéцка, цо бýдзе рóбіц Йáнчі? Вон відзі, же йę спреведзéні, же уш óтталь ньę гóдзен вíйсц на дрýгі швет. Та вон там блýкал ше по дрýгім швéце.

Наíшол на йęдну ґріґ-мадаріцу. А тóта ґріґ-мадаріца ньę мóгла сéбе дзéці дохóвац, бо там ўше хóдзел-йęден гат, та йęй ўше пойęдол. Йáнчі то осéтел, же йęй гад млáде пойęда. Вон сéбе подýмал, да йęй бýдзе у помóці; та вон тóму гадóві на зашéткі шéднул, кęд бýдзе ісц ґу тім млáдім, да го забíйę. І тáкой зáбіл. Кęт вон тóго гáда зáбіл, а тóті млáді закрíльі пот свóйо крíдла Йанчíйа, жéбі го йіх мац ньę увідзéла, бо од радóсці та го прельíґньę. Кęт ше йім мац поўрацéла, увідзéла свóйі млáді на міру здрáві, та ше барз обрадовáла. Піта вóна ше, же хто йіх охрáньęл.

А вóны йęй бешедýйу, же йęден члóвек.

Вóна ше піта, кáдзі пóшол.

Вóны гвáрйа, же пóшол нá тóту стрáну.

А вóна пóшла глєęдац. Нєę мóже го ныіґдзе найсц, та ше ўрацéла нáзат. Прíдзе ґу ным, піта ше йим: Кáдзі же пóшол? Тáдзі нєę йę ныіґдзе.

А вóны го йęй вéцка указáлы. А вóна ше йóму сільно зрадовáла, тóму чловéку. І пітáла ше, цо вон од нєęй жáда, кęд йęй млáде зачьýвал. А вон од нєęй ныічь нєę жáда, лєęм да го віньęше на дрýгі швет, зос хторóго прішол. Альę вóна му гвáрі, же вóна го віньęше, лєęм най йęй двáнац вóлі забійę а кáжді вол на штірі стрáні мýші буц розоначéні і двáнац акóві вóді. Та то шіцко на мнєę полóжіш: вóду на йęден бок, а мéсо на дрýгі, бо то нам барз дальęка дрáга, гвáрі. Кęд бýдзем от тéбе пітац, та ўше мі даш йęден дáраб, а і йęден áкоў вóді. Та так вон йęй і дáвал і подáвал шіцко і шчеслыіво віньęсла го гóре. Йак го віньęсла, вон йęй дзекóвал, а так íсце і вóна йóму дзековáла, же йęй дзéці óдньал. Вóна пóшла дóму до свойóго тріманьа, а вон пóшол прóсто до тóго цáра, цо му дзіўкі спáсол.

Йак пóйдзе там, а там свáдзба зос Ціґáном. Ціґáн сéбе бéре за жéну наймлáтшу, бо ше хвáльęл, же вон йіх вібáвел. А дзіўкі йак Йáнчійа обачéлы, та доразýчька оцóві пóшлы гутóріц, же ту тот, цо йіх вібáвел, а нєę Ціґáн. Док дзіўкі гуторéлы оцóві, же тот ше пойáвел, а Йáнчі зáтльа пóшол гéтка оттáмаль. Дзіўкі за Ціґáна нєę пóйду áны йęдна, док йим тáкі шмáті нєę сотвóрйа, йак цо вóны ношéлы на тáмтім швéце. Йáнчі то ўчьул, же вóны глєęдáйу сабóла такóго, цóбі йим тáкі шмáті мóгол напрáвіц. То вóны нєę мóжу найсц у шіцкім варóшу такóго сабóла. Альę на край варóшу бівал йęден сáбол, худóбні члóвек. Йáнчі пóшол там до ньóго, та му гутóрі, жéбі ўжал тóті шмáті шіц. Сáбол нєę сце, бо ше бóйі, áльę Йáнчі нá ньго, жéбі ўжал, жéбі ше нєę бал ныічь, же вон ушійę то. Прійал ше тот члóвек і ўжал на сéбе, же сотвóрі тóті шмáті. Гвáрі сáбол Йанчійóві: Гáйде, да робíме тóті шмáті!

Йáнчі му гвáрі: Лєęм ті лєęгны, а шпі.

А сáбол нєę мóже спац, бо вéлька бріґа, бóйі ше, же нá ньго прíдзе вéлькі штроф от цáра. А Йáнчі ў нóці удéрел зос прýтом по йаблýку, та му ше сотвóрел кáштель. Віньал з ормáна готóві шмáті, та вéцка рáно прішлы от цáра і одньęслы шмáті. А саболóві наказáл, же кáжда пáра éзер форінті кóшта. І кęльо сáбол пітал, тéльо му віплацéлы. Кęт тóті шмáті одньęсу там, дзіўкі с тóго дóрас познáлы, же то йіх шмáті бýлы, цо на тáмтім швéце ношéлы. І доразéнькі по сабóла послáлы. Та ше му пітáйу, же дзе вон тóті шмáті ўжал?

Сáбол гвáрі, же вон ма леґíньа свойóго, та же тот йіх скрал і ýшіл.

А вóньі дóрас послáльі по леґíньа. Лéґінь мýшел пóйсц там, дзе го волáльі, до цáра. Кęд вон там пóйдзе, а дзіýкі го увíдза, та ше му барз зрадовáльі і дóраз гварéльі, же тот йіх ізбáвел. І так цар доразýчька му препорýчел, же хтóру сéбе вíбере за жéну. А вон сéбе вíбрал найімлатшу. Та тéрас свáдзбу прáуйа. А Ціґанóві дал тáку кáру, же го кóньом за хвостáмі ростáргац дал. Оца, мáцер пресéльęл до цáра, та і дньęшка жíйу, кęд ньę умáрльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської стол. від Петра Горняка.

Паралелї: В сю казку входять ось які мотиви: 1) Герой вибира-ється з товаришами (братами) у світ на вандрівку. 2) Стріча з Локтиком (Лакцібрада), який поїдає товаришам героя вечерю на череві; герой подужує його і вкладає його бороду в розчіп. 3) Герой подужує смоків (чортів) у підземелю і відбирає три царівнї, при чім їх маєтки (замки) згортає в яблока. 4) Товариші зраджують героя і витягають на сей світ лише царівен. 5) Героя виносить ґриф, по чім він мстить ся на зрадниках. Я вказую паралелї тут до цілої казки: E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ст. 186—198, ч. 16. — Magyar Népköltési Gyüjtemény, VI, ч. 15—16; VII, ч. 8; IX, ч. 2; X, ч. 1. – J. Bünker, Schwänke, Märchen u. Sagen, ч. 94. — J. Hahn, Griech. u. albanes. Märchen, II, ст. 49—62, ч. 70. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, II, ст. 27—32, ч. 91. — Wolf, Deutsche Märchen u. Sagen, ч. 21. — Sommer, Sagen, Märchen u. Gebräuche (2), ч. 6. — Colshorn, Deutsche Märchen, ч. 48. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I. ст. 292—296, ч. 4 і ст. 543–546, ч. 2. — L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, II, ст. 4—7, ч. 58. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, I, ст. 1—27, ч. 1 і II, ст. 135—146, ч. 52. — Národop. Sborník českosl., IV—V, ст. 143, ч. 345 і 348.

23. Як царевич лїтав до царівни.

Бул йęден цáрскі сін, пóшол до кáрчьмі да з на пóгар віна. Кęд вон пóйдзе, á там двóме вандроýньіці аж да ше біíу. Вóн ше йім піта, же цó ше вáдза. Йęден гвáрі: Вон гóрші мáйстор, йак йа, а вон дéцу пальęнкі піта, пóрцíйу папріґáшу і літру віна; а йа злáтар, йá льęм пол déці пальęнкі, пол порцíйі папріґáшу і пол літрі віна!

Тóт цáрскі сін гутóрел йім: Йá вас найльęпше порóупам. Пóцпе дó мньę, йа цáрскі сін, ý мньę йęст ýшельійáкі ствáрі. Цóґод вам трéба, сéрсан, льęбо цо, шíцко ý мньę йęст, та увíдзім, хтóрі крáше спрáві.

Пóшлы до цáра обідвóме, дóраз йіх каждóго окрéме положéлы. Пітáйу ще йеднóму, цó му трéба. Тот гвáрі, же злáта. Дáйу му дóрас. Пóйду ґу другóму, тáмтот нье сце льем дзейáкі стáрі тéпші. Одложéлы себе, за мéшац ма буц готóве. Прéшол мéшац, піта ше йім цар, чі су готóві?

Готóве шіцко.

Дал цар звóлац міньíстрох, ґрóфох, да препатрайу. Дрýгі дзень на полáдньe шіцкі ше посходзéлы та по полудзéнку бýду опáтрац. Пріньéше злáтар свóйу ствар, то бýла шкатýла. Дáйу царóві, цар опáтрі і дáва пáном; з рук дó рук ідзе окóло; кáжді хвáлы і гутóрі, же тáмтот тáке нье справі. Вéжнье тóту шкатýлу вандрóўнык, тá йу ротвóрі, віньe злáту рíбу; заш кáжді опатра; барс крáсне, нье мóжу прехвáльіц. Вéжньe йу заш вон до рýкох, вандрóўнык, роствóрі рíбу, кет пóчньe грац! Альe нье вéрйа ше наслýхац. Шíцко поопатрáлы, дáлы дрýгого завóлац. І дрýгі прíньес шкатýлу; опатрáйу кáжді, шýмне і тóто, áльe нье тáке йак тамтóго. Дáйу му до рýкох. Вон роствóрі, віньe годзíнку, крáсна, же міло нá ньу пáтріц. Кáжді опáтрі, гвáрі, же тамтóго краше бýло. Мýші буц крáше, вандрóўнык гвáрі, кед йе зо злáта! Роствóрі годзíнку, кет пóчьньe грац! Тéльо сéдем раз крáше грáйе, йак ріба. Нó, барш ше йім пáчі. Роствóрі годзíнку на дрýгім мéсце, віскочьа два крíдла. Пріпáше на сéбе, отвóрі óблак, польéтал по вóнку, та прíшол нýка. Шіцкі панóве гварéлы, же тамтóго краше бýло, бо бýло зо злáта, áльe нье бýла тáка ствар, йак тóго. Звóлал йіх цар обідвох нýка, дал йім по сто дукáті, цо робéлы.

Бýло то так да з мéшац. Цар с царíцу пóшлы дальéко на госцíну, а сін óстал дóма. Цо вóн надýмал? Да тóту годзíнку вон вéжньe, да крíдла опáше, да ідзе швет пробóвац. Ўжал крíдла, опáсал на сéбе, гвáрел служныíці, же вóн тéраз ідзе, áны сам ньé зна дзе. Зльéцел гóре пóнат хмáру, пóшол аж до дрýгого цáра. Пóшол до кáрчьмі, ўжал сéбе квáртель, вéчьар пóшол до кафáні мéджі пáнох, пітал ше, цó ту нóве?

Йéст ту новóго досц. Нáш цар на кóнцу валáла дал вімурóвац слуп вісóкі на два сто метéрі. На вéрху бýла йéдна хíшка, ў тей хíшкі йóго дзíўка бýла. Ньíхто ґý ньей ньé мог дóйсц, льем йéдна стáра бáба. Вóна йей ношéла йéсц. На облáку бýла чíґа, на чíґі пáньваш, на пань-вáшу бýла уўйазáна йéдна котарíца. Кет прíшла бáба, пріньéсла йей йесц, спýшчела бáбі котарíцу, баба шéдла, тá йу віцáгла. Тот цáрскі сін, йак вóн то віслýхал, вон льéдво чéкал дрýгі вéчьар. Опáсал крíдла, зльéцел йей аж на óблак. Дýрка до облáка. Вóна прíдзе ґу облáку, тá ше піта, же хтó то?

Вон гвáрі: Йá, льем óтвор!

Так вона му отворела, там спал з ньу до рана. Цар думал, же йу ныїда нье ода та да нье зна за чловека. Тот царскі сін, вон там ходзел да с трі, штірі мешаці, вера дзіўка остала трудна. Баба то вбачела на дзіўкі та ше йей піта, же хто ту ходзі?

Дзіўка бабі гварі: Хто бі ту ходзел, кет ту так вісоко?

А вона, тота баба, позна́ла добре, же дзіўка трудна, йавела царові. Царові ше нье спачело, же йак то може буц, кет то так вісоко. На вечьар кет пойдзеце, одньешеце йей вечеру, вежньеце мукі, посіпеце йей на облак! Баба вечьар чекала, пошла ґу тому слупу, спушчела йей дзіўка котаріцу, віцагла йу горе. Дала йей вечеру; баба йей посцель оправела, дзіўка льегла спац. Баба йу закріла, на облак мукі насіпала, сама ше спушчела долу.

Кед у ноці тот гулья заш прішол. Дурка йей на облак. Вона му роствbooрі. Войдзе нука, походзі по тей мукі; було і на жемі знакі. Кед рано, тот сцекньe, баба прідзе. Но кеді вішла горе, піта ше дзіўкі, же хто ту бул?

Нье бул ныхто.

А чійо то ступайі ту?

Дзіўка ныч нье гуторі. Баба пойдзе до цара, гуторі царові, же булы ступайі. Цар і теді нье вері. Каже бабі на вечьар пірны насіпац на облак, бо мука нье добре, бо то біле, та дзіўка увідзі та позмета. Так баба зробела. Насіпала пірны, дыўку прікріла спац, сама зішла долу.

Кед вечьар дзешец годзін, тот рас ту. Дурка на облак; вона му отворі. Вон станул на пірньу, дорас ступай остала; так пошол ґу ньей, спал з ньу до рана. Дзіўка му гуторі: Тераз ме бочькай, кельо сцеш, бо чі вецей будзеш, чі нье!

Так воны ше льубелы до рана. Рано от ньей пошол. Баба прідзе, відзі ступайі, та дорас ше піта дзіўкі. Дзіўка гварі, же ту нье бул ныхто. Пошла баба дому по цара, йавела царові. Цар прішол опатріц сам, бо вон нье верел. Йак уж відзел сам, зньал йу отамац долу, дал вікопац студньу на трі сто вата та тогу дзіўку руцел нука. Дал розгла́шіц по варошу: Хто ма странского чловека, най го нье пушчі от себе, най йаві, же вон ма! Дорас качьмар йавел, же вон ма странского. Рано прішлы бандуре, дзе вон на квартельу, дуркайу, да одомкнье. Вон станул, скрічел, док одомкнье. Опасал на себе кріла, роствorел облак, одомкнул дзверi, скочел на облак та зльецел. Та то ті, ташьку, бул там? Дармо, нье можу го улапіц, кед одльетнул.

Пошол на другі валал; учьул, же дзе дзіўка, же йе у польу руцена. Пошол до штранґара, дал пааьваш пушчіц на трі сто вата. Йак бул готові, одньес ґу тей студны, справел себе чіґу, уўйазал камень на

паньваш та пушчел долу. Вона, дзіўка у студньі ешчі жіла, ешчі ньє умарла. Камень спаднул ґу ньєй, вона осетела. Там йєй цма було, ньічь ньє відзела. Намацала паньваш, шедла на камень, поківала с паньвашом, же уш шедла. Царскі сін почьал цагац. Кєд вістал, окруцел паньваш около древа. Йак одіхнул, та ваш цагал. Йак йу віцагнул горе, та ше вона му барз зрадовала, же йу одньал од шмерці: Ту бі йа умарла, да вьє ті! Так вон опасал крідла, вона на ньго шедла і одльєцел з ньу аж до свойого дому.

Його оцец цар роскавал служньіці вечьар, да отворі облакі, да ше його хіжа дакус вілуфтіра. Вечьар йєденац годзін младі прінц зо свойу прінцезу пошльі до свойєй хіжі, заварльі облакі, льєглы спац. Рано служньіца станьє, відзі, же облакі позаверані. Бежі ґу царові дац на знаньє: Цару нашньєші, наш младі прінц зо свойу прінцезу шпі на посцельі! Пошол цар опатріц та ше барз зрадовал. Ньє рушал йіх, док ше ньє віспальі. Йак ше віспальі, поставальі горе, там була венка велька слава, же ше йіх сін поўрацел. Терас цар дал зволац около шіцкіх царох на свадзбу, ґрофох, панох дзейакіх. Достал пісмо і тей дзіўкі оцец. І вон ше брал, же пріцзе на свадзбу. Йак ше посходзельі на свадзбу, стала свадзба за трі дньі. Рас пойдзе тей дзіўкі мац до хіжі опатріц млоду, бо кажді ходзел. Кєд войдзе до хіжі, млода шедзі прібрана, а мац ше аж йєй зльєкла, же дзе вона ше ту ўжала: Дораз це оцец забійє!

Пошла вонка, йавела йєй оцові, же ту наша дзіўка. Цар ньє верел, дзе бі вона ше ту ўжала, кєд йа йу так глыбоко руцел до студньі. Прідзе опатріц, а вона там шедзі, йак чесна млода. Оцец на ньу скрічел: Ті, курво, дзе ті ше ту ўжала?

Дзіўка ше барз заганьбела, барз жалошньє плакала. Прішол младі прінц до хіжі, увідзел, же його млода плаче, вішол вонка, гуторі оцові свойому. Шіцко пріповедал, йак вон достал млоду, йак йу от шмерці одньал: Ту йєй оцец і мац сцу йу терав забіц!

Цар ше на то погньівал, дал йіх заволац, добре йіх віганьбел, же йак йіх могло подньєсц свойо дзецко на таку шмерц дац. Віньал шабльу, одрубал му главу і йєй. Венка аж мірно ше свадзбовальі. Прішагльі ше, свадзба ше розішла, воньі двойо жільі крашньє і терав жійу, кєд ньє умарльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол від Мітра Паланчані.

Паралелї: V. Tille, Povídky sebrané na Valašsku, ч. 36. — I. Hahn, Griech. u. albanes. Märchen, I, ст. 261—263, ч. 46. — Fr. H.

Groome, Gypsy Folk-Tales, ч. 26. — Národop. Sborník českosl., VI, стр. 219, ч. 26.

До мотиву про штучні крила пор. A. Dietrich, Russ. Volksmärchen, ч. 11. — B. Schmidt, Griech. Märchen, ч. 11. — R. Köhler, Klein Schriften, I, ст. 68 і 120. — Archiv f. slav. Philol., т. 31, ст. 274, ч. 89.

24. Цар Сильвестер.

Бул йе̨ден гáлас: Вон так бівал прі Дунáйу на йе̨днім бóку, на друге́ім бóку бул вáлал. Гáлас налáпал рібі, óдньє̨с до валáлу прéдац і хлáпец зá ньім. Пóйду на пíйац, рас прíдзе дóхтор; і вон мал такóго хлапца. Кýпел од ньóго йе̨дну кíлу рібі. Дóхтор ше пíта галасóві: Чі то ваш хлáпец?

Мой.

Пáцце і йá мам такóго хлáпца. Хóдзі ваш до шкóлі?

Нье̨ хóдзі, бо му дальę́ко.

Дóхтор галасóві гвáрі: Чьом нье̨ хóдзі, мóже ў нас спац прі мойóму хлáпцу Сілвестерóві.

Так му бýло мéно, знáце. Так ше хлáпці спознальі, же галáсоў áньі дóму нье̨ сцел пойсц. Пóшол до дохтóра, там преноцóвал. Рáно ше зобрáльі обідвóме, пóшльі до галáса. Дохторóвому хлáпцу ше і там пачéло, же там йе̨ст рібі. Так вóньі ше польубéльі, тóті хлапці, ўйе̨дно до шкóлі ходзéльі. Рас спáльі у дохтóра, раз у ґалáса. Раз гáласоў хлáпец нье̨ пóшол до шкóлі, óстал дóма. Оцец налáпал рібі; прíшол вéчьар, ше зацмéло, рас ту ґалíйа з другей царовíні. Ішльі на вíно. Гáлас нье̨ спал, швíцел, ґалíйаш то обáчел, же там хíшка, нáгнал ґу крáйу, рýцел мáчьку до вóді, та ше ґалíйа зопáрла. Зíшльі дóлу, дурґáйу на óблак: Чі шлье̨бóдно нýка пойсц?

Гáлас гвáрі: Шлье̨бóдно, чьóм бі нье̨?

Пóйду нýка, пітáйу ше галасóві, чі то кáрчьма, чі цо?

Нье̨ кáрчьма, йа гáлас, лáпам рібі та предáвам.

Ґалíйаш ше пíта: Чі нье̨ мáце зá нас за вечéру?

Мам і дóраз вам зготýйе̨м.

Напéкол гáлас рібі, тарґóўці там вечерáльі. Галáсоў хлáпец нье̨ спал, но хíжі ше бáвел. Тóму панóві, цо бýл прéдньак на ґалíйі, ше тот хлáпец барс пáчел. Пітал ше галасóві, чíбі го нье̨ прéдал? Йа вам дóбре заплáцім. Дам вам зá ньго пéйц éзрі форíнті.

Гáлас надýмал, гвáрел, же да. Но, най стóйі ў вас, док ше урацíме, та го вежньę́ме.

Віньал пеньежі, дораз галаса віплацел. Рано поставайу, ґалійаш ше зобере та ше руші по свойей роботі, а галас пошол до валалу, дорас купел жемі, потрошел пеньежі. Прідзе дому, хлапец ше похорел, та о два дньі умар. Цо вон будзе робіц тераз? На трецї дзень ма прісц ґалійаш по хлапца. Кет трецї дзень, хлапца поховальі. Рас прідзе доxтороу хлапец. Піта ше галасові: Дзе ваш Міжо?

Галас себе подумал, же да вон того хлапца да место свойого. Та го спреведз: Ньє іц, Сілвестер, дому, дораз Міжо прідзе. Дзешка пошол, та го ньет.

Уше го спреведал до вечьара. Хлапец бі уш спал; та і заспал. Дохторові ньє було бріґа, знал, дзе му хлапец, та го ньє гльєдал. Вечьар дзешец годзін, рас ту ґалійа! Ґалійаш зідзе долу, піта хлапца: Дзе хлапец?

Там шпі.

Ужал го ґалійаш на рукі та пошол. Кед рано, дохтор чека хлапца, хлапца ньет. Пойдзе до галаса, піта ше, дзе хлапец.

Галас гварі: Вон ту аньі ньє бул.

Гат добре. Ґалійаш пошол ґу йедному варошу, станул на край, пошол до варошу на тарґовіну. Йедного охабел, да на хлапца меркуйе. А тот чловек, цо хлапца чьувал, заспал: хлапец ше зобудзел, станьє, відзі, же йе ньє у галаса. Кеґ патрі, а вон у ґалійі. Роствbooрі дзвері, відзі, же ту вода Деска стала з ґалійі аж на брешьчьок. Хлапец по тей дескі зішол, пошол до льеса. Тарґовец ше зобудзі, а хлапца ньет. Цо будзе робіц? Гльеда го, ньет го. Рас прідзе і пан. Піта ше, дзе хлапец?

Ньет го. Зобудзел ше і сцекол.

Гат цо знайу робіц? Рушельі ґалійу та пошльі.

Хлапец пошол до льеса плачьуці, крічі на оца, на мацер, альє кед у льеше ньет ньікого, льем жвірі. Раз уж огладньел, ньема цо йесц; нашол дзіві грушкі та йедол. Рас прідзе вечьар. Хлапец под дуб льегнул та заспал. Раз прідзе льевіца ґу хлапцу, та ґу ньому льегла, та го чьувала. Кед рано хлапчік ше зобудзі, а льевіца прі ньім. Альє вон ше ньє зльєк. Льевіца го ньє рушала та ше од ньей ньє бал. Льевіца відзі, же хлапец йе грушкі, скочела, почьала бегац по льеше. Пошла ґу йугасом, украдла йедно бараньче та пріньесла хлапцу. Хлапец то себе опорайал, та вецка варел. Йак ше найет, та ше му барс пачело. Ужала го льевіца зо собу, та ходзельі по льеше; зберал планкі, шпаціральі по льеше, вечьар пошльі до льевового гньізда, там ноцовальі. Так ше хлапец с тоту льевіцу научел, же йу і ціцал. Ховала го льевіца за петнац рокі. Так ше прі ньей віховал, такі бул моцні, гочь хторі дуб улапел, та го вітаргнул. У тім льеше бівал йеден чловек; тот

чло́век ше во́лал пустеде́льнык. Хо́дзел по льє́ше модльа́ці. Раз наідзе на льєві́цу і на хла́пца. Барс ше зльє́кол, же відзел хла́пца прі льєві́ці. Цо бу́дзе ро́біц тéраз? Вон йу забі́йє. Пóйдзе ґу́ ньєй по ці́хі, мал жельє́зні ро́жень, поло́жел йєй до у̌ха, пре́біл йєй гла́ву, та́ йу за́біл. Льєві́па зрі́ча́ла, хла́пец ше зобу́дзел, по́чьал у̌ре́шчіц: Чьом ві мо́йу ма́цер забі́льі?

Чло́век му гва́рі: Та́ то ньє мац, то ґа́дна жвір. Дзе́ ті відзел прі ньєй буц? Охап ті йу, гі́бай ті зо́ мну.

Хла́пец наду́мал, по́шол с тім чловéком аж до його до́му. Раз йак до́шльі, чло́век му гва́рі: Ту́ ті бу́дзеш прі мньє. Кєд йа по́йдзем до льє́са, ті маш ро́біц, дре́ва назбе́рац, во́ді прі́ньєсц, та́ мньє че́кац. Хла́пец там бу́л да с пе́йц ньєдзе́льі. Рас по́йдзе на во́ду, прі тей во́ді бу́ла йє́дна ріка. По́ тей ріці і́шла во́да барз кірва́ва. Хла́пец ста́ньєта па́трі, же цо́ то. У̌че́ра ньє бу́ло, а ньє́шка йєст. Прі́дзе до́му, гуто́рі дьідо́ві, же йа́ка во́да і́дзе. Дьі́до му гуто́рі: То на́шого ца́ра Ту́рок бі́йє. Хла́пец цо наду́мал? Да во́н по́йдзе пома́гац нашо́му царо́ві. Дьі́до ше му пі́та, да ньє ідзе, а́льє вон наду́мал, же по́йдзе. У̌жал ша́бльу, та по́шол.

До́йдзе до льє́са, чьу́йє льа́рму прі во́ді. Кєд по́йдзе ґу ньім, сто́йа двоме дзіві льу́дзе, та ше йім пі́та: Цо́ ше вадзі́це? Вадзі́ме ше, йа гварім, же Ту́рок нашо́го ца́ра бі́йє, вон гва́рі, же ва́ш цар Турка бі́йє.

Сілве́стер йім гва́рі: Ньє ва́дце ше, Ту́рок бі́йє на́шого ца́ра.

Дзіві хло́пі піта́йу ше Сілвестеро́ві: Дзе ідзеш? Спеш і нас?

Ідзем на́шому царо́ві на по́моц. Чьо́м бім вас ньє́ спел?

Кєт спеш, та пойдзе́ме гочь трі реґіме́нті!

Йє́ден дзіві у̌жал тру́бу, затру́бел, кєт ше по́чньу з дзірі га́рнуц дзіві льу́дзе! Сілве́стер і́шол на пре́док, во́ньі за́ ньім. Йак по́йду ґу во́йні, кєт ше у̌ла́пйа до Ту́рка, шці́цко го віруба́льі. То́ті дзіві льєм даве́льі. Йак пре́шла во́йна, цар ше пі́та, же о́ткадз йє?

Сілве́стер гва́рі, же вон ту з льє́са, вон ту бі́ва.

Пі́та ше му цар, чі ма е́шчі дако́го до́ма?

Мам йєдно́го старо́го о́ца.

Цар ка́зал попра́гац штірі ко́ньі до кару́ці і по́йсц по́ того чловéка. Йак по́шльі по чловéка, дьідо ньє́ спел прі́сц, же́ то ньє за́ ньго госці́па, а́льє його ньє спе́льі оха́біц, му́шел по́йсц до́ цара на госці́ну.

Йак по́шол дьідо, цар ше му укло́ньєл, дьідо ше зага́ньбел: Ца́ру наййашньє́йші, тре́ба, да йа ше вам кла́ньам, ньє ві мньє.

Цар гва́рі: Кєд йа́ мам зачь, бо ваш сін прі́шол зо сво́йу реґіме́нту, сво́йім во́йском, та́ мі по́мог. Да ньє́ вон, ньіґда бі йа ньє царо́вал.

Дорас почьала буц госціна, банда грала, танцовалы. Кед вечьар, тот Сілвестер барс танцовал, та ше зогрел, вішол вонка ше охладзіц, ідзе нука, пойдзе до прікльета, рас чьуйе, же у муре цошка грайе. Станье та слуха. Дума себе: Хлоп сом моцні, йа пойдзем опатріц! А то була царова дзыйука у муре заправена. Роствори дзвері, за дзвермі катона: Галт!

А вон нье слуха; хвацел катону, руцел го вонка. Намаца ґарадічі, та гайд горе. Дошол ґу другім дзвером, там другі катона. Скрічі на нього: Галт! ту нье маш роботі!

Тот го хвацел, катону, руцел го долу. Сілвестер ростворел дзвері, пошол нука, а там дзіўка шедзі та грайе. Пошол ґу ньей, вона ше му барс зрадовала, бо уж дауно нье відзела чловека, крем оца. Набочькалы ше, нальубелы, тот катона пошол йавіц царові, же хтошка йест горе. Цар ужал голу шабльу, бежел горе. Дзыйука йак учьула, барс ше зльекла, же йу оцец забійе. Сілвестер скочел с посцелы, скріл ше за дзвері. Цар до хіжі вошол, ґу дзіўкі бежел, же йу забійе. Дзіўка скочела, оца облапела та го бочька. Нье бул ту ньіхто, мой льубі оцец!

Сілвестер скочел споза дзверох, вішол поціхі вонка, та пошол ґу славі, заш танцовал. Добре, цар нье зна ньічь, чі дахто бул, чі нье. Рано ше Сілвестер зобрал зо свойім дыдом, пошол дому.

Нье прешло два тіжньі, Турок себе назберал войска, та уерел на цара. Сілвестер пойдзе на воду, відзі у рікі заш кірваву воду. Бежі дому, гуторі дыдові, же заш ідзе вода кірвава. Но гат, йа пойдзем до войні! Ужал шабльу та пошол. Пойдзе до льеса, тоті двоме дзіві заш ше так вадза. Йак дойдзе Сілвестер ґу ньім, піта ше йім: Цо ше так вадзіце?

Вадзіме ше, йа гварім, же тераз наш цар Турка бійе, вон гуторі, же Турок нашого.

Сілвестер йіх намірел: Нье вадце ше, заш Турок бійе нашого.

Спеш і нас?

Вера спем, льем поцце гочь шіцкі.

Дзіві чловек ужал трубу, задул до ньей, дорас прішлы трі реґіменті дзіві льудзе. Сілвестер на предок, воньі за ньім. Йак пойду ґу войні, улапелы ше біц, заш збілы шіцко Турка. Цар йіх до себе на вельку госціну поволал, Сілвестера і тамтіх дзівіх. Йак пошлы до цара на госціну, госцелы ше, танцовалы; прішол вечьар, Сілвестер заш вішол вонка ше охладзіц. Ідзе нука, уж знал, кадзі тамті дзвері, такой пошол горе. Дзіўка шедзела на столье та штрікала. Йак го збачела, дораз йей іглыіца з рукі віпадла, так ше му зрадовала. Пошол ґу ньей, та ше з ньу нальубел. Зішол долу, пошол танцовац; цар ше му піта: Дзе ші бул?

Бу́л сом во́нка на шпа́цір.

Чі́ ті ньѐ бул прі мо́йеѝ дзі́ўкі?

А чі йа знам, чі́ ві ма́це дзі́ўку?

Йаґ біш ньѐ знал, кѐт ші бул і гі́нто прі́ ньеѝ, і те́рас!

Сілве́стер гва́рі, же ньѐ бул. Альѐ кѐт цар зна, же там дру́гі ньѐ шме пойсц, та го віландро́вал. Рас Сілве́стер ше погньіва. Зо́брал ше, по́шол аж до́му.

Да з опо́л ро́ка заш так ше ста́ло; Ту́рок назбе́рал те́льо два́ раз во́йска, йак те́ді. Ўла́пел ше біц зос царом. Та́к го біл, же та́ка во́да ішла по́ теѝ рікі, же са́ма креў. Ра́но хла́пец ідзе на во́ду, кѐд зба́чі ріку, аш ше зльѐкол, же цо́ то те́рас, то цо́шка барс! По́шол до́му, прі́пове́да дьідо́ві, же цо́ то, йак ше бійу. Дьі́до му гва́рі: Знаш, йак Ту́рок бійѐ нашо́го ца́ра. Сілве́стер ўжал ша́бльу, же заш по́йдзе до во́йні. Дьідо ше му піта: Ньѐ іц, сі́ну, бо це там забійу.

Альѐ вон ньѐ слу́ха, вон по́йдзе. Зо́брал ше, та по́шол. По́йдзе до льѐса, та́мті дзі́ві шіцкі уж во́нка прі рікі. Льѐдво чека́йу, док прі́дзе Сілве́стер. Йак Сілве́стер по́шол ґу́ ньім, до́рас ше йім пітал, чі прі́ду зо́з ньім?

Чьо́м бі ньѐ?

Сілве́стер на пре́док, во́йско за́ ньім. Кѐт по́йду до во́йні, а Ту́рок шіцко збіл ца́ра, же уж ньѐ оста́ла льѐм йѐдна трепці́ва. Ўла́пел ше Сілве́стер біц і дзі́ві льу́дзе. Ве́ра Ту́рок йіх шіцкі наўла́дал, бо́ го барз ве́льо бу́ло. Йѐден Ту́рок уру́бел Сілвесте́ра, у́цал му до гла́ві, льѐм же́ го ньѐ за́біл до шме́рці. Та го оха́бел; і шіцко во́йско Ту́рок збіл. По́шол до ца́рскеѝ пола́ті, розва́льѐл, погу́бел шіцко, льѐм цар і царі́ца оста́льі жі́ві. Сілве́стер ше отьу́тел, ста́нул і прі́шол сам. До́рас там до́хтор, та́ го вільі́чел. Цо́ бу́дзе цар ро́біц? Во́йска ньѐма, пола́ті ньѐма; так вон пома́лкі заш спра́вел пола́ту, а йо́го дзьі́ўка уж бу́ла тру́дна от Сілвесте́ра. Ца́р уж ві́дзел, же ньѐ до́бре, Сілвестеро́ві гва́рел, же йу му́ші ўжац. Сілве́стер до́раз на́ то прі́стал. Ўжал йу і прі́шах ше зо́з ньу. Жі́льі за ма́лі чьас. Цар оста́рел, наду́мал, да препі́ше ца́рство на́ Сілвесте́ра.

Йак препі́сал, Сілве́стер дал заво́лац своіо́го дьі́да, да прі́дзе до́ ньго на госці́ну. Дьі́до прі́шол, барс ше зрадо́вал, же йо́го хла́пец уш цар. Гва́рел му хла́пец, да ньѐ ідзе до льѐса, да бу́дзе прі́ ньім. Альѐ дьі́до ньѐ сцел: Йа му́шім свойо ко́нчіц, бо сом ўжал на се́бе, а ті́ ца́рствуй, йак ші го́дзен! Да́л му цар, Сілвестеро́ві, кріж і кору́ну. Ешчі дьі́до до льѐса ньѐ по́шол, пі́сал Ту́рок на но́вого ца́ра, да му ста́ва до по́льа. А Сілве́стер е́шчі а́ньі во́йска ньѐма. Дьі́до ше барз зльѐкол, спе́кол аж до льѐса. Док ше Сілве́стер ма́ло порі́хтал, а Ту́рок ту. Прі́шол, так го збіл, за́біл старо́го ца́ра і царі́цу і Сілвесте́ра пора́ньѐл

і його жену. Льєм вөны двойо ньє умарлы. Дыдо уше шедзел прі рікі, уше патрел на ріку, чі ідзе кірвава вода. Раз відзел, же уш чіста вода ідзе. Зобрал ше, та пошол патріц, чі жійє його Сілвестер. Кєт пойдзе, войско льєжі мертве, йак снопі на польу. Ходзі помеджі ныіх, гльєда Сілвестера. Йак го нашол, а Сілвестер уж льєм кус жіл. Дзвігнул го і дал му воді. Так Сілвестер станул; вец гльєдалы його жену. Так і жена уж льєм кус жіла. Дораз йєй дал дыідо воді і дзвігнул йу. Вецка воны тройо гльєдалы ешчі старого цара і царіцу. Кєт пойду ґу царові і ґу царіці, а цар забігі і царіца. Дораз воны крашньє цара поховалы і царіцу. Дыдо йіх двойо ужал, ходзел з ныіма по дохторох, ньє мог йіх вільічіц.

Пошол з ныіма до льєса до свойого дому; раз учьул, же йєст йєден дохтор прейк Дунайу; а то бул Сілвестероу оцец, льєм же воны ньє зналы, же то його оцец. Ужал йіх дыдо обідвойо, одвез йіх на Дунай, та йіх превезол. Пошол аж до валалу до дохтора. Дораз гуторі дыідо, же прівед двойо хорі. Тот дохтор уж бул барс старі, уж добре аньі ньє відзел. Кєт ше Сілвестер зобльєче, на шійі мал обешено златі ланц, на ланцу мал його мено вібіте. Дохтор то обачел; ужал окуларі та пречітал, та ше піта, же чі ті?

Сілвестер гварі: Йа аньі сам ньє знам! Вецка почьал Сілвестер пріповедац, дзе вон ше достал. Йа мал, гварі, оца дохтора. Пошол сом раз до йєдного галаса. Вон мал такого хлапца, йак і йа. Тасме ше там бавелы. Рас сом там спал у ноці. Гатас ме предал йєдному панові на ґалійу. Йа ше раз зобудзел на ґалійі, станул сом, відзем вонка, а йа на воді. Деска була, йа спекол вонка до льєса. Там сом жіл, зберал сом грушкі. Заспал сом у льєше. Прішла льєвіца, та ме одньєсла, ховала ме за длугі чьас. А тот чловек ходзел тамац, та льєвіцу забіл. А йа плакал за ньу, же то мойа мац, бо йа ґу ньєй научел. Там сом жіл прі дыдові, ходзел сом на воду, древа сом зберал, слухал сом дыда. Рас сом пошол на воду, а там була йєдна ріка. По тей рікі ішла вода зос креву. Йа прішол дому, пітам ше дыдові, же цо то. Дыдо мі гварі: Бійє Турок нашого цара. Так йа пошол на война з дзівім войском. Преуладальісме Турка. Другі рас сом заш пошол на войну, Турок нас преуладал. Цар вецка дал мі його дзіўку за жену, препісал на миьє царство та йа царовал. Ньєодлуга прішол Турок, збіл мі шіпко, цара забіл і царіцу, мньє і мойу жену пораньєт. Та нас дыдо водзел по дохторох, ньє мог нас вільічіц ньіхто. Мі чьулы, же ту йєст йєден старі дохтор, та сме до вас прішлы, да нас вільічіце.

Теді дохтор заплакал, же кадзі його сін походзел. А Сілвестер гварі: Оздаль йа ньє ваш сін?

Вéра ті мой, йá це пóзнам пó тім лáнцу, бо на лáнцу твóйо мéно і мóйо! Дал дóхтор галáса завóлац. Гáлас ше барз зльẹкол, бо чьул, же йáкішік прішол до дохтóра; áльẹ зá то мýші пóйсц. Йак гáлас пóшол до дохтóра, йáві дохторóві, жé нáчь го жáдал? Гáлас дýмал, же го дóхтор да зáурец, áльẹ дóхтор віньал сто дукáті тá му дал: Ту мáце, стáрі гáлас, бо да ньẹ ві, ньіґда бі мóй сін цар ньẹ бул! Сілвестер і йóго жéна остáльі прі оцóві, прі старóму дохторóві, а дьідо пóшол до льẹса по свóйẹй робóті. І тéраз жíйу, кẹд ньẹ умáрльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол. від Мітра Паланчані.

25. Не роди ся красний, але щасний.

Бул раз йẹден богáті члóвек, ньẹ мал ньікóго, льẹм жéну і йẹдного сіна. Йóго сін барз ньẹдóбрі бул, ньіґда дóбре ньẹ рóбел, ýшẹ ше льẹм біл з другíма леґіньáмі, рóбіц ньічь ньẹ сцел, льẹм ýше по кáрчьмох лумпóвал. Рас ше óцец і мац згварйáйу. Оцец мацéрі гутóрі: Знаш цо, жéно? Дáйме мі тóго вáшого сíна за катóну, бó йẹ барз ньẹдóбрі, тá го там наýчьа члoвéства.

Жéна гвáрі: Ша дáйме і так дóма ньічь ньẹ сце рóбіц.

Дáльі го за катóну. Там йẹ два мешáці; отпíше на óца, же нáй му óцец пóшльẹ трí сто форíнті, бо вóн уш капльар, жéбі мал на трóшок. Оцец му пóшльẹ трі сто форíнті і пíсмо му напíсал та пóслал. У тім пíшме так бýло пісáно: Пóштуй ше, сíну, бýдзе с тéбе члóвек.

Прéйдзе йẹден мéшац — ньẹт пеньẹжі. Заш отпíше на óтца, нáй му óцец пóшльẹ шéйсц сто форíнті, бо вон уш фíрер, жéбі мал на трóшок. Оцец пречíта пíсмо, мацéрі гутóрі: Відзіш, жéно, гвáрел сом ці, кẹд го дáме за катóну, бýдзе з ньóго члóвек, тáм го научьа члoвéства! Пóслал му óцец шéйсц сто форíнті і пíсмо; так напíсал: Пріц, сíну, дóму дáраз, дá це відзім, йáкі ші катóна.

Прéйдзе йẹден мéшац, пеньẹжі заш потрóшел, бо кóньа ньẹ чíсцел, áньі шмáті і на еґзíцір ньẹ íшол. Шíцко с пеньẹжмі плáцел, а сáм по кáрчьмох лумпóвал. Прéйдзе мéшац, заш отпíше на óтца, нáй му пóшльẹ дзéвец сто форíнті, бó йẹ уш стражамéштер. То напíсал оцóві, же нáй го чекáйу тéді і тéді, пóйдзе дóму на ýрлап на два тíжньі. Оцец ше му барз зрадóвал, же йẹ уш стрáжамештер: Відзіш, жéно, éшчі і капíтан мóже буц з ньóго!

Жéна гвáрі: А то ýше так, зóс тíх ньẹдóбріх ýше найльẹпші і наймудрéйші катонáці.

Пошльє му оцец дзевец сто форінті. Достал пеньєжі, купел себе шаті, шіцко екстра, йак стражамештере майу, заплацел там йєдному стражамештерові, да го пушьчі на два тіжны дому. Тот го пушьчел; і так на еґзецір нье ходзел ныґда, коньа нье чісцел, аны серсан, льєм уше лумповал, та най ідзе. Пойдзе дому, оцец го чека з банду прі гайзібану. З вельку параду провадза го дому, дома вон за два тіжны; каждi ше на ным чьудуйє, же такі бул ньєдобрі, а уж йє стражамештер. Прейду два тіжны, пойдзе дому. Оцец му дал дванац сто форінті на трошок, а так му гуторел: Теді і теді ва тот дзень будзеш ме чекац, пойдзем і йа тебе опатріц, да ыдзім, йак учіш свойіх леґіньох.

Добре, апо, льєм поцце, та будзеце відзіц.

У тей і у тей кафані ме чекац будзеш.

Так вон пошол. Прідзе тот чьас, кєд його оцец ма прісц, вон бул на стражі з йєднім пайташом. Дал геутому пайташові йєдну корунy пеньєжі, жебі пошол до тей і до тей кафані, та най себе купі віна і жемлыкі, най йє і най пійє; там ма прісц його оцец, та най слуха, цо буду бешедовац! Тот пойдзе, купі себе пол літра віна і два жемлыкі, йє а пійє. Рас ту йєден чловек, та ше піта дорал за його сіна по іменьу. Альє вон мал там і йєдного бачіка, бачік го дорас познал. Тот праве вечерал. Гібай ту, брату, та ці повем, йакі твой сін.

Тот пойдзе ґу ньому, шеднье дорас себе, піта вечеру і пол літрі віна. Бачік му гуторі: Такого маш сіна, цо го ньєт у нашого кральа жемі.

Оцец ше зрадовал, же такі добрі його сін. Бачік му гуторі: Ньє же йє добрі, альє такі йє гунцут, лумп, бетьар йєден, уж векші ньє може буц. Ті му пеньєжі посілаш, та ма йак лумповац. Ныґда ньє ідзе аны на еґзецір, коньа ньє чісці, серсан ньє чісці, шіцко плаці с пеньєжмі.

Оцец ше барз загапьбел і так вірекнул: Кєд його сін такі, йутре рано на осем годзін най го дайу роштрельац настрет пійацу! Тот катона шіцко чьул, пошол до касарны до хлыіва та му гуторі, йак там бешедовалы, шіцко, і же му оцец гуторел, же най го йутре рано роштрельайу настрет пійацу, кєд вон льєм такі чловек. Вон му гуторі: Знас цо? Затльа ньє гутор ныічь, док йа на коньа ньє шедньєм, йа будзем дезентірац. Кєд йа на коньа шедньєм, а ті крічь, же тот дезентіра.

Шеднье на коньа, а тот скрічі, справі ларму, же тот дезентіра. Тот пошол. Док за ным пошлы, вон дошол ґу Дунайу, прегнал коньа през Дунай кріжом, пошол на другі бок до йєдного льєса. Барс цма було, ныічь ньє відзел. Бійє ше од дуба до дуба. А, раз надумал. Пойдзе горе на йєден велькі дуб, будзе патріц, чі даґдзе дайаке швєтло

ньȩ увідзі. Збачі на дальȩко, же ше блыішчі кушьчічько, зрýці тáмаль клóбук, зідзе дóлу, вéжньȩ клóбук, гутóрі сам ґу сéбе: Тáдзі пóйдземе! Шéдньȩ на кóнья, та ідзе, дóґот там ньȩ дóшол. Кȩт там дóшол, то бýла йȩдна хіжа тáка мáла, ý тей хіжі йȩден стáрі члóвек прі стóльȩ шéдзі. Йáк вон там закукýйȩ, дыідо го збáчел: Кȩт ші крестійáнска дýша, óбіц трі рас кóло хіжі, дзвéрі ці шí сáмі роствóрйа.

Альȩ вон льȩныіві бул, да опхóдзі кóло хіжі, бо тóга хіжа бýла оградзéна так на дальȩко, йак йȩдна заграда. Спіснул кóнья, прéскочі прес капýру. Полáмал дыідові капýру. Пóйдзе нýка: Дай Бóже дóбрі вéчьар, стáрі óцец.

Дáй Бóже і тéбе, мой сіну Кáрлі. Уýйаш кóнья до хлыіва, ýш там поріхтáне шіцко, цо трéба за йȩднóго кóнья.

Уýйáзал кóнья до хлыіва, пóшол до хіжі, тá ше му дыідо піта: Та чі бýдзеш вечéрац, мой сіну Кáрлі?

Вечерáл бім, кȩд бім мал цо. А і ві ньȩ мáце, бó вам котльáнка зос трáву зарóсла.

Дыідо гутóрі: Ньȩ хіба то зá то, гочь вóна зарóсла! Пóшол вóнка, пріньȩс зá двох хлóпох йȩсц і піц, кȩльо трéба; найȩдлыі ше, напілыі ше: Но, сіну Кáрлі, трéба пóйсц спац.

Шак трéба, трéба.

Ну, гібай.

Одвéдзе го до йȩдней хішкі, там кáчькі ноцýйу. Та бýдзеш ту спац!

Йа ньȩ бýдзем с качькáмі ноцóвац.

Гібай дáльȩй.

Одвéдзе го до дрýгей хіжі, там ноцовáлы гýскі пóлна хіжа. Бýдзеш тý спац?

Вон ньȩ бýдзе áны з гускáмі.

Одвéдзе го до трéцей хіжі. Там крáсна пóсцель віспельȩна. Йáк вóйду нýка, Кáрлі гутóрі: Агá, тý йа бýдзем спац.

Дыідо му гутóрі: Мóжеш гочь тý спац.

Льȩгньȩ, та зáшпі. Рас пóчьньу кріччіц: Тý йȩ, тý йȩ, лапáйце го; тý йȩ, тý йȩ, лапáйце го!

А вон тéді скóчі зос посцéлы, та вéжньȩ пýшку, стáньȩ за дзвéрі, та сéбе дýма: Гó льȩм першóго заштрéлы, цо бýдзе ісц нýка на дзвéрі. А вéц йак му бýдзе. Двáнац гóдзін прéшло, прéшло шіцко, ньȩт лáрмі. Вон сéбе дýма: Агá, áньȩ ме ньȩ нáшлы.

Льȩгнул та шпі. Рáно стáньȩ, ýж вóда там готóва на умівáньȩ. Умійȩ ше, обльȩче ше, пóйдзе ґу дыідóві: Дáй Бóже дóбре рáно, стáрі óцец.

Дай Бóже і тéбе, мóй сіну Кáрлі. Та йáк ші спал?

Та до́бре, льем кед ме нье нашлы.

Дыі́до му ґу́ıорі: Та до́бре, кет це нье на́шлы.

Нафріштікӯйу ше, го́сці во́н ше у дыі́да до вечьа́ра. Кед ве́чьар, за́ш по́йдзе спац до сво́йей хі́жі. Лье́гнье, та шпі. Кед йеде́нац го́дзін пре́йдзе, по́чьньу крі́чіц, льармо́вац: Тӯ йе, тӯ йе, лапа́йце го; тӯ йе, тӯ йе, лапа́йце го.

Вон ско́чі с посце́лы, ве́жнье пӯшку, ста́нье за дзве́рі та се́бе дӯма: Го́ льем йедно́го заштре́лыім, а вец йа́к мі бӯдзе.

Пре́йшло два́нац го́дзін, пре́шла і льа́рма. Вон се́бе дӯма: Алье нье нашлы ме! Лье́гнье та шпі. Ра́но ста́нье, во́да уж гото́ва на умі-ва́нье. Умі́йе ше, обльече ше, по́йдзе ґу дыідо́ві: Да́й Бо́же до́бре ра́но, ста́рі о́пец.

Дай Бо́же і те́бе мой сі́ну Ка́рлі. Та йа́к ші спал?

Та до́бре, льем кед ме нье на́шлы.

Та до́бре, ке́т це нье на́шлы.

Нафрішгікӯйу ше, заш во́н ше го́сці у дыі́да до вечьа́ра. Ве́чьар заш вон там по́йдзе спац до сво́йей хі́жі. За́ш так бул, йак по ге́ӯті два но́ці. Ра́но ста́нье, умі́йе ше, обльече ше, по́йдзе ґу дыідові: Да́й Бо́же до́бре ра́но, ста́рі о́пец.

Та йа́к ші спал, Ка́рлі?

До́бре, льем ке́д ме нье на́шлы. Ӯше крі́че́лы: Тӯ йе, тӯ йе, ла-па́йце го! Алье ме нье на́шлы.

А чі ті знаш, хто то так льармо́вал?

Бо йа нье́ знам!

Ту йест ӯ йедней хі́жі трі дзі́ӯкі, то́гі ше бавелы с пеньежмі, черка́лы, во́ны так льармова́лы.

А дзе́ су?

Тӯ су у ге́ӯтей хі́жі. Льӯбел біш та́м поисц?

Льӯбел.

Но до́бре. Ке́д йеде́нац го́дзін пре́йдзе, ше́дньеш на ко́ньа, ве́жньеш йеден мех, та по́йдзеш там нӯка, та́ йім по́веш: Дай Бо́же до́брі ве́чьар, ві трі дзі́ӯкі. Дай Бо́же і те́бе Ка́рлі. Го́, йак вам ту до́бре с пеньежмі ше ба́віц. А во́ны ці пове́дза: Гі́бай і ті, та́ ше бавӯ! А ті́ йім по́веш: Лье́хко вам гуто́ріц, же гі́бай ше бавіц, а́лье нагарньі́йце ві мнье до ме́ха! А во́ны ці нага́рньу, та́ ці пове́дза: По́лош се́бе на ко́ньа. Ті йім по́веш: Лье́хко вам гуто́ріц, по́лош се́бе на ко́ньа, а́лье поло́шце ві го го́ре. Во́ны ці го поло́жа, та кед бӯдзеш ісц во́нка, там за дзве́рмі ві́ші на заві́сі мой ме́шьчьок, ӯ ньім кре́мень і оці́лка, та́ мі го прі-нье́шеш.

Йеде́нац го́дзін пре́йдзе, ше́днье на ко́ньа, ве́жнье йеден ве́лькі мех, по́йдзе ґу дзі́ӯком. І так зро́бел ші́дко, йа́к му дыі́до гуто́рел. Дзі́ӯкі

му дáлы пеньẹ́жі гóре на кóньа, і́дзе вóнка, зáбул мéшьчьок. Урáці ше нáзад. Ўжал мéшьчьок, і́дзе, ўдéрі двáнац гóдзін, зáрвало кóньові хвост і одрубáло аш пóпрі ріці. Пóйдзе ґу дыдóві: Та йáк ші похóдзел, мóй сіпу Кáрлі?

Шіцко бі дóбре бýло, áльẹ сом зáбул мéшьчьок, ўрáцел сом ше нáзад, ўжал сом мéшьчьок, і́шол сом вóнка, одрубалы мі коньóві хвост, бо двáнац гóдзін біло.

Но, ньẹ хі́ба то. Бýдзе вон мац хвóст éшчі крáші.

Дыідо ўжал мéтлу, полóжел коньóві ґу ріці, тáкі крáсні хвост мал, жé то ныі́хто ньẹ пóзнал, жéбі то бул дакẹ́ді одрубáні. Но дáй мі мéшьчьок; пеньẹ́жі твóйо, цó ші прі́ньẹс, а мéшьчьок мі дáй.

Кáрлі гутóрі: Бо йа ньẹ́ дам.

Дáй мі мéшьчьок, бо ті́ побавýйẹш.

Бо йа ньẹ́ дам.

І вóн ше зóбрал, пóшол, охáбел дыі́ла. Ідзе през йẹ́ден льẹс, пóйдзе до йẹдпóго варóшу. Вімены сéбе квáртель у йẹ́дней кафáні і коньóві допатрýнок накáрміц і шіцко і сéбе éкстра сóбу. Хóдзі вон по варóшу там. Раз надýмал, пóйдзе до льẹ́са на лóві. Догáньош бул твáрді, догáну мал, сцел кýріц, ньẹ́ мал шіркі. Гльẹ́да по шіцкіх кі́шенькох шіркі, раз пáйдзе тот мéшьчьок. Опáтрі вон, цó йẹст там. Там бýла оцілка і крéмень. Вежньẹ, та сéбе дýма: полóжі нат пі́пку, скрéше, та пі́ршньẹ му і́скра на дóган до пі́пкі, та бýдзе кýріц. Скрéше рас, скрéше дрýгі рас, скрéше трéці раз, віскочьа трóме серечі́ньẹ: Цо заповéда пан Кáрлі?

А вон ше зльẹк, та спáлнул. Йáк ше осéті, та сéбе дýма: Ту хтóшка бешедóвал, а тéраз ньẹг ныікóго! Вéжньẹ оцілку і крéмень, скрéше рас, скрéше дрýгі рас, скрéше трецí рас: Цо заповéда пан Кáрлі? пітáйу ше му серечі́ньẹ.

То заповéдам, жéбі сце мі шíркі прі́ньẹшлы, бó бім кýрел, догáну мам, ньẹ́ мам шíркі.

Дóраз му прі́ньẹ́шлы шíркі. Запáльẹл сéбе, та кýрі. Пóйдзе дóму. Йак іідзе дóму през вáрош, ý тім варóшу бівал і цар. Обáчел вон цáрску дзі́ýку през óблак і дóрас сéбе дума, йак бі вон зóз ньу мóгол спац? Прі́дзе му на рóзум мéшьчьок. Вéчьар йак ше навечéра, пóйдзе спац до свóйẹй éкстра сóбі. Вéжньẹ мéшьчьок, скрéше рас, скрéше дрýгі рас, скрéше трецí раз, віскочьа трóме серечі́ньẹ: Цо заповéда пан Кáрлі?

То заповéдам, жéбі тóта цáрска дзі́ýка дóрас ту бýла прí мньẹ на йẹ́дну годзіну.

Дóраз бýдзе.

Пóшлы, тá йу прі́ньẹслы. Открі́л йу по кольẹ́на. Одньẹ́слы йу нáзад. Дрýгі вéчьар зáш вóн бі цáрску дзі́ýку ґу сéбе. Альẹ цáрску

дзіўку чьувайу, бо вона ньіґда ньę була откріта. Скреше рас, скреше другі раз і треці раз, віскочьа троме серечіньę: Цо заповеда пан Карлі?

То заповедам, жебі тога царска дзіўка заш ту була на йęдну годзіну.

Льęм помалі, Карлі, будзе, льęм треба шора чекац, бо на ньу меркуйу.

Кęт ту йęденац годзін, пріньęшу му царску дзіўку, альę льęм на мало. Откріл йу по пас, дораз йу одньęслы назад. Льęгньę та шпі. Рано цар станьę і царіца, пойду опатріц дзіўку, дзіўка откріта аш по пас. Та ше зґварйайу: То ньę добра робога, бо вона ньіґда так ньę спала, да була пооткрівана. То ньęчіста робога.

Кęд вечьар, дайу заволац двацац і штірох попох ґу ньęй чітац, а двацац пійаті то бул найстарші, тот бул нат шіцкіма ўладен. Чітайу прі ньęй шіцкі, альę Карлі заш бі сцел царску дзіўку, жебі му пріньęслы. Скреше рас, і другі рас, так і треці раз; віскочьа троме серечіньę: Цо заповеда пан Карлі?

То заповедам, жебі тота царска дзіўка заш ту була прі мньę на йęдну годзіну.

Льęм помалі, Карлі, треба чекац шора, бо там попове чітайу прі ньęй і чьувайу. Будзе, льęм треба чекац шора.

Кęд йęденац годзін прейдзе, поспалы шіцкі попове, зўладал йіх сон. І найстарші задрімал. Тот мал чітац да з йęдну годзіну, док геўті ше преспйа, та поставайу, а вон льęгньę. Зўладал і його сон. Тоті прішлы, дзіўку ўжалы, альę льęм на мало. Откріл йу по пас, душньę йу назад ньęслы. Положелы йу крашньę сціха заш на посцель. Поп ше обудзі, тот старі, відзі, же дзіўка откріта аш по пас. Пошол ґу ньęй, та йу закрівал. Дзіўка осетела і барз ўрешьчела і попа за руку ўлапела. Дорас поставалы шіцкі: Хто то і цо то. Прідзе і цар і царіца. Дзіўка гуторі, же того попа ўлапела за руку. Другі ньę бул ньіхто, льęм тот старі поп. Дорас цар попа сцел обешіц, альę го геўті попове вішвечелы, же то ньę вон бул, бо вон то ньіґда ньę робел, док младі бул, а дзе бі тераз робел, кęд му уш седемдзешат і пейц рокі. Старі поп гуторі: Праўда, ўлапела ме за руку, альę йак? Тоті шіцкі спалы, йęденац годзін прешло і мньę сон зўладал, та сом задрімал. Кęт ше обудзім, відзім, же дзіўка откріта аш по пас. А йа ше ганьбел так охабіц, та сом йу пошол закріц. Так вона мньę за руку ўлапела, кęт сом йу закрівал, та йа ньę знам, хто йу откріл.

Царові ньę добре. Радзі ше йęдному ковальові, же така і така робога, та да го коваль порадзі, цо бі требало робіц.

Коваль му гуторі: Знаце цо, цару наййашньейші? Дайце ві справіц йеден велькі бал і гудаці най буду ўшельийакі і мадьярскі і швапскі і цітіраше і ґайдаше. І жебі мо́гол прісц йак худобні, так ґазда, кажді през ґрайцара, най достанье і йесц і піц за дармо і танцовац. Та прійзе і вон. А вон з ньу ўше будзе танцовац. А ві вікопце йедну студньу у йедней хіжі под дзвермі; вон йу ўше будзе волац, да ідзе з ным пот сламу. А вона най му нове, же вона нье пойдзе пот сламу, бо вона царска дзіўка, то йей ганьба будзе, алье най му позе, же да пойду до другей хіжі, та там ше буду копкац.

Справел цар велькі бал, дал оглашіц по шіцкім орсаґу його, хто сце пойсц на бал, кажді може пойсц, през ґрайцара достанье і йесц і піц і танцовац кажді може, хто йак зна. Насходза ше вельо панове і худобні і Циґанье. Дознал ше і Карлі за тото. Пойдзе і вон. Йак ше навечерайу, буду танцовац. І вон танцуйе, алье ўше зос царову дзіўку, кажді таньец зоз ньу танцуйе. А вец йу волал, да вона з ным пойдзе пот сламу. Вона му гуторі: То мнье ганьба будзе пот сламу пойсц, алье гібай до задньей хіжі, та там будземе! Та го ведзе. Отворі му дзвері, та му гуторі: Ну, ідз нука, напредок. Вон крочі прес прах, спаднье до студньі.

Дзіўка себе дума: Уш ші наш, льем шец там до рана.

Алье цо вон надумал? Вон будзе крічіц, же огень. Крічі: Огень, огень, файер, тізван! На трі йазікі гуторел. Набегальі там до тей студньі, полна студньа, там бул і цароў брат меджі ньіма найстаршї. Та тоті младі ше повіцаговальі, йеден другого віцагнул, а царового брата ньемал хто віцагнуц. Вон бул у студньі до рана. Рано пойдзе цар ґу студньі: Та ту ві, бачі?

Ша ту.

Та йак сце ту прішльі?

Но йак? Йакішік ґувцут ту бул, та крічел: Огень, огень, файер, тізван! Бульі мі ту полна студньа. Тоті младі ше повіцаговальі, а мнье старого нье мал хто віцагнуц.

Царові нье добре, же го нье ўлапельі. Радзі вон ше лакатошові, же цо бі требало робіц, да го годньі ўлапіц.

Лакатош му так гварел: Дайце ешчі йеден бал такі, а вон зоз ньу заш будзе танцовац. А вона най себе пріріхта крейду до рукох, та кед зоз ньу будзе танцовац, вона с крейду най му чьуха по хріпце, та так го ўлапіце.

Цар заш дал такі бал правіц. Вон заш прішол і танцовал зоз ньу кажді таньец. А вона му ўше зос крейду чьуха по хріпце. Раз го ўлапийа, руца го до гарешту: Шец ту до рана! А Карлі себе так прегварел: Га, терас ші добре Карлі, мешьчьок дома остал! Прешол бал,

ра́но ньęт ныко́го. Стра́жар бул прі ньо́му йе̨ден мла́ді ре́ґрут, та́ му гуто́рі Ка́рлі: Ві ре́ґрут, йа ві́дзім по́ вас, а́льę те́рас ке̨д очьува́це, док ма́це чьу́вац, пойдзе́це до́му, та́ ше отпіта́це от стра́жамеште́ра на́ два го́дзіні. Пове́цце му, же вам прі́шол пак і пеньę́жі до́ тей і до́ тей кафа́ні, та по́йдзеце прі́ньęсц. Там у́ тей кафа́ні йа на кварте́льу, там мо́йа е́кстра со́ба, та́м мам у йе̨днім орманчі́ку у фійо́у́кі, там мам по́лно пеньę́жі, та се́бе набе́рце, ке̨льо спе́це, а мньę пріньęше́це там зос старо́го уйа́ша йе̨ден ме́шьчьок, у́ ным оці́лка і кре́мень. Та ке̨т пріньęше́це, та ше заш піта́йце от стра́жамеште́ра, да́ вам енґе̨ду́йę прісц ту е́шчік два го́дзіні чьу́вац, же ве́цка пойдзе́це до ка́рчьмі і да́йце му йе̨ден фо́рінт. Та ве́цка мі пріньęше́це тот ме́шьчьок та́ мі го руці́це през роште́лы ну́ка!

До́бре. Очьу́вал тот два го́дзіні, по́шол до каса́рны, отпі́тал ше от стра́жамеште́ра, же́ му прі́шол пак та по́йдзе прі́ньęсц. І ско́ньчел во́н то шіцко, йак му Карлі гуто́рел. Заш по́йдзе на́ два́ го́дзіні чьу́вац, ру́ці му ме́шьчьок ну́ка през роште́лы. Ка́рлі гуто́рі: Ідз, йау́ царо́ві, же да́ ме пу́шьчі шльę̨бодно́го, бо ньę бу́дзе до́бре!

Тот по́шол, йа́вел царо́ві, же тот і тот ра́б гуто́рел, да́ го цар пу́шьчі шльę̨бодно́го, бо ке̨д ньę, ньę̨до́бре бу́дзе. Ца́р му гуто́рел: Льęм на́й вон ше́дзі там, то́ ше зна, же йо́му ньę̨до́бре бу́дзе!

Тот по́шол, та́ му гуто́рі, йа́к цар гва́рел. Ідз му по́ведз е́шчі раз: Ке̨д ме ньę пу́шьчі шльę̨бодно́го о йе̨дну годзі́ну, шіцкі ра́бі бу́ду шльę̨бо́дні.

І тот по́шол, йа́ві царо́ві, йа́к му тот гуто́рел. Цар гуто́рі: Льęм на́й вон там ше́дзі, ньę бу́ду ра́бі пушьче́ні.

По́шол като́на та гуто́рі, йак цар гва́рел. Ідз е́шчі рас, та́к му по́ведз: На́й ме пу́шьчі шльę̨бодно́го, бо ке̨д ме ньę пу́шьчі о йе̨дну годзі́ну, шіцкі ра́бі бу́ду шльę̨бо́дні і цемньі́ці розруца́ні так, же а́пьі йе̨дна це́ґла ньę бу́дзе на ме́сце стац. Ка́жда бу́дзе се́бе.

Като́на по́шол, йа́ві царо́ві, цо тот раб гуто́рел. Цар гуто́рі: По́ведз му, най ці́хо бу́дзе, на́й мі ту те́льо ньę отказу́йę, бо до́раз го дам обе́шіц.

Като́на по́шол, та́ му гуто́рі, цо цар отка́зал. Вон у́жал ме́шьчьок, ві́ньал оці́лку і кре́мень, скре́ше рас, скре́ше дру́гі раз, а і тре́ці раз. Ві́скочьа тро́ме сеpечі́ньę: Цо запове́да пан Ка́рлі?

То запове́дам, же́бі о йе̨дну годзі́ну шіцкі ра́бі шльę̨бо́дні бу́лы, же́бі то́ті цемньі́ці шіцкі розруца́ні бу́лы так, да це́ґла на це́ґлі ньę сто́йі. Ка́жда, да са́ма за се́бе.

О йе̨дну годзі́ну шіцкі ра́бі шльę̨бо́дні і шіцкі цемньі́ці розруца́ні так, же це́ґла на це́ґлі ньę сто́йі. Те́ді ца́рові ньę до́бре. Во́льęл го

пӯшчіц шльȩбодного, бó му вéльо трóшку нарóбел. Уж іншак ньȩ бýдзе, мýші дац свóйу дзіўку зá ньго. Спрáвелы свáдзбу богáту, вісвадзбовáлы ше, вéчьар польȩгáлы спац. Йáк цар зáспал і царíца, á вон скрéше зоз оцілку по кремéньу. Віскочьа трóме серечíньȩ: Цо заповéда пан Кáрлі?

То заповéдам, жéбі ту на Дунáйу злáті мост бул кріжом прэз Дýнай і нá тім мóсце злáті кáштель і йá там зоз мóйу жéну, да шпім на крáсней посцéлы! — І то ше стáло за йȩден чьас шіцко. Рáно цáр стáньȩ, пóйду опáтріц жéца і дзіўку, цó так длуго шпйа. Кȩт пóйдзе, ньȩт там ныкóго. Дóрас цар заплáкал і пóшол ґу жéні, жéні гутóрі: Віздзіш, жéно, так мáла прéйсц уж дáўно, так і прéшла.

Вóна ше му піта: Цó же то?

Вóн йȩй гутóрі: Ньȩт áны йóго, áны йȩй.

Барс плакáлы обідвóйо. Віду на дрáгу, та плáчьу. Пóйду за хіжу плачьуці, відза, же на Дунáйу злáті мóст ше швіці і злáті кáштель нá тім мóсце, прóсто стóйі мост по царóву хіжу. Цар гутóрі: Пáльȩ, жéно, дзе вóны. То вóны там, то вóн уж нарóбел тей нóці.

Пóйду опáтріц. Кȩт пóйду там, вóн ше прáве умíва на злáтей міскі, а вóна му кáфу ріхта на фріштік. Цáр йак го обáчел, жé су там, барс ше зрадóвал: побочькáлы обідвóйо од радóсці. Йáк ше нафріштіковáлы шіцкі штвéро, пóйду опáтріц мост. Йак іду, á там йȩден стáрі Жіт червéні огріза злáто зоз мóста. Цáр му гутóрі: Пáльȩ, сіну, йáк ці гýбі дóбро.

Кáрлі гутóрі: Ша най сéбе полáмі зýбі. Шіцкóго ньȩ погріже.

Жéна на зáтку бýла éшчі, Кáрлі нá ньу скрíчел: Ідз льȩ', жéно, рýц му тот стáрі ўйаж, цó мам, там на кóлку віші, най ідзе гет óтталь, бо сéбе зýбі полáмі, так огріза тóто злáто.

Жéна пóшла, рýцела Жідóві стáрі ўйаж: На, а ідз гéт, бо сéбе зýбі полáмеш, ті червéні Жíдзе. Жід ўжал ўйаж та ідзе. Пóйдзе до йȩднóго льȩса, сце кýріц. Нáкладзе догáну до піпкі, гльȩда шірку, ньȩма áны йȩдну. Гльȩда ў тім уйáшу, цó му царíца дáла. Ньȩ нáйдзе áны там ныч. Нáйдзе тот мéшьчьок, опáтрі вон, цó йȩст там. Там оцілка і крéмень. І вóн твáрді догáньош бул, бýдзе вон крéсац с тóту оцілку і с кремéньом нат піпку тá му дайȩдна íскра піршньȩ до піпкі, та бýдзе кýріц. Скрéше рас, скрéше дрýгі рас, скрéше і трéці раз. Віскочьа трóме серечéньȩ: Ч-го заповéда пан Жíдзе?

Т-го заповéдам, жгéбі тгóта цáрова жéна і тгот кáштель зó мну ўйȩдно дóраз на Червóнім мóрйу ст-гáло.

Дóраз бýдзе! Йȩден ўжал Жіда, а дрýгі пóшол по кáштель, а трéці по жéну. Дóраз бýлы на Червéнім мóрйу. Альȩ ту цар плáче і царíца

і Ка́рлі. Ца́р так гуто́рел Карлі́йові: Кęд мі йу ньę пріньęшеш за двéшец дньі, гла́ву ці зньęйęм.

Цо́ бу́дзе ро́біц тéрас Ка́рлі? Наду́мал вон, по́йдзе до дьі́да, цо о́д нього мéшьчьок і оціл́ку і крéмень пітал. Пойдзе там: Дай Бо́же до́брі дзень, ста́рі о́цец.

Дай Бо́же і тéбе, мой сі́ну Ка́рлі. Озда ші мі мéшьчьок прі́ньęс? Чі цо́ ші мі прі́ньęс ново́го?

Ей, о́дньęс мéшьчьок йęден ста́рі червéні Жід і жéну мо́йу, царо́ву дзі́у́ку, та́ сом прі́шол ґу́ вам ше пора́дзіц, цо́ бі треба́ло ро́біц, бо ца́р мі так гва́рел: Кęд му ньę пріньęшем йо́го дзі́у́ку за двéшец дньі, та́ мі гла́ву здéйме; та да́ ме порадзі́це да́йак, бо́ йа зна́м, жé ві вéльо зна́це.

Відзіш, Ка́рлі, гва́рел йа тéбе: Да́й мі мéшьчьок, ньę́ сцел ші́ мі го да́ц; тéраз бі так треба́ло, да́ ці цар гла́ву здéйме. Альę за́ то бу́дземе пробо́вац.

У́жал йęдну пішьчьало́чьку, запі́скал на́ ньęй, ші́цкі жвірі ше зі́шльі, цо льęм дайęден йęст на швéце. Пі́та ше од на́йвекшого до на́йменшого, чі ньę віцзéльі да́ґдзе тако́го і тако́го червено́го Жі́да.

Ньę відзел ньі́хто.

Но, відзіш, Ка́рлі-сі́ну, кęт то́ті ньę зна́йу, вéцка ньę́ зна ньі́хто. Патрі́йце, ста́рі о́цец, чі éшчі да́ґдзе дайęден ньę о́стал.

Ньęт, а́ньі йęден, ші́цкі су ту́. Альę бу́дземе éшчі рас пробо́вац.

У́жал дру́гу пішьчьало́чьку, запі́скал на́ ньęй, до́рас ше зі́шльі ші́цкі пті́ці, цо́ льęм йęст на швéце. Пі́та ше каждо́му дьі́до од найвекшо́го до найменшо́го, же чі ньę відзéльі да́ґдзе тако́го і тако́го червено́го Жі́да.

Ньę відзел а́ньі йęден.

Ну, відзіш, Ка́рлі сі́ну, гва́рел сом ці, да́й мі мéшьчьок, ньę́ сцел ші дац. Альę ідзе éшчік йęден ста́рі хро́мі о́рел. Но, кęд льęм тот ньę бу́дзе знац за́ ньго, дру́гі ньę! Пі́ска дьі́до на о́рла, да́ ше пона́гльа. Прі́дзе о́рел, дьі́до ше му пі́та, же чі ньę відзел да́ґдзе тако́го і тако́го червено́го Жі́да.

Відзел сом, там ме і потштрельęльі у йо́го хота́ре. За́ то сом і так заóстал, бо́ то барз дальęко, а́ж на Червéнім мо́рйу.

Но, знас цо? Го́чьбі éшчі так дальęко бу́ло, то́го чловéка му́шіш о́дньęсц там.

Да́л му драгоці́нні ка́мень, Карлі́йові до у́стох, жéбі го па́ра ньę задавéла. Зльęтньę з ньім о́рел, одньęше го ґу Червéному мо́рйу. Відзі Ка́рлі, жé там ка́штель на Червéнім мо́рйу. По́йдзе вон там, по́йдзе ну́ка, Жі́да ньę бу́ло до́ма, по́шол на ло́ві до льęса. Пі́та ше йęй Ка́рлі, сво́йęй жéні, же чі прі́дзе зо́з ньім до́му.

Пóшла бім, áльę кęт то барз дальęко, ныґда ньę дойдзéме.

А спáла ші уж зоз ным?

Ньęт.

Но знас цо? Кęт прíдзе на вéчьар дóму, а ті му так пóведз, же нáй ше окýпа у вéлькей кáдзі гóлі і ті і вон, та вéцка бýдзеш зóз ным спац, бо ту уж тідзень, á ві ўйęдно ньę спáлы. А вон Жід, вон шмéрдзі, та дóк ше ўйęдно ньę окупáце, ньę бýдзеш зоз ным спац. А вон тот мéшьчьок ўше зо сóбу нóшел, на черéсу му бýло пріправéне, ныґда го ньę зрýцал зо сéбе. Йа пóйдзем пот пóсцель, та там шéдньęм, а ві кęт ше бýдзеце кýпац, та тí му пóведз, же най вон зрýці тот чéрес зо сéбе, бо це з ным подрáпе. Аны му ньę енґęдуй, док го ньę зрýці.

Кęд вéчьар, Кáрлі ше упíскал пот пóсцель. Прíдзе Жід дóму: Ейньę, áльę шмéрдзі хрістійáнска дýша.

Вóна му гутóрі: Шмéрдзі ці у ріці, ті шмердзáці Жíдзе. Хóдзіш по швéце, та ші ше опáхал, та ці ше відзі, же ту шмéрдзі. Альę знас цо? Цо йа тéбе пóвем? Ту уш тідзень, мі ўйęдно ньę спáлы, уж бі требáло, да ўйęдно шпíме. Альę йа зáтльа с тóбу спац ньę бýдзем, док ше ўйęдно ньę окупáме ý тей вéлькей кáдзі, бó ті шмéрдзіш за жідоўшчíну, а йá то ньę мóжем пáхац. Уш сом вóду зріхтáла, льęм ше трéба окýпац.

Жіт ше тóму барз зрадóвал, же уж ўйęдно спац бýду, дóрас ше зобльęче до гóла, áльę чéрес ньę зрýці; і то окáпчьал на твáрдо кóло сéбе. Пошедáйу дó тей кáдзі, тá ше купáйу. Вон йу лáпа, а вóна ше одньíма. Раз вóна му гутóрі: Зрýц тот чéрес зо сéбе. Вóн ньę зрýці. Вон йу ґýцка, вóна ше одньíма. Раз льęм зўрéшчі вóна: Ейньę, áльę ші ме удрáпнул зóс тім черéсом.

А вóн ше погньíвал, óткапчьал чéрес, шпýрел го за пóсцель. Чéрес спáднул пóза пóсцель дóлу. Кáрлі ўжал чéрес, зньал з ньóго мéшьчьок, віньę оцíлку і крéмень, скрéше рас, скрéше дрýгі раз, а так і трéці раз. Віскочьа трóме серечíньę: Цо заповéда пан Кáрлі?

То заповéдам, жéбісце тóго Жíда éшчі седéм рас так дальęко одньęслы, йак цó сце го ту пріньęслы і жебíсце тот кáштель там нáзад одньęшлы, дзе бул.

Дóраз ўлапéлы Жíда, седéм рас так дальęко одньęслы, йак цó го там пріньęслы. Вéцка ўжалы кáштель і йу, і йóго, óдньęслы йіх зáш там дóму на Дýнай. Альę йóму трéба мéшьчьок óдньęсц дóму, до дьíда, бó му дьíдо барз наказóвал, же дá му одньęше. І вон дьідóві гутóрел, же му гó одньęше! Одньęше мéшьчьок. Та чі ші го прíньęс, мой сíну Кáрлі?

Прíньęс, стáрі óцец, прíньęс.

Но, дáй мі го.

Бо йа ньє дам. Да́м го, док наношіце штірі вата дрéва на йєдну громаду.

Дыідо нанóшел. Но дай мі мéшьчьок?

Дам го, док го запальіце на штірох ўглох, да гóрі.

Дыідо запа́льєл дрéво, гóрі. Дай мі мéшьчьок.

Да́м го, док ше дóбре розгóрі.

Йак ше дрéво дóбре розгорéло уж: Дай мі мéшьчьок!

Дал дыідóві мéшьчьок; ўла́пел дыіда, рўцел го до óгньа і мéшьчьок зóз дыідом. Йак дыіда рўцел, дóрас ше там тáкі вáрош сотвóрел і ґрад, же вóн тáкі éшчі ныіґда ньє відзел. Дóрас почьáлы зá ныім бéгац на гінтóвох, а так крічéлы: Тў йє, тў йє, лапáйце го! Мўші буц ў нас краль, бо вóн нас вікўпел, бо тот вáрош бул прекльáті.

І справéлы вóны пісáньє зос Карлійом, же бўдзе ў ныіх краль. Альє го так справéлы, бо вóн ше йім барс пітал, же вóн éшчі млáді члóвек, ньє зна éшчі тому барс шóра, та за сéдем рóкі му енґєдовáлы буц у йóго швéкра, ўчіц ше за крáльа, йáк ма провáдзіц шіцко. Прішлы сéдем рóкі, трéба пóйсц за крáльа. Пóйдзе там до палóті, до ґрáду і вон там кральóвал за вéльо рóкі. Кєд ньє помáрлы і ньєшка жійу. Най бўду здрáві.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: Ся казка зложена з двох головних мотивів: 1) Про розгульного вояка і його збитки (пор. Етн. мат. з Угор. Руси, IV, ч. 9); 2) Про бідака, що при помочи чудесного предмету стає королем (пор. тамже, ч. 24). Найблизше підходить вона до казки: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, II, ст. 26—29, ч. 5. — Škultéty-Dobšinský, Slov. povesti, ч. 44. — V. Tille, Povídky sebrané na Valašsku, ч. 24. — U. Jahn, Volksmärchen aus Pommern, I, ч. 16. — J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 22—26, ч. 8. — О. Роздольський, Гал. нар. новелї, ст. 96—97, ч. 43.

26. Чудесний перстень.

Бул йєден члóвек і йєдна жéна, мáлы вóны йєднóго хлáпца. І вóны тóго хлáпца дáлы до шкóлі. Тот хлáпец хóдзел за трі рóкі до шкóлі і вон ше барз дóбре школóвал. Ішол рас так зо шкóлі, а на улыіці забівáлы хлáпці йєдного пшічька. Вон йаґ ґў ныім дóшол, та йім гварі: Ньє забівáйце, хлáпці, áльє мі го предáйце. Цо ві пітáце за тóго пшічька? Гвáрелы му, же йєден ґрáйцар. А вон дóраз йім го дал.

І вон то́го пші́чька ўжал і прі́ньęс го до́му. І до́раз гва́рел оцо́ві: Па́цце, йако́го йа ку́пел пші́чька, а́по!

А до́бре, сі́ну, то нам тре́ба до обі́сца.

Дрўгі дзень і́шол заш зо шко́лі, а хла́пці заш на ульі́ці забіва́льі ма́чьку. А вон йім гва́рі: Ньę забіва́йце то́ту ма́чьку, йа́ вам дам ґра́йцар. І вон ўжал і прі́ньęсол йу заш до́му. І гва́рі маце́рі: Па́цце, йа ку́пел ма́чьку.

А мац ше барз зрадова́ла і гваре́ла му: До́бре, сі́ну, кęг ші прі́ньęс, бо ма́ме барз ве́льо мі́ші.

Тре́ці дзень і́дзе зо шко́лі, а хла́пці на́шльі га́да, та го забіва́льі. А вон гва́рі: Ньę забіва́йце то́го га́да, йа вам дам ґра́йцар! І прі́ньę-сол го до́му, та ука́зал оцо́ві і маце́рі. А во́ньі ше барс позльęка́льі і гваре́льі му, да то одрўці, же то ґа́дне. А вон гва́рел, же і то́то до́бре до обі́сца. Ве́ра во́ньі його́ пагна́льі, же вон то мўшел одрўціц; та го ньę́сол до йа́рку, а тот гат ше ґу ньо́му о́звал: Ньę о́друц ме, а́льę ме отхо́вай, даке́ді ці до́бре бўдзе! А вон го прі́ньę́сол до́му і поло́жел го до йęдно́го ша́фльа. І по́шол до йę́дней суше́ді і пі́тал йę́дну лі́тру мльę́ка. І во́на ше му пі́та́ла, же на́чь му. А вон гва́рі: То маце́рі тре́ба. І прі́ньę́сол го до́му і усі́пал то́му гадо́ві до ша́фльа. І так вон ше ўше з ньім тра́пел: купо́вал мльę́ка і да́ґдзе і віпі́тал і так го хо́вал за́ трі ро́кі. І вон му ве́цка гва́рел: Но, те́рас сом уж віхова́ні, те́раз ме ве́жньі і о́дньęш ме до мойо́го о́ца же́мі! І вон го ўжал, та го одньę́сол. Йак одньę́сол ґу оцо́вей пола́ті, а там два стража́ре ві́дза, же вон ньę́ше га́да і до́рас ше му віступе́льі. І вон го одньę́сол нўка до хі́жі, а його́ о́цец льę́жел на посце́льі. І вон му до́рас кра́шньę поздра́ўкал; тот краль му ўра́цел; а хла́пец гва́рі: Прі́ньę́сол сом вам сі́на.

А вон му гва́рі: Откац ші го прі́ньę́сол?

Гуто́рі: Йа і́шол зо шко́лі, а його́ хла́пці забіва́льі на ульі́ці. Йа го ўжал од ньіх за ґра́йцар, та сом го ка́рмел за трі́ ро́кі, а вон мньę те́раз гва́рел, да го прі́ньę́шем те́раз ґу вам, до свойо́го до́му.

Но гат те́раз, мой сі́ну, цо йа те́бе длўжен, цо ші го віхо́вал?

А вон му гва́рел: Ньічь і́нше, льęм тот пе́рсцень, цо ма́це на ма́лім па́льцу.

А вон му гва́рел: На́чь то те́бе, мо́й сі́ну? Ті с то́го ньę го́дзен жіц. Дам йа те́бе трі ко́рці дука́ті.

Альę хла́пец ньę́ сцел і́нше ньічь, льęм тот пе́рсцень. А тот га́джі краль, вон ньę́ мал дзе́ку дац, а́льę ше барз його́ сін пі́тал прі ньім: Дай му о́цец! Цо дўмаш? — гва́рі. Вон ме те́льо хо́вал і тра́пел ше зо́ мну, а те́раз да ті йо́му ньę́ даш! Альę тот вец надўмал і да́л му. Та ше му пі́тал га́джі краль: Чі ті знаш, цо с тім тре́ба ро́біц?

Га ньє̨ знам, áльє̨ мі повéце.

То кє̨т окрýціш трí раз окóло пáльца, та ці віскóчьа трóме сере-чíньє̨, а ті йім маш пóвесц, цо заповéдаш, тóто ці пріньє̨шу.

А вон вéцка пóшол с тей полáті, пóшол до пóльа і надýмал, да вон тéрас пробýйє̨ то рóбіц. І обрáцел го трí раз окóло пáльца і дó-раз віскочéлы трóме серечíньє̨. І гварéлы му: Цо заповéда млáді пан?

А вон гвáрел: За йє̨дного чловéка йє̨сц і піц.

Йак ше найє̨дол і вец ше зóбрал, та íшол дóму. Пóшол вéцка до йє̨днóго льє̨са і стрéтнул там йє̨днóго чіпкáра та ше му тот чíпкар барс поносóвал, же йє̨ гладні. О, гвáрі, ша йа це накáрмім, кє̨г ті гладні. Льє̨м зньє̨й тóрбу і шéдны дóлу! А вон обрáцел трí раз окóло пéр-сцень і дóраз віскочéлы трóме серечíньє̨: Цо заповéда млáді пан?

Зá двох хлóпох йє̨сц і піц.

Док вóны вігварéлы, а йє̨дло ше створéло. Та ý тей бешéді ше згварéлы, чíпкар ше хвáльє̨л, же ма йє̨деп кíйак, же цо пóве, та шíцко забíва. І вон тóго хлáпца нагвáрел, да вóны черáйу. А хлáпец млáді, тá го чíпкар спрéвет. Та ше вéцка розíшлы. Йак хлáпец íшол пó тім льє̨ше і збáчьел йє̨дну ýрáну. І дóрас повéдзел: Гóпа-цýпа кíйáшку, зáбі тóту ýрáну! І кíйáшьчьок дóрас скóчьел і зáбіл ýрáну. Ýрáна спáдла дóлу, а вон ґý ньє̨й пóшол та сéбе прігварéл: Нáчь то ньє̨ тéраз? Йа с тей ньє̨ мам хáсну! Та сéбе надýмал, да вон тóго чіпкáра забíйє̨. Альє̨ чíпкар пóшол од ньóго дальє̨ко. А тот хлáпец скрíчел на кíйáшка: Гóпа-цýпа кíйáшку, зáбі тóго чіпкáра! І кíйáшьчьок дóрас скó-чел і зáбіл чіпкáра. Хлáпец ґу ньóму пóшол, ґу тóму чіпкарóві і дóраз од ньóго пéрсцень ýжал, та му гвáрі: На ті твой кíйáшьчьок, а дай ті мой пéрсцень! І вон ше од ньóго зóбрал і пóшол аж до свойóго дóму. Док дóшол дóму до валáлу, та ше зацмéло. Кє̨т пóйдзе ґу оцóвей хíжі, пóйдзе ґу облáку, та дýрка на óблак, крíчі на óца, чí бі го ньє̨ прí-йáлы нá ноц. Альє̨ йóго óцец ньє̨ пóзнал, же то йóго сін. А вон ньє̨ сцел пó[ве]сц. Йóго óцец вéцка гвáрел: Мóжем це прíйац, сíну, áльє̨ йа ньє̨ мам цо дац йє̨сц.

Йа ньє̨ пітам óд вас ньічь йє̨сц, йа льє̨м прíшол дó вас прено-цóвац.

І надýмал óцец і пýшчел го дóраз до хíжі, а тот пшíчьок і мáчька дóраз го познáлы, же то йіх ґáзда. Док вон путóвал, то ше стáло цáлі рок, а йóго óцец і йóго мац дóтлы пол пéца жéдлы. А вон йім гвáрі: Но гат ріхтáйце стол та бýдземе вечéрац!

Оцец му гвáрі: Йáґже бýдземе вечéрац, кє̨д йа ньє̨ мам ці цо дац йє̨сц?

Вон вíшол вóнка, обрáцел пéрсцень трí раз окóло пáльца і дóраз віскóчьа трóме серечíньє̨: Цо заповéда млáді пан?

За тройо дýші йęсц і піп.

Пóшол нýка, шéднул зá стол, дóраз вечéра ше станýла. По вечéрі польęгáльі спац, та вéцка ше сварéльі. Пітал вон ше йім: Йак ві ту жійęце? Чісце сáмі, чі ві мáльі дакęді двéці, чі йак?

А вóньі му гутóрйа: Мáльісме йęдного хлáпца, та ше нам стрáцел.

І дóрас почьáльі плáкац за ньім. А вон йім дóраз гвáрел: Ньę плáцце, йá ваш сін!

І вóньі ше барз йóму зрадовáльі, áльę му за то ньę доверйовáльі, чі ньę спревéда йіх. А вон йім гвáрі: Но гат льęм льęгáйце спац, та на рáно будзéме бешедóвац! Йак вóньі польęгáльі і шпйа, вон віішол вóнка і дóраз обрáцел пéрсцевь окóло пáльца. Віскочьа трóме серечíньę: Цо заповéда млáді пан?

Жéбі тóта хіжа бýла тéльо рас крáша, йак нáшого цáра полатá! І пóшол нýка, та льęгнул спац. Кęд рáно, óцец і мац поставáйу, та пáтра, же дзе вóньі тéрас? Та ше барс повльęкáльі, же вéчьар тáка ньíска хішка бýла, а тéрас тáке крáсне. А вон стáнул, та йім гвáрел: Ньę бóйце ше. І кęт цар рáно стáнул, дóраз обáчьел тóту полáту. Вон сéбе дýмал: То ўчéра ньę бýло, а тéраз йę ту. Пóслал дóрас свойóго пóшту, же най вон ідзе опáтріц, же цо то. А пóшта пóшол і пітал ше дóраз: Дзе пан óт тей хіжі?

Вон ше дóраз óзвал: Йá ту, йа ґáзда.

Пóшта гвáрі: Поздрáвел це мой пан, жéбіш прíшол на полудзéнок.

Вон ше зóбрал дóраз і пóшол с тім пóштом. Йак пóшльі до цáра, вон ше дóрас царóві поклóньęл. Цар го зá стол і шéдльі полудньóвац. Йак ше найęдльі, та ше му цар піта: Хто ші і йак ші. То ўчéра ньę бýло ньічь, а тéрас ту йęст. Хто то тéбе дал?

А вон му гвáрел: Тó миьę дал Бог.

І цар дóраз му гвáрел, да вон вéжньę йóго дзіўку. А вон му гвáрел: Чекáйце, пáньę, цáру найашньęйші, ві мушíце прісц пéрше дó миьę на полудзéнок, та там мі будзéме бешедóвац, чі йа гóдзен ўжац вáшу дзіўку, чі ньę. Йýтре на дзéшец гóдзін дá спе ў миьę.

Вон ше зóбрал і íшол до дóму, а цар го з бáнду віпровáдзел. Йак пóшол дóму, та пріповéда мацéрі і оцóві, же му цар понýка йóго дзіўку за жéну. На рáно мá ту прісц дó нас на полудзéнок! Нá то прíшол і вéчьар та польęгáльі спац. Сін, йак óцец і мац поспáльі, та віішол вóнка, обрáцел трі раз окóло пáльца пéрсцень, віскóчьа трóме серечíньę: Цо заповéда млáді пан?

То заповéдам, жéбі тéраз бýла дрáга од мóйęй полáті до цáровей во сáмого бакáру, а з двох бóкох да бýду обáлі зошь чьокотáмі. А прі кáждом чьокóту, да сгóйі йęден гýдак. Та кęд бýдзе ісц цар дó миьę

на полудзе́нок, те́ді да по́чьньу во́ньі грац! Та вец по́шол ну́ка, та льє́гнул спац. Кєд ра́но Бог да дзень, вон ста́ньє і порі́хта ше. Прі́шол тот чьас, же мал цар ісц; а вон ві́шол на́прец ньо́го па́тріц, йак бу́ду путо́вац і слу́хац, йак бу́ду грац. Йак бу́ло дзе́шец го́дзін, та ше цар ру́шел на штірох цілашох. Ба́нда почьа́ла до́раз грац. Йак прі́шол до його пола́ті, то́го хла́пца, тот го кра́шньє дочекал, покло́ньєл ше му, до хіжі го, за́ стол, на полудзе́нок. Та ве́цка во́ньі почьа́льі бешедо́вац, то́го хла́пца о́цец зос па́ром, же да ше то́ті дзе́ці побе́ру те́рас. То́го хла́пца о́цец прі́стал на́ то. Спра́вельі ве́льке веше́льє, то так стало: за два меша́ці. Ве́цка йак ше повінчьа́льі о два меша́ці, то́та ца́рова дзі́вка ма́ла фрайє́ра, слу́гу ца́рового. Та і слу́гу зо со́бу пріве́дла ґу то́му хла́пцу. А барс то́го слу́гу льубе́ла. Слу́га йєй гва́рел, же да во́на ше да́йак віпі́та то́му хла́пцу, о́ткуд вон та́ке ма і та́кі йє бога́ті, та да го спреве́дзе і да го загу́бі, да вец во́ньі двойо жі́йу.

Прі́шол ве́чьар, польєга́льі спац, а во́на ше му піта́ла, же вон му́ші да́цо звац, кєд вон та́ке ма. Вон се́бе ду́мал, же то його же́на, же ньє по́ве ньіко́му, та йєй віво́лал. Йак вон за́спал, а во́на му зньа́ла пе́рсцень, ві́шла во́нка, окруце́ла около па́льца трі рас пе́рсцень, гваре́ла, же да то́та пола́та та́ка бу́дзе, йак і бу́ла ньіска і да та́кі кочь ма́йу, за два́цац штірі го́дзіні пойду прек Червено́го мо́рйа! Док віповедзе́ла, то́ ше так ста́ло. Йак по́шльі прек Червено́го мо́рйа, там се́бе справе́льі йє́ден ка́штель; там во́ньі жі́льі за йє́ден ма́лі чьас.

Йєй у́ласні муж йак ше зобу́дзел ра́но, та ві́дзі, же пола́ті ньєт, же йє у ма́лей хі́шкі. До́рас ше му ньє спаче́ло; маце́рі гва́рі, да му порі́хта торбі́чьку, же пойдзе глье́дац тот пе́рсцень. Тот пші́чьок і то́та ма́чька во́ньі за́ ньім ішльі. Йак до́шльі ґу мо́рйу, уві́дзел вон кра́сну йє́дну рі́бу, та се́бе гва́рел, да́ мам дре́ва, о́гньа, та́ бім це упе́кол! Рі́ба му гва́рела: Ньє до́бре ду́маш, члове́че. Віта́ргньі зо́ мньє трі гу́пкі, а мньє́ руц до мо́рйа, дарас ці бу́дзем на помо́ці. Цо вон бу́дзе те́раз ро́біц, кєт там во́да ве́лька? А пші́чьку і ма́чькі пове́дзел, же да і́ду, пші́чьок зна пльі́вац, а ма́чька да на́ ньго ше́дньє. Та пре́шльі на дру́гі край. Пші́чьок там вец ла́пал мі́ші, а ма́чька по́шла до його ґа́здзі же́ні, ше́дла на о́блак, почьа́ла мра́учіц. То́та же́на йу збаче́ла і гва́рела чловеку: Пу́шме йу ну́ка! Чло́век гва́рел, же то ма́чька ньєчі́ста. Же́на гва́рі му: Пушме йу, бу́дземе ше мац ш чім ба́віц! Так во́ньі йу пушче́льі през о́блак до хіжі та ше з ньу баве́льі. Прі́шол ту і ве́чьар, польєга́льі спац, во́на ко́ло ньіх ше гласка́ла, там гра́ла йім; во́ньі ше радова́льі, же йак йім гра́йє. Йак поспа́льі, ма́чька сцагла пе́рсцень с па́льца, поцікі скоче́ла на о́блак, та розбі́ла. По́шла ґу пші́чьку, пші́чьок йу ньє преньє́ше, док му ньє́ да пе́рсцень, да вон одньє́ше ґаздо́ві. Ма́чька муше́ла дац. Йак і́шльі, ве́ра псо́ві во́да пльу́сла до но́са,

кіхнул, персцень віпльўнул до воді. Йак прешлы на край, та гуторі ґаздові, же страцел персцень. Ґазда ше барс погньівал, же цо будзе тераз робіц, же хто му го віньє вонка. Прішло му до розума, же вон ма трі лупкі од йєдней рібі. Віньал йіх і запальєл, дорас ріба вішла вонка з морйа, та ше му піта, же цо сцє. Вон йєй гуторі: Пшічьок страцел мой персцень ту у морйу! Ріба почьала гвіздац. Шіцкі рібі вішлы вонка. Вона ше йім пітала, же чісце шіцкі? Ньє шіцкі сме; йєдна пійє у карчьмі, нашла персцень у воді, та го ма попіц. Ріба заш гвіздала, учьула і тота, цо була у корчьмі. Прішла. Тота ше йєй піта: Дзе була? Нашла сом у воді персцень, та сом го попіла! Дораз го іц пріньєсц, то того чловека. Чловек ужал персцень, пошол зо свойу чельєдзу, зос псом і з мачьком дому. І так вон у здраўльу заш царствовал.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мітра Паланчані.

Паралелї: О. Роздольський, Галицькі народ. казки, ст. 13—17, ч. 5; ст. 39—44, ч. 35; ст. 95—98, ч. 52. — В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 135—144, ч. 16. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, І, ст. 316 - 328, ч. 112. — И. Худяковъ, Великор. сказки, І, ч. 7—8; III, ч. 92. — Эрленвейнъ, Народ. сказки, ч. 20. — A. Gliński, Bajarz polski, II, ст. 101—114, ч. 4. — M. Valjavec, Narod. pripoviedke, ст. 186—191. — I. Hahn, Griechische u. alban. Märchen, I, ст. 109—114, ч. 9. — G. Basile, Pentamerone, ч. 31. — E. Sklarek, Ungar. Volksmärchen, I, ст. 181—189, ч. 17—18; II, ст. 232—242, ч. 23. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 440—441, ч. 47.

27. Чудесна курка, шабля, скатерть. А.

Бул йєден чловек і йєдна жена. Малі вoні вельо дзеці. Та робел у йєдного богатого ґазді пшеніцу; уж ньє малі цо йєсц, та пошол, же да му да йєден корец пшеніці. А ґазда му дал, та му гварел: Пой до черта! Вон вьє пошол дому, альє глєдал черта. Йак ішол, та дошол ґу йєдней капійі. Там бул йєден старі чловек, та ше му пітал: Дзе ідзеш?

Вон гварел, же ідзе до черта. Та ше му пітал: Цо ньєшеш?

Йєден корец жіта.

Кєт пойдзеш, та будзеш пітац от черта тоту подлу куру білу!

А вон пітал. Черт му гварел, же вон му да вельо курі. Вон ньє сцел, льєм тоту. Уж му мушел дац. Йаґ йу ужал, та з ньоў ішол дому. Пошол ґу тому старому чловекові, а тот чловек гварел: Укажем пі, цо

з ньоў будзеш робіц! Та ўжал до рукох, дерел йу по хвосце, та му дукат ві..ала. А тот чловек вецка знал, же так будзе робіц, та йак ішол, була на ньго ноц, та мушел ноцовац у йедного качмарьа. Там йедол і піл. Пітал ше качьмарові: Цо сом вам длужен?

Качьмар му гуторел кельо. Ну, гварі, тримайце сакайтоў! Та му на..ала полні сакайтоў дукаті. А чловек тот льегнул спац, цо мал куру. Качьмар такі бул псето, та од нього тоту куру ўжал, а другу му положел таку істу білу. Вон ше рано зобрал, та ішол дому. Йак уж дому дошол, а жена му гварела: Дзе ші бул у черта?

Уж да ці хто повед, же йа бул у черта?

Оздаль ші нье заісто там бул?

Ба, йа бул.

Цо же ші прін ьесол?

Чекай, будзеш відзіц цо. Вон віньіма куру з меха, вона ше прі-патра: Ну, гварі, оздаль тоту куру? Маме курі і дома.

Маме, маме, альe такей нье. Тота с..е дукаті. А вон йу удере, кура ньема дукат, бо му качьмар пречерал, а вон, уж му нье добре, же кура нье тота. Но, вон пойдзе заш до ґазді: Дайце мі цалі хльеб.

А вон му дал, та му гварел: Пой до черта. Вон заш ішол до черта. Та ше заш с тім чловеком стретнул на капійі, та му гварел: Дзе ідзеш?

Ідзем до черта. Ньешем му цалі хльеб.

Ньіч нье сці, кед пойдзеш, льем тоту стару шабльу, цо йе на пойдзіку.

А вон пошол. Там му дьабол гварел, же цо сцеш?

Тоту стару шабльу, цо йе на пойдзіку.

Даме мі ці вельо шаблы, па красні, нье таку брітку, а рдзаву.

Вон нье сце, льем тоту. Далі му, та з ньу ішол дому. Пошол ґу тому дыідові, а дыідо му гуторі: Йа ці укажем, йаґ з ньу будзеш робіц. Улапел йу до рукох, та з ньу блезентірел. А то катонаці полно ішлі зос тей шаблыі. А дыідо му гварі: Відзіш? Кед це будзе дахто біц, ті льем зос тоту шабльу, дзвігньій горе, та буду катонаці ісц. Та геўті шіцкі посцекайу, цо це сцу біц. І хто оц це дацо украдньe, та льем с тоту шабльу дзвігньій горе, та ці шіцко назад поўраці.

Та пошол до качьмара, та заш йедол і піл, та ше пітал качьма-рові: Цо сом вам длужен?

А вон му гуторел, же кельо.

А вон віньал зос кішенькі, та му заплацел. Пітал ше му: Цо маш у тім меху?

Вон му гва́рел: Ньę мам ньіч, льęм то́гу ша́бльу ардза́ву. — А тот чло́век льęгнул спац, а ка́чьмарь му пречęрал, та му дру́гу поло́жел. По́шол до́му, а жена́ му гва́рі: Дзе ші бул?

Бул сом у чęрта, одньęс сом му ца́лі хльęб.

Гва́рі: Йо́му ші о́дньęс, а мі гла́дні до́ма, ўзме трі дні ньę йęдлі.

Вон йęй ука́зал то́ту ардза́ву ша́бльу, во́на гва́рі: Цо же мі то́та ша́бльа, во́на мі ньę да а́ньі хльęба, а́ньі слоньіні.

По́шол до ґа́зді, пітал бок сланьіні. Ґа́зда му дал, та му гва́рел: Пой до чо́рта!

Та з ньу заш ішол до чо́рта. До́шол ґу то́му дьідо́ві на капіїі, дьідо му ґва́рел: Цо ньęшеш?

Ньęшем чорто́ві бок сланьіні.

Кęт пойдзеш, та бу́дзеш пітац тот ста́рі па́рток, цо пот сто́лом сто́йі.

Ну, вон по́шол, дал черто́ві сланьіну, черт ше му пітал: Цо сом ці длу́жен?

Даш мі тот ста́рі па́рток, цо пот сто́лом сто́йі.

Да́ме мі ці ве́льо па́ртки, ньę тот та́кі ста́рі.

Вон ньę сцел, льęм тот. Вон му ве́цка дал, по́шол з ньім ґу дьідо́ві, дьідо му гва́рел: Шę́дньій, та будзе́ме йęсц.

По́шедалі, а дьідо ве́жньę па́рток, пре́страл го на́ жем, а на тім па́ртку ўшельійакę йęдзе́ньę: І йу́ха, і ме́со пече́не, кола́чі кра́сні і до́бре віно. Вон ше барз чудо́вал, же то у тім па́ртку те́льо йęдзе́ньа. Йак ше на́йęдлі, та му дьідо гва́рел, же док по́йдзе до́му, та і до́му нака́рмі так сво́йо дзе́ці і же́ну. Вон пошол до качьма́ра, та ше му ка́чьмар пітал: Будзе́це йęсц льęбо піц?

А он му гва́рел, же ньę сце ньіц. Вон пре́страл па́рток на́ стол, та йęдзе́ньа до́сц бу́ло на сто́льі. Ка́чьмар ше чуду́йę, же хто му дал та́кі па́рток. Вон гва́рел, же мал та́кі. Тот чловек льęгнул, а ка́чьмар му пречęрал, та му дру́гі поло́жел. По́шол до́му, та жe̍ні гуто́рел: Че́кай, жено́, на́йіш ше! Вон пре́стре па́рток на́ стол, а йęдзе́ньа ньęт. Вон ше чуду́йę, же ньęт, а то шіцко бу́ло у качьма́ра. Ка́чьмар бу́дзе пра́віц госціну; зво́ла шіцку родзіну і то́го члове́ка заво́лал. По́йдзе родзіна до́ ньго на пола́дньę, па́тра, а вон ньіч ньę готу́йę. Во́ні гуто́рьа, же нач іх во́лал на полудзе́нок, кęд ньіч ньę готу́йę. А вон пре́штре па́рток на́ стол, а з йęдзе́ньа ше ку́рі; на ка́ждім сто́льі по́лно йęдзе́ньа. А тот чло́век, цо там ше́дзел, та вон знал, же то його па́рток. Йак ше на́йęдлі, та пріньę́сол ку́ру. Ка́жді трімал длань, та му до дла́ньі, каждо́му, ду́кат зньęсла. Ве́цка пріньę́сол ша́бльу; та льęм йу о́браці, іду до хіжі катова́ці. А тот чло́век, цо там ше́дзел, та гуто́рел: Гу́ра на то́го, цо ма ша́бльу ў ру́кох! А катона́ці шіцкі, та качьмара́

бійу. А ка́чьмар крічі: Дам ці шіцко твойо і па́рток і ку́ру і ша́бльу, льєм мі да́руй жівота! Па му ве́цка дал, па одньє́сол до́му. Пре́штре па́рток на́ стол: Но гай', дзе́ці, йєсц!

Дзе́ці гва́рьа: Па цо нам да́це йєсц, кєдь ньєт на сто́льє ньіч?

А вон гва́рі: Льєм шедайце! Ула́пі па́рток, та гва́рі: Подзвігньі ше па́ртку!

Па́рток ше по́дзвігньє, на сто́льє йє досц йєдзе́ньа. Дзе́ці ше раду́йу, бо майу ве́льо йєсц. Ве́цка ім пріньєс ку́ру, па каждо́му ду́кат до хусто́чкі, па ве́льо дука́ті каждо́му і до хіжі по́лну грома́ду дука́ті. Ве́цка пріньєс ша́бльу, та тоті дука́ті чува́лі. Йак ша́бльу вікруцел, по́лно катона́ці зоз ньєй шлі. Уш пріповеткі ко́ньєц. І тераз жійу, кєдь ньє помарлі. Готова.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

28. Чудесний млинок, палиця, обрус. Б.

Бул йєден чло́век, мал вон же́ну і мал трох бра́тох: ге́уті бу́лі бога́ті, а вон бул худо́бні. Ку́пел пасу́льі, же по́йдзе поса́дзіц на по́льо, а дьа́вол ґу ньо́му по́шол, та од ньо́го то́ту пасу́льу ку́пел. Та му гва́рел, же да по́йдзе до́ ньго по пе́ньєжі. А вон по́шол до́му, та му же́на ґуторе́ла, же чьі посадзел пасу́льу.

А вон гва́рел, же ньє поса́дзел, же йу пре́дал.

Во́на гва́рі, же озда дьабло́ві?

А вон гварі, же дьабло́ві. Ве́цка і́шол по пеньє́жі до дьа́бла, та му йєден чло́век гуто́рел, кєд вон по́йдзе по пеньє́жі, а дьа́блі барз бу́ду ве́льку госціну пра́віц, же йім бу́ду і гуда́ці грац. А вон най ньє танцу́йє, а́ньі най там ньє йє і гочь цо му бу́ду да́вац, та най ньє сце ньічь, льєм тот млі́нок, цо за буджьа́ком сто́йі.

Ве́цка во́ні му дава́лі пеньє́жі то́ті дьа́блі, а вон ньє сцел, льєм тот млі́нок, цо за буджьа́ком сто́йі. Во́ні му да́лі тот млі́нок, та з ньім і́шол до́му. А йак до́шол ґу то́му чловеко́ві, та му тот чло́век ше пі́тал, же чьі му да́лі млі́нок?

А вон му гва́рел, же да́лі му.

Тот чло́век у́жал млі́нок од ньо́го, та му ве́льо пеньє́жі ше заобра́цал. Ве́цка по́шол тот чло́век до йєдно́го качьма́ра на ноц та там йєдол і піл. Ве́цка ше пі́тал качьмаро́ві, же цо сом длу́жен?

А качьмар му гуто́рел, же кє́льо. А вон му гва́рел, же тріма́йце хусто́чьку.

А тот ка́чьмар трімал, а тот млынок заобра́цал, та му по́лна ху́сточька пеньę́жі нападало. А там бул йę́ден чло́век íшьчье у то́го качьма́ра, та то́му чловеко́ві гва́рел, цо млынок мал, же да му да млынок, а вон му да кíйак. Та кęт с тім кійа́ком до жéмі удéрел, та у́ше катона́ці вішлі. А тот му чло́век дал млынок. Вéцка тот чло́век мал кíйак, а тот мал млынок. А тот, цо мал кíйак, та у́дерел с кійа́ком до жéмі, та вішлі дво́ме гуса́ре, та йіх по́слал за гéу́тім, цо млынок мал. Та го до́бре на́біли, та од нього у́жа́лі млынок, та прінь́ęслі то́му, цо кíйак мал. Вéцка тот чло́век заш ноцо́вал у йęдно́го качьмара́, та заш там йę́дол і піл; та ше пітал качьмаро́ві, же цо йę длу́жен?

А тот ка́чьмар му гуто́рел, же кéльо.

Тот му гва́рел, же тріма́йце хусто́чьку! Та заóбрацал млынок, по́лна хусто́чька пе́ньęжі то́му качьмаро́ві. А там бул йę́ден та́кі чло́век, та ше на то́го пріпа́трал, цо мал млынок, та му гва́рел: Дай мі млынок, а йа ці дам па́рток та́кі, цо на ным у́шелыйа́кę йęдзéньę!

А тот чло́век му дал млынок. Па йак уж íшлі до́му, та тот, цо мал кíйак, у́дерел с кíйа́ком до жéмі, вішлі дво́ме гуса́ре; та по́слал за тім, да бéжьа за ным, да од нього вéжьньу млынок. Уш тот мал шíцко: і млынок і кíйак і па́рток. По́шол до́му, та сéбе ду́мал, же цо да бу́дзе на тім па́ртку йęдзéньа, бо барз му уж бу́лі дзéці гла́дні і жéна. Ду́мал себе, же кęт поло́жі барз до́бре, та ше го́дні поойę́дац, та у́мру. Альę вон га́йде, да бу́дзе кро́мплы на лу́пу. Дзéці так йę́дза кро́мплы на лу́пу, бо су барз гла́дні; а вéцка йак ше найę́длі кро́мплы, па вон вéцка і мéса і кола́чьа, па ше дзéці найę́длі і жéна. Вéцка йак ше найę́длі, та пріньę́сол млынок до хíжі, па мéльę, обра́ца, а то íду пеньę́жі. Вéцка по́слал дзíу́чье до бра́тох, же да му да́йу ко́рец, та бу́ду мéрац пе́ньęжі. Дзíу́че по́шло; та ше му піта́лі, начь йім ко́рец?

А во́но гварéло, же бу́ду мéрац пеньę́жі.

А во́ні ше шмейа́лі, же та́кі худо́бні, ньę́ма ныч, а тéраз да пеньę́жі зос ко́рцом мéра. Та му да́лі ціме́нту, та у ньęй до дна ну́ка насíпалі смо́лі, же цо бу́дзе мéрац, та ше на́ дно прільыпі, та бу́ду знац, же цо мéра. Кęд дзíу́че одньę́сло на́зад, а во́ні по́патрелі ну́ка, а там бул йę́ден ду́кат, та гварéлі: О наíсце наш брат пеньę́жі мéрал, кęд у тей ціме́нті о́стал йę́ден ду́кат! Вéцка во́ні од нього по́шлі пітац, да йім да пе́ньęжі. Вон йім гва́рел: Тéрас 'це пріш्лі до́ мньę пеньę́жі пітац, а тéдісце ньę пріш्лі, кęт сом бул ху́добні, кęт сом ныч ньé мал? У́дерел с кійако́м до жéмі, вішлі катона́ці, па за його́ брата́мі оганьа́йу. Вéцка його́ бра́ца пріда́лі го аж до ца́ра, же вон ма тéльо пе́ньęжі. А вон по́шол до ца́ра, па га́йда — вон ше бíйę с ца́ром. І цар ма сво́його во́йска вéльо і шíцкі вірокуйу, а тот чло́век у́дерел зос тім кійако́м до жéмі, віду му два шкадро́ні гу́саре: шíцко ца́рскę во́йско зга-

желі і до шмерці шіцкіх позабівалі. Вецка казал і цара лапац тім гусаром, льем да го нье бійу. Йак го ўлапелі, та ше зішол цар зос тім чловеком, та ше поруковалі, та булі кумове. Па забілі краву рогату, справілі госціну богату і тей краві до хрепта колок і тей пріповеткі коньец.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

29. Чудесний ручник, коза, гуслї і палиця. В.

Бул йеден чловек худобні, барз мал вельо дзеці, йак на речіці дзіркі. Нье мал йім цо дац йесц, та ше погнывал, та ішол Бога забіц. Стретнул на драже йедного старого чловека, піта ше му тот чловек: Дзе ідзеш?

Ідзем Бога забіц.

На тот ручьньік, а ідз дому. Та льем го престреш на стол, йаке йедло подумаш, таке ці ше станье.

Вон нье пошол дому, пошол до качьмара, та дал качьмаркі тот ручьньік одложіц. Одлосце го, а нье гуторце му, да вам йедло створі! Качьмарка пошла, пробовала, то було праўда; так вона то одложела, рано му другі дала, такі істі. Пойдзе дому, престре ручьньік на стол: Но, дзеці, думайце себе йедла! Кажде дума, а ту ньет ньічь. Вон ше погньівал, ўжал ручьньік, та одруцел. Та ішол заш Бога забіц. Заш стретнье того чловека, та ше му піта: Дзе ідзеш, чловече?

Ідзем Бога забіц.

Нье іц; на тоту козу, кельо зосцеш пеньежі, тельо ці ві..ре.

Вон нье пошол дому, альо до качьмаркі; да йей одложіц, та йей гуторі: Жебісце йей нье гуторелы, да вам с..е дукаті! Вона ўжала козу, одложела, гварела йей, да йей с..е дукаті. Полно йей на..ала. Рано таку істу козу другу му дала. Пойдзе з ньу дому, каже йей, да с..е дукаті, а вона нье сце. Ўжал йу, та йу зарезал. Та ше погньівал, та заш ішол Бога забіц. Стретнул того чловека: Дзе ідзеш, чловече?

Ідзем Бога забіц.

Нье ідз, на тоті гушлы; кед будзеш на ньіх грац, кажді муші танцовац!

Пошол до качьмаркі, та йей дал гушлы одложіц. А гварі йей, жебі на ньіх нье грала. Вона пошла до другей хіжі, почьала грац, каждi мушел танцовац. Рано му дала другі гушлы, пойдзе дому, почьнье грац, дзеці плачьу, же воньі бі йедлы, нье танцовалы. Заш вон

ше зобрал, же пойдзе Бога забіц. Стретнул того чловека, піта ше му чловек: Дзе ідзеш?

Ідзем Бога забіц.

Ньє ідз, на тот кійак, кед му повеш: Гоп, цуп кійаку! кого сцеш, того будзе біц!

Пошол до кашьмаркі, та йей дал кійак, да одложі; альє ньє гуторце му: Гоп цуп кійаку! бо вас будзе біц! Вона пошла, та будзе пробовац; йак кійаку поведзела, кійак скочел, дораз йу почьал бухац. Тот чловек учьул і дорас там одбегнул та йей гварел: Відзіш, ньє гварел сом ці, так ті ужала і мой ручьньік і козу і гушлы.

Вона гварі, же ньема.

Вон теді скрічі на кійак: Гоп, цуп, кійаку! Побі тоту жену! Йак кійак почьал йу біц, вона дорас пріньесла ручьньік, козу і гушлы. Пошол вон дому, престар ручьньік на стол; дзеці себе думалы йедла, — дорас ше створело. Кажде ше найедло, уж булы веселы. Чловек йім гуторі: Поцце, дзеці, вонка, будземе казац козі, да нам с..е пеньежі! Казалы йей йеден корец, дораз йім на..ала. Уж майу і пеньежі, сіті су. Оцец вежньє гушлы, почньє грац. Шіцкі танцуйу. Другі дзень рано пошльє оцец дзеці по кума, да прідзе на госціну. Дзеці пошлы, волалы го на госціну, же го оцец поздравел. Кум ньє спел пойсц, думал себе, йак пойдзем, кед ньема цо йесц, аньі сам, аньі дзеці? Пріду дзеці дому, гуторйа оцові, же ньє сце кум прісц. Пошол по ньго сам старі, та го прівет. Кум патрі до котльанкі, а у котльанкі трава нароснута. Та себе думал: Цо же мі да йесц, кед ньічь ньє варйа?

Пойду до хіжі, кум шедньє за стол, ґазда престре ручьньік на стол, та гварі кумові: Куме, думайце себе, цо бісце йедлы, та ше вам створі!

Кум себе подумал: Папріґашу і швінске печеньє. Дорас то ше стало. Йак ше найедлы, віду вонка, ґазда пріведзе козу, гварі кумові: Думайце себе, куме, кельо вам треба пеньежі, повеце козі, та вам на..ре!

А кум себе думал, жебі му требало два сто дукаті. Та козі поведзел, дораз му на..ала.

Поцце, куме, нука!

Йак пошлы нука, ґазда ужал гушількі, почьал грац, а кум танцовац. Йак ше натанцовал, та ше брал дому. Альє вон за кійак ньє знал. Отпітал ше от кума і пошол дому. Гуторі себе жені, же цо кум ма, да воньі то одньейу от кума. Так другі дзень рано вон ужал шекеру, а вона велькі нош, та пойду до кума, аньі ньє поздраукайу, льєм дорас пітайу ручьньік і козу, а гушлы най вам останьу.

А кум ше зльекол, же го забійу зос шекеру, та гварел, же дорас прінье́ше! Пошол вонка до коморі, ужал кійак, та пріньес нука. Поведзел: Гоп, цуп, кійаку, побі кума і куму! А уше ше піта кумові: Чі сце ручьньік і козу?

Кум уж барз бул збіті, гварі кумові: Куме мой, ньє бі ме, ньіґда вецей до тебе ньє прідзем! Так тоті двойо ше зобральі, та воньі двойо жільі, йак моглы, а кум зоз дзецмі ужівал барз добре. Пеньежі мальі досц, йесц мальі досц, уше ше вешельельі, може буц ше і тераз вешельа.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол від Мітра Паланчанї.

Паралелї: Отся казка розповсюднена широко поміж ріжними народами. Лїтература до неї подана: В. Гнатюк, Етноґр. матер. з Угор. Руси, II, ст. 81—96, ч. 14—16. — В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 161—165, ч. 20. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, I, ст. 304—313, ч. 108-109. — Národop. Sborník, IV—V, ст. 134, VII, ст. 129. — L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, I, ст. 335—339 і II, ст. 235, ч. 52. — V. Tille, Povídky Valašske, ч. 30. — J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 27—30, ч. 10; ст. 35—37, ч. 15. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 67. — Archiv f. slav. Philol., т. 31, ст. 277, ч. 111.

30. Про Трийцять-Одного.

Бул рас так йеден цар, мал тріцец і йеднього сіна. А кет ше тот перші народзел, ньє знальі му йаке мено дац. Накресцельі го Тріцец і йеден. Йак хлапці повірастальі, пойду ше женьіц. Алье воньі Тріцец йеднього ньє сцу зо собу, же бул ешчі малі. Так воньі ше зобральі тріцецме і тріцец педінтер і кажді свойого педінтера мал. І кажді свойого коньа мал. Алье і Тріцец йеден бі ішол з ньіма. Воньі го ньє сцу, же йе малі. А вон плакал, же і вон пойдзе з ньіма. Оцец му гварі: Ньє іц, сіну, ті ешчі малі і ті ешчі младі, жебі ті ше женьел! Алье вон так плакал за трі дньі, же го оцец мушел отпушчіц. І так вон пошол ґу коньом, вібрал себе йеднього коньа, та ідзе сам. Йак пойдзе до йеднього лье́са, а там йеден конь пасол. Та му тот конь гуторі: Дзе пойдзеш Тріцец йеден? А вон ше зльекнул. Та стануд, та ше оглъада, же хто на нього крічі, кед вон ньє відзі ньікого, льем того коньа. Заш вон ше руші, конь му заш гуторі: Дзе пойдзеш Тріцец йеден? А вон заш стануд, та себе дума: О Боже, та хто на мньє крічі, кед йа ньє відзім ньікого, льем того коньа. Заш вон ше руші, а конь му заш гуторі: Дзе пойдзеш Тріцец йеден? Стой! Йа пойдзем с тобу. Пуш твойого коньа

пасц, шéдны нá мньȩ, бо ті на твóйім коньóве ныґда там ньȩ дóйдзеш, дзе ші ше пýшчел; áльȩ шéдны нá мньȩ!

І конь ше стрéсол, крáсні сéрсан, шéдло на коньóве. І вон нá нього шéднул: Так мéркуй, жéбіш ньȩ спáднул! Йак з ным вішол гóре пóпот хмáрі та ше прерýцел прейк глáві: і вон з ньóго спáднул. Кȩд уж ньȩдальȩ́ко бул од жéмі, та конь под ньóго подльȩ́тнул. Так вон нá нього шéднул. Конь му гутóрі: Зльȩк ші ше, відзіш, гутóрел сом ці, же мéркуй на сéбе. Но ныч то. І заш вон з ным зльȩ́тньȩ пóпот хмáрі. І вéцка ше спýшчел дóлу. Вéжны меселáтоў, а пáтрі нáпрес сéбе, цо увíдзіш! Вон пáтрі та гутóрі: Ньȩ відзім ныч, льȩм вéльку пустаціну! Но льȩм шéдай, а пóме заш дáльȩй. Вільȩ́тнул з ным заш пóпот хмáрі і заш ше спýшчел дóлу: Патрí льȩ' тéраз нáпрес сéбе, цо увíдзіш. А вон пáтрі, та гутóрі: Вíдзім на дальȩ́ко тáке, йак ýрáні. Но дóбре, льȩм пóме. І заш вон з ным зльȩ́тнул, áльȩ барз вісóко. І так ше спýшчел дóлу, та му гутóрі: Пáтрі льȩ́' на зáдок, цо увíдзіш. Вон пáтрі, та гутóрі: Тóто відзім на зáтку, цо пéрвей бýло напрéтку. Но, то бýду твóйо брáца. Тý йіх дочекáме. Альȩ ці пóвем, тéраз, гвáрі, дзе пойдзéме, там ше будзéце жéныц; вас йȩст трíцец і йȩ́ден брат, а тóта жéна бýдзе мац трíцец йȩ́дну дзíўку; там пойдземé нá нопц. Альȩ тó йȩ нáстред мóрйа йȩй дом. А вóна вас одвéдзе нýка. Йак вас одвéдзе нýка, та будзéце вечéрац. Альȩ цо бýдзе вечéра, с тóго можéце йȩсц, а цо бýдзе нáпой, ý тім бýдзе отрóва; та вéцка з напóйа мóжеце піц так, же з нóгу рýшіш столóву нóшку, та цо бýдзе нáпой óпрез вас, прéйдзе óпрез дзíўкі, а цо бýдзе óпрез дзíўкох, то прéйдзе óпрез вас. Та вéцка можéце з ньóго піц!

Док вон йóму тóго погутóрел і гéўті дóшлы. Та ці ше ту дзе ýжал, Трíцец-йȩ́ден? Кȩ́дік ші ше рýшел за нáмі?

На трéці дзень.

А дзе ші ýжал тóго кóнья?

Дóма бул у мінéшу.

Ньȩ мáлы мі такóго кóнья, бо то конь ньȩ з нáшого мінéшу.

Но, вéцка там бýла тóта бáба, та ше йȩй пітáйу: Стáра мац, дзéбісме ту мóглы пренοцóвац?

Можéце ý мньȩ́.

А дзе ваш дом?

Шак ту ньȩт ныґдзе ныч. Мой дом йȩ нáстред мóрйу.

Та йáґже там пойдзéме, кȩд ньȩт мóста, áны чьáмца?

Дóраз бýдзе, дóрас спрáвім.

Отпасалá шýрец і престáрла го на мóрйо. Но пóцце нýка. Мост готóві.

А конь гуто́рі Трі́цец і йеднояу: Че́кай, ґа́здо, льєм най во́ньі і́цу, йа ці цо́шка по́вем. Кєт пойдзе́це ну́ка, будзеце вече́рац, а ті же́біш у́крат то́ту папу́чьу, цо на гре́ді над дзвє́рмі, бо кєд йу ньє ве́жмеш, там останьє́це шіцкі́; а кєд йу ве́жмеш, так йу веж, же́бі то ньі́хто ньє ві́дзел. Вец йу ве́жмеш на но́гу, та так прекрочі́це мо́рйо зоз ньу. А ве́цка дзе вас одве́дзе спац, на йє́дней посце́льі будзе́це спац шіцкі трі́цец і йє́ден брат; на дру́гей посце́льі бу́дзе трі́цец і йє́дна ше́стра. Йак пойдзе́це ну́ка, ві на йє́дну, а во́ньі на дру́гу — у йє́дней хі́жі — та будзе́це там спац. Альє ті же́біш ньє за́спал, бо там останьє́це. Альє кєд уш шіцкі по́шпйа, ве́цка станьєш та ру́шіш у ва́шей посце́льі но́шку, так во́на ві́дзе с то́го ме́ста, а ве́цка ру́шіш дзіу́чі́ну по́сцель, по́йдзе там, дзе ва́ша бу́ла, а ва́ша там, дзе йіх бу́ла. Так ве́цка ве́жньєш от ка́ждей дзіу́кі косо́роу та поло́жіш каждо́му братові йє́ден ґу гла́ві, а от каждо́го бра́та ка́лап поло́жіш ка́ждей дзіу́кі йє́ден по ко́ньцу гла́ві. Та ве́цка льє́гньєш. Ве́цка ба́ба по́йдзе з йє́дньім ве́лькім но́жом, та вас зо́сце поре́зац. Альє во́на ньє́ будзе знац, во́на поре́же сво́йо дзіу́кі, бо на́ тім ме́сце бу́ду, дзе вас уложе́ла. А ве́цкаль кєд йіх поре́же, по́йдзе спац, а ві ка́жді ве́жце свой ка́лап і зла́ті косо́роу. Кєд ба́ба за́шпі, с то́ту папу́чьу прекрочі́це мо́рйо. Но ве́цкаль мо́жеш по́йсц ву́ка.

Йак тот во́шол, до́рас ше йім ба́ба пі́та, же по йа́кей дра́гі хо́дза?

Ідзе́ме ше же́ньіц.

До́бре, дзе́ці мо́йо. Вас йєст трі́цец йє́ден брат, а йа́ мам трі́цец і йє́дну дзіу́ку, та ше може́це шіцкі ту оже́ньіц. Альє те́раз найпе́рше будзе́ме вече́рац, а ве́цка будзе́ме бешедо́вац.

Йак вечера́йу, з йє́дла йє́дза хто́рому кє́льа тре́ба. Ба́ба віслу-гу́йє. Йак ше найє́дльі, пріньє́ше йім ві́но, ка́ждому йє́ден по́гар пред-ло́жі: Пі́це, дзе́ці мо́йо, напі́це ше! Альє вон пору́шел столо́ву но́шку, так ше стол обра́цел, же́ то ньі́хто ньє ві́дзел. Цо бу́ло о́прев дзьіу́кох, пре́шльо о́през бра́тох, а цо бу́ло о́прев бра́тох, пре́шло о́през дзіу́кі. Та вец пі́йу ві́на. Дзіу́кі попі́льі ві́но, а́льє попі́льі і отро́ву, бо во́ньі ньє зна́льі, же ше стол обра́цел. До́рас почьа́лі йо́йчіц, пла́кац. Альє ба́ба ве́льо зна́ла, то йіх вільєче́ла. Ньє бу́ло йім ньічь. Трі́цец-йє́ден ста́ньє от сто́ла, та ше прехо́дзі по хі́жі, штудіра, йа́кбі зньац то́ту па-пу́чьу. Зньал вон йу, ньі́хто ньє оба́чел. Поло́жел йу зо дну́ка до кі-ше́ньі та се́бе ду́ма: Ту папу́чьа; кєд нам Бог помо́же, о́здаль по́йдземе о́тталь во́нка! Ста́ра мац йім гуто́рі: Га́йде, дзе́ці, спац, бо до́раз ра́но бу́дзе! І так во́ньі по́шльі до дру́гей хі́жі. Но, ві бра́ца, польєга́це ту на то́ту по́сцель, а мо́йо дзіу́кі польєга́йу на то́ту по́сцель, та бу́дзеце спац! По́йдзе ба́ба до сво́йєй хі́жі, поотскла́да зо сто́ла ші́цко, почі́сці. Кєд ду́ма́ла, же уж поспа́льі, у́жа́ла йє́ден ве́лькі нош, по́йдзе ґу́ ньім до хі́жі, та йім гуто́рі са́ма ґу се́бе: Чека́йце ца́рскі фіцко́ве, ша йа

вам дам женьітбу і госпіну; будзе́це ві до́брі мо́йім го́сцам йу́гре на папріґаш і на пече́ньє. Альє Тріцец-йе́ден ньє́ шпі, шіцко чьу́йе. Ба́ба о́штрі тот ве́лькі нож. Йак го наоштре́ла, по́йдзе ґу посце́льі, та каждо́му прецаґньє зо́с тім ве́лькім но́жом по шійі. Йа́к йіх пореза́ла шіцкіх: Но, льєм льєшце те́рас до ра́на. Бу́дзе в вас на ра́но до́брі фріштік і полудзе́нок мо́йім го́сцом! Альє ба́ба ньє́ зна, же во́на сво́йо дзіу́кі пореза́ла. По́шла спап. Кєд уж Тріцец-йе́ден чьу́йе, же ба́ба хра́пі уш, тва́рдо шпі, ста́ньє зос посце́льі: Става́йце, бра́ца, а по́ме о́тац, док може́ме, бо ту останьє́ме шіцкі на о́рек оре́чні. Ньіґда во́нка ньє по́йдземе!

А бра́ца розоспа́ні, та гуто́рйа: Йе́ден, гм; дру́гі, га!

Става́йце! кєд вам гуто́рім!

І так во́ньі постава́льі. Та йім Тріцец-йе́ден гуто́рі: Бе́рце ка́жді сво́йо шма́ті і ка́жді най ве́жньє зла́ті косо́роу, цо ма прі гла́ві! Йак ше позбера́льі шіцкі, Тріцец-йе́ден ве́жньє папу́чьу на но́гу; прекроче́льі мо́рйо зоз ньу. Обу́дзі ше ба́ба: Ейньє, ейньє, ньє мал ші́ миьє так окла́мац! Олу́пел ші ме от папу́чі, цо ше мо́рйє прекрачьу́йе, олу́пел ші ме от тріцец і йєдней дзіу́кі мо́йєй; олу́пел ші́ ме от тріцец і йє́дного зла́того косоро́ва; а́льє че́кай, прі́дзеш мі е́шчі; ньічь ньє сану́йєм так, йак то́ту папу́чьу, цо ше мо́рйо прекрачьу́йє!

Гуто́рі конь Тріцец і йєдно́му: По́ведз йєй, же прі́дзеш е́шчі трі́ рас: Прі́дзем, бабо, прі́дзем е́шчік трі раз.

Но льєм гі́бай, бу́дзем це че́кац, льєм гі́бай.

І так во́ньі пошеда́льі ка́жді на свойо́го ко́ньа та і́ду. Путу́йу да́льєй. До́йду ґу йєдней дра́гі, цо ше йім розлу́чі на два стра́ні: Йє́дна та́дзі, дру́га та́дзі. Гуто́рйа му бра́ца Тріца́ц і йєдно́му, же во́ньі го ньє́ сну воз нььма да і́дзе, бо йє ма́лі. На́йстаршi брат йім гуто́рі: Кєд ві його ньє́ спе́це, ньє по́йдзем а́ньі йа. Вон нас очьу́вал от шме́рці, да вон ньє́ бул, шіцкі бі́шме там оста́льі. Та кєд ві його ньє спе́це, а́ньі йа з ва́мі ньє по́йдзем. Ві і́дце та́дзі, а мі пойдземе та́дзі. Там ше розлуче́льі. А то́ті двоме те́раз до́йду до йєдно́го варо́шу. Йак до́йду там, у ті́м варо́шу бі́вал цар. По́йду во́ньі про́сто ґу його пола́ті, піта́йу ше там педінтеро́ві, же чі́бі йім ньє требало слу́гу. Ньє́ знам, опі́там ше царо́ві найй́ашньєшо́му. Думам же тре́ба! Педі́нтер пошол, та ше пі́тал царо́ві, же ту та́кі і та́кі дво́ме льу́дзе йєст, глєда́йу слу́жбу.

До́бре. Най прі́ду ну́ка.

До́раз йіх педі́нтер одве́дзе ну́ка. Йак йіх цар оба́чел, до́раз ві́дзел, же во́ньі ньє с пара́сткей фамі́лійі; та йім гуто́рі: Цо ві дво́ме глєда́це?

Глєда́ме се́бе слу́жбу, ца́ру найй́ашньєші.

Добре, мньє такой треба двох. Йєден будзе педінтер, другі будзе удварош.

Пойєднали вони ше там с коньмі: вони буду служіц, а кони йім достаньу квартель там. Служа вони там за йєден чьас. Тріцец-йєдному барз добре було. Брат му завідзел, же йому так добре, а мньє, гварі, ньє. Но, пойдзе вон до цара. Надумал вон цошка. Дай Боже добре рано, цару найашньєші.

Дай Боже і тебе удварош мой. Та цо там нове?

Та мой брат ші мі, гварі, хвальєл, же вон вам прінєше такі йєден хльєб, цо го реґемент катонаці буду йєсц, а ныґда го ньє жєдза.

Добре, кєд вон то гуторел. Дайу го заволац нука.

Дай Боже добре рано, цару найашньєші. Нацце ме жадали нука?

За то сом вас жадал, жєсце гуторели пред льудзмі, же мі такі хльєп прінєшеце, цо го реґемент катонаці буду йєсц, а ныґда го ньє жєдза.

Йа ньє гуторел.

Ну, нычь. Дальєй бешеці ньєт. Мньє льудзе гуторели, ві мушіце прінєсц.

Вон с тім вішол с хіжі. Пошол до хлыва, звальєл ше на свойого коньа, барз жалошньє плакал. Конь му гуторі: Чьом плачеш, ґаздо мой?

Та дзе бім ньє плакал, кєд на мньє таке направели, же йа гуторел, же бім прінєс царові такі хльєп, цо го реґемент катонаці йєдза, а ньє годны го ныґда жесц. А дзе бі йа то прінєс, кєд йа то ныґда ані ньє чьул, ньє да го прінєсц можем.

Но, нычь то, льєм ньє плачь. Пойдземе до бабі, прінєшеме мі го.

Так вон коньа оріхтал, шеднул на ньго, пушьчьа ше до драгі велыкей. Йак дойду там ґу морйу, конь му гуторі: Знас цо, ґаздо? Терас пойдзеш там нука. Тот хльєб там у піньвіці, цо найвецей павучіні і праху йєст на ным, тот вежньєш; альє терас, кєт пойдзеш нука, преправіш ше на йєдного панского пшічька, дайу ці там і йєсц і піц, барс ці ше буду радовац! І вон пошол. Пойдзе до прікльєта, то було по полудзенку, преправі ше на йєдного красного пшічька. Баба віцзе, та го збачі: Ейньє, ейньє, йакі красні пшічьок. То госці охабели. Но, накарміце го! служныцом гуторі. Дораз му далы добрей йухі, доброго меса і колачі, добре го накармели. Йак ше найєдол, вішол на двор, йак пшічьок, бега по дворе од йєдного кута до другого. Е, раз войдзе до піньвіці. Вежньє тот хльєп, цо найвецей павучіні і праху йєст на ным. Відзе вонка, папучьу на ногу, прекрочі морйо. Баба вібегньє: Ейньє, ейньє, ті гунцуту, ньє мал ші ме так окламац. Олупел ші ме от тріцец йєдней дзіуки мойєй, олупел ші ме от тріцец і йєдного златого

косоро́ва, олу́пел ші ме от хлье́ба, цо го реґе́мент катона́ці йе́дза, а ньі́ґда го нье го́дньі жесц! Алье ньічь нье сапу́йем так, йак то́ту папу́чьу. Алье че́кай, ша пр́ідзеш мі ту е́шчі.

Конь му гуто́рі: По́ведз йей, же пр́ідзеш е́шчі два рас. Пр́ідзем, ба́бо, пр́ідзем е́шчік два раз. До́бре, льем гі́бай, че́кам це, льем гі́бай. Шак йа те́бе у́ла́пім.

Ше́лнул на ко́ньа, та і́ду. По́йду до ца́ра: Но, ца́ру наййашнье́ші, ту тот хльеп, цо́ спе го жада́льі! — Цар ше му барз зрадо́вал, до́раз ко́ло нього́ реґе́мент катона́цох. Кра́йу, а йе́дза, хльеп ца́лі. Ца́рові то́ ше барс паче́ло. Трі́цец-йедно́му те́раз е́шчік ве́льо лье́пше, йак до те́раз бу́ло. Заш во́ньі там слу́жа. Алье бра́ту му заш нье до́бре, бо за́ ньім ньі́хто нье за́дзбал. Ке́ді йе, ке́ді нье́ йе, нье́ дзбал за́ ньім ньі́хто. Заш вон наду́мал цо́шка ціґа́ньіц, йа́ґбі вон мо́гол свойо́го бра́та ота́маль віціскац, да вон по́йдзе на його́ ме́сто. По́йдзе до ца́ра: Дай Боже до́брі дзень, ца́ру найашнье́ші! Дай Бо́же і те́бе, удва́рош мой. Та цо́ там но́ве? Цо ші прі́ньес?

Прі́шол сом вам по́весц, мой брат гуто́рел, же́ вам прінье́ше та́ку фльа́шу ві́на, цо йу реґе́ме́нт катона́ці бу́ду піц, а ньі́ґда нье попі́йу.

До́бре, кед вон то мо́же прі́ньесц.

Да́йу го заво́лац. Дай Бо́же до́брі дзень, ца́ру найашнье́ші.

Дай Бо́же і те́бе, пеці́нтер мой до́брі.

Та на́цце ме жада́льі? Пове́цце мі.

За́ то сом це жа́дал, же ті гуто́рел, же прінье́шеш та́ку фльа́шу ві́на, цо́ йу реґе́мент катона́ці піц бу́ду, а ньі́ґда нье попі́йу. То му́шіш мі прі́ньесц.

То нье пра́уда, ца́ру наййашнье́ші, йа нье гуто́рел, а́ньі сом то ньі́ґда нье́ чьул. Йа́ґбі йа́ то те́раз мо́гол прі́ньесц?

Ньічь да́льей, беше́ді ньет: То мі му́шіш прі́ньесц, бо кед нье прінье́шеш за два́пац за штірі го́дзін, гла́ва ці ше здейме.

По́шол вон до хльі́ва, зва́льел ше на ко́ньа, барс пла́че жало́шнье. Конь ше му пі́та: Чьом пла́чеш Трі́цец йе́ден? Ґа́здо мой до́брі!

Та дзе́ бім нье пла́кал, кед на́ мнье та́ке націґанье́льі, же́бі бул йа гуто́рел пред льу́дзмі, же йа мо́жем прі́ньесц царо́ві нашо́му та́ку фльа́шу ві́на, цо йу реґе́мент катона́ці бу́ду піц, а да ньі́ґда нье попі́йу. А йа нье гуто́рел, а́ньі сом то ньі́ґда нье́ чьул, йа́ґбі йа то мо́гол прі́ньесц.

Конь му гуто́рі: Ньічь то за́ то, льем нье́ плачь, по́йдземе до ба́бі.

Ко́ньа кра́шнье порі́хтал, ше́лнул на́ нього та і́ду. Йак і́ду, ко́нь гуто́рі: Те́раз ме́ркуй на се́бе, кет по́йдзеш, бо ба́ба че́ка і льем ме́ркуй, же́біш там нье о́стал! По́йду там, зі́дзе с ко́ньа, пу́шчі го пасц. Конь му гуто́рі: Кет по́йдзеш ву́ка, препра́віш ше на йе́дну кра́сну ці́р-

кову мéтлу, та стáньęш до кýта за дзвéрі до пріклььęта. — Йак вон пóйдзе до пріклььęта, препрáві ше на мéтлу крáсну ціркóву. Стáньę до кýта за дзвéрі, прíдзе бáба, óбачі мéтлу: Ейньę, пáльę, йáка крáсна мéтла. Откаль то ту? Хто то прíньęс? Тó нам гóсці пріньęслы, дрýгі ныíхто. Альę нам ныічь áны ньę гуторéлы, же нам тáку крáсну мéглу пріньęслы. Крáшньę вóна óгласкала тóту мéглу, йáка йę барс крáсна; барс ше йęй пачéла. Положéла йу заш там до кýта, пóшла вýка, мéтла ше зобрáла, вíшла вóнка. Пóйдзе до піньвіці, вéжньę тóту фльáшу віна, цо найвéцей павучіні і прáху йęст нá ньęй. Вíдзе вóнка, та прекрóчі мóрйо. Вібéгньę бáба: Ей ті гýнцуту, ньę мал шí ме так оклáмац! Олýпел ші ме от тріцец і йęдней двіўкі мóйęй, олýпел ші ме от тріцец і йęднóго злáтого косорóва; олýпел ші ме от папýчі, цо ше мóрйę прекрачьýйę; олýпел ші ме от хльęба, цо го реґęмент катонаці йęдза, а ныіґда го жесц ньę гóдны; олýпел шí ме от фльáші віна, цо йу реґęмент катонáці пійу, а ныіґда йу ньę попійу. Альę ныічь ньę санýйęм так, йак тóту папýчьу, цо ше мóрйę прекрачьýйę. Альę чéкай, шак прíдзеш мі! Ўлапім це!

Конь му гутóрі: Пóведз йęй, же прíдзеш éшчік рас. Прíдзем, бáбо, прíдзем éшчік раз.

Но льęм гíбай, чéкам це, льęм гíбай.

С тім шéднул на кóнья та íду до дóму цáрского. Йак пóйду там до цáра, цар ше барз зрадóвал: Уж вон тéраз дал зволац реґęмент катонáцох ґý тей фльáші і пугáрі кáждому. Сíпу зос тей фльáші кáждому до пугáра, пійу тóто віно, шíцкі ше опíлы, фльáша пóлна. Цáрові ше то барс пачéло. Тріцец-йęднóму тéраз éшчік вéльо льęпші; уж вон ньę педíнтер, ньę рóбі ныічь, зос цáром íдзе на шпáцір, зос цáром шéда полуднььóвац, бо кęд го барз льýбел, же му тáкі два створí пріньęсол. Альę удварошóві éшчік стó раз гóрше, ньę дзбал зá ным ныíхто, чі йęдол, чі ньę йęдол, ньę піта ше му ныíхто. Штудíра вон сéбе, цó бі мóгол éшчік націґáныц на свойóго брáта, жéбі го війęдол отáмаль, да вон пóйдзе там на йóго мéсто, жéбі йóму так дóбре бýло. Надýмал вон, пóйдзе до цáра. Дай Бóже дóбрі дзень, цáру найашньęші.

Дай Бóже і тéбе, удвáрош мой. Цо ші нам прíньęс новóго?

Прíшом сом вам йáвіц, мой брат гутóрел, же вам пріньęше йęдного злáтого тáшька, цо на сéдем рóкі напрéдок вішпіва, кęді бýду цéсні рóкі і кęдік бýду біýні рóкі. Та кęт спéце, та го вам пріньęше.

Дóбре. Кęд вон то так гутóрел, дáйу го завóлац. Дай Бóже дóбрі дзень, цáру найашньęші.

Дай Бóже і тéбе, педíнтер мой вéрні.

Та нáцце ме жадáты, цáру наййашньęші?

Ті знаш начь, цо ші ше хвальел пред льу́дзмі, же мі пріньє́шеш та́кого та́шька, цо на се́дем ро́кі на пре́док вішпіва біу́ні ро́кі і це́сні. Те́раз мі го му́шіш пріньєсц.

То ньє пра́уда, йа то ньє гуто́рел, а́ньі сом то ньі́ґда ньє чьул, йаґбі йа́ то пріньєсц мо́гол?

Ньічь да́льєй, беше́ді ньєт. Мньє гуторе́льі, же ті гуто́рел, те́раз му́шіш пріньєсц.

Пойдзе вон до хльі́ва, зва́льі ше на ко́ньа, так пла́че жало́шньє, же уж ба́ржей ньє мож. Цо́ там но́ве? конь ше му пі́га. Чьом так пла́чеш? По́ведз мі, ґа́здо мой до́брі.

Та дзе́ бім ньє пла́кал, дзе́ бім ше ньє жало́вал, кєд на́ мньє та́ке направе́льі, цо сом ньі́ґда ньє чьул, -же му́шім по́йсц царо́ві по та́шька злато́го, цо на се́дем ро́кі напре́док вішпіва, ке́дік бу́ду це́сні ро́кі, і ке́дік бу́ду біу́ні ро́кі. За два́цец за штірі го́дзін кєд го ньє пріньє́шем, гла́ва ше мі здє́йме.

Ньічь то за́ то, льєм ньє́ плачь. До́сц то і мньє, же йа му́шім те́льо бе́гац. Альє то ньє бу́дзе за да́рмо. Поцешіме мі ше за́ то, льєм ше порі́хтай, по́йдземе заш до ба́бі.

Порі́хта ко́ньа, ше́дньє на́ ньго, та ідзе. Йак по́йду там ґу мо́рйу, конь му гуто́рі: Знас цо, ґа́здо мой до́брі? Те́рас так ме́ркуй на се́бе, йак на́ два о́чі, бо ба́ба барз меркуйє, барс це чьу́ва, же ота́маль ньє ві́дзеш. Так те́раз, кєт по́йдзеш ну́ка, препра́зіш ше на йе́дну браму́шку, та по́йдзеш ну́ка по́под дзве́рі, ко́ло па́ткі под носольо́ву но́шку. То́та кльі́тка над бабо́ву посце́льу ві́ші і та́шьчьок у ньєй. Альє ме́ркуй на се́бе, кєд бу́дзеш ісц ну́ка, же́бі на́ це да́хто там ньє ста́нул, а ве́цкаль кєд ба́ба за́шпі тва́рдо, бу́дзе хра́піц, а ті ста́ньєш, по́йдзеш ґу тей кльі́ткі, та йу здє́ймеш, а́льє спі́ха, же́бі ба́ба ньє осете́ла, бо ве́цкаль там оста́ньєш; бо тот та́шьчьок, кєд го здє́ймеш, бу́дзе крі́чіц. Альє ті го за́ то льєм веж зос кльі́тку зо зла́ту, та́ з ньім пона́гльай во́нка! І вон по́шол. Препра́зі ше на браму́шку, по́под дзве́рі во́йдзе ну́ка ко́ло па́ткі, по́йдзе аш под бабо́ву посо́льу под но́шку та там че́ка. Кєт ше зме́ркло, го́сці ше поросходзе́льі, ба́ба льє́гньє, шпі і по́чньє хра́піц. Вон се́бе ду́ма: Бо́же мой, ста́нуц бі мі по то́ту кльі́тку, а́льє кєт ше ба́ба обу́дзі ньі́ґда ве́цей йа о́галь ньє ві́дзем; а́льє цо му Бог да, ста́нуц муші́, кєд уш по́шол. Ста́ньє го́ре, зньє́йє кльі́тку зос та́шьком, та́шьчьок зу́решчі, ба́ба ньє учьу́ла. Ідзе вон з ньім во́нка. Йа́к йє на прі́кльє́тніх дзве́рох, та́шьчьок заш зу́ре́шчі. Ба́ба ньє учьу́ла. Кєт по́йдзе на́ двор, та́шьчьок зу́ре́шчі, а́льє барз. Ба́ба то учьу́ла і до́рас скоче́ла зос посце́льі до́лу та во́нка. І у́лапе́ла во́на го. Га́, ту ші те́рас! Че́кай, гва́рела йа те́бе, же це у́ла́пім. До́бре, бу́ду мац го́сці на йу́тре фрі́шкого ме́са.

Ужáта кльíтку, обéшела йу заш на мéсто, а йóго зáмкла до жельéзней клыíткі: Шец ту до рáна, а на рáно пóйдзеш до пéца, найéдза ше с тéбе мóйо гóсці. — Да Бог дзень, бáба стáньє, обльєчé ше, пóйдзе на пíйац до варóшу, а служньíці наказáла, же най натóпі жельéзні пец мóцно, вéцкаль най тóго обешеньáка зос кльíткі віпýшчі, най шéдньє на фýрікь, та най го упíска до пéца, да ше упéче. Кєд вóна прíдзе дóму зос госцáмі, жéбі бýло готóве, да мáйу цо йéсц! Пóйдзе бáба, а служньíца тóпі пец зоз ýгльом. Йак дóбре натопéла, пóйдзе ґу кльíткі: Гібáй вóнка, ті цунпýгу, пóйдзеш до пéца! Одóмкньє му кльíтку, вíдзе вóнка; шéдньі нá тот фýрікь. А вон льéгньє крíжом на фýрікь. Ньé так льéгай, áльє нá здлуж! А вон льéгньє заш крíжом. Но льé' ті, маґáрцу, ньé знаш на фýрікь льéгац; най ці укáжем, йак ше на фýрікь льéга! Вóна льéгньє на фýрікь, та му гутóрі: Вíдзіш ті, гунцýту, так ше льéга на фýрікь, нá здлуж, ньє крíжом. А вон ýлáпел фýрікь, та дрíльєл до пéца. Пóйдзе ґу кльíткі, вéжньє кльíтку, вéжньє папýчьу на нóгу, прéкрочі мóрйо, пóйдзе ґу коньóві. Альє тý йє, ту йє, ту йє, альє ші мáло там ньє óстал. Но ньíчь то зá то, льєм кєт ші ту. А і кльíтка! та пойдзéме дóму.

Прíдзе бáба зос пійáцу із госцáмі, гльєдáйу служньíцу, ньєт служньíці. Дьáбол йу зна, же дзе знáла пóйсц. Пóйдзе вóна ґу пéцу, віцáгньє мéзо печéне, бýдзе йéсц зос госцамі. Йéдза, пійу. Йак уж дóйду ґу пýнку, тéді осетéльі, же то ньє обешéньак ýпек ше у пéцу, áльє служньíца. Бáба гутóрі: Ейньє, ейньє, то ме дьáбол óдньєс на пíйац. Заш тот гýнцут сцéкнул. Уж го ньíґда вéцей ньє ýлáпім.

Пóйду вóньі до цáра і йак пóйду, цар йіх рáдо дочéкал. Дóраз вéжньє од ньóго кльíтку, а і тáшька: Слáва Бóгу, льєм кєт ші мі го прíньєс! Препíсал нá ньго пол кральбóуства. Но, тéраз éшчі льéпше Трíцец і йеднóму. Барз му дóбре, уж льéпше і ньє мóжь буц. Ньє робі ньíчь, льєм зос цáром íдзе на шпáцір, новíні чíта; вон дрýгі по царóві. Альє братóві му барз ньєдóбре, éшчі сто раз гóрше, йак до тéраз бýло. Штудíра вон, йаґ бі мóгол вíйесц отáмаль свóйого брáта, да вон ше там намéсці, жéбі йому так дóбре бýло. Фрíшко вон падýмал, цо бýдзе цíґаньіц. Пóйдзе до цáра, та му поздрáўка: Дай Бóже дóбре рáно, цáру наййашньéші.

Дай Бóже і тéбе удвáрошу. Та цо ші нам прíньєс нóвого?

Прíшол сом вам пóвесц, мой брат гутóрел, же вам прíньéше тáку жéну, цо бýдзе мац злáті ўлáсі аш пó пас.

Дóбре, кєд вон то гутóрел. Йа лéґінь, бýдзем мац жéну.

Да завóлац Трíцец-йеднóго: Дай Бóже дóбрі дзень, цáру наййашньéйші.

Дай Бóже і тéбе.

Та начь ме жа́дал цар наййашне́йші?

Ті знаш начь; цо ше мі пі́таш? Цо ші гуто́рел пред дру́гіма льу́дзмі, же мі пріньє́шеш та́ку дзі́ўку за же́ну, цо ма зла́ті ўла́сі аш по́ пас.

Йа ньє гуто́рел, то ньєпра́ўда, а́ньі сом то ньі́ґда ньє чьул, же́бі бу́ла та́ка дзі́ўка, цо́ ма зла́ті ўла́сі по́ пас.

Ньі́чь да́льєй, беше́ді ньєт. Мньє гуторе́льі, же ші ше хва́льєл, же ті знаш, дзе йє і же йу прі́ньєсц мо́жеш. Те́раз му́шіш по́йсц.

І вон по́йдзе зо́с тім во́нка зос хі́жі про́сто до хльі́ва з ве́лькім пла́чьом. Зва́льі ше на ко́ньа, так жало́шньє пла́че, же му а́ньі конь ньє мо́гол це́рпіц. Альє о́зве ше ґу ньо́му конь чьє́шко: Та чьом пла́чеш Трі́цец і йє́ден?

Та дзе́ бім ньє пла́кал, кєд на́ мньє та́ке направе́льі, цо сом ньі́ґда ньє чьул, а те́рас мушім прі́ньєсц.

Ньі́чь то за́ то, льєм ньє́ плачь, бу́дзе до́бре. Іц, по́вец царо́ві, най да спра́віц трі ґалі́йі; йє́дну зоз бака́ру, а дру́гу зо́ стрі́бла, а тре́цу зо́ зла́та; а ші́цкі трі най-напо́льньі зос найфі́ншім гадва́бом і с порте́йку, та ве́цка по́йдземе, а і́ншак ньє.

І цар до́раз дал заво́лац ма́йстрох, йак му тот гуто́рел, же́бі му праве́льі та́кі трі ґалі́йі. І то ші́цко бу́ло за трі дньі́ гото́ве. Йак го напакова́льі по́лно ўша́дзі, те́ді по́йду до дра́гі дальє́кей по мо́рйу во́ньі дво́ме, Трі́цец-йє́ден зос ко́ньом. Трі́цец-йє́ден во́йдзе ну́ка до ґалі́йі, а конь льєм с предньі́ма нога́мі, а зо задньі́ма ше у́пар до бре́га. І так мо́цно дрі́льєл то́ті трі ґалі́йі, же і́ду йак ві́тор. І вон во́шол за ньі́ма ну́ка. Йак до́йду ў но́ці там пот тот ва́рош, дзе бу́ла то́та дзі́ўка, ста́ньу з ґалі́йамі та́кой по ко́нцу йєй загра́ді. Да Бог дзень. Поотвера́йу ґалі́йі ра́но, там бу́ду преда́вац. Стану́ла і фра́йла, по́йдзе до загра́ді зоз двома фрайнімеркамі шпаці́рац. Оба́чі во́на то́ті ґалі́йі: Патрі́йце льє', цо́ то там на мо́рйу так ше шві́ці, кєд ве́чьар ньі́чь ньє бу́ло. Іцце фрі́шко, опатрі́йце, же хто то.

По́йду во́ньі ну́ка до ґалі́йох; опатра́йу е́спап. Ну, ві́ду во́нка, і́ду йа́віц йіх фра́йлі, же йа́ка кра́сна порте́йка йєст у ті́х ґалі́йох, е́шчі ньі́ґда та́кей ньє відзе́льі. По́йдзе во́на опа́тріц, же цо́ то. Кєт по́йдзе там, до́раз йу уве́ду до бака́рней ґалі́йі. Вібе́ра во́на се́бе там: І то́то ку́пім і то́то ку́пім. Навібера́ла во́на там ве́льо, бо кєт ші́цко кра́сне бу́ло. Альє кєт пеньє́жі забу́ла: Іцце ві два до́му по пеньє́жі, а йа ту навібе́рам, док ві прі́дзеце зос пеньє́жмі. Так во́ньі два по́шльі, а конь за ньі́ма дзве́рі позамі́кал, та дрі́льі ґалі́йі, та і́ду. Альє во́на ну́ка, во́на ньє зна ньі́чь. Ідзе во́на па́тріц, же дзе су так длу́го с пеньє́жмі. Трі́цец і йє́ден йєй гуто́рі: По́йцце льє', фра́йло ту, цо ту ма́ме! Одве́дзе йу до стрібе́рней ґалі́йі, там ші́цко фі́ньше, кра́шше і дра́кше. Навібе́ра

вона і там вельо, превельо: Шіцко купім. Сце вісц вонка, же дзе су так длуго зос пеньежні. Пойдзе льє, ґосподьо, цо ту маме у златей ґалійі! Кед пойду там, там була йедна злата швіньа, ма дзевецеро златі прашатка. Шіцко купі. Одведзе йу дальей, там йест злата квока, дванащеро златі курчьатка. І то купі шіцко. Мам пеньежі досц. Ідзе вона патріц, дзе су так длуго зос пеньежмі, ше то уж барз длуго, от кеді воны пошлы. Відзе вонка, нье відзі ньічь, льем воду, а ґалійі іду. І вона ше барз зльекла. Вірвала йеден улас зоз главі, та го руці опрез ґалійох. Ґалійі станьу. Поведз мі тераз, кому ме вежеш, чі ме вежеш себе, чі ме вежеш другому.

Вон йей гуторі: Вежем це себе, ныкому другому.

Так меркуй, же кед ме другому вежеш, ту скапеш зо мну уйедно.

Гуторім ці, же це себе вежем.

С тім ше ґалійі руша. Іду дальей. Алье цар чека дома; дал справіц і златі гінтоу і з гадвабу заглаукі, цо буду весц паны млоду на ным доварошу до царскей полаті. І йак дойду воны до варошу на ґалійох, там йіх уш чекайу на штірох чіляшох, коньох. Дораз йу посадза до гінтова з младім кральом; кед йутре дзень, цар ше сце прішагац зоз ньу. Алье вона нье будзе. Чьом же ті нье будзеш? цар йей гуторі.

За то нье будзем, же йа мам ешчік і златі мінеш дома. І то треба прівесц.

А хто то прівeдзе? — цар ше йей піта.

Тот, хто і мнье прівезол.

Заволайу Тріцец і йедного до хіжі: Начь це ме жадальы, цару наййашньейші?

Млада кральоуна нье сце ше прішагац зо мну затльа, док нье прівежеш йей мінеш златі зоз йей дому.

Пойдзе вон до хльіва, звальы ше на коньа, та плаче. Конь ше му піта: Чьом плачеш Тріцец і йеден, ґаздо мой добрі?

А, мушім плакац, кед заш маме драгу, бо ше млада кральоуна нье сце прішагац зос кральом затльа, док йей златі мінеш ту нье прівеньеме.

Ньічь то, льем нье плачь. Ідз ґу царові, та му поведз, най купі дванац біфалі скорі, добрі, сухі. І най купі дванац метері смолі і най да справіц штірі поткові, кажда потковa най будзе метер чешка і до каждей поткові штірі гвозді, кажді гвозд най будзе чешкі двацац і пейц кільы та вецка, гварі, пойдземе.

Пойдзе ґу царові, та му йаві, же най купі дванац біфалі скорі, добрі, сухі і най да справіц штірі поткові такі, цо кажда потковa метер чешка і до каждей поткові штірі гвозді, кажді гвозд двацац пейц кільы і дванац метері смолі, вец пойдземе.

Дóбре, шіцко бýдзе о йéдну годзіну.

Кęд бýло готóве, поткýйу кóньа, ростóпйа йęден мéтер смóлі, усіпу коньóві на хрібет, на тóту смóлу полóжа йęдну скóру сýху. Усіпу дрýгі мéтер смóлі, заш нá ньго скóру полóжа на тóгу смóлу. Так нá ньго поклáдльі шіцко. І вон шéдньę нá верх та ше пýшьчьа до дрáгі дальę-кей. І ўжал сéбе йęден áшоў і мотіку, та іду. Йак дóйду там, дзе тот златі мінеш пáсол, там бýла злáта трáва. Ну, зійдз дóлу, ту будзéме войóвац. Вікоп мі ту йęдну дольіну тáку глыбóку, да ше з ньęй ньę відзім вóнка.

Вон му вікóпал, та ше му піта: Досц бýдзе глыбóка?

Увідзім, гібай вóнка.

Віідзе вóнка, а конь нýка. Ешчі мáло, éшчі трéба кóпац.

Заш вон кóпе. Вікóпал вон заш éшчі вéльо глыіше, та ше му піта: Досц бýдзе глыбóке?

Ньę знам, увідзіме, льęм гібай вóнка.

Віідзе вóнка, а конь нýка. Ешчі мáло, éшчі трéба, áльę ньę вéльо.

Вóйдзе нýка, та заш кóпе. Вікопал на йęден áшоў та ше му піта: Досц бýдзе глыбóке?

Так дýмам, же тéраз досц бýдзе.

Віідзе вóнка, á конь нýка до дольіні глыбóкей: Прáве дóбре. Уўйаж мі кęтéфік кóло шіїі, а ті віідзеш на тóго стáре дрéво, та от-тáмаль бýдзеш пáтріц на нáшу вóйну.

Тот вішол на дрéво, а конь у дольіні зрегóчі. Учьул вáйчьак у мі-нéшу тот злáті, пóчьньę бегац по пажіці, йак збешньęлі. Шіцко ше узвáрал, ньę нáшол го. Заш зрегóчі у дольіні тот кóньік. Вáйчьак пóчьньę заш бéгац по пажіці, так ше узвáрал, же аж з ньóго кáпка зной. Ньę гóдзен го найсц. Заш пóйдзе ґу кобýлом. А кóньік у дольіні заш зрегóчі. Заш вáйчьак пóчьньę бéгац, áльę так бéга пó тей пажіці, же аж му іскрі льęгáйу от поткóвох; так ше ýграл заш, же з ньóго зной кáпкал і пéну згáртац мóгол. Кęд уж кóньік дýмал, же уж досц ше ýграл, і вістал, тéдік вішол з дольіні вóнка. Тот го збáчі, та нá двох нóгох ідзе ґу ньóму так, же аж му с піскох óгень ідзе. Йак пóйдзе ґу ньóму, пóчьньу ше біц; так ше біїу, же уж бáржей ньę мош. По-збівал уж зос коньіка шіцкі скóрі, льęм йęдна йęст уж. Уш ше бóїі Тріцец-йęден на дрéве. І вéцкаль так го зґóдзел тот кóньік по ло-пáткі вайчьáка, же дóраз го скірвáвел. Гібай Тріцец-йęден дóту з дрéва, уш пойдзéме, уж йę наш. Шак уж ньę мам льęм йęдну поткóву на прá-вей нóгі на прéтку. Пóлож нá ньго зубáдло та шéдньі нá ньго, а йа пóйдзем за вáмі! Йак тот шéднул на вайчьáка златóго, вáйчьак зрегóчі, пóчьньу бéжіц шіцкі кобýлі, цó там бýло і гачьата бéжа за ньіма. Іду

до цáра. Йак пóйду до цáра, шiцок вáрош ше збéгнул на чьýдо вęльке, бо то éшчiк ныiхто тáке ньę вiдзел. Пóйду до двóра до царскóго: Но, кралььóуна, цар гутóрi, пóйдземе до прiшáгi.

А йá, ньę пойдзéме éшчi тéрас.

Та кęдi же?

Ешчiк тот мiнеш трéба i подóйiц.

Цар гутóрi: А хто же го подóйi?

Тот, хто го прiвéдол.

Трiцец-йęден, подóйiш тот мiнеш шiцок, бо царiца ньę спе ше прiшáгац зó мну зáтльа, док ше ньę подóйi.

Трiцец-йęден плáче. Йак вон то подóйi, кęт су тáкi збешньęлi? Ньę мож ґý ным дойсц. Пóйдзе до хльiва, коньiк ше му пiга: Чьом плáчеш, Трiцец-йęден?

Та дзé бiм ньę плáкал, кęт тот мiнеш подóйiц мýшiм.

Ныiчь то, льęм iц, пóвец царóвi, же да йа бýдзем шльęбóднi помéджi ныiх хóдзiц, док тi бýдзеш дóйiц.

Пóйдзе ґу царóвi, тá му йáзi, же най бýдзе йóго конь шльęбóднi, док вон бýдзе дóйiц.

Цар му гутóрi: Ньę дзбам йа, най цi бýдзе шльęбóднi, льęм тi дой, бо йа бi ше прiшáгал.

I вон пýшчел кóньа свойóго шльęбоднóго. А тот кóньiк од йęдней кобýлi ґу другей кобýлi iдзе ньухайýдi. Трiцец-йęден дóйi. Так крáшньę стóйа тóтi збешньęлi кобýлi, йак баранчьáта, áныi ше ньę рýшi áныi йęдна. Подóйęл вон йiх шiцкi, надóйęл двáнац акóвi мльęка от тiх кобýлох. Пóйдзе йáвiц до цáра, же уш подóйęл.

Дóбре, гáйт кралььóуна, пóйдземе до прiшáгi.

Вóна ньę пóйдзе зáтльа, док ше ý тiм мльęку дáхто ньę окýпа.

А хто же ше окýпа?

Тот, хто го i надóйęл, гутóрi му царiца. А тóто мльęко тáке бýло ýрáце, у гордóве вáрло. Ну, Трiцец-йęден, окýпаш ше ý тiм мльęку, бо царiца ше зáтльа ньę спе прiшáгац зó мну, док ше ньę окýпаш.

Заш вон плáче. Йак ше окýпа ý тiм мльęку, кęд йę тáке ýрáце?

Кóньiк ше му пiта: Чьом плáчеш? Ньę плачь, дóбре бýдзе.

Та дзé бiм ньę плáкал, кęт у тiм мльęку ýрáцiм ше окýпац мýшiм.

Пóвец царóвi, же ше окýпаш, кęд йа бýдзем шльęбóднi.

Пóйдзе ґу царóвi, та му йáвi, же ше окýпа, кęд му конь бýдзе шльęбóдныi зáтльа, док вон ше окýпа ý тiм ýрáцiм мльęку. Кęд сме ýйęдно путувáлыi тéльо вéльо, най мi вiдзi мóйу шмерц!

Цар му гутóрi: Ньę дзбам йа, кýпай тi ше, йак тi спеш.

А вон пóйдзе, пýшчi шльęбоднóго свóйого коныiка. Кóньiк пóйдзе ґу гордóву ґу мльęку, дiхньę дó ньго трi раз: мльęко тáке бýло най-

льє́пше за купа́ньє льє́тне. Трі́цец-йє́ден ше оку́пал у мльє́ку, кра́сні хлоп бул і так, а́льє ве́цка е́шчік седе́м раз бу́л кра́шші. Ві́йдзе з мльє́ка, а ко́ньік зaш ді́хньє трі раз до гордо́ва. Мльє́ко заш ӯра́це, аж ӯре. Пойдзе йа́віц Трі́цец-йє́ден, же уш ше оку́пал. До́бре, кєт ші ше оку́пал. Альє царо́ві ше барс пачє́ло, же вон та́кі кра́сні ві́шол зос то́го мльє́ка. Пойдзе і вон ше оку́пац, та так по́йдзе до прі́ша́гі, бо бул су́хі і шчьарньє́ті, ӯше хоро́вал та се́бе ду́мал: І йа та́кі кра́сні бу́дзем, кєт ше там оку́пам! По́йдзе ґу гордо́ву, ско́чі до то́го мльє́ка, до́раз му о́чі віскочє́льі обі́два. Ува́рел ше у ті́м мльє́ку. Так царі́ца ше прі́шагала зос тім, цо йу прі́вес. Справе́льі сва́дзбу бога́ту, рога́ту, на́свадзбова́льі ше і во́ньі там осталы, вон за ца́ра, а во́на йак царі́ца. Там царова́льі і може́ буц, же і ньє́шка жі́йу, кєд ньє помарльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґ. стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: М. Драгомановъ, Малорус. народ. преданія и разсказы, ст. 336—338. ч. 25. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 546—551, ч. 3. — I. Hahn, Griech. u. albanes. Märchen, I, ч. 3.

31. Про дванайцятьох братів і як наймолодший з них оженив ся з царівною.

Бул йє́ден чло́век і йє́дна же́на і барз во́ньі бу́льі та́кі до́брі, ӯше ше Бо́гу модльє́льі, до це́ркві ӯше ходзе́льі. Альє во́ньі бі барз льубе́льі, да ма́йу дзе́ці. Ве́ра так Бог дал, бу́ду во́ньі мац дзе́ці. Во́на ма́ла два́нац хла́пцох; чло́век ӯмар. Же́на оста́ла ґдові́ца, барс ше стара́ла, цо во́на бу́дзе з ньі́мі ро́біц, ке́д во́на ма те́льо ве́льо дзе́ці. Альє ӯше ходзе́ла, ӯше плака́ла; ве́ра то́ті дзе́ці віро́сльі, та йє́ден гуто́рі, цо найста́рші: Чьом ві, ма́мо, плачє́це, а ӯше ходзі́це.

Во́на гуто́рі: Йак ньє́ знам пла́кац, кєт те́льо вас ве́льо мам: цо сом да́цо ма́ла, та сом ші́цко уш потроше́ла. Йа́ґже вас хо́вац те́раз бу́дзем уж, кєд ньічь ньє́ мам?

Вон гуто́рі: Ньє́ стара́йце ше, ма́мо, уш ше мі ста́рац будзе́ме; мі пойдзе́ме слу́жіц. Цо, ма́мо, на́предз да служі́ме? Цо́ нам найба́ржей тре́ба?

Во́на гуто́рі: Шак знаш цо; і кра́ву сме ма́льі, те́раз ньічь ньє ма́ме.

Вон гуто́рі: До́бре ма́мо, ші́цко будзе́ме мац. Ушіі́йце нам, ма́мо, два́нац то́рбі, ка́ждому йє́дну. Но те́раз бра́ца, ші́цкі два́нац, каждо́му

мац торбу ушіла, а кажді най вежньє кушьчік хльєба, та шіцкі пойдземе служіц.

Йак воны ше зобрали та пошлы на хотар. Кєд воны пошлы, дванац йіх було і дванац драгі було; тот цо найстарші, та йім гуторі: Но, тераз браца нас дванац і драгі дванац; хторі по хторей сце, та най ідзе. Розісц ше мушіме і служіц мушіме і нашу мацер ховац мушіме. Но, та терас кажді най ідзе по йєдней драгі, а кажді най ше пойєдна служіц, а кажді най війєдна йєдну краву. А кєд будзе рок, кажді най прідзе на тото место; дзе ше розідземе, най ше і зідземе. А кажді най за інше ньє служі, льєм кажді за краву. А кєд нашей мацері так було жаль за тоту йєдну краву, а мі да йєй прівєдземе нарок дванац краві.

І так воны пошлы. І кажді воны ше пойєднальы, гочь хто йім цо давал, воны ныічь ньє сцельы, льєм кажді йєдну краву. І воны служельы. Прішол тот дзень, цо віслужельы. І кажді заслужел краву. Тот цо наймлатші, вон бул у йєдного цара, барс го там льубельы, аны го пушчіц отамаль ньє сцельы. Вон гуторел, же гат пойсц муші, же ше так догварельы; йому сілом цар давал, най вежньє себе два краві, гочь трі, вон ньє сцел, льєм йєдну ужал, льєм барс красну. А йєден дзень остал длужей, йак геуті, кєт го барз ньє сцельы пушчіц. Кєд воны пошлы, геуті го льєм за то чекальы: геуті шіцкі на предок, вон наймлатші на самім затку; барс ше му мац радовала, та йім гуторі: Шіцкім ше радуйєм, альє тот наймлатші найкрашу прівет краву! Геутот найстарші гуторі мацері: Льєхко, мамо, геутого найвольіце, та і його краву найбаржей хвальіце. Альє ушесце гуторельы: І краву сом мала!... та сце плакальы, альє мі вам тераз дванац прівєдлы, а аны йєдней ше ньє радуйєце, льєм тей йєдней. Альє ві, мамо, да сце будьы мац, та вам ньє требало нас зармуціц, альє вам так требало повесц: Ша добре, кєд сце мі тельо прівєдлы; та і нас шіцкіх хвальіц, ньє льєм того йєдного, да того йєдного веце кошта, йак нашого йеденац. Альє уж мі вам, мамо, пребачіме тераз, льєм ше берме, браца, а поме заш, бо то нам мало тоті дванац краві. Альє терас пойдземе, та будземе служіц, та кєд нам Бог поможе, та кажді да заслужіме коньа йєдного.

І так воны пошлы заш на тоту істу драгу і заш ше там так догварельы: Но, тераз заш браца кажді най ідзе по хторей драгі сце, а кажді най заслужі йєдного коньа. І заш на тот дзень най ше зіду на тото істе место. І заш воны пошлы, кажді себе нашол место заш; а тот наймлатші заш пошол там до цара і барс ше му там радовальы. І вон там льєм тото робел: Кармел жівіну, качькі, гускі, пулькі, курі; і йєдно гачьатко мал тот цар; тото гачьатко льєм так на гнойу льєжело. Йанчі ньєше оброк геутім коньом, а тому гачьатку ныіхто ньє дал. Тото гачьатко гуторі: Йанчі! ньє забудз за миньє, давай і миньє оброку, дакєді

ці бу́дзем на помо́ці; а кęд мі ньę ве́ріш, кęд шіцкі польęга́йу ве́чьар, мо́жеш пробо́вац, та ме мо́жеш ше́длац та по́йдзем с то́бу, дзе ті во́сцеш! Ве́чьар то́ті польęга́лы шіцкі, Йа́нчі му гуто́рі: Га́йде, най це пробу́йęм, да ві́дзім, чі́ це мам зачь ка́рміц! Ше́днул Йа́нчі на га́чьа, та по́йду пробо́вац. То́то га́че гуто́рі: До́бре ше, Йанчі, трі́май. Ка́дзі сцеш по́йсц, чі по́пот хма́рі, чі ка́дзі сцеш?

Йа́нчі гуто́рі: Йа́ бі льу́бел по́йсц мо́йу ма́цер 'па́тріц.

Во́но гуто́рі: То баре фрі́шко мі пойдзе́ме. По́шлы во́ны там, поопа́трел Йа́нчі шіцко до́ма, с ті́м ше ўраце́лы заш на́зат. Прі́шлы на́зад, Йа́нчі заш пу́шчел то́то га́че. То́то га́че заш льęгло на́ гной. Цар гуто́рі: Чьом то́то га́че ньę забі́йęце, ньę одруці́це?

Йа́нчі ўше уж да́ва га́чецу йęсц. Уш ту ві́шол рок, уж во́ны ше заш му́ша сходзіц на то́ту дра́гу. Йа́нчі гуто́рі царо́ві, най го віпла́ці, вон му́ші по́йсц до́му. Альę цар ньę́ сце го пушчіц, най вон слу́жі. Вон гуто́рі: Йа му́шім по́йсц, на́ тот ро́скас. А йа ве́цка заш прі́дзем, льęм ві мньę віпла́цце.

Цар гва́рі: Гат ві́бер се́бе, ко́трого сцеш ко́ньа.

Вон гуто́рі: Йа ньę́ сцем, льęм то́то га́че. Цар му гуто́рі: Йа то́то га́че ньę́ дам, а́ньі пре га́ньбу, бо то мньę га́ньба, да йа́ ці дам то́то га́че, кęд йа та́кі кра́сні ко́ньі мам.

Алье вон ньę спе дру́ге, льем то́то. Цар му гуто́рі: Кęд ньę́ сцеш, а ті ідз, йа ці льęм за́ то ньę́ дам, да ше зо́ мньę льу́дзе шме́йу, же йа те́льо ко́ньі мам, а йа́ ці льęм то́то по́дле га́че дал.

Йа́нчі ше зо́брал, та́ ідзе. По́йдзе уж на ко́ньęц, а цар по́шльę слу́гу за́ ньім, най ше Йа́нчі ўра́ці, а най се́бе віб́ере, гочь най то́го ко́ньа віб́ере, цо цар на́ ньім хо́дзі. Йа́нчі і те́ді ньę́ сце, льęм га́че. Но, дал йо́му цар то́то га́че. Йа́нчі ве́дзе га́че; по́дле, аш по дра́же па́да. Льу́дзе ше шме́йу, же от ца́ра, а та́ке по́дле. Кęд іду по шо́ре, га́че ўше ше подльę́йше спра́ві. Кęт по́йду за ва́лал, га́че гуто́рі: Ше́дньі, Йа́нчі, те́раз, бо тво́йо бра́ца уш шіцкі по́шлы, льęм ті сам ньę; а́льę док ті ду́мац бу́дзеш, а мі уш там будзе́ме. Альę, гва́рі, знаш цо, Йа́нчі? Кęд уж бльі́ско пойдзе́ме, заш зо́ мньę до́лу зі́дзеш, та заш та́ке по́дле йа бу́дзем га́че.

Кęд во́ньі там по́йду, ґу йо́го бра́том, е́шчі су дальę́ко, ге́ўті ше шме́йу: Но, у́дьан наш Йа́нчі ве́дзе га́че. По́йду до́му, ге́ўті на пре́док, ка́жді ше́дзі на сво́йім ко́ньу, а Йа́нчі льęм сво́го ца́га за кęте́фік. Мац му гуто́рі: На дьа́бла ші́ го ве́дол, чьом ші́ го, гва́рі, да́ґдзе ньę оха́бел, та льęм ше, гва́рі, с те́бе льу́дзе шме́йу?

Вон гуто́рі маце́рі: За́ то сом та́ке прі́вед, ньę́ сцем, да ўше мо́йо бра́ца ше на́ мньę гньіва́йу. Прі́вет сом, ма́мо, гва́рі, кра́ву та́ сце ме

хвальє́лы, а во́ны ше зо́ мньє шмейа́лы; а те́рас йа так льу́бім, же во́ны ше шме́йу, во́льім, да ше шме́йу, йак да ше гньіва́йу. Альє во́ны те́раз, ма́мо, най іду во свойіма, дзе сцу, ай йа з ньіма за́ то по́йдзем. Гайт по́йду во́ны на шпа́цір, по́йду шіцкі два́нац. Ге́у̂ті кра́шньє сво́йі ошедла́йу, йєде́нац, і вон двана́сті, вон ше́дньє на свойо́го, а ге́у̂ті гуто́рйа: Та о́стань до дьа́бла, дзе по́йдзеш, да ше за це ганьбі́ме, гва́рі.

А вон гуто́рі: Ньє му́шім з ва́мі по́йсц. Іцце на пре́док, йа по́йдзем за ва́мі, ша йа вас, гва́рі, здого́ньєм.

А во́ны ше барс шме́йу. Гва́рі: Дзе нас, дьа́бла здого́ньіш, кєт ці хо́дзіц ньє мо́же га́че! Во́ны ше зо́бральі, по́шлы, ге́у̂ті шіцкі йєде́нац, а вон за ньі́ма помальу́чькі. Альє ге́у̂ті у̂ше крі́чьа: Та ньє ідз, бо ше ганьбі́ме за те́бе! Йак воньі по́шлы на по́льо, гва́рі: Ньє бу́дземе шіцкі у̂йє́дно хо́дзіц. Розі́дзме ше, гва́рі. Та по тро́ме льєм хо́дзме, ша то нас ве́льо.

Йак ше розі́шлы тро́ме та́дзі і заш тро́ме та́дзі і ге́у̂ті заш тро́ме та́дзі, а тот на́ймлатші і на́йстаршi і стре́дны та во́ны по́шлы заш тро́ме. Тот найста́рші гва́рі то́му млатшо́му: Йа́нчі, че́райме мі ко́ны.

Йа́нчі гуто́рі: Чьом же ті так зо́ мньє ро́біш шміх?

Тот гва́рі: За́ то, да ше обегуйє́ме.

То́то га́че гуто́рі Йа́нчійові: Остань, Йа́нчі, дзе́шец ва́та на за́тку. Оста́лы дзе́шец ва́та на за́тку: По́ведз, Йа́нчі, те́раз, же ше будзе́ме обего́вац.

Йа́нчі гва́рі брато́ві: Но, га́йде, обегу́йме ше те́раз.

Тот му гуто́рі: Дзе ше бу́дзеш обего́вац, кєд ньє мо́жеш а́ньі хо́дзіц?

Тот гуто́рі: Льєм йа ці гуто́рім, же ше обегу́йме.

Тот гуто́рі: Кєд йа те́бе ньє ве́рім.

Кєд ньє ве́ріш, гва́рі, ста́у̂ме ше.

Ста́у̂ме ше, гва́рі. О цо ше ставі́ме?

То́то га́че гуто́рі: По́ведз му, же о його фрайє́рку во́ны ше бу́ду обего́вац. Кєт тот га́че Йа́нчі сці́снул, та до́рас так по́шол по́верх хма́рі, цо го ньічь ньє бу́ло ві́дно! Вон ше у̂ра́цел наза́д, а ге́у̂ті там бу́лы, дзе йіх і оха́бел. Прі́шлы до́му, заш тот найста́рші гва́рі, же цо во́ны бу́ду шіцкі до́ма ро́біц? Най по́йду заш слу́жіц.

Йак по́шлы, тот на́ймлатші — шіцкі сво́йо ко́ньі до́ма охабе́лы — у̂жал сво́йо га́че, ньє сцел сво́йо до́ма оха́біц. Ге́у̂ті ше барз гньіва́лы, же вон і га́че у̂жал: Но, так вон по́шол заш на то́то і́сте ме́сто, до ца́ра. Його цар заш у̂жал і барс ше му радо́вал. І вон о́стал заш там, та слу́жел. І так ше пойєдна́лы зос ца́ром, же цо му бу́дзе цар ка́зац

ро́біц, кęд ньę бу́дзе ро́біц, та му гла́ву зньę́йа. Рас цар гуто́рі: Йа́нчі, йа е́шчі чьул, же ті маш і ве́цей бра́тох.

Гуто́рі: Мам і́шче йęде́нац.

Знаш, гва́рі, цо? Те́рас по́йдзеш, та е́шчі най твой брат йęден прі́дзе ту слу́жіц.

Вон гуто́рі: Мо́жем по́йсц по́ ньго і прі́весц го ту.

І прі́вет го ту, да за кę́льо дньі во́ньі там бу́льі. Рас цар гуто́рі Йанчійо́ві, же там і там йęст трі дзі́укі, вон бі йę́дну з ньіх сцел у́жац; та Йа́нчі йę́дну і цар йę́дну, і ге́утот його брат йę́дну. Йак во́ньі там по́йду? Тім дзі́уком мац Льę́жібаба. Уш ше Йа́нчі ста́ра те́рас; по́йдзе до хльі́ва та гуто́рі гаче́цу. Га́че ше му пі́та: Цо ті, Йа́нчі, та́кі смутні́?

Вон гуто́рі: І ті бу́дзеш сму́тне, кęт ці по́вем. Цар бі і́шол там, да ше же́ньі, а́ньę йак мі там дойдзе́ме, кęт там ньі́хто ньę мо́же до́йсц?

Га́че гуто́рі: Ньę ста́рай ті ше, Йа́нчі, льę́хко там пойдзе́ме.

Ошедла́льі во́ньі ко́ньі, пошеда́льі, та і́ду. Во́ньі там по́шльі, бу́ла уж ноц; то́то га́че гуто́рі Йанчійо́ві: Ті ше, Йа́нчі, по́йдзеш там пі́тац на́ ноц.

Йак по́шльі на́ ноц, Йа́нчі зі́шол с ко́ньа та гуто́рі: Дай Бо́же до́брі ве́чьар, ста́ра мац!

Во́на гуто́рі: Дай Бо́же і те́бе. Дзе ше ті́, гва́рі, у́жал, Йа́нчі?

Та і́шльі сме на ло́ві, та нас ноц у́лапе́ла. Та чі́ бі сце нас на ноц ньę прійа́льі?

А во́на гуто́рі: Ба йа́ко, пріме́ме мі вас.

Во́ньі польęга́льі на йę́цней посце́льі, во́ньі спа́льі дво́ме, а Йа́нчі по́шол до хльі́ва ко́ньі чьу́вац. На йę́дней посце́льі йęй, ба́бі, дзі́укі два спа́льі, а то́ту, цо цар сцел, то́та з ба́бу спа́ла, цо йу ма́льі кра́днуц. Док во́ньі заспа́льі, ве́цкаль Йа́нчі прі́шол зос хльі́ва, свойі́х бра́тох зо́гнал; по́шльі до хльі́ва, там, дзе то́ті бра́ца спа́льі, вон на то́ту по́сцель по́клад бабово дзі́укі обі́два. Ба́ба ста́нула, по́шла, у́жа́ла ша́бльу, одруба́ла обі́двом главі́. У́жа́ла йę́дну на хрі́бет, та одньę́сла до Дуна́йу; прі́шла, у́жа́ла дру́гу, одньę́сла і дру́гу. Док ба́ба йіх до́ Дуна́йу, Йа́нчі ге́уту, цо прі ба́бі спа́ла у́жал, поло́жел на ко́ньа та́ йіх по́слал на пре́док. Ба́ба док прі́шла на́зад, Йа́нчі віу́рацел мур на ба́бу, ба́ба спод му́ра док ві́шла, ге́уті по́шльі! Док ба́ба поопа́тра, а́ньі тей на посце́льі ньęт, а́ньі ге́уті два, бо во́на порева́ла: во́на дума́ла, же во́на го́сцох поре́зала, а во́на сво́йо дзі́укі поре́зала. По́шльі до́му, по цар ше раду́йę, же уж йу прі́ве́дльі. Цар йęй гуто́рі: Бу́ду ше ві́нчац.

Альę во́на гуто́рі: Ешчі то дальę́ко, то е́шчі так дальę́ко, йак ньę́бо од же́мі, бо йа мам там жвера́тко, о́ткаль йа; док мі то́то жвера́тко ота́маль ньę пріньę́шеш, йа ше ньę го́дна заче́сац.

Заш гуто́рі цар Йанчійо́ві: Йа́нчі, во́на ту; кęд йęй жвера́тко ньęт, а во́на ньę го́дна ше през жвера́тка заче́сац; та кęд ньę по́йдзе по жвера́тко, во́на по́йдзе на́зад.

Йа́нчі ше ста́ра. По́йдзе вон до хльі́ва ґу гаче́пу, та гуто́рі му. Во́но гуто́рі: То ньічь. Мі пойдзе́ме на ньęдзе́льу; кęд бу́дзе пол двана́стей, ба́ба по́йдзе до це́ркві, а мі го льęхко прінье̨ше́ме. І так Йа́нчі ше́днул на тато́ша, ба́ба по́шла до це́ркві, Йа́нчі у̂жал жвера́тко, та прі́ньęс. Уш ше цар раду́йę, бо уж жвера́тко ту. Уж вон йęй заш гуто́рі, най ше спре́ма до вінчьа́ньа. Во́на гуто́рі: Гой, ой, йак то і́шче дальę́ко! То е́шчі так дальę́ко, йак ньę́бо од же́мі. Во́на гуто́рі йо́му заш: Йа ньę мо́жем пойсц, док е́шчі мо́йа мац ту ньę бу́дзе, бо йа ше са́ма ньę́ знам збе́рац.

Заш ше цар заста́рал, заш гуто́рі Йанчійо́ві: Ешчі сме, Йа́нчі, ньę гото́ві.

Йа́нчі ше піта: Чьом?

Ве́лькę во́на е́шчі сце; е́шчі сце ма́цер йęй.

І Йа́нчі ше уж бо́йі та гуто́рі гаче́пу: Цо будзе́ме те́раз ро́біц? Йу́ сме пріве́длы на бріґу, а́льę і во́на нам ве́льку зада́ла.

Га́че гуто́рі: Цо же сце?

Йа́нчі гуто́рі: Во́на сце е́шчі ма́цер.

А во́но гуто́рі: То ньічь за́ то, пріведзе́ме мі.

По́шлы во́ны; то́та ба́ба біва́ла прі йę́днім льę́су; до то́го льę́са ньі́хто ньę хо́дзел, льęм ба́ба. Йа́нчі у̂жал шеке́ру, пілку, по́шол до то́го льę́са, віру́бал йę́дно дре́во, та́ке гру́бе, та кре́ше там. Ба́ба рас ту: Хто то ту шме ру́бац у̂ тім льę́ше?

Йа́нчі гуто́рі: Та йа, гва́рі, чьул за дайако́го вітіза, же вам ту хо́дзі досадзо́вац, та гва́рі, заш і́шол, а йа до́ ньго штрельęл, та сом го за́біл, та му сцем тру́ну спра́віц.

Ба́ба гуто́рі: Ша ве́ра мі наро́бел чько́ді те́льо, же чьу́до. Гуто́рі му ба́ба: І йа ці бу́дзем пома́гац!

Йак уж бу́ла гото́ва то́та тру́на, вон гуто́рі: Льęгньі́це ві, ста́ра мац, най пробу́йęм, же чі до́бра бу́дзе.

Ба́ба льę́гла, вон напра́вел та́кі гру́бі ко́лкі, тру́ну за́біл, ба́бу ру́цел на́ коньа, та гіба́й з ньу! Йак уж до́шлы там пот тот ва́лал, там бул йę́ден ве́лькі по́ток, во́да і́шла. Тот та́тош гва́рі: Руц те́раз ба́бу до тей во́ді. І кęд йу, гва́рі, ньę ру́ціш, нам бу́дзе ші́цкім гу́йа. Вон у̂жал, та ба́бу ру́цел до во́ді. По́шол до́му та царо́ві гуто́рел, най ше цар уж ньę́ бо́йі, же уж му ньі́хто на дра́гу ньę ста́ньę. Альę заш по́шол ґу ньęй цар, та йęй заш гуто́рі, най ше збе́ра до вінчьа́ньа, а́льę во́на заш гуто́рі, же то е́шчі дальę́ко, бо во́на ньę гото́ва. Ешчі йęй

остáлыі там йęден мінеш кóньі; éшчі доґ вон тóті кóньі прівéдзе, та аж вéцка вóна пóйдзе ше прішáгац.

Но уж тéрас цар Йанчійóві гутóрі, же éшчі мáйу пóйсц по тóті кóньі. Та вец кęд йіх прівéду, аж вéцка уж бýдзе ше прішáгац. Пóйдзе Йáнчі тéраз гутóріц гачéпу, áльę уш ше і гáче бóйі. Шіцко бýло, Йáнчі, льęхко, áльę тéраз уж áньі сам ше ньę бізýйęм, бо бáрс цéшко бýдзе. Альę льęм ше бéрме; кęд сме уш тéльо походзéльі, будзéме éшчі і тéраз раз пробóвац. І гайд вóньі ше бýду збéрац. Кáже вóно ўжац бýдак, áшоў, та вóньі пóйду. Йак вóньі пóшльі там уж, гвáрі вóно: Нę відз, Йáнчі, дóлу, а коп дольíну на пейдзéшат вáта глыбóке, а штерáпац шірóке!

Пóшол Йáнчі нýка дó тей дольíні і тóто гáче там нýка вóшло. Раз гáче вішло вóнка, зрегóта льęм, прíдзе отáмаль от тіх кóньох йęден вáйчьак; áльę кóпе так тóту жем, мáло йіх там ньę позабíва. Док мáло ше умірел, тóто заш так зрегóта. Тот заш прíдзе, заш так ше бійу, аж да ше позабівáйу. Уш тот зо шіцкім вістал вáйчьак, кęд на трéці зáвод заш ше почьáльі так біц барс, а тóто гáче ріхтáло, да тот вáйчьак вóйдзе дó тей дольíні. І тéльо ше бíльі, і гáче на остáтку дрíльęло го дó тей дольíні. А вон вец окýпел тóті кóньі, та йіх шіцкі одóгнал ґý ньęй.

Но та йак пóшльі, вóна спéла, да ше тóті поўйáжу до хлыíва. Йáнчі вішол, та йіх шіцкіх поўйáзал. Уж, йęй цар гутóрі, тóто ше створéло, цо вóна спéла; кęд вóна éшчі гвáрела, же ньę шіцко, же кóньі прігнáльі, áльę вóна éшчі там мáла пейдзéшат кобýлі, éшчі по тóті тéрас трéба пойсц. Йáнчі гутóрі: Йа ше ньę бóйім; уж мі тéраз льęхчéйше пойдзéме! І заш вóньі пóшльі, тá йіх прігнáльі. Кęд йіх гнáльі, то тáке бýло дзíве, цо ньí зачь ґу ньóму ньę мож бýло пóйсц. Кęд за то Йáнчі шіцко порóбел. Заш йіх вец шіцкіх пойáзал і заш гутóрел панóві: Но, та ці уж шіцко?

Вóна гуторéла: Ешчі ўше ньę шіцко, éшчі вóна сце вíдзіц, хто тáкі вітіс. Вóна дýмала, же од ньęй ньęт векшóго, áльę уж вíдзі, же йęст. Вóна éшчі тéрас сце, хто йіх прíгнал і поўйáзал, та хтó éшчі йіх подóйі.

Уж Йáнчі заш смýтні, бо áньі ґý ньім дóйсц; йáґже йіх бýдзе дóйіц? Заш пóйдзе ґу гачéцу на пóнос. Гутóрі: Вольęльісме йу ньę весц, бо цо дýмаш, гвáрі, заш йáке вéльке нам задáла?

Гáче гутóрі: То ньічь, кęд зме шіцко зробéльі, та éшчі і тóто зробíме. Гутóрі тóто гáче: Най вітáргньę йęдну шерсц з йóго хвóста, та най кáжду кобýлу ўдéрі, та вéцка най дóйі. І вон так і рóбел. Кáжду удéрел і кáжду подóйęл. Но, уж вон ше пóйдзе йęй пітац, чі уш шіцко?

Вóна гутóрі: Уш, льęм усіп тóто мльęко до йęдней кáдві, та ше окýпай, та вéцкаль уж бýдзе шіцко.

Вон так зрóбел; кáзал Йанчійові мльęко усіпац, тóто мльęко так вáрло, йак кęт ше найбáржей вóда вáрі. Цар скóчел, же ше окýпа, а вон ше шіцко ростóпел. Но, пóйдзе Йáнчі ше пітац, чі шіцко готóве? Же вон ше з ньу тéльо трáпел, а вóна му пáна так затаманьęла, цо го вéцей áньі ньę відзел.

Вóна му гутóрі: Іц ше окýпай ті, та ше бýдзем с тóбу прішáгац.

Вон пóшол, та ше гáчецу заш піта, цо бýдзе рóбіц.

Гáче му гутóрі: Одведз миьę; кęд йа на тóто мльęко трі раз діхньęм, та вец ше мóжеш кýпац, та вец бýдзеш éшчі двáцац рас крáші, йак ші!

Йáнчі гáче óдвед, вóно діхло на тóто мльęко трі рас, Йáнчі пóшол, ше óкупал, та éшчі бýл двáцац рас крáші, йак цо тéді.

Пóшол ґý ньęй, та ше йęй піта: Та ці уш шіцко готóве?

Вóна гутóрі: Уж, за то сом ці тáкей бріґі давáла, же йа ýше óтпрец за тéбе мáла дзéку, ньę зá ньго, бо вон льęм тéбе мýчел і тéбе спреведал, та ті кęльо рас ше мýчел і хóдзел, а начь бі йа бýла тáка шальęна, жéбі йа зá ньго пóшла, кęт ті ме пріньęс?

Вон йęй гутóрі: Та чі уш тéраз бýдзеш зó мну ше прішáгац? Альę тéраз вон гутóрі: Ешчі йа ньę мам кęді тéраз, бо йа пóшол слýжіц, цом охáбел мáцер і йęдéнац брáтох; тéрас кęт сом шіцко тéбе пріпровáдзел, éшчі йа сцем і мóйу мац пріпровáдзіц і мóйіх брáтох, жéбі і вóньі відзéльі, цо йа віслýжел. Бо йому вец шіцко остáло.

І вон пóшол заш, шéднул на тóто гáче. Кęд іду, а його брáца гутóрйа: Та дзе ші éшчі у дьáбла так длýго тóто гáче трімал?

Вон гутóрі: Дóбре миьę мóйо гáче, льęпше мі вівéдло шор, йак ві го мáце шіцкі. Вон гутóрі йім: Тéрас ше шіцкі бéрце, та увідзіце, цо йа заслýжел зоз мóйім гачéцом!

Альę вóньі ше шмейáльі з ньóго, вóньі му ньę верéльі; вон йім заш гутóрі: Ньę шмéйце ше, áльę ше зберáйце.

Вóньі гутóрйа: Та ньę дáме ше шіцкі спревесц. Альę мац уж гутóрі: Цó же бі нас спревéдал? Уш кęд нас ньíґда ньę спревéдол, та нас і тéраз ньę спревéда. І вец ше шіцкі зобрáльі, та шіцкі пóшльі і відзéльі шіцко, цо там йęст. Вец заш ше вóна йому піта, чі вон уж готові? Готóві, льęм да ше зберáйу обідвóйо, та вéпка пóйду до прішáгі. Та вец ше прішáгльі, свáдзбу справéльі богáту, та жíйу і тéраз, кęд ньę помáрльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Марії Надь.

Паралелї: О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 76—79, ч. 20; ст. 61—65, ч. 41. — E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, ст. 93—118, ч. 9—10 (в ч. 9 виступає як героїня дївчина). — Magyar Népköltési Gyüjtemény, VI, ч. 14; IX, ч. 11, 42, 43. — P. Schullerus, Rumän. Volksmärchen (Archiv d. Vereins f. siebenb. Landeskunde, 1906), ч. 52. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 411—412, ч. 5; ст. 467—469, ч. 58. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, I, ст. 32—49, ч. 3. — L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, II, ст. 143—155 і 254—256, ч. 83.

32. Сучкир Янчі.

Бул йеден цар і царіца, воньі двойо жільі за дзешец рокі, ньє моглы мац аньі йедно дзецко. Цо буду робіц? Віштудіральі, да дайу зволац штуденцох, ґрофох, мудріх льудзох. Справелы вельку госціну; йак ше госцельі, цар ше йім піта, чі бі дайеден ньє знал, йак вон бі мал дзецко. Ньє зна ньіхто од ньіх. Так ше розішльі. Цар вец надумал, да вон звола нішчіх, вандроуньіцох і жобрацох. Справел і йім госціну. Йак ше нагосцельі, катона станул на капурку, каждому, хторі ньє знал, дванац на ріц віцал. Шіцкі вішльі вонка, ньіхто ньє знал, льєм йеден вандроуньік ішол остатньі, бо бул хромі. Крічі на нього катона: Гібай, най і тебе дам!

Айа, мньє ньє даш, бо йа знам! Пошол ґу царові, царові гварі: Ві маце йеден рібньік, маце у ньім злату рібу, та йу улапце та йу упецце так цалком, ньє треба йу аньі чісціц!

Дорас цар волал галашох. Улапельі рібу і упекльі. Кухарка готовела. Йак ше ріба упекла, одорвала кушьчік з рібі та жедла, косц сучькі руцела, а рібу одньєсла царіці. Царіца ше найедла. Прешол малі чьас, царіца трудна остала. Альє і кухарка і сучька! Йак уж віздельі, же майу скоро породзіц, пошльі до льєса, ужальі йедну жену. Царіца, кухарка і цар на гінтову, сучька за ньіма. Кєт пойду до льєса, нашльі йедну малу воду і йедну каплыічьку: Ту будземе квартільовац! Кєд да с полноці породзі царіца, ма хлапца. О годзіну породзі кухарка; і вона ма хлапца. Раз і сучька ше окоці і вона ма хлапца. Рано пріду дому та ше сварйайу, йак тім хлапцом дайу мено. Цар надумал, да йім да мено, свойому Цар-Йанчі, тамтому Кухар-Йанчі, трецому Сучька-Йанчі. Так воньі ше отховальі шіцкі троме, ходзельі вецка до школі.

Кєд йім було по петнац рокі, пошльі до льєса на шпапір. Царово слугове везльі жельєза на дванац кочьох. Шіцкі вальєзльі до блата. Сучька Йанчі пошол ґу ньім, та йім гварі: Йа вас віцагньєм, кєд мі

даце жельḝза, цо йа годзен раз одньḝсц! Воны себе думалы, оздаль вон ньḝ одньḝше вельо. Та йіх повіцаговал. Вецка пошол до льḝса, нарубал фійаталі, та назйазовал паньваш та прішол ґу кочьом, шіцко складол с тіх дванац кочьох. Зйазал, та одньḝс, а слугове пошлы до цара плачьуці. Гуторелы царові: Прішол йḝден йунак, ужал шіцко жельḝзо та одньḝс! Сучька-Йанчі зо жельḝзом пошол прет ковальа, руцел ґу шмікны, так руцел, же дорас спаднул комін зос шмікны. Коваль вішол, же цо то. Сучька-Йанчі му гварі, да му накуйḝ трі кійакі: йḝден о трі мажі, другі о шейсц мажі, а треці о дзевец мажі. Йутре на поладньḝ, кḝд будземе ісц зо школі, да су готові! Пойḝднальі ше за тріцец дукаті. Сучька-Йанчі пойдзе дому, та гуторі тамтім двом, же кажді будзе мац йḝден буздовань. А ті Цар-Йанчі, ті ідз ґу оцові, пітай тріцец дукаті, же ці треба, же будземе правіц йḝдну славу.

Цар-Йанчі пошол ґу царові та пітал тріцец дукаті. Дораз цар віньал та му дал. Друге рано ішлы до школі, пітайу ше ковальові, чі буду готові до поладньа. Коваль йім гварел, же буду. На поладньḝ йаґ ішлы зо школі, пошлы до ковальа, віньḝс коваль шіцкі трі буздеваны вонка, Кухар-Йанчьоу і Цар-Йаньчьоу барз добрі бул. Сучька-Йанчі свой ужал, завійал на малім пальцу горе пот хмарі. Пошол до хіжі, піл віна с ковальом за штірі годзін. Вішол вонка патріц, чі ньḝ пада долу буздевань. Ешчі за ньім два годзіні чекал. Йак уж ньіско бул, Сучька-Йанчі наставел чьоло, буздевань му спаднул на чьоло, дорас ше зламал. То ньḝ добре, мушіце от знова ковац. Йутре на поладньḝ да будзе готові! Другі дзень іду зо школі, буздевань готові. Сучька-Йанчі руці горе буздевань, наставі чьоло, спадньḝ му на чьоло, та ше зогнул. Ешчі уше йḝ ньḝдобрі! Кус там прічекал, док го от знова ковалы. Піта ше ковальові, цо коштуйу шіцкі трі?

Тріцец дукаті.

Віплацел го, пошол дому, та буздеваны скріл. Так воны ше троме догварелы: Терас пойду швет пробовац.

Дал йім цар на драгу пеньḝжі, да майу на трошок. Йак вішлы за варош, Сучька-Йанчі наредзел, да руці терас Цар-Йанчі свой буздевань; док там дойду, та буду фріштіковац. Йак Цар-Йанчі руцел на трі сто мільі жемі. Кḝт там пойду, там фріштіковалы. Вецка руці Кухар-Йанчі свой буздевань на шейсц сто мільі жемі. Йак там дойду, буду полудньовац. Кḝт ше рушелы, та Цар-Йанчі уж барз вістал. Йак дошлы ґу ньому, там ше наполудньовалы, вецка руцел Сучька-Йанчі свой на дзевец сто мільі. Кḝт ше рушелы ісц, Цар-Йанчі, Кухар-Йанчі уш так вісталы, же попадалы на жем. Муша отпочінуц, бо ньḝ годны дойсц. Йак одішлы кус дальḝй, заш попадалы долу. Так йіх Сучька-Йанчі ужал на рукі, та йіх обідвох одньḝс. Кḝд дошлы там, там вече-

ра́льі. По́шлы до льęса вец. відзе́лы йęдну хі́шку, же у́ ньęй шве́тло го́рі. По́йду там ґу обла́ку, пітайу ше на́ ноц. Там ньęт ныко́го, льęм у́ра́жа ба́ба і трі дзі́у́кі. Піта́йу ше на́ ноц; во́на йіх пріме. Су́чька-Йа́нчі йім наказал, кęд вон у́ но́ці ста́ньę, та йіх зобу́дзі, да́ ше фрі́шко зберайу. Ба́ба йім да́ла вече́ру; йак ше навечера́лы, каждо́го йęдно́го на по́сцель, ґу каждо́му йęдну дзі́у́ку да́ла. Дзыі́у́кі спа́лы прі му́ре, а хла́пці на кра́йу. Ба́ба у за́дньęй хі́жі о́штрі нож на два бо́кі. Йак дзі́у́кі поспа́лы, хла́пці по́шлы ґу му́ру, а дзі́у́кі дрільęлы на́ край. Ба́ба рас ту у́ но́ці з по́жом. По́йдзе ґу посце́лы, у́ла́пі дзі́у́ку за у́ла́сі, одре́же йęй гла́ву, та ру́ці пот по́сцель. Шіцкім тром так поодрезува́ла. Во́на дума́ла, же хла́пцом поодрезува́ла, а во́на сво́йім дзі́у́ком. Ба́ба по́шла, льęгла спац; йак заспа́ла, хла́пці постава́лы, поціхі во́нка, та спе́клы. Цар-Йа́нчі, Ку́хар-Йа́нчі барс ше позльęка́лы. Во́ны по́йду до́му. Су́чька-Йа́нчі — вон ньę спе по́йсц. Су́чька-Йа́нчі йім гва́рі: Йак пойдзе́ме до́му, кęд сме ныічь ньę звітьаже́лы? Альę во́ны так надума́лы, же по́йду. Ішлы до́му шіцкі тро́ме. По́шлы до то́го льęса, две во́ны тро́ме ше народзе́лы. У́лапе́ла йіх ноц там у́ тей каплы́чькі, бу́ду ноцо́вац. Су́чька-Йа́нчі йім гва́рі: Бра́ца мо́йо, чі зна́це ві, цо́ то? І две́ сме?

Ньę зна́йу, а́ны йęден. Су́чька-Йа́нчі йім гуто́рі: Мі тро́ме ту́ ше народзе́лы! Польęга́йу спац, Су́чька-Йа́нчі скрі́чі: Ца́рска запо́весц, катона́цка ре́ґула, йęден на́ стра́жу. Хто́рі останьęме? Польęга́йце спац, йа бу́дзем пе́рші.

Су́чька-Йа́нчі сто́йі два го́дзіні, зобу́дзі Ку́хар-Йанчьа, да вон чьу́ва стра́жу. Су́чька-Йа́нчі му гуто́рі: До́бре чьу́вай; кęд бі да́хто ґу це прі́шол, бу́дзе ці да́вац да́цо йęсц, же́бі ші од ньо́го ньę у́жал, же́бі це з де́шьчім ньę отро́вел!

Льęгнул спац Су́чька-Йа́нчі, Ку́хар-Йа́нчі чьу́вал. Ньę пре́шла годзі́на, рас ту то́та ба́ба. Пріньęше шлыі́у́кі, та поздра́у́ка: Дай Бо́же до́брі ве́чьар, мой сі́ну.

Дай Бо́же і вам, ба́бо, до́бре здра́ве.

Та цо ві ту робі́це, дзе́ці мо́йо?

Та ту́ нас у́ла́пела ноц, ба́бо, та ту ноцу́йęме.

Та чі ші, мой сі́ну, гла́дні?

Ве́ра сом, ба́бо, гла́дні.

Та на́, йęц шлыі́у́кі.

Альę вон ньę́ спе. Ба́ба му пону́ка. На те́льо наду́мал уж, же ве́жньę. Су́чька-Йа́нчі ше зобу́дзел, та у́чьул. Та ві́дзі, же тот уш спе йęсц. До́рас скочел і скрі́чел на бра́та: Ньę йęц, бра́ту, а́льę о́друц!

До́рас спека́лы ота́мац шіцкі тро́ме. По́шлы на йęден брег; ньę пре́шла годзі́на, ба́ба прекопа́ла чьу́рок о́т тей во́ді, ші́цко зальа́ла.

Ныічь тóту каплыíчьку ньę бýло вíдно. Сýчька-Йáнчі му гвáрі: Вíдзіш, брáту, да ші ўжал, тá бі ші зáспал, тá бі сме ше там шіцкі трóме подавíлы! Цо бýду рóбіц тéраз? Ныічь, льęм пóйду слýжіц. Цар-Йáнчі, вон ньę пóйдзе, Кýхар-Йáнчі — áны вон ньę пóйдзе: вóны пóйду двóме дóму.

Сучька-Йáнчі ше зóбрал сам, пóшол до льęса, хóдзел, скíтал ше, улапéла го ноц, дýмал сéбе, дзе бýдзе ноцóвац? Збáчі, кушьчíчько ше блыíшьчі óгень. А вóн зá тім óгньом. Йак йę уж блыíско, вíдзі, же то хíшка. Пóйдзе ґу облáку, а там у хіжі йęден стáрі, шіві члóвек; піта ше му Сýчька-Йáнчі на óблак, чí бі го ньę пріíйал нá ноц?

Дыíдо скрíчел с хіжі: Кęт ші хрістійáнска дýша, óбіц трí раз окóло хíшкі, сáмі дзвéрі ці ше отвóрйа!

Дóрас Сýчька-Йáнчі обíшол, дзвéрі ше му отворéлы. Пóшол нýка, поздрáўкал дыідóві: Дай Бóже, стáрі óцец, дóбрі вéчьар!

Дай Бóже і тéбе, сíну, дóбре здрáве.

Чі бі йа ту ньé мох прі вас преноцóвац?

Йáк біш ньé мог? Дóраз дыідо ше му піта: Чі зна чíтац у кныíшкі, чí хóдзел до шкóлі.

Знам, дыíду, бо сом хóдзел до шкóлі.

Дыíдо му дал кныíшку, та чíтал. Йак ше пачітáлы, вец ше павечерáлы, польęгáлы спац. Піта ше му дыідо, дзé вон ідзе?

Вон гутóрі, же ідзе швéт пробóвац.

Ньę іц ті, сíну, óстань ті прí мньę, бýдзеш ту слýжіц.

Бýдзе, надýмал вон.

Дыідо пóшол рáно до льęса на молíтву. Сýчька-Йáнчі пóшол на вóду. Йаґ нáбрал вóді, раз льęца голýбі тріпац. А вон пáтрі нá ныіх. Прíду ґý тей стýдны, кáжда постáла дзіўка у кошýлы. Барс ше му попачéло. Вон льęм патрі, цо вóны бýду рóбіц. Дзіўкі зруцéлы кошýлы, пóшлы до стýдны, тáм ше купáлы; а вон тáкі, аж йę хóрі, же вóн то ныіґда ньę вíдзел. Прíдзе дыідо з молíтві, Сýчька-Йáнчі тáкі смýтні! Піта ше му дыідó, же цó ці, же ші тáкі смýтні?

Гутóрі вон, йакі крáсні дзіўкі вíдзел, жéбі з ныіх льýбел йęдну.

Дыíдо му гвáрі: Шак то, сíну, ньę чьęшко. На полáдньę пóйдзеш на вóду. Кęт прíду дзіўкі, хтóра ці ше найльęпше попáчі, пáтрі, дзе полóжі кошýльу, вéжны, та пріньęш ту, та дóбре óдлож.

Льęдво чéка полáдньę, да ідзе. Рас ту полáдньę. Вéжньę коршóвік, ідзе на вóду. Набере вóді до коршóва, рас ту голýбі. Зльęца нат стýдньу, постáньу дзіўкі. Кáжда у кошýлы. Сýчька-Йáнчі пáтрі с пóза дýба, вібéра сéбе йęдну. Йак вíбрал, пáтрі, дзе полóжі кошýльу. Йак вóшлы до стýдны, а тáк ше пльускáйу! Вон пóшол поціхі, ўжал тей кошýльу, пріньęс та дóбре одлóжел. Дзіўкі йáк ше накупáлы, віскочé-

лы вонка, кажда кошульу хвацела, обльęкла, шіцкі зльęтлы, а йęдна остала. Цо будзе робіц? Кошульу ньęма. Пойдзе вона там ґу тім двом, та піта: Дайце мойу кошульу!

Воны гварйа, же ньę майу, аньі йу ньę відзелы.

Дзіўка плаче. Ішла бі дому. Дыдо йęй гварі: Ньę плачь ті, дзіўче, альę ті остань ту прі мойому Йанчьові. Йа старі чловек, учені сом, знам кныішку, та вас прішагньęм.

Альę вона ньęма дзеку, льęм ўше кошульу піта. На тельо надумала вона; дораз йіх дыдо крашньę повінчьал. Жільі воньі там за йęден малі чьас, дыдові то ше ньę пачело, же вон ньę годзен так Богу служіц, йак до тераз могол, бо му воньі двойо завадзайу. Так воньі ше двойо научелы, же уж жільі крашньę. Дыдо йім гварі: Дзеці мойо, ві себе іцце дальęй глыęдац, йа останьęм ту.

Так воньі ше двойо зобралы, вон кошульу йęй скріл до свойęй ладічькі, цо вона ньę знаta. Йак вішлы с того льęса, пошлы до йęдного валалу — там на крайу до йęдней карчьмі. Пітайу ше, чі бі йім ньę требало слугу і служныіцу?

Ба йако, бо пам баш треба. Мой чловек ходзі по тарґовіньі, сам ньę може, треба му слугу. Йа останьęм дома, мушім віно мерац, ньęт мі хто робіц по обісцу; мушім мац служныіцу.

Служа воньі там даскęльо дньі, рас ше збере качьмар зо слугом, пошлы дальęко на віно. Качьмаркі дал слуга тоту кошульу, да одложі. Кęд будзе пітац мойа жена, та йęй нье дайце.

Йак пошлы, Йанчьова жена пошла ґу качьмаркі, дорас пітала кошульу. Вона гварі, же ньęма. Тота ўжала розвалку, барс качьмарку побіла. Вера йęй мушела дац качьмарка. Тота обльęкла кошульу, стрепала с крідламі, пошла, ньіґда вецей ньę ўрацела ше. Прішол ґазда зо слугом, піта ше слуга, дзе його жена. Дала сом йęй кошульу, та пошла, йа ньę знам дзе! Тот ше зобрал і вон ньę будзе служіц. Вон йу пойдзе глыęдац.

Ішол отамац, пошол до йęдного льęса, ўлапела го ноц, мушел там ноцовац. Рано ше зобрал, ідзе дальęй, дойдзе до йęдного варошу. У тім варошу бул цар. Ішол по шоре, увідзел царову полату. Пошол там, шеднул на лавочьку. Відзе служныіца на драгу, та го збачі. Цо ті робіш ту?

Глыęдам себе службу.

Нашому царові баш треба! Ма златі швіньі, треба му кондаша. Уж мал вельох слугох, ньіхто му ньę може очьувац, да отхова златі прашата. Йęст шаркань у рікі; кęт швіньа ше опраші, шаркань відзе вонка, та пойę прачата.

Іц, повец царові, же йа будзем служіц.

Служныіца пóшла, йавéла царóві, же ту йęст йęден слу́га. Цар го дал заво́лац ну́ка, піта ше му, чі бу́дзе слу́жіц? Пойęднáлы вóны ше, трі дны — рок, кóрец пеньęжі. Рáно віжéньę швіны на пóльо, пóйдзе ґу ріці, кęт полáдньę, прідзе ґу ньóму йęден члóвек, піта од ньóго йęсц. Тот у́жал тóрбу і дáл му. Йáк ше тот члóвек нáйęт, та му пóчь-ньę пріповéдац: То ті Су́чька Йáнчі?

Вон гвáрі: Йа.

Ті мал жéну óт тіх голу́бох, та óц це сцéкла; та тéраз кęд йу сцеш мац нáзад, му́шіш тóго шаркáньа зáбіц. Вéжньęш шекęру, шáр-кань відзе вóнка і дó ньго ру́ціш; з ньóго вібéгньę зáйац. У́лáпіш тóго зайáца, та го рóспáреш; с тóго зайáца віду голу́бі. У́лáпіш тóго білóго, тá го розрéжеш. У тім голу́бе йęст вáйцо, у́ тім вáйцу тот кльу́чік, цо от твóйęй жéні.

Кęт пополáдньу, раз відзе шáркань вóнка; швíньа ше опрашéла, мáла дзéвец прашáта. Шáркань піта: Дáй мі йęдно прáше?

Бо йа ці ньę дам, йа ці ньę длу́жен.

Дáй мі, бо кęт пóйдзем вóнка, та це жем.

Шак гібай.

Вéра шáркань ньę шмел. Погньівал ше, пóшол ну́ка. Кęд вéчьар, тот жéньę дóму швíны. Цар пáтрі с полáті на меселáтоу́, відзі мáлі прашáтка. Льęдво го чéкал. Йак пріпіол дóму, цар ше му баш зрадó-вал, же прівет прашáта. Тáкой с цáром шéднул зá стол вечéрац. Дру́гі дзень заш одóгнал на пóльо. Шáркань прідзе, заш піта прáше. Тóт му ньę сце дац. Шáркань ше погньівал, пóшол нáзад до вóді. Тот члóвек, цо бул у́чéра, прішол, тá му гутóрі: Мéркуй на сéбе, бо на рáно уж відзе, бо бу́дзе барз глáдні! Вéчьар жéньę дóму, швíны шé му напра-шéльі, пóлно мал прашáта. Барз го цар льу́бел, же му тéльо прашáтка зачьу́вал. Дру́ге рáно ше брал на пóльо, у́жал шекęру і нош, та пóшол. Кęт полáдньę дохóдзі, ту́ тот члóвек. Йак полáдньę прéшло, наполуд-ньовáльі ше, рас ше зму́ці вóда, шáркань вібег вóнка, піта од ньóго йęдно прáше. Альę Йáнчі му ньę да. Шáркань гвáрі: Дай мі, Йáнчі. бо сом уш трі дны ньę йęдол, та сом барз глáдні.

Ньę дзбам йа, гочь éшчі трі дны ньę бу́дзеш.

Шáркань гвáрі: Дáй мі, кęт пóйдзем вóнка, жем і тéбе і шіцкі прашáта.

Йáнчі му гвáрел: Ну, льęм гібай.

Йак вішол шáркань з вóді, Йáнчі у́жал шекęру, ру́цел му до бру́ха, дóраз ге зáбіл. Вібег зáйац, вон у́лáпел зайáца, роспáрел го. Вібег з ньóго гóлуб. У́лáпел голу́ба, віньал з ньóго вáйцо; у́ тім вáйцу бул кльу́чік од йóго жéні. Тот члóвек му дал йęден погáрік пóпіц вóткі: На, Йáнчі, пóпі с тóго погáра, тá цо сцеш і йак сцеш, мóжеш

ше препра́віц. Ве́цка і́шол до́му. Одо́гнал шві́ны, шарканьо́ву гла́ву ўжал царо́ві, да цар ві́дзі. Но, ца́ру, нашньє́йші, мньє рок ві́шол, те́раз може́це мац слу́гу, ко́го спе́це. Уж ньє бу́дзе ша́ркань йєсц праша́та! Ра́но го віпла́цел, тот ше зо́брал, по́шол же́ну гльє́дац.

Во́шол до йє́дно́го льє́са; йак по́шол до льє́са, та́м бул йє́ден дол. Вон чьу́йє там ла́рму; кєд ві́дзе на́ брех, па́трі, а́ там по́лно жві́рі. Цар льєў дал ші́цкі жві́рі зво́лац на де́йту. Ўла́пелы ко́ньа та пра́велы госці́ну. Ньє мо́глы ше подзе́льіц. Збачел льєў то́го чловека, крі́чел на́ ньго, а Йа́нчі ньє ўчьул. Поогльа́дал ше льєў, вба́чел зайа́ца: Беш по то́го члове́ка, ті найфрі́ші!

За́йац по́шол, во́лал члове́ка: Гі́бай, Йа́нчі, во́ла це наш цар.

Вон ше зльє́кол, же там ве́льо жві́рі, же́ го же́дза. Альє му за́йац гва́рел: Ньє́ бой ше, льєм гі́бай! Так вон по́шол ґу льєво́ві, пі́тал ше: На́чьце ме жада́ты?

Ма́ме ме́са, ньєт нас хто подзе́льіц, та на́с ті по́дзель!

Ўжал нож Йа́нчі, кра́шньє поре́зал ме́со, бу́ло йі́х осемдзе́шат гла́ві, ка́ждому по фала́ту дал. Цо́сме ці длу́жні, цо́ ші нас подзе́льєл? Цо́ зна пі́тац о́д ных, кєд во́ны нычь ньє ма́йу! Так пове́дзел, же нычь. Льєў му гва́рел: Віта́ргны зо́ мньє трі ше́рсці, да́рас ці бу́дзем на помо́ці.

По́шол о́д ных до льє́са, та ше спра́вел сре́лом. Зльє́цел аж над йо́го же́ні пола́ту. Йо́го же́на ма́ла штроф, бу́ла окре́ме замкну́та, льєм на пола́дньє бу́ла пушче́на ва́ріц та́мтім два́нац. Штроф доста́ла от сво́йєй найста́ршей фра́йлі. Су́чька-Йа́нчі о́дльєт пред дзве́рі, спра́вел ше браму́шку, на кльу́чіко́ву дзі́рку во́шол ґу́ ньєй. Вона на сто́льє шедзе́ла та штріка́ла. Вон по́шол ґу сто́лу, по но́шкі ві́шол аж го́ре на́ стол, та йєй на но́гу, уку́шел за но́гу. Во́на се́бе пріґваре́ла: Ей, так мньє мой кє́ді́шік Йа́нчі шчі́пал. Да Бог да, да е́шчі раз мо́жем буц з ным!

Вон ше препра́вел на члове́ка, та́ ше ґу́ ньєй о́звал: Та́кой сом ту.

Во́на ше барз од ньо́го зльє́кла, же дзе́ вон ше ту ўжа́л, йак ту прі́шол. Вон йєй гуто́рі, же на кльучьо́ву дзі́рку. Та́ йєй гва́рі: Га́йде, збе́рай ше, та спекньє́ме!

Во́на гва́рі: Ньє спе́кньєш ті ньі́ґдзе, бо во́на нас ўла́пі.

Ньє ўла́пі нас, ньє́ бой ше. Док бу́дзеш на пола́дньє ва́ріц, кєд бу́дзеш мац йє́дло ньєсц тво́йєй ґоспо́ды на́ стол, пльу́ньєш до га́рчька і до котльа́нкі і на па́тку і на́ жем і на хі́жні прах!

Дру́гі дзень кєт пола́дньє, во́на бе́га, ва́рі. Йа́ґ уж бу́ло гото́ве, покла́дла таньє́рі на́ стол, ґоспо́льа йєй ше́дла за́ стол, та че́ка полудзе́нок. Та́мта ўша́цзі пльу́ула, йаґ йєй Йа́нчі роска́зал. Вон ше спра́вел

óрлом. Шéдла нá ньго, почьáлы сцéкац. Тáмта с хіжі ґоспóдьа скрічéла: Дзé ші ті, льóмпо, дáй уж йęдло!

З гáрчька ше шльіна озвáла: Дóраз, дóраз.

Доґ мáло, вóна заш крічі. Зос котльáнкі шльіна крічі: Дóраз, дóраз!

Кęльо раз вóна скрічі, тéльо рас шльіна ўрáці нáзад, же дóраз. Йęй ше длýго відзéло, станýла і пóшла пáтріц, же цо рóбі, жé так длýго йęдло ньę ньęше. Відзе вóнка, а йęй ньęт. Гльęда йу по двóре, крічі зá ньу, ньęт йęй. Тóта кýрва óздаль сцéкла! Тóта ґоспóдьа мáла тáке жверáтко, кęд до ньóго патрéла, шíцок швет відзéла. Раз вéжньę жверáтко, та пáтрі — Сýчька-Йáнчі уж з ньу сцéкол на стó мільы жéмі. Вóна дóрас крічі на йęдну фрáйлу: Пáльę, дзé су аш, йáґ з ньу сцéка! Вéжны на сéбе кошýльу, а бéж зá ньу.

Тóта кошýльу обльęкла, почьáла за ныíма льęтац. Йáнчі гвáрел свóйęй жéві: Огльáдны ше, чі ньę ідзе дайáка хмáрка.

Вóна ше огльáдла, ідзе йęдна ýдьан óштра. Зішол дóлу, йу спрáвел стáрім сувáчьом, а вон бул мінар. Тóта фрáйла йак прільęцéла там, піта ше мінарóві: Чі ньę відзел тáкі двóйо дýші, чі тáдзі ньę ішльі?

Мінар гвáрі: Вéра йа ньę відзел.

Фрáйла ше ўрацéла. Пóшла дóму, гвáрела ґоспóды, же ньęт там ныкóго, льęм йęден мінар і сýвачь. Та чьóм ші го ньę ўлапéла, ша то вóн бул! Дóраз вóна на дрýгу фрáйлу, да бéжі зá ным. Фрáйла зльęтла і льęцéла за ныíма. Йáнчі йак льęцел, гвáрел сéбе жéні: Огльáдны ше, чі дайáка хмáра ньę ідзе?

Ідзе вéра ýдьан óштра.

Зішльі дóлу, та вон йý спрáвел на йęдну швіньу і штвéро прашáта, а сам бул кóндаш. Прідзе хмáра, зльęці фрáйла дóлу, пóйдзе ґý кондашóві, тá ше піта, чі ньę відзел дайáкі два дýші, жéбі тáдзі ішльі?

Ньę відзел сом.

Льęбо чí сце ньę відзéльі ту йęден сýвачь і мінáра?

Ньę відзел йá ту ныкóго.

Фрáйла зльęтла гóре, пóшла аж дóму. Піта ше йęй ґоспóдьа: Цó ші го ньę ўлапéла?

Шá кęт сом го ньę нáшла, льęм йęдного кондáша, а тóт ньę відзел ныічь.

Ґоспóдьа ше барс погнывáла: Шак то вон бул, та чьом ші го ньę ўлапéла? Зóбрала ше сáма стáра, льęцéла за ныíма. Йáнчі свóйęй жéні гутóрел: Огльáдны ше, чі ньę ідзе дайáка хмáра?

Ідзе йęдна, ýдьан óштра. То бýдзе ґоспóдьа. Тóта нас ўлáпі.

Ньę бой ше, ньę ўлáпі нас!

Зішлы долу, спра́вел з ньей йе́цну ба́ру, а сам ше спра́вел дзівім качьу́ром. Йак прішла ста́ра, до́рас почьа́ла ла́пац качьу́ра. Вон ше ну́рел по́под во́ду, нье мо́гла го у́ла́піц. Ше́дла на́ край во́ді, почьа́ла піц во́ду, же попі́йе, та́ го у́ла́пі. Йак попі́ла да с треці́ну, та пу́кла. І там до́раз ума́рла. Во́на ше вец препра́вел на о́рла, во́на на же́ну, ше́дла на́ ньго, одлье́тлы аж до йо́го ца́ра же́мі. Ку́хар-Йа́нчі і Ца́р-Йа́нчі бу́лы у лье́ше на ло́ві, та́ ше з ным стре́тлы, та́ го а́ны нье позна́лы. За ве́льо ро́кі хо́дзел по шве́це, та́ го нье позна́лы, а́лье вон йіх по́знал обі́двох; до́раз йім ше пі́тал: Дзе́ сце бу́лы, бра́ца?

Бу́лысме на ло́ві. Йа́кі же мі те́бе бра́ца? Мі ма́ме йедно́го у шве́це, а́лье вон у́мар, мі так чьу́лы.

Нье у́мар вон, бо то йа́. Йа́ то Су́чька-Йа́нчі. Ша́к сце зо́ мну і́шлы до шве́та, та́ сце ше у́раце́лы одо́ мнье, а йа́ сам по́шол, та со́м ба́рем швет препа́трел, а ві нычь нье зна́це.

Прі́шол до́му до ца́ра, ца́р ше му барз зрадо́вал, же чьом йо́го сін нье та́кі. Та́мті дво́ме е́шчі а́ны ожеnье́ті, нье шму ны́ґдзе по́йсц. Су́чька-Йа́нчі аш ту спра́вел ве́льку госці́ну, ші́цкіх дал зво́лац тіх, цо з ныма хо́лзел до шко́лі. Йак ше нагосце́лы, да́л му цар ко́рец дука́ті, по́шол окре́ме, ку́пел се́бе хі́жу і йе́дну пу́стар, та жі́л зо сво́йу же́ну у мі́ру і те́раз жі́йу, кед нье ума́рлы.

Зап. в серппи, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. столиці від Мітра Паланчані.

Паралелї: Казки про Сучиного сина дуже розходять ся між собою і поскладані з найріжнороднїйших мотивів, що приходять також в инших казках. Лїтература до них зібрана: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, II, ст. 39—56, ч. 8. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, I, ст. 152—173, ч. 75—79. — Archiv f. slav. Philol., т. 31, ст. 266, ч. 27.

33. Царевич і його пригоди.

Бул йе́ден цар, мал вон йедно́го сі́на. Тот йо́го сін по́шол на ло́ві до йедно́го лье́са. Ішол дальеко, у́лапе́ла го поц у лье́ше, преноцо́вал, пу́шьчел ше на да́льей до дра́гі. Ішол, уж бул на дру́гім шве́це. Кед вон па́трі, ві́дзі ше му, же то нье та́кі о́рсаґ, йак йо́го о́ца; нье та́кі лью́дзе, нье та́кі катона́ці, нье по́зна нікого, чьуду́йе ше, йак вон ше там мо́гол ві́найсц. Пі́тал ше, йа́кі то о́рсаґ і цо́ там ро́бйа, йак там лью́дзе жі́йу і чі ту йест дайа́кі цар лье́бо краль. На то му гуто́релы, же йест, льем же йе од ных барз дальеко, тре́ба і́сц. Пу́шчел ше до дра́гі, і́шол дзень і ноц, ны́ґдзе ва́лала нье мо́гол найсц. Раз вон о́бачі,

же ше там у льҿше швіці швéтло. Вон сéбе дýма: Пóйдзем йа, óздаль увідзім, же хто то там црі тім швéтльҿ. Кҿд йҿ хрістійáнска дýша, óздаль ме пріме ґу сéбе. Ньҿ дзбам, гочь бýдзем слýжіц, кҿд ньҿ мóжем іншак жіц. Гутóрел сéбе: Да сом знал, йá бі дóма óстал. Альҿ сéбе заш подýмал: Кҿдбім дóма бул, ньҿ віцзел бім, йáкі швет і цо йҿст на швéце. Кҿт ше поурáцім до свóйого óца, гó' льҿм бýдзем знац гутóріц, дзе сом бул і кҿльо сом швéта прéшол.

Пýшчел ше ґý тей хішкі, цо ý ньҿй швéтло бýло. Кҿт прідзе там, задýрка до дзвéрох, óзве ше му вýка: Сáбат! А відзел там пред дзвéрмі, же льҿжéлы вéлькі чьýпор óуці. Кҿд вóшол вýка, відзел там йҿдного старóго дьíда і йҿдну стáру бáбу. І дьíдо бул шльҿпі і бáба була шльҿпа. Ньҿ мáлы áны йҿдно óко. Пітал ше цáрскі сін: Чі мóжем йа ý вас слýжіц?

Бáба і дьíдо дóраз му гварéлы: Тáкой нам трéба слýгу, бо нам ньҿт хто óуці чьýвац. Мі стáрі обідвóйо, та нам трéба слýгу. Бýдзеш ý нас слýжіц; кҿд нас віслýжіш, дóбре ці заплацíме і будзéме ці дарóвац так, же ші тóто éшчі ньíґда ньҿ́ мал. Ньҿ бýдзеш ньічь рóбіц íнше, льҿм бýдзеш óуці чьýвац. Кҿд йіх віжéньҿш рáно, ньҿ пýшчьай йіх до тіх конóпох, бо там стрáціш глáву. Мі уж мáлы вéльо слýгох, áны йҿден нас ньҿ мóгол віслýжец. Пáтрі ті, жéбіш мóгол віслýжіц; кҿд йа ці гóдна, йа ці помóжем, же ті ше гóдзен ý миьҿ і ожéньіц!

Пóшол рáно з оýцáмі; наклáдла му стáра мац до тóрбі хльҿ́ба і сланьíні, дáлы му пол літрі пальҿ́нкі і йҿдну літру віна доброго. Бáба му заказáла, жéбі дó тіх конóпох ньҿ гóньҿл; íндзей ýшáдзі мóже пýшьчьац, льҿм най от конóпох чьýва.

Вон йак ше зóбрал з оýцáмі, прóсто йіх гóньҿл до конóпох. Пальíцу мал дóбру, дóбрі пшíска мал і пáсол йіх у конóпох. Шéднул, розйáзал тóрбу і пóчьал йҿсц. Здвал на рóжен фáлат сланьíні, нáпіл ше пальҿ́нкі, пóчьал йҿсц. Рас прíдзе йҿдна вéлька жéна нагньівáна нá ньго, дóрас так íшла, да го зóжре. Вон ше йҿй піта крáшньҿ: Мáнь ше, жéно, ньҿ нá мньҿ ідз, дай мі пóкой. Гíбай ґý мньҿ шéднуц, та на йҿсц і дам ці піц! Альҿ вóна так нá ньго напáдла, же го ростáрга. Жéно, гíбай ґý мньҿ, нáпій ше пальҿ́нкі, бýдзеш йҿсц! Жéна ше напíла і опíла ше. Вон йу ýлáпел, одрéзал йҿй глáву, закрýцел до тóрбі, с тім і прíшол дóму з оýцáмі, бо уж бул вéчьар. Кҿт прíшол ґу бабóвей хіжі до свойóго ґáзді, бáба вішла нáпрез ньóго, пітала ше му, йак вон ньҿ́шка прéбул з оýцáмі.

Вон йҿй гутóрел: Стáра мац, барз дóбре.

Бо йа, сíну мой, думáла, же ті вéцей нáзад ньíґда ньҿ прíдзеш. Льҿм гíбай нýка, а бýдзеш вечéрац!

Пошол нука, віньал тоту главу женьску, що йу мал у торбе, руцел йу на пойд. Баба ше йому пітала: Цо ші там руцел?

А вон гварел: Руцел сом йеден фалат каменьа, най ньє завадза ту на драже.

Баба му гварела: Відзіш, сіну, там дзе ті ідзеш пасц оуці, йакішік трі босоркі прішльі до нас і мньє і мойому дыдові вікопальі очі. А меркуй, кєт пойдзеш на рано оуці чьувац, ньє гонь йіх до конопох, бо тоті ці зньєйу главу.

Вон гварел бабі: Ньє бойце ше за мньє, йа ше йіх ньє бойім.

На другі дзень рано станул, наклaдла му баба до торбі хльєба і славьіні, дала му і пальєнкі і віна; зобрал ше з оуцамі, просто гоньєл до конопох. Оуці по конопох пасльі, вон шеднул, розйазал торбу і почьал йєсц. Прішла друга жена, ешчі векша од геутей першей. На ньго ішла так, йак збешньєла. Начь ші ту нагнал тоті оуці? Чі знаш, же ту ньє шльєбодно? Ті ньє знаш, же кєд йа це улапім, дорас це ростаргам?

Вон йєй крашньє гуторел: Ньє буц така зла, гібай ґу мньє, будзеш зо мну піц і йєсц.

Вона на'длуго прістала. Шедла, напіла ше пальєнкі і тельо піла, же ше упіла. Вон йу улапел, удерел з вьу до жемі, ужал пальіцу і почьал йу біц. Повеш дзе мойого дыда і мойєй бабі очі, та це пушчім, бо кєд ньє повеш, та це дораз забійєм!

Вона му гуторела: Твойого дыда і твойєй бабі на пойдзе за коміном у гарчьку у меду очі.

Йак му віволала, ужал нож, одрезал йєй главу. С тім прішол вечьар. Прігнал оуці дому, і баба го дочекала, бо вон уж барз ньє скоро прішол. Уж думала, же вецей ньіґда ньє прідзе. Вон йєй поздраукал: Добру ноц, стара мац.

Та йак ші, мой сіну, дньєшка пребував? Чі чьувал ші от конопох тоті оуці?

А вон йєй гварел: Йа пасол індзей оуці; чьувал сом добре от конопох. Вон себе думал: А баба шльєпа, та ньє відзі, дзе йа пасол.

Завола го нука, дала му вечеру: Вечерай, а іц та льєгай спац.

Рано кєт станул, заш му баба накладла до торбі хльєба і славьіні і дала му пальєнкі і віна. Вон ше зобрал, та одогнал оуці просто до конопох. Йак пошол, дорас шеднул і почьал йєсц. Прішла треца жена, баржей розгньівана, йак геуті два. Такой го таргала: Чьом ті ту нагнал оуці? Да ті знаш, чійо то оуці, ньіґда біш аньі бльіско коло тіх конопох ньє гоньєл.

Вон ше йєй барс крашньє піта: Жено, ньє буц така зла. Гібай ґу мньє, напій ше і найєц ше.

Вóна пóшла ґу ньóму, шéдла, пóчьала піц пальęнку і кýшьчік йęдла. Вон йу ўлáпел, пóчьал йу біц. Вóна ше му пітáла, най йу ньę забіййę, бýдзе йóго жéна. Почьáла му пріповéдац: Кęд йа твóйа жéна бýдзем, барс ці дóбре бýдзе. Відзіш тóті льęсі, ріті, мам йęден крáсні вáрош, то шіцко мóйо. Бýдзем це хóвац, йак ті льýбіш.

Вон йęй енґедóвал, охáбел йу, най шпі. Кęд вóна ше віспáла, заш нá ньго тáка бýла зла, же сцéла го ростáргац. Вон йęй гвáрел: Уш ші забýла, цо ші мі пéрвей гуторéла?

Альę вóна ньę слухала, почьáла го тáргац. Вон йęй гвáрел: Будз мірна, жéно, пій і йęдз.

Вóна вéцей ньę сцéла, льęм го почьáла тáргац. Вон мал вéлькі псі, запýйкал нá ньу і псі йу ростаргáльі. Одрéзал йęй глáву, положел до тóрбі і уж бул вéчьар: зóбрал шę з оўцáмі, прішол до свойóго ґáзді. Уж бýло ньę скóро. Бáба го чекáла, чі вон прідзе, чі ньę прідзе. Думáла сéбе: Уш трéці дзень, уж мі бýдзе гýйа. Кęд го бáба відзéла, же вон гóньі óўці, барс ше му зрадовáла. Йак ші, мой сіну, ньęшка віпáсал óўці?

Вон йęй гутóрі: Барз дóбре.

Ньę відзел ші ньікóго?

Ньę відзел сом ньікóго.

Бáба го волáла нýка: Гібай вечéрац, мой сіну.

Йак ше навечерáльі, польęгáльі спац. Рáно стáньу, прішол нýка, поздрáўкал дьідóві і бáбі: Йак сце спáльі? — запітал ше вон?

Барз дóбре.

Та чі льубéльі бі сце, ві стáрі óцец і ві стáра мац, да ві мáце óчі?

Вéра, мой сіну, барз бі сме льубéльі.

Вон вішол вóнка, пóшол нá пойд, глыęдал за комíном і нáшол йęден гáрчьок пóлні, заўйазáні з мéдом. Отвóрел го, віньал дьідово і бабóво óчі. Прішол нýка, кáзал дьідóві: Шедньіце на кáрсцель, да вам положім óчі! Очі му намéсцел, помáсцел му з мéдом. Пітал ше му, чі вон відзі. Дьідо му гвáрел: Відзім так, йак стáрі члóвек! Барс ше дьідо радóвал, же вон на стáрі дньі превідзел. Кáзал бáбі: Шедньіце ві, стáра мац, да і вам положім óчі! Бáба шéдла. Док бáба шéдла на кáрсцель, мáчька прішла, йęдно óко бабóво жéдла. Вон йęй положел йęдно; кęт сце положіц дрýге, óка ньęт. Цо бýдзе рóбіц? Відзі, же мáчька го жéдла. Вон ўлáпел мáчьку, віньал мачькóво óко, положел го бáбі, помáсцел з мéдом, бáба уж відзéла. Пітал ше бáбі: Йак ві відзіце тéраз?

Йа відзім, сіну, на йѐдно óко так, йак стáра жéна, на дрýге так віпáтрам бістро, йакот мáчька! Но, áльѐ зá то бáба ше радовáла, же óчі мáла. Но, сіну мой, уш ші ме віслýжел трі дньі — рок, уш це віплáцім. Пітáла ше му: Цо сом ці длýжна?

Цо сом вас слýжел, длýжньі сце мі йѐден кóрец дукáті.

І бáба прістáла, áльѐ дьідо ше óзвал: Чéкай, мой сіну, будзéме це дарóвац éшчі в дáшчім іншім! Дьідо мал йѐдного подлóго кóнья у хльíве, ньíґда ньѐ бул чесáні, áньі накармéні. Пóдлі, хýді і бріткі — тáкі, йак цíґáнскі — і гвáрел му: Дам ці йѐдно обльѐчіво шмáті і дам ці йѐдну стáру, поплатáну бундічьку.

Бáба му гварéла: А йа ці, мой сіну, нáградзім за мóйо óчі дайáкі дарýнок. Йа ці обецáла, же це ожéньѐм і дам ці дзíўку, цо ші йу ньѐ віздел ньíґда тáку крáсну! — Одвéдол го дьідо до хльíва, нáшол му пóдлі кáнтар стáрі і шéдло тáке було пóдле, же подльѐйше ньѐ мож. Укáзал му і бундічьку. Одвед го до дрýгей хіжі, дал му шмáті от сáмого злáта: чьáкоў на глáві злáті, ýйаж і надрáґі — саме злáто, чіжмі з острогáмі — сáме злáто, а вон ше чьудóвал, кѐд йіх óбльѐк, начь йому дьідо дáва тóго подлóго кóнья і тáку пóдлу бýнду. Дýма сéбе: Начь мньѐ тáке бріткe на тóті злáті шмáті? Дьідо му гвáрел: Ті, сіну, óбльѐчь пéрше злáті шмáті; кѐд бýдзеш ісц до свóйого крáйу, обльѐчеш на сéбе по вéрху тóту бýнду. Зá то ці дáвам тóго подлóго кóнья, кѐді ті сцеш, вон бýдзе тáтош, цо бýдзе с тóбу льѐтац пóпот хмáрі. Кѐт ті сцеш, вон бýдзе крáсні, кѐт сцеш, вон бýдзе бріткі. — І йому ше пачéло шіцко. Бáба му гварéла: Гíбай, мой сіну, най йа тéбе з дáшчім подарýйѐм. Одвéдла го до йѐдней хішкі, там ньѐ було ньічь. Одвéдла го до дрýгей, там було стáрі шмáті ýшельійáкі, од вéльох льýдзох, цо вóньі док бýльі млáтші і док мáльі óчі, вéльох льýдзох погубéльі. Одведла го до трéцей, там було оружійѐ ýшельійáке. Одведла го до штвáртей, там було сáмі кóсці. Одвéдла го до пійáтей, там було пóлно ýшельійáкі стварі, цо вóньі гарáльі. Одведла го до шéстей, там було сáмі бáкар. Одведла го до óсмей, пóлно було стрібла. Одведла го до дзеўйáтей, там було злáта. Одведла го до дзешáтей, там було пóлно віна. Одведла го до йѐденáстей, а там було сáмі гáдваб і злáті цвéрні і пáмук. Кѐд отвóрйа дванáсту, а там шéдзі крáсна, млáда дзíўка, на злáтім карсцéльу, на гадвáбнім заглáўку. Ўлáсі йѐй до пáсу роспушчéні, тáкі злáті, йак слýнко. Біла, йак пáпер, а шльінґýйѐ от самóго злáта. Бáба му гуторéла: Відзіш, мой сіну, дам ці тóту дзíўку за жéну. Твóйа срéтьа, же ші ме дóбре слýжел і же ші мóйо óчі нáзат поўрáцел. Йа ці тéраз зá то нагрáдзім, же це ожéньѐм, пеньѐжі ці на дрáгу дам на трóшак.

А дыідо му гварел: І йа ці льєм за то даровая коньа і бунду і шматі, же ші мі очі поурацел.— С тім баба почьала дзіўку спремац до другей царовіні. Обльєкла дзіўка на себе гадвабні шматі, по верху обльєкла златі. Златі персцень на руку себе положела. Віньала єшчі йєден такі істі персцень, уложела му на його пальєц, гварела му: От терас ті будзеш мой муж, а йа будзем твойа жена, жебі ті миьє ньє опушьчел, док ті жійєш і да мі ньє будзеш ходвіц о мойєй шмерці і да ше ньє даш ныкому окламац пре миьє, бо ті відзіш, же йа барс красна і то ньє може буц аньі у йєдного цара, жебі мала царска дзіўка такі шматі, йак йа. За то ці наказуйєм, жебі ші ше ньє дал ныкому спревесц. С тім вішлы вонка. Віведол му дыідо коньа, положел му шедло на коньа, положел на коньа кантар і положел на ньго, на його златні шматі його стару бунду. Му гварел: Закручь ше до тей бунді, бо це може дахто на драже забіц, кєд ньє будзеш мац тоту бунду. Ті кєт сцеш, да це дахто віддзі, роскруц бунду, най ці ше відза златі шматі. Кєт кладзеш на коньа кантар, ті го льєм потреш, а вон будзе златі, а конь будзе красні. Да йа ці ньє дал мойого коньа, ныіґда біш до твойого оца ньє пошол! — Тераз вон будзе гуторіц дыідові і бабі: Старі оцец і ві стара мац! Дзекуйєм вам за вашу льубоу, цо сце мі далы коньа і дзіўку. Буцце здраві, йа вас уж охабйам. Може буц, же кєд йа будзем длуго жіц, же вас прідзем опатріц! С тім побочькал дыіда і бабу. Жену ужал ґу себе на коньа і вона була обльєчена, по верху златіх шматох мала подлі, ціґанскі шматі. Зобралы ше зо шіцкім і пошлы од дыіда.

Стресол ше татош, подльєтнул до хмарох. Ньє одлуга уж булы на другім швеце отамаль, отkаль вон прішол. Іду з валала на валал, на вєцей местох шедлы на орсак драгу, коньічька себе напасц. Хто тамаль ішол, кажді ше шмейал, йакі то подлі конь. І воньі дальєй ішлы з валала на валал. Пітальі ше вельом льудзом, чі ньє знайу за тот варош, две його оцец бівал? І пошлы до того варошу, пітальі ше, цо там нове. Льудзе йім гуторелы: Маме нового досц.

Вон ше йім пітал: А цо таке?

Воньі му гуторелы: Наш краль дал направіц йєден каштель настред йєдней воді. То вода була ньє шірока, льєм така була, йак беґель. І положел до того каштельу дзіўку свойу. Гварел: Хто тот каштель прескочі на коньові, тот достаньє дзіўку, бо іншак ньє могла ше одац, ньє знала за кого, да пойдзе. Вельо йу барс пітальі богаті сінові. Вон то чьул і пітал ше: Кадзі то справеме, тот каштель? І вон будзе прескаковац на свойім коньові.

Уж було два рокі, йак то було справені. Вельо уш пробовалы прескочіц, єшчі до ньєшка ныіхто ньє прескочел. А ті на твойім ко-

ньо́ві а́ны блы́іско нье̨ ідз. Дру́гі ма́йу кра́сві ко́ны і карме́ні, а твой нье̨ йе̨ а́ны обро́ку́. Ке̨т спа́днье̨ до́ тей во́ді, ныі́ґда ота́маль нье відзе.

Алье̨ вон йіх нье̨ слу́хал, бо знал вон, його конь шіцок ва́рош прельє̨тнье̨. По́шол на коньо́ві ґу́ тей во́ді, відзел направе́ні кра́сні ка́штель; на о́блак ше зош каште́лья пріпатра́ла ца́рска дзі́ўка. Ве́льо там бу́ло прі тей во́ді ца́рскей і спаі́нскей сіно́ве на ко́ньох, цо уш прескакова́лы, а́ны йе̨ден нье̨ мо́гол прееско́чіц. Бу́ло з ных ве́льо попада́лы до́ тей во́ді, ке̨т прескакова́лы. Бул там і та́кі, цо а́ны нье̨ шмел пробо́вац преско́чіц.

Па́трел тот ца́рскі сін на́ тім по́длім коньо́ві, же вон бу́дзе прескако́вац і його ўла́сну ше́стру, бо то його о́цец бул у́ тім варо́шу, цо тот ка́штель дал напра́віц. Алье̨ вон нье̨ знал, же його сін дakęді прі́дзе на́зад, а́ны йо́му ше сін нье̨ йа́вел, же вон прі́шол до то́го варо́шу. Потре́сол зос канта́ром, поло́жел го на ко́нья, ше́днул на́ ньго у бунді́чькі, ші́цкі ше з нього там шмейа́лы. Алье̨ вон то нье̨ слу́хал ничь, цо во́ны гуторе́лы там, лье̨бо цо ше шмейа́лы. Джьо́бнул з острога́мі до ко́нья, пре́скочел ка́штель так лье̨хко, йак да́ лье̨м гру́ду ру́цел. Заш шіцкі, цо там бу́лы, чьудова́лы ше, йак вон мо́гол на́ тім по́длім коньо́ві преско́чіц і та́кі худо́бні ле́ґінь. До́раз гуторе́лы: Знам, же за́ ньго нье̨ да цар сво́йу дзі́ўку, а́лье̨ за́ то да́лы знац царо́ві до́раз, же ше на́шол та́кі ле́ґінь, цо преско́чел ка́штель. І цар по обі́чьайу ше́днул на гі́нтоў і прі́шол ґу́ тей во́ді опа́тріц, цо то за йе̨ден, цо преско́чел його ка́штель, чі ше йо́му бу́дзе па́чіц за́ ньго його дзі́ўку дац. Ке̨д вон прі́шол ґу каште́льу, ші́цкі чека́лы, цо то бу́дзе от то́го худобно́го леґі́нья і цо йо́му бу́дзе цар гуто́ріц. Цар ше за́пітал, дзе́ же тот ле́ґінь, цо преско́чел ка́штель? Бо вон а́ны нье̨ па́трел на то́го; вон па́трел на ге́ўтіх ца́рскіх і кра́льскіх сі́нох, цо́ там бу́лы прескако́вац. Ке̨д му указа́лы, же хто́рі то тот ле́ґінь, а вон ше зачьудо́вал: Йак вон мо́гол преско́чіц на́ тім по́длім коньо́ві. Гуто́рел: Аны нье̨ ве́рім, же́бі тот преско́чел. Конь му до́лу па́трі, лье̨дво цо сто́йі на сво́йіх но́гох. Ле́ґінь міве́рні, у по́длей бунді́чькі, ше́дзі на коньо́ві, а смутнье̨ па́трі, бо му че́шко бу́ло у ше́рцу, же його о́цец нье̨ зна, же́ то його сін. Алье̨ ду́мал се́бе: Да вон то зна, же то йа і да йа ше йо́му роскру́цім с тей по́длей бу́нді, йаґбі вон ше радо́вал. Ду́мал бі се́бе: Нье̨ бу́дзеш прескако́вац, а́лье̨ прі́дзеш до мойо́го до́му і бу́дземе ше весе́лыц.

Цар йак то ві́дзел, же то тот преско́чел, гнывацо гуто́рел: Пре́скочь е́шчі раз, да йа ві́дзім. Йа до́бре знам, же ті до́рас спа́дньє̨ш до́ тей во́ді і йа нье̨ барз дзбам за та́кім леґі́ньом! І вон ше пріпа́трел, йак тот бу́дзе прескако́вац. Тот ле́ґінь мал уж же́ну; ста́ла там на кра́йу, пріпатра́ла ше, йак вон бу́дзе прескако́вац у по́длїх шма́тох, ка́жді ше од нье̨й чьувал, же́бі ше от нье̨й нье̨ оўла́чел. Тот ле́ґінь штуху́нул

до кóньа з остроґáмі, конь скóчел, подльеґтнул, дораз на ґеўтім бóку бул. То ше цар зáчьудовал і дóраз дáл го зáўрец, і його і його жéну. По трох дньох гвáрел: Тóго чловéка і тóту жéну одведзéце до тей заґрáді, дзе сáмі жвірі, най йіх там ростарґáйу! — По цáрской заповéді дóрас прішлы жандáре, ўлапéлы йіх за рýкі, поўйазáлы і одвéдлы йіх дó тей заґрáді і капýру отворéлы, та йіх нýка дрільеґлы і дóрас за ньíма завáрлы і на кльýчьову дзірку ше пріпатрáлы, йак йіх бýду жвірі тáрґац.

Йак вóны там нýка дрільеґлы, жвірі вéльо бýло там ўшельійáкі. Його сін рóскрýцел тóту пóдлу бýнду, а його жéна зобльеґкла тóті пóдлі шмáті, цо мáла повéрху ґеўті пóдлі шмáті. Дóраз зашвіцéло ше од йаснóсці, шіцка заґрáда. Вóна роспушчéла злáті ўлáсі, шмáті нá ньей злáті бýлы, а і вон так íсто у сáмім злáту бул обльечéні. Шіцкі жвірі óд ньіх сцекáлы. Кеґт то увідзéлы тóті двóме, цо йіх отпровадзéлы, барс ше зачьудовáлы, йак то мóже буц: так пóдло, брітко віпáтрел прі тей вóді! Дýмалы сéбе: Ньеґ мóг вон éшчі тéді тóту пóдлу бýнду зо сéбе зрýціц? Ша там ньеґ мал áны йеґден, цо йіх бýло, тáкі шмáті і тáкі пар млáді льýдзе. Вон, тот цáрскі сін, стал у заґрáді зо свóйу жéну, глáву дóлу пýшьчел і плáкал. Сам сéбе дýмал: Да мой óцец зна і мóйа мац, же вóны свойóго сíна на шмерц осудзéлы і жвíром дáлы пóйеґсц! Зá то му так чéшко бýло, же мýші цéрпіц за дáрмо. Тóті двóме, цо ше пріпатрáлы, зобрáлы ше дóраз, йак тóто чьýдо відзéлы і пóшлы ґу царóві, та му гуторéлы: Цáру найаснеґші, бýнце нам увéрéні, цо мі вам прíшлы пóвесц. А вон уж знал, же прéцо то, дýмал сéбе: Вóны дáцо бýду гутóріц, же йак там йіх жвірі тарґáлы. Кеґд вóны му почьáлы гутóріц, же йáка там йáсносц у заґрáді, вон то ше барс зачьудóвал і ньеґ сцел вéріц. Гвáрел йім: Йа мýшім то сам пóйсц опáтріц! Зóбрал ше зос царíцу і пóшлы пáтріц. Прíду ґу заґрáді, йіх кльýчьар отвóрел капýрку, вóны вóшлы нýка, йáсносц нá ньіх удерéла так, йак кеґд відзе слýнко рáно. Зачьудовáні цар кеґд відзел, йáкі то крáсні шмáті, йáкі то крáсні пар льýдзе, дóраз йіх кáзал прíвесц ґу сéбе. Йаґ вóны прíшлы ґу царóві, пітал ше йім: Откаль су і чíйо су.

Почьáлы му гутóріц: Йа бул йеґднóго цáра сін. Пóшол сом на лóві до льеґса, íшол сом дальеґко, кеґд ме ноц ўлапéла, йа льеґгнул спац. Кеґд йа рáно ўстáнул, а йа на дрýґім швéце. І вон шіцко пріповéдал, йак вон там ше пітал льýдзом, йáкі то óрсаґ, áльеґ дáрмо, нáзат сом ше ньеґ мóгол поўрáціц аш тéраз. І йа там слýжел і там сом ше ожéньеґл. Заслýжел сом тóго кóньа і тóті шмáті і відзіце, тóту дзіўку. І заслýжел сом кóрец дукáті.

Оцец, цар йак слýхал, цо му вон бешедóвал, прíшло му на рóзум, по його бешéді, жé то бýдзе бізóўно його сін. Альеґ сéбе дýмал: Бýдзем

ше му вішітóвац, йак вон ту прішол. Вóны ше éшчі ньȩ споведлы. Гвáрі му йóго сін: Кȩт сом отáмаль з геўтóго орсáґу ішол, да сом ньȩ заслýжел тóго кóньа, ныґда бі сом отáмаль ньȩ прішол. Йа прішол до вашóго орсáґу; ішол сом з валáла на вáлал, пітал сом шѐ, цо нóве. Льýдзе мі гуторéлы: Мáме новóго ту доец. Наш цар дал кáштель напрáвіц і нолóжел до каштéльу нýка свóйу дзіўку. І йа чьул, кȩт сом прішол, же хто прескóчі тот кáштель, бýдзе йóго дзіўка. А йа дýмал, сéбе, же йа йу préскочім, бо йа ше уж дóзнал, же то мойóго óца дзіўка, а мóйа шестра!

Цар йак то віслýхал, заплáкал і облáпел го кóло шійі і царíца, побочькáлы ше: Ньȩ дýмал сом ныґда вéцей, же ше мой сін поўрáці нáзат. Тéраз відзім, же то бізóўно мой сін; крáшньȩ ше му пітал: Отпуш мі, мой сíну, цо сом це нá шмерц осýдзел і цо сом це дал до мóйȩй загрáді, да це жвірі ростаргáйу. І мац му плакáла: Мой сíну, óтпуш і миьȩ, йа ý тім ньȩ віновáта, бо сом за тéбе áны нье думáла, же ті ше поўрáціш éшчі раз ґу домóві! Крáшньȩ йіх зá рукі ýжáлы, дó свóйȩй палáті одвéдлы. Пітал ше му цар: Чі то бізóўно йóго жéна?

І вон гутóрел оцóві: Мой áпо, то йа заслýжел, то мóйа жéна.

Но, кȩд йȩ твóйа жéна, бýдземе свáдзбу прáвіц. Позволóвал зо шіцкей стрáні свóйіх пáнох, же бýдзе прáвіц вешéльȩ. Пéрші дзень пóчьалы ше схóдзіц на свáдзбу, дрýгі дзень пóшлы ше прішáгац до цéркві, трéці дзень бýло вéльке вешéльȩ. Так вóны жілы ý тім варóшу і дочекáлы, же і йóго óцец ýмар і вон цáром пóстал по оцóвей шмéрці. Мóже буц, же і тéраз йȩ цар, кȩд ньȩ ýмар.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Кулїча.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, IV, ст. 23—27, ч. 6. — Fr. Hindes Groome, Gypsy Folk-Tales, ч. 15. — O. Kallas, Achzig Märchen der Ljutziner Esten, ч. 8. — Národ. sborník českosl., VI, ст. 218, ч. 15 і VII, ст. 218, ч. 8. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 432—436, ч. 37—39.

34. Чоловік — вуж.

Бул йȩден члóвек і йȩдна жéна, вóны ныґда дзéці ньȩ мáлы. Модльȩлы ше, пітáлы од Бóга, да йім Бог да дзéцко і ныґда вóны ньȩ мóглы мац. Раз жéна замéта хíжу, у кýце бул йȩден гáдзік. Вóна сéбе прігварéла: Бóже мой, чьóм мі ньȩ даш го' льȩм тáке дзéцко, йак

тот гáдзік! Док ше обрацéла, гáдзік нá ньу крíчі: Вéсце ме, мáмо, дáйце мі ґáчі, бо йа гóлі.

Дóраз го вóна двиґла, жéна. Члóвек ньę бул дóма, та ньічь ньę знал. Раз вон прíдзе дóму члóвек, жéна ше му хвáлы, же мáйу хлáпца. Члóвек го сцел одрýціц, жé то гад, áльę мац ньę сцéла дац, же дóк вон вірóшньę, тá то бýдзе хлáпец. Так вон дал міра члóвек, тот гáдзік рóснул. Раз мацéрі гвáрі, дá ше íдзе бáвіц ґу дзéцом. Мáц му гвáрі: Дзé ті пóйдзеш, кęт ті гад; дзéці це бýду біц.

Пýшьчела йóго мац ше бáвіц, дзéці од ньóго сцекáйу, ґрýді дó ньго руцáйу, кáжді крíчі, жé то гат. Прíдзе дóму гат, тá ше поносýйę мацéрі. Мац му гутóрі: Вíдзіш, ньę гварéла йá ці, же дá ті ньę íдзеш!

Дзéці хóдза до шкóлі, вон гутóрі, же і вон пойдзе. Мац му надумáла, купéла му кньíшку, таблíцу, шíнко, цó му трéба, да хóдзі до шкóлі. Хóдзел вон за йáкі чьас, барш ше дóбре ýчел, хóдзел за трі рóкі до шкóлі. Вéцка пóстал лéґінь, ґу дзíýком хóдзел, до кáрчьмі хóдзел. Раз вон надýмал, да вóн ше жéньі, да вон íдзе пíтац цáрову дзíýку. Мáц го ньę сце пýшьчіц, же зá ньго ньíхто ньę пóйдзе, же йę гат. Піта од мацéрі чьарнóго когýта, дá го ошéдла, тá ше íдзе жéньіц. Крáшньę ше опрáві, шéдньę на когýта, тá ше рýші з дóму.

Кęд бул да з нáпол дрáґі, зішол дóлу с когýта, там льýдзе орáльі. Пітал ше, чі дальęко цар біва.

Гварéльі му льýдзе, же нáчь íдзе до цáра?

Вон гутóрі: Ідзем ше жéньіц.

Тá ше з ньóго шмейáльі, же гад íдзе цáрову дзíýку пíтац. Гварéльі му, же у хтóрім вáрошу. Шéднул на когýта, та пóшол аж до варóша. Вóшол до цáрскей полáті до пріклъęта, йак дóшол ґу хíжнім дзвéром, кóгут дзьубе до дзвéрох. Роствóрйа му дзвéрі, аш ше цар од ньóго зльęкол. Вон царóві поздрáýка, дóрас ше піта за цáрові дзíýкі, же кęльо ма цар дзíýкі. Цар гвáрі: Мам трі.

Чí бі зá мньę дайęдна ньę пóшла?

Цар гвáрі: Йа ньę знам.

Дá йіх нýка завóлац. На кęді до хíжі вóшльі, йак го збачéльі, дóраз вóнка сцекáльі. Ньę пóйдзе áньі йęдна. Так вон шéднул на когýта, пóшол аж дóму. Мац ше му піта: Дзé ці сíну хýстка і покрéйтка?

Ньę мам, мáмо, срéтьу на чьáрнім когутóві, мýшім ýжац білóго.

Тáкой шéднул на білого, дóраз заш пóшол.

Йак пóшол до цáра на білім когутóві, вóйдзе до полáті, катонáці го відза тá ше з ньóго шмéйу. Пóшол до пріклъęта, стрéтнул ше з ньім кęлнер. Пітал от кęлнéра éкстра хíжу, дá ше дáкус опорáйі. Вóшол дó

тей хіжі, зруцел скору зо себе, такі красні бул, златі ўласі мал, ньє було му парі. Праве вон ше опорайєл, ешчі мал на себе скору здзац, царова дзіўка тота наймлатша убегла до хіжі, вона ньє знала, чі там дахто йєст, чі ньє, дорас ше му піта, же цо йє за йєден і цо сце. Барс ше йєй попачел. Йа тот, цо сом бул вас пітац і терас сом заш прішол.

Вона гуторі: То ньє ві, бо тамтот бул гад, а ві ньє гад.

Вон такой скору на себе здзал, та йєй гуторі: Відзіш, і терас сом гад!

Відзе вонка с тей хіжі, пойдзе до царскей, задурка до дзверох, цар му ростворі. Ну, цару нашньєйші, терас сом прішол на білім когутові, чі будзе сретьа? Волайце йєдну дзіўку.

Да цар заволац найстаршу, тота ньє сце аньі слухац. Вола другу, друга аньі тельо. Завола наймлатшу, млатша дораз гварі, же вона пойдзе. Царові ше ньє пачі, же вон да за гада дзіўку, альє кєд дзіўка плаче, вона сце пойсц.

Но, достал хустку і покрейтку, прішол дому радосні, веселі. Мац му аньі ньє верела, аш кєт свадзба була, же вон царску дзіўку ўжал. Кєд ішол по млоду, справельі вельку свадзбу, гудацох, банду, пошльі по млоду. Йак млоду прівезльі, по свадзбі і по вінчьаньу польєгальі на пойт спац. Йаґ вона заспала, вон скору зо себе зобльєк, а так спал. Вона ше зобудзі, на пойдзе відно, йа' кє'бі двацац швічькі горельі. То шіцко од його ўласох. Да з о два тіжньі воньі двойо пошльі до цара на госціну. Пріповеда вона оцові, йакого вона красного мужа ма. Йак ше вагосцельі, прішльі дому, жіл з ньу так да за пол рока. Цо вона надумала, його жена? Поведла му мацері, же вон кажду ноц скору зобльєчі, под главу положі. Цо воньі зроббйа с тоту скору? Рас так ў ноці мац пец натопела; кєд ў ноці заспал, скора стала под главу, мац відзе на пойд, на пойдзе відно, йаґ да огень горі. Ўжала скору спод главі, зньєсла долу, руцела до пеца. Вон зо свойу жену скорей ше так залал, же вона ньє годна породзіц дзецко, док вон йєй руку ньє положі на брух. Кєд вон ше зобудзі рано, сце скору обльєчіц, патрі под главу, а йєй ньєт. Цо будзе робіц? Піта ше жені, вона гварі, же ньє зна. Пойдзе долу, піта себе од мацері і мац гварі, же ньє зна. Ну, кєд мі ньє даце скору, а ві здраві оставайце. Побочькал себе оца і мацер і свойу жену, жена плаче за ньім і шіцкі плачьу, альє вон ньє слухал, ше зобрал, пошол аж за морйє. Там себе нашол йєдну богату жену і там квартельовал.

Так то стало да с пол рока. Жена му ўше за ньім плаче; цо вона надумала? Да вона го пойдзе глєдац. Рано ше зобрала, рушела ше з дому, пошла до йєдного варошу, пітала ше льудзом, дзе біва ко-

валь? Льу́дзе йе́й указа́лы, по́шла до кова́льа, ба́ла ше, же поро́дзі, да́ла на се́бе спра́віц йе́дну о́бручь. Ко́валь йу сціснул до обру́чьа, по́шла да́льей. Гльеда́ла го за два ро́кі, піта́ла ше за ньго льу́дзом, плака́ла, чі нье відзе́лы та́кого і та́кого чолове́ка зоз златі́ма у́ласа́мі. Нье відзел ныхто. Пре́шло так полро́ка. Почьа́ла о́бручь пу́кац. По́шла до кова́льа, да на́ ньу е́шчі йе́дну о́бручь збійе, бо ше бо́йі, же поро́дзі. Йак на́ ньу ко́валь збіл, по́шла от кова́льа плачьу́ці, гльедайу́ці, аж ґу мо́рйу. Ну, уш чьу́ла, же там, с тамтей стра́ні мо́рйа йе́ден йест та́кі чло́век. Цо бу́дзе ро́біц, ке́д во́да ве́лька, йак пре́йдзе? Ку́пела де́скі, да́ла спра́віц чьа́мец, у́жа́ла ве́сло, ше́дла на чьа́мец, пре́шла аж на дру́гі бок. Йак пре́шла на дру́гі бок, зішла ш чьа́мца до́лу, по́шла та́кой до варо́шу, піта ше льу́дзом, чі нье зна́йу, дзе тот чло́век бі́ва? По́шла на пійац, купе́ла зла́ту ку́дзель, зла́те у́рецено і зла́те мотовідло. У́жа́ла ку́дзель, по́шла прет то́то обі́сце, ше́дла на лаво́чьку. Відзе служныіца во́нка, збачі то́ту же́ну і ку́дзель, піта ше, чі нье пре́да. Пре́да, а́лье нье за пеньежі, а́лье ке́д мі твойа ґоспо́дьа да з йе́й чло-ве́ком йе́дну ноц спац, та йе́й дам.

Служныіца по́йдзе ну́ка, йа́ві ґоспо́ды. Відзе ґоспо́дьа во́нка, да́ва йе́й за ку́дзель сільні пеньежі, во́на нье да за пеньежі, льем йе́дну ноц з ва́шім чолове́ком спац.

Надумала ґоспо́дьа, же йе́й енґеду́йе. По́шла ґоспо́дьа ну́ка, ке́т ше́длы вече́рац, да́ла пано́ві мо́цней пальенкі, до́бру вече́ру, до́брого віна, барз го опойе́ла, же так за́спал, йак дре́во у гомба́лкі. Вішла ґоспо́дьа во́нка, вола́ла йу ну́ка. То́та е́шчі а́ны дзве́рі нье растворе́ла, ру́кі рошіре́ла, до́рас почьа́ла барс пла́кац і ца́лу ноц прі ным пла-ка́ла, у́ше му гуторе́ла: По́лож, му́жу, твойу бі́лу ру́ку на мо́й бі́лі бру́х!

Алье вон ныічь нье знал, бул опойе́ні, спал йак дре́во. Дру́ге ра́но прі́шла ґоспо́дьа ну́ка, та́ йу вігна́ла во́нка.

То́та по́шла на пійац, у́жа́ла і у́рецено. Прі́шла заш на лаво́чьку. Служныіца вішла во́нка, піта ше, чі пре́да.

Пре́дам, а́лье заш так, з ва́шім па́ном йе́дну ноц спац.

По́йдзе ну́ка служныіца, гуто́рі ґоспо́ды, же ту то́та і́ста же́на, ма зла́те у́рецено. І заш так пре́да, с па́ном у но́ці спац. Ґоспо́дьа йе́й до́раз да. Заш по́шла до хі́жі, ца́лу ноц плака́ла, у́ше му гуторе́ла: По́лож, му́жу, по́лож твойу бі́лу ру́ку на мой бі́лі брух! Алье вон спал, бо бул опойе́ні, ныічь нье знал. Ра́но прі́шла ґоспо́дьа, вігна́ла йу во́нка.

То́та по́шла на пійац, у́жала мотовідло, прі́шла заш там на ла-во́чьку. Вішол пан во́нка по пола́дньу ку́шьчік на шпа́цір, по́шол аж до

хльіва ґу слугóві, цо йóго слýга рóбі. Слýга му дóраз гутóрі: У нас, náньe, нóве, а ві ньічь ньe знáце.

Йáке нóве?

Йeдна жéна ту хóдзі, уж два нóці ту бýла прі вас нá ноц, а ўше плáче, ўше вам гутóрі: Пóлож, мýжу, пóлош твóйу білу рýку на мой білі брух!

Вон ше дóраз осéтел, же то йóго пéрша жéна. Кeд вéчьар, служньіца відзе на дрáгу, тóта заш ма мотовідло. Піта ше, чі прéда.

Прéдам, áльe ньe за пеньeжі, áльe з вáшім пáном йeдну ноц спац.

Тóта пóйдзе, гутóрі ґосподьі. Ґоспóдьа йeй дóраз енґeдовáла. Кeд вéчьар вечерáйу, дáйу му пальeнкі, вон за ґáльeр усíпе. Кeд вечерáйу, шíцко клáдзе до пазýхі. Пріньeшу му віна, шіцко сíпе до пазýхі. Йóго ґоспóдьа думáла, же вон то шíцко пóйeд і пóпіл; сцéла го опóйіц, да заш так шпі. Уложéла го спац, вон ше спрáвел, же шпі; вíшла вóнка і тáмтей казáла прісц. Тóта прíшла нýка, а вон шпі. Льeм же вон ньé спал, льeм ше прáвел. Вóна нá ньго льeгла на гомбáлку, ўше го бóчька, гутóрі му, тáрга го, крíчі нá ньго, дá го зобýдзі, бо уш сéбе думáла, же вéцей ньe прíдзе, бо ньeма ньічь тáке лакóмне. Ўше му гутóрі: Полож, мýжу, пóлош твóйу білу рýку на мой білі брух! Плáче цáлу ноц, ўше го тáрга; аж надó дньом вóн ше нацáгнул і óпар йeй рýку нá йeй брух. І дóраз обрýчі пýклы і породзéла; мáла двох хлáпцох, тáкой ходзéльі, бó йім уж бýло по полтрéца рóка. І пріньeс йім áнгел по йeдннім злáтім йаблýку і кáжде мáло у свóйeй рýчькі йаблýко. Кeд рáно ше розвідньі, прíдзе ґоспóдьа, збáчі тіх хлáпцох. Пóчьньe лармóвац, тóту курвазóвац! Ўжáла тіх хлáпцох, рýцела йіх до кармíка. У кармíку бýльі два дзіві корнáзі. Вóна думáла, же хóті хлапці жéдза. Хлапчікóве мáлкі гóлі бýльі, та йім бýло жíмно. Корнáзі шéдльі йeден ґу йeдннóму, дрýгі ґу другóму, а там нá ньіх діхáльі; а йу на дрáгу відрільeла.

Кeд рáно ше розвідньі, пан стáньe, піта ше йeй, хтó ту бул тей нóці?

Вóна гвáрі, же ньíхто. Альe вон нá то ньé да. Піта ше, дзе тóта жéна з дзéцмі?

Вóна ньé сце пóвесц.

Відзе вон на дрáгу, тóта жéна там льeжі на дрáже. Йак йу вон збáчел, барз му чьeшко пáдло. Пóшол, дзвíгнул йу, вóна хóра барз, аж йe на пóлі умáрта. Прíвед йу нýка, та сéбе жéні гвáрі: Йáк це мóгло пóдньeсц, тóту жéну на дрáгу вірýціц? Ті сýко бешчéсна! Ньe відзéла ші, же то жéна хóра? Піта ше вон йeй, дзе тóті хлáпці?

Вóна гвáрі: Там сом йіх руцéла до карміка, там йіх корнáзі най жéдза.

Пóйдзе пан ґу карміком, вíдзі, же дзéці шéдза ґóлі, замарзнýті, а плáчьу. Вíньал йіх обідвóйо вóнка, ўлáпел йęдно за рýчьку і дрýге, та йіх прíвед до хíжі. Дóраз йім кýпел шмáткі, обльęкол йіх, а свóйу ґоспóдьу, віньал шáбльу, та йęй одрýбал глáву. Слýгу віплáцел і служныіцу, кóны, шíцко дóбро спрéдал, хíжу прéдал, зóбрал ше зо свóйу ўлáсну жéну, прíшол нáзат през мóрйę аж дóму ґу свóйому оцóві.

Йак прíшлы дóму, барш ше йім óцец зрадóвал. Ньę пóжіл му óцец і мац ныійакі два рóкі, та умáрлы. Вóны двóйо остáлы с тíма дзéцмі. За óцом му о мéшец і хлáпці помáрлы. Так вон жіл зо свóйу жéну сам за двáцац рóкі, ныіґда дзéцко ньę мал вéцей. Ўше плакáлы, модльęлы Бóга, дá йім Бог да дзéці. Раз вон дзéшка пóшол на тарґовíну, а жéна му остáла дóма. Кęд вон прíдзе дóму, жéна прáве породзéла. Мáла двáнац хлáпцох нáраз. Вон роствóрі дзвéрі, а вóна настрéґ хíжі льęжі. Téді прáве породзéла. Вон йіх почíтал, начíтал двáнац барш ше óд ных зльęкол, спéкнул аж до швéта. Tóті хлáпці, вóны ше шíцкі віховáлы: каждóму купéла машíну, сіпáла йім мльęка, кáжде ціцáло. Йак вірóслы вéлькі, ходзéлы до шкóлі, барс ше дóбре шíцкі учéлы. Йак шкóлу охабéлы, шíцко пóшлы слýжіц. Кáжді ше пойęднал до рóка слýжіц за йęдного кóньа. Дрýгі рок ше пойęднáчьі кáжді за йęдну крáву. Йак віслужéлы, пóшлы дóму, гутóрйа мацéрі: Но, мáмо, уж мáме і кóны і крáві, льęм да мáме óца, тá бі шíцко дóбре бýло. Мáлы мі дáраз óца? — пітáлы ше хлáпці.

Мáлысце вéра, áльę кęд ві ше народзéлы, вон ньę бул дóма; прíшол дóму, ві ше прáве народзéлы. Бар' ше óд вас зльęкол, йак спéкнул, ныіґда вéцей ньę прíшол нáзад. Цо бýду рóбіц хлáпці? Доґварéлы ше, да вóны íду óца глыęдац, шíцкі нáраз, двáнац.

Ўжáлы два чьутóрі, до йęдней набрáлы вíна, до йęдней пальęнкі, казáлы мацéрі напéчіц поґáчі, шíцко побрáлы, та пóшлы глыęдац. Пóйду до льęса, хóдза, глыęдáйу, ньęт го ныіґдзе. Раз нáйду тáке мéсто мéджі таркáмі, мéджі дзíву лóзу так под обáлу трáві наношéно і таке йак посцíлка справéне. Положéлы там чьутóрі, пéрше йęдну с пальęнку, вéцка поґáчі, а вéцка з вíном чьутóру. Кęт ту пред вечьáром, вóны ше покрíлы шíцкі до гушьчьáві, рас тот ту. Прíдзе ґу посцíлкі, вíдзі, же там цóшка йęст; дýмал, же там льęжі члóвек, та пóчьал спéкац. Вец ше заш ўрáцел. Дýмал сéбе, же чі то ньę фáркаш, бо тáке йак шéрсц вíдзел. Прíдзе ґу посцíлкі, кęд вон опáтрі, а то чьутóра. Вéжньę тóту крáйньу, вон уш тáкі бул, йак дзíві, ньę знал уж áны цó то. Пóчьньę пáхац, ньę зна, цó то. Кęд вон коштýйę, а зóно гóрке, дóбре. Попачéло ше му. Вéжньę тóті поґáчі, пóчьньę йęсц, попачéло ше му. Го,

гвáрі, йáке то дóбре! Йак ше нáйęд, вéжньę дрýгу чьутóру, нáпійę ше с тáмтей, а с тáмтей бýло іншáке, йак с пéршей, бо бýло квáшне. І так ше вон нáпіл, же ше аш спрéвет, тá ше óпіл. Льęгнул спац, йак зáспал, прішлы брáца, його сінóве жіцкі, ўлáсі мал аш по кóсткі: С пóлу пот сéбе сцéльęл, а с пóлу ше прікрівал. Йак ше умéсцел, зáспал, сінóве попіхі скочéлы, хвацéлы за нóгі, за рýкі, спíслы, зйазáлы, тá го ньęслы. Йóйчьал тот, ўрéшчьел, вóны ньічь ньę слухáйу, льęм з ньім дóму. Дораз з ньім пóшлы дóму, поодйазовáлы го; тіх хлáпцох мац, а його жéна, барш ше од ньóго бáла, бо кęд бул барс стрáшні. За вéльо рóкі бул у льęше, тá уж барз зарóснул. Ўлáсі аш по пéті, нóхці, мóг бі з ньіма óрац, брáда аш по пéрші. Дóраз вóны зогрáлы вóді, óпа окупáлы, умілы, а ўше го мушéлы трімац, бо кęд ўше спéкал. Прівéдлы трох брітвáрох, йęден го умійę, дрýгі му брáду брійę, а тréці му нóхці одрезýйę. Крáшньę го острігáлы, обрітвéлы, опорайęлы, крáсні бул, йак і дрýгі члóвек. Так го чьувáлы да за трі мешáці, док го куштьчічько ньę пріучéлы. Йак ше пріўчел уж ґу обíсцу, уж вéцка вóны шмéло робéлы, ходзéлы на пóльо; вон бул дóма, кóло обíсца рóбел, чíсцел зоз жéну. Так вóны вéцка там крáшньę жілы у свóйім здрáўльу і зо свóйу серéньчьу. І тéраз жійу, кęд ньę умáрлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мітра Паланчані.

Паралелї: E. Sklarek, Ungar. Volksmärchen, I, ст. 41—68, ч. 4 і ст. 289. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 187—188, ч. 12; ст. 315—319, ч. 12. — L. Gonzenbach, Sicil. Märchen, I, ст. 285—299, ч. 42—43. — M. Kremnitz, Rumän. Märchen, ч. 5. — F. Obert, Romän. Märchen (Ausland, 1857, ч. 26). — H. Wisłocki, Volksdichtungen der siebenbürg. u. südungar. Zigeuner, ч. 18, 57, 62, 67. — J. Haltrich, Deutsche Volksmärchen, ч. 43. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, II, ст. 100—105, ч. 108 і ст. 225—229, ч. 144; III, ст. 220—221. — Fr. S. Krauss, Märchen u. Sagen d. Südslaven, I, ч. 43. — F. G. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, I, ст. 212—215, ч. 31; II, ст. 116—124, ч. 100 і ст. 130—134, ч. 102. — J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 7—10, ч. 2.

Є також окремі казки, в яких не герой, але героїня виступає заклята в якесь звіря; пор. Етноґр. мат. з Угор. Руси, IV, ст. 18—22, ч. 5.

35. Подорож до сонця. А.

Бул йęден члóвек, хóдзел до йęднóго пáна надньіцу рóбіц. І тот члóвек і тот пан ньę мáлы дзéці. І так Бог дал тóму чловéку ў сну

на зна́ньę, же його же́на бу́дзе ро́дзіц хла́пца. Та то́го па́на, цо вон хо́дзі надныіцу ро́біц, бу́дзе мац дзі́уче, а ве́цка твой сін ве́жньę йу за же́ну. І ве́цка то́му пано́ві так Бог дал на зна́ньę, же бу́дзе ро́дзіц твойа же́на дзі́уче і то́го члове́ка, цо хо́дзі надныіцу ро́біц до те́бе, сін ве́жньę йу за же́ну. Кęт пріішол чьас, то́го чловека же́на породзе́ла хла́пца, а то́го па́на породзе́ла дзі́уче. Тот чло́век, кęд Бог дал дзень, по́шол надныіцу ро́біц до то́го па́на. Дай Бо́же до́брі дзень, па́ньę.

Йаґже, породзе́ла вам же́на хла́пца?

А ва́ша ґоспо́дьа породзе́ла дзі́уче?

Породзе́ла. Но кęд, гва́рі, так рече́но, же ваш сін мо́йу дзі́уку ве́жньę за же́ну, на́це надныіцу, та іцце нагва́ріц ва́шу же́ну, та мі го преда́це. Та до́бре вам запла́цім. Йа льęпше мам ш чім го дац вішколо́вац.

У́жал надныіцу і по́шол нагва́рйац же́ну. Ньę мог вон тот дзень нагва́ріц сво́йу же́ну. Пріішол дру́гі дзень, поздра́укал па́на: Дай Бо́же до́брі дзень, па́ньę.

Но йак, члове́че, чі нагва́рел ші же́ну?

Ньę нагва́рел сом, ньęма дзе́ку.

На члове́че надныіцу заш, та ідз йу на́гвар; до́бре вам запла́цім.

І по́шол вон до́му і же́ну нагва́рйал. І ньę мог вон йу нагва́ріц, ньę ма́ла дзе́ку. Пріішол тре́ці дзень. Дай Бо́же до́брі дзень, па́ньę.

Ну, члове́че, йак, чі сце нагва́релы же́ну?

Ньę нагва́рел сом, ньę сце пре́дац.

На надныіцу та ідз та йу на́гвар; до́бре вам запла́цім.

І вон надныіцу у́жал, по́шол і нагва́рел тот дзень же́ну. Кęт пріішол штва́рті дзень до па́на і поздра́укал: Дай Бо́же до́брі дзень.

Но, члове́че, чі нагва́рел ші же́ну?

Нагва́рел.

Іц, пріньęш хла́пца.

І вон по́шол та пріньęс. І у́жал тот пан хла́пца і с пеньę́жмі віпла́цел. Йак чловек по́шол, тот пан так гва́рел: Ньę бу́дзе так, йак цо бу́ло рече́но; ньę ве́жньę вон мо́йу дзі́уку за же́ну. І вон на кочі́ша: У́пра́гай ко́чіш штірі ко́ны до кару́ці! І у́жал хла́пца, ше́днул до кару́ці і по́шол з ным дальę́ко до йęдно́го льę́са, та го зло́жел до че́рйа́ку. І сам вон ше, тот пан, вікру́цел, та ше у́ра́цел на́зад.

І пред вечьа́ром, так Бог дал, же і́шол йа́ґęр і чьул, же так йак да дзе́цко пла́че. А вон се́бе так поду́мал: Па́ньę Бо́же сйа́ті, цо то мо́же буц? Гва́рі: Йа ве́льо ро́кі у́ тім льę́ше, ныі́ґда сом то ньę́ чьул! І вон по́шол, та у́жал дзе́цко і о́дньęс до́му. І во́ны дзе́ці ньę ма́лы. Так Бог дал, же во́ны то віхова́лы; до восе́мнац ро́ках так го віу́чел,

же льęпші знал, йак йаґęр. Кęд му було восемнац рокі, та тот пан, цо го віньęс до льęса, пошол там на ноц, бо заблудзел. І кęд вечерали, а вон, тот пан, ўше попатрал на того хлапца, же то такі істі, йак цо його дзіўку мал ўжац. І вецка вон ше йаґрові пітал: Дзе же воны того леґіньа ўжалы?

Воны му гуторелы, же то нам Бог дал. Альę йому ше аньі йęдзеньę ньę лапало тому панові; віпітал ше вон їіх, дзе го досталы. І йаґęр му гварел, же вон го нашол ў льęше. Тот пан гварі: Предайце мі го. Йа мам дзіўку, та бім дал за ньго.

А воны ньę малы дзеку предац го. І вон їіх нагварел до рана. А тот пан напісал пісмо, цо ныхто ньę відзел, а так го напісал: Жено мойа, посілам ці того і того чловека сіна, цо мал нашу дзіўку ўжац. Кадзі ступі до обісца, отруй го! І вон тото пісмо запечетовал, а нумер положел на верх, до хторей ма пойсц у варошу. І вон ше зобрал і пошол пот тот варош на йęденац годзін і там го сон зўладал; вон льęгнул, заспал. Прішлы панскі сінове на шпацір і його там нашлы. І воны, цо мал там, цо му йаґęрка дала, воны то пойęдлы од нього. І воны пісмо нашлы ў ньго і роспечетовалы та прочіталы. Йęден ше меджі ныіма нашол: Бегайце, гварі, пріньęсце паперу і тінті. Воны тото одруцелы, а друге напісалы так: Жено мойа, посілам ці того леґіньа, жебі пошол йутро на дзевец годзін до прішаґі з мойу дзіўку.

Йак пошол до варошу, нашол вон тот дутьан і йу у дутьану, стару ґоспольу. І вон йей пісмо предал. Вона пречітала і дорас пошла росказац шматі, жебі йутре до дзевец годзін готові булы. Кęд було дзевец годзін, воны ше зобралы і пошлы і прішаґлы ше. І треці двень ўрацел ше тей дзіўкі оцец. І кęд вон увідзел, та пошол ґу женьі: Цо же ші так ньę зробела, йак цо йа пісал?

А вона гварела: Йа так зробела, йак цо ші пісал. Вона му пісмо прідала. Вон чітал тото пісмо: Мойо пісаньę, гварі, альę йа ньę так пісал, альę да го утруйęш.

А вона му гварі: Кęт ші так пісал.

А вон вішол вонка, та гварел жецові себе: Тęді будзеш з мойу дзіўку жіц, док найдзеш двень сретны і ньęсретны.

І вон так ше зобрал, горко заплакал, та пошол аж до другого цара варошу. А тот варош барз жалосні бул. Вон там ше пріпітал до йęдного чловека на ноц. Кęт пошол до двора, та гварел: Дай Боже добрі вечьар, добрі льудзе.

А воны му так ўрацелы: Дай Боже і тебе з другого цара жемі. О чім ходзіш і цо глььęдаш?

Йа, гварі, гльęдам дзень сретны і ньęсретні. Чі сце мі годні повесц, чі йа то найдзем, чі ныіґда ньęт?

Мі то, гварі, ньє годні повесц, льєм кєд бі цар ньє поведзел.

I так Бог дал дзень і пошол вон до цара. Дай Боже добрі дзень, цару наййашньіші.

Дай Боже і тебе з другого цара жемі. Дзе ше ші ту ужал і цо гльєдаш?

Йа, гварі, гльєдам дзень сретньі і ньєсретньі. Чі сце годньі повесц, чі йа то кєді годзен найсц, чі ньіґда ньє?

Цар му так гварі: Йа то ньє чьул, аньі сом годзен поведзіц. Альє знаш цо: На пеньєжі, мам йа ту йєдну грушку под облаком; дзе ше становіш, там ше становіш, допіташ ше за мойу грушку, же чьом вона ньє родзі за седем рокі, аньі ньє пука. I му цар дал право, же док будзе у його царевіньі, жебі му з главі улас ньє спадиул.

I вон ше одблукал до трецого цара варошу і там ешчі векша жалоба була, йак у геутім. I пріпітал там ше вон на ноц до йєдного худобного чловека. Пошол: Дай Боже добрі вечьар!

Дай Боже і тебе с трецого цара жемі. Дзе ші ше ту ужал і цо гльєдаш?

Йа, гварі, гльєдам дзень сретньі і ньєсретньі; чі сце годньі повесц, чі йа то годзен найсц дакєді, чі ньіґда ньє?

Мі то ці ньє годні повесц, кєд льєм бі цар за тоту роботу ньє поведзел. Дал Бог дзень, пошол вон до цара і царові поздраукал: Дай Боже добрі дзень, цару наййасньєйші.

Дай Боже і тебе с трецого цара жемі. Дзе ші ше ту ужал і цо гльєдаш?

Йа гльєдам дзень сретньі і ньєсретньі. Чі сце годньі повесц, чі йа годзен найсц дакєді, чі ньіґда ньє?

Аньі сом ньє чул, аньі ньє годзен повесц. I гварел му так цар: Мам йа йєдну дзіуку, седем рокі у посцельі льєжі; чі йєст даґдзе льіка, чі ньіґдзе ньє? I так му цар дал пеньєжі і док будзе у його царевіньі, та му з главі улас ньє спадньє.

I так вон ше зобрал і пошол до штвартого цара жемі. У варошу така жалоба там була, же тот варош з чьарнім фатьолом опцагнуті. I пріпітал ше вон на ноц. Кєт пошол до двора, поздраукал: Дай Боже добрі вечьар, добрі льудзе!

Воньі му урацельі: Дай Боже і тебе зос штвартого цара жемі. Дзе ше ші ту ужал і цо гльєдаш?

Йа, гварі, гльєдам дзень сретньі і ньєсретньі; чі сом годзен найсц дакєді, чі ньіґда ньє?

Мі ньє годні повесц, кєт бі цар ньє годзен повесц. Дал Бог дзень, пошол вон до цара: Дай Боже добрі дзень, цару наййасньєйші.

Дай Бо́же і те́бе, мой сі́ну зо штва́ртого ца́ра же́мі. Дзе ше ші ту ўжал і цо гльѐдаш?

Гльѐдам дзень сре́тны і ньѐсре́тны. Чі́ сце го́дні по́весц, чі йа то на́йдзем, чі ньі́ґда ньѐ?

Йа то ньѐ чьул, а́ньі по́весц сом ньѐ го́дзен! Та му дал пеньѐжі і так му гва́рел: Дзе ше стано́віш, там ше стано́віш; скапа́ла мі дзі́ўка од йѐде́нац го́дзін до пол двана́стей зо загра́ткі; чі йѐст хі́ру да́ґдзе, чі ньѐт.

І так вон ше зо́брал і по́шол. Ішол вон і те́льо, же ві́шол із вала́лу, ньѐт ньічь! Ішол йѐден дзень, дру́гі дзень, пеньѐжі ма, кѐд ньѐ мог ку́піц ньі́ґдзе хльѐба. Тре́ці дзень ві́дзел вон йѐден ве́лькі брег, а [на] нім два дре́ва бу́льі; та вон се́бе поду́мал: же чі йѐ салаш, чі цо, ку́пі се́бе хльѐба, гочь цо бу́дзе ко́штац. І вон ві́шол на́ тот брег, ньѐ на́шол ньічь, льѐм то́ті дре́ва. І вон ве́цка пу́шчел ше с то́го бре́га до́лу і на́шол там йѐдну во́ду, а з ге́ўтей стра́ні бу́ла хі́жа. І вон ше́днул ґу́ тей во́ді, ньѐ мо́же прейсц. О ма́лі чьас прі́дзе йѐдна ве́лька рі́ба, віруце́ла ше на верх во́ді і пі́га ше: О члове́че, дзе ші ше ту ўжал? Йа ве́льо ро́кі у тей во́ді, ньі́ґда сом ту члове́ка ньѐ відзе́ла. А, гва́рі, дзе ші ше ту ўжал і цо гльѐдаш?

Йа, гва́рі, гльѐдам дзень сре́тны і ньѐсре́тны. Чі йа то го́дзен на́йсц дакѐді, чі уж ньі́ґда ньѐ?

Е, гва́рі, ньѐсре́тньо ші прі́шол, а сре́тньо бу́дзе, кѐт по́йдзеш. А, гва́рі, льу́бел бі ші по́йсц на ге́ўтот бок?

Льу́бел бім, бо тре́ці дзень ньѐ йѐдол сом.

І вон ше́днул на то́ту рі́бу, а во́на го преньѐшла на ге́ўтот бок. Гва́рі: Допі́таш ше за мньѐ, чі йа бу́дзем мац ў тей во́ді пожі́ўльѐнья.

Гва́рі: До́бре, допі́там ше.

І на́шол вон прі тей хі́жі като́ну, на шільбо́ку стал. І вон йо́му поздраўкал: До́брі ве́чьар.

Тот му ўра́цел: Дай Бо́же і те́бе до́бре здра́ўйѐ. Дзе ші ше ту ўжал і цо гльѐдаш?

Йа гльѐдам дзень сре́тны і ньѐсре́тны.

Ньѐсре́тньо ші прі́шол, а сретны бу́дзеш, кѐт по́йдзеш. Допі́таш ше за́ мньѐ у тей хі́жі, чі йа ту бу́дзем мац дакѐді одме́ну.

По́шол вон до тей хі́жі, вон йѐй поздра́ўкал, во́на му ўраце́ла. Накарме́ла йо́го до́раз, зна́ла, же йѐ гла́дні. А йѐй муш ша́ркань бул. Та гва́рі: Кѐт тот твой муж прі́дзе, допі́таш ше, чьом то́го і то́го ца́ра гру́шка ньѐ ро́дзі, то́го і то́го ца́ра дзі́ўка чі ма да́ґдзе льі́ка, то́го і то́го ца́ра дзі́ўка скапа́ла, дзе йѐ? Вец чі то́та рі́ба бу́дзе мац у тей во́ді пожі́ўльѐнья; і то ше му допі́таш, чі тот като́на бу́дзе мац отме́ну.

Пóвеш, же ці ше то шньíло. А ті бýдзеш дóбре слýхац, цо вон бýдзе гутóрел.

Вон йак прíдзе, то дóраз рýці ше на пóсцель. Положéла йóго пот тóту пóсцель, дзе шáркань льє̨жі. Шáркань прíшол, льє̨гнул на пóсцель, вóна шéдла ґу ньóму, та го крáшньє̨ позвáла: Сíвем, шньíло ше мі тóго і тóго цáра грýшка чьом ньє̨ пýка і ньє̨ рóдзі? Ньє̨ пóйдзем му пóвесц, кє̨д ньє̨ зна, цо трéба.

Служньíца достáла дзéцко, та го там загрéбла под грýшку. Док тóто дзéцко ньє̨ віньу, дóтльа грýшка ньє̨ бýдзе пýкац, áньі родзіц.

Чéкай, цóшка мі ше éшчі шньíло.

Гýтор, гвáрі, бó бім спал.

Тóго і тóго цáра дзíўка чі ма дáґдзе льíка?

Гвáрі: Кє̨т пéрші рас прíчьаст прíйáла, та віпáдла з устох. Тóту прíчаст брíдньаўка ўжала, та йє̨ там под олтáром. Кє̨д бі нáшол ше тáкі, цó бі ўжал от тей брíдньаўкі прíчьаст та кéд бі дал тей дзíўкі, дóраз бі оздравéла.

Вон то чьул. Чéкай льéм, éшчі мі ше шньíло.

Цо?

А, гвáрі, чі тóта ріба бýдзе мац пожíўльє̨ньа?

Бýдзе мац, кє̨т чловéка же.

А тот катóна чі бýдзе мац одмéну кє̨ді?

А вон гвáрі: Тéді бýдзе мац одмéну, кє̨т ті с кресцáном рýку ўлáпіш.

А вóна нацáгла рýку дóлу і ўлапéльі рýкі. А тот катóна з дзéлом до хíжі. Шáркань скóчел, хвáцел дзéло, та му рýкі прірóслі. А тот катóна гвáрі: Но, брату, бо то брáца бýлі, йа бул трі сто рóкі на шільбóку, а ті бýдзеш док швет.

Так вон ўжал тóті двóйо, та йіх отпровáдзел ґу вóді. Раз ту ріба вірýці ше нá верх вóді: Но, гвáрі, чловéче, чі нáшол ті дзень срéтньі і несрéтньі?

А вон йє̨й гвáрел: Несрéтньі сом бул, а срéтньі бýдзем, кє̨т пóйдзем.

А чі йа ту бýдзем мац пожíўльє̨ньє̨?

Допíтал, гвáрі.

Но, шедньíйце обідвóйо.

Шéдльі вóньі, та ріба з ньíмі íдзе та піта ше му. Гвáрі: Пóвем йа тебе, льє̨м нас превез, бó ньє̨ прíдзе мі тéраз на рóзум. Кє̨д вóна прéшла, вішльі нá брег, та йє̨й гвáрел: Тéді бýдзеш мац пожíўльє̨ньє̨, кє̨т чловéка жеш.

Гвáрі: Да йа знáла, та йа мóгла двóйо зйє̨сц.

Так вóны іішлы і прішлы блыско тóго цáра варóшу. Цар віпáтрал, ці го ньę увідз'. Обáчел вон, же іішол уж. Пóслал цар дорас карýці і катонáці нáпредз ньóго. Пріпровадзéлі го прет цáра і цар ше му піта: Чі нáшол двень срętны і несрéтны?

Гвáрі: Несрéтньо сом пóшол, а срéтны сом, же ідзем.

Цáр гвáрі: Но кęть ші мóйу дзіўку прівед вéжны йу за жéну.

Вон царóві гвáрет: Йа мам жéну. І цар го там госцел два дны, трі дны. Дал му цар трі кóчі пеньęжі і шесдзéшат катонáцох, жéбі го отпровадзéлы до йóго трімáньа і вéцка жéбі катонох пóслал цáрові нáзад.

І прішлы вóны до трецóго цáра варóшу. Дóрас ше му цар пітал: Чі дóзнал ші ше за мóйу дзіўку, чі йę дáґдзе лыка?

Вон гвáрел: Дáйце мі ґáзду от цéркві.

Дáлы му і вон пóшол до цéркві. Нáшол ў олтáру бріднаáўку, ўжал од ньęй проскýрку, окрýцел до хустóчькі, і пóшол, дал дзіўкі, дзіўка пролыґла, дóраз уздравéла. Цар гвáрі: Кęт ші йу уздрáвел, вéжны йу за жéну!

Йа, гвáрі, мам, мньę жéну ньę трéба. І тот гóсцел го двá дны, трі дны. Дал му і тот трі кóчі пеньęжі і 60 катóнох.

Пóшлы вóны і прішлы до тóго цáра варóшу, цо мал грýшку. Піта ше цар, чі бýдзе йóго грýшка дакęді рóдзіц і пýкац?

Дáйце мі, гвáрі, двох слýгох, най вéжньę йęден áшоў, а дрýгі мотíку.

Пóшол з ньíма кóло грýшкі, вікопáлы дзéцко, дóраз грýшка пукáла. І тот цар йіх гóсцел два дны, трі дны. Дал му і тот цáр трі кóчі пеньęжі, 60 катóнох і отпровадзéлы го аж до швéкра.

Там вон тіх катóнох гóсцел два тіжны. Пóшльę швéкра жец, та гвáрі: Йа хóдзел до тéраз, а ті бýдзеш от тéраз. Та го дал на рýкі аш штвáртого цáра катóном, жéбі го отпровадзéлы там і пушчéлы, най ідзе, кáдзі зна. Так вóны ше забрáлы, шіцкі катонáці, і кęт прішлы до дрýгого цáра, йóго катонáці остáлы; так і у трецóго цáра, аж кęт пóшлы штвартóго цáра катонáці до йіх цáра, та ше йім цар піта, же йак ходзéлы. Вóны гвáрйа, же дóбре, льęм нам дал йęдного чловéка, да го пушчíме, да ідзе, кáдзі зна. Вóны го пушчéлы, пóшол вон ў тóту дрáгу, цо жец. Прішол аш там, дзе жец му вішол на брег. І вон бул глáдні і спýшчел ше с тóго брéга. Прішол ґу тей вóді, ріба вірушéла ше нáверх, та ше му пітáла: Чловéче, сцеш пойсц на гéўтот бок?

Сцем, гвáрі.

Шéднул нá ньу, пóшла на штрéдок, занурéла ше та го жéдла та мáла і пожіўльęньę і рібі. А тот ше пітал сéбе жéні і швéкрі: Чі жійę йóго мац і оцец? А йáґęр, цо го віхóвал?

Жійу.

І вон йіх так дал кра́шньę шіцкі ґу се́бе зво́лац і так гва́рел: Ту те́рас ше́цце, ньі́ґда ньічь ньę ро́пце. І йаґę́рові так повед та подзеко́вал, же го так барс кра́шньę віхова́льі. І так і те́раз воньі жійу, кęд ньę помарльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґ. стол. від Андрія Шофрона.

36. Подорож до Люципера. Б.

Бул йę́ден чло́век і йę́дна же́на, ма́льі во́ньі йę́дного хла́пца. Тот хла́пец ціцал ма́цер за штірі ро́кі. Уш хо́дзел і до шко́лі, а у̂ше ціцал. Мал йę́дну торбі́чьку. Кęд ішол до шко́лі, цо на́шол, шіцко у̂жал; дайа́ку ренду, дайа́ку ско́ру в бочько́рі, шіцко до торбі́чькі кла́дол, а до́му но́шел до йę́дней комо́рі. Хо́дзел до шко́лі за трі ро́кі. По́шол до льę́са вец, ві́брал се́бе йę́ден дуп, цо найкра́ші за кі́йак, ві́рвал го, пріньę́сол до́му, спра́вел в ньо́го шу́мні буздę́вань. Дал па́ньваш спу̂шьчіц штранґа́ром. Йак бул па́ньваш готові, по́шол до комо́рі, то́ті фала́ткі віру̂цал, позошівал, у̂шіл се́бе бочько́рі, а ре́нді на унучі. У̂жал тот кі́йак і по́шол швет пробо́вац. До́шол до йęдно́го льę́са, льę́цел йę́ден о́рел, а за́ ньім його во́йско. То́ бул о́рлоу̂ краль. То́му хлапцу бу́ло ме́но Тізеш. Гва́рі: Стой, Тізеш, спуш тот кі́йак до́лу, льę́ці мо́йо во́йско на во́йну, да́ ше дайę́ден о́рел до твойо́го кійа́ка ньę забі́йę.

Послу́хал Тізеш; віньал о́рел йę́дну пішьчьа́лку, та́ му дал: Кęт ці да́раз бу́дзе тре́ба, та́ ці будзе́ме на помо́ці.

У̂жал пішьчьа́лку, ру́шел ше да́льęй. Стре́тньę ше з браму̂шку і з мі́шом: Стой, бра́ту, с ті́ма бочькора́мі; ідзе на́шо во́йско на во́йну, же́бі ші го ньę поґа́жел. На то́ту пішьчьалку, кęт ці да́рас тре́ба, льęм се́бе запіскаш, до́рас ці будзе́ме на помо́ці.

Ньę ішол вон дальę́ко, вішол на йę́дну го́ру, а прейк тей го́рі у йę́днім до́лу бу́льі йуга́ше, ма́льі бу̂ці і барз ма́льі злі псі. Вон ше та́мац бал по́йсц. Ста́нул і ду́мал се́бе, цо бу́дзе ро́біц, йак та́мац по́йдзе, кęт там псі. Прішло му на ро́зум, же́ ма то́ту пішьчьалку од браму́шкох і од мі́шох. По́чьал на́ ньей піскац, до́рас ту йęдна реґę́ме́нта міші, йęдна реґę́ме́нта браму́шкі: Цо заповеда́це?

То запове́дам, же́бісце мі дзіру вірі́льі попод жем, там ґу́ тім йуга́сом, дзе́ йім о́гень го́рі, над йіх о́гень дзіру мі віріце, льęм на́ пол шу́ха оха́пце.

Кęт ше ўлапе́лы міші, ў чьас бу́ло гото́ве. Міші рілы, брамýшкі ноше́лы глыіну во́нка. Йак бу́ло гото́ве, пу́шьчел ше по́ тей дзірі. Йаґ до́шол ґу кра́йу, да́льęй дзірі ньęт. Слу́ха, чьу́йę бешéду. Скóчел, вібіл в глáву жéм, розвáльęл йім óгень. Йугáше ше барс позльęкáлы: Двé ше ўжал члóвек под жéмі? Дóраз вон ше ґу ным óзвал: Ньę бóйце ше, льу́дзе, йа так і так; бáл сом ше од вáшіх псох, тá сом пóпод жем ішол.

Йугáше подóйа бу́ці дóраз, навáрйа мльęка, дáйу му йęсц. Йáк ше найęдза, бешеду́йу. Піта ше Тізеш йугáсом: Откац сце йугáше?

Мі с тóго варóшу; мі чьувáме пáрово бу́ці.

Цó ту йęст нóве? піта ше Тізеш.

Йęст ту вéльке нóве. Нáшого цáра дзіу́ка барс хóра. Кęд бі с тóго мльęка йęдла, с тіх бу́цох, дóраз бі йęй льęпше бу́ло. Ту́ йęст йęдна ріка, йęст нá ньęй йęден мост. Пóґ тім мóстом шáркань. Хто одньęше мльęко, каждóго забійę і мльęко попійę. Та уш так цар гвáрел, же хто одньęше йóго дзіу́кі мльęка, тá му йу да за жéну.

Дóраз вон прегвáрел, Тізеш, най іду йáвіц царóві, же вон одньęше. Дóраз йęден йу́гас пóшол і йáвел цáрові: Йęст там йęден йу́нак прí нас, прі бу́цох, вон гутóрел, же вон мльęко пріньęше.

Цáр гвáрел: Дóбре, кęт пріньęше мóйęй дзіу́кі, достáньę йу за жéну.

Йу́гас прíшол на пóльо, йáвел тóму Тізешóві, же йак цар гвáрел. Дóрас подойęлы бу́ці йугáше, насіпáлы мльęка до боґрáчьа. Вон тот бóґрачь ўжал, ньęсол го царóвей дзіу́кі. Йáк бул блыіско мóста, шáркань відзе вóнка, чéка го прі мóсце. Тізеш сéбе ду́ма: Цó вон бу́дзе рóбіц? Кęт пол́óжі мльęко нá жем, хвáці шáркань, сцéкньę з ным. Кęт ше з ным бу́дзем біц, росíпе мі мльęко. Цо бу́дзем рóбіц? Йугáше мі дру́ге ньę дáйу, ку́піц ньę мам дзе! Раз му прíдзе до розу́ма, же вóн ма орлóву пішьчьáлку. Ўжал і запíскал сéбе. Дóраз óрлі прільęцéлы: Цо заповéда наш ґáзда?

Вéшце тóто мльęко, óдньęсце го до варóшу до цáра, полóшце го за капу́рку.

Орлі зґрабáлы до пазу́рох, зльęцéлы, одньęслы го áж до цáра. Положéлы за капу́рку нá жем, ўрацéлы ше нáзад, йавéлы Тізешóві, же уж одньęслы. Тізеш йак дóшол ґу мóсту, шáркань ше барс погньівал, же чьóм вон мльęко дал óрлом? Ті ньę знаш, же йá уж два тíжньі ньę йęдол?

Хвáцел ше з Тізéшом пасóвац. Ношéлы ше за трí гóдзін. Вéра Тізеш надулáдал шаркáньа. Ўжал шáбльу, одрéзал му гláву.

Прíшол до цáра, пóйдзе за капу́рку, мльęко там. Йáвел царóві: Вон шаркáньа зáбіл, вон мльęко прíньęс. Цáр ше барз зльęкол от тíх

його бочькорох, же ныґда нье відзел такі ешчі бочькорі. Дорас ше зобуй, мам свойіх шуштерох, най ці ушійу ціпелі! Тоті його бочькорі, онучі цар предал Жідом. За трі дны йіх Жідзі на тріцец і пейц кочьох вожелы; дванац шуштерскі калфове ўжалы двацац скорі, ў чьас му ціпелі створелы. Крашнье ше обльекол, очісцел, так ўжал мльеко, одньес дзіўкі на посцель. Йак ше дзіўка напіла, дорав гварела, же йей льепше. Алье вона за ньго ешчі нье пойдзе, гібаль кед бі йей пріньес од Луціпера трі ўласі. Вон ше облеґерал, же пріньеше. Рано ше зобрал, і пушьчел ше. Цар го дал з банду віпровадзіц.

Ішол по швеце аж до другого цара жемі. Пітал ше, чі ў тім варошу цар?

Гварелы му, же ў тім.

Пошол до цара, гварел, же вон царскі сін, чі бі ту нье мог ноцовац?

Цар му гуторел: Льем гібай нука. Чьом бім це нье пріймал, кет ші царскі сін? Дал му вечеру; пітал ше му цар, дзе вон ідзе?

Вон гуторі: Така і така робота, йа ідзем до дійавола од Луціпера трі ўласі пріньесц.

Тот цар мал дзіўку хору, уш седем рокі у посцелы льежела: Но, кет там ідзеш, вітай ше тому Луціперові, доклы мойа дзіўка хора будзе.

Тото можем, то мі нье чьешко.

Кед рано, вон ше зобрал, цар го віпровадзел, так ішол аж до трецого цара жемі. Пітал ше і там, же дзе цар біва. Льудзе му указалы, же дзе біва. Пошол до цара, пітал ше на квартель, же вон царскі сін, нье будзе у карчьмі. Цар го дорас пріймал. Дал му вечеру, піта ше му, дзе ідзе. Тізеш гуторі, же ідзе по свойей роботі. Уж мам два стварі, та йіх пьешем до дьабла. Йедну ствар мам од нашого цара — трі ўласі од Луціпера пріньесц. Другу ствар мам от сушецкого цара — дзіўка му хора, да ше пітам Луціперові, же доклы його дзіўка хора будзе?

Но, сіну, кет там ідзеш, йа баш мам там дзіўку ў ньго. Була дзіўка на воду, прішол дьабол, одньес йу і ныґда вецей нье прішла назад. Мог бі ші ше опітац, же кеді йу пушьчі.

І тото можем.

Кед рано рушел ше отамац, ішол да за трі дны, дошол ґу йедней рікі; моста ньет ныйакого, льем йеден старі, шіві чловек превожуйе на чьамцу, от каждого два гроші вежнье, цо го превеже. Пошол тот ґу ньому, ґу дыдові, да го превеже: Алье йа нье мам пеньежі.

Дыдо гварі: Йа це нье гоцзен за дармо преньесц.

Тот гварі: Мушіце ме, бо йа мушім пойсц, бо йа ідзем до дьабла. Кет ше му опіташ, доклы йа ту будзем превожовац, та це превежем.

Га, тóто мóжем, дыíду.

Йáк го дыíдо прéвез, рýшел ше од нього, íшол за щейсц дныі. Дóшол ґу двом гóром. Тóті гóрі ўше ше збівáлы. Кęт ше збíлы, á з ных плáмень бýхал. Вон сéбе дýмал, бáч ше, цó вон бýдзе рóбіц, йáк вон тáдзі прéйдзе. Вец сéбе надýмал: Пóйдзем, цó мі Бог да. Йак ше гóрі розíшлы, сцел пребéгнуц помéджі ных. Йак убéгнул до стрéтку, гóрі го збíлы. Пітáйу ше му, дзе íдзе?

Ідзем ту до дьáбла до Луціпéра по трі ўлáсі.

Но гат це пушьчíме, тá ше. опітай, дóклы мі ше так будзéме збівац.

Йак з ных вібéгнул вóнка, рýшел ше отáмац, éшчі за трí дны íшол. Пóйдзе на капýру дьаблóву, на капýрі стóйі стрáжар, тріма дзéло у рýкі. Тот го ньę спе пýшьчіц вýка, дóк му ньę пóве, дзе íдзе.

Йá ці пóвем, льęм ме пуш на другí бок. Ідзем до вáшого пáна по трі ўлáсі.

Но кęт там íдзеш, опітай ше, дóклы йа тóто дзéло бýдзем тріімац.

Ша тóто мóжем.

Кęт пóшол до пéкла на сáме полáдньę, ньę нáшол ныкóго, льęм тóту дзіўку, Луціперову жéну. Поздрáўкал йęй, піта ше йęй, же цó, йак, дзе йęй члóвек Луціпер?

Вóна му гутóрі: Ньę дóма йę, хóдзі по швéце дýші на гріх зводзóвац.

Кęді прíдзе дóму?

Прíдзе пред вечьáром, вéцка вéчьар ваш пóйдзе.

Мóг бі йá з ным бешедóвац?

Знаш, жé біш ньę мог, бо вóн це забíйę. Йа ту уш дзéшец рóкі, йá ту éшчі ньę відзéла хрістійáнску дýшу. І вóн мі гварел, же і дóглы ныíгда ньę бýла. Альę пóведз мньę, же цо сцеш, та йá ше му опітам.

Погутóрел йęй шíцко, же прíшол по трі ўлáсі і же дóклы тóго цáра дзіўка хóра бýдзе і дóклы вóна там бýдзе, дóклы тот дыíдо бýдзе превожóвац, тóті гóрі дóклы ше бýду збівац і тот на капýрі дóклы тóто дзéло бýдзе трімац.

Вóна йóго прікріла пот нóсцель с корíтом.

Кęд вéчьар рас ту бýрйа, а вóна му гутóрі: Тéраз íдзе дóму! Кęт прíшол дóму, дóрас ше пітал: Дзе ту хрістійáнска дýша, бó мі шмéрдзі?

Вóна му гутóрі: Та дзé бі ту бýла; ві ходзéлы по швéце, тá спе ше опахáлы, та вам тéрас шмéрдзі. Дáла му вечéру. Йáк ше навечéрал, льęгнул спац, вóна льęгла ґу ньóму. Йáк вон зáспал, вóна вітáргньę му йęден ўлас. А вон ше зобýдзел, та нá ньу скрíчел, же: Цó ме скýбаш?

Прíшныíло ше мі гвáрі, же тóго цáра дзіўка ше мі пітáла, дóклы вóна хóра бýдзе?

Но, гварі, покльі, дотльі док двецко ньє віньє вос срачьу. Вона ше скурвела, та го там руцела; най го віньу, най го умійу і поховайу, дораз йей льєпше будзе. Кєд го ньє віньу, пот пріклєтнім прагом швічька горі; за два мешаці ма горіц. Кєт тоту швічьку ньє вікопу, вона вецка згорі, дзіўка ўмре.

Ўжала ўлас тота дзіўка, дійаволова жена, нацагла руку, дала тамтому пот посцель. Йак Луціпер заспал, заш го ускубла. Вітаргла йєден ўлас, вон скочел, зўрешчел на ньу: Цо ме скубаш?

Шньіло ше мі, же ше мі мой оцец пітал, же кєді ме пушьчіце.

Но, ша знаш, же ньіґда.

Нацагла руку, дала ўлас пот посцель. Кєд вон заспал, заш го ускубла, вітаргла му треці ўлас. Вон скочел, аж да йу бійє, же чьом му ньє да спац, же дораз муші іcц.

Вона му гуторі: Кєт ше мі шньіло, же ше мі тот дьідо, на тей рікі пітал, же докольі вон будзе превожовац?

Луціпер йей гварі: Дотльі, док тамаль дахто ньє будзе іcц, та най му да весло до рукох, а сам може спекнуц.

Йак Луціпер заспал, вона до ньго заш штухла. Вон йей гварел: Цо до мньє штухаш?

Прішньіло ше мі, же ше мі тоті два горі пітальі, же докльі вони ше буду збівац?

Луціпер йей гварі? Дотльі, док тамаль дахто будзе іcц. Кєд го збійу до стретку, ньє муша ше вецей збівац.

Кєт заш заспал, вона до ньго заш штухла: Но пальє, йак мі ньє даш спац! Такой мушім стануц, пойсц за робоґу, души на гріх зводзовац.

Ша кєт ше мі шньіло, же ше мі пітал тот на капурі стражар, же докльі вон тото дзело будзе трімац.

Дотльі, док тамац дахто ньє будзе іcц, най му го да до рукох, сам най спекньє.

С тім ше Луціпер зобрал, пошол до швета. Жена му ставула, пітала ше тому, чі шіцко віслухал?

Тізеш гварел: Шіцко, льєм ше бер і ті, пойдзеш зо мну.

Вона ше вобрала, та му гуторела: Дьавол вешьчі, вон нас фрішко ўлапі.

Ньє бой ті ше, дзіўко, його зопре тот на капурі, да му дзело до рукох.

Жена му гварі: Шак вон перше нам да, кєд му повеш, йак Луціпер гварел.

Альє йа му ньє повем, аж йак прейдземе.

Пойду ґу капурі, та ше му піта стражар, чі ше пітал.

Пітал сом ше.

Та цо́ ці гва́рел?

Пу́ш ме на та́мтот бок, та ці по́вем, мньє і же́ну. Йак го пу́шьчел на дру́гі бок: Луціпер гва́рел, же до́тлы бу́дзеш трімац, док та́дзі да́хто ньє бу́дзе ісц та му даш, а сам спе́кньєш.

Стра́жар гва́рел: Ша кєт та́дзі ныхто ньє бу́дзе ісц!

Пойду ґу́ тей го́рі, го́рі йіх збійу: Пітал ші ше Луціперо́ві?

Пітал.

Цо́ же ці гва́рел?

Пу́ж ме, та ці по́вем.

Пушьче́лы йіх го́рі обідвойо на дру́гі бок: Но, те́раз мі по́вец, цо́ ці гва́рел дьа́бол?

Гва́рел мі дьа́бол, же кєт та́дзі да́хто бу́дзе ісц, та до́к ше збі-йєш, вец ше ныґда ньє ро́зідз.

Раз Луціпер осе́гі, же його же́ні ньєт. Ньєшал бе́жіц; прідзе ґу стражаро́ві, стра́жар дзе́ло му дал до ру́кох, а сам бе́жел за то́ту же́ну, спел, да бу́дзе його. Йак до́шол ґу го́рам, ныґда ше ве́цей го́рі ньє збіва́лы. Чло́век і же́на йаґ до́шлы ґу то́му дыдо́ві, дыдо йіх ньє спел пре́весц, до́к му ньє пове́дза.

Во́ны гва́рйа дыдо́ві: Пове́ме вам, кєд нас превеже́це на дру́гі бок.

Дыдо наду́мал, та йіх пре́вес; по́вец мі те́раз, до́клы йа ма́м пре-вожовац?

До́тлы ма́це превожо́вац, док та́дзі да́хто ньє бу́дзе ісц.

Дыдо гва́рі: Ей, ньє́ мал ші так прейсц!

По́шлы до варо́шу до ца́ра, ца́р го льє́дво доче́кал: Ца́ру наййа-шньє́йші, ту́ вам ва́ша дзіу́ка! Цар хла́пцу гва́рел: Кєт спеш, до́рас ці йу дам за же́ну.

Ца́ру наййашньє́йші, му́шім е́шчі да́льєй пойсц, бо і та́мті ме льє́дво чека́йу! Там преноцо́вал, дру́гі дзень го цар з ба́нду віпрова́дзел. Йа́к ше ру́шел ра́но, трі дны ішол, док ньє до́шол до дру́гого ца́ра. Льє́дво го дру́гі цар доче́кал, до́рас ше му пітал, кєд його дзіу́ка здра́ва бу́дзе?

Та́к мі гва́рел Луціпер: Те́рас се́дем ро́кі, йак ше ва́ша дзіу́ка скурве́ла; йак пороздве́ла, руце́ла дзе́цко до сра́чьу; жебі спе́ го віньа́лы і жебі спе го очісце́лы, похова́лы, ва́ша дзіу́ка до́раз здра́ва бу́дзе. Пот пріклье́тнім пра́гом го́рі швічька; кє́д йу ньє́ віньє́це, за два ме-ша́ці ма го́ріц; кєд згорі, ва́ша дзіу́ка у́мре.

До́рас цар дал віко́пац, одру́цел, дзіу́ка до́рас ставу́ла с посце́лы і здра́ва бу́ла. Там преноцо́вал, ра́но ішол до свойо́го ца́ра. Кєт до́шол, йак віддзе́лы, же ідзе, кєд зва́лы, же ньє́ше у́ласі, ньє барс ше му ра-дова́лы, же му́ша за́ ньго дзіу́ку дац. Альє да́рмо: Му́шіце дац, бо йа́ ше барс тра́пел, ве́льо нахо́дзел, до́к сом вам пріньєс.

Ца́р му гва́рі: Да йа знал, же ті пріньє́шеш, йа́ бі це а́ны ньє посі́лал. Альє йа ду́мал, же́ ті там оста́ньєш.

Дзі́ўка здра́ва, ўжал йу за же́ну, справе́лы сва́дзбу, пріша́глы ше, жі́лы у свбйім здра́ўльу с ца́ром ўйєдно і те́раз жі́йу, кєд ньє ума́рлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол. від Мітра Паланчані.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. матер. з Угор. Руси, II, ст. 132—137, ч. 26. — О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 3—5, ч. 1; ст. 80—81, ч. 21; ст. 123—129, ч. 62. — М. Драгомановъ, Малор. народ. пред. и разсказы, ст. 229—332. — В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 194—205, ч. 28. — А. Аѳанасьевъ, Народ рус. сказки, II, ст. 238—246, ч. 173. — Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 315—317. — Národ. Sborník českoslov., III, ст. 118, ч. 55; VII, ст. 222, ч. 36. — М. Драгоманів, Славянські оповіданя про народини Константина Великого (Розвідки про україн. народню словесність, III, ст. 193—294). — El. Sklarek, Ungarische Volksmärchen, I, ст. 25—41, ч. 3 (також частина ч. 2). До мотиву про поручені питаня, на які герой має принести відповіди пор. зібрану лїтературу також, ст. 288, ч. 2. — Archiv f. slav. Philol., т. 31, ст. 266, ч. 28. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 417; II, ст. 357 і 679.

37. Чорт на службі.

Бу́ло рас так, дзе бу́ло, дзе ньє було, то́то ньє може́ме по́весц, льєм же бу́ло. Раз йє́ден дьа́бол барз бі бул і́шол на́ тот швет с пе́кла, же да́ вон відзі, йа́к ту льудзе жі́йу на́ тім шве́це. Зі́шол вон до́лу, та́ ше сцел пойє́днац слу́жіц у йє́днім вала́льє до йєдно́го ґа́зді. То бу́ло ме́джі Дуна́йом і ме́джі Ті́су, тот ва́лал, дзе во́н ше сцел пойє́днац. Альє ве́ра йо́го ныі́хто ньє́ сцел. Ка́жді ше бал од ньо́го. Гат мо́жеме се́бе і са́мі поду́мац, му́дрі льу́дзе, же хто́ бі ше од дьа́бла ньє́ бал, кє́д йє́ чьа́рні, зу́бі бі́лі, а ро́гі черве́лі, а но́хці та́кі, же́бі бул мо́гол з ныі́ма ґра́бац, кєт ше жі́то покоше́ло а́бо о́вес, а́бо гочь по йа́кей сцерньа́нкі. То́ бі е́шчі ші́цко ньє ве́льо бу́ло, а́льє і хво́ст мал, та та́кі ґа́тні бул, же ґадньє́йші ньє мо́гол буц, льєм так пове́ме, же йак дьа́бол. Хо́дзел од йє́дней хі́жі до дру́гей йє́днац ше за слу́гу, а ныіхто го ньє́ сцел. Ньє мо́глы ше го о́тресц, уш го зуно́вал ші́цок ва́лал, та́ ше догваре́лы, да́ го пойєдна́йу ші́цкі. І во́ньі ше пойє́дна́лы і ко́нтрак справе́лы, а́льє так йім дьа́бол гуто́рел, же́бі му у́ше да́лы робо́ґі, же́бі ныі́ґда прев робо́ті ньє́ бул, да́ йє́ у́ше з робо́ту пріла́пе́ні. Во́н ше так подныі́мал, же вон йім зро́бі ші́цко, ста́ток нака́рмі, кра́ві подо́йі, ші́цко йім поко́ші,

хльęб йім заміші, до пéца натóпі, гнóй йім вівóжі, з йęднім слóвом тáк вам пóвем, цó йęст робóті у йęднім валáльę, на шіцку ше подньімал. І так кóнтрак справéльі. Подýмал сéбе шіцок вáлал: Льęхко нам бýдзе жіц през робóті, ша нáробі нам дьáбол. Ньę мушíме ньічь рóбіц, льęм нáйęсц, крáшньę ше обльęчіц, та по валáльę шпаціраң, а дьáбол най рóбі.

Порóбел дьáбол шіцку робóту. Стáток йім накáрмел, крáві йім подóйęл, хльęб йім замішел, з йęднім слóвом так вам пóвем, на крáтко, бо ньę вéльо чьáсу мам. же цо бýло робóті у валáльę, шіцко вон порóбел. Ньęма робóті ньійакей, та бéга по валáльę з йęдного шóра на дрýгі пóстред дрáже, а крічі, річі так, аж вáлал гýчі, льęм жé го ньę преўрáці: Робóті мі дáйце, робóті мі дáйце, бо кęд мі робóті ньę дáце, кęд йá ше задзівéйęм, ньę дóбре бýдзе. Йай і йáй вам шіцкім, кęд мі робóті ньę дáце!

У валáльę робóті ньęт, бо шіцко порóбел. Пóшол до валáлскей хіжі ґу біровóві. Біроў, ті глáва у валáльę, ті мі маш даң робóті. Йá ше с тóбу йęднал. Кęд мі ньę даш робóті, пéрше тéбе ўлáпім до мóйіх нóхцох, а пáльę, йáкі су ту! Знаш, же кęт це ўлапім, кęд дó ньіх пáдньęш, áньі раз вéцей ньę зліхньęш. Та тéрас пáтрі, жéбі робóті бýло, бо кęд йá ше одзівéйęм, ньę дóбре бýдзе!

Біроў му гутóрі: Чéкай льę' ті, чьáрні дьáбол, чéкай нá свой чьас; кáжда робóта ма свой чьас і на свой шóр; та чéкай, бýдзеш маң робóті на йýтре. Дáм йа тéбе робóту тáку, жé ці бýдзе тварлі óрех. Знáш цо, ті прокльáті дьáбльę? Йа йýтре сцем пóйсц на сушéцкі вáлал до вáрмецкей хіжі. То пéйц гóдзін хóду на кóчьу. Та мýшіш мі віклаcц кáмену дрáгу од мóйęй хіжі, аш по сушéцкі вáлал. А скóрей ньę шльęбóдно му пóчьац робóту рóбіц, дóк ше біроў з двóру ньę рýші вóнка. Тéді і вóн ма зáчьац свóйу робóту!

Рáно поставáйу ўчьас, біроў кóньі попрáгал до кóчьа, жéбі за хлатку пóшол на сушéцкі вáлал, а пéйц гóдзін требáло гнаң на кóчьу. Повіціна éшчі у двóре двóйо млáді гачьáта тáкі пó трі рóкі áбо по штірі, льęм жé то мóжем пóвесц, же бýльі добрім мéше. Рýші ше з двóра вóнка, цо мóжу кóньі заскóчіц, а дьáбол тéді пóчьал камéнну дрáгу прáвіц. Сам сéбе нóшел і камéньę і потлýкол на дрóбні фалáті і на дрáгу посíпал, крáшньę йу урóўнал. Біроў так віціна тóгі гачьáта, же аж гріх мал зá ньіх, áльę дáрмо, ньę мóгол дьáбла здогóньіц. Так íду тóті гачьáта, льęм так чéрчі кóчік за ньíма, йак кукуріца на речіці, кęд найбáржей пýка. Так пýка йóго кочь пó тім камéньу. Тáку дрáгу прáвел, же да йу правéльі дзеведзéшат і дзéвец майстрóве, ньę бýла бі тáка. Кęд уж біроў дохóдзі до сушецкóго валáлу, а дьáбол уш шéдзі на йęдней громáді камéньу, цó му уж остáло. Кęд біроў дохóдзел ґу ньóму, а вон на бірóва зýбі вішчірęд, тá ше шмéйę. Крічі на бірóва, же уж

готóва дрáга. Альę біро́ві ше ньę́ сце шмéйац, ньę́ сце ше му áньі бешедóвац, бо вон дýмал, же дьáбол то ньę гóдзен зрóбіц та фсцéкньę, бó ше го íншак óтресц ньę мóгльі. Пóшол до вармéцкей хíжі, зрóбел свóйу робóту та íдзе до кáрчьмі там, дзé му кочь стал. Ішол дáкус пальę́нкі піц. Подýмал сéбе, же éшчі ньę́шка ньę йę́дол, та дáкус пальę́нкі бýдзе піц, та го тóга пальę́нка óзда дáкус розбéре, вíдзе му тóта вéлька бріґа в глáві да кýшьчічько. Йак íдзе, глáву спýшьчел, тá ше стáра, же цо трéба рóбіц зóс тім проклья́тім дьавóлом. Рас хтóшка нá ньго крíчі: Гей, ýрам бíроў зо сушéцкого валáлу, цóсце так глáву спушьчéльі? Озда вам креў з нóса íдзе? Шá ві ньíґда ньę звíклы так хóдзіц, а тéрас так ідзéце, йак дá вам креў з нóса íдзе.

А вон ше огльáднул, відзі, же нá ньго панóцец крíчі, цó му бул барз дóбрі познáті члóвек. Стáньę, гéўтот му поздрáўка: Дай Бóже дóбрі дзень.

Дай Бóже і вам, пан óцец.

Та цóсце ше так застарáльі, бíроў ґáзда?

Ньę пітáйце ше мі, ша ві́ мньę у мóйęй бріґі ньę споможéце.

Панóцец гутóрі: Но, но бíроў ґáзда, ньę гутóрце так, же вам ньę спомóжем; знáце ві, же на йę́дні́м дрéві вéльо льíсца йę́ст; йę́дно ньę́шка спáдньę, дрýге йýтре спáдньę. І вéльо дрéва йę́ст, а кáжде дрéво íншáке. Та і мí так льýдзе. Кáжді сме іншáкі. Знáце ві, же йę́ден панóцец вéльо зна, бо вóн вéльо ýчел і вéльо прóбовал. У йęдного панóца йę́ст тéльо знáньа, йак на йę́дні́м дрéве льíсца, вон тéльо порáді мóже дац. Тá льęм мі повéцце, же цо хíба.

Бíроў му гуторі: То барз вéльке, цо мí мáме тéраз на кáрку. Прíшол йáкішік дьáбол до нáшого валáлу, тá ше сцел пойęднац слýжіц. Ньíхто го ньę́ сцел пойęднац, кáжді ше бал од дьáбла. А хтó бі ше і ньę́ бал, кęл йę тáкі ґáдні. Альę ньę мóгльісме ше го óтресц, так ше льýдзе догварéльі у шíцкім валáльę, же дá го пойęднáме шíцкі. Вóн ше подньíмал на шíцку робóту, жé нам шíцко порóбі. Стáток нам накáрмі, крáві нам подóйі, хльéб нам замíші, з йę́днім слóвом шíцку робóту ма зрóбіц, цо йę́ст у йę́днім валáльę. Альę і то бýло у йęднáнкі, жéбі вон ýше бул прілапéні з робóту, дá вон ýше ма цо рóбіц, бо кęд ньę бýдзе мац цо рóбіц, йай нам шíцкім. Вíшол з робóті, ньę́ знал му ньíхто уж робóті дац. Хóдзел рíчьáці по валáльę, йóйчел, же дá му робóті дáйу, бо кę́д му ньę лáйу, а вóн ше одзівéйę, йай нам шíцкім. А вęц прíшол ґý мньę до валáлскей хíжі, та мньę гутóрел, же йа глáва у валáльę, йá му мýшім дац робóті, бо кęд му ньę дам, та мньę пéрше скóнчі, а вéцка там шóром шíцкіх. А йа му гвáрел, жé му дам робóті, льęм най чéка. Кáжда робóта ма свой шóр і свой чьас. Гвáрел сом му, же ньę́шка прíдзем ту, та най мі вікладзе камéнну дрáгу; скóрей му ньę шльęбóдно

по́чьац ро́біц, док йа ше з двора ньȩ ру̂шім. Кȩд йа ше з дво́ра ру̂шел, за́цал сом е́шчі у дво́ре ко́ны, а во́н те́ді по́чьал ро́біц. Та́к сом гнал то́ті двойо гачьа́та, же да та́кой поздіха́лы, а во́н мі дра́гу у̂ше вікла́дал, ньȩ́ мох сом го здого́ныіц. І та́ку кра́сну дра́гу спра́вел, же йа та́ку ныі́ґда ньȩ ві́двел. Кȩт прі́дзем ту пот ва́лал, та ві́дзім, же шє́дві уж на йȩ́дней грома́ді каме́ньу, та вішчі́рел на́ мньȩ зу́бі, а шме́йȩ ше. Кȩд ухо́дзім до вала́лу, а во́н мі гуто́рі: Уж гото́ва дра́га! Ша ві́дзім, же йȩ уж гото́ва. Та ва́ то йа ше так ста́рам, же цо́ му дам йу́тре робо́ті.

Зна́це цо, біроу̂ ґа́зда? Кȩт пойдзе́це до́му, а кȩд заш так бу́дзе річіц, йо́йчіц за робо́гу, а ві му пове́цце, же най позбе́ра по ші́цкей мадьа́рскей же́мі, цо йȩст ньȩдо́брі кныі́шкі, ньȩдо́брі календа́рі, ньȩдо́брі нові́ні, цо йȩст дайа́ке ньȩдо́бре піса́ньȩ, ші́цко на́й го зно́ші до́ вас на́ двор на йȩ́дну грома́ду; і с ка́ждей друка́рны ка́жді дзень на́й вам прі́ньȩ́ше йȩ́дну нові́ну зос ті́х ньȩдо́бріх. Та во́н віста́ньȩ ро́біц. То йо́му бу́дзе йȩ́ден тва́рді о́рех, цо́ го роску́шіц ньȩ мо́же. Відзі́це, же до́бре, же́сце ше мі віпоносова́лы і пове́длысце мі, же чьо́м ше стара́це. Йа́ вам гва́рел, же на йȩ́дніи дре́ве ве́льо лы́сца йȩст, так і у пано́ца. Йȩ́ден пано́цец те́льо пора́дзіц мо́же, йак на дре́ве лы́сца.

С ті́м се́бе ру́кі да́лы, барс кра́шньȩ му біроу̂ дзеко́вал, же́ му та́ку пора́ду дал. По́шол до ка́рчьмі, у̂ж йȩ весе́лші. Ку́пел се́бе ку̂шьчік пальȩ́нкі і полудзе́нок, наполуднньо́вал ше, ко́чіш попра́гал ко́ны до ко́чьа, по́шедалы на́ кочь, та і́ду до́му. Кȩт прі́ду под ва́лал, а дьа́бол шє́дзі на йȩ́дней грома́ді каме́ньу склубаче́ні. Ешчік біроу̂ дальȩ́ко, а́ вон річі, же робо́ті, робо́ті мі дайце!

Біроу̂ му гуто́рі: Че́кай ті, ґала́дні дьа́бльȩ. Гва́рел сом ці уж, же че́кай шо́ра. Ка́жда робо́та ма свой чьас і свой шор. Та че́кай до ра́на, ша́ йа те́бе дам робо́ті та́кей, же́ то те́бе бу́дзе тва́рді о́рех.

Альȩ дьа́бол льȩм річі, йо́йчі, же робо́ті, робо́ті мі дайце, бо одзі́віц му̂шім.

Но че́кай, та́ ці дам робо́ті до́рас. Ко́чіш стой! А ті, прокльа́ті дьа́бльȩ, от те́раз жȩ́біш мі ші́цкі кныі́шкі позбе́рал, цо йȩст у мадьа́рскей же́мі ньȩдо́брі і с ка́ждей друка́рны, цо йȩст у мадьа́рскей же́мі, ка́жді дзень мі му̂шіш прі́ньȩсц йȩ́дну по́длу нові́ну і піса́ньа дзейа́кі, цо ньȩдо́бре справе́ні, гамі́шні і то́ті календа́рі по́длі, то́ мі ші́цко маш зно́шіц до мо́його двора на йȩ́дну грома́ду, та ньȩ бу́дзеш ве́цей річіц, аны́ йо́йчіц за робо́ту, бу́дзеш мац у̂ше робо́ті!

Дьа́бол ше озве: Но, то бізо́у̂но тва́рді о́рех, а́льȩ йа ду̂мам, же е́шчі даскȩ́льом дьа́блом откру́цім гла́ві, цо пра́у̂йа по́длі нові́ні, по́длі кныі́шкі, по́длі календа́рі і то́ті піса́ньа, цо ньȩдо́бре праве́ні, цо под гунцутша́ґом праве́ні.

Пу́шьчел вон ше до́раз збе́рац то́ті по́длі кны́шкі, то́ті по́длі календа́рі, ньєдо́брі нові́ні, то́ті ньєдо́брі піса́ньа. Те́льо йіх нано́шел до біровово́го дво́ра, же з ньіма уш полні двор. Ньє го́дньі уш по дво́ре прейсц, а вон ўше но́ші, а ньє мо́же йіх позбе́рац ньі́ґда, бо кєд йєдну пріньє́ше, а па́гоме́ст трі спра́ўйа. Піта ше му біроў: Но, дьа́бльє, цо будзе́ме ро́біц с ті́ма ньєдобрі́ма кньішка́мі, з новіна́мі, с календара́мі і цо ту йєст на́ тей грома́ді? Чі го вівеже́ме на по́льо, на́ гной, чі цо́ з ньім будзе́ме ро́біц?

Дьа́бол му гуто́рі: Зна́це цо, біроў? Аньі йіх на́ жем ньє до́бре вівесц на́ гной, кєт су ньєдо́брі, а́льє йіх тре́ба шіцкі попа́льіц.

Спальє́льі йіх, а́льє дьа́бол і те́раз зношу́йє, а́ньі йіх ньє позношу́йє док швет шве́том.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: Казка про чорта, що відслугує вкрадений кусник хлїба, дуже популярна, а лїтература до неї вказана: В. Гнатюк, Етноґр. матер. з Угорської Руси, II, ст. 140—143, ч. 28 і IV, ст. 3—5, ч. 1. Окрему студію про неї написав др Ю. Полївка в книзї „Pohádkoslovné studie“, ст. 160—180, п. н. „Kajicný čert“. Отся казка споріднена з тамтою лиш головною темою — службою чорта — а в подробицях зовсїм відмінна.

38. Як парубок страху шукав.

Бул йє́ден чло́век, мал двох сі́нох: йє́ден сцел ро́біц, а йє́ден ньє́ сцел ро́біц, льєм ше сцел дайако́го стра́ху нау́чіц. Посла́л о́цец то́го старшо́го сі́на, а́бі пріньє́сол ко́ньом ше́на, а то бу́ло цма, ве́чьар; тот ста́рші сін пове́дал, же ньє по́йдзе, бо вон ше бо́йі. По́шол тот мла́тші, цо ньє́ сцел ро́біц, чі там ньє бу́дзе дайа́кі страх. По́вед оцо́ві: Йа ше, а́по, ньє бо́йім, ньєт там страх. Поносо́вал ше о́цец пред другі́ма хлопа́мі: Мой сін ньє́ сце ньічь ро́біц, льєм бі ше сцел страх нау́чіц. А йє́ден дзвона́р по́вет то́му чолове́ку: Да́йце ві ммьє сі́на, нау́чім йа го стра́ху! А треба́ло на полно́ці дзво́ньіц на хма́рі. По́шол дзво́нар напре́док, а же́ні роска́зал, жебі посла́ла леґі́ньа о ма́ле ўреме. А дзво́нар прі́брал ше за стра́шне, че́кал, док ле́ґінь прі́дзе дзво́ньіц. А йак прі́шол ле́ґінь дзво́ньіц, а дзво́нар з йє́дного ку́та по́гнул зоз гла́ву на стра́шно прібра́но, а́бі го, то́го леґі́ньа, напла́шел. Ньє́ бал ше тот ле́ґінь, льєм крі́чьал: Кєт ші дьа́бол, іц гет; кєт ші шмерц, по́вец цо сцеш, або це дрі́льєм до́лу!

То́то стра́шне ныч́ь нье̨ гуторе́ло. По́шол тот ле́ґінь, то́то стра́шне дрі́лье̨л до́лу с ко́ўру̨ша. А дзво́нар спа́днул, зла́мал но́гу. А тот ле́ґінь лье̨м дзво́нье̨л мі́рно. По́шол дзво́нар храмайу́ці до́му. А дзвона́рка лье̨́дво че́ка. Прі́дзе дзво́нар ґу же́ны, нье̨ мо́же на по́сцель по́йсц. Погныва́на дзвона́рка одосла́ла леґі́нья до свойо́го до́му. По́шла і са́ма по́весц його оц́ові, же пола́мал дзвонаро́ві но́гу. Оцец сі́на ла́йе̨: Лье̨м ме га́ньбіш; чього ші уро́бел?

А сін лье̨м гуто́рі: Йа бі ше сцел стра́ху нау́чіц!

Оцец му гуто́рел: Ідз мі спре́дочь, да це нье̨ відзім, нье̨ по́ведз ныко́му, хто ці о́цец.

Ішол дра́гу тот ле́ґінь, а у́ше пріпове́дал: Сцел бім стра́ху знац!

Учьул йе̨́ден чло́век на стра́нскім вала́лье̨: Йа те́бе, сі́ну, нау́чім стра́ху!

Отпове́дол ле́ґінь: А йа мам пейдзе́шат форі́нті, ке̨д нау́чім страх, так ці йіх покло́ньім.

По́вед му тот чло́век: Іц там на хо́тар, йе̨ст там трі шібе́ньі; там бу́дзеш тей но́ці спац, нау́чіш стра́ху.

По́шол тот ле́ґінь на хо́тар, дзе то́ті шібе́ньі, о́дньęс се́бе сла́мі, лье̨́гнул спац у споко́йу, йак з мі́лу до посце́лы. А ке̨д бу́ло дзе́ше̨ц го́дзін, прі́шол ве́лькі ві́гор, дул, а то́ті шібенья́кі дурка́лі з нога́мі йе̨́ден до другого. А тот ле́ґінь ста́нье̨, а пі́та ше: Чього до се́бе штуха́це з ваші́ма нога́мі? Озда вам жі́мно? А йак вам жі́мно, так вас огре́йе̨м!

Запа́лье̨л о́гонь, одйа́зал ші́цкіх трох, покла́дол ко́ло о́гнья, а́бі ста́лі, а так йім пріпове́дал: Огре́йце ше, а́бі вам нье̨ бу́ло жі́мно. А меркуйце на сво́йо га́ндрі, абі ше вам нье̨ попалье̨́лі!

То́ті ныч́ь нье̨ гуто́рйа; уж на ньіх га́ндрі го́рйа. Подрі́льал йіх на́-жем, ка́жді спа́днул: Ке̨т ше нье̨ сце́це грац, а йа вам нье̨ мо́жем с то́го! За́брал, поно́шел го́ре. Поло́жел каждо́го на сво́йо ме́сто. Лье̨́гнул, мі́рно до ра́ча спал. Прі́шол чло́век у́чьас ра́но, же добі́йе̨ пейдзе́шат форі́нті, а ле́ґінь нье̨́ мал ныйа́кі страх.

Ішол да́лье̨й тот ле́ґінь, а каждо́му гуто́рел: Дзе йе̨ст страх? По́шол до йе̨́дней ка́рчьмі, а пі́тал ше, чі нье̨т ту дайа́кі страх?

А ка́чьмар му по́вет: Ту йе̨ст ве́лькі страх! Прі́шла качьма́рка, до́рас пове́дла качьмаро́ві: Нье̨ по́ведз му за́ тот страх, бо чько́да тако́го красно́го леґі́нья; му́ші у́мрец од стра́ху. А ле́ґінь лье̨м ше сцел нау́чіц страх. І до́рас пове́длі царо́ві, же ту йе̨ст йе̨́ден ле́ґінь, цо́ бі сцел нау́чіц страх. Заво́лал го цар прет се́бе і пі́тал ше го: Чі ті ле́ґінь шме́лі? По́йдзеш на ва́рту, дзе уж ве́цей йак сто леґі́нье̨ зу́с тей стра́жі одньęше́ні?

А тот ле́ґінь пове́дол: Йа по́йдзем сам, нье̨ тре́ба мі ныко́го. А цо то за ва́рта?

А цар гуторел, же йедна хіжа за валалом, а ў тей хіжі барз вельо пеньежі, а ньє може ныхто ўжац. Та кед дочьуваш трі ноці тоту хіжу, твойо шіцкі пеньежі.

А тот леґінь царові отповеда: Йа пойдзем сам і очьувам трі ноці, альє мі даце вашу наймлатшу дзіўку за жену.

Цар ше пріобецал, же му да і дзіўку і пеньежі. Запітал леґінь, жебі му далы йедну шрубарньу і токарньу. Пріготовел му цар тоті два стварі, одньеслі ґу тей хіжі, одньеслі му там древа на огень; а тот леґінь пошол сам, завар ше нука до тей хіжі, запальел себе огньа, шеднул, почьал ше грац. Кед було да з осем годзіні вечьар, прішлі ґу леґіньові два мачькі. Док два, штірі і пейц. Почьалі: мраў, мраў. Піта ше йіх леґінь: А чього так мраўчіґе? Ну пріцце, а огрейте са! (Тоті мачькі ньє зналі, льем по словенскі).

Прішлі мачькі, почьалі леґіньа драпац. А піта ше йіх леґінь: А чього ме так драпате?

Отповедайу мачькі: Ак маш карті, будземе грац.

Отповеда леґінь: Май карті, а ньє можем з вамі карті грац, бо маце велькі нохці. Дайте, да вам орубам! Орубал йім нохці, а ўжал кійак, а бухал, руцел вон. Льеґнул, до рана мірно спал. А на рано пошлі патріц, чі там леґінь мертві і чі го йест? Кет пойду, а леґінь шпі мірно.

На другу ноц пошол леґінь, запальел себе огень, шеднул себе мірно, прішлі ґу ньому штірі хлопі, чьарні дьаблі, пріньеслі йедну труну, отворелі, а там льежі йеден мертві. Дораз му гуторелі: То твой стріц.

А тот леґінь ше пошмейал! Ой гой, будземе спац! Ўжал того мертвого на хрібет, положел го до посцелы: О мой стріку, йака вам жімна глава. Дайце вашу главу блыжей ґу мньє! А кет ше ногрелі йедно пол годзіні, а почьал ше тот стріко порушовац. Отповеда леґінь: Відзіш, йак сом це зограл! Чі будземе іщче спац?

Отповеда стрік: Ньє будземе, або тебе дораз будзе коньец.

Отповеда леґінь: Ой гой, руцім тебе, дзе ші і бул! Руцел го до труні, забіл труну зо шекеру, віруцел го вон. Льеґнул себе до посцелы, а рас почньє посцель бегац по хіжі. А тот леґінь отповеда: Но, льєпше, льєпше! Посцель бегла по хіжі, аж леґіньа на жем вісіпала. Леґінь отповеда: Ой гой, кед ме ньє спеш, шедньем себе ґу огньу, будзем ше грац! Льеґнул себе ґу огньу, а так мірно до рана спал.

Кет прішла треца ноц, пошол леґінь хіжу чьувац. Кед було осем годзіні, прішлі ґу ньому штірі дьаблі; пріньеслі два мертві главі: Стань, леґіньу, будземе ше ґуґлац!

Леґінь шмело отповеда: Ой гой, то ваші ґуґлі ньє округлі, почекайте, док йіх вежньєм до токарны! Ужалі главі штірі дьаблі, посцекалі. Прішол на остатку старі дьабол: Ой леґіньу, а чі ті знаш клынці ковац?

Отповед леґінь: Ой гой, шак знам, пане дьабле, но ві мушіце йєден справіц.

Дьабол отповедол: Йа будзем правіц, а ті леґінь мушіш учіц.

Леґінь отповед: А будзем йа ше учіц.

Ой гой; главу пріхільєл, дьабол сцел, же му главу одрубе. Леґінь сцекол; зарубал дьабол йєдно место до ковадла. Тераз леґінь вежньє шекєру: Чекай, дьабле, йа будзем клынок правіц! А дьабол ше схільєл, а барз мал вельку браду. Пошла му брада на ковадло; а тот леґінь положел тот клынок, зашчіпел му браду: Ой гой, паньє дьабльє, уш ші мой! Ужал шекєру леґінь та бух і бух по дьаблові. Насходзелі ше там дьаблі, модльєлі леґіньа, же му предайу шіцкі пеньєжі, цо йєст у тей хіжі. Пушчел дьабла зос ковадла, а сам пошол, ужал шіцкі пеньєжі, пошол до цара, дал му цар дзіуку за жену: Ой гой, красну жену мам, а страху ньє знам!

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол від Ґанї Рамач.

Паралелї: Про чоловіка без страху пор. О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 5—8, ч. 2. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 310—314, ч. 204. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, I, ст. 21—30 і III, ст. 13—19, ч. 4. — E. Cosquin, Contes popul. de Lorraine, II, ст. 253—263, ч. 67. — Laura Gonzenbach, Sicilian. Märchen, II, ст. 1—4, ч. 57. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 68, 110 і 258.

39. Брат із місяцем, сестра зі звіздами на грудях і Тіндір-Сейп-Ілона.

Бул раз йєден краль, ґдовец і ходзел з валала на валал, женьєл ше. Ішол з йєдного валалу на дру́гі. Прі орсаґ-драґі бралы трі жені конопі. Зґварйалы тоті трі жені: Пальє, гварі, наш краль ше женьі, а ньє може ше оженьіц. Найстарша гварі: Кєд бі мньє ужал за жену, з йєдну конопу бім му шіцко войско обльєкла! Средньа гварі: Да мньє вежньє за жену, з йєднім зарном жітом шіцко войско бім му накармела! Наймлатша гуторі: Да мньє вежньє за жену, такі бім му двойо дзеці родзела, хлапца і дзіуче: хлапец бі мал на першох мешац, а дзіуче гвізді.

Цар дрімал у гінтове, вон то ныічь ньє̨ чьул, цо тоті трі жені ше згварийальі. Гінтоу помале ішол, кочіш то шіцко віслухал. Кє̨т пойду мало дальє̨й, кочіш гварі кральові: Чі сце чьульі, кральу наййашньє̨йші, цо тоті трі жені ту пріповедальі?

Бо йа ньє̨ чьул.

Йє̨дна гварела: Да йу за жену вежньє̨це, з йє̨дну конопу бі вам шіцко войско обльє̨кла. Друга так гварела: Да йу вежньє̨це за жену, з йє̨днім зарном жітом шіцко войско бі вам накармела. Трєца так гварела: Да йу вежньє̨це за жену, такі бі вам двойо дзеці родзела, хлапца і дзіуче: хлапец бі мал на першох мешац, а дзіуче на першох гвізді.

Цар му гуторі: Дзе то було?

Ту ньє̨дальє̨ко прі драже беру конопі.

Обрац назад зов гінтовом, гонь там, дзе ші йіх відзел.

Кє̨д дойду там, кочіш станьє̨: Ту су. Цар ше озве: Ві трі дзіукі, цо сце первей бешедовальі?

Дзіукі гуторйа, же воньі ньє̨ гуторельі ньічь.

Ба ві гуторельі.

Найстарша гуторі: Йа так гварела: Да мньє̨ за жену вежньє̨це, з йє̨дну конопу бім вам шіцко войско обльє̨кла.

Друга цо гуторела?

Йа так гварела: Да мньє̨ за жену вежньє̨це, з йє̨днім зарном жітом бім вам шіцко войско накармела.

А ті трєца йак гварела?

Йа так гварела: Да мньє̨ за жену вежньє̨це, такі бім вам двойо дзеці зродзела, хлапца і дзіуче: хлапец бі мал на першох мешац, а дзіуче на першох гвізді.

Шедай до гінтова. Одвезол йу цар до свойє̨й полаті. Прішаглы ше, свадзба прешла. Да з о два, о трі мешаці достаньє̨ цар пісмо, жебі ішол до войні. Пошол вон до войні, а жена му остала дома самодруга. Кє̨д вона тоті двойо дзеці породзела, а воньі мальі у обісцу йє̨дну Йє̨жібабу. Вона ше барз гньівала, же краль йє̨й дзіуку за жену ньє̨ ужал. Кє̨т ше дзеці народзельі, вона дзеці ужала од мацері, положела ґу ньє̨й двойо шчэньата, дала справіц труну, та тоті двойо дзеці до труні положела. Пушчела йіх на Дунай. А йє̨ден галас лапал рібі, та улапел тоту трунку до галова та йу віньє̨с вонка на чьамцу. Такой там кошел йє̨ден чловек жіто зо жену. Йак отворельі трунку, відза, же красні двойо дзеці у труні. А тот чловек, цо там кошел, пітал тоті дзеці от галаса: Дай мі тоті дзеці, дам ці трі сто форінті.

Ша веж йіх себе. Йа йіх мам і так досц.

Тот чловек ўжал дзеці, бо ньe мальі аньі йедно. Дораз йіх одньеслы дому. Далы йіх на дойку. Кет ше дзеці отховалы, оцец йіх барз льубел. То йім был оцец ўласні, бо за другого ньe зналы. Ходза до школі. Хлапцу было мено Йанік, а дзіўчецу Ганьчьа. Ганьчі дванац рокі прешло, охабела школу. Оцец Йаніков гварі: Хоц, фійам, до школі, та то тебе добре будзе! Альe мац йіх барз мержела, ўше Ганьчьу лала, ўше ше з ньу вадзела, льем то йей ўше гуторела: Ві ньe нашо, ві найдзені, ві ньe нашо ўласні дзеці!

Йанік прідзе зо школі, Ганьчьа ше му поносуйe, же мац йу ўше лайe. Ньічь то, льем церп; дзе знаме пойсц, кед ньe маме ньікого? Ходзі Йанік до школі. Кельо раз зо школі прідзе, ўше ше му Ганьчьа поносуйe. Йанік йей раз гварі: Знаш цо, шестрічько мойа? Йутре по полудзенку, кед будзеш помівац, вежньеш шіцкі міскі і таньері зо стола, та будзеш ньесц вонка до пріклыета. Кед дойдзеш на хіжні прах, пошпоціш ше на тім прагу, так спадньі, жебіш шіцку судзіну потрепала, да йа чьуйем вецкаль, цо тебе мац будзе гуторіц! — Кет ту йутре по полудзенку, збера Ганьчьа зо стола міскі і таньері; ўжала йіх шіцкі опрес себе. Мац йей гуторі: Ньe бер тоті міскі шіцкі, бо йіх ростреепеш. Ганьчьа йей гуторі: Ньe ростреепем, мамо. Кед дошла на хіжні прах, так ше пошпоцела на тім прагу, і спадла, шіцкі міскі потрепала. Мац ше гньіва, вадзі ше на ньіх, же воньі льем найдзені, а тераз йім шіцко добро, цо майу, потрепу, порозбівайу, розрунтуйу. Йанік то шіцко чьул, йак ше мац вадзела. Пошол ґу оцові: Знаце цо, апо? Мі пойдземе гетка.

Оцец му гуторі: Чьом бі ві пошлы гетка?

За то пойдземе гетка, же нас мац ўше лайe; ўше льем то гуторі, же мі льем найдзені, же мі ньe вашо дзеці, же мі вам шіцко добро, цо ві настекалы, розрунтуйеме.

Ньe іцце ві гетка, дзе знаце пойсц? Ша йа вам ньe гуторім ньічь, а йу ньe слухайце, най вона дудре, най ше вадзі. Ві то преслухайце!

Йанік му гуторі: А йа — апо! то ньe так. Мі мушіме пойсц гетка, бо мі ўше жалосні, кед вона так гварі, же мі ньe вашо. Дайце нам йедного коньа, жебішме пешо ньe ішлы і тоту пушку, цо маце, жебішме себе с тоту пушку пожіўльеньа штрельалы; чі будзе ўрана, чі будзе зайац, гочь цо будзе, йа заштрелым, Ганьчьа то очісці, та будземе мац цо йесц.

Ньe іцце ві, дзеці, то ньe будзе добре!

Мі пойдземе; кед нам ньічь ньe даце і так здраві оставайце.

Йа вам ньe дам ньічь. Льем останьце ві ту.

Мі пойдземе.

Зобра́лыі ше, та і́ду. Оцец йіх наўра́дел: Дзе́ці мо́йо до́брі, по́йце на́зат. Ке̨т сце надума́лыі, же пойдзе́це, да́м вам ко́ньа і пу́шку і трі́ сто форі́нті пеньє̨жі на тро́шок.

Ужа́лы во́ны ко́ньа, Га́ньчьа ше́дла на́ ньго, а Йа́нік го ве́дол. Пу́шка му на пльє̨цу, та путу́йу. Дойду до йе̨дно́го льє̨са. Ўлапе́ла йіх ноц. Знаш цо, Йа́ні? цо йа те́бе по́вем? Пу́шме ко́ньа пасц, бо уж но́ц, ньє̨ мож дальє̨й по́йсц; справі́ме се́бе дайа́ку кольі́пку, ту будзе́ме бівац.

Йа́нік йе̨й гуто́рі: Йа ньє̨ дзбам, Ганьі́чько, бо уж і ко́нь гла́дні, та най па́ше!

Пушче́лыі ко́ньа, а во́ны се́бе спра́ўйа йе̨дну колыі́бу. Назберальі ґра́ньа дзейа́кі кона́рі, справе́лыі кольі́бу, з льі́сцом йу закрі́лыі. Ке̨д ра́но постава́йу, конь па́ше, Йа́нік по́йдзе на ло́ві. На́шол йе̨дну ўра́ну, та́ йу заштре́льє̨л, та пріньє̨ше Га́ньчі ґу кольі́бі: Бу́дзе полудзе́нок, Га́ньчьо. Льє̨м го орі́хтай!

Га́ньчьа орі́хта́ла, зготове́ла полудзе́нок; наполудньу́йу ше, Йа́нік заш на ло́ві, а Га́ньчьа у кольі́бі ро́бі сво́йу робо́ту, шійє̨ і пре́дзе. Так во́ны ше жі́ўйа там за йе̨ден чьас. Альє̨ осете́ла йіх Йе̨жіба́ба, же во́ны жі́йу. Цо бу́дзе ро́біц? Надума́ла во́на фрі́шко. Ке̨д Йа́нік по́шол на ло́ві, а во́на по́шла ґу кольі́бі: Дай Бо́же до́брі дзень, дзіво́чько мо́йа.

Дай Бо́же і вам, ста́ра мац.

Та цо́ ро́біш ту?

Ро́бім сво́йу робо́ту.

А дзе́ же ці бра́цік?

Вон по́шол на ло́ві.

Йа́к вам ту до́бре у льє̨ше! Ньє̨ ва́дзі ше з ва́мі ньі́хто; а́льє̨ бі вам бу́ло е́шчі льє̨пше, да миньє̨ послуха́це. Ке̨д бу́дзеш ду́мац, же́ ці бра́цік прі́дзе зоз ло́вох, а́ ті ше спраў, же́ ті шпі́ш. Ке̨т це бу́дзе бу́дзіц: Га́ньчьо ше́стро, стань, рі́хтай полудзе́нок! А ті́ му по́веш: Ейньє̨, брапі́ку, начь ші ме зо́гнал? Пра́ві ше мі шчьі́ло, же да ті по́йдзеш от Тіндірсеп Іло́ні звера́тко, да го укра́дньє̨ш, а да́ го пріньє̨шеш ту до кольі́бі, та́ бім це відзе́ла, го́чь біш дзе по́шол по льє̨ше, бо йа́ ше ту бо́йім. Ті по́йдзеш по льє̨ше на ло́ві, а йа́ ту са́ма у кольі́бі. Ту йе̨ст ўшельійа́кі звірі ў тім льє̨ше, да́йак ме чьу́дом спра́ўйа, а мо́жу ме і же́сц.

Ке̨д Га́ньчьа дума́ла, же Йа́нік уш прі́дзе, льє̨гла, та́ ше затайє̨ла, же во́на шпі. Йа́нік прі́дзе: Ста́нь, Га́ньчо, ше́стро мо́йа, стань го́ре, рі́хтай полудзе́нок!

Га́ньчьа ше обу́дзі: На́чь ші ме зо́гнал? Пра́ве ше мі шньі́ло, же да́ ті по́йдзеш до Тіндірсейп Іло́ні, а да пріньє̨шеш то́то звера́тко го́ре

на́ верх ту̑рны, да́ го укра́дньеш, а да́ го пріньеше ту до колыбі, та́ бім це відзе́ла, го́чь біш дзе по́шол по льеше на ло́ві.

Ей Ганьічько, шестрічько, то ба́рз дальеко.

Дальеко, дальеко, а́лье ке́д біш пріньес, у̑ше бім це відзе́ла, го́чь біш льем дзе по́шол.

Ну кедже так, та льем по́йдзем. Бу́дзем пробо́вац сре́тьу!

Збе́ре ше Йа́нік і порі́хта ко́ньа. Га́ньчьа му гуто́рі: Кет по́йдзеш, по́йдзеш до Йежібаб́і, а́лье так ме́ркуй, же́бі ті йу ско́рей зба́чел на кльучьо́ву дзірку, нье во́на те́бе. Та́ йей по́веш: Да́й Бо́же до́брі дзень, ста́ра мац на́ша. А во́на ці по́ве: Дай Бо́же і те́бе, мой сі́ну. А ті про́сто ґу̑ ньей. Во́на барс смарка́та, аж йей на бра́ду вісші смар-ґель; а ті йу о́блап і кра́шнье побо́чькай; та ве́ц ці ше бу́дзе пі́тац: Дзе ідзеш, мой сіну? А ті йей по́веш: Ідзем, ста́ра мац, по звера́тко до Ті́ндірсейп Іло́ні.

Йа́нік ше ру̑шел, отпіта́лы ше йедно од другого, та по́шол. Кед до́йдзе там до Йежіба́бі, ко́ньа пу̑шчел, а са́м про́сто ґу дзве́ром, та закукнул на кльучьо́ву дзірку. І вон ба́бу ско́рей зба́чел, йак ба́ба його. Отворел дзве́рі: Да́й Бо́же до́брі дзень, ста́ра мац.

Дай Бо́же і те́бе, мой сіну.

Про́сто по́шол ґу̑ ньей, нье ґа́дзел ше о́д ньей, же во́на барс смарка́та, льем кра́шнье обла́пел і побо́чькал. Та дзе по́йдзеш, по́ведз мі, же́бім зна́ла.

Ідзем до Ті́ндірсейп Іло́ні по звера́тко.

Йа́й, дзе́цко мо́йо, ша́к то барз дальеко. Йа́ мам трох сі́нох, йеден дзе́вец сто ро́кі уш путу̑йе по то́то звера́тко, а йеден ше́йсц сто ро́кі, а тре́ці трі сто ро́кі, а нье го́дны до́йсц. І ті нье до́йдзеш.

Бу́дзем пробо́вац. Йа мла́тші, та о́зда оштре́йші.

Га, льем про́буй, мо́же буц, же ті маш лье́пшу сре́тьу. Алье че́кай. Напі́шем ці йедно пі́смо; е́шчік бу́дзеш дальеко, на трі мі́лы же́мі од мо́його сі́на, та це бу́дзе пе́чіц з о́гньом. А ті дзві́гньеш то́то пі́смо, та бу́дзеш крі́чіц: Нье ру̑шай ме, бра́ту, йа твой бра́т! Йа ше по те́бе наро́дзел! Та це нье бу́дзе ру̑шац. Алье кет по́йдзеш ґу ньо́му, та́ му кра́шнье поздра́у̑кай: Дай Бо́же до́брі дзень, бра́ту. Дай Бо́же і те́бе, кет ші ме по́звал бра́том, та о́зда сме бра́ца. Бра́ца, бра́ца, льем же йа́ ше по те́бе наро́дзел. Та дзе́ ші ше пу̑шчел? Та ідзем там, дзе і ті ше пу̑шчел, до Ті́ндірсеп Іло́ні по звера́тко, бо мац уш ста́ра, та ке́д бі сом мо́гол пріньесц то́то звера́тко, та о́здаль бі одмла́дла. Ну льем ідз, о́зда ші у̑редньейші, йак цо йа, бо йа́ уш трі сто ро́кі путу̑йем, а нье мо́жем до́йсц. Алье ці напі́шем йедно пі́смо. Ешчі бу́дзеш дальеко, та го дзві́гньеш го́ре, та бу́дзеш крі́чіц: Нье ру̑шай ме, бра́ту, йа твой брат, йа́ ше по те́бе наро́дзел. Та це нье бу́дзе ру̑шац; бо кет так нье бу-

дзеш рóбіц, йак ці йа гутóрім, éшчік бýдзеш на шейсц мілы жéмі, уш це бýдзе пéчіц з óгньом і з вітром. Вец це ньȩ бýдзе рýшац, кȩт так бýдзеш рóбіц, йак сом ці гутóрел.

Ідзе дáльȩй. Ешчі йȩ дальȩ́ко, ýж го пéчі з óгньом. Вон дзвігньȩ пісмо, та нá ньго крічі: Ньȩ́ печ ме, брáту, ньȩ́ паль ме, йа твой брат, йá ше по тéбе нарóдзел! Йаґ дóйдзе ґу ньóму, крáшньȩ му поздрáўка: Дай Бóже дóбрі дзень, брáту. Дай Бóже і тéбе дóбру серéнчьу там, дзé ші ше пýшчел. Озда сме брáца, кȩт ші ме пóзвал брáтом. Та дзе ші ше пýшчел? Ідзем мацéрі по жверáтко до Тіндірсеп Ілóні, бо йȩ уж бáрс стáра, тá ме послáла, же да йȩй пріньȩ́шем, та óздаль одмлáдньȩ. Ну льȩм ідз. Альȩ́ ці дам йȩ́дно пісмо, бо éшчік йȩ́ден брат путýйȩ опрéз нас уж дзевéц сто рóкі; та кȩ́д біш го здогóньȩл, та льȩм тóто пісмо дзвігньȩш, та бýдзеш крічіц: Ньȩ́ паль ме, брáту, ньȩ́ печь ме, брáту, бо йá твой брат; йá ше по тéбе нарóдзел. Кȩт так ньȩ бýдзеш рóбіц, йак ці йа гутóрім, éшчік бýдзеш на дзéвец мілы жéмі од ньóго, уш це бýдзе пéчіц з óгньом, з вітром і з льáдом.

Пýшчел ше дáльȩй. Йак ідзе, уж йȩ ньȩдальȩ́ко од дзéвец мілы метéрох, уж дзвіга пісмо, а крічі на брáта: Ньȩ́ паль ме, брáту, áньі ме ньȩ́ печь і ньȩ́ бій ме з льáдом, бо йá твой брат, йá ше по тéбе нарóдзел. Кȩд дóйдзе ґу ньóму: Дай Бóже дóбрі дзень, брáту. Дай Бóже і тéбе, та дзé ші ше пýшчел? Ідзем мацéрі по жверáтко, бо йȩ уж барс стáра, а нá вас ше уж ньȩ бізýйȩ, же уж дзéвец сто рóкі путуйȩ́це, а ньȩ можéце дойсц; та мньȩ послáла, же дá йȩй пріньȩ́шем жверáтко от Тіндірсеп Ілóні, та бýдзе млáтша. Гат, дóбре, кȩт ші ше там пýшчел. Альȩ чéкай, дáм ці млáток і трі гвóзді і клыíшчі. Кȩт пóйдзеш там под йȩй вáрош, кȩд йȩ́денац гóдзін ўдéрі, тéдік вóйдзеш нýка, тóто жверáтко гóре на вéрх тýрны; та йȩ́ден гвозд ўдéріш, та нá ньго стáньȩш гóре. Вéцкаль ўдéріш дрýгі. Вéцка ўдéріш трéці, та на дрýгі стáньȩш, а за трéці ше трімац бýдзеш; а пéрші з мýра віцагóвац бýдзеш. Ўше так бýдзеш ісц аш по верх; ўше зо спóтку віберац, а нá верх го біц. Кȩт пóйдзеш ґу ньóму, тá го обрáціш от сéбе гéтка, тóто жверáтко, бо кȩд го ґу сéбе обрáціш, тá це збáчьа і ўлáпйа це. Та так з ньім вíдзеш дóлу. Кȩд двáнац ўдéрі, жéбі ші бул вóнка.

Так вон пóшол од ньóго. Кȩт пóйдзе там под вáрош, мóгло буц дзéшец гóдзін, отпочівал до йȩдéнац. Кȩд ўдéрі йȩдéнац, а вон тéді нýка. Пóйдзе ґу цéркві, удéрі йȩдéн гвозд, удéрі дрýгі гвост, та нá ньго стáньȩ, удéрі трéці гвост, спод нóгох вібéре, пóверх сéбе біíйȩ. Так вíшол аш пóверх на тýрны. Вéжньȩ жверáтко, обрáці го гéтка от сéбе. Вéжньȩ го пот пазýху, тá з ньім ідзе дóлу. Звéрху вібéра гвóзді, а ўше на спóдок біíйȩ. Йак зішол дóлу, вішол з варóшу, та ідзе нáзад. Дóйдзе ґу найстаршóму брáтові: Та чі ші го пріньȩс, брáту?

Ей, ба йак пріньęс, ньę мош там дойсц. Ту̂ ці мла́ток і трі гвозді і клыішчі. Іц пробуй ті. Йа ньę могол там пойсц.

Прідзе ґу другому: Та чі ші го пріньęс?

Ей ньę пріньęс, ньę пріньęс. Хто то може пріньęсц, кęт то так барз горе. Іц, пробуй ті. Може буц, же ті го годзен зньбац.

Пойдзе ґу трецому: Та чі ші го пріньęс?

Ей ньę пріньęс, ньę пріньęс, хто бі то там могол дойсц, кęт то так барз вісоко? Іц, пробуй ті. Може буц, же ті го зньęйеш. Йа ньę шмел там пойсц.

Ідзе да́льęй. Пойдзе ґу ста́рей мацері: Дай Боже добрі дзень, ста́ра мац.

Дай Боже і тебе, мой сіну. Та чі ші го пріньęс тото звера́тко?

Та́ го віньę, та обра́ці на ба́бу; ба́ба ше збачела у̂ ным, так ше погнывала, же йę така ґадна, смарка́та, шлыіпава, дорас ше на кольімаж розлья́ла.

Ідзе да́льęй ґу домові. Пойдзе ґу Га́ньчі, Га́ньчья у кольыбі шийę. Дай Боже добрі дзень, Ганьічько-шестрічько. Альę ту зверáтко! Обеша го напредок до кольыбі. Ка́дзі Йа́нік пойдзе, Га́ньчья го у̂ше відзі по льęше; гочь бі дзе бул у крайіні, у льęше, у̂ше го відзі. Жійу воны там за дайа́кі чьас. Уж Йа́нік вірос, уж йę на женьітбу. Осеті йіх ба́ба, же воны там і теді, і зверáтко ма́йу, заш вона штудіра, йаґ бі го могла загу̂біц. Гуторі Га́ньчі: Альę вам ту добре. Ма́це тото зверáтко, та гочь ка́дзі пойдзе бра́цік ці по льęше, у̂ше го відзіш. Альę бі вам ешчі льęпші було, да́ вон ше ожены. Ті бі ма́ла а́ндьу, а вон бі мал жену. Та да вон пойдзе Тіндірсеп Ілону себе пріньęсц за жену, а тебе за а́ндьу. Барз вам ту вецка добре бу̂дзе. Заш му так повец. Льęгны, же ті шпіш, за́тай ше, кęд бу̂дзеш ду̂мац, же вон уж ма на́дейсц зоз льęса, зоз ловох.

Кęд уж Га́ньчья ду̂ма, же Йа́нік ма на́дейсц, льęгла та заспа́ла; льęм ше затайęла. Раз Йа́нік ту: Стань, Ганьічько і шестрічько, ріхтай полудзенок! Га́ньчья ше обу̂дзі, Йанікові гварі: На́чь ші ме зобу̂дзел? Пра́ве ші ме шныіло, же да́ ті пойдзеш, да себе прівeдзеш Тіндірсеп Ілону за жену, йак бі нам ту добре було! Булы бісме тройо. Ті бі мал жену, а йа́ бі ма́ла а́ндьу. Вельо льęпші бі нам було.

Ей, Ганьічько і шестрічько, кęт то барз дальęко. То велька тру̂дба.

Шак прес тру̂дбі ньę маш ньічь. Тру̂дба у̂ша́дзі.

А кęд же ші так надума́ла, та пойдзем.

Поріхта ше Йа́нік, та ідзе. Йак пойдзе ґу братові, брат ше му піта: Дзе пойдзеш, бра́ту?

Ідзем себе прівесц Тіндірсеп Ілону за жену, бо мац уш стара, робіц ньę може, та ше мі казала ожęньіц.

А льęм іц. Озда маш льęпшу срętьу, йак мі, та йу достаньęш.

Ідзе дальęй. Пойдзе ґу другому, і тот ше му піта: Та дзе пойдзеш, брату?

Ідзем ше оженьіц, ідзем по Тіндірсеп Ілону, бо мац уш стара, робіц ньę може, та ше мі казала оженьіц.

Но, льęм іц. Ті озда будзеш мац льęпшу срętьу, йак цо мі.

Ідзе дальęй. Пойдзе ґу трецому: Та дзе пойдзеш, брату?

Ідзем ше оженьіц, ідзем по Тіндірсеп Ілону, бо мац уш стара робіц ньę може, та ше мі казала оженьіц.

Добре, льęм ідз. Альę чекай, дам ці тот корбачь; кęт пойдзеш там, война ш до варошу, кęд йęденац ўдері, пойдзеш до прікльęта, та станьęш за дзвері, будзеш крічіц: Тіндірсеп Ілона, велька курва, гібай вонка! А вона будзе гльęдац звератко. Шіцкі зверaтка порозбіва. А ті заш будзеш крічіц: Тіндірсейп Ілона, велька курва, гібай вонка! А вона будзе крічіц на свойо фрайцімеркі, най йęй зверaтко прінęсу. А ті заш будзеш крічіц: Тіндірсейп Ілона, велька курва, гібай вонка. А вона вецка відзе вонка на трепі завод, кęд будзеш крічіц. Ўлас йęй роспушчені, длугокі, аш по пас. Ўлапіш йу за ўласі, окруціш коло рукі так, йак гарсп конопі, а так йу бі, йак льęм можеш. А ўше йęй то гутор, же чі будзе твойа жена. Преправі вона ше на фаркаша, на медведза і на льęва і на гада, а ті льęм бі. Будзе ці ше препраўйац на ўшельійакі звірі, альę ті ше ньę бой, льęм бі, доґот ці ше седем раз ньę прішагньę, же будзе твойа жена. А кęт ці ше прішагньę седем раз, же будзе твойа жена, теді йу пуш.

Но, ідзе Йанік. Пойдзе там, йęденац годзін ўдері. Война до варошу, пойдзе до прікльęта, та крічі за дзвермі: Тіндірсейп Ілона, велька курва, гібай вонка! А вона вежньę йęдно зверaтко, попатрі до ньго, ўдері з ньім до земі, ростре́пе го. Вежньę друге зверaтко, попатрі до ньго, ўдері з ньім до земі, ростре́пе го. А вон заш скрічі: Тіндірсейп Ілона, велька курва, гібай вонка! А вона крічі на свойо фрайцімеркі, да йęй зверaтко прінęшу, да вона відзі, же хто то лармуйę. Ньęт йęй зверaтка. Потрепала шіцкі до земі. А вон заш скрічі: Тіндірсейп Ілона, велька курва, гібай вонка! А вона ше погньівала барс. Ўласі роспушчені, длугокі аш по пас, відзе до прікльęта. Вон ўлапі за ўласі, окруці коло рукі, йак гарсц конопі, почньę йу біц. Альę йу бійę, альę йу бійę. А ўше ше йęй піта, чі му будзе його верна жена? А вона ше препраўйала на ўшельійакі звірі: була фаркаш, була медведз, була льęў і страшні гад: вон льęм бійę, ньę бойі ше; бійę йак говеду. Препраўйала ше му на страшні звірі, ньічь вон ше ньę

бо́йі, льęм ше йęй ў̆ше піта, чі му бу́дзе його ве́рна же́на? Уж ньę могла це́рпіц то́ту ве́льку бітку, то́ту ве́льку му́ку і тот ве́лькі боль, муше́ла ше прішагнуц пре́д ным седе́м раз, же́ му бу́дзе його ве́рна же́на. Пу́шчел йу: Но гайд, гібай! вон йęй гуторі; прідзеш до мойо́го до́му.

По́йдзем, а́льę ньę с то́бу, а́льę са́ма. Льęм ті ідз, йа ско́рей там бу́дзем, йак цо ті.

Во́н ше зо́брал і по́шол; а во́на ў̆жа́ла йęден прут, ў̆де́рела се́бе по каште́льу, до́рас ше ста́ло шіцко за йęдно зла́те йаблу́ко. Во́на то ў̆жа́ла і з ным зльęтла — по́шла. По́йдзе ґу Га́ньчі до кольі́бі, а Йа́нік путу́йę пе́шо. Йак до́йдзе ґу найстаршо́му брато́ві: Та йа́кже, бра́ту, ньę до́стал ші йу?

І, та хто́ бі там мо́гол дойсц? Ту́ ці ко́рбачь, а́ йа ідзем, бо́ мац ста́ра, а́ йа да́ў̆но з до́му, чі йу на́йдзем жіву.

Ідзе ґу друго́му: Та йа́кже там, бра́ту? Ньę до́стал ші йу?

Ньę ве́ра, бра́ту.

Гва́рел йа́ то те́бе, же ті то ньę мо́жеш. Йа уш шейсц сто ро́кі ідзем, брат дзе́вец сто ро́кі, ньę може́ме дойсц.

А йа ідзем ґу мацері, бо йа да́ў̆но з до́му, а мац ста́ра, чі йу жіву на́йдзем до́ма.

Но, льęм ідз!

До́йдзе ґу трецому. Кęд до́йдзе там і тот ше му піта: Та чі ші йу до́стал, бра́ту?

Ньę до́стал йа́ йу, ша там ньę мож дойсц.

Гва́рел йа́ то те́бе, же ті то ньę го́дзен дойсц, бо йа уш трі́ сто ро́кі ідзем, а брат шейсц сто ро́кі, а на́йстарші дзе́вец сто ро́кі. Но льęм ідз гат до́му. Кęд ма́п та́ка хо́ра, та льęм ше пона́гльай.

Ідзе вон до́му. Йак до́йдзе там до льę́са ґу кольі́бі, Тіндірсейп Іло́на уш там, ше́дзі з Га́ньчу у кольі́бі. Ве́чьар польіга́йу спац, а во́на ньę заспа́ла, Тіндірсейп Іло́на чека́ла, док то́ті по́шпйа. Кęт то́ті поспа́льі, а во́на стану́ла, ў̆жа́ла тот пру́цік, ў̆де́рела по́ тім зла́тім йаблу́ку, та́кі кра́сні ка́штель ше́ там ство́рел, же́ го та́кі ньі́ґда ньі́хто ньę ві́дзел. Кęд ра́но постава́йу, та́ ше аж забу́льі, же дзе́ во́ньі те́раз. Ньę бо́йце ві ше, ві те́раз до́ма, от те́рас ту будзе́ме біва́ц, ньę у кольі́бі! Там во́ньі за дайа́кі чьас біва́йу.

Альę то́та Йę́жіба́ба, кęт то́га кральо́ў̆на то́ті дзе́ці породзе́ла, а во́на на кра́льа отпіса́ла, же його же́на ньę да дзе́ці народзе́ла, а́льę двойо шченьа́та. Ца́р ше барс погньі́вал, кęт пі́смо пречі́тал і до́раз отпі́сал на́зат: Кęт так пра́ў̆да, йак піса́льі, та на́й йу да́йу за́шіц до біва́лскей ско́рі, а на́й йу обе́ша во́нка на капу́ру, а стра́жа най сто́йі прі́ ньęй. Хто та́маль бу́дзе іс́ц, ка́жді му́ші на то́ту ско́ру пльу́нуц і по те́й ско́рі ў̆де́ріц.

Краль прідзе з війні, а вона там. Збєре ше рас краль, пойдзе за Дунай до льеса на лові. Пойдзе до льеса, ходзі, гльеда, жєбі дацо зловел. Раз льем намірі на тот красні каштель, та себе дума: О Боже, хто ту біва, кед йа за тото ньє чьул, а ту такі красні каштель! Пойдзе нука, та ше піта, же хто то ту біва? Воны му так отповеделы, же воны ньє знайу откаль су і цо су. Воны цара запітали на другі дзень, жєбі прішол зос цалім з войском на госціну, на полудзенок. Цар пойдзе дому, та вілал катонацом, же йутре пойду до льеса на госціну. Кєг ту вечьар, вона ужала свой пруцік, удерела по Дунайу, дорас ше створел златі мост през Дунай. Іду рано катонаці, шіцко войско зос кральом на госціну. Кет пойду ґу Дунайу, а там златі мост! Та ше шіцкі чьудовалы, же хто то справел. А на тім мосце красні древа жельєні і ушельыйакі квіца і на древох красні птіці шпівайу. Чьудуйе ше і краль, жє то учера ньє було. Кед дойду там ґу каштєльу, та себе думайу катонаці, же йака то госціна будзе, цо йім йесц дайу, кед ныґдзе ныч ньє відно, жєбі варелы, аны ше с коміна ньє курі. Кед дохадза поладньє, заволайу йіх нука шіцкіх, кельо йіх було, та йіх намесцайу коло столох. Катонаці і теді себе думайу, же цо воны там буду йесц, кед ныч ньє варйа. Раз йім почьньу ношіц пальєнку на столі і красні білі хльєбі такі, йак колачі. Пійу пальєнкі, йедза хльєба, йеден другому гуторі: Йедзме хльєба, шак ту інше ньє будзе. Раз йім почьньу ношіц йедла до хіжі на столі. Заш катонаці себе думайу: Откаль то ноша, кед ныґдзе ныч ньє варелы. Воны ныч ньє відзелы. Йедза воны, альє ту йедла тельо йест ушельыйакі, же да йіх йест ешчік тельо штірі рас, шіцкі бі ше найедлы. Йак ше найедлы, почьньу йім ношіц віно. Пійу шіцкі і так ше поопівалы тоґі катонаці, жє ше шіцкі по жємі вальалы. Кєг ту уш пред вечьаром, требало бі ісц дому: ньєма хто, шіцкі су такі пійані, же аны ньє відза. Пошлы воны йакошік чьєшко. Альє краль йіх поволал, жєбі пошлы до ньго теді і теді на полудзенок. Кед воны го так нагосцелы і його катонацох, і вон справі йеден такі бал. Прідзе тот чьас, же треба ісц до кральа на бал. Йак іду, Тіндерсейп Ілона гуторі йім: Ві двойо жєбісце ньє удерелы по тей скорі! Аны ньє пльууныце на ньу, бо то ваша мац там зашіта! Йа йу удерім кушьчічько, бо йа йей льем ньєвеста, алы ві ньє, гочь вас йак буду нагапьац.

Кет пойду, стража стойі прі тей скорі: Голт, чьом ві двойо ньє пльуупьеце на тоту скору і по ньей ньє удеріце? Бо ту такі закон у нас, же кажді муші по тей скорі удеріц і на ньу пльунуц. Воны ньє. Аны ньє слухайу, льем іду нука. А стражар то йавел, же тоті і тоті двойо ньє удерелы по тей скорі, аны на ньу ньє пльуулы. Дораз цар ше йім піта, же чьом воны так робйа, чьом ньє робйа по закону, кед

у ных такі закон: хто на тоту скору нье пльуньє і по ньєй нье удері, та іго обеша. Тіндірсейн Ілона гуторі: Йаґбі воны пльуулы на тоту скору, а чі бі ві пльуулы, да то ваша мац там у тей скорі зашіта?

Йаґбі то могла буц йіх мац? То ньє йіх мац, то мойа жена була, альє вона гварела, же мі такі двойо дзецї зродзі, цо хлапец будзе мац на першох мешац, а дзіуче на першох гвізді. А вона то ньє зродзела, альє двойо шченьата, та за то тераз йє там зашіта у тей скорі, віші на капурі; і хто тамаль ідзе, кажді муші на ньу пльуунуц і удеріц по ньєй, бо хто ньє, того ше або обеші, або ше заштрелы!

Альє кєт то йіх мац, воны ньє годны пльуунуц, аны по ньєй удеріц. Кєд ньє веріце, ту су, та будзеце веріц. Дораз Йанік і Ганьчьа указалы себе перші. Кєт патра, так йє, хлапец ма на першах мешац, а дзіуче на першох гвізді. Теді цар ше зльєкнул. І барс почьал плакац. Да йу заволац, Йєжібабу, та ше йєй пітайу: Цо бі йєдна така душа заслужела, цо такі тройо души зо швета зньєсц сцела?

Йєжібаба гуторі: Но цо, дзівім коньом штіром на хвості поуйазац, та йіх пушчіц до швета, най йу ньєшу так, да йу ростреш'у, же да з ньєй аны капкі креві на жем ньє спаднье.

Гат добре. Кєт ші так осудзела, так будзеш мац. Поуйазалы йу штірім дзівім коньом ґу хвостом, пушьчелы коны, добре повіцінали, так йу ростреслы, же з ньєй аны капкі креві на жем ньє капло. Пойду терас скору зньац; альє так сціха цар заповеда, жебі ше ньє удерела; може буц, же ешчі жійє, та жебі ше ньє забіла. Зньєйу крашньє скору, крашньє йу роспару, та йу віньу зос тей скорі: ешчі жіва! Альє така була суха, льєхка, вітор бі бул йу однье́с, да йу пушьчелы. Одньєслы йу крашньє нука і дораз йу накармелы і отховалы йу; оздравела, ньє умарла. Теді воны справелы свадзбу і бал і госцелы ше за два тіжны дзень прі дньу од велькей радосці. Може буц же і тераз жійу і кральуйу, кєд ньє помарлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Ся казка головним мотивом вяжеть ся з двома дальшими.

Паралелї: Vl. Ardalić, Narod. pripovijetke, ст. 37—40, ч. 8. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 422, ч. 25; ст. 463, ч. 52; ст. 565—575, ч. 12.

40. Безрука царівна. А.

Бул йеден цар і царіца, малї вонї йедного сіна; вон бул оженьетї, та пошол за катону, а його жена мала вецка дзецко, да за дватіжні породзела, та вец йаґ уж одльежала полох, та пошла до церкві, та ше з ньу пан оцец повадзел, та ужал од ньей дзецко та роздрал. А тамац ішол такі йеден ґрошітьар, та чул, же вона урешчі у церкві, тота жена, а тот ґрошітьар пошол, та ше пітал, цо так урешчі? Поп му гварел: Пальє, бійем йу, бо дзецко роздрала! Та пошол вецка там до царового дому, дзе бул йей швекор, та гварел, же да йу забійу, же дзецко роздрала, тот поп. А йому швекор гварел, же ньє шме то зробіц, же йей чловек за катону, та доґ вон прідзе дому, та най вон йу загубі. Та вецка йу послал йей швекор зос підінтером, да ше ідзе шпапірац. Та гварел йей швекор підінтірові, да вежньє піштоль, та да йу заштрельі. А пред його очі да пріньєше йей рукі і пльуца. А вон ше з ньу шпаціраl, а вона відзела з однука, же вон ма у кепеньу піштоль. Вона ше му пітала, же цо вон зоз ньу сце, же ше з ньу шпаціра, бо то ньє доходзі младей царіці ше шпацірац. А вон гварел, же йу заштрельі. А вона гварела, же заштрель тоту урану, ньє миньє! Кет цар старі казал, да одньєшем му пред очі, рукі по локці і пльуца. А вона гварела, же рукі мі ореш, а пльуца вінь зос тей урані, та му одньєш. А вон так зробел. А вона шедла до йедного грубого древа до велького, та ше там барз модльіла, ньє ґу ґому ше ньє озівала; уш треці рок доходзел, та йей сйата Пречіста рукі пріньєсла. А вец пошол йеден пан на лові та уше псом давал жемльікі, да лапайу зайаці. А псі на ньу наішлі, та уше барз брехалі там, йак да ше радовалі по гласу, а уше прішлі ґу панові, а ньіґда зайаца ньє пріньєслі. А вон вецка йак йім дал жемльік, та і сам так за ньіма помале ішол; та вон відзел, же воні пошлі ґу йедному грубому древу і вон там вецка пошол, та ше ґу ньей озива: Відзем, же то дзіука. А вона пітала од нього, же да йей да клайбас, же да му напіше, от кеді вона ту і йак настрадала. А вон йу волал, да прідзе з ньім до валалу. Вона му написала, же ньє може пойсц, же уж ньєма шматі на себе. Вон йей шматі пріньєс, та ше обльекла, та пітала од нього іщче, да йей да і катонацкі шматі, та ше прібрала за катону, та пошла вец до йедного качьмара на ноц, та качьмарові гуторела, чі ту йест такі панові, цобі дацо слухалі, же вон бі пріповедал, бо вона була вон уж. А до того валалу пошла, дзе йей бул чловек і швекор і тот пан оцец і ґрошчітьар. Кед вечар, та ше посходзелі, та прішол йей швекор і чловек і тот поп і ґрошчітьар. Та пошедалі коло стола, а качьмар йім гуторі, же йест ту такі катона, цо йедну прічту зна пріповедац; чі буду слухац? А воні гварелі, же буду, же най

прідзе катóна. Та йім пóчал пріповéдац, же ше трафéло рас так ў йęднім варóшу, же пóшол цáрскі сін за катóну, а йогó женá породзéла да за два тіжні вец, йак вон пóшол. — А йęй члóвек меркóвал, же то зá ньго, ай вóні, панóві знáлі. — А йак пóшла до цęркві, та сцел з ньу пан óцец блуд зрóбіц, а вона ше од ньóго óдныімала, а пан óцец ўлапел дзéцко, та рóздрал. Та вец пóшол до йęй швéкра, же йіх ньęвéста дзéцко роздрáла, же йу трéба зáгубіц, а грошчíтьар там надíшол, та ше пітал, же цо то. А вон гвáрел, же йу сце біц, же дзецко роздрáла; та йęй так осудзéлі, же йу трéба загýбіц. А швéкор йу ньę сцел дац, же йęй ньęт мýжа дóма, та йу дал вівесц зос підінтером, да ше іду шпацíрац, а вéцка же да йу заштрéлы. А вон ше з ньу шпацíрал, та ше му пітáла, цо вон зоз ньу сце, а вон гвáрел, же йу сце заштрéлыіц. Вóна му гвáрела, да заштрéлы тóту ўрáну. А вон гвáрел, же мýші зоз ньęй рýкі одньęсц по лóкці урубáні і пльýца. Вонá му гвáрела, же да заштрелы тоту ўрáну, та віньę зоз ньęй пльýца, а рýкі най йęй орýбе по лóкці. А вон так зрóбел, та óдньęс йęй швекрóві. А сáма шéдла до йęднóго дрéва, та ше модльíла. Уж трéці рок дохóдзел, та йęй сйата Пречíста рукі пріньęсла. А там йęден пан пóшол на лóві, та його псі на ньу нáйшлі; а вон чул, же псі так брéшу, же радóсно, йак да цо найшлі. Дал йім жемльíка, та сам за ныíма так здальęка íшол. Та йак йу увідзел, та чие ґу ньęй озівал. Вóна пітала од ньóго клáйбас, же да му напíше од кęді вóна ту і же рýкі ньę мáла, шíцко гуторéла, же йęй педінтер рýкі орýбал, та швекрóві одньęсол. Вéцка тот пан йу вóлал до валáлу, вóна му написáла, же ньę може пойсц, же уж на ньęй шмáті погныíті. Вон йęй пріньęсол шмáті, та з ным пóшла до варóшу. Та ше пітáла на ноц до йęдного качьмáра, та ґуторéла, же чі йу прíйме нá ноц. А вон йу пріііал. А вóні вéцка шíцкі гвáрелі і тот пан óцец і підінтер і йęй швéкор і тот пан, цо йу прівезол зоз льęса і йęй члóвек, та гвáрел, же то прáўда, же да знáйу, дзе йę, тá бі по ньу пóшлі. А тот катóна гвáрел, же ту йę, льęм кęд йу сцéце відзіц. А вóні гвáрелі: Сцéме йу відзіц. А тот катóна вішол та ше пóвобльęкал, та ше óбльęк до жéньскіх шмáтох, та пóшол до хіжі, та гвáрел: Но, ту сом. Та вецка тóго пóпа уўйазáлі дзівім кóньом за хвóсті, та го ростаргáлі, а вóна жíйę зо свóйім члóвéком до тéраз. Та спрáвілі вéльку госцíну, забілі тлýсту швíньу. І тераз жíйу, кęд ньę помарлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Отся казка, оповіджена зовсім примітивно, замітна тим, що причиною всьої біди царівни є піп, який хотів її знасилувати, чого деінде не подибуємо.

41. Безрука царівна. Б.

Бул йеден цар. Умарла му жена, остало му йедно дзіўче. Ожєньєл ше, ўжал себе красну жену, альє ше його жені відзело, же тото його дзіўче од ньєй єшчі краше. То йєй ньє було по вольі. Цо вона ньє відумала? Пошол цар з дому, вона свойім кочішом росказала, да зріхтайу гінтоў і да йу вівежу до йедного льєса. А йєй гуторела, да ше збере на шпацір. І вона йім так гварела: Кєд йу вівежу, най йу забійу, добре йім заплаці, льєм най на ньу ньє поведза ныкому. Альє вона йім теді будзе веріц, кєд йєй рукі орежу, та да йєй пріньєшу назад до дому. І воны так зробельі. Поріхтальі ше, шедла до гінтова з ныма, пошльі до йедного льєса. Йєй ше відзело, же то цошка ньє так, йак другі рас, та ше йім пітала, же дзе з ньу іду. Воны йєй ньє спельі повесц. Альє кєд вона барс плакала, зміловальі ше над ньу, та йєй віволальі, же мац сце, да йу загубйа. Вона ше йім барс пітала з велькім жальом, же да йєй даруйу жівота. Воны ньє знальі, йак відумац та гварельі, же ньє можу, кєд вона сце, да йєй рукі одньєшеме. Модльєла йіх вец го' льєм на тельо: Гочь мі одрежеце мойі рукі, альє ме го' льєм жіву охапце ту ў тім льєше, дзе сом. Воны йу послухальі, одрезальі йєй рукі, та йєй руцельі долу. Рукі ўжальі, одньєсльі дому, дальі йєй мачьохі. Вона там остала у велькім жальу. Ішол йеден пан у шпацір, на ньу наішол, дзе льєжала сплакана през рукох, альє кєт така красна була у свойім льіцу, же вон таку єшчі ныгда ньє відзел. Зміловал ше вецка над ньу, казал свойім кочішьом, да йу положа до каруці і да йу одвежу до його дому з ным ўйедно. Йак вона там у доме побула за йакіш чьас, вігойела ше крашньє, та тот младі пан, цо йу прівез, барз йу храньєл у шіцкім і чьувал йу, на кельо льєм могол. Альє вон то ныкому ньє гварел, аньі вона ньє знала, йак йу льубел у свойім шерцу. Прішол чьас, же ше му треба женьіц. Повет вон свойому оцові, же вон мілшу на шерцу ньєма од ньєй, чі бі то могло буц, да вон йу вежньє. Оцец му запречьовал льєм ў тім, же му ганьба велька будзе, кєд будзе мац жену през рукох. Вон гварел, же ше за то аньі кус ньє ганьбі, бо уж вельо по швеце ходзел, а таку красну єшчі ныгда ньє відзел. Та вон йу сце. Оцец відзел, же му уж зопрец ньє годзен, та му поенґєдовал. Ўжал йу, прішагльі ше, свадзба прешла, жільі ўйедно. У тім чаше прішло пісмо на ных, же йеден цар мал барс красну дзіўку, та му скапала, ныхто о ньу ньє зна. Зволал вон до себе зо шіцкіх царовінох і поґлаварох на дейту, йаґбі ше о ньу дайак війавело. Прішло пісмо і на того, дзе його дзіўка була. І вона то дораз осетела, же йєй оцец ше за ньу візнава, альє і теді ше ньє зверела свойому чловекові, же вона то його дзіўка. Альє гат кєт тре-

бáло ісц на дейту, óцец стáрі уж бул, дальęка дрáга і вон гвáрел свóйому оцóві: Апо, пóйдзем йа мéсто вас, льęм ві будзéце на мóйу жéну барз меркóвац, жéбі ньę бýла дайáка хíба, кęд бі ше нам дáцо нóве стáло, бó вон знал, же чьас пріхóдзі, жéна бýла самодрýга, а ньę знал, кęді ше наўрáці. Так ше трафéло, же жéна породзéла, дóк вон там бул, мáла двóйо дзéці, хлáпец і дзíўче. Оцец дóрас пíсал пíсмо за сíном до цáра, же цó ше стáло нóве. Йак прíшло пíсмо до цáра, дзе вон бул, царíца го пéрша дó рук достáла. Пречітáла го, дóраз йęй прíшло до розýма за йіх дзíўку, чí то ньę бýдзе вóна. Пíсмо другé напісáла, ўрацéла нáзад до тóго цáра, óткаль прíшло: же вóн ньę зна ньічь, нáй йіх óцец отпакýйę, да го дóма ньę дочекáйу. Оцец престрашéні ньę знал, цо рóбіц, бо відзел, йак вóн йу льýбзл, док дóма бул, йак йęднóго голýба. Напíсал другé пíсмо, же цó ше му стáло, нáй му дайáкі óдвіт інмáкі да. Пíсмо пóшло, царíца ўжáла заш, пречітáла і заш му ньę предáла. Напісáла другé, послáла нáзад. Оцец дóстал пíсмо, пречíта, же у пíшме зáш так íсто, дá го дóма ньę дочекáйу. Оцец і трецí раз напíсал і тéді ньę вéрел, цó ше му стáло. Пíсмо пóшло і тóто, кęд вóн го дó рук ньę дóстал. Царíца го заш ўжáла, напісáла, же най з ньíма рóбі дáцо, да шé му тéльо раз ньę піта; нáй йу на óгньу спáльі, да йęй ньęт áньі фундамéнту. Оцец ньę знал, йак відýмац; бáрз йу жалóвал і тóті двóйо дзéці, бо уж знáл, же су йóго сíна, ньę рад бі йіх нá шмерц погýбіц. Надýмал сéбе так, дá йу вівéже на тóто мéсто, дзé йу нáшльі. Склáдльі йу нá кочь, тá йу кóчіш вівéзол до тóго істóго льęса. Вон знáл, дзé йу нáшльі; тá йу там полóжел на тóто íсте мéсто і йęй дзéці, а сам прíшол нáзад дóму. Вóна остáла там і плакáла: Ньíхто зá ньу ньę знал нá тім швéце, льęм сам Бог. Барш ше модльęла і пітáла ше швéтей Пречíстей, дá йęй помóже éшчі рас ше так дóстац, да ньę загíньę і сáма і дзéці. Віслухáла йу швéта Пречíста, тá йęй ý сну, кęт спáла ý нóці, пріньęсла рýкі, тá йęй прілошéла так, йак кęд бі йęй ньíгда одрезáні ньę бýльі, жéбі мóгла свóйо дзéці допáтріц, йак і кáжда мац. Сáма ше жівéла от тęй дзівíні, йаг у льęше. Прíшол чьас, жé ше ý йęй óца сконьчéла дейта, ньíхто ньę знал о йóго дзíўку. Прíшол йęй муж дóму, óцец ньę знал, йáк го ма дочéкац, чі з радóсцу, чі з дайáкім вéлькім гньíвом, бо ý тім, же вон йóму запречьóвал, да йу áньі ньę бéре, кęт ше жéньęл. Прíшол дóму, пéрше вóн ше от шіцкóго пітал за свóйу жéну. Оцец му дóраз гвáрел: Цó ше зá ньу тéрас пíташ, кęт ші мі трі пíсма поўрáцел, дá це дóма ньę дочéкам, льęбо дá йу з йęй дзéцмі на óгньу попáльім. Вон ше застáрал, йак пóчьал плáкац, ньę мох ше с плáчьом устанóвіц, дá ше йім опíта, же йáку шмéрцу пóшла. Прéшол тóму чьас вéлькі, док вóньі ше посварйáльі, дá ше опíта оцóві, жé най му повéдза, дзé йу затаманьęльі. Оцец му гвáрел, жé йу отпро-

вадзел кочіш на тото істе место, дзе ші йу нашол. Вон дорас шеднул є кочішом до каруці, да го одведзе на тото место, дзе йу зложел. Кęд воньі пойцу, а вона зо свойіма дзецмі така шедзі, же на ньу аж міло патріц, а дзецко тріма йęдно на йęдней рукі, а друге на другей. Вон ше йęй барз зрадовал, йак свойęй жені, цо йу так льубел, уж ньę мож баржей і свойім дзецом, льєм же од радосці велькей ше йęй ньę мог віпітац, йак то може буц, же вона рукі ньę мала, а тераз йіх уж ма. Положел йу на кочь і дзеці, пріішльі дому; оцец ше барз зрадовал, бо і вон йу барз льубел так, йак і свойого сіна, так і свойу ньęвесту. І тераз йім аж віволала, же вона того цара дзіўка, дзе вон бул на дейті. Теді воньі дзеці окресцельі, по тім ше зобральі і пошльі аж до йęй оца. Теді оцец відзел свойу дзіўку, цо ше за ньу вельо рокі візнавал. Вец вона гуторела свойому оцові, же йак йу мачьоха дала кочішом на рукі та йу одвезльі до льęса і рукі йęй орубальі. І тоті рукі мушельі йęй пріньęсц назад. Оцец вецка мацер дал погубіц так, йак вона йу сцела. І тераз жійу, кęд ньę помарльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлї Левенської.

Паралелї: И. Рудченко, Южнорус. нар. сказки, II, ст. 89—98, ч. 27. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 40—45, ч. 9. — О. Роздольський, Гал. народ. казки, ст. 85—90, ч. 23. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, II, ст. 117—122, ч. 22; IV, ст. 84—88, ч. 18. — В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 181—186, ч. 25. — Кіев. Старина, 1903, кн. V, ст. 282—300. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, II, ст. 181—188, ч. 158. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 22. — Дмитріевъ, Опытъ собранія пѣсенъ и сказокъ, ст. 178—180. — Е. Романовъ, Бѣлор. Сборникъ, III, ст. 283—289 і 295—304. — П. Шейнъ, Матеріалы, II, ст. 55—57 і 65—66. — S. Ciszewski, Krakowiacy, I, ч. 91. — S. Chełchowski, Powieści i opow. ludowe, I, ст. 238—246. — Bož. Němcová, Nár. báchorky a povĕsti, II, ст. 113—140. — В. Караджич, Српске нар. приповиjетке, ч. 61. — Erben, Vybrané báje a povĕsti nár., ст. 212—217. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, ст. 149—156 і III, ст. 58—60, ч. 31. — K. Simrock, Die deut. Volksbücher, I, ст. 381—439. — Wolf, Deut. Hausmärchen, ст. 168—177. — Schneller, Märchen u. Sagen aus Wälschtirol, ч. 26. — A. Schleicher, Litau. Märchen, ст. 20—22. — S. Grundtvig, Dänische Volksmärchen, II, ст. 147—160. — J. Klapper, Das Märchen von dem Mädchen ohne Hände als Predigtexempel (Mitteilungen der schlesischen Gesellschaft für Volkskunde, 1908, Heft XIX, ст. 29—45). — A. Schott, Walachische Märchen, ч. 8. — G. Basile, Pentamerone, ч. 22. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, I, ст. 19—27, ч. 5. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, II, ст. 40—49, ч. 69. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, II, ст. 40—46, ч. 35 і вказана там література.

— Národop. Sborník českosl., III, ст. 117, ч. 39 і VIII, ст. 85 та вказана там лїтература. — E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ст. 53—86, ч. 5—7. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 565—575, ч. 12. — Archiv f. sl. Philol., т. 31, ст. 264, ч. 5. — V. Tille, Povídky sebrane na Valašsku, ч. 48.

Ся казка приходить також перероблена в пісню; пор.: Я. Головацкій, Пѣсни Гал. и Угор. Руси, I, ст. 89—90, ч. 46. — Верковичъ, Песме Македон. Бургари, ст. 311—313. — Д. и К. Миладиновци, Бѫлг. народ. пѣсни, ст. 68—73. — В. Караджич, Српске нар. пјесме, V, ст. 14—18. — Безсоновъ, Калики перехожіе, I, ст. 700—717. — Лїтературну перерібку дав А. Пушкинъ, О царѣ Салтанѣ.

42. Пересліґдувана пасербиця.

Бул йеден цар і царіца, а нье мáлі áны йедно дзéцко; а вóна, тóта царіца, барс ше ўше модлыіла, да йей Бох да йедно дзéцко, да бýдзе барз крáсне. Та мáлі йедно жвірáтко, та бýло на ным барс чáрні рáмікі і мáлі ў заграткі йедну йаблóньу, бýло на ньей йедно йаблýко барз крáсне, тáке червéне, йак креў; та гварéла, же да ма йедно дзéцко, да тáкі лыіца червéні ма, йак тóто йаблýко, а обéрва да ма тáкі чáрні і ўлáсі і óчі, йак на тім жвірáтку рамікі. Вéцка вóна мáла тáке дзéцко, та шіцко мáло тáке крáсне, лыіца червéні, а твар біла, йак шныіг, а обéрва чáрні і óчі і ўлáсі, йак на тім жвірáтку рамікі. Вéцка вóна умáрла тóта царіца, кед бýло дзіўчéцу сéдем рóкі. Та ше цар ожéньел, а барз ньедóбру ўжал, та тóто дзéцко барз біла, тóто дзіўча. Та вéцка зохабіло, та пóшло до швéта. Ішло, íшло барз дальéко по йéдней дрáгі, та йак увідзéло йедну хішку, до тей хішкі вóно вóшло; а там бýлі у тей хішкі двáнац посцéлы, та цо бул нáймлатші, та нá ньго льегла, на йóго пóсцель. А то бýлі збóйныіці. Йак вóшлі до хіжі, та відзéлі, же спі на посцéлы, та гвáрелі, же то áнгел, бо бýло барз крáсне. Йак ше зобудзéла, та ше йей пітáлі, же откадз йе. Гвáрелі йей: Цо це ту прігнáло, кет ту вітрік нье задуйе, слýнко нье зашвіці, птáшчок нье зальеці. А вóна гвáрела, же мáцер ма мачóху барз ньедóбру, цо йу ўше біла, бо ше на ньу гныівáла, же йе барс красна; бо вóна мáла йедно дзіўче, та нье бýло тáке крáсне. А вóні йей гварéлі, же да бýдзе йіх шéстра, а тóму, цо на пóсцель льегла, та му бýла жéна. Вéцка вóні íшлі до йедного варóшу йак збóйныіці, та йей гвáрелі, же да ше позамíка, да ныікóго нье пýшчі, кед дáхто прíдзе. А йей ше мачóха дознáла, же вóна у збóйныіцóві хішкі, та ґу ньей пóшла, та йей гвáрела: Отвор мі, Гáнчьо, дзéцко мóйо, най це опáшем, бо сі уж барз нье опасáна. А вóна йей дзвéрі барз нье спéла отвóріц, бо йей

збойньіці казалі, да двері ньікому ньє отвера, бо ше за ньу бали, же йу дахто украдньє, льєбо йу забійє. А прішла йєй мачьоха, та вона нагварела, та Ганьча двері творела, та йу мац опасала, та йу сцісла до ременьа, та Ганьча умарла. Прішлі збойньіці, попатра, а Ганьча умарта. Па воні натра, же цо йєй, же ньє була хора, а нашлі йу мертву. Раз йєден почьну йу обльєкац, та нашлі йєй ремень на пасу, та одкапчалі, та Ганьчьа ожіла. Па ше йєй барз зрадовалі. Пітали ше йєй, хто йу сціснул до ременьа, а вона гварела, же йу сцісла мачьоха. А воні йєй гварелі, же чьом йу пушчела. Вецка йєй гварелі, же йу заш зохабйа саму дома, да ньікого ньє пушчі, гочь прідзе заш мачьоха. Вона гварела, же ньє пушчі. Двері йєй казалі позамікац, да ґу ньєй ньіхто ньє войдзе. А Ганьчьа шіла на стольє, та мачьоха до облака дуркала, бо йу през облак відвела, та йєй гуторела: Отвор мі, дзецко мойо, най це змійєм, та най це зачешем, бо ші барз побуртана. А Ганьчьа йєй облак отворела, та йу през облак пушчела. Вона Ганьчьу зміла, та йу чесала, та йєй гребень увадзела до главі. Ганьчьа умарла. Та заш пошла мачьоха дому, бо вона льєм спела Ганьчі шмерц зробіц, да ньє будзе на швеце така красна. Збойньіці прішлі, а дуркайу до дзверох, да йім Ганьчьа отворі. Ганьчьа ньічь, бо йє умарта. Йєден пошол ґу облаку та попатрел, а облак отворені, а кєд увідзел, на стольє Ганьчьа льєжала умарта. Та вон дораз гуторел зо свойім братом, же Ганьчьа умарта. Но, воні ў двері ньє можу войсц, бо двері з днука замкнуті. Йєден пошол през облак, та двері одомкнул, та пошлі нука, а так плачьу. Перше попатрелі, чі Ганьчьа ньє сціснута зоз ременьом. Ньє була сціснута. Раз йєден прігребе йєй ўласі, та йєй віньал гребень з главі. Ганьчьа льєм ожійє. Воні ше пітайу, же хто йу заш чесал? Вона йім гуторела, же була мачьоха, та ше йєй барз пітала, да йу пушчі гоч льєм през облак, да йу зачеше, бо йє барз побуртана. Та йєй гребень до главі ухпала, та Ганьчьа умарла. Воні йєй гварелі, да ньє пушьчі ньікого, бо воні заш пойду. Вона гварела, же ньє пушьчі заш вецей ньікого. А мачьоха заш прішла. Пріньєсла йєй у кошаркі йаблука, та гварі: Отвор мі, Ганьчьо, пріньєсла сом ці йаблука. А Ганьчьа гварела, же ньє отворім. Отвор, дзецко мойо, гочь льєм облак. Ньє отворім, бо мі ньє шльєбодно. Ну, на го' льєм йєдно до рукох. Ньє сцем аньі йєдно. Но на льєм с того; та вона одкушела і йєй дала: Пальє, йаке добре. А вона с тей страні одкушела, дзе ньє було отроване, а Ганьчі с геутей страні дала, дзе було отроване. Ганьчьа одкушела, та ше віўрацела. Мачьоха сцекала дому, а збойньіці прішлі, пошлі ґу облаку, а Ганьчьа на стольє умарта. Воні перше патра, чі йє ньє сціснута зоз ременьом і чі ньєма гребень у главі. Ньє мала ньічь, ньє

моглі найсц. Уж воні відза, же Ганьчьу мушьа поховац; воні ше погварелі, же йей купйа труну і красні шматі; і купйа йей годзіну, цо йей будзе біц по коньец главі. Купілі йей скльеньану труну і златі шматі і злату годзіну, та йу поклaдлі до труні. Ужадзе уж по варошах знайу, же там у збойньіцох таке красне умарте. Йеден пан ше дознал, такі барз богаті, та йу пошол купіц, чі йу предайу. Йеден гварел, же йу ньe предайу, а другі гварел, же да йу предайу і тот вецка гварел, же йей бул чловек і брат, да йу предайу, бо кед вецей ту стойі, та маме векші жаль. Альe йу предайме, та нам скорей жаль прейдзе. Воні йу вецка предалі, та йу пан ньeсол на пльeцу вонка, та ше пошпоціл, та спаднул, труна ше розбіла, а Ганьчьа ожіла. Йаблуко йей зос гардла віскочело, та ожіла. Воні йу вецка ньe сцелі дац тому панові, а пан гварі, же йу ньe да, бо йу купел. Но воні ше ньe моглі уж ньійак наміріц, та йіх пан ужал до себе. Та справелі там свадзбу, госціну вельку, заволалі і йей мачьоху, бо ше йей пітaлі, же хто йей тото йаблуко до гардла положел. Мачьоха го отровела, та дала Ганьчі жесц. Вецка Ганьчьа була того пана жена. Правел пан вельку госціну, бо заволал йей оца і мачьоху. Па гудаці гралі, па ужалі мачьоху тоті збойньіці на таньец, такі йей папучі жельeзні далі справіц; трі дні на ньіх огньа кладлі, та йіх мачьоха обула, та у ньіх танцовала, шіцко йей ногі огорелі. І вецка йу двівім коньом поуйазалі, та йу коні по льeше цагалі, та йу шіцко ростаргалі. А Ганьчьа і тераз того пана жена, кедь ньe умарла. Уж тей ріповеткі коньец.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: Ся казка вяжеть ся по части деякими мотивами з попередною про „Безруку царівну“. Пор. до неї: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, II, ст. 112—117, ч. 21; III, ст. 43—45, ч. 23. — В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 82—90, ч. 9.

Крім того пор. А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, II, ст. 24—31, ч. 121. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 16; III, ч. 90. — A. Schott, Walach. Märchen, ч. 5. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, II, ст. 134—143, ч. 103. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, I, ст. 237—246, ч. 53. — A. Gliński, Bajarz polski, I, ст. 135—150, ч. 7. — Národop. Věstník českosl., IV, ст. 213—215. — Vl. Ardalić, Narod. pripovijetke, ст. 7—12, ч. 2. — Národop. Sborník českosl., IV—V, ст. 134, ч. 21; VII, ст. 214, ч. 23.

43. Як царевич оженив ся зі служницею. А.

Бул йеден чловек і йедна жена, мали вони йедну двіўку. Тота жена була барз хора, та гварела чловекові: Кед йа умрем, ныччйу ньє берце, льєм хтора будзе на подобу така, йак йа. А двіўка була така іста, йаґот вона, йак мац. Та йей оцец гварел: Прідзеш, двіўко мойа, за мньє? Будзеш мойа жена? Вона гварела, же будзе, кед йей купі деревені шматі. А вон гварел, же йей купі. Вона вецка гварела, чі йей купі стріберні? Вон йей купел і стріберні. Вона пітала іще златі. Вон йей купел і златі. Вона пітала іще і бакарні. Вон йей купел і бакарні. Вецка го з'охабела, пошла біван до йедней жені, та вецка шматі там одложела, сама пошла служіц. Пойеднала ше до цара, а цар мал йедного сіна; а сін гварел, же ше будзе женіц, альє гварел, же ше ньє будзе женіц, доґ ньє будзе бал правіц. Вецка тоту деревену девойку пошол, та йу зогнал, да станьє: удерел йу с папучьу, па гварел: Устань, деревена девойко, вічухай мі ціпелі! Вона станула, та му вічухала. Вон ше обльєк, та пошол на бал танцовац. А тота деревена девойка пітала ше на бал, да йу пушчьа, же ше будзе пріпатрац. А царіца йу ньє сцела пушьчіц, же ше будзе йей сін за ньу ганьбіц, же йе у деревеніх шматох. А вона ше барз модльєла: Пусцце ме, най ше ідзем пріпатрац льєм през облак! Царіца йу пушчела. А вона пошла ґу тім свойім шматом до йедней жені, там, дзе у ньєй бівала, деревені шматі зруцела, а стріберні обльєкла, та залуркала до кантара. Прішлі два красні коні, та йу одвезлі на бал; а ту уж ше чуло на балу, же ідзе йедна барз велька паньі на бал. А цароу сін перші вішол, та йу зос карсцельа зньал, та йей персцень дал. Пітал ше йей: Откаль сце? Вона гварела, же: Папуча варош. Вон ше йей пітал, чі то дальєко? Вона гварела, же откадз везме, та кадзі удері, та було отаман. Ну вецка уж ту требало дому пойсц. Прішлі тоті коні красні, а цароу сін віложел йу с карсцельєм до ґінтова, так ше йей барз уклоньєл. Вона пошла дому, та стріберні шматі зруцела, а деревені обльєкла. А царіца ше йей пітала вецка: Цо же, відзела ші, йаґ младі пан танцовал? Відзела, з йаку барз красну, у стріберніх шматох. Цароу сін йак станул, та гварел мацері, же вон будзе заш бал правіц. Вецка мац му гварела, же най праві. Пошол ґу дервеней девойкі, та удерел с піштольом, та гварел: Устань, дервена девойко, вічухай мі ціпелі. Вона станула, та му вічухала, та пошол на бал. Вона заш ше пітала царіці, же і вона пойдзе на бал. Царіца йу ньє сцела пушчіц. А вона гварела: Пусцце ме, та будзем ше льєм на кльучову двірку пріпатрац. Царіца йу пушчела, а вона заш пошла там ґу свойім шматом, та дервені зруцела, а златі обльєкла. Задуркала до кантара, прішлі два красні коні, шедла до ґін-

то́ва, та йу ве́злі на́ бал. Заш гуто́релі, же і́дзе барз ве́лька па́ны, бо од ньєй за́рьйа швіці. Ца́роу сін заш пе́рші ше йєй укло́ні, па ше йєй піта: Откаль сце? Во́на му гва́рі: Піштольа ва́рош. Вон йєй та́кой пе́рсцень дал, па з ньу танцо́вал і так ше йєй піта: Чі то дальє́ко Піштольа ва́рош? А во́на гва́рі, же барз дальє́ко, же о́ткадз ве́жме і дзе ўде́рі, та отам. Но, уж танцова́лі, во́на гва́рі, же по́йдзе до́му, же то дальє́ко. Заш йєй ца́роу сін віло́жі на карсце́льу до гінто́ва. Вона по́шла до́му, та зла́ті шма́ті зру́цела, а дерве́ні о́бльєкла та по́шла до ца́ра там, дзе служе́ла. Та ше йєй царіца піта́ла, чі с кра́сну йєй сін танцо́вал? С кра́сну, гва́рі, аж од ньєй за́рйа швіце́ла. А ца́роу сін пак ста́нул, та гва́рел, же бу́дзе заш бал пра́віц. Вона му гва́рела, же да пра́ві. По́шол ґу служньіці, та ўде́рел йу з варе́ху, та гва́рел: Ўстань, дерве́на девойко, очу́хай мі ціпе́лі. Вона му очуха́ла, та по́шол на́ бал. Са́ма ше піта́ла царіці, же і во́на ше по́йдзе пріпа́трац. Царі́ца йу ньє сце́ла пу́сціц, да ньє і́дзе на ка́жді бал, йак пан. Во́на гва́рела, же да йу пу́сці, же бу́дзе па́тріц льєм на та́ку дзіро́чку, йак у і́глі ўшко. Та йу царі́ца пушче́ла. По́шла там ґу сво́йім шма́том, та дерве́ні зру́цела, а бака́рні обльє́кла. Задурка́ла до канта́ра, прі́шлі два кра́сні ко́ні, ше́дла до гінтова, та по́шла на бал. А ту від́за, же і́дзе йє́дна ве́лька па́ны, а ца́роу сін пе́рші ві́шол, та ше йєй укло́ньел, та йу на карсце́льу зоз гінтова зньал. Па з ньу танцо́вал, та зньал пе́рсцень, та йєй дал. А пітал ше йєй, же о́ткадз йє. Во́на му гва́рела, же Ва́реха ва́рош. Вон ше йєй пі́тал, чі дальє́ко. Во́на му гва́рела, же барз дальє́ко. Уж ве́цка ше бра́ла до́му, вон йу заш на карсце́льу до гінто́ва поло́жел. По́шла там до хі́шкі, дзе йєй craлі шма́ті, та бака́рні зру́цела, а дерве́ні обльє́кла. І по́шла там до ца́ра, дзе служе́ла, та ше йєй царі́ца піта́ла, чі с кра́сну йєй сін танцовал? Во́на гва́рела, же барз кра́сна та́ка, аж черча́ло, кєд і́шла на гінто́ві. Ну ца́роу сін барз хо́рі, бо вон гва́рел ма́цері, же вон бі і́шче бал пра́вел, а мац му гва́рела, же му ве́це ньє́да. Та ше му піта́ла, же цо бу́дзе йєсц. Упраже́ла му чере́ґі та му сце́ла о́дньєсц на таньє́ру. А служньі́ца йєй гваре́ла: Да́йце, най йа одньє́шем му йєсц. Ньє дам, гва́рі, ті та́ка у тіх древе́ніх шма́тох, ті му ньє одньє́шеш. Да́йце, гва́рі, льєм най му накла́дзем на та́ньєр. Царі́ца йєй да́ла, а служньі́ца положе́ла йє́дну чере́ґу, а вец пе́рсцень, ве́цка заш положе́ла йє́дну чере́ґу, а вец заш пе́рсцень. Ші́цкі трі персце́ньі так покла́дла. Та му царі́ца одньє́сла. А вон ўжал та́ньєр, та йє́дол. Дзві́гнул чере́ґу, а там бул пе́рсцень. Заш ве́жме, тот пе́рсцень одло́жел, а там заш пе́рсцень. Ші́цкі трі так персце́ні поодкла́дал, а чере́ґі пойє́дол; та ше пітал маце́рі, хто то́ті чере́ґі пра́жел. Во́на му гва́рела, же йа. А, гва́рі, хто йіх кла́дол на та́ньєр? Во́на гва́рела, же служньі́ца. Вола́йце йу ту. Служньі́ца прі́шла, а вон ше

йęй пітал: Хто ці тóті персцéні дал? А вóна гвáрела: Ша ві! Дзе же ші бýла? Ша на бáлу з вáмі сом танцовáла. Ша то, гвáрі, ті бýла? Он ше йęй пітал: Дзе же ці тóті шмáті? Вóна гвáрела, же у йęдней жéні там стóйа. Ну, гвáрі, тéраз ті бýдзеш мóйа жéна! Та забілі крáву рогáту, спрáвелі свáдзбу богáту і тéраз теј пріповéдкі кóньęц. І тéраз жійу, кęд ньę помáрлі. Дервéна девóйка царіца, бо с цáровім сіном жійę, кęдь ньę помáрла.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

44. Дївчина попелюшка. Б.

Бýла йęдна цáріца, бýла ґдóвіца, мáла йęднóго сіна. Тот сін гвáрел, же вон бýдзе бал прáвіц. А вóна му ньę сцéла дац. Мáлі вóні йęдну служніцу, вóна мáла у льęше хіжу, тотá служніца, а там мáла штірáкі шмáті: бакáрні і стрібéрні і злáті і eкльęньáні. А на сéбе мáла древéні. Та у теј царіці служéла, пýлькі чувáла. А вон гвáрел: Йа бýдзем бал прáвіц. Вонá му гвáрела, же да прáві; а дервéна девóйка— ýше йу волáлі. Вóні гварéлі: Стань, дервéна девóйко, овіксај мі ціпéлі.

Вонá мý овіксáла, а сáма гвáрела, же і вóна пóйдзе. Цáріца йу ньę сцéла пýсціц. Вонá гвáрела: Мóдльім крáшньę, пýсцце ме.

Ньę пýсцім це, бо ше бýдзе мој сін за тéбе гáньбіц.

Вонá гвáрела, же ше бýдзе льęм през óблак пáтріц. Та пóшла до теј хішкі, дзе йęй стáлі шмáті. Зáдуркала до кантáра, прішлі крáсні два кóньі у гінтóві; вóна шéдла на гінтоў, та пóшла на бал. А раз чýйу, же то íдзе вéлька мóжна пáньі. Царіцоў сін вішол, та йу на карсцéльу здéймнул, та зньал пéрсцень, та йęй дал, та так з ньу танцóвал. А то бýла дервéна девóйка. Уш ту рáно, трéба дóму íсц. Пóшлі дóму. Вóна одньęсла свóйо шáті до хішкі, а вон пóшол до свóйого дóму. Кęд вон пóшол дóму, вóна уж бýла дóму. Мац ше му пітáла, чі бул дóбрі бал?

Бул дóбрі.

Цо же тáкі смýтні хóдзіш?

Кęд йа бýдзем заш бал прáвіц. Та му вéцей ньę дáла. І тераз жійу, кęд ньę помáрлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. столиці від Юлі Молнар.

Паралелї: Отся казка — се лиш блїдий варіянт дуже популярного оповіданя про Корделїю. Пор. на сю тему студію М. Драгоманова: Корделїя-Замурза (Розвідки, I, ст. 156—173). Надто: М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и разсказы, ст. 177—181. — П. Чубиньский, Труды, II, ст. 73—76, ч. 18. — И. Рудченко, Южнор. народ. сказки, II, ст. 43—48, ч. 16. — А. Аѳанасьевъ, Рус. народ. сказки, II, ст. 203—208, ч. 161—164. — A. Gliński, Bajarz polski, III, ст. 131—143, ч. 7. — B. Němcová, Slov. pohádky, ст. 511—522. — В. Караджич, Српске народ. приповиjетке, ст. 129—134, ч. 32. — M. Valjavec, Narod. pripoviedke, ст. 123—124. — A. Schleicher, Litau. Märchen, ст. 10—12. — A. Schott — Walach. Märchen, ч. 3—4. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, I, ст. 112—120 і III, ст. 37—41, ч. 21; I, ст. 314—320 і III, ст. 112—114, ч. 65; II, ст. 331—338, ч. 186. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, I, ст. 70—75, ч. 2 і ст. 191—193, ч. 27. — Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 15; II, ч. 54—55. — J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 64—66, ч. 31; II, ст. 45—46, ч. 16. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 62, 190, 274—275, 368.

45. Коханок — мерлець.

Бул йęден лéґінь і йęдна дзіўка, барш ше льубéлы за цéйц рóкі. Кęт пейц рóкі прéшло, прійáлы го ва катóну. І вóн там длýго слýжел, ў тім і ўмар. Вóна го зá то длýго чекáла, ньę верéла, цо льýдзе гуторéлы, же вон ўмар. Тá вóна вéцкаль уж ньę знáла, цо рóбіц, дáла ше на ўрачьáркі, чі вóны йęй гóдны віўрáчьац, чі вон жійę, чі вон ўмар. Та кęд жійę, да прíдзе, а гочь і ньę жійę. Намірéла вóна на тáку йęдну бáбу, цó йęй так тóта бáба гварéла: же гочь кęльо рóкі ўмар, мýші прíсц, льęм най íдзе до теметóва, та най вікóпе йęдну глáву. Вóна пóшла до теметóва та вікопáла, прíньęсла дóму. Та йęй гварéла тóта бáба, же нáй йу вáрі на двáнац гóдзін у йęдніх кóтльę, а най позамíка дзвéрі, і най ньę отвóрі, док нá ньу ньę бýдзе трі раз йęдніх глáсом крíчіц. Вóна йак варéла, то ше йęй удесéла тóта глáва, же бул шваб. Вец ше тóта глáва у кóтльę озівáла ґý ньęй по швáпскі. Вóна то ньę разумéла, льęм же зá то гварéла, док йęй ньę прíдзе з вóнка глас. Кęд рас прíшол ґу дзвéром і задýркал: Міла мóйа, óтвор мі! Вóна чекáла éшчі раз. Вóн заш крíчал дрýгі раз: Міла мóйа, óтвор мі! Вóна чéкала док бýдзе і трецí рас крíчіц. Вóн крíчел і трецí раз: Міла мóйа, óтвор мі! Вóна отворéла — а вон на крáсьнім коньóві прíшол. Кęт прíшол, тá ше йęй пітал: Цó сцеш, міла мóйа, же мí ме так волáла?

Вóна му гварéла: Дзé ші от тéді? Йа тéбе чéкам вéльо рóкі, áньі сóм ше за другóго ньę одáла, бо ші гвáрел, же прíдзеш, тá ме вéжньęш, а йа ці ше дочéкац ньę мóгла.

Вон йẹй гварел: Міла мойа, кẹт ті тото сцеш, та ше збéрай, цо найскорей можеш.

Вона ше зобрала, шматі до зайді вйазала. Йак вішлы з двора, вон йẹй гварел: Ньẹ можем це, міла мойа, ўжац на коньа, мўшіш ісц пéшо! Вона прістала. Вішлы з валалу; пітал ше йẹй: Бойіш ті ше, міла мойа, з мéртвім ісц? Вона гварéла: Ньẹ бойім ше.

І ішлы дальẹй. Піта ше йẹй другі рас: Чі ше бойіш з мéртвім ісц? Вона гварéла, же ше ньẹ бойі. Йак пошлы до теметова, уж вона відзéла, жé то ньẹ добре, уш почьала оставац. Піта вон шé йẹй: Цо ті, міла, оставаш? Чі ше бойіш, чі ньẹ, кẹд йа ці ше уш тельо рас пітал, чі ше бойіш з мéртвім ісц. Ті гварéла, же ше ньẹ бойіш. Вона гварéла і тéді, же ше ньẹ бойі, бо ньẹ шмéла віволац. Йак пошлы ґу його гробу, вішол с коньа, та йẹй гварел: Міла мойа, ту мой дом; ідз нука до тей дзірі, там будзéме мі двойо пребівац! Вона ше барз зльẹкла, та му гварéла: Йа ньẹ шмем, бо йа там ньẹ знам віході; альẹ іц ті пéрше, йа пойдзем за тобу! Вон йẹй уверел, та пошол до дзірі, а вона цо скорей тоту свойу зайду положéла на дзіру, заткала зоз ньу. Вон чéкал і чéкал, а йẹй ньẹт. Вона сцекала отамаль, на кẹльо льẹм могла. Прішла до валалу. У йẹдней хіжі ше швецéло, вона там убéгла. Там була йẹдна баба жіва, а дыдо йẹй бул умарті. Дораз замклы дзвéрі, пошедалы, та вона почьньẹ гуторіц бабі, йак походзéла. А вон ту на облак з гроба. Задуркал, да му отворйа. Воны ньẹ сцу. Вон ше волал на того мертвого: Ті мéртві, цо ші такі йак і йа, отвор мі дзвéрі! Тот станул, жé му отворі. Баба скочéла, ўдéрела дыда з йẹднім прут-ком, дораз льẹгнул на свойо место. Почьньẹ крічіц мéртві з вонка: Маш срéтьу, же ші намірéла на таке место, цо ші сéбе лык нашла; альẹ відз на рано вонка, прідз до теметова, будзеш відзіц, цо с твоїх шматох будзе. Так бі і с тéбе було, да ші до тей хішкі ньẹ сцéкла!

Вона рано, кẹд Бог дал дзень, вішла вонка, пошла на коньẹц валала, чі то дацо праўда, йак вон йẹй гуторел. Вон йẹй шматі шіцкі подар на малі фалаткі; на кажді кріжік йẹден фалаток уўйазал. Кẹльо кріжікі льẹм було у теметові; та да йу долапел, так бі йẹй цело рос-таргал, йак шматі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Девенської.

Паралелї: Отсе оповідане, незвичайно популярне і розповсюднене, перейшло також у пісню, а деякі поети обробили його як самостійну баляду. Про нього маємо також окремі наукові розвідки. Подаю тут лиш найважнїйші вказівки, решту знайде читач у наведених розвідках.

Оповіданя: П. Чубинський, Труды, II, ст. 411—416, ч. 119—121. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 391—393. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, II, ст. 151—152 і зібрана там література. — В. Гнатюк, Знадоби до гал. русь. демонольоґії, ст. 139—140, ч. 237. — В. Добровольскій, Смол. этн. сборникъ, I, ст. 126—127. — M. Federowski, Lud białoruski, I, ст. 22—23, ч. 75; ст. 66—67, ч. 196; ст. 68—69, ч. 201. — S. Ciszewski, Krakowiacy, I, ч. 123. — Wisła, I, ст. 740; IV, ст. 667 і 958; V, ст. 790—791.— S. Chełchowski, Powieści i opowiadania lud., II, ст. 40—42. — O. Kolberg, Lud, XIV, Poznańskie, ч. 41. — R. Zamarski, Podania i baśnie ludu w Mazowszu, ст. 121—132. — Zbiór wiadomości do antr. kr., III, ст. 321. — Materyały antrop. arch. i etnogr. II, ст. 21. — P. Dobšinský, Prostonár. slov. povesti, VI, ст. 23—30. — Erben, Vybrané báje a pověstí nár., ст. 107.

Пісні: Я. Головацкій, Нар. пѣсни, I, ст. 83—84, ч. 40; II, ст. 708—710, ч. 12. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, III, ст. 128, ч. 18 — Mittler, Deutsche Volkslieder, ч. 543—545. — Des Knaben Wunderhorn, II, 19 — Erk, Liederhort, ч. 24. — Hoffmann, Findlinge, I, ст. 92. — Ditfurth, II, ч. 2. — Meier, ч. 355. — Schleicher, ст. 112. — A. Keller, Volkslieder aus der Bretagne, ст. 60—67, ч. 15. — F. J. Child, The English and scottish popular ballads, III, ст. 226—234, ч. 77. — Gir. de Rada, Rapsodie d' un poema albanese, I, ст. 29—33, ч. 17. — К. Шапкаревъ, Сборникъ отъ българ. нар. умотворения, II, кн. 9, ст. 525—527, ч. 285; III, ч. 307; V, ч. 603. — Д. К. Миладиновци, Българ. нар. пѣсни, ч. 100. — A. Jeannaraki, Kretas Volkslieder, ст. 220—231, ч. 293. — L. Sâinénu, Basmele române, ст. 909—910. — В. Караджич, Српске нар. пјесне, 1875, II, ст. 38—42.

Літературні перерібки: A. Bürger, Lenore. — В. Жуковскій, Людмила. — A. Mickiewicz, Ucieczka. — М. Костомарів, Наталя (Литер. наслѣдіе, ст. 231—237). — С. Руданський, Безнадія (Твори, III, ст. 49—58).

Статї: Pamiętnik Naukowy (Warszawa, 1819), I, ст. 358—366: Lach Szyrma, Kamilla i Leon; II. ст. 275—282: Lach Szyrma, Uwagi nad balladą Bürgera Lenora. — Archiv f. slav. Philologie. VI (1882), ст. 243: Wollner, Der Lenorenstoff in der slav. Volkspoesie; X (1887), ст. 356—359: Krek, Beitrag zur Literatur des Lenorenstoffes; XIV (1892), ст. 146: W. Bugiel, Eine kleinrussische Version der Lenorensage. — Świt (Warszawa), 1885), II: Dr. S. Biegeleisen, Tło ludowe Ucieczki Mickiewicza. — S. Grudziński, Lenore in Polen (Sprawozd. gimn. w Bochni, 1890, ст. 14—17). — И. Созоновичъ, Русскіе варіанты сказки „о женихѣ мертвецѣ“ (Рус. Филол. Вѣстникъ, 1890, кн. 4—6). — И. Созоновичъ, Ленора Бюргера и родственные ей сюжеты въ народ. поэзіи европейской и русской (Варшава, 1893). — В. Каллашъ, Ленора (Женихъ — или братъ мертвецъ), Живая Старина, 1892, II, ст. 142—145. — J. Psichari, La ballade de Lénore en Grèce (Revue de

l'histoire de religions, 1884, ст. 27—65). — N. Г. Πολίτης, Τὸ δημοτικὸν ᾆσμα περὶ τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ, (Атени, 1885, 70 ст.). — А. Н. Веселовскій, Къ народ. мотивамъ баллады Леноре (Ж. М. Н. Пр., 1885, XI). — Г. Дестунисъ, Сказаніе о братѣ мертвецѣ или женихѣ-мертвецѣ (Ж. М. Н. Пр., 1886, III). — K. Krumbacher, Ein Problem der vergleichenden Sagenkunde und Literaturgeschichte: Die Lenorensage (Zeitschrift f. vergl. Literaturgeschichte, 1887, III—IV, ст. 214—221). — N. Andrić, Bajka o Lenori (Vienac zabavi i pouci, Zagreb, 1893, ч. ч. 32—33). — Дръ Ив. Д. Шишмановъ, Пѣсеньта за мъртвия братъ въ поезията на балканскитѣ народи. (Сборникъ за нар. умотворения, наука и книжнина, 1896, 1, ст. 474—569; 1895, 1, ст. 449—600, + 186 сторін текстів).

46. Як Циган мельник учив чорта грати.

Було у йєднім валальє йєден ґазда, що мал на Дунайу водейньіцу. Ньє могол ше дотрімац мінара. Кєт пойєднал мінара, кєт пошол другі дзень, мінара уж ньєт. Прéменьєл вон дзешéцох, ньє зна ньіхто, дзе скапáльі. Чловек сéбе думал: Муші то буц дáцо дайáка хіба, кєд уш тéльо мінарі бульі, áньі йєдного ньєт у млыну! Рас понукньє ше му йєден Ціґан за мінара. І чловек го пойєднал. Пітал ше му: Чі вон зна мльєц?

Ціґан гварел, же барз добре зна.

Ріповéдал ґазда мінарові-Ціґанові: Йá це йєднам до мóйєй водейньіці, áльє йа тéбе мушім пóвесц, що ше стáва у мóйєй водейньіці. Уш йа вéльо мінарох мал, á кєд рáно пóйдзем, мінара ньєт. Ньє знам ці пóвесц, дзе покапáльі.

Вон му гвáрел: Ньє бойце ше, ґаздо; йа ше ньє барз бóйім.

І Ціґан пошол дóму, гутóрел свóйєй жéні, жé ше пойєднал за мінара до водейньіці. А жéна му гварéла: Йа чьула, же там у тей водейньіці уше дьáбол одньєше мінара.

А чловек гварел, же вóн ше ньє бóйі.

І вóньі ше зобрáльі і пошльі на Дунай. Пóшльі до водейньіці і дóрас Ціґан почьал мльєц. Мал гушéлькі і почьал сéбе грац. Прішол с тім і вéчьар. Альє Ціґан грáйє, а Ціґанка шпіва. Прішло кóло полнóці, прідзе йєден дьáбол. Піта ше Ціґанові: Хтó це ту пóслал?

Ціґан му гутóрел: Мньє пойєднал ґазда за мінара.

Дьáбол му гутóрел: Ту ші ньє гóдзен буц мінар, бо йá це руцім до Дунайу.

Ціґан му гварі: Оздаль ші ньє шальєні. Нáчь ме руціш? Пó тім хáсну ньє маш. Альє шéдньі ґу мньє тá це научім грац! І дьáбол прістал нá то. Шéднул ґу ньóму і слухал, йак Ціґан грáйє. Раз дьáбол

поведзел му: Ньѐ дзбам за то, же ньѐ знам грац, вольѐл бім, да знам танцовац! Научь ме танцовац, та це ньѐ руціи до Дунайу.

Ціґан му гуторел: Йа це годзен научіц барс фрішко!

Ўжал фуроў, вівертал пейц дзірі. Казал му положіц там шіцкі пейц пальці. Дьабол положел, Ціґан ўжал клынкі і му поглобел. Ўжал ґушлы, та почьал му грац. Дьабол почьал танцовац. Так танцовал, мало ше ньѐ потаргал. Альѐ його барс почьало больѐц. І вон Ціґанові гуторел: Фрішко грай, най ше научім танцовац, бо ме барз болы!

Ціґан му гварел: То ньѐ мош так фрішко научіц танцовац. Мушіш до вечьара.

Дьабол му гуторел: Йа уж знам, льѐм ме пуж.

Альѐ Ціґан ньѐ сцел го пушчіц. Дьабол йак відзел, же го Ціґан ньѐ пушьчі, потскочел горе і одорвал себе пальці і пошол аж до пекла.

Кѐд рано, станьѐ ґазда і дорас пошол опатріц на водейныіцу, чі найдзе там мінара. Кѐд вон пойдзе, мінар мельѐ. Ґазда гварел: Слава Богу, уж даўно сом ньѐ мал такого мінара, жебі так длуго ў миьѐ мльѐл. А тот Ціґан, а може мльѐц!

І другі дзень зобрал ше Ціґан на кочьу і ішол зос Ціґанку до ріту по шено. А там ньѐдальѐко бул і льѐс. Кѐд уж ішлы од Дунайу, на добрім фалату обачьа дьабла на край льѐсу. Маха на ных с песцу, та скрічел: Чекай ті, обешеньаку, дам ці тераз за тото, цо ші мі пальце одорвал!

Ціґанка ше почьала бац, а вон йѐй гварел: Ньѐ бой ше, аны од дьабла.

Станул горе на кочьу, почьал з рукамі на драбінкі обрацац, же вон верта. Дьабол то відзел, спінал ше горе, а так патрі, цо робі Ціґан. Та скрічел: А миьѐ вецей ньѐ спреведзеш, жебі йа положел пальці до дзірох. Уж йа ше вецей ньѐ пойдзем до водейныіці учіц грац, а і танцовац. Йа думал, же йа тебе преведзем, альѐ ті миьѐ скорей преведз, йак йа тебе! І дьабол ўсцекол до льѐса.

Ціґан пошол, накладол шена на кочь, пріньѐсол дому. Пошлы до млыіна і заш почьалі мльѐц. Ціґан ше почьал умівац, а і сцел ше зачесац, бо му ґазда гварел, най ше дакус чісто тріма. Ціґан ше уміл, сцел ше рошчесац з гребеньом, а мал длугі ўласі, барз го скубало. Натаргал себе барз вельо. Та гварел Ціґанкі: Йакі то льудзе шальѐні, кѐт ше каждi дзень чѐшу. Кѐльо же себе ўласі вітаргайу? Йа да ше чешем каждi дзень, та бім себе шіцкі вітаргал. Уж йа ше вецей чесац ньѐ будзем!

Гварел му ґазда: Ті Ціґаньѐ кѐт ше ньѐ будзеш чесац, ті ше дай острігац.

Вон гварел ґаздові: Йá ше дам острігац, кęд ві себе пушчіце ўласі такі длуґі, йак йá мам.

Альę то ґазда ньę сцел, тá му гварел: Ідз до байбера, най це обрітві.

Вон мал маґарца, шеднул нá ньго, прішол до байбера. Маґарца уўйáзал на драгу ґу слупу, а сам пошол нука. Піґа ше го байбер, цо сце.

Ціґан гварі: За кęльо ме обріґвіце і острігаце і мойого брата?

Барз вам брат заросьнуті?

Такі, йак і йа.

Йа вас двох острігам і обрітвім за пейдзешат ґрейцарі.

Йá вам дам.

Казал му брітвар шеднуц на карсцель, крашньę го обрітвел і оштрегал. Пітал ше: Дзе же вам брат?

А вонка йę.

Іцце по ньго.

Вон пошол по маґарца, прівёдол го на дзвері, байбер віідзел, ше му пітал: То ваш брат?

То.

Йа того брітвіц ньę будзем, гочь мньę заплаціце. Хто то ęшчі маґарца брітвел? Іц дому, ньę сцем áньі пеньęжі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

Паралелї: Про те, як герой учить чорта (смока) грати, вложивши йому руки в розколину дерева і виймивши клин, пор. M. Kremnitz, Rumän. Märchen, ч. 6. — P. Schullerus, Rumän. Volksmärchen (Archiv d. V. f. sieb. Landeskunde, 1906, Anhang), ч. 5. — E. Schreck, Finnische Märchen, ч. 16. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 294—295 (увага 3) і ст. 435.

47. Янчі Бобик — волове ушко.

Бул йęден чловек Руснак і жена; тота жена ткала; ньę мала áньі йęдно дзецко; а чловек йęй казал, да му одньęше на польо йęсц. А вона пошла до сушеді: Сушедо, цо думаце? Казал мі чловек, да му одньęшем на польо йęсц; да мам го льęм йęдно дзецко, та воно бі одньęсло. Та ше пітала сушеді, цо будзе робіц, да ма дзецко.

А сушéда йęй гварéла, же доґ бýдзе йýтро ráно слунéчко віхóдзіц, та най пáтрі на рóшту, та най гутóрі: Дáйце мі, Бóже, тéльо дзéці, кéльо у теӣ рóшті дзірки.

Члóвек прішол зос пóльа, та шéдньę на лáўку, вóна му гвáрі: Йой, ньę шедáйце, бо там дзéці!

Вон шéднул на пáтку, вóна му заш гвáрела: Ньę шедáйце, бо там дзéці!

Вон ше пóгньівал, та ўжал мéтлу, та вімéтол дзéці вóнка. Кęд дрýгі дзень вон йęй заш кáзал, жéбі му одньęсла йęсц, а вóна так пріповéда, же бáрем да йęй остáло го' льęм йęдно дзéцко, та бі одньęсло йęсц, го' льęм тáке, йак пасýлька! Раз йęдна пасýлька ше льęм скóтульа зос пéца. Вон гутóрі: Мáмо, йа ту, та одньęшем оццóві йęсц!

Йаґже одньęшеш, кęть ші тáкі мáлкі?

Шéдньęм нá крісу, та бýдзем так ісц по вóді.

Йак дóшол уж ґу оццóві, та вóлал óцца йęсц: Гáйде, áпо, пóцце йęсц!

Дзе же ші?

Ту сом на місóчкі.

Оцец прішол, та йęдлі. Пітал ше му óцец, же чі пóйдзе дóму?

Вон гвáрел, же ньę пóйдзе, же бýдзе гóньіц вóлі.

Оцец му гвáрел, же йаґже бýдзе гóньіц, кęд йę тáкі мáлкі, же го вóлі зґáжа.

А вон гвáрел, же шéдньę волóві до ýха.

Па ішлі тáмац трóме хлóпі на кóчьу. А тот хлáпец крічі на вóлі: Гойс-чьáле! Бімбоу-гойс! А тóті хлóпі ше пітáлі йóго оццóві, же хто му крічі на вóлі?

Вон гвáрел, же йóго хлáпец.

Вóні ше пітáлі, же дзе йę.

У волóвім ýху.

А йęден чловек гвáрел: Прéдай мі го!

Вон гвáрел, же прéда. Дай мі йęден кóрец пéньęжі.

А вон му дал йęден кóрец, та полóжел тогó хлáпца до бутьęлáра, та пóшол дóму, та гвáрел жéні: Жéно, цо йа мам!

А вóна му гвáрела, же ґíўно. А тот хлапец ше му ýвальал, а сам сцéкол. Кęд вон óтворі бутьęлар, а хлáпца ньęт, льęм ґíўно. А вон жéні гвáрел: Жéно, ті óзда знáта, же йа мам ґíўно у бутьęлáру! А тот хлáпец йак вішол з бутьęлáра, та спáднул до кольáйі; а то бýло блáто, та ньę мóгол вісц. Та збóйньіці ішлі на кóчьу, та ше сварьáлі, же бáрем да мáйу íшче йęдногó пайтáша. А вон пóчьал на ньіх крічац: Браца і йа ту. Ньę охáпце ме.

А вóні стáнулі, та ше му пітáлі, же дзе же ші?

А вон гуто́рел, же ту сом у бла́це.

А во́ні го на́шлі, та го положе́лі на́ кочь. Та ше сварьа́лі, же по́йду кра́днуц пе́ньęжі до йęдно́го богато́го ґа́зді. А йак по́шлі, та мал тот ґа́зда пеньęжі у йęдні́м маґазі́ньę, а во́ні ма́лі кльу́че, а вон во́шол прес кльучо́ву дзі́рку, та ше́днул до йęдно́го ме́ха, дзе бу́лі пеньęжі, та крі́чал: Ойце, о́йце, бо вам пеньęжі кра́дну!

А во́ні ші́цкі посцека́лі. А тот ґазда прі́шол, та па́трі, ньęт ныко́го. Ве́цка во́ні заш польęґа́лі, тот ґа́зда, а то́му хла́пцу бу́ло ме́но Боб Йа́ньчі. А вон ші́цко по́розмікал, та у́жал йęден мех пе́ньęжі, а льęм такі бул ма́лкі, йак пасу́лька. А вон ньęше на пльęцу тот мех пеньęжі, па крі́чі на збойны́цох: По́цце, бра́ца, на́прец до ньę! А во́ні по́шлі, та то́ті пе́ньęжі му помага́лі ньęсц. По́цце, гва́рі, бо мі так чьęшко! А во́ні гва́рьа, же за ныма хто́шка уга́ньал. А вон гва́рел, же там ньę бул ныхто. Ну, во́ні уж то́ті пе́ньęжі одньęслі до сво́його до́му, по́йду хльęба кра́днуц. По́йду до йęдного бога́того ґа́зді, там ма́йу хльęба ве́льо у ко́морі. Вон во́шол на кльу́чову дзі́рку, та ше́днул пот хльęп пот ско́рку. А так крі́чал: Ойце, о́йце, бо вам хльęба кра́дну! Во́ні ші́цкі збойны́ці посцека́лі, а вон сам о́стал, а то́ті збойны́ці ше огльадайу, дзе Боб Йа́ньчі. Йа́ньчійа ньęт. А Йа́ньчі хльęба ньęше. Поло́жел два́цац хльęбі до ме́ха, та ньęше на хрі́пце, а крі́чі: Бра́ца, чека́йце ме! Збойны́ці го чека́лі, а вон гва́рі: Го, дзе́ сце, йа те́льо хльęба ньęшем.

А во́ні гва́релі: Муше́лі зме поу́сце́кац, кęт хто́шка крі́чел: Ойце, о́йце, бо вам хльęба кра́дну! Уж во́ні тот хльęб одньęслі до сво́його до́му, уш ше збіра́лі, же по́йду кра́днуц ві́на. По́шлі до́ йęдней пі́ньві́ці, дзе бу́ло ве́льо ві́на. А тот Боб Йа́ньчі йім гва́рел: Ну, бра́ца, вежньęме тот на́йвекші го́рдоу; а сам ше́днул на о́бручь, а так крі́чал: Ойце, о́йце, бо вам ві́но кра́дну! Збо́йны́ці ші́цкі посцека́лі. Боб Йа́ньчі дрі́льа тот го́рдоу на́прец се́бе, та крі́чі: Бра́ца, по́цце мі помо́чі! Во́ні ве́цка о́пціскалі тот го́рдоу до сво́його до́му. Ну, воні уж по́йду те́раз ме́са кра́днуц. По́шлі до йęдно́го члове́ка, цо мал ве́льо кра́ві і во́лі, та гуторе́лі, же ве́жньу на́йвекшого во́ла, цо на́йтлусте́йші. Вон ше́днул воло́ві до ву́ха, та крі́чьел: Ойце, о́йце, бо вам во́лі кра́дну! А збойны́ці посцека́лі. А вон же́ньę во́ла тако́го барз тлу́стого, па крі́чі: Бра́ца, по́цце мі помо́чі! Во́ні прі́шлі, та одогна́лі во́лі до сво́його до́му. Но, уж бу́ду то́го во́ла дра́пац, бу́ду го пе́чьіц, па бу́ду йęсц. Йак го у́пеклі, та пошеда́лі, же бу́ду йęсц. А Боб Йа́ньчі по́шол ґу гно́йу, та біл по тіх бура́ґох, та то лопота́ло, а у́ше йо́йчьал: То ньę йа, то ньę йа, то ге́уті, цо там йęдза! А збойны́ці посцека́лі, а Боб Йа́ньчі ші́цко по́йęд, цало́го во́ла і два́цац хльęбі і ве́лькі го́рдоу ві́на, та ше барз о́йęд, па йо́йчьал у́ше: Йа йай! — за то, же ше барз о́йęд.

А збойныці прішлі ґу ньому, та ше му пітали: Цо ці, брату, же так йойчіш?

Барз ме побілі! А вон йіх спрєвед, бо шіцко пойєд, та ше ойєд, та за то йойчьал. І тераз йойчі, кєдь ньє умар.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: О. Роздольський, Гал. народ. казки, ст. 65—69, ч. 42. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 225—228, ч. 168. — И. Худяковъ, Великор. сказки, II, ч. 64. — S. Ciszewski, Krakowiacy, I, ст. 176—177. — M. Valjavec, Narod. pripovjetke, ст. 116—119. — A. Schleicher, Litauische Märchen, ст. 7—8. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, I, ст. 178—184, ч. 37 і ст. 201—205, ч. 45. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, I, ст. 300—303, ч. 55; II, ст. 115—116, ч. 99. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, II, ст. 147—155, ч. 53. — J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 121—124, ч. 62. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 341—346, ч. 322. — М. Драгомановъ, Малорус. народ. преданія, ч. 33. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 68, 107, 196.

48. Борба з гадом.

Бул йєден пан, бівал у йєднім варошу. Коло того варошу ішла йєдна шірока вода, і його сін, того ґазді, вецей раз, йак раз ішол на лові. Ўжал пушку праху і брокі, пошол на свой чьамец і сцел вон, да дацо улові. Вон ньє бул, льєм сам на чьамцу. Початал гоньіц от крайу. Кєд го відзелы дзіві качькі, льєбо гускі, дораз одльєцєлы. Йому ше ньє пачело, наўрацел назат чьамец ґу крайу, нарезал верби, конарі навапіхал на чьамец, жебі го ньє відзелы дзіві гускі, льєбо качькі. С тім ше рушел по другі завод; уш то ше ньє відзело, чі то бул чьамец, чі йєст дахто на ным, чі ньєт. Пошол од валалу дальєко; шедзелы там прі крайу вельо качькі дзіві; вон націвовал, штрельєл, качькі подльєтлы горе, йєдна спадла долу. Ото було уж на край воді, кєт спадла до наду. Вон гоньєл чьамец ґу крайу, пошол вонка, глєдал свойу качьку, цо йу заштрельєл. Йак йу нашол, уж йу гад у піскох ньєсол. Вон почьал брац од гада качьку. Ўжал од нього, та ньєше на свой чьамец. За ным ше гад обрацел, барс гныівацо. Руцел ше на нього о полі, опасал ше два раз около пойасу, хвост му вішел коло ногі льывей, ешчі два раз опасані бул по саму жем. Главу двігнул горе, почьал на нього січец і почьал го сціскац. Тот младі хлоп відзел, же то уж ньє добре; ўлапел го з льыву руку за главу, зос праву руку біл го по його главі.

Було то длужей, йак йҿдну годзіну. Так уж вістал чловек гада біц, шіцко бул узнойҿні. Калап му долу спаднул, а вон уж відзел, же го гат скорей наўлада, йак вон гада. Прішло му на розум, же ма йҿден нож у чіжмі; віпагнул нож, одрезал му главу. Да му ньҿ прішло на розум, же вон ма нож, бізоўно бі го гад наўладал. Йаґ го розрезал, спаднул долу, вон крачньҿ прішол до чьамца, шеднул і почьал гоньіц чьамец ґу домові. Вера уж було вечьаром, кҿт прішол. Вон цо вістал, та і заспал на чьамцу. Прішол дому, пріповедал свойому оцові, йак вон ходзел на лові.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. столиці від Осіфа Кулїча.

49. Косарі і великий гад.

Бул йҿден чловек худобні, волал себе ешчі пейцох хлопох: Прідзеце ві зо мну, мойо браца, та пойдземе до Сріму робіц, йака ше нам робота трафі! Зобралы ше шіцкі шейсме, а пошлы до Сріму на роботу. Робота така була — траву кошіц. Прішлы до йҿдного валалу, піталы ше, чі можу ў тім валальҿ траву кошіц. Ньҿ нашлы себе роботі, пошлы до другого валалу. Піталы ше там, чібі ньҿ моглы достац даґдзе траву кошіц. Там йім гварелы: У нас ше покошело! Пошлы дальҿй до трецого валалу, піталы ше там, чібі ше ньҿ нашла дайака робота. Там йім гварелы у тім валальҿ: Ньҿ вельо йҿст траві кошіц, альҿ йҿст у йҿдного ґазді йҿдна велька заграда, оградзена зос прошьчьом. Вон, тот ґазда, ма ешчі кошіц, альҿ ві там ньҿ годны покошіц траву, бо там вецей уш кошелы, а ньҿ моглы докошіц.

Воньі ше піталы: Чьом же бі ньҿ моглы?

Льўдзе йім гуторелы: Кҿт пробуйу кошіц, йҿст там на стретку тей заграді йҿдна студньа, прі тей студзенкі віходзі йҿден гад, а ўше йіх отамаль віплаші. Вецка йіх тот ґазда ньіґда ньҿ віплаці.

Воньі ше того ньҿ бойа. Гварелы тім льўдзом: Може буц, же то ньҿпраўда, льҿм ньҿ сцеце, да мі робіме! Пошлы до того ґазді, піталы ше му, чі ма траву кошіц?

Ґазда йім гварел: Мам у йҿдней заграді; кҿт сцеце кошіц, йа вас пойҿднам, можеце робіц так, йак і другі; йа вам так будзем плаціц.

З ґаздом ше пойҿдналы і пошлы до тей заграді і почьалы кошіц.

Кошélьі йęден пáлі дзень, кошéлы дрýгі дзень до полáдньа. Кęт полáдньę прішло, пошол йęден от тіх шейсцох на вóду, бо йім гварел ґáзда: Мам там йęдну студзéнку, дóбра ў ньęй вóда! Кęт пошол йęден на вóду, пóйдзе ґу студзéнкі, там йęдно дрéво льęжéло на жéмі віру-бáне, уж вéцей йак дзéшец рóкі, грýбе, а сýхе. Кęд вон пóйдзе ґу тóму дрéву, відзі нá ньім вéлькóго, длýгого гáда. Дýма сéбе: Цо тéраз бý-дзем рóбіц? Гат спал, а вон ше нá ньго пріпáтра: Прáўду льýдзе гу-торéлы, кęд сме прішлы ту рóбіц, же тот гад віплáшел вéцей льýдзох, цо кошéлы! Пóшол ґý тім прóшьчьом, вілáмал сéбе йęдну, прішол ґу гадóві, дýма сéбе: Кáдзі го удéрім? Дзвíгнул гóре, удéрел гó пóстрет хрíпту. Гад йак спал, рýцел ше гóре, áльę дáрмо, кęд го у пóлі пре-лáмал; ньę мóгол за ньíма погáньац. Ґéўті відзéлы, йóго пайтáше, цо вон рóбі прі стýдньі, бо уж і тáк чьýлы за тóго гáда. Бежéлы му у по-моц. Прішлы і гáда забíлы і покошéлы крáшньę шíцко ґаздóву трáву. Пóшлы до валáлу, ґаздóві гуторéлы: Мі уж готóві.

Ґáзда ше йім пíта: Йак сце мóглы покóшіц?

Вóньі му гуторéлы: Мі пóшлы, тá сме кошéлы. Пóшол нам йęден пáйташ на вóду, відзел тóго гáда, прі стýдньі на дрéву спал. Наш пáй-таш вілáмал йęдно дрéво, удéрел гó по хріпце і вон ньé мог за нáмі огáньац.

Так йіх ґáзда мýшел віплáціц: да сом мал дрýгіх, цо мі гáда ньę забíлы, ўше сом за дáрмо гó' льęм полóўка мал покошéно, а тéраз уж вéцей ньę бýдзе.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Кулїча.

50. Чудесний пташок.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, Рýснак, і тóта жéна тóму члове-кóві бýла дрýга жéна; та тот члóвек мал от пéршей жéні хлáпца, а тóта жéна мáла от першóго мýжа дзіўчье; та послáла йіх до льęса дрéва збéрац на óгень, та йім так гуторéла, же хто скóрей назбéра, тóму крáшше йаблýко да. А хлáпец скóрей назбéрал, та йак прішол дóму, та гвáрел мацéрі: Мáмо, йа уж назбéрал! А вéцка і дзіўчье прішло, та і вóно назбéрало. А мац йім віньімáла зоз лáді йаблýка: дзіўчьéцу дáла, а хлáпцу кęд давáла, та му вос лáду глáву прішьчіпéла, та го пору-бáла, та го уварéла; а члóвек йęй ў віньіці рóбел; а вóна уварéла тóго хлáпца, та одньęсло дзіўчье оцóві на пóльо йęсц; та гварéла дзіў-чьéцу, же кęд óцец бýдзе йęсц, та косточькі на цвéренку най поздзíва

а на вішьéнку най обéші. Кęт прíшол члóвек дóму, та ше пітал, же дзе хлáпец?

А вóна му гвáрела, жéна йóго, же дзéшка пóшол. Кęд на рáно поставáлі, та ше зос тóго хлáпца с костóчькох спрáвел тáшьчьок, та пó-шол на йіх хíжу, та зашпівал: Мóйа мац ме порубáла, мóйа шестрíчка на пóльо ме одньęсла, мой óцец ме жéдол, костóчькі на цверéнку по-здзівал, а на вішéнку обéшел! Вóні вішлі вóнка, та му гварéлі: Зашпí-вай íшьчье раз, тáшьку!

А тáшьчьок одльęцел на сушедóву хíжу, та на сушедóвей зашпí-вал: Мóйа мац ме порубáла, мóйа шестрíчька ме на пóльо одньęсла, мой óцец ме жéдол, на цверéнку ме поздзівал, на вішéнку ме обéшел! Сушедóво вішлі вóнка, та му гуторéлі: Зашпівай íшьчье рас, тáшьку!

А вон гвáрел, же зашпіва, кęд му дáйу лáйбік. А вóні му дáлі, та йім зашпівал: Мóйа мац ме порубáла, мóйа шестрíчька на пóльо ме одньéсла, мой óцец ме жéдол, на цверéнку ме поздзівал, на вішéнку ме обéшел! Пóшол вон заш на другóго сушéда хíжу, та заш зашпівал: Мóйа мац ме порубáла, мóйа шестрíчька на пóльо ме одньęсла, мой óцец ме жéдол, на цверéнку ме поздзівал, на вішéнку ме обéшел!

Вішлі сушедóво заш вóнка, та му гварéлі: Зашпівай íшьчье рас, тáшьку! А вон гвáрел, же зашпíва, кęд му дáйу кáмень. Вóні гвáрелі, же му дáйу. Вон йім зашпівал. Вéцка пóшол на трéцого сушéда хíжу, та там шпівал. Вóні вішлі вóнка, та му гвáрелі: Зашпівай íшьчье рас, тáшьку. А вон гвáрел, же зашпіва, кęд му дáйу ціпéлкі. Та пóшол, та му дáлі. Пóшол до свóйого óцца дóму, та зашпівал на óццовей хíжі. А óцец вішол вóнка і мац і шестра. А вон рýцел на мáцер кáмень, а на óцца лáйбік, а на шéстру ціпéлі, та йіх позабівал. А вéцка йому так Бог дáл, же ше препрáвел на хлáпца, та ше óженьęл, та жíйę зос свóйу жéну і тéраз, кęд ньę помáрлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. столиці від Юлї Молнар.

Паралелї: Отся коротенька казка виглядає на самостійно оброблений один епізод із відомої єгипетської казки про двох братів, пор. В. А. Клоустон, Народні казки та вигадки, ст. 106—147. Задля великих відмін не можна одначе сього твердити на певно.

Hauptmotive der Märchen.

1. Wie Janči einen wunderbaren Nachen gezimmert und mit Hilfe wunderbarer Genossen eine Prinzessin zur Gemahlin gewonnen hat. Von dreien Brüdern zimmert der eine einen Nachen, der über das Land dahingleitet gleichwie übers Wasser, und fährt darin zu einem König, um um seine Tochter zu werben. Unterwegs nimmt er einen Läufer, einen Fernseher, einen Schleuderer, einen Ewigfrierenden, einen Ewighungernden, einen Ewigdurstenden und einen Juckhäutigen in seinen Nachen mit, bringt mit deren Hilfe verschiedene Arbeiten, die ihm vom König auferlegt werden, zustande und gewinnt so die Königstochter zur Gemahlin.

2. Wie ein Bursche dank den Ratschlägen seiner Ochsen eine Königstochter zur Frau bekam und sie wieder verlor. Dem Rat eines Wunderochsen gemäss wirbt ein Bursche um eine Königstochter und nachdem er eine Reihe von Arbeiten vollbracht, führt er sie heim. Ebenso rasch aber fällt seine Gattin einem Zigeuner zu, der das ihm von dem Burschen aufgegebene Rätsel glücklich löst.

3. Von den Abenteuern, die der jüngste Bruder erlebt. Von dreien Brüdern erarbeitet sich der jüngste bei der Frau Jaga ein Zauberhorn. Sobald er mit einer Rute daran schlägt, kommt eine Viehherde daraus hervor, die aber nicht wieder hinein will. Da treibt Frau Jaga, die sich durch Verkleidung unkenntlich gemacht, die Herde wieder hinein unter der Bedingung, dass er nie heiraten wird. Der Bursche hält indes die Bedingung nicht ein und muss infolge dessen vor Frau Jaga das Weite suchen; auf der Flucht verläuft er sich gar nach dem Jenseits. Unter Beihilfe von drei greisen Priestern erhält er drei starke Tiere, mit denen zusammen er Frau Jaga, die ihn auch da ereilt hat, umbringt. Hierauf schützt er junge Greife vor feurigem Regen, wofür ihn der alte Greif wieder nach der Oberwelt heraufbefördert.

4. Von den drei Brüdern und der heilenden und verjüngenden Salbe. Drei Brüder ziehen in die weite Welt, ein goldenes Vöglein für ihren Vater zu holen; doch bekommt es erst der jüngste unter Beihilfe eines Fuchses. Ausserdem gewinnt er noch ein wunderbares Ross und eine Königstochter als Braut. Auf der Heimkehr erlöst er seine Brüder aus der Gefangenschaft. Zum Lohn dafür bringen ihn seine Brüder um, worauf sie das Vöglein, das Wunderross und die Prinzessin nach Hause bringen. Der Fuchs jedoch macht den Toten mittelst einer Wundersalbe wieder lebendig; dieser kehrt nun heim und deckt den Trug auf. Der König jagt die älteren Söhne von dannen, den jüngsten aber setzt er zu seinem Thronfolger ein.

5. Die drei Brüder, Tindejr-Sejp-Ilona und der „Rote Held“. Drei Königssöhne ziehen der Reihe nach aus, in der weiten Welt ihr Glück zu versuchen. Unterwegs werden die beiden älteren von einem Drachen getötet, der jüngste aber erlegt das Ungetüm und macht seine Brüder wieder lebendig. Sie entbrennen in wildem Hass gegen ihn, weil er sie daheim lässt und selbst zum zweitenmal in die Welt hinauszieht. Er aber reitet auf einen Glasberg hinaut zu der wunderschönen Ilona und verweilt dort eine Zeitlang. Eine alte Dienstmagd trifft indes eine geheime Verabredung mit dem „Roten Helden“, vergiftet den Prinzen und liefert Ilona dem Roten Helden aus. Da erfahren es der Vater und die Brüder des Prinzen; sie gehen auf den Glasberg und machen ihn wieder lebendig, worauf er Ilona dem Räuber zurücknimmt und mit ihr bis an seinen Tod haust.

6. Wie ein König seinen Sohn töten wollte, dieser aber entfloh und erst Hirt war, sodann König wurde. Dem Rat einer bösen Hexe gemäss lässt ein König, um seine Gemahlin zu heilen, seinen Sohn umbringen. Der Jäger aber lässt den Sohn laufen und bringt anstatt dessen Herzens dem König ein Hasenherz. Der Königssohn tritt bei einem Hirten in Dienst, nachdem er aber sich mit ihm entzweit, bringt er ihn um. Hierauf verdingt er sich als Hirt bei dem Nachbarkönig. Dahier überwältigt er drei Drachen und erhält von ihnen wunderbare Halfterbänder, mittelst deren er für seinen König drei Kriege gewinnt, worauf er seine Tochter heiratet und an seiner Statt König wird.

7. Wie ein Schweinehirt die Königstöchter hütete, die bei Nacht mit Teufeln tanzten. Ein königlicher Schweinehirt übernimmt die Aufgabe, die drei Königstöchter zu hüten, die bei Nacht mit Teufeln tanzten. Er hängt sich insgeheim an ihren Wagen und liest unterwegs verschiedene Gegenstände auf, um damit zu erweisen, wo er gewesen: drei metallene Reiser, ein Messer, eine Gabel und

einen Löffel, beim Mahle gestohlen, beim Tanz zerrissene Schuhe, ein Tüchlein, eine Schürze und ein Kopfband, die er den Prinzessinnen beim Bad entwendet. Zurückgekehrt, zeigt er alle diese Beweise dem König vor, der ihn belohnt, seine Töchter aber von dannen jagt.

8. Die verräterische Mutter, ihr Buhle und ihr Sohn. A. — 9. Eine Mutter, die den eigenen Sohn verrät. B. — 10. Die verräterische Schwester, der „Rote Held“ und Janči. C. — Mutter und Sohn sehen sich gezwungen, in die weite Welt zu ziehen. Unterwegs gewinnt der Sohn eine wunderbare Schürze, die ihm übernatürliche Kraft verleiht, so dass er Räuber umbringt und in ihrem Anwesen zu wirtschaften beginnt. Da macht seine Mutter einen von den Räubern wieder heil, verständigt sich mit ihm insgeheim und versucht es seinem Rat gemäss, sich ihn vom Halse zu schaffen. Sie schickt ihn aus, Löwenmilch und Lebenswasser zu holen und drei Ungetüme zu töten, um drei Prinzessinnen von ihnen zu erlösen; als er aber heimkehrt, entreisst sie ihm beim Bad die Zauberschürze, blendet ihn (selbst oder durch den Räuber) und jagt ihn davon. Der Sohn kommt zu einer der erlösten Prinzessinnen, heiratet sie, gewinnt das Augenlicht wieder, siegt in einem Kriege, kommt endlich zu seiner Mutter zu Besuch und haut ihr den Kopf ab (oder die Mutter gibt sich selbst den Tod). In der dritten Variante ist namentlich der Schluss abweichend gestaltet: Der Bruder bringt den Räuber um, seine Schwester aber bindet er an eine Eiche. Dann tötet er unter Beistand starker Tiere einen Drachen und erlöst von ihm eine Prinzessin. Während der Rast bringt ihn der „Rote Held“ um, um die Königstochter für sich zu nehmen; der Tote wird aber von den Tieren wieder belebt und heiratet die Prinzessin, während der „Rote Held“ durch Pferde zerrissen wird.

11. Der vermauerte Bursche Varga, der wackere Kämpe. Der Knabe Varga will weder seinem Vater, noch dem Bischof, noch dem König sein Traumgesicht erzählen, weshalb ihn dieser vermauern lässt. Die Königstochter aber nährt ihn insgeheim und als der „Rote König“ ihren Vater auffordert, zu erraten, welches Ende des Stockes das dickere und welches der drei Fohlen das jüngste ist, errät er es; als aber der Rote König eine Keule schleudert und verlangt, dass sie zurückgeschleudert werde, wird dem Rat der Prinzessin zufolge die Mauer, hinter der er sitzt, wieder abgetragen, worauf er die Keule zurückschleudert, mit 11 ihm täuschend ähnlichen Burschen zum Roten König zu Besuch geht, sich dort nicht erkennen lässt, den Roten König umbringt, dann aber heimkehrt und selbst König wird.

12. Wie ein dem Teufel zu eigen gegebener Königssohn sich von diesem erlöst und seine Tochter zur Frau

nimmt. Ein König verspricht dem Teufel seinen Sohn zu geben, von dem er nichts weiss, weil er in seiner Abwesenheit zur Welt gekommen. Nachdem der Sohn herangewachsen, geht er zu dem Teufel. Unterwegs begegnet er im Bad dessen drei Töchtern, entwendet einer derselben einen Teil ihrer Gewänder und zwingt sie so, seine Gattin zu werden. Bei dem Teufel angekommen, erfüllt er mehrere Aufgaben (er errät das Alter dreier Raben, sattelt wilde Stuten, baut eine messingene, eine silberne und eine goldene Brücke) unter Beihilfe der Teufelstochter und flieht mit ihr, wobei sie sich bald in einen Hirten und eine Herde Kühe, bald in ein Hirsefeld und dessen Hüter, bald wieder in eine Ente und einen Enterich verwandeln. In der Nähe seines Hauses lässt er sie in einem Kasino zurück, vergisst an sie und will eine andere heiraten, er erinnert sich aber endlich an sie und lässt sich mit ihr trauen.

13. Wie ein Königssohn mit dem Satan Krieg führte. A. — 14. Wie Janči seine Frau zurücknahm. Ein Königssohn, mit einer schönen Gattin vermählt, erhält eine Erbschaft unter der Bedingung, dass er in das zwölfte Zimmer nicht hineinblicken darf. Da litt es ihn nicht und er blickte hinein und sah drinnen im Zimmer einen Satan, mit Ketten angeschmiedet. Auf dessen Bitte reicht er ihm drei Becher Wasser, wofür ihm der Satan drei Welten schenkt. Nachdem der Satan das Wasser ausgetrunken, schmiedet er sich los und flieht mit der jungen Königin. Der Königssohn bemüht sich dreimal ohne Erfolg, sie zurückzunehmen, der Satan aber schenkt ihm dreimal das Leben. Da verdingt sich der Königssohn bei der Frau Jaga, hütet ihre Stuten (ihre Töchter), die er unter Beistand eines Wolfes, einer Ente und eines Fuchses nach Hause treibt, und erhält zum Lohn ein Zauberross, worauf er seine Gattin dem Satan wegstiehlt und flieht, während der Satan auf der Flucht umkommt.

15. Wie die Gattin eines Schmieds Königin wird und ihr Sohn ein goldhaariges Mädchen heiratet. Die Vilen (Vila = serbische Göttin) tragen eine böse Königin zu einem bösen Schmied, die Gattin des Schmieds aber zu dem König, dem sie einen einzigen Sohn gebiert. Zu einem Jüngling herangewachsen, hütet dieser einen Apfelbaum, der am Abend blüht und am Morgen Früchte trägt, die jedoch von irgendjemandem gepflückt werden. Es waren dies drei Mädchen von dem „Schwarzen Eiland“; eine von ihnen, eine goldhaarige, beobachtet er dabei und nimmt sich vor, sie zu bekommen. Als er sich auf den Weg macht, schwatzt er den Teuteln Zauberstiefel und eine Zauberpeitsche ab, die sie nicht untereinander zu teilen wussten, flieht in den Stiefeln auf das „Schwarze Eiland“, nimmt von dort die

Goldhaarige, die ihr Schloss in einen Apfel verwandelt hat, und kehrt zur Freude seiner Eltern heim.

16. Der Prinz und seine Gemahlin „Pavunycja". Ein Prinz hütet einen Apfelbaum, von dem die Äpfel verschwinden, und überzeugt sich, dass sie von neun „Pavunycja's" gepflückt werden. Eine von ihnen will er heiraten und zieht mit einem Soldaten aus, sie zu holen, gelangt aber zu ihr erst, nachdem er den Soldaten getötet. Sie untersagt ihm, den zwölften Keller zu betreten; durch Ungehorsam verliert er sie und muss sich bei einem alten Weibe verdingen und ihre Stuten hüten, bis er sich ein Zauberross erarbeitet, worauf er zu seiner Gattin gelangt und mit ihr heimkehrt.

17. Wie ein Bursche seine Schwester einem Drachen abgenommen hat. A. — 18. Ein Zigeuner in Satans Diensten. B. — Einem Manne wird seine Tochter von einem Drachen entwendet. Ihr Bruder zieht aus, sie zurückzuholen, wird aber von dem Drachen zu verschiedenen Dienstleistungen angehalten, von denen er sich durch allerlei Ausflüchte losspricht (statt Wasser will er einen ganzen Brunnen, statt Reisig einen ganzen Wald bringen; anstatt einer eisernen Kugel drückt er einen Käseklumpen so zusammen, dass Wasser daraus tröpfelt; anstatt die ihm gereichte Keule emporzuschleudern, vergräbt er sie in die Erde und zeigt sie nach drei Tagen dem Drachen, den er zu überzeugen weiss, sie sei, von unabsehbarer Höhe herabstürzend, so tief in die Erde gedrungen). Endlich bringt er den schlafenden Drachen um und kehrt mit der Schwester heim. In Nr 18 fällt das Motiv über die Schwester weg und bleibt bloss die Betörung des Teufels durch einen Zigeuner.

19. Der starke Schneider und seine wunderbaren Helfer. Ein Schneider von grosser Körperkraft, dazu ein Vielfrass ohnegleichen, verdingt sich, als er aber mit Bären Holz aus dem Walde herbeifährt, wobei gar der Teufel ihm Hilfe leisten muss, bekommt man Furcht vor ihm und entlässt ihn. Da geht er hinaus in die weite Welt und wirbt 10 wunderbare Helfer (den Waldbrecher, Bergabtrager und a.), mit denen er verschiedene ihm von einem König aufgetragene Dienstleistungen vollführt und hierauf die Königstochter heiratet.

20. Wie Janči seine Schwester von einem Drachen erlöst und den „Ellenbart" gezüchtigt hat. Ein Drache stiehlt ein Mädchen, das ihren zwei Brüdern das Mittagsmahl trägt. Die Brüder gehen auf die Suche nach ihr, werden aber von dem Drachen getötet. Da bringt die Mutter den Bohnen-Janči zur Welt, der, sobald er erfährt, was der Schwester und den Brüdern widerfahren, sich zu dem Drachen auf den Weg macht, ihn selbst erlegt, seine Brüder

aber wieder lebendig macht und mit der Schwester nach Hause zurückführt. Da aber die Brüder ihn feindselig behandeln, zieht er hinaus in die weite Welt. Unterwegs wirbt er zwei Gesellen. Im Nachtlager nimmt diesen der „Ellenbart" ihre Ochsen ab und frisst sie auf; der Bohnen-Janči aber lässt sich seinen Ochsen nicht nehmen und züchtigt obendrein noch den frechen Räuber.

21. Wie der „Baumentsprossene" seine Brüder und seine Schwester von einem Drachen erlöst. Über die untreue Gattin. Ein Drache raubt ein Mädchen und tötet ihre beiden Brüder, die nach ihr kommen. Sie werden alle drei von ihrem Bruder, dem Baumentsprossenen, der später zur Welt gekommen, gerettet und nach Hause gebracht, worauf dieser selbst in die Welt hinauszieht und sich verdingt. Er entdeckt dem Bauer, bei dem er dient, dass ihn sein Weib mit dem Pfaffen verrät, wobei dieser zu wiederholten Malen in arge Verlegenheit gerät und sich immer wieder bei dem Knecht loskaufen muss.

22. Wie Janči drei Prinzessinnen von Drachen erlöst und auf einem Greifen wieder nach dem Diesseits zurückkehrt. Janči zieht in die Welt hinaus, nachdem er einen Zigeuner als Genossen angenommen. Dieser lässt ihn in eine Öffnung in der Erde hinabgleiten, durch die Janči nach dem Jenseits gelangt, wo er drei Drachen tötet und so drei Prinzessinnen erlöst. Der Zigeuner zieht die Prinzessinnen herauf, ihren Retter aber lässt er in der Tiefe zurück. Janči irrt im Jenseits umher, endlich rettet er einen jungen Greifen vor einer Schlange, wofür ihn der alte Greif wieder nach dem Diesseits heraufbefördert. Hier heiratet er eine von den geretteten Prinzessinnen, den treulosen Zigeuner aber lässt er durch Pferde zerreissen.

23. Wie ein Königssohn durch die Lüfte zu einer Prinzessin flog. Ein wandernder Meister verfertigte Flügel, auf denen ein Königssohn zur Prinzessin im Nachbarlande zu Besuch fliegt. Als sie von ihm schwanger geworden, wird sie von ihrem Vater in einen tiefen vertrockneten Brunnen hinuntergeworfen. Der Prinz holt sie jedoch von dort wieder herauf und heiratet sie, während der Hochzeit aber lässt er ihre Eltern mit dem Tode bestrafen.

24. König Silvester. Silvester, der Sohn eines Arztes, flieht vor den Kaufleuten, an die er verkauft wird, in den Wald und wächst hier heran erst bei einer Löwin, die ihn forträgt, sodann bei einem Einsiedler, der die Löwin erlegt. Von dem Einsiedler zieht er dreimal in den Krieg einem König zu Hilfe, schlägt den Feind, heiratet die Königstochter und wird selbst König. Den in einem neuen Kriege geschlagenen und verwundeten bringt der Einsiedler zusammen mit seiner

Gattin zu einem Arzt; hier kommt es an den Tag, dass der Arzt sein Vater ist.

25. „Komm' nicht schön, sondern glücklich zur Welt.[1])" Ein Vater steckt seinen ungeratenen Sohn unter die Soldaten, wird aber nach wie vor von dem Nichtsnutz betrogen, der von seinen angeblichen Beförderungen viel zu berichten weiss. Als die Lügen kundgeworden, flieht der Schlingel in die weite Welt, bekommt von einem Einsiedler einen Zauberbeutel mit einem Feuerstahl und gewinnt mit dessen Hilfe eine Königstochter zur Gemahlin. Da gerät der Beutel in die Hände eines Juden, der die Prinzessin entführt; der Schlingel aber weiss beides zurückzugewinnen, worauf er selbst König wird.

26. Der Zauberring. Ein Knabe kauft einen Hund, eine Katze und eine Schlange vom Tode los. Der Schlangenvater schenkt ihm dafür einen Zauberring, der alle Wünsche des Knaben in Erfüllung bringt. Mit seiner Hilfe baut der Knabe prachtvolle Schlösser und heiratet eine Prinzessin. Der Buhle derselben raubt jedoch den Ring samt der Königstochter; erst nach längeren Bemühungen gelingt es dem Knaben mit Hilfe seines Hundes und seiner Katze, das Geraubte zurückzugewinnen.

27. Das wunderbare Huhn, der Säbel und das Tischtuch. A. — 28. Die Zaubermühle, der Zauberstab und die wunderbare Tischdecke. B. — 29. Das wunderbare Handtuch, die Handmühle, die Laute und der Stab. C. — Ein armer Schlucker, der nichts zu essen hat, geht zu Gott (oder zu dem Satan — mit einem Geschenk, oder um sich zu beschweren, oder um ihn zu töten). Gott (oder der Satan) erhört ihn und gibt ihm allerlei Zauberdinge: ein Handtuch (Tischtuch), das, sobald es entfaltet wird, allerhand Speisen zu Gebote stellt; eine Ziege (ein Huhn, eine Handmühle), die Geld herausschütten; eine Laute, bei deren Klängen jedermann tanzen muss. Alle diese Gegenstände werden jedoch von jemandem (gewöhnlich einem Schenkwirt) heimlich vertauscht. Da gibt Gott dem Armen einen Stab, der selbst schlägt (Säbel, aus dem Soldaten hervorspringen). Mit dessen Hilfe gewinnt der Betrogene die Zauberdinge zurück und wird ein reicher Herr.

30. Der Einunddreissigste. Einem König wird der einunddreissigste Sohn geboren, der auch diesen Namen behält. Alle Brüder ziehen übers Meer hinaus, sich Frauen zu suchen, wo bei einer alten Frau (Jaga) einunddreissig Töchter sind. Die Alte gewährt ihnen ein Nachtlager und will sie sämtlich schlachten; anstatt dessen aber schlachtet

[1]) Ukrainisches Sprichwort.

sie ihre eigenen Töchter, während die Brüder davonfliehen, nachdem sie ihr einen Zauberpantoffel entwendet, der den Besitzer übers Meer trägt. An einem Kreuzweg scheiden sie voneinander: neunundzwanzig Brüder kehren heim, während der älteste mit dem jüngsten, dem Einunddreissigsten, bei einem auswärtigen König Dienst nehmen. Der älteste verleumdet aus Eifersucht den jüngsten, worauf dieser genötigt wird, auf seinem Zauberrosse dem König von einem alten Weibe ein Brot und eine Flasche Wein zu holen, die ein Soldatenregiment nicht aufzuessen und auszutrinken imstande ist, und ein Vöglein, das die magern und die fetten Jahre vorausverkündet. Nachher holt er eine goldhaarige Prinzessin und eine goldene Herde, die er selbst melkt, worauf er in der Milch badet und davon schöner wird, während der König darin zu Tode gesotten wird. Nun heiratet der Einunddreissigste die Goldhaarige und herrscht an des Königs Statt.

31. Von den zwölf Brüdern, deren jüngster eine Königstochter zur Frau gewinnt. Eine Variante der vorhergehenden Nummer, doch mit einigen bemerkenswerten Abweichungen.

32. Der Hündin Sohn Janči. Eine Königin, deren Köchin und eine Hündin bringen gleichzeitig je einen Sohn zur Welt. Die Söhne wachsen zusammen auf und ziehen dann in die Welt hinaus; die beiden ersteren kehren bald wieder heim, während Janko, der Hündin Sohn, bei einem Einsiedler Dienst nimmt, drei Mädchen im Bade überrascht, einer von ihnen ihr Hemd raubt und sie darauf heiratet. In seiner Abwesenheit entwendet sie das Hemd und flieht davon. Janko zieht in die Welt, sie zu suchen. Unterwegs verdingt er sich bei einem König, hütet goldene Ferkel und tötet einen Drachen; hierauf gelangt er zu seiner Gattin und stiehlt sie heraus. Die Fliehenden werden verfolgt und verwandeln sich in einen Müller und eine Mühle, einen Hirten und eine Schweineherde, einen Teich und einen Enterich darin, worauf sie glücklich heimkehren.

33. Von dem Königssohn und dessen Abenteuern. Ein Königssohn kommt nach dem Jenseits und nimmt dort Dienst als Schafhirt bei einem Paar blinder Greise. Er wird von drei Hexen überfallen, die auch ihn blenden wollen, tötet sie jedoch, nachdem er in Erfahrung gebracht, wo die Augen der beiden Greise sind, die er ihnen nun wieder hineinfügt. Der Alte gibt ihm dafür ein Zauberross und ein goldenes Gewand, die Alte aber ein goldhaariges Mädchen zur Frau. Der Prinz kehrt heim und setzt, von niemand erkannt, auf seinem Ross über eine Burg. Anstatt ihm seine Tochter (des Prinzen Schwester) zu geben, lässt ihn der König samt seiner Gattin mitten zwischen

wilde Tiere werfen, damit sie ihn zerreissen. Als sie jedoch von den Tieren nicht angerührt werden, entbietet sie der König zu sich; alles kommt ans Licht, worauf der Prinz seine Hochzeit feiert und selbst König wird.

34. Der Mann mit dem Schlangenleib. Einem kinderlosen Ehepaar beschert Gott ein Kind mit einem Schlangenleib, das zuweilen seine Haut abstreift und sich als ein Knabe entpuppt. Zu einem Jüngling herangereift, heiratet dieser eine Königstochter; als sie aber seine Schlangenhaut verbrennt, flieht er übers Meer. Seine Gattin kann nicht niederkommen, solange er nicht seine Hand auf ihren Leib legt; darum sucht sie ihn überall, findet ihn endlich, schläft mit ihm und bringt zwei Knaben zur Welt. Der Mann kehrt mit ihr nach Hause zurück, die Kinder sterben, nach einigen Jahren aber gebiert ihm seine Frau 12 Knaben auf einmal. Darob erschrocken, flieht der Gatte in den Wald und verwildert dort; als aber die Knaben herangewachsen sind, suchen sie ihn auf und bringen ihn nach Hause zurück.

35. Die Reise zu der Sonne. A. — 36. Die Reise zu dem Satan. B. Einem Reichen beschert Gott ein Mädchen und einem Armen einen Knaben, der sie heiraten soll. Der Reiche kauft dem Armen den Knaben ab und lässt ihn im Walde liegen, damit er dort zugrunde gehe; ein Jäger findet aber den Knaben und zieht ihn auf. Der Reiche begegnet ihm und schickt ihn mit einem Brief zu seiner Gattin, damit sie ihn ums Leben bringe; anstatt dessen aber vermählt diese ihre Tochter mit ihm. Da der Reiche ihn um jeden Preis loswerden will, schickt er ihn aus, den glücklichen und den unglücklichen Tag zu suchen, in der festen Hoffnung, er werde dabei umkommen; der Schwiegersohn aber bringt es heraus, weshalb bei einem König ein Birnbaum keine Früchte trägt und bei einem anderen die Tochter sieben Jahre lang dahinsiecht, wo des dritten Tochter hingeraten, wann der Fisch im Meere Nahrung haben und die Wache bei dem Satan Ablösung finden wird, — und kehrt darauf wohlbehalten heim. Nun schickt er seinen Schwiegervater ebendahin, wo er gewesen und wo dieser nun den Tod findet. — Die Variante B weist hier bedeutende Abweichungen auf.

37. Der Satan als Gemeindediener. Der Satan nimmt Dienst bei einer Gemeinde, nachdem sie mit einander abgemacht, dass es ihm niemals an Arbeit fehlen dürfe. Die Gemeinde kann ihm aber nicht Arbeit genug finden, da er jegliches Werk pfeilschnell vollbringt. Da trägt ihm der Schulze dem Rate des Popen gemäss auf, alle garstigen Bücher und Zeitungen, die in Ungarn gedruckt werden, zu einem Haufen zusammenzutragen und anzuzünden, der Teufel aber trägt sie

ois auf den heutigen Tag zusammen und kann damit nimmer fertig werden.

38. Von einem Burschen, der das Gruseln lernen wollte. Es war einmal ein Bursche, der vor nichts erschrak. Es wollte ihn der Glöckner um Mitternacht fürchten machen und brachte es nicht zustande. Er blieb mit Gehenkten unterm Galgen stehen und erschrak auch da nicht. Als er aber selbst vor den Teufeln nicht zurückschauderte, die in einer Hütte einen Schatz hüteten, und denselben furchtlos hob, da gab ihm ein König seine Tochter zur Frau.

39. Der Bruder mit dem Mond, die Schwester mit den Sternen auf der Brust und Tindir-Sejp-Ilona. Ein Königssohn heiratet ein Mädchen, das ihm versprochen hat, einen Sohn mit einem Mond und eine Tochter mit Sternen zur Welt zu bringen; bald nach der Hochzeit aber zieht er in den Krieg. Die zur Welt gekommenen Kinder werden von dem bösen Weibe Ježi-Baba in einen Sarg gesperrt und ins Wasser ausgesetzt. Von einem Fischer gerettet, wachsen sie auf und siedeln sich im Walde an. Ježi-Baba, die davon erfahren hat, rät der Schwester, ihren Bruder zu Tindir-Sejp-Ilona zu senden, damit er erst den Zauberspiegel, der in ihrem Besitz ist, dann auch sie selbst hole, da sie Überzeugt ist, er werde dort zugrunde gehen. Der Bruder aber bringt den Spiegel und heiratet Ilona, worauf alle drei zu dem König zu Besuch gehen. Dort lässt man sie die Königin, die in Leder eingenäht wurde, weil sie, anstatt Kinder zu gebären, angeblich Hündchen geworfen hatte, schlagen und auf sie spucken. Sie weigern sich es zu tun, worauf der wahre Sachverhalt ans Licht kommt, die Königin alle ihre Rechte wieder erhält, die böse Ježi-Baba aber durch Pferde zerrissen wird.

40—41. Die Prinzessin ohne Hände. A. — B. — Einem Königssohne gebiert seine Frau, während er Krieg führt, zwei Kinder. Die Stiefmutter aber (Ježi-Baba, der Pfaffe) unterschiebt Briefe an den Königssohn und von demselben und befiehlt in seinem Namen der Königin die Hände abzuhacken und sie samt ihren Kindern im Walde auszusetzen. Nach seiner Rückkehr findet der Königssohn seine Gemahlin samt den Kindern wieder auf, der indessen die Hände wieder angewachsen sind; die Sache klärt sich auf und den Schuldigen ereilt die verdiente Strafe.

42. Die verfolgte Stieftochter. Eine böse Königin verfolgt ihre Stieftochter selbst damals, als diese von ihr zu Räubern entflohen ist. Hinterlistigerweise legt ihr die Stiefmutter einen Zaubergürtel an, dann einen Zauberkamm, endlich lässt sie sie in einen Apfel beissen und jedesmal muss die Stieftochter daran sterben. Zweimal wird sie von Räubern vom Tode erlöst und das dritte Mal von einem Herrn,

der sie kauft und heiratet. Die Stiefmutter wird zur Strafe durch Pferde zerrissen.

43. Wie ein Königssohn eine Dienstmagd zur Frau genommen. A. — 44. Das Aschenbrödel. B. — Ein Mädchen flieht vor ihrem Vater, der sie heiraten will, und verdingt sich bei einem König. Der Königssohn veranstaltet dreimal einen Ball und jedesmal erscheint das Mädchen darauf unerkannt, stets in anderer Tracht: in messingenen, silbernen, goldenen Gewändern. Der Königssohn gewinnt sie lieb und führt sie als Gattin heim.

45. Der tote Geliebte. Ein Mädchen glaubt nicht, dass ihr Geliebter gestorben ist, und ruft ihn durch Zauber zu sich her. Der Tote führt sie auf den Friedhof, das Mädchen aber flieht davon, sobald sie es wahrgenommen. Der Tote jagt ihr nach, bekommt sie aber nicht mehr in seine Hände.

46. Wie ein Zigeuner Müller geworden und den Teufel spielen gelehrt. Die Teufel ertränkten alle Müller im Flusse. Ein Zigeuner, der Müller geworden ist, fängt zu spielen an. Der Teufel hört es und will auch spielen lernen. Der Zigeuner bohrt fünf Löcher in einen Balken, keilt des Teufels Finger da hinein und beginnt zu spielen. Der Teufel tanzt, endlich aber reisst er die Finger heraus und macht sich aus dem Staube. Von nun an kommt kein Teufel mehr in die Mühle.

47. Der Bohnen-Janči-das Ochsenohr. Einem Manne wird ein Sohn geboren, so klein wie eine Bohne, der geht mit seinem Vater das Feld pflügen. Ein Herr kauft ihn, der Bohnen-Janči aber entkommt und gesellt sich zu Räubern, denen er allerlei Streiche spielt, wenn er auch ihnen Beute in Hülle und Fülle gewinnt.

48. Der Kampf mit einer Schlange. Eine Schlange windet sich um einen Jäger auf der Jagd und hätte ihn erwürgt, hätte nicht der Jäger ein Messer hervorgeholt und ihr den Kopf abgehauen.

49. Die Mäher und die Riesenschlange. Mäher töten im Schlafe eine Riesenschlange, die die Leute schreckte und sie nicht arbeiten liess.

50. Das Wundervöglein. Eine Stiefmutter bringt ihren Stiefsohn um, kocht ihn und schickt ihn ihrem Manne zum Mahl. Der Mann isst das Fleisch, die Knochen aber bindet er mit einem Faden zusammen und hängt sie an einen Weichselbaum. Aus den Knochen wird ein Vöglein, das seine Lebensgeschichte singt. Die zum Lohn dafür erhaltenen Gegenstände wirft es auf den Vater, die Stiefmutter und deren Tochter und bringt sie um, worauf es selbst sich in einen Burschen verwandelt und heiratet.

ЗМІСТ.

Етноґрафічний Збірник, т. X. Містить: Галицько-руські народнї приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Ів. Франко. Вип. І. (А—Відати) . 3·00 к.

Етноґрафічний Збірник, т. XI. Містить: Галицько-руські народнї піснї з мельодиями. Зібрав др. І. Колесса . . . . 6.00 „

Етноґрафічний Збірник, т. XII—XIII. Містить: В. Гнатюк, Галицько-руські народнї леґенди I—II . . . . 3·00 „

Етнольоґічні материяли, (з ілюстрациями) т. I. Містить:
Хв. Вовк, Передісторичні знахідки на Кирилівській улиці в Київі — Хв. Вовк, Українське рибальство в Добружі. — М. Могильченко, Гончарство в с. Олешнї у Чернигівщинї. — В. Гнатюк, Кушнїрство у Галичинї. — М. Могильченко, Будівля в Чернигівщинї. — В. Гнатюк, Народня пожива і спосіб її приправи у Галичинї. — О. Гриша, Весїлля у Гадяцькому повітї у Полтавщинї. — М. О. Максимович, Сороміцькі весільні піснї. — М. Кордуба, Писанки на Галицькій Волинї. — Хв Вовк, Палеолїтичні знахідки на Кирилівській улици у Київі. —Звістки і проґрами до науково-етноґрафічних розвідок . . . . 8·00 к.

Етнольоґічні материяли, т. II. Містить:
Волод. Шухевич, Гуцульщина, ч. I. (з ілюстрациями) . . . 4·00 „

Етнольоґічні материяли, т. III. Містить:
Хв. Вовк, Знахідки у могилах між Веремєм і Стретівкою і біля Трипіля. — В. Гнатюк, Ткацтво у східній Галичинї. — А. Веретельник, Рубанє і виготовлюванє дерева. — М. Зубрицький, Народнїй календар. — В. Житє на віру у сибірських селян. — П. Литвинова-Бартош, Весїльні обряди і звичаї в Чернигівщинї. — Хв. Вовк, Звістки і листи. — М. Дикарів, Проґрама до збирання відомостей про громади і збірки сільської молодї . . . . . 4·00 к.

Етнольоґічні материяли, т. IV. Містить:
В. Шухевич, Гуцульщина, ч. II (з ілюстрациями) . . . . . 6·00 „

Етнольоґічні материяли, т. V. Містить:
В. Шухевич, Гуцульщина, ч. III. (з ілюстрациями) . . . . 6·00 „

Зоря, письмо лїтературно-наукове р. III, V, VI по 6·00 к. VIII, IX, X i XI по 10·00 „ (містить між иньшими етноґрафічні працї Д. Лепкого).

Житє і Слово, вістник лїтератури, історії і фолькльору, томи I—IV, разом 20·00 „

Руська історична бібліотека, т. XIX. В працї Ю. Целевича про опришків зібрано також значне число народнїх переказів і оповідань про опришків. 3·60 „

Збірник історично-фільософічної секциї, т. I—IV. — М. Грушевського Історня України-Руси (містить етноґрафічний огляд українсько-руської людности в найдавнїйші часи) . . . . . . 13·00 „

Збірник фільольоґічної секциї, т. II. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. I. Містить: Україна в її словесности.— Про доконечність досліду народньої словесности в прикарпатській Руси. — Про науковий дослїд русько-українських народнїх пословиць.— Промова про М. А. Максимовича.— М. А. Максимович. Єго лїтературне і суспільне значінє. — Відгук лицарської поезиї в руських народнїх піснях.— До питаня про слїди великоруського богатирського епоса на Українї (Лист до Ор. Ф. Мільлера). — Замітки про систематичне виданє творів української народньої словесности. Учена — експедиция в західньо-руську країну.— Материяли й уваги про українську народню словесність (I. Пісня про здобутє Азова. II. Стенька Разін — козак Гарасим. III. До справи про вертепну комедию на Українї. IV. Песиголовцї в українській народнїй словесности).—Корделїя-Замурза Лїтературно-критичний уривок.—Дві українські інтермедиї початку XVII ст.—Найстарші руські драматичні сцени. — Турецькі анекдоти в українській народнїй словесности . 3·00 „

Збірник фільольоґічної секциї, т. III. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменьство. Т. II Містить: Байка Богдана Хмельницького. — Українські піснї про волю селян. — Два українські „фабльо“ та їх жерела. Нарис із історії загальної порів-

няної літератури.— Шолудивий Буняка в українських народніх оповіданях.— До оповідань про Шолудивого Буняка.— Українські народні оповідання у французькій мові.— Іще про українські народні оповідан" у французькій мові.— Фатальна вдова (Карно-психольоґічна тема в українській народній пісні).—Псоване українських народніх пісень.— Показчик до тт. І і ІІ. Друкарські похибки в тт. І і ІІ. . . . . 3·00 к.

Збірник фільольоґічної секциї, т. V. Містить: І. Верхратський, про говор галицьких Лемків. Побіч граматичної розвідки про говор Лемків подані тут також тексти лемківських народніх оповідань і пісень. . 6·00 „

Зубрицький М. Тісні роки . . . . 0·30 „

„ „ Про рекруччину . . . . 0·18 „

Клоустон, Народні казки і вигадки . . . . 1·00 „

Левицький Нечуй І. Сьвітогляд українського народу. (Написано на основі книги Аѳанасєва „Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу") 0·60 „

Миколаєвич Я. Опис Каменецького повіту . . . . 2·00 „

Огоновський Ом. Істория руської літератури, т. IV. (Житеписи і характеристики українсько руських етноґрафів) . . . . . . 2·00 „

Олехнович В. Раси Европи і їх історичні взаємини ! . . . . . 0·70 „

Охримович В. Останки комунізму у Бойків . . . . 0·20 „

Руданський С. Твори (т. І—IV). Містять в собі богату збірку народніх оповідань і анекдотів, перевіршованих талановитим поетом 4·00 „

Студинський К. Лїрники, студия. (Містить словар лїрницького жарґону) 0·40 „

Франко Ів. Жіноча неволя в народних піснях . . . . 0·70 „

„ „ Коли ще зьвірі говорили (байки для молодіжи) . . . . 0·80 „

„ „ Абу Каземові капці, арабська казка (віршом) . . . . 0·40 „

„ „ Коваль Бассім, арабська казка (віршом) . . . . . 1·80 „

„ „ Варлаам і Йоасаф, старохрист. роман . . . . . . 4·00 „

„ „ Лис Микита (віршом) . . . . 1·00 „

„ „ Наші коляди . . . . [illegible] „

„ „ Лукян Кобилиця . . . . 0·40 „

Ціна тому 4 корони.